KEMAL TAHİR

Bozkırdaki Çekirdek

6. BASIM

KEMAL TAHİR

bozkırdaki çekirdek

bilgi yayınevi

BİRİNCİ BÖLÜM

ORTAM

I

Çatı

«— De bakalım, 275 Malak İlyas, bura nere?

«—Kutsal Başkentimiz Ankara'dır öğretmenim!

«—Ya siyim siyim yağan?

«—Ahmak ıslatandır öğretmenim!

«—Güçlü bir esinti bu pisliği sürüp götürmezse n'olur?

«—Çoğa varmaz bütün ateşler söner, taş toprak, mal davar, adam odun birbirine karışır.

«— Ulan aferin Malak İlyas! Şimdi beri baksın da, 319 Namık Atmaca, bunun ne demeğe geldiğini bize açıklasın! Beklemekteyiz! Bekledik! Bilemedi, çünkü dinlemedi. Çabalamakta ki, 404 Selim Aktay'ın kuyruğuna kâğıt iğneleye Kıyametin cıvığı demektir akılsız Atmaca! Sırıtmayalım, sınıftayızdır, kişnemeyelim, toplum bilim dersidir bu!»

Somurtkan herif aklından geçirdiklerine gülecek yerde, suratını büsbütün astı. Çok uzun boylu, kamburca, kara kuruydu, kılıksızdı. Ulus meydanının Zafer Anıtı karşısında, ahmak ıslatanın altında, kafası dik duruyor, bir çalım, Donkişot'a benziyordu.

Lise kasketli bir kız herifin bileklerindeki kelepçeyi, yanındaki silâhlı candarmayı görünce ürktü, bunu güzelliğine yaraştıramamış olmalı ki göğüslerini hışımla gerdi, her adımda topuklarını yarı çevirerek ak yağmurluğuna sıkıca sardığı kalçalarını anaç bir ustalıkla çalkalaya çalkalaya uzaklaştı.

Kelepçeli herif, okula gitme saatini çoktan geçtiğini düşünmüş, «Lahavle» anlamına başını sallayarak Anıta dönmüştü.

Anıtın gülle taşıyan köylü karısı da ahmak ıslatana metelik vermiyordu. Suratının çatkınlığı sırtındaki onbeşlik merminin ağırlığından değil, angaryanın yüz yıllardır bitmek bilmemesindendi. «Bu nasıl Batı uygarlığı, efendim Atatürk'üm! Sen atlısın, avrat yaya! Beygirin taşıyacağı yükü de ona vurmuşuz!»

Bir gün öğretmenler odasında yaptığı bu şakayı, yargıda fizikçi bayan Karakoyun, suça delil göstermişti. «Sayın başkanım! Kutsal varlıklarımızla yerli yersiz eğlenirdi felsefeci arkadaşımız! Söz gelimi: Rejim... Büyükler... Aile düzeni!»

Herif bu kez sırıttı. Ağır ceza başkanı bay Yunus tersleyip oturtmasaydı, fizikçi bayan Karakoyun'la yakışıklı cimnastik öğretmeni Bozkurt'u, okulun ayakyolunda öpüşürken gördüğünü anlatacak mıydı? «Biri karısına, öteki kocasına söylerim diye korkup düzenlediler bu komonist iftirasını» diyecek miydi? Başkan: «Niçin sana düşmanlık etsin arkadaşların? Evine de onlar koymadı ya bu şiir kitaplarını... Saygı isterim yargı yerine... Ne var gülecek?» diye elini kürsüye vurmuştu küt küt... «Ne mi var? İki yıl ağır hapis! İki yıl sürgün! Ne kadar sevdiğimizi, ancak cezaevinde anladığımız yirmi üç yıllık öğretmenliğin tantuna gidişi... Daha nossun, 275 Malak İlyas, nossun ha?»

— Islandın hocam!

— Islandık evet! Bir sığınak bulmalı...

— Yitirir ayı bizi!

«Ayı» tirende unuttuğu matarasını aramağa giden ikinci muhafızdı.

— Karşıya geçelim! Ordan gelecek nasılsa...

— Tamam!

Saçağı altına sığındıkları yapının kapısı açıktı ama, girip çıkanı, odadan odaya gidip geleni yoktu.

Hoca içersinin temizliğini önce beğendi, sonra yadırgadı. «Bu temizlik neden ürkütücü? İnsansızlıktan mı?» diye düşünürken tabelâyı görüp meseleyi anladı. Ahmak ıslatandan kurtulmak için Tek Partinin Genel Sekreterlik çatısı altına sığınmışlardı. Burası mebus, milletvekili, saylav fabrikasıydı. «Devletinden yüksek sırları gibi, bu garip üretimin de gizliliği olmalı! Kapılarında dolaplarında ikişer üçer kırmızı ay çakılıdır bunun... Girip çıkanı, gezip dolaşanı o yüzden yok!»

Kara şemsiyeli, karayağız adam hızla yaklaştı, geçti, duraladı, döndü:

— Nedir? Narıyor burda bu?

Hoca, karayağız adamın bakmadan kelepçeyi nasıl gördüğüne şaştı.

— Kelepçeli adam geçirilir mi buradan?

— Hastaneye...

— Höst!

— Yatacak.

— Höst dedim! Bura nere ayı? Götür ne cehenneme gidecekse, yıkıl!

— Matarasını unuttu arkadaş...

— Daha söylüyor! Götür dedim, defol!

Arkadaşını kaybetmek korkusuyla ne yapacağını şaşıran muhafızını hoca, kolundan çekti, beş on adım sonra dönüp baktı: Karayağız adam, parti genel sekreterlik binasının paspasında ayaklarındaki ahmak ıslatanı silmeğe çalışıyordu. Kara şemsiyesini kapattığı için, birden küçülmüş, parmak kadar kalmıştı, öyleyken kasılarak içeri girmesini hoca beğendi: «Yürekli adam! Helâl olsun bu kızgınlık tosuna! Tosun büyür, öküz olur. Kara kaplı kitabın yazdığı doğruysa, dünyayı boynuzunda gezdirecek yiğitlerden biri de bu... »

Tek Partinin Genel Sekreteri, arkası pencereye dönük oturmuş, önündeki boş kâğıda, canından bıkmışların acılı bakışlarıyla dalmıştı. Bir yandan sağ dizkapağındaki romatizma sızısını kolluyor, bir yandan özenerek sivriltilmiş

kurşun kalemleri, canlıymışlar da kımıldanacaklarmış gibi garip bir ürküntüyle gözetliyordu.

Kapı vuruldu, «Gel» demesine kalmadan, kara giyimli karayağız adam girdi:

— Merhaba!

— Ooo!

— «Yalnız» dediler inanmadım! Tombul ellerini saçsız başından geçirdi, Millî Şefin portresi altındaki koltuğa oturdu. Genel Sekreterin açıp önüne sürdüğü kutudan bir akide şekeri aldı: Gitmiyor musun Meclise?

— Hayır! Genel Sekreter, Karayağız Milletvekilini süzdü: Canın sıkılmış bir şeye senin?

— Önemi yok! Çenesiyle telefonu gösterdi: İzin verir misin?

— Rica ederim!

Karayağız Milletvekili telefonu çekti, birine çiftlik bağışlıyor gibi, kasılarak numaralan çevirmeye başladı.

Tek Partinin ileri gelenlerindendi. Orta Anadolu'da geniş toprakları vardı. Hukuku bitirmiş, İsviçre'de doktora yapmıştı. Fransızcayı anadili gibi konuşur, Yunus'tan Nâzım Hikmet'e kadar bütün büyük şairlerin en iyi şiirlerini ezberden okurdu. Doğduğu bölgenin tarihinden, ekonomisinden, toplumsal özelliklerinden gündelik politikada pratik sonuçlar çıkarmasını başarıyordu. Partide gördüğü saygı, vekil olmak için şunu bunu dirsekleyip çelmelemeye kalkmamasındandı. Dilediği yerde, kendisini hiç zorlamadan, yüzde yüz batılı göründüğü, doğma büyüme istanbullu gibi konuştuğu halde, dilediği yerde taşralılığa, kendi deyimiyle «kaba türklüğe» vurur, böyle yapmakla zekâsını —daha doğrusu kurnazlığını— yeterince gizlediğine inanırdı.

— Alo! Kimsin? Sen misin komutan? Sensin...

Ya ben kimim? Sesimi aldın! Demek unutulmamışız! Sağol varol! Kız iyidir ellerini öper. Oğlan da ellerinden öper. Hanım iyidir gayet! Beri bak! Şimdi

neredeyim, niçin telefon etmekteyim? Bilemedin Biz o yollardan vazgeçeli haniiii... Basar mısın iş üstünde? Bizi basacak zaptiye daha doğmadı anasından, koçum!

Genel Sekreter gülümsedi. Her zamanki resmi çiziyordu: Bir uçsuz bucaksız Bozkır... Ortasında çırılçıplak, umutsuz bir ağaç...

— Sayın Genel Sekreterimizin yanındayım!

Saygı kolay! Milletvekili arkadaşlar senden şikâyetçi... Aman ya! Ve de haklılar! Aman ki nasıl! Ana caddelerde kelepçeli serseriler görülmeğe başlamış gene! Nerde mi? Genel Sekreterliğimizin tam önünde... Hayır, yürür vaziyette değil, çatı altına sığınmış! Yok devenin başı! Bir de candarmasız mı olacaktı? Ne halt ettiklerini ne bilirim ben! Tam sırasında yetiştim, az kalsın telefon ediyorlardı Candarma Genel Komutanına... Bu kez bana bağışladılar! Aman gözümüzü açalım, şart olsun boylarız Dersim'i Evet, devriye çıkart, dolaşsın teresler, işleri ne... İyisi, gece götürüp getirmeli! Olmazsa, geçirmemeli ana caddelerden... Rica ederim, ödevimiz! Aslında minnet genel sekreterimize... Sağol varol!

Telefonu kapatıp göz kırptı:

— Aklı başından gideyazdı herifin! Tanırsın eski emniyetçilerden. Bağladılar kuyruğuna tenekeyi!.. Çok içiyormuş... İçer amma burnuna mı, ağzına mı? Üç gün üç gece çeksin kafayı, sanırsın ki camiden geliyor!

Profesör Milletvekili haber veren hademeyi iterek girdi:

— Merhaba! Vay efendim, ne zaman döndünüz geziden?

Karayağız Milletvekili elini uzattı:

— Dün!

— Ya biz neden duymadık? Karşılık beklemeden genel sekretere sordu: Hayrola! beni aramışsın?

— Paşa mebus görüşmeye gelecek! Bulun, istedim.

— Neymiş derdi?

— Bilmem! İstasyondan telefon etti, berberden...

Profesör Milletvekili de irikıyımdı. Millî Şefin gören gözü, dinleyen kulağı, söyleyen dili sayılıyordu. Oturdu, göbeğini dizlerinin üstüne yerleştirdi. Cıgara çıkarırken pencereden baktı. Ahmak ıslatanın ötesinde, Başkent, eski gazetelerin boyası uçmuş fotoğrafları gibi silik görünüyordu. Suratını asarak paketi Karayağız Milletvekiline uzattı.

— Sağol! Şeker yiyorum! Gittin mi dün gece Macar'ların kokteyline?

— Uğradım şöyle bir!

— Atabilmişler mi üstlerinden Stalingrat yenilgisinin sersemliğini?

— Yok!

— Ya, seninkiler nasıl, ırkçı turancı yiğitler?

Profesör, belli belirsiz ürktü, gülümsemeğe çalıştı:

— Vaktiyle sizindiler, bizim mi oldular şimdi?

— Bizim sizin... Nasıllar?

— Bet beniz kül... Dil diş kitlenmiş... Bitik! Aralıksız toplantı yapıyorlarmış geceleri...

— Savaşı kazanmanın yolunu göstermek için mi Hitler'e?

— Şakayı bırak! Çok sıkıştırıyormuş Alman Elçiliği...

— Ne diye?

— «Bir şeyler yapın! Zorlayın hükümetinizi... Fırsatı kaçırdınız mı yandınız» diyorlarmış...

— Neymiş kaçırılacak fırsat?

— Kafkasya'dan savaşa girmek...

— Biz?

— Evet! Eğer baskıya dayanamazlar da gösteriye mösteriye kalkışırlarsa... Kapıya bakarak sesini alçalttı: Korkarım, Hitler'den önce, bizim başvekil yuvarlanır teker meker...

— Yok canım, deli mi bunlar?

— Bizim Enver'le Talât deli miydi? Neden tehlikelidir yabancılarla o kadar içli dışlı olmak? Farkına varmadan aşmış bulunursun bağımsızlık çizgisini... Dizginler elinde sanıp asılırsın... küt düşersin sırt üstü... Kıs kıs güldü: Kokteylde ağzını bıçaklar açmıyordu bizim başvekilin.

— Napalım! Söyledik vaktiyle, «Bunlar şurdan burdan gelmiş döküntü... Dünya tutuşsa içinde hasırları yok» dedik. Dinlemedi, yüz verdi tereslere... Politikada gereğinden çok güven aradın mı, hapı yutarsın!

— Evet, «Var mı bana yan bakan» diye efelenen adamın ödü kopuyormuş, Millî Eğitim Bakanından...

— Amma yaptın ha! Benim bildiğim Millî Şef «Solda sıfırım» diyenden, başvekil çıkarmaz!

— Valla ben o inançta değilim! Bugünün gözde işi: Eğitim! Gözde vezir: Eğitim Bakanı... «Adamlarını yerleştirdi kilit noktalarına... Bakanlığı gerektiği zaman kendi yararına kullanmak niyetinde!» diyorlar, «Köy enstitülerinde yetiştirdiği öğretmenlerle, önce halkodalarını, sonra Halkevlerini tutacak, aşağıdan yukarı partiyi ele geçirmeğe çalışacak» diyorlar.

Karayağız Milletvekili gözlerini kısarak sordu:

— Ne dersin Genel Sekreter?

Genel Sekreter bir başka kâğıda bir başka bozkır resmi çiziyordu. Birisine çok acımış gibi içini çekti:

— Ne kadar tehlikelidir verilenle alınanı birbirine karıştırmak! «Vekil baba! Bilmem ne baba» türkü çağırtır mı öğrencilere adam? Osmanlının, her zaman, babası tektir. İkincisi babalıktır ki hiç gelmez güvenmeğe... Duyduğum doğruysa «Sol» demeye başlamışlar adamcağıza şimdiden... Yakında «komonist» diyen vicdansızlar çıkarsa hiç şaşmam!

Profesör elini kesinlikle salladı:

— Çıktı bile çoktan... Sağcı eğitimciler Bakanlığı «Solda sıfır»a, enstitüleri, onun çömezi kesilen, eski arkadaşları İlk öğretim Genel Müdürüne kaptırma' aptallığını sindiremediler bir türlü... Suçun kendi tez canlılıklarında olduğunu kabul etmiyorlar. Mihverin yeni dünya düzenini yıkılmamacasına kuruldu sanıp gençlik kollan örgütlemeğe kalkmak aptallıktı. Köy öğretmen okullarından çıkacakları köy gençlik kollarına başkan yapacaklardı. Bakanlığın ileri gelenlerinden biri anlatmıştı bana o zamanlar... «Giydirirsin ketenden birer kilot pantolon ham deriden birer çizme... Takarsın bellerine birer küçük kasatura... Kollarını doldurursun kırmızısı bol rütbe şeritleriyle... Kapelalarına takarsın kurt kafalarını, kartal başlarını... » dediydi. Böyleymiş İspanya’daki köy öğretmenleri... İmtiyazlıymış hepsi... Hem de Franko'dan değil, Napolyon savaşlarında gösterdikleri vatan severlikten kalmaymış bu imtiyazlar... Franko rejimi, önce aylıklı orduya, sonra kiliseye, daha sonra da köy öğretmenlerine dayanıyormuş... «Bizde tarihsel geleneği de var» dediydi herif, «Eskinin tımarlı sipahisi, devletin köyde çekilmiş kılıcıdır» diye kasıldıydı.

Genel Sekreter gözlerini kırpıştırarak Profesörün laf dokundurup dokundurmadığını anlamağa çalıştı. Onun da yüreğinde bir zamanlar böyle bir Nazi aslanı yatıp kalkmıştı. Hitler'in kazanma umudu kalmayalı, bir başka aslan almıştı, yenik düşenin yerini... Ziya Gökalp merhumun, halka rağmen aydınlar despotluğunu getirecek alaturka bir aslan... Çok değil Batıda okumuş otuz beş, kırk milletvekili uydurmak... Aşırı sağcılarla kağşamış kuvayi milliyecileri birbirine düşürüp Partiyi ele geçirmek... Yarım yüzyıldır pusuda, hiç tehlikesi olmayan, böyle bir fırsatı bekliyordu. Ellerini birbirine sürdüğünü fark edince ürkerek durdu. İçinden geçenleri, karşısındakilerin fark edip etmediğini, soluğunu tutarak, araştırdı.

Profesörle Karayağız Milletvekili bu geçitte kimlerin düşüp kimlerin kalacağını kestirmeğe dalmışlardı. Kapının vurulduğunu duymadılar,

hademe içeri girince suçüstü yakalanmışlar gibi ürktüler, Paşa Mebusu görünce hemen ayağa kalktılar.

Paşa Mebus, Genel Sekreterle yalnız görüşmeyi tasarladığı için, belli belirsiz duraklamıştı. Karayağızdı, ortadan uzuncaydı, tıknazdı, ömrü, her yeni durumda, hak ettiğinden fazlasını almaya çabalamakla geçmişti. Onun da hesabı, hiç bir şeyi tehlikeye atmamaktı. Gerçekten hak ettiklerini hep bu yüzden kaybetmişti.

— Rahatsız etmedim ya?

— Rica ederim!

Genel Sekreterle Karayağız Milletvekili ellerini gevşek uzattılar. Profesör, tersine, yürekten sevgisini anlatmak istiyormuş gibi, Paşanın gövdesini birkaç kere salladı:

— Uğrayacağınızı öğrenince, vazgeçemedim görüşmek zevkinden paşacım!

Genel Sekreter Ebedî Şefin portresi altındaki koltuğu gösterdi:

— Buyurun! Nasıl olsun kahveniz? Ötekine döndü: Biz de içeriz, değil mi?

Profesör tekrarlıyordu:

— Aslan gibisiniz paşacım, demir gibi! Acele cıgara verip ateş tuttu: Biz yaşlanıyoruz, siz maşallah, gençleşiyorsunuz!

Paşa, sevinecek oldu, Millî Şefin portresine gözleri ilişince hemen somurttu.

Resimdeki bakışlar, aklından geçenleri okuyormuş gibi, her zaman, yüreğini ürpertiyordu. Nasıl ödeneceğinin yolu bir türlü ' bulunamamış ağır bir borcun tedirginliğiydi bu... Kendisi generalken beriki albaylıktan gelip şef olmuş, İzmir suikastı sırasında da canını bağışlamıştı. Bunun böyle olduğunu bir kabullense her şey düzelecek, çekişme filan da kalmayacaktı.

Ahmak ıslatanın camlardaki hışırtısı, içerinin cıgara soluklarına karışıyordu.

Genel Sekreterin önündeki kâğıtta, uçsuz bucaksız bozkır... Bunun ortasında çorağa teslim olmuş gibi, cılız dallarını, iki yana açmış tek ağaç...

Kalın yaldız çerçeveli portrelerinde Ebedî Şefle Millî Şefin, oturanları makasa almış, araştırıcı bakışları...

— Başıma çok garip bir iş geldi İstanbul'a bu gidişimde... Paşa Mebus biraz bekledi, yavaştan öksürdü: Pazar sabahı, yani dün sabah, evde oturuyordum! Kapı çalındı. Üç kişi, kılıksız üç herif... içeri girer girmez ayağıma kapanmazlar mı?

Paşa, ayarlayamadığı sesinin konuştukça artan bozukluğunu önlemek istemiş, herkesi neden kabul etmediğini, bunların nasıl yanlışlıkla içeri alındığını anlatmaya girişmişti.

Genel Sekreter gözlerini kısıp başını sağa sola bükerek çizdiği resme bakıyor, can sıkıntısıyla bıyıklarını dişliyordu. «Profesörün her şeyi yukarıya yetiştirdiğini bilmez mi bu adam? Bilirse neden kısa kesmez?» Bir an araya girip sözü konuya getirmeyi düşündü, dişlerini sıkıp kendini tuttu.

Kurtuluş Savaşı'nın başında eri büyük üç kuvayi milliyeciden biriydi paşa mebus... 1939'da yeniden milletvekili seçilmiş, kısa bir süre, önemli bir yere de getirilmişti. Fakat İzmir suikastında asılma tehlikesi atlatması, yıllarca gözaltında tutulup yazdığı anılarla bazı belgeleri ele geçirmek için evinin birkaç kere basılması, her çeşit arkalamayı bugün bile tehlikeli kılabilirdi. Vaktiyle ittihadı Terakki'de beraber çalışmış olmaları, «durumun nezaketini» büsbütün arttırıyordu. Tanık önünde konuşmak istemesi de bundandı. «Kes artık birader! Patavatsızlık olur ama...» eskiden beri yüzde yüz gerekli değilken birine pusu kurmayı sevmiyordu.

Bir değnek çizdi, iki ucunu karaladı.

Epeydir memleketin kaderini etkileyecek politika gücüne sahipti. Yıllardır özlediği güvene, kendisini kendi gözünde yüceltecek onur çizgisine bu güçle ulaşacağını ummuş, Genel Sekreterlik masasına oturduğu an yanıldığını anlamıştı. «Beceremedi kovuldu» diyecekleri korkusuyla kıvranıyor, her geçen gün, biraz daha kalleş, biraz daha ödlek olduğunu seziyordu. Oysa buraya gelebilmek için nelere katlanmış, ne bataklıklara isteyerek gırtlağına

kadar gömülmüştü. Kâğıt kalem bulur bulmaz çizmemezlik edemediği uçsuz bucaksız bozkır, hayatı; ortasına diktiği umutsuz tek ağaç da kendisiydi. Paşa Mebusla beraber geçmiş ilk gençlikleri, sonraları gülünç bir hale gelmiş de olsa ülküye benzer cici bir şeye şöyle bir sürünmüştü. Omuz omuza atlatılmış tehlikelerin anılarıyla birbirlerine bağlı olmaları gerekti. Oysa araya giren olaylar, anıları bile ayırıcı hale getirerek, bütün bağları koparmıştı. Bu olayların içinde en yakın dostları ele verip ölüme yollamak, en kutsal inançları, en iri yeminleri, minimini çıkarlar, sefil korkularla çiğnemek gibi, hiçbir özür kırıntısı taşımayan, büyük alçaklıklar vardı. Bunların pişmanlığı, öteki anılar gibi, zamanla uzaklaşıp hafifleyecek yerde, karşı durulmaz yaşlılığını sinirlere verdiği güçsüzlükle büsbütün ağırlaşan göğsüne çöküyordu.

— Ben çekiyorum geceliği, herifler çekiyor! Yırtıldı yırtılacak... Vaktiyle şu "kadar altına çıkmış sadakor entari... Pazarda bulunsa, önemi yok... Yemin istiyorlar bizden... Aslını bilmediğim bir iş yapmak için yemin edecekmişim! «Olmaz öyle şey» diyorum, kurtulamıyorum! Baktım elden gidecek bizim sadakor entari...

Paşa Mebusun, biraz alay karıştırıp aklı sıra olayın ağırlığını azaltmaya çabaladığı belliydi. Birden paşalığı üstünden düşmüş, köylülüğü meydana çıkıvermişti.

Genel Sekreter, kendini küçülterek belâdan sıyrılmağa çabalayan köylü kurnazlığını iyi tanıyordu. Kendisi de, Paşayla Profesör gibi köylü aslındandı. Okumuşlar, yabancı dil öğrenmişler, sırasında insanların ölüm kalım sorumluluğunu yüklenmişlerdi ama, hiç biri köylülükten kurtulamamıştı. «Aşırı sevince, mal hırsına, kızgınlığa, hele korkuya kapıldığımız zaman, çamaşırlarımızı, suratlarımızın aydın yontulmuşluğunu bir yana iterek bütün güçsüzlüğü, kuşkuları, kıyıcılığıyla dışarı uğrar köylü kurnazlığımız!»

— Bilmem nerde gecekonduları varmış... yıkıyor belediye... önlememi yalvarmaya gelmişler!

Profesör deminden beri elinde tuttuğu kibrit çöpünü kutuya hışımla vurup kırdı. Bununla «Hay Allah müstahakını versin Paşa! Bu muydu, bir saattir gevelediğin?» demek istemişti.

Genel Sekreter, iki ucu pis değneği, başına kıçına iki eğri çekip kotra teknesine çevirdi. Direği dikip donattı, köpüklü iziyle engine saldı. Eski arkadaşı fıkara Paşa Mebusa kurduğu pusuyu, bir türlü sonuna kadar «merdane» götürememiş, yarı yerde telâşa kapılmaktan gene kurtulamamıştı. Adam olmayacaktı vesselam! Suratını asmağa çalışarak «Hikâyeciliği atamıyorsun üstünden kaltaban seni!» diye biraz kasıntıyla yalandan azarladı kendini... İttihat Terakki Genel Merkezinin kanlı işlerinde, kefeyi, belli belirsiz, Küçük Efendiden —Kara Kemal'den— yana eğerek, hep iki yönlü oynamıştı. İmparatorluk çökünce Kafkasya'da İttihatçılara mı, Mustafa Kemal'e mi çalıştığını artık kendisi bile kestiremiyordu. Efendisi Kara Kemal'i ölüme götüren İzmir suikastı sırasındaysa, kimin yanında bulunması gerektiğini seçmek için sadece aşırı aptal olmamak yeterdi. Biraz kederli, ama gene de kurnaz gülümsedi.

— «Söz verdiniz paşa baba! Evimizi başımıza yıkacaklar! Söz verdin! Şuradan bir telefon... Ayaklarınızı öpeyim» diye üsteliyor herif! Anlatamıyorum böyle işlere karışmak istemediğindi... «Kanuna karşı yapılamaz bir şey» diyorum, «Üzülmeyin, bırakın yıksınlar, verin bir dilekçe Büyük Millet Meclisi'ne, gerisi kolay!» diyorum. Birinin babası mı, amcası mı, benim kolorduda çavuşmuş... Hiç zapt olmuyor. Derken, diz üstü yere çöküp kafasını yumruklayarak avaz avaz ağlamaya başlamaz mı? Şaşırdım. Yanına çömeldim, yalvarıyorum. «Komşular ne der arkadaş! Benim durumum göründüğü gibi değildir, Bağırma be adam! Yaz dilekçeni... » diyorum. Gürültüden bizim kadınlar da ürktü, kapıyı yumruklamaya başladı. Herif böğürüyor, «Bir telefon paşa baba! ya telefon et ya çek vur!» Baktım kurtuluş yok, uzatmak daha kötü... Anlıyorsunuz değil mi rezilliği?

Paşa Mebus durup karşılık bekledi. Dünyada hiç bir canlı yaratık kalmamış gibi, uzayıp giden sessizlik gerçekten kıyıcıydı.

— Sonra... Açtınız telefonu?... Durumu anlattınız valiye... «Kanuna karşı gelinmez, biliyorum» dediniz, «benimki rica... Bir yolu bulunur mu?» dediniz. «Hay hay emredersiniz» dedi vali...

Paşa, gözlerini alabildiğine açarak, çenesi biraz sarkık, Profesör Milletvekiline bakakalmıştı.

— Herifler gidince... tedirgin oldunuz! Böyle işlere karışmanızdan ters anlamlar çıkarılabilirdi. Valiyi aradınız! Niyetiniz durumu açıklamak... Bulamadınız! Düştünüz ardına... üç yere telefon ettiniz, ancak dördüncüde yakalayabildiniz! Biraz safçadır bizim İstanbul valisi... «Gecekondu» sözünü duyunca, bitirmenize meydan bırakmıyor, «O mesele tamam! Başka emriniz?» diyor. Bir türlü anlatamadınız meseleyi... Yukarıya nasıl duyurulacağını... Oranın nasıl anlamlandıracağını... düşünerek... Sıkıldınız! Paşa sıçrayıp kalkacakmış gibi koltuğun iki yanına dayanarak yarı doğrulmuştu:

— Allah Allah! Duyuldu demek! ötekiler «Duyulmaması hiç mümkün mü?» anlamına bakıştılar.

— Dediler mi bişey? Sıkıldı mı canları sakın?

— Hayır!

— Emin misiniz kardeşim?

— Elbet... Anlatırken yanındaydım çünkü...

— Ne buyurdular, rica ederim, kelime kelime tekrarlayabilir misiniz?

Profesör söyleyeceğinin önemine yaraşır bir kasıntıyla kabarıp gözlerini tavana dikti.

Paşa Mebus yaşaması duyacağı sözlere bağlıymış gibi soluğunu kesmişti.

— Buyurdular ki... Gülümsediler önce... «Paşa hazretleri fıkara babasıdır eskiden beri» buyurdular.

Paşa Mebus lafın gerisini bekledi, gelmeyince inler gibi sordu:

— Başka?

— Bu kadar...

— Demeyin! Hani, canları sıkılmadıydı? Sıkılmış... «Paşa hazretleri» demezlerdi yoksa... «Fıkara babası» resmen suçlamadır. «Yoktur onda fıkara

babalığı» diyemedin mi Hoca, «Tersinedir» diyemedin mi, yazıklar olsun!

— Canları sıkılmış olsa, derdim! Şakalaşıyorlardı. Üsteledim. Briçte yendikleri için keyifliydiler.

Paşa Mebus, imdat ister gibi, Genel Sekretere döndü:

— Siz ne dersiniz? Emin olabilir miyim?

Karayağız Milletvekili sabrı tükenmiş gibi atıldı:

— Çocuk gibisin yahu! Canı sıkılsaydı yukarının... Çenesiyle Genel Sekreteri gösterdi: Sen bunu burda bulup konuşabilir miydin?

Paşa Mebus, anlamsız bakışlarla bir zaman baktı, sonra durumu yavaş yavaş kavradı. Vartayı atlattığına inanmanın sevinciyle, bir an, pelte gibi yığıldı. Kara elbisesi, bir lastik mankenin sırtındaymış da havası boşaltılmış gibi sarkmıştı.

Genel Sekreter, ahmak ıslatanın camlardaki hışırtısını, e! pompasının çalışma sesine benzetti. Paşa Mebusun ablak köylü suratı gibi, kolları da, inmeli sarsıntılarla şişiyordu. Soluğunu keserek karşısındaki adamın bitkinlikten kasıntıya nasıl geçtiğini gizli bir keyifle izlerken Karayağız Milletvekilinin son sözlerini hatırlayıp somurttu.

Bir fren öttü asfaltta... Paşa Mebus gözlerini hemen kaçırdı Millî Şefin portresinden, saygıyla baktı önüne... Profesör kafasını kısıp gürültünün gerisini bekledi. Genel Sekreter, Bozkırın ortasındaki tek ağacı hemen karaladı, bir suç delili saklar gibi...

Telefon çaldı. Baktı dördü birden... Paşa Mebusla Profesör atılmamak için kendilerini zor tuttular, sonra gülümsediler biraz utangaç... Genel Sekreter artık hiç bir yerden, hiç bir sevindirici haber beklemeyenlerin can sıkıntısıyla aldı dinleyiciyi, çeki taşı kaldırır gibi, dişlerini sıkıp... Karşısındakiler!' gözetleyerek dinledi: «Gelsin» dedi.

Her gün bu masada ondört saat oturuyordu, öğle yemeklerini iki elma, ya da bir küçük sandöviçle geçiştirerek... Bozkırın tek ağacını çizip karalamaktan başka hiç bir işi yok gibi...

Paşa birden kalktı, vartayı atlattığına inandığı anda sıkılmıştı buradan... Kollarını kabartıp kaşlarını kibirle çatarak Profesöre sordu:

— Gidiyorum... Sen kalıyor musun?

Profesör de kalktı, yol verdi Paşa Mebusa...

Kapı kapanınca, Karayağız Milletvekili, Genel Sekretere güldü:

— Sevindi, farkettin mi? Vartayı kendi kurnazlığıyla atlattığına inandı. Kimdendi telefon?

—Millî Eğitimden...

— Allah Allah! Ne istiyorlar?

— Geçende söylediğim, deneme enstitüsü meselesi... Yer bulmağa gittiydi Genel Müdür... Dönmüş! Görüşmeye gelecek!

— Yanılmamışım! Külüstür cipten inip Millî Eğitime giren oymuş demek.. Büsbütün koyvermiş kendini... Dülger kalfasına dönmüş... Biraz düşündü: Eh bana da izin öyleyse!

— Otur canım, tanışmak istiyordun ya!

— Sinirlenirim! Yukarıdan desteklendiklerine inandıkları sıralarda büsbütün çekilmez olur bu zibidiler!

— Kalsan iyi... Yakından görmekte sayılamayacak faydalar vardır, fırsat eldeyken...

Karayağız Milletvekili «Fırsat eldeyken» sözünün garipliğini biraz geç

farketti:

— «Fırsat eldeyken» ne demek? Niye gülüyorsunuz?

— Yok bişey...

— Hayır! Tanırım ben bu gülüşü... Niye güldün?

Telefon çaldı. Genel Sekreter gönülsüz gönülsüz dinlerken ilgilenip başını sallamağa başladı. Her baş sallayışta, «Evet», «Hayhay», «Peki» diyordu

Karayağız Milletvekili «Polisle konuşuyor» diye geçirdi aklından, kimi insanların, hangi yüksek yerde olurlarsa olsunlar, niçin polisten korktuklarını gene merak etti.

— İçişleri Bakanlığı... Halkevi yayınları o kadar genişledi ki, denetlemek mesele oldu. özel bir komisyon kuralım diyoruz. Var mı, uygun gördüğün biri?... Beş on para kazandırmak istediğin?

Bu sırada külüstür bir cip, Genel Sekreterliğin önünde durmuştu. Karayağız Milletvekili ineni tanıyınca, konuşulanlar dışardan duyulabilirmiş gibi «Sus» anlamına elini kaldırdı:

—Geldi herif!

—Kim?

—Senin Bulgaryalı Genel Müdür...

Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürünün başında kasket, sırtında kısa kollu gömlek, ayağında ütüsüz keten pantolonla sandallar vardı. Cipten aldığı ceketin ceplerine birkaç paket cıgara koydu. Ahmak ıslatanın farkında değilmiş gibi telâşsız, ceketini yürürken giydi.

Kapıya bakarak beklediler.

Hademe haber verince Genel Sekreter gözleriyle şeker kutusunu

aradı.

Karayağız Milletvekili, birden değişmiş, akları kanlı patlakça

gözlerine düşmana atılış sıralarının kıyıcı oynaklığı gelmişti.

İlköğretim Genel Müdürü girdi, Prusya subayları gibi topuklarını

vurup çenesini indirerek selâm verdi:

— özür dilerim! Yoldan geliyorum, değişemedim!

— Aldırmayın, yabancı yok! Tanıyorsunuz beyefendiyi elbette?

— Evet!

— Geçin şöyle! Çabuk döndüğünüze bakılırsa, buldunuz

enstitümüzün yerini?...

— Bulduk. Hem de umduğumuzdan iyi!

— Çok yaşayın! Şeker kutusunu açıp sürdü, Almaz mısınız?

ilköğretim Genel Müdürü biran duraladı, sonra elini cebine götürdü:

— İzin verirseniz, cıgara içeyim!

Karşılık beklemeden paketi çıkardı. Gövdesinde Balkan köylülerinin kalınca pehlivan kesimi, ellerindeyse hamarat bir incelik vardı.

Karayağız Milletvekili baskın yapar gibi sordu:

— Kaçıncı bu?

— On dördüncü! Ama ötekilerin sırasına girer mi bilmem! Belli bir çekingenlikle biran sustu, Genel Sekreter başını sallayınca anlattı: Bu kez bir deneme yapacağız! Fikir Genel Sekreter beyefendinin...

— Ne gibi?

— Bilirsiniz, enstitülerimizin ilk dördü, köy öğretmen okuluydu. Hazır binalarda açılmıştı. Hele İzmir Kızılçullu Amerikan kolejindekinin kaloriferi bile vardı. Kasaba, hatta, şehir çocukları da alınıyordu. Verilen eğitim, klasik öğretmen okullarından farksızdı. Bu yüzden, öğretmenlerin köylerde barınmaları gene mesele oluyordu. «Ülkü noksanlığı» demek istemiyorum. Çevreye hemen uyamıyorlardı. Bunu önleyebilmek için enstitülerde bir başka yol tuttuk. Kasaba yaşayışını bile tanımamışlardan seçiyoruz öğrencileri... Yapıları kendileri yapıyor. Enstitü sayısı arttıkça işe alışmış

öğrenci sayısı da arttı. Yeni kurulanların yapılarında ustalaşmış kalabalık öğrenci ekipleri çalıştırıyorduk. Bu kez usta ekipler kullanmayacağız! «Bakalım, dediler sayın Genel Sekreterimiz, köy çocuğunun katkısız cevheri nedir? özellikle dayanma gücü... Doğayla yaptığı boğuşmaya kendisinden neler katabiliyor?»

— Nerde yeni enstitünüzün yeri?

— Çankırı, Kastamonu Çorum topraklarının tam birleştiği noktada... Köylüler «Keşiş Düzü» diyor. Genel Sekretere döndü: öğrenci alacağımız köyleri de dolaştım! Konuştuğumuz gibi... Dağ köylerinden, sulak ovadan, bozkırın çorağından alacağız öğrencileri...

— Çok iyi! Kurucu ekip için bir şeyler tasarladınız mı?

— Evet, müdürü bulduk sanırım! Halim Akın arkadaşımız. İnsanı değiştirmeye değil, maddî eser vermeye dayanır enstitü anlayışı... Doğayla boğuşmayı önemli sayar!

Genel Sekreter çekmecesinden bir kâğıt çıkarıp uzattı:

— Bakın bakalım tanır mısınız? Gazi Terbiye'de öğretmen yardımcısı Emine Güleç... Sosyolojiden doktora yapacak... Tez konusu arıyormuş... Bizim deneme geldi aklıma... Katıverin kurucu ekibe sakınca görmezseniz! Notlarından belki yararlanırız ilerde...

Genel Müdür tanıyıp tanımadığını arayarak biraz düşündü:

—Olur! Hiç bir sakınca yok!

— Müjde vereyim de sevinsin! Yola ne zaman çıkabilirler dersiniz?

— Belli olmaz. Takvime baktı: Bugün haziranın beşi... En geç temmuzun ilk haftası... Adresine bildiririz önceden... Daha çocuklar seçilecek, yoklamadan geçirilecek... Sağlık raporları, kayıt belgeleri, taahhüt senetleri, kimlik kâğıtları tamamlanacak...

Genel Müdür elişleri öğretmenliğinin verdiği alışkanlıkla, kâğıdı tam dörde katlayıp not defterinin arasına koydu, geleliberi söndürmediği cıgarasını

tazeledi.

— Bu enstitülerin umulan başarıyı sağlayacağına inanıyor musunuz?

Genel Müdür belki yüz defa duyduğu bu soruya bir türlü alışamamıştı. Gene kızmamazlık edemedi. Sınava çeker gibi kasıntıyla konuşan Karayağız Milletvekilinin damarına basmak için inadına sakin, karşılık verdi:

— Bunun üstünde hiç durmuyoruz, efendim!

— Ya?

— Önümüzde iki yol olmadığından seçme söz konusu değil çünkü... Bilirsiniz İlk öğretim Kanunu 1912'de çıkabildi. Bugün hâlâ okuma yazma bilmeyenimiz, yüzde seksen... Yirmi milyona yaklaşan nüfusun dörtte üçü köylerde yaşıyor. Bir hesaba göre kırk bin, bir başka hesaba göre altmış beş bin köyden, yalnız beş bininde öğretmenli okul var. Eğitimli okullarsa dört bini ancak tutabildi. Otuz bin köy öğretmen bekliyor. Şehir öğretmen okullarından aldığımız öğretmenler şimdiye kadar yılda altı yüzü geçemedi. Her yıl, türlü türlü nedenlerle üç yüz öğretmen mesleği bırakıyor. «Her köye bir öğretmen” amacına, bu gidişle yüz milyon Türk lirası harcayarak yüz yılda varabileceğiz. Oysa enstitüler bizi, yirmi yedi milyon lirayla, en geç on yılda ulaştıracaklar bu amaca...

— «Çalıştırılan çocuklar iyi okutulamıyor, nasıl öğretmenlik edecek?» diyor kimi arkadaşlar?

— Şehir çocuğuna gerekli öğretim başka, köy çocuğuna başka... Enstitülerde yeterince genel bilgi, meslek bilgisi veriyoruz!. İstediğimiz, köy yaşayışında öncü, sözü geçer, saygılı, kendine fikir sorulacak, akıl alınacak insanı yetiştirmek... öncelik tanıyoruz pratik bilgilere... Bunun da belkemiği, çalışmaya gidecekleri yer köy olduğu için: Tanrım...

—Ya bunlar da öteki öğretmenler gibi köyde durmazsa?

— Duracaklar! Çünkü köyden bozulmamış köylü çocuğu alıp özel eğitimden geçiriyoruz. Çocuğun köydeki yaşayışı enstitüde, enstitüdeki yaşayışı köyde sürüyor.

—Başka garantisi? Şehirlere göçmek isterse? Bunun garantisi?

— Köy ekonomik sosyal bakımdan şehre hiç benzemeyen bir ünitedir. Çocuğu burdan alıp burası için hazırlıyoruz. Geçimleri de ayrı yasalara bağlanıyor. Önce köylerin yaşama, geçim özellikleri incelendi. Köylü çoğunluğunun, şimdilik, geçim anlayışı, ölçüsü: Bir ev, çalışacak tarla, çalışması için gerekli araçlar, öncelikle çift hayvanı... Bunları köy öğretmenine sağlayacağız. Vereceğimiz yirmi lira aylıkla köyde tutacağı geçim çizgisini kasabada, hele büyük şehirde kesinlikle bulamayacak. Bu yüzden köyü bırakıp gidemez. Kaldı ki, yirmi yıl mecburî hizmet var. Biz kanun tasarısında «Otuz yıl» demiştik. Encümen yirmi yıla indirdi, vekilim yeter buldu. 1912 İlköğretim Kanunu encümen mazbatası şöyle der: «Bizim ilköğretimle elde etmek istediğimiz amaç, en çok pratik okumuş, yerinip de kalan köylü millet yetiştirmektir.» Bu mazbatanın yazarı o zaman da milletvekili olan Yunus Nadi beydir. Görüyorsunuz ki, biz 1912’de konulan amacı değiştirmedik hiç... Köyü, bugün de yurdumuz yaşayış birliğinin küçük ama, bütün örneği olarak alıyoruz. Çünkü köyde ortak ve toplu olarak yaşamanın bütün safhaları vardır. Bu «kendine yeterliği» gözden uzak tutmuyoruz. Köylü çocuklarını köylülüklerini kaybetmeyecek biçimde yetiştiriyoruz, iki ödevleri olduğuna inandırıyoruz: Çocuk okutmak... Gerekirse vatan savunmasına koşmak...

— Buraya kadar güzel ama, geçende bir arkadaş, «Köylerde yeni bir sınıfın türemesinden korkarım» diyordu.

— İmkânsız! çünkü partimizin tüzüğü, imtiyaz da kabul etmez, sınıf da... Enstitüler, bu amacı özel titizlikle göz önünde tutmaktadır. Olsa olsa «memur imtiyazı» söz konusudur ki, devlet anlayışımız bakımından sakıncası yoktur.

— Bir mebus arkadaş, başka bir noktaya dokundu: Eğitmen denemesini izlemiş... İdare amirleri yeterinden çok arkalıyorlarmış bunları... «Her köyde bir Mustafa Kemal özentisini kaldıramaz bu memleket» diye dert yandı.

— Evet, idare amirlerinin gösterdikleri ilgi sayın Millî Şefimizin lütfen gösterdikleri ilginin sonucudur. Genel Müdür, inanmışların güveniyle gülümsedi: Her köyde bir Mustafa Kemal... Nerde o mutlu günler!

— Orası öyle ya, bazı müfettişlerden duydum: Büyükler gelince ayağa kalkmıyorlarmış sizin öğrencileriniz...

— Ayağa kalkmak meselesi, evet var!... Köylülerimizin her gıravatlıya el pençe divan durması geleneğini sarsmak istiyoruz! Enstitülerden birine, bir gün yeni bir öğrenci geldi, gıravatı vardı. İçeri girince bütün sınıf birden ayağa kalktı. «Kime saygı göstereceği bilinmezse, gösterilen şey, saygı sayılmaz» diye düşündük! Hele ağır işler görürken, bu işlerden sonra dinlenirken, biri gelirse işi bırakmayı, dinlenmeyi bırakarak ayağa kalkmayı uygun bulmuyoruz!

— Kılıkları da pek hırpaniymiş. «El kol sallamaları, kaba saba, öğretmene yaraşmayacak aşırılıkta» diyorlar. Sordukları sorular düpedüz tehlikeliymiş... Ucunun nereye varacağını düşünmeden atıyorlarmış en uygunsuz fikirleri ortaya...

— Çocukları biraz tok sözlü yetiştirmeğe çalıştığımız doğrudur. Buradaki ölçü, bilerek terbiyesizlik mi ediyorlar, yoksa takıldıkları noktaları öğrenmek mi istiyorlar? Hatırlarsın, sayın Mili! Şefimizin açık direktifleri var: «İlköğretimi olmayan memlekette ortaçağ idaresi bütün şekilleriyle sürer» buyurmuşlardır, «Resmî kanunlar ne derlerse do sinler, ne haklar vatandaşlara tanılırsa tanılsın, hiç değil, İlköğretim derecesinde bilgi olmazsa, haklar ve vazifeler canlanmaz, gönüllere ve yüreklere sinip yerleşmez» buyurmuşlardır, «Bilmeyen siyasî ve ekonomik kudret sahiplerinin elinde ortaçağda olduğu gibi köle hayatı sürer» buyurmuşlardır, daha önemlisi, buyurmuşlardır ki: «Asıl acıklı olan tarafta kendi düşkün ve köle hayatına karşı duygusuz ve kayıtsız kalırlar... »

ilköğretim Genel Müdürü sözlerinin etkisini araştırmadan Millî Şefin portresine bakarak konuşuyor, karşısındakilerin ülkücülükle ilintileri var mı, yok mu hiç umursamıyordu. Doğru yolda olduğuna, sırtını çok sağlam yere dayadığına kesinlikle inandığı belliydi.

Karayağız Milletvekili «N'oluyoruz!» anlamına göz kırparak konuşmağa hazırlanırken Tek Partinin Genel Sekreteri araya girdi:

— Mecliste bazı arkadaşlar enstitülerimize sevinilecek ilgi, yakınlık, hislilik gösteriyorlar. Çünkü , daha iyisi olsun istiyorlar. Hiç lekesiz olsun... ; Millî

Eğitim Bakanımıza güveniyorlar, yakın arkadaşlarının gayretlerini değerlendiriyorlar, Çünkü önemini biliyorlar köyün... Türk köyü, yurdumuzun ' biricik dayanağı, biricik güvenidir. Geleneksel saflığı, ana cevherindeki özellik bozulmamalıdır. Bunu sağlamak için açılmıştır köy enstitülerimiz... Bozulmamış köy çocukları alınacak, töresel köyümüzün yüksek ahlaksal değerleri hırsla savunulacak... Büyüklerine saygı, küçüklerine sevgi, vatan için duraklamadan, gözü kapalı ölmek!... Çilelerden yüksünmemek millet yolunda azla yetinmek... Daha da önemlisi: Uğradığı haksızlığı bile kutsal saymak, er geç düzeleceğine inanmak... Bu inancı bir an yitirmeden sabırla beklemek... Köye, sapık fikirlerin ; girmesini gerekirse canı pahasına önlemek... Bir Kubilay, beş Kubilay değil, ordularla Kubilay çıkarmak. Köyde devletimizin, partimizin, hükümetimizin gören gözü, duyan kulağı, söyleyen dili olmak yetmez! Gerekirse rejimin çekilmiş kılıcı kesilmek .. Rejimin düşmanlarını tepelemek... işte sonuçlara varabilmek için onları özel eğitimden geçirmek gerekiyor... Yüzüne şaşkın bakakalmış Karayağız Milletvekilinden gözlerini kaçırarak İlk öğretim Genel Müdürüne dostça gülümsedi: Aklıma ne geldi! Yıl 1917... Savaşta yenileceğimiz artık gözle görülüyor. «Tek başımıza barış arayalım» lafı çıkmış ortaya... Yakup Cemil azmış! Buna karşı, Başkomutan Vekili, rahmetli Enver bu lafı duyunca deliye dönüyor. Bir akşam, Cemiyetten çıkıyorum, rahmetli Ömer Seyfettin telâşla Hocayı sordu. Rahmetli Ziya Gökalp'a «Hoca» derdik. Hoca da iniyormuş... «Sizi arıyorum» diye atıldı Ömer Seyfettin, «Çocukları içeri tıkmış merkez kumandanı... Hoca, sakin sordu: «Hangi çocuklar?» «Şairleri... » «Niçin» İleri geri konuşuyorlarmış kahvelerde... Hafiyeler curnallamış...» Konuştukları ne?» «Tek başımıza barış yapmak meselesi» «Bakın bakalım Talât Paşa burada mı?» Ömer Seyfettin koşarak gitti, soluk soluğa döndü: «Yok!» «Küçük Efendi?» «Küçük Efendi derdik rahmetli Kara Kemal Beye... Ömer Seyfettin «O da yok» deyince Ziya Bey biraz düşündü: «Nereye gittiğini söylemeden mi çıkmış?» «Söylemeden... » Hoca, her zamanki gibi yumuşacık gülümsedi. Hepimiz biliyorduk, Küçük Efendi bir işe karışmak istemezse, ya da, o iş kendi başının altından çıkmışsa nereye gittiğini söylemez. Hoca, biraz daha düşündü, Başkomutan Vekilini aradı. Yalısına gitmiş... Telefonu da yok... Hemen bir araba istedi. Ben şaşırdım. Enver'in yalısına ya bikez gitmiştir, ya da hiç gitmemiştir. Çocukların hırpalanmayacaklarını biliyoruz. Yarına kadar beklenebilir. Talât'la Kara Kemal'in savuşmalarından belli ki beklemek daha doğru.. Hoca arabaya atladı. Sonradan öğrendim., Başkomutan Vekili, geldiğini duyunca, ilkten

şaşmış, sonra sevinmiş. Hoca «Bizim çocuklar» dedikçe, «Lütfettiniz buraya kadar geldiniz, çorbayı birlikte içelim, emirlerini sonra alırım «demiş... Bizimki hiç oralı değil! Salıverme kâğıdını hemen istiyor. Bıyık altından gülmüş Enver, «Telâşlanmayınız efendim! Tutmayacağız uzun boylu... Burunları biraz kırılsın...» Hoca atılmış. «Ben de bunu önlemek için geldim ya! Burunları hiç kırılmamalı... Burnu kırılmış adamdan hayır çıkmaz! Lütfen salıverme kâğıdını yazınız da gidip alayım!» Kâğıdı kapmasıyla arabaya koşmuş...

İlköğretim Genel Müdürünün yüzü kıpkırmızı olmuştu. Artık bundan sonra, bundan daha önemli, daha sevinçli hiç bir söz edilemezmiş gibi hemen kalktı. Yeni enstitünün kurulma işlerinden sık sık bilgi vereceğini söyleyip izin istedi. Sesinde adı günlük emre geçmiş genç bir teğmenin mutluluğu, yürüyüşünde yalnız kendi güçleriyle başarabileceklerine inandıkları küçük ülkülere saplanmış, küçük ülkücülerin kasıntılı güveni vardı.

Kapı kapanıp ayak sesleri duyulmaz olunca Karayağız Milletvekili hakarete uğramış gibi davrandı.

— Bu nasıl bırakıp gidiş! Bu nasıl oturup kalkış! Cıgarayı söndürmedi hiç... Bir kaldı, ayak ayak üstüne atmadığı... At yanı, kırtıpil elişi öğretmeni... Sen de öyle bir hikâye anlattın ki aşkolsun, «Yangına benzin dökmek» buna derler. Nah yazdım şuraya arkadaş! Yakında çok büyük kötülüklerini görürüz bunun biz... Genel Sekreterin kurnaz kurnaz gülümsemesinden işkillendi: Ne var allasen? Hayır, var birşey... Gizli mi yoksa bizden? Alınırım şartolsun!

— Senden gizliyeceğiz de nasıl başaracağız?

— Neyi?

— Geçen akşam görüştük enine boyuna... Söyleyeceklerinin tadını çıkarmak istiyormuş gibi duraklayarak konuşuyordu: Karar verdik... kapatacağız köy enstitülerini...

— Kapatacak mıyız? Ne diyorsun! Gerçek mi? Hay Allah sizden...Elini dizine sevinçle vuracakken durdu: Öyle de, bu herifi enstitü kurmağa yollamak neyin nesi?

— Boşver! Kapatacağız!

Karayağız Milletvekili bir an düşündü:

— Peki, nasıl yola getirebildiniz yukarıyı?

— Haberi yok daha!

Karayağız Milletvekilinin gözlerindeki sevinç parıltısı birden söndü:

— Hay Allah müstahakını versin! Ben de ciddî bir şey gibi... Sinirli sinirli burnunu çekti: Sezmeliydim şakalaştığını... Çok ileri gitti bu işte bizim Şef! Dönemez artık! Geçende bak bana ne dedi: «Nihayet on yıl içinde, ilköğretim meselesinin halledilmiş olacağını açık ve kesin olarak görebiliyoruz» dedi, «Türk milletinin yeni ve yüksek cemiyetini kurmak için beslediğimiz bütün umutlar öğretmenlerimizin değerine, karakterine ve gücüne dayanıyor. Biz öğretmenlerin büyük ülküye ehil yaradılışta olduğuna inanıyoruz»» dedi. Hayır kolay kolay döndürülemez artık bu işten...

— Kim diyor kolay? Biz her yönünü düşündük. Zor mor dönülecek! Anlatsam aklın yatar, senin de...

— Hiç umudum yok ya, anlat bakalım!

— Neden azizim? Serbest Partinin kapatılmasına da karşı değil miydi? N'aptı kapatılınca? Hiç...

— İlintisi?

— Açık.. Devlet adamıdır çünkü... Devlet adamı, toplumun kabul etmediği, ya da pek yakında kabul edeceği kesinlikle belirmeyen hiç bir şeyi, sürgit tutmaz. «Arada bir, denemeler yapmaz» demiyorum, ama geleceği zorlamaz uzun boylu... Millî Şeften, kimileri ihtilâlci davranışı bekler. Kimileri de bulduğunu sanıp kendini aldatır. Oysa, İnönü, teğmenliğinden beri devlet adamıdır. Atatürk'le farkı da buradadır. En parlak düşüncelere karşı, İsmet Paşa' dan ilkönce şu karşılığı alırsın: «Çalış, millete kabul ettir de getir.» Nitekim, şimdi söylediklerin beni doğruluyor. Millî Şef, İlköğretim Seferberliğini öğretmenlerin davranışına bağlamıştır. Göreceksin direnmez! Çünkü köylü tutmadı bu işi...

— Ne demek tutmadı? Ya okutulan binlerce çocuk?

— Aşkolsun! Sen mi soruyorsun bunu? Okuyan köylü çocuğu ne ister? Köyden kurtulmak...

— Yirmi yıl mecburî hizmeti n'apalım?

— Evet, böyle bir şey var ama, bir de atasözümüz var: «Osmanlının yasağı üç gün...» Yüzde yüz eminim, enstitülere girenlerin hepsi: «Ayağısınız aylıkçılığa hele bir bassın, Allanın izniyle gerisi kolay!» demişlerdir.

Karayağız Milletvekili bir zaman daldı, yavaş yavaş gülümsedi:

— Haklısın evet... Neden aklıma gelmedi şimdiye kadar... Durakladı: Peki, ya maazallah tutmaydı?

— Köylü mü? tutsaydı? Mihver de kazansaydı, yürütecektik güzel güzel... Köyün geleceği üssündeki görüşümüzle Mihverin dünyaya getireceği bin yıllık yeni düzen çatışmayacaktı hiç... O zaman köylü tutmasa da zorlayacaktık! İçini çekti: Çok da iyi olurdu. Köyün değişmesini durdurmasak da geciktirirdik epey... Modern teknikten mümkün mertebe uzak tutarak kendine yeterliğini sürdürürdük bir zaman... Köylünün nahiyeden bile, ayağını kesecekti bu enstitüler... Ayda yılda, hayvan nallatmaya gidenler de, bu iş öğretmene gördürecekti. Köyü değiştirmek gelmez bizim işimize... Düzenimiz bozulur. Batıda kan gövdeyi götürüyor. Çünkü teknik geri tepti. Ya bizim gibi kağnıdan uçağa atlamak isteyenlerin başına neler gelir? İlerde bu belâya bulaşacak; sak bile mümkün mertebe geç bulaşmalıyız! Onlar gibi kağnıdan yaylıya, yaylıdan buhar kazanlı demir tekerleğe, ondan da otomobile geçerek... İktisat Vekâletinin sergisini geziyorduk geçende Alaman elçilik müsteşarıyla... Köylere dağıttığımız çıkrıkların, dokuma tezgâhlarının on binleri aştığını grafiklerde görünce herifin gözleri yaşardı, «Ah eski çağlar! Makine bizi berbat etti. Halinize şükredin» diye yandı yakıldı. Arkadan Kaliforniyalı profesör Everhart geldi, safiyeti bozulmamış Anadolu köylerini dolaştı, insanoğlunun teknik yüzünden kaybettiği mutluluğu sapasağlam bulunca, «Ah kafa! Yitirdiğimiz cennet budur. Aman sıkı tutun. Mutluluğunuzu bilin» diye başını yumrukladı. «Köyü değiştirecek her davranış tehlikelidir, cinayettir» dedi. Birkaç gün sonra, Mareşal Hazretlerine anlattım. «O herifler, gâvur aklıyla

biliyor da ben bilmiyor muyum?» diye sızlandı, «Asıl hela, teknik denilen rezilliğin önce ordulara bulaşması!» dedi, «Yani silâh almazsan yenilirsin, aldın mı subayları, erleri ister istemez eğiteceksin» dedi. «Hele şimdi? Yukardan uşak, aşağıdan tank yüklenip dağıtacak, yarmadan içeri bindirilmiş birlikler dalacak! Günde yüz kilometre ilerleyecek... Bunun, akaryakıt ikmali, yedek parçası, bakımı, haberleşmesi okumuş adam istiyor» dedi. «Bunlar belimi bükmese, köy enstitüsünün lafını mı ettiririm, o zibidilere!» dedi, «Ne çare kağnının üstünden aldığım herif kamyonla yarım saat gitse, taşıt tutmasından iki saat kusar, üç gün yatar, bir hafta toplayamaz aklını başına» dedi, «Bunlar uydurma değil, manevraların verdiği sonuçlar» dedi. «Alaman milleti gereğinden fazla okutulduğu için, Hitler yakınırken, gözümüze ne göründü, kudurduk mu biz?» dedi.

— Haklı... Hay çok yaşasın tonton mareşalimiz! Gülüp dururken birden hopladı: Dur yahu!

Ya geçtiyse iş işten, ya oğlanları durduramazsak dilediğimiz çizgide?

Genel Sekreter şaşarak baktı:

— Ne demek!

— öyle ya insandır bu... Direnir. Çoktur bizim köylüde oyun! İstediğimiz yöne çeviremezsek?

— Hadi canım, hamdolsun daha bozulmadı köylümüz o kadar... Kaldı ki okuttuklarımız kavga aramıyor, tersine aylıkçı olup bize katılmaya çabalıyor. Sözümüzü ikiletmezler, izimize basarak gelirler götürdüğümüz yere... Bugün «Vekil baba! Bilmem ne baba» mı diyorlar, yarın, yayınla birkaç bildiri veriver, hepsini, sözgelimi, bizim Paşa Mebusun patentine... Hiç duraklamadan başlasınlar hepsi «Paşa Baba» türküsü çağırmaya... Kalır birkaç dik baş akılsız... Aslında bunlardan her yerde tek tük bulunur ya, sen suçu bütün köy enstitüleriyle öğretmenlerin üstüne yıkarsın, yıldırırsın gözlerini...

— Ne suçu?

— Çocuk gibisin yahu! Tarihimiz boyunca, Allaha şükür, el ulağı bir suç, hep olagelmiştir. «Kızılbaş», «Celâli», Zındık», «Con», «Mürteci»,

«Farmason», «İttihatçı», «Millîci», «Mütegallibe», «Tarikatçı», şimdi de, «Komonist!»

— Olmadı! On binlerce köylüyü komonistlikle damgaladın mı, astarı yüzünden pahalı çıkar! Hapı yutarsın!

— Ortada gerçekten komonistlik olmayınca neden hapı yutuyorum? Çalarım karayı mimlediğim birkaç densize... Aslında karayı kendim hiç yoktan karacak değilim. Okuma yazma olan yerde bunun karası kendiliğinden karılır. Ne demiş herif? «Bir satır yazısını getirin! Asıvereyim yazarını» demiş!

— Yok azizim! Yanılıyorsun! Açıktan açığa komonist suçlaması yaptırmaz Millî Şef! Bunun zararını bilir. Hele Rusları kışkırtmaya hiç yanaşmaz boş yere..

— Yanılıyorsun! Kışkırtma başladı bile... Sağcı gazetelerde, sağcı yazarlar çoktan başardılar bu İşi...

— Hayır! Bir başka şeyi önlemek için, olmayan bir suçu yaymak akıl değil! İş buna döküldü mü bilirsin, kimin eline geçer ipin ucu... Kısa zamanda rezillik alıp yürür. Kimse de yutmaz. Daha kötüsü, herkes düşmanını bu yoldan haklamaya bakar. Üstünün ayağını kaydırıp yerine geçmeğe çabalar, bütün astlar...

— Evet, böyle işlerin vardır zorluklan... Kimileri beş on para çarpar, kimileri düşmanını haklamaya kalkar. Açarsın gözünü... İpleri kaptırmazsın ellerine büsbütün... Namuslu birini geçirirsin başa... Hırsızlıkla mırsızlıkla lekelenmemiş, her gün vatanı yeniden kurtardığına inanan birini... Niye güldün? «imanlı» dedim, «akıllı» demedim!

— Nerde bulacaksın böyle dört başı denk avanağı?

— Amma yaptın haa! Kırk yıl bir kazanda kaynasa yağı birbirine karışmaz adamı biz neden toplayıp biriktirmişiz partimize? Osmanlıda töredir, sıkışınca, yapan da bizden olacak, yıkan da... Yalnız yapan bir şey yapmakta olduğunu bilmeyecek, yıkan da bir şey yıkmakta olduğunu... Bir dolaptı dönecek, suyun nerden gelip nereye gittiğini çekenler değil, onları dolaba koşanlar bilecek! Doğru muyum?

— Eh sökmez değil ama yukarısı direnmezse!

— Direneceğini sanmam! Olaylar beklenmedik yönlere döndü. Demokrasilerle beraber Sovyetler de kazanacak savaşı... Yeni durumda, köyü kurcalayanlayız! Komonist suçlamasının karşısındaysa, kimse kimseyi savunamaz! Ferah ol, bitmiştir bu iş burda! Söyle bakalım, nerde şimdi senin arslan bacanak?

— Hangisi?' Cemal Avşar mı? Samsun'da... N'olacak?

— Yeni enstitüye eğitim başı verelim!

— Eğitim başılığının gelemez üstesinden...

— Zarar yok!... Bu enstitü deneme için kurulduğundan usta eğitmen başı istemiyoruz. Yaz, romatizmalarına dokunmuş olsun deniz kıyısı... Yer değişimi istesin!

— Peki!

Karayağız Milletvekili, çoktandır midesini bulandıran «Esdüdü belâsı»nın atlatılacağına inanmıştı. Pencereden bakarak cıgarasını keyifli keyifli vurdu tabakasına...

Başkente ahmak ıslatan yağıyordu, hep öyle inatçı, bulanık, pis!

Bir boş kâğıt aldı Genel Sekreter, kurnaz, babacan gülümseyerek çizdi uçsuz bucaksız Bozkırı, çıplak ağacı dikti ortasına...

Taban

— Boğazladın bizi hepten. Domuzlar eşelesin mezarını babanın...

— Hoşt! İt ürümekle deniz mundar olmaz! Sekiz yüz... Dokuz yüz...

Bin!

— Veresin paracıklarımı gâvur Zeynel, hocalara, doktorlara, bulamayasın derman!...

— Höst sefil göçmen! İtin yakarışı yerini bulsa gökten kemik yağar. Zeynel saydığı desteyi oturduğu minderin altına sokup Cinci Nezir'e sordu: Bin mi dedik?

Paralara aç kurt bakan Cinci Nezir gözleri donuk, çenesi yarı açık, dalmıştı.

— Sana sordum alçak Cinci! İmrendin, hemi, dağ gibi kazancını Kara Derviş'in? Zeynel on liralıkları destelemeye başlamıştı: Ne dediydim, mahpustan çıktığında? «Dilekçe dükkânı bir şey bırakmaz» dedim, «Toprak verelim sana Keşiş Düzü'nden yeterince» dedim, «Ek biraz kendir, sat Sinobun madrabaz Apti Ağasına, parayı nereye dolduracağını şaşır» dedim. Gözün yemedi toprakla boğuşmayı... Keşiş Düzü'nü esdüdücüler almalı ki, ben gülmeliyim

Cinci Nezir ağzını büküp elini havada çevirerek şişindi:

— Ferah ol! Cinci dilekçeye çöktü mü, esdüdücüler Keşiş Düzü'nün lafını edemez!

— Orasını bilmem! Parmaklarını tükrükleyerek saymağa başladı: On... Yirmi... Otuz... Kırk...

Köy töresinde, para sayılırken bakmak ayıptı ama, Durali de Cinci gibi, hem inatla bakıyor hem de içinden sayıyordu. On yaşındaydı. Kara kaşları anadan çatık, bakışları sertti. Çocuğu olmayan Zeynel, elli beş evlik Şirin köyün adamını yediden yetmişe titrettiği halde, babası vakitsiz ölen yeğenini «Ağalığımı sürdürecek, gözü pek yetişsin» diye şımarttıkça şımartıyordu.

Korucu Hüseyin Karabaş sırtındaki yamalı asker ceketinin demir düğmesini ilikleyip çözerek duvara dayalı martinin yanına bıraktığı esrar dolu halı heybeye dalmıştı. Bir deri bir kemikti. Yıllarca eşkıyalık etmiş, mahbuslarda yatmış, karılarından ikisini döve döve öldürmüştü. Zeynel'in Şirin köye saldığı yılgınlığı kıyıcılığıyla kat kat arttırmaktaydı.

Ağa yılgınlarının başında gelen Muhtar Topal Osman, her zamanki gibi, boynunu büktüğü için, sanki pencereden birini gözetliyordu.

Zeynel'in evi köyün üst başındaydı. Davar sayısı arttıkça avlu genişletildiği için, on iki yılda üç yer değiştiren ağa odası, evden yüz adım uzağa gelmişti.

— Yüz seksen... Yüz doksan... İki yüz... iki yüz on...

Topal Muhtar, ağzındaki şarap burukluğunu içi bulanarak yutkundu. Ağa korkusundan içiyordu bu zıkkımı... «içmeyiz desek, olmaz bir şey ama, hadi söyleyebil bakalım!» İçini çekti. Çıkardığı sesten ürkerek soluğunu tuttu.

Aşağıda Kızılırmak, ay ışığıyla, yeni bilenmiş pala bıçağı gibi parlıyor, Şirin köy, ırmağa doğru karmakarışık iniyordu. Yatsı kılmalı çok olmamıştı ama köyün bütün ışıkları sönmüştü. Topal Muhtar, pirinç tarlalarının dizlere çıkan çamurunda yürüyor gibi ürperdi, nasırlı elini yanağının bir haftalık tıraşından geçirdi. Çakır gözlerinde yıllardır sürüp giden yılgınlığın usancı vardı. Canı cıgara istediği halde kendi paketinden uzanıp almağa üşeniyordu.

— İki yüz altmış... İki yüz yetmiş... Zeynel, yamalı banknotu gaz lambasına kaldırdı: Vay teres göçmen! Yardan uçuracaktın bizi öyle mi, bulgaryalı aklınla? Parayı Apti'nin önüne attı: Değiştir şunu çabuk!

—Nolmuş? Apti parayı evirip çevirdi: Noksan mıdır parçası,

geçmez midir yoksa temeline tükürdüğüm Şirin köyde devlet babanın paracıkları?

— Devleti milleti karıştırma ağzın bükülür. Ben bilmez miyim, bunları yüzde on eksiğine topladığını genelevlerden... Değiş hadi... Değirmene kokmaz Kara Derviş üzülmüş parayı... Çarktan yeni "çıkmış ister. Çünkü harcanmaz; basar istife...

— Kalmamıştır, hâşâ, on paramız! Olsun borcumuz efendim, veririz öbür gelişte!

— Ya Kara Derviş?

Apti kırılacak bir şey gibi banknotu yavaşça sedire bıraktı:

— Söğdürme Kara Dervişin boyalı sakalına...

Zeynel, Topal Muhtarla Cinci Nezir'e şaşkın döndü:

—Aman, «Boyalı» dedi, Kara Dervişimizin mübarek kara sakalına... Anladıım!... Canına susamış bu akılsız Göçmen... Dua et ki, sıtma kötületti fıkarayı...

— Abe, nolurdu kötületmeyince.

— Kaç para eder! Sıtmaya yıkılmayaydı, can kaygısına düşmeyeydi... Hey oğlum, ne desem boş... Buraların yirmi bir parça köyü, Kara Dervişimizin duası gücüyle barınmakta...

— Ne demektir bu? Ermiş midir bu köpek?...

— Gâvur Göçmen, imanla paranın kimde olduğu bilinmez. Hal sahibi Derviş abdal kısmının dış görüntüsüne aldanmayacaksın. Arada

bir dalar gider bizim Kara Dervişimiz, say ki, denizlerin diplerine yumulur. Geçer bir zaman, «Hak destur» diyerek hoplar ki, kabasına çuvaldız

batırılmış sanırsın, Bakar çevresine şaşkın şaşkın, bir ah çeker, ağzından alaf uğramış gibi, saçının sakalının harlamasına bişey kalmaz. Arkadan «Heyvah» diyerekten bulaşır göğsünü yumruklamaya güm güm... «Nedir?» dersin, «Filan vilâyet, yer depremine gitti, taş taş üstünde kalmadı, yazıık» haberini verir. Nereyi su bastı, sildi süpürdü, kimin kiralı geberdi, hangi padişah savaşa girdi, Kara Dervişimiz bildirir bize, dakkasında...

— Ya nasıl sığdırır bunca derinliğe, esrarcılığı bu kodoş?

— Demek akıl erdiremedin mi, buncacık işe, bunca zaman?... Vah ki ne kadar... Keyfinden mi tutmakta esrar işini bizim Kara Dervişimiz? Hâşâ! Allahı aramanın bir yolu da bu... Kendiri, kendi sürer, kendi eker. Neden bakalım? Bir yolunmasıyla harmanına adam ister. Neden peki?.. «Canavardır bu... Buna ham ervah eli değebilemez. Şerbetli olmasak biz de dokunmayız» der. Ensesini dalayan sivrisineğe bir tokat şaklattı: Gidi Domuuuz!... Hele şuna... Ortaya sordu: Kaç dedikti?

Durali atıldı:

— iki yüz yetmiş...

— Tamam... Ulan aferin... İki yüz seksen... İki yüz seksen beş... Ensesine bir tokat daha çekti: Ulan avradına sövdürme sivri gibi! Ulan, Allah belânı vere, Karabaş, elinde hükûmatımızın koca martin tüfeği olup... Korucu gibi korucu, şuncacık sivrilerin üstesinden gelmez mi? Tüh yüzüne! Yiğeni Durali'ye çıkıştı: Gülersin köpoğlusu! Yabanın göçmeni sivrilerle bir olup emmini bitirecek... «Surdan bir tas şarap kavuşturayım» demezsin! Aman yavrum yetiş!

Durali, boş tası, korucu Hüseyin'in tüy gibi kaldırdığı şarap testisinin altına tuttu.

Sinobun ünlü esrar kaçakçısı göçmen Apti bir an Zeynel'in şarap içmesini yalanarak seyretti, sonra büyük bir tehlikeye düşmüş gibi birden davrandı:

— Uyur musun bire kapçık ağızlı Temel! İçer kuvvet şurubunu can düşmanımız. Neden boş koyarsın tasımızı bizim?

Apti'nin fedaisi Laz Temel dünyanın en gevşek bağdaşında otururken bile pusudaymış gibi tetikteydi. Ellerini bileklerinden yelpaze gibi sallayıp omuzlarıyla gerisini ırgalayarak davrandı, şarap tasını testiye yetiştirdi. Bunları yaparken, ceketi açılıp sağ böğrüne bağladığı kocaman parabellomu görünmüştü.

Topal muhtarla korucu Hüseyin sivrisinekleri koğmak için ellerini enselerine vurdular. İki şakırtı arasında Zeynel para saymayı bitirdi.

— Bu da böylece üç yüz! Netti toplamı aslan

Cinci?

Durali'yle Cinci bir ağızdan karşıladılar.

— Bin üç yüz!

Zeynel içini çekti:

— Bin üç yüz amma, bakalım Kara Derviş ne der buna!

— Bre ne diyebilirmiş Kara Kodoş? Pazar olur mu dönerekten?

— Dönme yok! Biz aracıyız göçmen oğlu! «İkinci malın kilosu yüz yirmi kaymadan aşağı olmaz» dediydi. Yüz verdin. Razılanmazsa, gelecek sefere tamamlarsın üstünü...

— Emri midir Allanın yüz yirmi? Banka mı açmıştır Dumanlı Boğaz'a bu pezevenk? Otuz kayma değil miydi bu cenabet otun ekstrası, savaş tan önce? Yalvarmaz mıydınız köpekler, ikinci malın okkasına on beş kayma? Bindirdiniz bir kat, dedik olsun! Bindirdiniz iki kat, dedik olsun! Bindirdiniz üç kat, dedik peki... Geçti beş katı tuttu altıyı...

— Tutacak ister istemez... Kötü ekin üç kuruştan yüz yirmi kuruşa fırladı çünkü... Ne demektir bu? Yuvarlak hesap, yüzde dört bin demektir. Türkçesi bire kırk... Kaça alırdın eskiden bu sarı kızı? Esrar dedin mi, ekini kovalar. Ekin hesabına vurursak, ikinci malın kilosu, altı yüz pankanot... Biz ne istemekteyiz? Bire altı... Sen kaça vereceksin... Bire on beş, bire yirmi...

— Yoktur more vallah billah bire yirmi... Fıkaradır efendim bu cenabeti içen, fışkı içesi...

— Hüs!... Esnaflıkta müşteriye söğmek töre değil... Ağzın eğrilir.

— Eğrilir miymiş efendim, müslümanın ağzı doğru söz ile?... Hepten senin domuzluğundur bunlar... Ne bilsin, Kara Domuz bu oyunları?...

— Ulan gâvur dölü! Ulan, ilişiğim yok demekteyim kaç yıldır, imansız! Bunca yemin içtim! Alan sen, satan Kara Derviş... Bizimkisi Allah için aracılık... Yalanım varsa nah şu ateşe kör bakayım!

Uyy gâvur Zeynel! Nasıl atarsın bu kıtırı? Kalır mı bu devran

sana?

— Napalım oğlum! Suç senin! Alaman'ın savaş açtığı sıra, ne dedim? «Avanak Kara Dervişin elindeki malı gel sana alıverelim ucuza, kazanırsan dua edersin, kötüsü gelirse söv anama avradıma» dedim. Otuzdan birinci malı kapatacaksın, on beşten ikinciyi... Her marazın bir doktoru olur, ben de seferberlik illetinin doktoruyum! Geçenki seferberlikte nasıl tuttu yükünü tutan? Köylünün malını ucuza kapatıp pahalıya sataraktan tuttu! Bu avanak köylümüz, onları unutmasa iyi değil mi? Ulan oğlum, geçen seferberlikte bir

kırmızı altına çıkmadı mıydı ekinin şiniği? İttihatçı farmasonlar ekine el koymayınca, Cumhuriyet Hükümatımız kudurdu mu? «Alsa alsa, öşür alır eski hesap» dedim, «öşürü de eline " geçebilenden alır» dedim, «Gerisini sat okkası bir kaymadan, doldur paraları bakır kazana, göm ocağın önüne, at üstüne minderi, yak çubuğunu keyfine bak!» dedim, dinletemedim! Noldu peki? Git bak Ilgaz pazarının dükkâncısı «yok» satmakta... Yok'a alıştılar ki «Irz namus, din iman» desen, ağız alışkınlığıyla «Vallah billah yok» demede dümbükler! Sen nerden bileceksin, şu Korucu Hüseyin heybeyi getirene kadar, elim yüreğimdeydi benim... Deli Derviş «Mal yok» deyip satmazlanırsa diyerek. ..

— Bre n'olur satmayınca? gideriz baş aşağı Bursa'ya kadar, alırım yarı bedele, şahını...

—Yanılmaktasın akılsız göçmen! Bursa'da mal hani?

—Ne demekmiş hani? Tükenir mi Bursa'da İmal? Kopmuş mudur kıyamet?

Cinci Nezir, çok acımış gibi içini çekti.

—Ne sandın Ağa! Savaştır bu... İstanbul'un karısı, herifi vurmuş esrar tutkunluğuna! Şuncacık ı bebeler, iki nefes çekmeyince, okula gitmez olmuş... Zeynel Ağa haklı! Kilosu yakında beş yüzü bulur bunun!

—Kimya mıdır köküne tükürdüğüm, can ilâcı mıdır?

—Tutkununa kimyadan değerlidir ki ne kadar...

Geçmen Apti aşağılayan bakışlarla Cinciyi dipten doruğa süzdü, çakır gözlerini iğrenir gibi kıstı, cıgaradan kına rengi bağlamış kırçıl bıyıklarını bir zaman dişledi. İncecik kızıl damarlar, suratının buruşukluğuna garip bir tazelik veriyordu.

— Sorarım size bunun hesabını köpekler, gelir zamanı... Yakındır barışımız inşallah! Düşer orainin okkası yüz elli kaymaya... Kaça alırım sizin kötü kendiri o zaman?

— Barış mı? Zeynel duyduğuna çok şaşmış gibi öylece durmuştu: Ne barışı?

—Bildiğin barış... Varmaz bu yılın sonuna pes eder senin

kapçık ağızlı Alaman! Kalmamıştır dizlerinin dermanı!

— Benim Alaman... Zeynel gözlerini var gücüyle açıp Cinci Nezir'e döndü: Duydun mu Cinci! Hani akıllıydı bu senin göçmen oğlu? «Akıllar getirmiş Bulgarya'dan, tonla» derdin?

—Valla bilmem! Akıllıydı ya, n'oldu?

— Bu rezil cinci midir toprağınızın müftü efendisi, hey babam! Gidilir mi bu köpeğin aklıynan, sözüm burdan dışarı, memişaneye?

Zeynel, ikinci desteyi de minderin altına sokup şarap tasını aldı. Ortadaki sinide tulum peyniri, kaymak, katı yumurta vardı. Sıcak bir şey isteyeceği zaman, kapı vurulurdu. Durali uzatılan sahanı siniye koyup kapağını açınca odayı kavurma kokusu kapladı. Zeynel «Yaşşa köpoğlusu!» diye naralanıp şarabı dikti, kavurmayı kaşıkladıktan sonra bir cıgara yaktı, öne eğilerek laf lamaya hazırlandı:

— Hele beri bak, Apti Ağa kardeşim, yakın mı görmekte barışı, sizin yalı boyunun okumuşları?

— Sorar mısın buncacık şeyi? Çıkaramaz mısın kendi akılcığınla? Yenilmedi mi Alaman neresidir orası?

— Vay başıma! İstalingart meselesi mi şaşırttı seni avanak! Temel'e göz kırptı: Vah vah, bu akılla sılasını bulamaz senin Apti Ağan! Götürmezse yularından çekip yitiktir bu derbeder! Dinle bak Apti ağa kardaşım, diyeceklerim baba öğütüdür ve de bilirsen cevahir taşıdır. Osmanlının işi Bulgarya'nın hesabını tutmaz! Bu savaşın ucu uzun Ağa! Neden mi? Çünkü Türk sıvanıp girmeyince Alaman'ın savaşları basılabilemez!

Zeynel yeğeni Durali'nin sırıttığını görünce yalandan parladı:

— Bu sırıtma neyin nesi kahpe karı gibi? Şamar gelmekte ki gör nasıl gelmekte!

— Basılabilemez de, niçin, «Savaş dışıyız», demekte bizim İsmet Paşamız?

— Ona öyle demek düşer!

— «Alaman yenilmez» dedindi, nah yenildi ne güzel, İstalingrat'ta...

Topal Muhtar oğlana bakakalmıştı.

— Ulan, «Bilmediğin lafa karışma» demedim mi sana rezil! Zeynel yeğenine çıkışmaktan vazgeçerek başını salladı: Ulan Hitler! Şu Pavlos avanağından başka komutanın yok muydu senin?

Ulan, kötü, Rus'a, adam, eli tutarkene ve de silâhı işlerkene, peseder mi? Eder de bizi böyle itlere...

Derin derin içini çekti. Gecenin yapışkan sıcağında sivrisinekler vızıldıyor, köyün alt başında, küçük bir köpek tembel tembel ürüyordu. Havada ırmak boylarının çürümüş ot kokusu vardı.

— Bebe kısmının aklı ermez! Bunlar eğitmen öğretmen rezillerinin halt etmesi hep... Sen eskinin Seferberliğini gördün Apti ağa. Biz çok aynalı işler gördük! Gülersin gâvur dölü, Allah belânı vere; ulan namussuz Hitler! Şirinli Zeynel'i Bulgarya, çingenelerine maskara ettin, yürü! Oğlum Apti ağa, de bakalım, geçenki Seferberlik kimin savaşıydı?

— Alaman'ın...

— Ya bu?

— Bu da Alaman'ın kodoşluğudur efendim hakçası

— Tamam! Nolur peki yiğit Alaman savaş açınca?

— Yatar karı gibi sırtüstü, gelir göbeği havaya en sonu...

— Karı gibi mi? Ya Polonya'yı n'aptı vurmasıyla?

— Sayar mısın Polonya'yı hükümattan?

— Sayarım ki ne kadar... Nah bunlar tanık! Bizim hükümat, o sıralar, daha ingilizci... Radyo gazetesine bakarsan, Polonya'nın atlısı, Alaman'ın tank

tümenini bozmuş, başkentine girdi girecek... Tavuk civcivi gibi toplanmış millet çevreme, «Aman Zeynel Ağa, amanı bilir misin, durum vaziyetler nasıl?» diye kıvranmakta... Ne dedim o zaman, ! Topal Ağa, dinin gibi doğru söyle, «Korkmayın yavrularım, Alaman, Allahın izniyle, kötü Polonya'yı yemiştir» demedim mi?

Topal Muhtar gözlerini tavana kaldırıp inler gibi doğruladı:

— Dedin Ağa, Allah var!

— Tamam! Geçelim Norveç işine... Alaman Norveç'e vurdu. Bizim Radyo gazetesine bakarsan, Alaman'ın paraşütçüsünü bire kadar kırmış Norveçli... Ne dedim ben? «Korkmayın yavrularım, yavuz Alaman, Allahın izniyle, kötü Norveç'i bitirmiştir» demedim mi?

— Dedin Ağa, Allah var!

— Tamam! Geçelim Fransıza... Radyo gazetesi, «Macino'yu aşamaz Alaman!» derken ne dedim? «Çarpmasıyla yırtar» demedim miydi, Topal dümbük, «Nah şuraya yazdım» demedim miydi?

— Allah var! Dedindi Zeynel Ağa!

— Çarpmasıyla yırtmadı mı? Balkan'a yöneldi, «Bir haftaya vardırmaz kötü Yunan'ı temizler» dedim. Vardırdı mı? İngiliz'i bombalamaya bulaştı. Bizim yalancı gazeteler, «İngiliz'e vuracak demekteyken, ya ben ne demekteydim, «İngiliz'e vurma yok! Dönecek Rus'a» dedim mi, demedim mi?

— Dedin ağa, yukarıda Allah!...

— Şimdilik de nah, yazdırmaktayım şuraya... Doğru çıkmazsa sakalı kazıtır, köçekliğe başlarım! Dinle, akılsız göçmen! Savaş olup Osmanlı'nın girmemesi kanun değil! ille Alaman'ın açtığı savaş, Türk girmeyince ölüm Allah, basılmaz. Yüreğini ferah tut, bak yakında neler olur!

Cinci Nezir deminden beri kıvranıyordu. Sağlam yerlerden, çok önemli şeyler öğrenmiş, bütün olacakları kesenkes biliyormuş gibi lafı kaptı:

— Evet Apti Ağa, Türk sıvanmayınca hiç olmaz! Neden mi? Hitler efendimiz katıksız Türk kanındandır ve de Müslümandır sapına kadar... Savaşı açmadan önce, Bağdat'tan Basra'dan, Mekke'den Medine'den derin hocalar toplandı başına... Ne bulduysa Kur'anda buldu! «Kafkasya Türk'ünü, Mekke Arab'ını çekip çevirmeğe hazır olun» diye haber saldı Ankara'ya... Bunları bizim buyruğumuza verecek amma şartı var: Tekkeler selbes... Ezanımız Arapçaya dönecek ters yüzü, karılar örtülecek! Kısası: Ya şeriatya ölüm! Çünkü Müslümana dönecek dolaplar, gâvura çıfıta ekmek yok. Karısı kızı dilerse cariye girer İslâm evlerine... Oğlu, kocası hizmetkâr durur yanımızda... Şuncacık ekmek atarsak atarız akşamdan akşama önlerine o kadar... Yoksa ölümlerden ölüm beğenirler! Gâvur cizvit gövdesi, zındık Çıfıt kellesi tepe gibi yığılmayınca Müslümana dur otur yok bu kez! Bu kez, düşleri göründü olacakların... Dini bütünler kevser şarabından ecel doluları içti, şehit donu giydi peşincek... Gayret kemerlerini kuşandı koç yiğitler! Hind'e Çin'e fırtına gibi dalınsa gerektir ve de Çinlilerden Moskoflardan eskinin öçleri alınsa gerekir. Müslümana «Uyan» borusu çalındı. Yar başına geldik! Uçan kuştan, sinek vızıltısından, pire zıplamasından «Tetik dur» haberleri ulaştı. Kılıçlarını bilemekte dillerine sürerekten, uğraş erleri hışır hışır! Ermeni'yi kırmadı İttihatçı gâvurları yeterince, kırsak gerek. Rum'u tüketmedi Halkçı farmasonlar, tüketsek gerek... Çıfıta hiç değmedi Selanik dönmeleri, kavim kabile gayretiyle, biz bire kadar bitirsek gerek... islâm içinde gâvurluk m'olur? Olmaz. Nerden alıp geldiler bunca gâvurluğu, Apti Ağa? Lozan'dan alıp geldiler! Bil bakalım, Lozan dedikleri nere, din kardaşım ve de aziz kandaşım? Rimpapanın taht kenti değil mi? Onların yedi kalem verdiğini yetmiş kalem aldı geldi bizim gâvurumuz... İslâm sözü yazılır mı gâvur yazısıylan? Boyalı karıdan memur oturur mu şeriat evlerinin peygamber postlarına? Zina edeni saldılar da «Allah» diyeni tuttular. Olmaz, dayandı pıçak kemiğe, Türk savaşa girmeyince hiç olmaz!

Apti, buraya kadar Cinci Nezir'in bağırtısına kaptırmıştı kendini, «Savaş» sözüyle toparlandı.

— Dur bre kötü Cinci! Yedi düvelin gelinemez üstesinden kılıç ile bugün! Kırdırmayasın fıkara Türkü ara yerde boşuna palavra sıkaraktan...

Cinci Nezir iğrenmiş gibi suratını buruşturdu:

— «Gâvurun uçağı var» demeye mi getirmektesin? Ossun! «Tankı var» demeye mi getirmektesin? Ossun! Topu tüfeği... Ossun! Ya bizdeki iman gücü? Ya Türk'ün, katkısız, al kanı? Allah «Yürü» deyince Türk'ün durulur m'önünde? Tatar Hanı, duymadın mı, ne demiş, Hitler efendimize?

— Hangi Tatar Hanı? Ne zaman demiş? «Yeni» desen yoktur Tatarın hanı dünyada... «Eski» desen, yok idi eski zamanda bu Hitler kodoşu...

— Aman! Hansız durabilir mi Tatar? Hanı olmayınca Tatar zaptedilir mi? Tatar bir gün hansız kalsa dünyanın çivisi çıkar ki, Tanrı korusun, olmadık olur!

— Var ise neden yazmaz gazeteler?

— Yazmaz! Çünkü bolşevik Moskof'un tuzağına düştü fıkara ele geldi. Hitler efendimiz Kırım'ı alınca Tatar Hanıdır zindanından uğradı. Bir yandan takım düzerken, bir yandan savaşı, kolladı İstalingrat'ta, Maman az biraz duraklayınca «Boşuna yorulma» dedi, «Çekil önümden, alıvereyim sana iki günde hırpadak» dedi.

— Nasıl alacak, alamadığın! Alaman'ın, kendini kurtaramayan

herif?

— Hey kuzum! İman gücünü n'apalım? Vah yazık! Haberi ulaşmadı sizin oralara demek? Söyleyecekleri çok gizliymiş de açıklamanın doğru olup olmadığını kestirmeye çabalıyormuş gibi biraz duraladı. Sıkıntıyla soludu: Burda yabancımız yok! Dinle Apti Ağa! Duyduğun gibi anlat! Şakası kalmadı bu işin... Serdengeçti bayrakları açılsın! Müslümana ferman var! Kurulu tüfek gibi beklenecek... «Tut» denilince tutulacak, «Al» denilince alınacak, «Yak yık» denilince yakılıp yıkılacak... Çünkü Mehdi Resul buyruğudur bu... Son kertedeyiz Allahıma şükür... Erzincan depremi ve de Yozgat depremi ve de Alaca depremi ve de Torbalı depremi ve efe Rumeli'nin Çanakkale depremi, bunca su baskınları, bunca kuraklar neyin belirtisi? Mehdi Resulün ilerden söküp geldiğinin belirtisi... Uyuma göçmen Apti, Zülfikar kılıcını başı üstünde döndürerekten gelmekte... Topuğu yerleri, tacı gökleri ırgalayaraktan gelmekte... Kurdu kuşu, ini cini önüne kataraktan gelmekte... Tespih çekerekten, «huu» diye naralanıp dağı taşı

ırgalayaraktan gelmekte... imam tazelemeye soluk kaldı kalmadı» Dilin döndü, töbeyi çekebildin, ne güzel! Korku elverdi, dilin şişti, çevirmedin mi, yandın! Gülersin, Allah belânı vere sefil göçmen! «Yirmi beşte gelmem, kırk beşe kalmam!» ne demektir? Kırk üçü yarılamadık mı? Gülersin, ağlayacağına ne mi? Benden günah gitmiştir, tanıksın Zeynel Ağa! «Ateş yok Tanrının cehenneminde Herkes odununu bile götürür» demiş Hak âşıkları vaktin birinde... Gül bakalım, cehenneme odun taşırken sorarım sana!

— Hay babam kapçık ağızlı! Desene taşıyacağız, öte dünyada, senin gibi kütükleri cehenneme... Birden ürkerek durdu: Nedir bre?

Alt kattaki ahırda, hayvanlar direklere sürterek kaşınmaya girişip edayı deprem gibi sallamaya başlamışlardı. Apti, ürktüğünü örtmek için hemen saatine el attı, bakar bakmaz, Temel'e yabandan çıkıştı:

—Teheyyy! Geçirmişiz vaktimizi boşuna! Hoplamazsın bre Temel! Uyuklarsın pasa... Zeynel'e '<Jöndü: Veresin bize izin Zeynel Ağamız, yolcu ''yolunda gerek!

Zeynel yanmağız önlemeğe çalıştı:

— Kalaydınız! Gece yolculuğu iyi değil bu malla...

— iyidir, n'olmuş Allahıma şükür! Bakalım tutmaya ağır ağır Osmancığı.

Temel esrar dolu heybeyi alıp çıkarken Zeynel'in ışmarıyla Durali idareyi yakıp koşturmuş, korucu Hüseyin de yardım için kalkmıştı. Zeynel üsteledi:

— Kalaydınız! Sabah ola hayır ola!

— Sağolasın! Gidelim serinlikte... Ezmeyelim fıkara hayvancıkları boşuna...

İki atlı köyün içinden geçip ırmağa doğru I indikleri için Şirinin itleri ulumaya başlamışlardı. Zeynel elleri belinde, arkalarından bakıyordu.

— Kara Dervişi yellemeli kör şeytan... Geçmeli şunların önüne, mavzeri göbeklerine dayayıp malı geri almalı!

Zeynel, arkasından ateş edilmiş gibi hızla döndü, sırtından Cinci Nezir'e kuşkuyla baktı. Aklından geçirdiklerini, rezil Cincinin tıpatıp söylemesi, yüreğini ürpertmişti. Suratını asarak sedire oturdu, şarap tasını aldı, yavaş yavaş ağzına götürürken Cinci Nezir'i, üstüne atılmak için toparlanırken bir yırtıcı ? hayvanmış gibi, kolluyordu. Zıp diye içeri giren Durali'ye çıkıştı:

— Utan, bu ne biçim hizmet! Eşek gibi bir adamlarsınız... Hani Nezir emminin şarabı?

Durali seğirtti. Uyku zamanı epey geçmiş olduğu halde gözleri çıra gibi parlıyordu. «Eti az ama bu oğlanın canı gür» diye düşünen Zeynel Cincinin tasını iki yandan sıkıca kavramış ellerine bakıyordu. Ufak tefek Cincinin elleri karı eli gibiydi.

Ancak yatarken çıkardığı kara lenger şapkası suratının domuzluğunu kat kat artırıyordu.

Bu herif dipten doruğa rezillikti.

— Bulaşık ki dümbük!

— Kim?

— Ne kimi? Zeynel içinden geçirdiğini saklamağa çalıştı: Şu Apti... Ulan ne iş!... Ulan aferim, Cinci Ağa, vurduk Bulgaryalıyı boş böğründen! Göze alamazdım sen olmasan kendirin kilosuna ikiyüz kayma istemeği! Çok kıyıcı gördüm, senin gibisini görmedim!

Cinci kasıldı!

— Önüne gerilmesem, bin üçyüzü altıyüzelliye verdin gittiydi!

— Altıyüzelliye mi? Zeynel kendini hemen topladı: O kadar uzun boylu değil! Hakçası Halis mala yüz elli, ikinciye yetmiş beş isteyecektim ben!

Cinci Nezir içinden hesapladı:

— Eh, üçyüz yirmibeş kayma kazandırdık sana açıktan..

— Orası öyle!

Zeynel gözlerini Cinciden kaçırıp para destelerini istemeye istemeye çıkardı: Kapıya bakarak bir an, tedirgin durdu. Muhtar, gözlerini gene pencereye çevirmiş, Korucu Hüseyin de tavana dikmişti. Zeynel sayıp ayırdığı paraları kuşağına soktu:

— Bu üçyüz yirmibeş, bizim aracı bahşişi... Ne kaldı, bin üçyüzden geriye, arslan Durali?

— Dokuzyüz yetmiş beş Zeynel Emmi!

— Doğru çıkarsa alnından öperim kopuk! Doğru çıkmadı mı

yandın!

Durali yere bakıp güvenle gülümserken Cinci Nezir elini dizine

vurdu:

— Doğru şart olsun! Dokuzyüz yetmiş beş...

Aklım yattı şimdicik, bu köpoğlunun ağalıkta seni geçeceğine... Evet, seni geçecek ya, artık bilmem, tarih kitaplarının yazdığı Çapanoğlunu da geçer mi?

Zeynel, Topal Muhtara, Korucuya, Durali'ye beşer lira attı:

— Alın, bunlar da sizin bahşişler! Kısa günün kârı az olur. Kara Derviş duymasın haa! Durali'ye parmağını salladı: Kahpelere mahpelere yedirirsin, değişiriz külahları... Cinci Nezir'in dizine elli lira koydu: Buyur, azımızı çoğa tut! Esdüdü dilekçesinin parası da içinde...

Cinci sırıtırken suratını asıverdi:

— Üçyüz yirmibeş kazandırdık açıktan... Yüz , atmış şu kadar eder

yarısı...

— Yansı ne demek, oğlum, ortak mıyız?

— Aklım kesti Zeynel, sen ağalığı sürdüremeyeceksin! «Ağalık vermekle» denilmiştir. Sen almaya bakmaktasın hep! «Esdüdü belâsını atlatırsak elli panganot» dedindi! Hani bizim aracılık hakkı?

— Atlattığımız hani?

— Çoktaan...

— Hükûmat işidir oğlum, belli m'olur! Esdüdü, Ilgaz yaylasına kurulmadan, Keşiş Düzü kurtulmuş sayılır mı? Ben elli kaymayı, aslında, sokağa atmaktayım!

— Ulan Zeynel, güvenirdin bizim dilekçelerin gücüne, önceleri

sen!

— önceleri... Hani öncelerin gidişatı? Milletin içi bozuldu arkadaş... Bozan da yabanın eğitmen öğretmen rezilleri... Köroğlunun Çolak naspa iyi? Gitmiş eğitmene sormuş: Esdüdü kondurasıymış hükûmat Keşiş Düzüne neyin nesi?» demiş. ' «Sayki devlet kuşu konmakta başınıza» demez mi ' senin Yamörenli Murat! «Ya topa! muhtar neden I;.' köy mazmatası dolaştırmakta?» demiş Çolak... ? «Aklı ermediğinden», demiş Muhtar rezili, «Köyünüzün toprağına bin şu kadar kişi konacak! Etiniz yağınız, yumurtanız, pirinciniz para edecek. Sevineceğine «İstemeyiz» mazmatası mı düzenlemekte? delirdi mi?» demiş. Çolağa bir sopa çekti bu senin § Korucu Hüseyin Ağan, leşini güçle aldılar elinden... '.';' Eğitmeni çağırdım, «Sen de köylüsün Murat efendi, köy işlerini bilirsin, bunların önüne düşmek iyilik getirmez. Bebeleri okutup aylığını almaya bak! dedim. Baban Kulaksız Yakup ağanın hatırı var, kardeşin Mustafa leş atlamış ve de mahpus damında yatmıştır, hatırı var. Aslını ararsan rahmetli Eğri Ahmet eniştenin hatırı var dedim, Bize esdüdü mesdüdü gerekmez...» dedim. «Kendi başıma karışmam, ama bir soran olursa doğrusunu derim ben!» demez mi? Ya ben ne dedim? «Doğru sözü ben de severim Murat efendi, hemi de çok severim dedim. Doğruyu demek yiğitlikse ardından geleceklere dayanmak da yiğitlik» dedim. Bu iş kötüye gitmekte arkadaş, köy yerlerinin bu öğretmen eğitmen işi kötüye gitmekte... Eskilerde «Bas şuraya parmağı» dedin mi, bir parmak

yerine, beş parmak basardı bizim avanak adamımız, birbirini çiğneyerekten... Üste para istersen, verirdi. Bukez, senin haberin yok, «Neyin nesi bilmeden parmak mı basılır?» diyerek direndi deyyuslar! Çok uğraştı bu senin Topal Muhtar Ağan, ol görüp, mazmatayı parmaklatamadı heriflere...

— Hep Murat zibidisi yüzünden mi?

— Yok...

— Ya?

— «Bunlar bizim adımıza gazyağı, şeker, sabun, pırtı alacaklar» demiş namussuz Çolak... Bunu duymasıyla sanki dellendi Şirin, yediden yetmişe... Yemin kasem, ant şart para etmedi. «Ya ilmeğiniz, eline geçmedi mi Zeynel Ağanın? Tahsildarın, candarmanın sopasından kim alır sizi?» dedi bu Muhtar... «Bizim ırmak boyunda yatırsın, kessin! Değnek atladık, parmak basabilemeyiz!» demezler mi? Baktım, gitti gidecek göz göre Keşiş Düzü... Haber saldım Kara Dervişe. Cumadan sonra camide hutbeye çıkıp lafa çöktü... «Yanılmaktasınız din kardaşlarım, bu dilekçe hükûmatın mal dağıtımı üstüne değil» diye bağırarak kitaba el bastı, «Esdüdü gâvurluğu kondu konacak toprağımıza... Oğlan kız bir döşekte yatıp kalkacak kızılbaşkomonist töresince... Uğursuzluktur! Deniz gibi köpürüp akan Kızılırmağımızın suyu çekilir. Pınara yuğunağa, tarlaya, değirmene gidemez kendi başlarına kızlarımız, karılarımız, baştan çıkar tümü...

Düzenimiz bozulur ki ne kadar. Paranın tadını alır , şuncacık bebeler, büyüğünü saymazlanır. Saz çalar davul dövermiş esdüdünün gâvur dölleri... Pinlerde ,"tavuk yumurta, ağaçlarda yemiş, bağlarda üzüm bırakmaz bunlar! Bir kötü eğitmene güç yetiremezken, beşyüzü, bini gelmekte... Yetişkin kızları öğretmenli okula salmayanı tıkar mahpus damına i:bunlar... Kuran yazısı okutamaz imam! Şehimiz gelemez ki kıtlığı uğursuzluğu bu topraklardan 'sürüp çıkara mübarek ayağı... Kolu budu açık karılar oruçları zedeler... Nah işte kitap! Gâvurluğa karşı çıkmayanın yatacak yeri yoktur öte dünyada! Tanrı evinde söylemekteyim, gök gözlü deccala direneceksin! «Toprağına belâ bulaşmasın» ,'?diye çabalayacaksın! Bu yolda ölen şehit, kalan gazi... Aman kaptırmayalım bebelerimizi imansız bolşevik zagonuna... Bunlar hınzır eti yemekteler höpür höpür... Esdüdü kondurmaz toprağına

«Türküm» diyen bire kadar kırılmayınca... Moskofbolşevik manatı gücüyle girmiştir Osmanlı ülkesine bu Esdüdü... Malın davarın dölü, sütü kesilir haa! Ekine kıran düşer, toprak tohumu geri vermez ;haa!... Evimize, samanlığımıza ateş uğrar. Karılar bebeleri bırakır, kısrak tayları... Esdüdüyü Osmaneli içine saldı ki farmasonlar, birbirini kıra avanak 'Türk... Bu esdüdü bize yarar iş değil. Hey din karkaslarım, gelin birikin, yazı bilen imzasını atsın, .«mührü olan mührünü bassın, olmayan, parmağını... .Nah ben bastım, nah Zeynel ağamız da basacak!» Fi kara Deli Derviş, böyle diyerekten dilekçeyi bana verdi, bastım parmağı, «Buyur» diye döndüm ki yanıbaşımda hökür hökür ağlayanlar bile sıçrayıp, savuşmamışlar mı?

Cinci Nezir birden hopladı:

— Aman... Ya dilekçedeki parmaklar?

Zeynel bu telâşın nedenini anlayamamıştı. Kurnaz kurnaz göz kırptı:

— Birazı bastı, gerisini muhtar korucu... Bu Durali, bizim ev külfeti, karı kız, tamamladık!

Cinci «Oldu mu ya, oldu mu?» diye dizlerini döverek çırpınırken, aklına bir domuzluk gelmiş gibi duraladı. Yazdığı dilekçe sökmezse ileri süreceği özrü bulmuş, gözleri ışılamıştı. Yalancıktan biraz daha dövündü:

— Olmadı Ağa! İşte bunu yapmayacaktın!! vah vah, gitti suç benden!

Zeynel keyifle güldü:

— Ulan, senin karşında kurt çocuğu mu var? Bir yalan söyle ki yalana benzesin Dümbük. Birbirinden ayrıntısı m'olurmuş köylü parmağının!

— Yazık, yazık senin Zeynel ağalığına, buncacık şeyi öğrenemedin mi bu yaşa gelip? Ayrıntısı yok da, hükûmat, neden, parmak bastırmakta ille? Babanın parmağı oğlun parmağını tutmaz da ondan...

Cinci tası aldı, dikti, «Yarabbi şükür» diye yumruğunu ağzından geçirdi, parmak izi üzerinde mahbus damında öğrendiklerini anlatacaktı, üşendi.

Zeynel, köylü parmaklarının benzemezliğine inanmamıştı. Cinciye kasıntıyla bakarak, «Bizi oyuna getirecekti ya, baktı yutmadık edebini bildi» diye düşünüp sırıttı, desteden beşyüz lira ayırdı, bir zaman dalgın baktı, sonra yüz lirasını daha alıp kalanı korucu Hüseyin'e uzattı.

— Al şu dörtyüzü yarın erkenden götür, Kara Derviş dümbüğüne Veri ,Sekiz yüz koparabildi» dersin. «Bizim bahşişleri, Keşiş Düzü dilekçesi parasını da cebinden verdi» dersin. Kendiri kaça sattığımızı duyarsa keserim sizi... Deli pezevenk canımı sıkar. Cinci Ağaya, Keşiş Düzünden toprak verileceğini de köylü duymayacak... Bundan böyle efendiden, memurdan tanımadığınız biri gelirse köylüyle konuşturmak yasak! Alırsınız odaya, seslersiniz beni, yoksam, Muhtar önüne gerilir, sende oluru olmazı almazsın odaya... Eğitmene gelen kâğıttan mağıttan da haberimiz olmalı.

— Bugün kâğıt geldi Murat eğitmenime, Zeynel Emmi, hem de telgraf kâğıdı...

Zeynel, Cinci, muhtar, korucu hep birden Durali'ye döndüler.

— Telgraf kâğıdı mı? Nerden bildin telgraf kâğıdı olduğunu?

— Atlı postacı getirdi, tozu dumana kataraktan... «Telgraftır, aman, yitip mitmesin» dedi.

— Hani nerde? Çıkar şunu... Niçin demedin bu zamana kadar?

— Götürdüm Murat ağama çoktan...

— Ulan benden habersiz...

— Mektup telgraf kısmı, sahibinden başkasına verilebilemez.

— Neee! Ya ben seni kesmez miyim? Nerden gelmekte? Ne yazılı?

— Bakmadım. «Elin kâğıdına hiç bakılmaz» dedi Murat eğitmenim...

— Ulan, «Eğitmen», demeyeceksin «itmen» diyeceksin demedim mi?

— Murat eğitmenime «itmen» denilebilemez! Zeynel vuracak bir şey aradı:

— Ya ben seni... Tüh kansız... Ulan ben... Tüh Allah belânı vere! Ulan telgraf ne demek? Kuruldu kurulalı hiç telgraf geldi mi bu köye? Namussuz Yamörenli yeni düzen mi çıkarmakta? Ulan, ben bu köyün ağası değil miyim? Ağa kısmından habersiz köyde pire zıplasa n'olur? N'olur dedim köpoğlu köpek! Ulan sen bu köyün bunca yıllık düzenini mi bozacaksın? Ağzımızın tadını mı kaçıracaksın dürzü?

Cinci Nezir araya girdi:

— Bırak Ağa, bırak da şu telgrafı anlayalım!

Zeynel yeğenine ters ters baktıktan sonra hışımla korucu Karabaş Hüseyin'e döndü:

—Ulan gözün kör ola kötü Karabaş! Sen neredeydin köye atlı postacı gelip... Şangır şungur atlı postacı?

Karabaş Hüseyin, korkuyla gözlerini kırpıştırıyor, üst üste

dudaklarını yalayıp yutkunuyordu.

Onun yerine Durali hiç korkusuz karşılık verdi:

— Hüseyin Ağamı Kara Dervişe saldındı ya, mal getirmeğe!

— Mal mı? Ulan reziller! Ulan nedir? Zeynel birden hoplayıp it oturumuna gelmişti. Parmağını topal Muhtara uzattı: Ya sen Topal Dümbük? Ben seni yatırıp kesmez miyim? Bu temeline tükürdüğüm Şirin köyü, Zilli Zübeyde'nin kerhanesi mi? Sana dedim muhtarların yüz karası, kerhane mi ki giren çıkan belirsiz olmuş?

— Ağa, şartolsun, ben görmedim. Kaçta gelmiş postacı?

— Bir de sorar! Tüh... Hele şuna hele! Ulan sana adam diyenin ben dininden kuşkulanırım! Ulan yazık emeklerime...

Muhtar Topa! Osman telgrafın önemini pek kavrayamamıştı. Geçiştiririm sandı:

— Anlarız, kimden gelmiş, ne yazılı! Ucuzlar yarın!

Zeynel göğsüne vurulmuş gibi arkaya dayandı, muhtara gözlerini kısarak baktı:

— Anladım! Sen bu köyün işini çeviremeyeceksin Topal Osman! Biz kendimize yarar muhtar arasak gerek... Hüs! Hiç susar mı yahu! Ulan sizin gibi kansız mıyım ki ben, köyüme telgrafın nereden geldiğini, içinin yazısını bilmeden, kafayı vurup yatayım!

— Aman Ağa, görmeyince, Taslamayınca... Biri demeyince... Ya ben ermiş miyim, ben?

— Hüst! Hepsinden haberim var. öğle namazından sonra yatma huyları peydahlayan ben miyim teres? Ulan gündüz yatmalar senin gibi rezillerin işi mi? Hayır muhtar gibi muhtarların işi... Hüs! Hüs dedim! Yeğenine doğru gürledi: yanındamı açtı kâğıdı eğitmen olacak rezil, yanında mı okudu, bir şey demedi mi?

— Yanımda okudu. «Yaramaz bir haber mi eğitmenim?» dedim, «Yok» dedi, soktu cebine

— Sen de ardını boşladın he mi? «Sorup anlayım» demedin! Zeynel el yordamıyla cıgara tabakasını arıyordu: Eveeet, aklım kesti Cinci Ağa, bu oğlan avanaklıkta babasını geçti. Yazık!

— Aldırma Ağa, bebedir, akıllanır ilerde...

— Hiç umudum yok!

— Bırak şimdi boş lafı! Nasıl öğreneceğiz, nerden gelmiş? Ne yazılı?

Korucu Hüseyin elini yere dayayıp kalmak için davrandı:

— Kolay Ağa! Kopar gider, anlar gelirim.

Zeynel gürledi:

— Şuna hele şuna! Kırk yılda bir, telgraf gelsin köye, farkına varmayın! Gidip sorunca der mi doğrusunu? Ulan ne dedim sana ben Karabaş Hüseyin? «Sıkı tembihle» demedim mi, «Bu köyü başka köylere benzetmesin» demedim mi? «Bizim burası Türkistan değildir, Zeynelistandır, burada Zeynel Ağanın zagonu yürür» diyecek değil miydin?

— Dedim!

— Dedin de hani? «Muhtardan habersiz bu Şirin köyde asker mektubu okumak yasaktır» demeyecek miydin?

— Dedim şartolsun!

— Hani «Zeynel Ağayı başka yerlerin ağalarına benzeten yanılır» demeyince... «Zeynel Ağayla bu Şirin'de takışan, yakasını candarmadan, mahpus damından hiç kurtaramaz» denilmeyince...

— Dedim Ağa! Saydım döktüm ki birem birem!

— Vay! Demek bizi adam hesabına almamakta kötü eğitmen! Biraz daldı, bıyıklarını çekiştirerek düşündü: Ulan alçak Topal, ne dedimdi sana ben? «Bu derbederi Esef kopuğu yellemekte» demedim miydi?

Muhtar Topal Osman başka şeyler düşündüğünden toparlanmaya çabaladı:

— Esef oğlan mı? Kasabaya göçtü ya Esef; Cinci Ağanın dükkânına çırak girdi ya...

— Adam lafı mı şu? Ben bilmemekte miyim itin nerde olduğunu? Gitmeden öncesi, ahbaptı eğitmenle... Yelledi avanağı... «Aldırma» demiştir, «Bu Şirin'de baş-kıç bellisiz» demiştir. Babasının hatırını saydık da halt ettik. Allah vurmuş, yetim yoksul komuş, bir tekme de sen vur! Haddini bilmez, bir de yiğitlenir! Ulan kopuk, söker mi cıbıllıkta efelik?

Durali gene hiç korkmadan lafa karıştı:

— Yellemeye gitmez Murat eğitmenin! Esef ağam da adam yellemez!

Bu kez Zeynel gerçekten kızdı. Atmak için şarap tasını kapınca Cinci Nezir atik davranıp bileğine yapıştı, gülümseyerek bakan Durali'ye elini salladı:

— Yıkıl ulan! Git yat rezil! Durali telâşsız çıkınca Zeynel'in elinden tası aldı: Esef yenememiştir. Ben oğlanı yumuşak başlı gördüm. Kasaba yerinde ayranı duruldusya bilmem! Bana sorarsan Yamören ağasız köydür, ağa zagonu bilmez. Fazladan Kulaksızın Yakup kabilesi yiğittir. Eğitmen Murat'sa, Kurşunlu'da inat bilinir, dobra bilinir, yürekli bilinir.

Zeynel dalmıştı. Dinlemiyordu. Neden sonra elini kaldırarak Cinciyi susturdu:

— Nerden gelir bu herife telgraf? Esdüdü meselesi desem... Bir kötü eğitmene, koca hükûmat, ne yazar yahu! Muhtarla korucuya iğrenerek baktı: Ulan Allah belânızı vere! Ulan yazık! Ulan Muhtar... Ulan namussuz... N'olacak şimdi? N'olacak dedim Topal dürzü!

— Beri bak Ağa! «Sultan'ın eğitmende gözü var» dedindi, öyle ya?

— Bırak Allasen... Sırası mı yahu?

— Elbet sırası... «Erkeğin şeytanı karı» denilmiştir. Benim bildiğim Sultan, dilerse hak peygamberlerini söyletir. Karabaş Hüseyin'e bakarak biraz düşündü: Oğlum Hüseyin, senin bu işlerden haberin vardır. Sultan kahpesi gerçekten tutkun mu herife?

— Tutkun ki Cinci Dayı, dumanı tepesinden çıkmacasına... İki altın yoldu boynundan, Kara Dervişe, muska parası verdi. «Eğitmeni imam nikâhına razı eden Irmak boyundaki tarlaya kondum bilsin» deyip dolanmakta... Tutkun karı çok gördüm ben ama, bu kahpedeki yanıklığı kimselerde görmedim. Karının dediği essahsa, herif yakınlık vermemekteymiş... «Kız oğlan kız olsa böyle sakınmaz!» demekte... «Sakın erkekliği kıtça olmasın!» dedim, «öyleyse taşa zorlayan boşa zorlar Kahpe Sultan» dedim.

Zeynel birden, gök gürültüsü gibi, gülmeğe başlayınca, korucu Hüseyin ürkerek sustu. Herifin öfkesi, geldiği hızla geçip gitmişti. Yavaş yavaş kasıldı:

— Bizden korkusuna beli gevşemiş alçağın desene! Sultan orospusu da üstüne varamamıştır,

«Ağa duyar da beni keser,» diyerek... Tembihledim çünkü... Yakınlık vermeyeceksin» dedim. Cinci Nezir elini kaldırdı:

— Tamam Ağa! Çağır kahpeyi, «Şunu şöyle yaparsan Eğitmeni aldım sana» diyerek sal gitsin, telgraf kimden, ne yazılı, anlasın gelsin! Durma yalım hadi! Beni de uyku tutmaz bu gece... Zeynel biraz düşündü:

— Eveeet, iyi buldun Cinci!... Salalım, kızana gelmiş kancık kurdu yabanın itine... Vay gidi Yamörenli! Sıkı dur, attım yağlı kemendi boynuna! Okumuş aklınla, bize he mi? Karı lafını bırakıp gidemeyen Karabaş Hüseyin'e çıkıştı: Hele domuuuz! Sıçrar mı hele şuna... Korucu Hüseyin, düşman saldıracakmış gibi kasılarak tüfeği kapıp çıkınca, Cinci Nezir'e göz kırptı: Senin Yamörenli, aklı sıra, gözümüzün önünde karı sevecek de bize sezdirmeyecek! Ulan zibidi, Şirin köyde Sultan'dan başka yok mu pırtı yıkatacak? Hadi biz, «Sultan yıkasın» dedik, ya sen niçin he dedin şıp diye? Bir zaman güldü, sonra yeniden kızdı: Neymiş öğretmen! Neymiş eğitmen! Bezdik yahu! Millet bu zamana kadar, malına sahip değildi, bunlar kızına sahip olmaktan çıktı. Okutmam, keyif benim değil mi? Okumak da neymiş? Eskilerde, haddini bilirdi öğretmen kısmı... İlk gelişinde az biraz avurt zavurt etse de, «Osmanlıdır, böyle olur» derdim, ya kuyruğunu kısar otururdu, tavuğu yumurtayı gövdeleyip... Ya barınamaz savuşurdu... Savaş açıldı, azdı bunlar temelli... Yere göğe sığacakları kalmadı. Eskilerde candarma onbaşısına çıkamayan zibidiler, şimdi vali paşanın katını memişhane yaptı. Kapıyı tıklatmak da yok! Girmekte harpadak, «Şunu böyle, bunu şöyle isterim... Üç güne kadar olmadı mı, yazarım Ankara'ya, gerisini kendin bilirsin!» demekte... Ne zagonudur bu? Bildiğin moskofbolşevik zagonu... Niye güldün kötü Cinci?

— Yok bişey...

— Var! Ben bilmez miyim senin yüreğindeki domuz pazarlığını? Ağalıkta avadanlığın dişisine erkeğine bakılmaz oğlum, işinin bittiğine bakılır.

Günahı benim mi? Ben mi istedim dilekçe yazıp, eğitmeni köyüme? Otursa edebiyle, yese aylığını, bozmasa ağzının tadını, kimin ne dediği olur? Köy

yerinde kudurmuşu n'aparsın? Erse, atarsın oynak avradın üstüne, alır kudurganlığını ırgalayarak... Yumuşatır ki cıscıvık... Aygırsamış avratsa, verirsin zorlu boğanın altına, kırar belini kütür kütür... Höst, kötü Cinci! Topla ağzını, dişlerin dökülecek!

Cinci Nezir, bulanık bakışlarla pencereden dışarıya bakıyor, ıslak ıslak yutkunuyordu.

Zeynel cıgara yakıp tabakayı Cincinin önüne kasıntıyla kaydırdı.

Köyde kendisinden habersiz pirelerin zıplayamadığı ile övünen herif, Sultan kahpesinin Murat eğitmeni çoktan yola getirdiğini, iki kere günaha bile soktuğunu daha duymamıştı.

Topal Muhtar yıllardan beri horlanmasının sanki böylece öcü alınmış gibi kurnaz, ama gene de ürkek gülümsedi.

Köyde gezen olduğu için, itler aralık aralık ulumağa başlamışlardı.

Şirin köyün eğitmeni Yamören'den Kulaksızın Murat, «Köyde bu gece amma gezen var» diye düşündü. Ay ışığı aynadan yere vuruyor, karşı duvardaki kitap rafı rahat seçiliyordu. İlk ulumalarla uyanmış, bir daha uyuyamamıştı. Kalkıp lamba yakmaya, bir kitap almaya üşeniyordu. öğleye kadar çocuklarla uğraşmış, akşama kadar pirinç tarlasının çamurunda debelenmişti. Bu yorgunlukla ölü gibi uyuması gerekirken çıt olsa hopluyor, sonra da saatlerce uyuyamıyordu. Eli yanağında sanki birini bekliyor gibi köyü dinledi. Kastamonu Eğitmen Kursunun eğitmen basısı Halim Akın, «Batı uygarlığı, her gün tıraş olmakla başlar» derdi. Kursu bitirip Yamören'e eğitmen gidince, her gün tıraş olarak önce babasıyla karısı Feride'yi, sonra bütün Yamören'i şaşırtmış, buraya geldiğinde iki ay kadar sürdürdüğü bu işi, nedense ertelemeye başlamıştı. «Demek buraya kadarmış bizim Batı uygarlığımız!» diye düşünerek isteksiz isteksiz güldü. Karısı Feride üçüncü çocuğunu beş aylıkken düşürmüş, kendini toparlayamadığından buraya gelememişti. Sürekli can sıkıntısı, uykularını kaçıran bu tedirginliği yalnızlığına vererek kendini aldatmaya çabalıyordu. Güçten düşüp gözleri kapanana kadar okumaya vurmak istemiş, ışığı görüp gelen Karakaş Hüseyin'e maskara olmuştu. «Erkek kısmının uykuyu yitirmesi avratsızlıktandır Eğitmen! Gel beni işit! Seni everelim: Bak gör, Yamören'in

karısına benzer mi, bizim buranın malı?» diye takılıyordu herif pis pis yılışarak...

Cıgara yaktı, kibriti hemen söndürdü. Yamören' de olsaydı, ışık yakmaktan çekinmezdi. Kimse sürüp gelmez, gelse de kötüye çekemez, takılamaz. «Adamın kendi köyü gibi neden yok? İşte bundan... » Gecenin sıcağı yapışkan, tütün acıydı. Dizleri çekiliyor, can sıkıntısı bastırdıkça bastırıyordu. «Bir testi şarap alıvereyim Zeynel Ağadan... Uyku tutmayınca dikersin bir iki tas... Bakalım kalır mı uykusuzluk muykusuzluk» demişti Korucu Hüseyin... Eğitmenlikte şaraba, rakıya vurma yoktu sürekli... Sultanla olanlar olmasaydı, gelirdi üstesinden bu sinir bozukluğunun... Yüreğini gittikçe daha s;k yoklayan ürküntüyü, pişmanlığı, utancı içinden söküp çıkarmak istiyor gibi, derin derin soludu. Asıl canını sıkan, bu duyguların Feride'ye acımakla karışık sürmesiydi. Durali, telgrafı uzattığı zaman, «öldü mü sakın fıkara?» diye sallanmış, istemeden adam öldürmenin çaresiz suçluluğuyla soluğu kesilmişti. Köyü dinlerken terli derisine buzlu su atılmış gibi ürperdi, elini iki kere dizlerine vurup telgrafı aldığından beri dördüncü yemini etti: «Kansız gebersem, buluşma yok Sultan kahpesiyle... » Feride hastalandıktan beri, Yamören'de iki ay, burada üç ay kan yüzü görmemiş, son yirmi günden beri Sultanla iki kere yatmıştı. İlkinin nasıl olduğunu bir türlü çıkaramıyordu. Uykuda şeytan aldatır gibi, karışık pis bir şey! Kahpe açıkça kışkırtıp sonra olmazlanınca, kızmıştı apansız, düşmana salar gibi çullanmıştı üstüne... Aklı başına geldiğinde, «Aman Sultan! Aman demeyeseksin kimseye! Dedin mi, bitti!» diye yalvarmasını hep duyar gibi oluyor, sesini Yamören'in hırsızı Topal İsmail'in alaycı, kancık sesine benzeterek kendisinden iğreniyordu. Bu rezillikten sonra, öğrencilerinin yüzüne nasıl bakacağını, daha kötüsü Sultan'ın pençesinden nasıl kurtulacağını sabaha kadar cıgara içerek düşünmüş, bir ara istifa edip savuşmayı bile geçirmişti aklından... Ertesi gün, Şirin'den başka yere gönderilmesini istemeye karar verdi, dilekçesini bile yazdı ama postalamayı göze alamadı. Bakanlık burda Zeynel'in yüzünden yıllardır öğretmen barındıramıyordu. Kendisini, buraya, bölgeyi tanır, yürekli uçkuruna sağlam, diye seçip yollamışlardı. Hele Zeynel, Keşiş Düzü'nde kurulacak enstitüye karşı çıkınca, yer değişimi istemek rezillikti. Cıgarayı bastırırken, «Tam buldular sağlam adamı» diye hırsla söylendi. Ağalan edepsiz köylerde öğretmenlerle eğitmenlere çalınan en tutarlı karanın, karı işi olduğunu biliyordu. Ortada hiç bir şey yokken kaç namuslu arkadaş lekelenmişti bu yüzden... Birden ürktü, dirseğine dayanarak dışarıya kulak verdi. Her ne

kadar «Yok öyle şey! Geçti» diyerek kendini aldatmaya çabalıyorsa da, en küçük pıtırtıyla sıçraması, Sultan'ın geleceğini ummasındandı.

İlkinde karıdan kusacak gibi iğrenmişken ikincinin tadını bir türlü unutamamıştı. O gece, inceden, siyim siyim yağmur yağıyordu. Uyku tutmamıştı gene böyle... Kapı tıklatıldı apansız... Koşup, açtı, karıyı görünce ne şaştı, ne korktu. Sultan, suya düşmüş de tepeden tırnağa ıslanmış gibiydi. «Gelme dedin Kara Eğitmen! Gelmemek olur mu imansız!» diye yumruğunu iki kere yavaşça Murat'ın göğsüne vurmuştu. Tıkız gövdesiyle çok yiğitti, ama, etli ağzındaki titremeyle, korkudan ağlamaya başlayınca küçük bir kız çocuğu kadar güçsüzdü.

On iki yaşındayken köyün en yakışıklı delikanlısı Kara Zülfü'yle evlendirilmiş, bir yıl sonra, kocası Kızılırmak'ta boğulunca bir zaman aklını sıçratıp «Nerdesin Kara Yiğit! Vardım eğlen!» diye dövünerek dağlarda bayırlarda gezmişti. Bu sebeple köyde hiç kimseyi, Zeynel'i bile iplemiyordu. Dediklerine bakılırsa, Kara Dervişin muskasıyla toplayabilmişti aklını başına, ama delişmenliği büsbütün atamamıştı üstünden... Adama biraz ürküntü, biraz acıma duyurması, bunlarla bağdaşamaması gerekirken, karşı durulmaz bir yatma isteği vermesi belki bundandı.

Murat cıgarayı vargücüyle çekti. Odanın alaca karanlığında, sanki Sultan'ın etinden kalmış, yüreği yakan, kanı kızdıran kışkırtıcı kokusu vardı. Feride' yle evlenmeden önce, topu topu üç karıyla yatmıştı, ilk ikisi, Yamören'e, «Yaren»de oynatılmak için getirilmiş kahpeler... Biri yaşlı, biri inadına körpeydi bunların... öyleyken hiç bir fark bulunmamıştı aralarında... Üçüncüsü Selim'in Şaziye, koynuna hemen de zorla girmişti, askerden izinli geldiği gece. . «Bohçamı alır kapına çökerim» diye balta olduğundan, üç dört kere de kendisi gitmişti karının evine... izni bitince kurtarmıştı yakasını... Evlendikleri zaman Feride, onbeş yaşındaydı ama yaşıtları gibi döl güderken oğlanlarla boğuşmayı, Gelinkadın oyunlarında kendini öptürmeyi hiç sevmediği için, yatak işlerinde çok utangaçtı, ayrıca anadan oynak, erkek canlısı olmadığından yatkınlığı da yoktu. Murat, Sultan'ı denedikten sonra anlamıştı bunu... Feride yumuşak koyunsa, Sultan aygırsamış azgın kısraktı. «Anacık öldüm, Kara Murat, Allah belânı vere gâvur! Nah öldüm!» derken ağlıyor mu, gülüyor mu anlaşılmaz!

Murat cıgarayı hırsla bastırıp uzandı sırt üstü... Bu uzanışta, kadere teslim oluşun amansız güçsüzlüğü vardı. Köy yerlerinde karı işlerinin uzun boylu saklanamayacağını, adamın başını, nasıl belâya soktuğunu biliyordu. Korucu Hüseyin Karabaş'ın, neden, «Çamaşırları Sultan yıkasın» dediğini, karıyı görür görmez anlamış, kendine güvendiği için «Peki» demişti. Niyeti Şirinlilerle biraz gönül eğlemek, böyle pis işlere pabuç bırakır takımdan olmadığını Zeynel reziline göstermekti Bu yollarda deneysizliğini unutarak ateşle oynamaya kalkmış, alta düşmüştü. Ergeç yakalanacağını bildiği halde, karıyı bırakmağa güç yetiremeyeceğini seziyordu. Tatlı uykularını yitirmesi, bunalıp kıvranması, karının pençesinden nasıl çıkacağını düşünüp buna bir yol arayacağına, şu anda olduğu gibi, gelmesini hırsla istemesindendi. Ayak seslerini! kerpiç duvarın hemen ötesinde duyunca hoplayıp kalktı, soluklarını keserek bekledi. Gelenin Sultan olduğunu kapının vurulmayıp tıklatılmasıyla anlamıştı. Bir an sevindi, bir an saklanacak bir yer arıyor gibi çevresine çaresizlikle baktı. Sanki bir faydası olabilirmiş gibi uyumuşluğa vurup duymazdan gelmeyi tasarladı biran... «Sultan bu... Gelir mi gelir, Deli Kahpe!» diyerek sevinçle yürüdü, yarı yerde, «Ya biri gördüyse, izlediyse ardına düşüp... » diye düşünerek boğazı kuruyuverdi.

Başkalarına duyurulmamak isteniyormuş gibi hep öyle yavaş vuruluyordu kapı... «Hay Allah belânı vere orospu!» Üstünde uzun paçalı dondan başka bir şey yoktu. Böyle açamazmış gibi, gömleğini almak için çalındı, vazgeçerek, kapıya gitti yabansadığı boğuk bir sesle sordu:

— Kimsin? Ne var?

— Aç Murat, benim!

— Kimsin? Murat sissi hem tanımış, hem tanımamıştı: Kimdir o?

— Aç kız... Alamadın mı sesimi?

— Sen misin? Ne var gece vakti?

— Açar mı hele şuna!

Murat sürgüyü tutmuşken öylece durdu:

— Git Sultan! Olmaz gece vakti...

— Tüh yüreksiz! Hovardayla basılmış karı gibi... Aç yavrum, kötülüğe gelmedik. Nikâhın zedelenmez, korkma!

— Gören olur, oh Sultan, yakarsın beni...

— Açar mı şuna bak! Asıl açmayınca görürler! Murat kapıyı telâşla açtı, Sultan kedi gibi hiç gürültüsüz, içeriye girince sürgüyü hemen sürdü. Tuttuğu soluğu bırakmış, karının kokusunu almasıyla sırtından beline kızgın bir ürperti inmişti. Kekeleyerek tekrarladı:

— Ne var gece vakti! Gören olduysa Haber salmadan hani gelmeyecektin?

— Kötülüğe mi geldim? İyiliğe geldim. Yarın pırtı yıkamaya gidecek komşular, çamaşırlarını alacağım!

— Sırası mı? Ya görüp izledilerse?

Sultan'ın gözleri alaca karanlığa alışmıştı. Murada bakıp güldü:

— Vay başıma! Doncak mı yatılır sizin Yamörende?

— İtler ulumakta oh Sultan! Şartolsun gelir neredeyse Korucu Hüseyin!

— Gelsin... «Canım çekti» derim! Yaklaştı. Sıkmasını iyice geren iri göğüsleri kalkıp iniyordu: Canım çekti. Sen gâvur musun?

Avcunun sertliğiyle Muradın yanağını okşadı, farkında değildi ama, bu okşayışta sıkıntıya düşmüş küçük çocuğuna güç vermek isteyen ana acıması vardı.

— Gâvur Eğitmen! Gâvur!

Sultan hırsla sarılıp yanağını Muradın yanağına sürdü. Kollarını çıplak beline dolayıp var gücüyle sıktı.

— Dur kız! Dur dedim, kahpe!

— Durmuş! Oyluklarını sürterek arada: Sen dur acık! Erkek misin, değil misin, bakalım hele bir...

Yatağa itildiğini anladığı halde direndi, karnını erkeğin karnına sürüyor, kalçalarını iyice bastırarak sağdan sola çeviriyordu. Ağzıyla Muradın boynundaki atardamarı arayıp buldu. Solukları ıslak hışırtılarla sıklaşmış, göğüsleri sertleşmişti. Bacaklarında başlayan titreme yavaş yavaş bütün gövdesini sardı, sonra dişlerini gıcırdatarak, ekşi bir şey emer gibi, gücü yettiği derinlikte içini çekip Muradın boynuna asılı kaldı, duyulur duyulmaz bir sesle «Oh öldüm» diyerek kısa kısa, bitik, haince güldü.

— Hadi Sultan! Hadi kız, gün ışıdı ışıyacak.

— Isısın! Sultan başıyla Muradın çıplaklığına sokuldu: «Alacam» dedin ya...

— Bırak «Alma» lafını...

— Yemin içtin gâvur!

— Hadi, kudurdun mu kahpe? Saat üçe geldi. Hoca ezana kalktı kalkacak...

— Kalksın, «Alacam» dedin, «Oh Nuri Hoca! Kıyıver sununla nikâhımı» derim... Korkma, parası benden!

— Ulan rezil!

— Rezillik bende mi? Yemin içtin!

— O sıranın yemini yeminden sayılmaz. Eğitmen kursunda kitaba el bastık biz, değnek atladık! Eğitmen kısmı iki evlenemez!

— Karın olacak kahpeden mi yılmaktasın, yüreksiz!

— Kes, dedim Sultan!

— Salt onun başındaki bir iş mi?

— Kes bu lafı... Geyin hadi!

— Taşoluk'taki eğitmen iki evli!

— Orasını bilemem... Bize yasaktır iki karı...

— Yasakmış. «İki karı» derken hani senin karın?

— «Karının lafını etmek yok» demedim mi?

— Yokmuş... Karı gibi karı, Çin içinde olsa gelir erinin yanında

olur.

— Ulan dinsiz imansız, «Hasta» demekteyim!

— Hasta karının dermanı er... Buncacık şeyi belleten olmamış mı, senin avrada, ne kadar yazık.

— Allah belânı vere! Murat doymuş erkeğin isteksizliğiyle gülmeğe çalıştı: Burda olsa, hey akılsız, zararı sana! Hadi Sultan, kalk savuş, belâya sokacaksın beni, şartolsun!

— Kız sen, karı yılgını olduğundan mı okumuşluğa vurdun, okumuşluğa vurduğundan mı karı yılgını oldun?

— Ulan rezil...

— Rezillik bende mi? İçini çekti: Muhtarın Ummahan abla dediydi... Aklım yatmakta ağır ağır...

— Ne dedi?

— «Boşuna çabalamaktasın akılsız Sultan» dedi, «Okumuş herif, karı işinde yufka olur» dedi, «Karı kaçkını bu senin Eğitmen» dedi.

— Allah belânızı vere! Şunlarda hiç utanmak var mı?

— Neden? İslâm dini açık... Vay benim kara bahtım!

Yakında bir horoz ötünce Murat irkildi, sesini alçaltmak için elini ağzına götürerek yalvardı:

— Hüs! Hüs dedim!

— Yüreğin yarılayazdı öyle ya! Hopladın ki, ayak topu kaç para... Erkek kısmına korku hiç yaramaz, beli gevşer! Gel beni işit! Kıyalım imam nikâhını, bakalım keyfimize.

— Boşuna zorlamaktasın Sultan, bizde imam nikâhı yoktur.

— Hele bakalım, Allahtır bu...

— Boşuna çabalamaktasın! Eğitmen milletini tutmaz Kara Dervişin muskaları... Yedirme paranı yok yere! Sudan'ın kollarından kurtulup yataktan indi: Kalk dedim kahpe, çekerim sopayı...

Sultan doğruldu, kemiklerini kütürdeterek gerindi. Çıplaklığı ayışığında sanki parlayıp sönmüş, Muradın gözlerini kamaştırmıştı.

— Karın olacaktan mıydı bugün aldığın tel kâğıdı?

Murat önce bir şey anlayamadı:

— Ne tel kâğıdı?

— Atlı postacının Durali'ye verdiği kâğıt?

— Kim dedi sana?

— Kimse kim! «Gel» mi demekte karın? Canı mı çekmiş?

— Yok!

— Kötülemiş mi büsbütün? Geberir inşallah!

— Bak Sultan, şartolsun çarparım şamarı... Kalk hadi, halk dedim namussuz!

— Kâğıdı demeyince hiç kalkmam, hemi de çıkmam yataktan bebeler gelene kadar... Zorlarsan bağırırım... toplarım yedi köyün adamını başına... Ne yazılı tel kâğıdında? «Para salsın» mı demiş yoksa hanımın?

— Ulan rezil! Aklın fikrin karıda... Eğitim memuru Ilgaz'a istemekte beni salı gününe

— N'apacakmış? Yalan! Doğrusunu demeyince... Keyfin bilir. Sen inatsan ben de inadım. Keyfin bilir.

— Ulan namussuz, şartolsun, eğitim memuru çekmiş... Köy yerinde teli nerden bulsun fıkara? Esdüdü kurulacak ya Keşiş Düzü'ne...

— Tamam! Nah ağzınla tutuldu yalanın... Esdüdü konmayacak

bizim Keşiş Düzü'müze. Zeynel Ağam «Olmaz» dedi.

— Demekle?

— Zeynel Ağam «Olmaz» dedi mi, olabilemez!

— Bak hele! Essah mı! Esdüdülere de, sizin Zeynel Ağanız mı

karışmakta bundan böyle?

— Karışır ki ne güzel! Kondurmaz Zeynel Ağam, gâvur esdüdüsünü toprağımıza...

— Bakalım! Murat biraz düşündü: Kimseye deme, telgrafın eğitim memurundan geldiğini... Kalk hadi, kalk da yiğitlik sende kalsın! Elleri belinde biraz bekledi, Sultan oralı olmayınca kalçasına sıkı bir tokat çekti: Kalk dedim alçak! Çiğnerim seni! Tadını kaçırma!

— Elin kırılsın domuz! Sultan nazla inledi Acısı yüreğime vurdu. Kırmızı tımana hasret gidesin inşallah.

Keyifle gülerek yataktan çıktı, şamarlanan kalçasını biraz kaşıdı, kırmızı tımanını fırlattığı yerden almak için salınarak yürüdü.

Çevre

Lokomotif, kırmızı kayaların arkasından çıkmış, ağır yük altında yokuş dizleyen mandalar gibi kızgın kızgın soluyarak rampaya sarmıştı.

Öğretmen Nuri Çevik, vites değiştirip gaza bastı, Dumanlı Boğaz Enstitüsünün Kurucu Ekibini Keşiş Düzü'ne götüren külüstür cipin hızını daha da arttırabilirmiş gibi, direksiyona gövdesiyle abandı.

Yanında oturan Enstitünün Müdürü Halim Akın cıgarasını tazeliyordu. Takıldı:

— Aman Nuri Yazıktır.

— Kime?

— Marşandize... Niyetin devirip geçmek ama, bereket korkuluk

inliyor.

Müdür Halim Akın, tabla arandı, yerinin boş olduğunu hatırlayınca, sezdirmemeye çalışarak izmariti dışarıya bırakıverdi.

Baş eğitmen Cemal Avşar'la Emine Güleç bakışıp fısıldaştılar:

— Bir tabla olsaydı... Uzatsaydım?

— Çok sevinirdi. Ne kolaydır böylelerini mutlandırmak...

Küçük istasyonun akasyası altına kümelenmiş köylüler, trenin düdüğüyle davranmışlar, çıkınlarını savurarak koşmaya başlamışlardı, iki karışlık su arkını, yüksek korkuluklu geniş bir hendeği aşıyorlarmış gibi, var güçleriyle sıçrayıp geçiyorlar, yapıyı dönerken hızlarını ayarlayamadıkları için, tökezleyip harmanlıyorlardı.

Tulumbada avcuyla su içen köylü doğruldu, tren düdüğüyle ilgilenmemiş olmalı ki arkadaşlarının koştuğunu görünce, hemen arkalarından atıldı. Dört beş adım gitti gitmedi, kollarını havada çevirerek durmaya çabaladı. Ağacın altında bıraktığı torbasını alıp yetişemeyeceğini anlayınca dizlerini yumruklayarak çırpındı, torbayı, bir an gözden çıkaracak oldu, yapamadı, umutsuz bir atılışla koşup kaptı, savrularak döndü. «Karatren» durmadan geçince elini yanağına kapatarak şaşakaldı.

Yol açılmıştı ama, Nuri Çevik kendini dalgınlıktan kurtaramamıştı. Kara gözlerini kırpıştırarak köylülere bakıyor, elinin içiyle hafif hafif direksiyona vuruyordu.

Baş eğitmen Cemal Avşar, omzuna dokundu:

— Hadisene!

— Dalmışım...

Cip hırıldadı, sarsıldı, teneke gürültüleriyle demiryolunu aştı.

Susa, yeşil tarlaların arasından dümdüz geçip tepenin doruğunda mavi gökyüzüne dayanıyordu.

— Gurbetçi değiller miydi, onlar Nuri Bey?

Dimdik ileriye bakan Nuri Çevik hiç duraklamadan karşılık verdi:

— Hayır, yedek asker...

— Nerden bildiniz?

— Yorgan yoktu hiç birinde...

— öyle ya... Emine Güleç biraz düşünük suratını büsbütün astı:

Neden çıkaramadım bu kadarcık şeyi kendi kendime?

— Durun bakalım... Daha beş saat bile olmadı Anadolu'ya, siz ayak

basalı.

— Anadolu değil mi Ankara?

— Yaşadığınız yere bağlı... istanbul'dan geldiniz, Yenişehir'e yerleştiniz. Girdiniz kolayca Gazi Terbiyeye... Sinemalar, tiyatrolar... Her sabah gelsin gazete... Radyo dinleyin; pikapta klasikleri çalın! Sosyetede danslı çaylar... Biraz şiir, biraz sosyolojik tartışma... Birkaç iri sözle

memleketin en çapraşık meselelerini çözüvermek... Sonra, vicdan

rahatlığıyla derin uyku... Tez konusu ararken bir «Esdüdü deneyi» çıksın önünüze... «Hele bakalım, neyin nesiymiş?» diye, atın bir öğretmen yardımcılığı, müteahhit Beybabanın özel arabasından inip İlköğretim Genel Müdürlüğünün binin külüstür cipine... Beş saat sonra da, Anadolu'nun taşını toprağını, insanını, hayvanını tanıyın! Yağma var mı? Nuri Çevik bir zaman karşılık bekledi, Emine Güleç ses çıkarmayınca, şakayı bırakıp sordu: Neden kızdınız adamlara?

— Kızdım mı? Nerden çıkardınız kızmayı?

— Sorunuz dostça değildi.

— Kızmadım, yadırgadım biraz... Daha doğrusu, üzüldüm. İkinci askerliğe gidiyorlarsa... En çok birkaç yıl önce talimden geçmiş bunlar... Oysa, koşmaları, yerinde saymaya benziyordu. «Yerinde saymak» bile denmez. Ağdalı bir batakta debelenir gibiydiler. Ne kadar dengesiz düzensiz sallıyorlardı kollarını bacaklarını... Yaptığı işle harcadığı gücü denkleştirememektir bu... Küçük çocuklarla yeni doğmuş hayvanlarda görülür. Bunaldım bakarken... Hele telâşlarındaki tabansızlıktan utandım enikonu... Nasıl oluyor da askerliğin sıkı talimi, biraz olsun alamıyor hantallıklarını?

— Sıkı talim!... Sağa dön sola dön. Yat kalk... Süngü tak, biraz koş... Kurtaramaz bunlar adamı hantallıktan...

— Ya?

Nuri Çevik aslında elişleri öğretmeniydi. Biçimli parmaklarını pençe gibi büküp sağ elini havada salladı:

— İnce işlere alışacak eller... İnsanbilimcilerin birtakımı, maymundan insana atlarken,, hatalarımızdan önce, ellerimizin akıllandığını ileri sürerki, doğru bence... Eller bir yaşta kafadan daha akıllı olur. Sözgelimi, ağza yemek götürmekte... Sonra, görmeyi de, bazı gözlerden daha iyi beceriyor ellerimiz...

— Amma yaptınız!

— Kaşınan yeri göz mü bulur, el mi?

Müdür Halim Akın'la Cemal Avşar bir ağızdan güldüler.

— Köpeklerin ard ayakları da akıllı öyleyse..

— Tamam, doğruladınız beni... Kafa çevikliği gibi gövde çevikliğimiz de ellerimizden geliyor.

— Enstitüye alacağımız çocuklar da bunlar gibi mi?

— Aşağı yukarı...

— Desene işimiz iş...

Çukurda seller susayı bozmuştu. Cip devrilecek gibi yalpaladı. Nurinin vites değiştirmesine meydan kalmadan bir taşa sürünen sağ çamurluk kaynak yerinden koptu.

Ilgaz Kaymakamlığının önünde durdukları zaman saat on bire geliyordu.

Halim Akın inip çamurluğa baktı:

— Kaynakçı varsa, tutturmaya çalışalım bunu...

Nuri Çevik suratını buruşturdu:

— Olmaz tutturmadan... Bitirdi beni teneke gürültüsü

Bu sırada, Kaymakamlığın kapısından Eğitmen Murat Ören çıktı, koşarak gelip Halim Akın'ın eline davrandı. Halim Bey bir an elini kurtarmak istedi, tanıyınca öptürdü:

Merhaba Murat Eğitmen!.. Telgrafımı aldı eğitim memuru demek?

— Aldı Müdürüm... Bana da hemen haber saldı. Çok sevindim, ötekilere döndü, hazırola gelip başıyla selâmladı: Hoş geldiniz!...

Müdür Halim Akın tanıştırdı:

— Kastamonu kursunun en başarılı eğitmenlerinden Murat^ Murat ören. Bizimle çalışacak enstitüde...

Murat Ören utangaç utangaç gülümsedi. Sırtında kül renkli çulakiden avcı biçimi ceket, başında aynı kumaştan şapka, bacaklarında yarım kilot vardı. Hepsi de yamasızdı, temizdi.

— Bak Murat, işte Emine Güleç öğretmen... Bu Nuri Çevik... Bu da Eğitim başımız Cemal Avşar... Tanışma işi tamam... Hazır mı kâğıtlarımız? Yukarı çıkmam gerekiyor mu?

— Hayır Müdürüm... Araya başka bir iş girmeseydi, çoktan bitecekti. Bu ay memurlara öteberi veriyor hükümet... Liste yapıyorlar. Para bulmak derdine düştüler. Köylüye de gazyağı dağıtılacak. Ayrıca tüccar depolarındaki çayla kahvenin tutarını sormuş Ankara... Bir telâştır gidiyor.

— Çok bekler miyiz? Tosya'yı tutalım, diyorum bugün...

— Tutarız Müdürüm! Bazı kâğıtların kopyası çıkacakmış... Onları yazıyordum daktiloda... Motor sesi duyunca koştum.

Emine Güleç hazıroldaki Murat Eğitmenle küçük istasyonda gördüğü köylüler arasında benzerlik olup olmadığını araştırdı.

Tatlı esmerdi Murat Eğitmen. İnceydi, orta boyluydu. Halim Beyi görünce çok sevinmişti ama, gülümsemesinde garip bir yorgunluk, bakışlarında belli belirsiz bir tedirginlik vardı.

Müdür Halim Akın, not defterine baktı bir zaman...

— Cemal sen eğitmenle belgeler işini bitirmeye çalış! Nuri arabanın onarımıyla uğraşsın! Emine öğretmenle çarşıyı dolaşalım biz... Bakalım alacaklarımızdan neleri sağlayabileceğiz! Nerde bekleyelim sizi Murat?

— Belediye kahvesinde... Hayır! Paşa Hanı daha iyi... Çınaraltı serin olur. Nah surda...

—Kaynak ustası bulunur mu?

— Var ama ince işse...

— Değil... Şu çamurluğu tutturacak...

— Yapar o kadarını... Dükkânı caminin ardında... «Ahmet Usta» diye sorsun öğretmenim, biraz terstir, «Yamören'den Murat Eğitmen yolladı beni» desin!

Nuri, cipe atladı.

Cemal'le Murat Kaymakamlığa girdiler.

Cipin çevresinde toplanan köylüler dağılmamışlardı. Garip bir ilgiyle bakıyorlardı. Müdür Halim Akın, bu ilgiyi, Emine öğretmenin pantolon giymiş olmasına verdi.

Pazar olduğu için çarşı kalabalıktı ama, alışveriş tatsızdı. Esnaf, tamtakır dükkânlarda dalgın oturuyor, köylü, elleri ceplerinde, biraz tedirgin, biraz ürkek dolaşıyordu.

Müdür Halim Akın'la Emine Güleç, sergilerle dolu küçük meydana saptılar, çevrelerine bakarak ağır ağır yürüdüler. Büyücek bir dükkânın önünde durdular.

Tabelâsına göre adının Emir Atabey olduğu anlaşılan dükkâncı, başında kara takke, ileri geri sallanarak Kur'an okumaya dalmıştı.

İçerde tavana kadar yığılmış kil taşından başka mal yoktu. Dışarıya yarım çuval fasulye, bir çuval bulgur, biraz mercimek, kaya tuzu konulmuş, şuraya buraya çarıklar, lamba şişeleri, katır boncukları asılmıştı.

— Kaça bunların toptan fiatı Emir Ağa?..

Emir Ağa, elini kitabın üstüne koyup yarım ağızla sordu:

— Toptan mı?... Soranın yabancı! olduğunu görünce birden irkilip gözlerini kırpıştırarak toparlanmaya çabaladı: Toptan?... Toptan yok... Kitabı kapatıp hemen yere indi: Toptan n'arasın... Emine'nin pantolonlu karı olduğunu anlar anlamaz nedense büsbütün ürkmüş, yalanıp yutkunmaya başlamıştı. Bir şey aranarak çalındı: Buyur otur beyim... Askeriye için mi sordun?

— Yok...

— Niçin ya?

— Enstitü için...

— Ne esdüdüsü?... İskemle verdi: Buyur... Dikiş esdüdüsü mü?

— Hayır, köy enstitüsü...

— Köy... Bir iskemle daha bulup Emine'nin önüne koydu: Burada

mı açılmakta bu esdüdü?

— Burada sayılır. Kumanya alacağız. Bulabilirmiyiz her istediğimizi, yeterince?...

Emir Ağa, kirpiksiz gözlerini kırpıştırarak, yardım ister gibi, Emine öğretmenin yüzüne bakıp yalancıktan içini çekti:

— Nerdeee?

— Nasıl nerde?

— Sen «Toptan» demektesin, biz perakendeyi yitirmişiz...

— Neden? Burada çıkmıyor mu bunlar? Korkma, bizim paramız

peşin...

Herif gene çok üzülmüş gibi içini çekti:

— Para, kaç para... Allahıma şükür, bende helâl para çok ama, haydi bul bakalım aradığını?... Almadan vermek Allanın işi... Meydanı dolduran köylü kalabalığına düşman düşman baktı: Bu savaşı, say ki Almanın kiralı açmadı, bizim alçak köylümüz açtı. Oyunlarımız varmış ki şeytanı şaşırtacak bir oyunlar... Bunca düzeni dubarayı, neremizde saklamışız, bunca zaman hey Allah!

— N'apıyorlar, öteberi getirmiyorlar mı pazara eskisi gibi?

— Getirmek nerdeee... «Karaborsaya döküldü, İstanbulun çıfıt dükkâncısı...» diye yazmakta Köroğlu Gazetesi... Kurban olduğum, kıratına bin gel de, kara pazarı bizim rezil köylümüzde gör!... Vaktiyken bunların çoğu kendi kasabalarının yolunu çıkaramazlardı beyim, Ilgaz pazarının gününü bilmezlerdi. Şimdi, askerliğini yapmamış bebeler, Ankara'dan beriye mal yıkmamakta... Gerçek bir kinle soludu: Hele şunlara hele!... Ellerini koltuklarına sokup... Ulan sana, dükkâncı malını zorla mı verecek namussuz?... Bakması parayla mı? Nerde, şunu bunu tuttukların, burnuna götürüp kokladıkların, tadına baktıkların?... Bekleyin bakalım, kavatlar, umudunuz kursağınızda kalsın da ben size sorayım... Hey aman, kötü zaman... Aklına çok korkulu bir şey gelmiş gibi birden hoplayıp ürkek bakışlarla bir Müdür Halim Akın'a, bir Emine öğretmene bakmaya başladı. Üst üste yutkunuyordu: Aman Beyim, sen ambar teftişi misin, yoksa?

— Nasıl ambar teftişi?

— Ambar teftişi gelecek Ankara'dan... Bizim haberimiz var. Çayı, kahveyi yazacak... Suratı gittikçe karışıyordu. Sesine dilenci yalvarışı gelmişti: Geç, buyur otur oh koçum!... Olmaz şart olsun, bir çayımızı içmeyince hiç olmaz! Biz Emir soyundanız ve de ocak oğluyuz. Yalan yoktur bizde... İstifçilik yoktur bizde Beyim... Nah kitap... Taze aptesimle el basmazsam... Buyur! Oturmamış olmaaaz. Biz malımızın tutarını yazdık hükümatımıza... Sana bizi anlatan düşmanlığa anlatmış... Otur, oh Beyim!...

— İstemez Emir Ağa... işimiz var.

— Çayımızı... Bir çayımızı oh Beyim Ellerini göbeğine bağlamış, mestli ayaklarının burunlarını birbirine yapıştırmıştı.. İleri geri sallanarak, boynu bükük, gözlerini yandan tavana dikip aklarını belerterek konuşuyordu: Ambarım bile yoktur benim!... Ambarım yoktur da, düşmanım pek çoktur. Bize kara bulaştırdılar geçende... Bulaştıran kim? Mahpus damlarında bunca yıl yatmış, Cinci rezili... Cinci sor bak, bütün çarşılıya düşman... Geçenlerde bizi mahpus damına tıktılar. Hükümatımızdan gizli ekin satmışım... Satmadım. Ekinimden sadaka verdim sevabıma... Ambarım yok ki benim, neyine bakacaksın oh Beyim, biz ambarı çoktan boşalttık. Cumhuriyetimize karşı boynumuz incedir bizim...

— Ben ambar teftişçisi değilim Emir Efendi, vallaha değilim! Enstitü Müdürüyüm ben... Yeni enstitü açıyoruz Dumanlı Boğazda... öteberi alacağım. Yiyecek yakacak mutfak eşyası... Kap kaçak...

— Esdüdü... Esdüdücü olduğuna inanayım mı oh Beyim?... Bak, yemin ettin, «Vallah» dedin. Bu yemin Müslüman yemini... Dinine sağlamlığın yüzünden belli senin... Esdüdü işine dua etmekteyim ben, gece gündüz... «Hükümatımızın tuttuğu altun ola bu esdüdü meselesinde, hey Allah!» diye yakarmaktayım. Bizde yoktur aradığın mallar... Şimdi değil savaştan önce de yoktu bizde... Sen bakma dükkânda oturduğumuza... Aslında, biz esnaftan bile sayılmayız. Dede kalıntısıdır bu dolap bize..

— Nerde buluruz, peki?

— Nerde mi? Gözlerini göğe dikip biraz düşündü. Zaman kazanmağa çabaladığı belliydi: Her birinden ne kadar lâzımdı sana?

— Eh... Şimdilik pek fazla değil ama, ilerde artacak... Beş yüz öğrenciye, bin öğrenciye yemek vereceğiz üç öğün...

— Bin öğrenci... Vay babam!... Hazır yemek mi dayanır, bizim rezil köylümüze?... N'olacak bunca esdüdü?... Bunca öğretmen... Birden toplandı, ilk defa, gerçekten korktu, yalvarır gibi güldü: Varmıştır bir gereği... «Senin aklın mı erer, bire buruşuk» desene Beyim! öyle ya, gerekli

olmasa, hükûmatımız bunca parayı saçar mı yazının yüzüne?... Demek bin kişiyi bulacak sizin esdüdü?... Ne iyi!.. Adam körpe olmalı da, kafayı vurup okumalı...

— Yağ, peynir, süt, yoğurt nasıl?.. Yeterince bulabilir miyiz?

Emir Ağa, çoktandır, ne sorulsa, «Nerdeeee» demeye ağzını alıştırmış olmalı ki, buna da bir yaman «Nerdeeee» çekti.

— Buralı yayla sayılır. Süt yoğurt, niçin bulunmasın?...

— Dedim ya, beyim, bizim köylümüz eskiden bir rezilken, şimdi beş rezil oldu. Nah denemesi parasız, ilerde karı pazarı var. Karı pazarı dedimse, ağartıyı burda çokluk, köylünün karısı getirir pazara... Ayağına yüksünmezsen var git, deneyiver. Karının birine yanaş, yoğurt bakracının sapına yapış... «Kaça?» diye sor. Sözgelimi, «Bir panganot» mu dedi? Pazarlık etme, «Peki»yi bastır, sonra da, «Bana iki bakraç yoğurt daha lâzım» de...

— Evet...

— De ki bak bakalım evet, nasıl bir evet... «Aman bu herif pazarlıksız mal almakta, fazladan iki bakraç daha istemekte... Yoğurduma zam gelse gerek...» diye çeker elinden, iki panganot versen satmaz. Derin derin içini çekti: öncesi de bozuktu ya Türkün içi, bu bez, bu Alman savaşı, tüm bitirdi. Kökü gübrede olmak olur ya, bu kadar mı olur!

— Peki Emir Efendi, nerde bulabileceğiz aradıklarımızı?

Emir Ağa elini çenesine attı, içinden geçeni sezdirmemek istemiş gibi gözlerini yumdu:

— Bilmem ki... Ne desem boş... Hacı Zekeriyya Efendiye bak desem... İki yanına ürkek ürkek göz attı: İyisi... Evet, bizim Hacı Zekeriyya Hocamız... Hacı Zekeriyya Efendiye gideceksin!

— Nerde?

— Hükûmat caddesinde... «Cumhuriyet Mağazası Zekeriyya Kullukçu» yazar dükkânın başında... Bulursan orda bulursun aradıklarını... Bulamazsan...

— Sağol Emir Efendi...

Halim Akın'la Emine öğretmen tam yürüyorlardı ki, Emir Ağa kabasına iğne batırılmış gibi hoplayıp önledi:

— Aman arslan Beyim!... Dur eğlen, amanı bilir misin? Kurbanın olayım, benim yolladığımı bilmesin, Hacı Zekeriyya dümbüğü! Bizim llgazımız kötüdür, oh Beyim... Yüreği fesattır bizim adamımızın... Söyleme sakın... «Hükûmat adamını başıma sardı, Atabeyin domuz Emir» diye kızar bize ki, zaptolacağı kalmaz «Kaymakamdan aldım adresini» deyiver. Kızsa da Kaymakam Beye diş geçiremez.

Müdür Halim Akın'ın «olur peki» demesine kalmadan bir bağırtı

koptu:

— Et getirdim pazara açlar! Kız eti gibi, gevrek et getirdim.

Atabeyin Emir, boş bulunmuş olmalı ki, «Allah belânı vere, emi kör pezevenk!» diye hoplarken, Halim'le Emine öğretmen bağırtıya döndüler.

Bağıran, göbekli, enseli bir herifti. Sol gözü kördü. Başındaki kara şapka, beline sardığı ak peştemal lekelerden alacaya dönmüştü. Gömleğinin önü karnına kadar açıktı. Bir elinde, dumanlar tüten saç mangal, ötekinde, kesilmiş ekmek dolu koca bir sepet vardı. Sesi inse keskin, hadım sesiydi:

— Et getirdim pazara açlar! İt eti gibi yutkunmalı değil, etimi yemeli benim... Besili et benim etim... Anası kısır toklu eti... Sütünen besledim adamlar... Elimin içiyle üzüm yedirerekten besledim köylüüüü! Ocak başında besledim ben etimi, komşularım tanık... Koca teke eti değil buu... Kuyrukyağı saldım kıymama ben, içyağı, donyağı değil...

Etçi, gelip dükkânın önünde durmuştu. Bir yandan bağırıyor, bir yandan Emir Ağayı kolluyordu. Ağanın oralı olmadığını anlayınca gözüne bakarak

var gücüyle haykırdı:

— Eşşek! Benim etimi yemeyen, eşşoğlu eşşşşek!...

— Höst rezil... Çarparım şamarı... Bura gâvur köyü mü ki senin etini yiyen bulunsun, domuz!...

— Dişin yok, kuşun tok Atabeyin Emir, sana öyle demek düşer. Biriktir bakalım sarı kızları... Elbet küçük karının koynunda bir yiyen bulunur.

Emir Ağa, «Höst rezil... Ben seni öldürünce... » diyerek kepenek sopasına yapışınca etçi, savuşup kalabalığa karıştı.

Halim Akın'la Emine öğretmen, sergilerin en sık olduğu yere doğru yürüdüler.

Biri, at arabasıyla yeşil erik, sarı kayısı satıyordu:

— Tosya'dan kayısı getirdim kardaaaaşşş... Irmak boyundan aldım geldim. Bal istersen kayısı...

Ekşi istersen erik... kayısım ballı güzel... Eriğim canlı güzel...

Son sözleri, türkü gibi makamla söylüyordu. Sesi, bağırmaktan kısılmıştı.

Serginin biri saat doluydu. Satıcısı boynuna hazır papyon kıravat takmış, saçlarını sarıya boyatıp maşayla kıvırtmıştı. Sesi kasıntılıydı. Belli ki, pazarın en soylu malını sattığı için, kibirleniyordu:

— Çin işi, Cabon işi... Çıngıraklı saat... Çevriye fosforlu da benim saatim değil mi? Mümin yüreğidir bu saatlar... İmam şaşar, bu saatlar şaşmaz.

Vaktimizi bilelim Müslümanlar! «Namazımı kaçırdım» diye yanmıyalım! Boyumuzca günaha batmıyalım. Gâvur işi değil bu saatlar... Capon Müslümanı işi... «Saatim yok» sözünü yasak ettim, Ilgaz'da, yasak... Vaktini bilmeyen tanrısını da bilmez Müslüman kardaşlar... Bu ne bu? Cep saati... Tak taklı saat... Bak baklı saat... Gece kurt gözü gibi ışıldayan saat... Gündüz trenin erkeği gibi fışılayan saat... Canlı saatlar bunlar... insan gibi fikri var bunların... Üstünden kamyon geçsin, yayı, camı kırılmaz saatlar...

Tekirdağlı Hüseyin pelvanın elinde direği mili bükülmez saatlar... Yirmi dört taşlı saatlar... Taşını say da al arkadaş, sayı bilmesen bilene saydır al!...

Birisi tepe gibi yığdığı pırtıları iki eliyle başından yukarıya kaldırıp salkım saçak yere bırakıyordu. Emine öğretmen merak edip yaklaştı. Bunlar her çeşitten, her boydan kadın giyimleriydi. Renk renk sutyenler, dantelli kilotlar, kombinezonlar, pazenden, basmadan, emprimeden, yapma ipekten, ketenden entariler, bluzlar, hatta uzun konçlu suvare eldivenleri, teklerini çoktan yitirmiş ipek, tire, merserize çoraplar, Amerikan bezinden tikoza, ipekten bürümceğe kadar kadın iç çamaşırları... Adam bunları, harmanda ekin savurur gibi havaya atıyor, çevresine yaydıkça yayıyordu.

Yaydığı yer, hayvan pislikleri, çürük sebze, meyva süprüntüleriyle kaplıydı. Rüzgâr bunların kurularını, toz anaforlarıyla bura bura kaldırıyor, eşek eriğinden yapılmış, manda gönüne benzeyen karapestil kirli çamura benzeyen sarı bulama, dut kurusu, bayat leblebi, boyalı şeker sergilerinin üstüne sıvayarak meydanda dolaştırıyordu.

Karasinekler rüzgârla savrulan kara yazmalar gibi, arada bir kalkıp sonra gene her şeyi kapkara örtmekteydi.

Pazarın karışıklığı, pisliği, sanki kendiliğinden değil, insan aklıyla uğraşarak yapılmıştı. Kasabanın tek katlı kerpiç evlerine, bu evlerin kararmış kiremitlerine, meydanı dolduran kadınlı erkekli kalabalığın durgun umutsuzluğuna, uyuz eşeklerin, eşek kadar atların, güçsüzlükten çökmüş öküzlerin, odundan oyulmuş yamalı kağnıların hantallığına uygundu. ,

Kızgın, güneş, çıplak gökyüzünün bütün maviliğini, bir daha hiç geri vermeyecekmiş gibi sıyırıp almış, bu kasaba pazarındaki insanları, hayvanları, her şeyi, kav gibi kurutmuştu. Nerdeyse her şeyi, üstüne bol benzin dökülmüş gibi parlatacaktı.

Emine Öğretmen, Ankara'nın gezginci pazarlarında da sık sık tutulduğu çağ değiştirme yanıltısına kaptırmıştı kendini... Sanki, 1943 Türkiyesinin bir kasabasında değil, on ikinci yüzyıl Avrupasında herhangi bir derebeyi şatosunun gölgesine sığınmış, herhangi bir panayırdaydı. Eski kadın giyimleri satan adam, sanki, bozuk Latincenin çoktan ölmüş kelimeleriyle bağırıyordu. Yüzündeki anlam, elkol sallayışları bile, ortaçağındı. Yalnız

eski kadın urbaları satıcısı değil, bütün bu dünya, uçsuz bucaksız tozlu yollarda açlıktan, taundan kırılarak, sayısız eşkıya pusularını, engizisyon zindanlarını, sayısız kurbanlar vere vere aşıp bugüne ancak yedi yüz yılda ulaşabilecekti.

Adam, ölü evlerinde, lüks apartmanlardan, gecekondulardan, kerhanelerden toplanmış bu eski giyimleri havaya salkım salkım atarak bağırıyordu:

— Murada ermemiş ergen kız çeyizleri bunlar... Gerdek gecesi kocasından kaçmış oynak gelin çeyizleri... İçliklere bakın, bacılarım, ipek içliklere bakın! Padişah koynuna girip çıkmış içlikler bunlar... «Herif üstüme evlenmesin» dersen, alacaksın bunları güzel abla... İstanbul karılarının kolonya kokuları sinmiş bunlara, babam!... Yüksek ökçeli ak atlastan bir pabuç tekini, sağındaki eski pabuç yığınına kasılarak attı: Pabuçlara gel hemşire... Kendi başına oyuna kalkan, kendi başına topuk vuran saray karısı pabuçları bunlar... Civelek pabuçlarıma gel!... Kendi başına salınıp, sana yürüme öğreten pabuçlara baak... öyle mi sefil Cinci?..

Halim Akın'la Emine Öğretmen «Cinci» adıyla ilgilendiler, ama, herif bu sözü, havaya attığı çamaşırlara bakarak söylediğinden, ilk araştırmada Cinciyi göremediler.

Pırtıcı bağırmayı sürdürüyordu:

— Boy uzatan pabuçlar... Soy uzatan pabuçlar... Kel kızı hanım eden oh ne güzel pabuçlar!... Yüz Cinci mıskasına, vallah bedel pabuçlar...

— Yeter ettin namussuz!... Partalına sövdürme!...

Adam sesin geldiği yöne döndü, iğrenç bir şey görmüş gibi, bir zaman suratını ekşiterek baktı:

— Yaaaa... Demek öyle Sefil Cinci!... iki eliyle giyimleri kavradı, renkli bir bayrak gibi bir zaman sağa sola salladı: Yavukluma kavuşayım derken Kızılırmağa tekerlenip canından olan kız oğlan kız çeyizi bunlar... On parmağında ön beş hovarda dolaştıran kısır gelin avadanlığı bunlar... Herifleri kısraksamış aygıra çeviren pırtılara gel!... Kötü Cincinin sıcaklık mıskası kaç para...

— Höst rezil... Taş gelmekte ki, gör nasıl...

— Taş ataraktan gerçeği körletemezsin, Sefil Cinci!... Senin belgücü hapların çıkışamaz bu mallara... Cincinin ipini kesmeye getirdim bu malları bacılarım... Kağşamış halaları, gevşemiş teyzeleri aygırsamış kısrak taya çeviren bir mallardır bunlar!...

Emine Öğretmen, duvara sırtını vererek küçük bir iskemlede çöbelmiş gibi oturan Cinci'ye dalmıştı: Kısa boylu, kara kuruydu Cinci... Kırçıl saçları eski kara fötrünün her yanında çalı gibi uğramıştı, öcünü alacağına yüzde yüz güvenmenin rahatlığıyla istifini hiç bozmuyor, düşmanını küçümseyen kasıntılı bir gülümsemeyle gazozcuya bakıyordu.

Emine öğretmen önce dükkanındaki camın NEZİR CİNCİ adını, sonra öteki yazıları okudu: «Zorlu dilekçe yazılır», «Her çeşit dâva kovalanır», «İzinname doldurulur», «Asker mektubu düzülür», «Vesikalık resim çekilir», «Boy resim — Benzemezse para yok»... İçeride kılıksız bir köylü çocuğunun, iki parmağıyla duraklaya duraklaya daktiloda yazı yazdığını görünce büsbütün ilgilenip yanında duran yaşlı köylüye sordu:

— Cinci dedikleri, şu ufak tefek adam mı?

— Görüntüsü ufak ama, domuzluğunu n'apalım? Bu Cinciden bezdik ki, canımız usandı. Üç vilâyet toprağında bütün kötülüklerin kaynağıdır bu domuz...

— N'apar?

— Birinciye, yakınlık muskaları satar ki, peygamber karısını baştan çıkarmazsa para almaz.

— Yasak değil mi muskacılık?

— Cinciye hükümat yasağı nasıl işlesin bre Efendi? Bunun, Allaha, bir can borcu var, fukara Allah, biçimine getirip alamamakta... Salt muska mı? Esrar satar, recinin tütünü hesabı, açıktan... İki lafla, bakmışşın, seni Yılanlı Şeyhe derviş yapmış... Lafı dişi bunun çünkü... Ama neme lâzım, dilekçeye geldi mi, Ankara'yı İstanbul'u bilmem, bizim buralarda gücüne çıkacak

dâvâvekili yoktur. Elli kuruş ver, bir candarma gider düşmanının köyüne... Bir kayma ver, iki atlı gönderir, yazı makinesinin yanma iki buçuğu indirdin mi, köyü at gübresiyle doldurur ki, minareyi gömmecesine...

Cinci, hep böyle yalanarak gazozcuya bakıyordu.

— Gazozum gazoz... Ak sabun gibi köpüklü bu gazoz! İçmeyenin, ya aklı yok, ya parası... Bilmeyen içmez ya, bilen neden içmez? Ulan teresler, para içilmez, gazoz içilir. Oğlum köylü, boşuna saklamaktasın elini cebinde... Boşuna debelenmektesin elin koltuğunda, leylek kuşu gibi bir ayağını kaldırıp indirerekten... İçeceksin nasıl olsa, ergeç... Tatlı canına bu zulüm neyin nesi avanak?... Yürek soğutur çünkü benim gazozum... Düşmanını yemişsin gibi yürek soğutur.

Cinci, arkasına bakmadan «Esef» diye bir kalın nara salladı. Daktiloda yazı yazan çocuk, sırtına sopayla vurmuşlar gibi zıpladı:

— Buyur usta!

— Kap gel surdan bir gazoz kopuk... iyi bak, ağzında eksiği meksiği hiç olmasın, tepelerim!

Esef koştu. Güneşe kaldırıp bakarak şişelerden en dolusunu seçmeye girişti.

Yüzü ondört, onbeş yaşında gösteriyordu ama gövdesi kalıplıydı. Sırtında, tepeden tırnağa yamalı mavi bezden ceket, bacağında ceketinden daha yamalı zıpka vardı. Rengi çoktan uçmuş gömleğinin yırtıklarından tüysüz eti görünüyordu. Çıplak ayaklarına otomobil lastiğiyle pençeli ağır pabuçlar giymişti. Kolları gövdesine göre biraz uzunca, bacakları biraz kalındı. Seçtiği şişeyi getirdi, bir elini göbeğine koyarak Cinciye verdi.

Cinci, gazoz şişesini alıp güneşe tuttu, bir zaman sallayarak köpürmesine baktı. Ağzı sulanmış gibi üstüste yutkunuyor, birini imrendirmek istercesine işi uzatıyordu. Şişeyi dikti, yarısına kadar içti.

Geyirdi. Konuşur gibi dudaklarını oynatıyor, karşılık alır gibi şişeyi kulağına götürüyordu:

— Demek böyleee... Bu itoğlu bize düşmanlığından seni seçti, he mi gazoz Ağa? İki parmak eksik görüp seçti seni... Biraz içti: Tatsız görüp seçti bu rezil Esef. İçti: Kezzabı çok kaçmışından seçti ki, bizi ağılayıp geberte... Tüh... Şişeyi uzatıp çıkıştı: Al şunu, Allah belânı vere Esef gibi..

Esef pırtıcıya dalmıştı. Ustasının ne dediğini anlayamadığından, ürküp irkildi.

— Al dedim rezili... Hiç tetikte durup kaparmı?... Yazık benim emeklerime... Gittiğin yerde çok sopa yersin oğlum, sen bu kaltabanlıkla... Sopa yemek kaç para, babanın mezarına sövdürürsün ki, fışkı yığdırmacasına, tepe gibi...

Esefin ablak yanakları birden sarkmış, çakır gözlerine acı dolmuştu. Cinciye, görmeyen bakışlarla, dalgın bakıyordu.

— Neye baktın ulan, koca öküzün boyunduruğa baktığı gibi!... «Al» dedim. Kafana vursam şunu, haksız mıyım, kuru kafana?...

Esefin üstünde dükkândan çıkarken gösterdiği çabukluk kalmamış, yürüyüşüne bir gönülsüzlük gelmişti.

Cinci, at bağışlayanların kasılmasıyla arkasından seslendi:

— Canın çektiyse bir gazoz da sen iç!...

Esef duymazdan geldi.

— Sana laf söylenmekte, hey eşek!... Canın çektiyse, iç! Kesmem gündeliğinden, korkma! Esef karşılık vermeden gazoz şişesini bırakıp dükkâna döndü. Cinci Nezir, yardım arar gibi çevresine bakarak söylendi:

— Adam mı bunlar? Değil... Eşek dölü bunlar... Dükkâna hiç uğratmayacaksın böyle inat domuzu ya, ne fayda, Zeynel Ağanın sözünü çiğneyemedik!

Bıyıklarını yumruğuyla sıvazlayıp «Allah bismillah» diyerek yaşından umulmaz bir çeviklikle sıçradı kalktı. Ellerini beline koyarak pırtı

satıcısının yere saçtıklarını süzdü. Avuçlarına tükürüp yüksek bir sehpada duran niyet kutusunun arkasına geçti:

— Hepsi yalan bu essah kardaşlarım... Peygamberimiz ne

buyurmuştur? «Ekmeksiz kal, falsız kalma» buyurmuştur. Falsız adama ben adam bile demem. Askerde oğlu olanlar gelsin! Askerde eri, askerde kardaşı olanlar gelsin! Askerde yavuklusu olanlar, hovardası olanlar gelsin,

sokulsun! Utanmanın sırası değil... Doktordan utanmayacaksın

bir...Hocadan utanmayacaksın iki, falcıdan utanmayacaksın üç... Yanaş bacım, korkma, cennet kuşudur bu, et yiyen sahan kuşu değil... Cennet kuşudur bu kuş, evet, kurban olduğum, Cennet bağlarında öter bu kuş... Askerdeki nden, gurbettekinden sağlam haberi bundan alacaksın! Yoksul mudur? Kumandana perde çavuşu olmuştur da rahat mıdır?, Sağ-esenmi, dalağı şişmiş hasta mı? Haberi cennet kuşundan al!... Pulsuz asker mektubu, seni gelir bulurmu? Bulmaz. Bulsa da doğru heber verir mi? Vermez. Kafesin kapısını açtı, zıplaya zıplaya çıkıp kirli parmağına konan kuşu çenesiyle gösterip bağırdı: Esef! Darı dedim rezil... Şuna darı gelsin! Esef koşup avcundaki darıları kuşa uzatınca çıkıştı:

— Tüh Allah belânı vere!... «Avuçla yedir» demedim. Bir tek vereceksin ağzına... Senin gibi kömüş işkembeli mi o? Ulan Tosya'da pelvan kömüş mü beslemektesin Yusuflu alçak Esef!... Yıkıl... Elimde bu mübarek olmayaydı da, şaplağı göreydin, ne fayda!.. Cennet kuşunu kafesine koyup kapısını örttü: Kırk paradır bunun bir çekişi... Kırklığı bastırın, falınızı çeksin kandaşlar, yavuklu mendiline mani koşma çeksin, asker mektuplarına yanık deyişler çeksin!... Falımıza baksın bu cennet kuşu Müslüman kandaşlarım... Geceleri Kur'an okur namaz kılar bu cennet kuşu... Kız mevlûdu söyleyerekten tespih çeker.

Yüzünü sıkıca örttüğü için yaşı belli olmayan bir kadın, caymaktan korkuyor gibi, kırk parayı hızla verip yere bakarak bekledi.

— Fal mı? Deyiş mi, arslan bacım?

— Deyiş de neymiş?

— Anlaşıldı... Kuşu kafesten çıkardı, çektiği küçük kâğıdı kadına uzatırken sordu: Okuyalım mı sevabımıza?

— Yok...

Kadın, kâğıdı alıp yürüdü. Cinci arkasından baktı bir zaman, dönüp orta yaşlı bir erkeğe göz kırptı:

— Şaşırıp okutaydı, karnı yırtılırdı utancından... Eğer şuncacık utancı varsa... Nasıl bildi, yüreğindeki fesatlığı cennetkuşunun ortaya dökeceğini...Komşular basınadır böyle anlayışlı karı, arkadaş... Ellerini birbirine vurarak bağırdı: Çekmece gelsin:

Esef, cennetkuşunun kafesini aldı, cevizden yapılmış, mahpushane işi bir büyük çekmeceyi sehpaya koydu. Cinci gene yumruğuyla bıyıklarını sıvazlayıp hazırlandı:

— Hepsi yalan bu gerçek kandaşlarım... Er, avrat ayırdetmez bu tılsımlı çekmece... Yetmiş yedi derdin dermanını biriktirdim ben buna... Kur'anla kapanır. Kur'anla açılır çekmecedir bu...

Dua eder gibi göğe bakarak bir zaman dudaklarını kıpırdattı, bitirince ellerini yüzünden geçirdi, çekmecenin kapağını, çok ağırmış gibi, zorlayarak açtı. Bir yanda muşambaya sarılı muskalar, öte yanda mukavvadan yapılmış yuvarlak hap kutuları vardı:

— Canavar ağzı bağlayan tılsımlı muskalar... Kuşkulu kocaların gözlerini bağlayan muskalar... Yetmiş yedi derde derman muskalar... Mekke Şerifine ısmarlayıp yazdırdım ben bunları kardaşım...

Hükümat izniyle yazdırdım! İmansız gelinlerin yüreklerine acıma damlatan muskalar...

— Allah belânı vere namussuz Cinci, bu nasıl bir söz, gündüz ortasında?...

— Yavrum Cinci Nezir sen bu rezillikte...

— N'olmuş babacığım, n'olmuş Allahıma şükür... İslâm dini açık değil mi? Geçenki pazar aldığında, bu lafın böyle değildi.

— Höst, yalancı! Senden muska mı aldım ben?

— Aldın ne güzel!... Alıp boynuna takınca, tülü deve gibi kasılan ben miydim? Dinin gibi doğru söyle! Türklükte yalan mundar! Eline, diline, ille de beline yedi manda gücü vermedi mi? «Bu nasıl bir îş?» diyerekten, ablam, alnından öpmedi mi?

— Ulan gözlerin kör ola...

— Benim... Bunca iyilikten sonra he mi? Cinci Nezir uzaklaşan adamın arkasından, büyük haksızlığa uğramış gibi, kederle baktı: Evet, iyilik yaramaz bu bizim avanak milletimize... Evet millet değil, illet... İçini çekerek başını sallamış, bu baş sallama, suratındaki kederi silip, yerine keyifli gülümsemesini getirmeye yetmişti: İşimize bakalım kandaşlarım, muskalarımıza gelelim! Nah bu pelvan muskası... Kurtdereli, Adalı, Makarnacı, Pomak Aliço gibi cihan pelvanlarımızın ve de pervaların piri Hazreti Hamza pelvan efendimizin boyunlarıdaki muskanın eşidir bu muskalar... «Yenilmeyeyim» dersen, «Kendi oynumla göbeğim göğe dönmesin karı gibi» dersen, bu muskadan uyduracaksın pelvan kardaş... Güç yetmez muskalar bunlar... Padişah Sultan Hamit Efendimizin boynuna asılmış bir muskalar... Süleyman Peygamber mühürleri basılmış muskalar... Kurşun işlemez, it dişlemez muskalar...

Güreştikleri tıkızlıklarından belli iki delikanlı, pelvan muskası lafından beri, değişmişler, yerlerinde duramaz olmuşlardı. Kalabalıktan utandıkları için, kötü kötü soluyarak kıvranıyorlardı. Sonunda kara yağız olan dayanamadı, arkadaşının böğrünü dirseğiyle «Hadi» anlamında dürttü, öteki irkilip geri basınca, hazırladığı parayı çıkarıp uzattı.

— Bize iyisinden iki pelvan muskası ver, her kaç kuruşsa Cinci

Emmi!

Cinci, delikanlıları tepeden tırnağa süzdü, beğenmiş gibi güldü:

— Tamam... Ben pelvan muskalarını, gerçek pelvanlara satarsam keyf olurum. Hadi bakalım pelvan muskaları!... Sevinin yavrularım, marazlı boynuna gitmediniz!

Pelvanlar, dikkatle muskaları seçerken araya biri daha girmiş, iki yirmi beşlik uzatmıştı. Bir şeyler söylüyordu ama, en az Cinci kadar yakında duran Müdür Halim Akın'la Emine Güleç bile, anlayamıyorlardı. Cinci üçüncü defa, bu sefer herifin gerçekten sağır olduğuna inanarak, var gücüyle bağırdı:

— Pelvan mı? Belgücü muskası mı? Sıcaklık mı?

Herkes kulak kesilmiş, geleceğin dünya pelvanları bile muskayı seçmeyi bırakmıştı.

— «Muska mı?» dedim kulağına dürttüğüm?

Adam umutsuz umutsuz başını «Değil» anlamına salladı.

— Cennetkuşu falı mı, başımın belâsı?

— Yok?

— Ya?

— Derman hapı...

— Allahı ekber... Dilsiz sağır değilmiş kandaşlarım... «Derman hapı» dedi! Kara hap mı, ak hap mı?

Adam çevresine umutsuz umutsuz baktı. Boncuk boncuk terlemişti.

— Ne gibi dayıcığım? Sürgün mü gitmekte, kanlı? Değil! Katıldı, beton kesildi, çıkamamaktasın, nerdeyse karnın yırtılacak? Değil! Satlıcan? Değil! Sıtma dalağı? Değil! Karın ağrısı, yürek ağrısı, baş ağrısı, diş ağrısı, boğaz ağrısı? Değil! Allah Allah!... İnce öksürük, soğuk alma? Tükürüğünü yutmaktan kesildin! O da mı değil başımın belâsı? Ulan oğlum, derdini demeyen dermanını bulamaz, ebediii... Dur, bildim alçak! Peki, nasıl bildim? Bu benimki keramet değil de nedir? Biz şimdicik, yüreğimizin

temizliğiyle feraseti geçip kerametin doruğuna çadır kurmadık mı? Evet, bu yiğidin aradığı derman, belgücü dermanı... Gözlerinden belli ki, bu koçyiğit, vaktiyle çok komşusunun avlusuna atlamış...

— Etme Cinci Emmi... Biz öylelerden değiliz. Günahımızı almaktasın ki, büsbütün almaktasın! Beni bilemedin mi? Geçen ay kara haplardan vermedin mi sen bana?

— Tamam... Geçen ay, kara hap sattığım herif bu... Demek yararını gördün? Demek, ablam, «Ooooohhh... Canına sağlık herif» dedi.

— Yanılmaktasın Cinci Emmi, kötü yanılmaktasın. Biz kara hapları, kendimize almadık, unuttun mu?

— Ya? Dur bildim. Ablam çaptan düştüüü...

— Rezillenme alçak! Biz o hapları oğlana aldık.

— Oğlana... Tamam!... Erken everdin. Tıfıl oğlan kaçırdı kantarın topunu...

— Allah belânı vere... Benim oğlan sekizine girdi girmedi.

— Aman... İşte bu kötü... Çünkü hap fayda vermez oncacık bebeye... iyisi, dayıcığım, biz oğlan niyetine vereceğiz, köpoğlusu gelip yetişene kadar, beş altı yıl, sen yutacaksın. Bir kutu uzattı: Buyur, al hayrını gör, dayıcığım! Nasıl edeceğini unutmadın ya geçen aydan bu yana?

— Unutmadık! Adam boş bulunmuştu. Açmaya uğraştığı kutuyu düşürdü. Eğilip alırken söyleniyordu: Allah belânı vere kötü Cinci... Kutuda, kara hap çıkmamalı ki, ben sana, zevklenmeyi sormalıyım!

Cinci, adamcağızın arkasından, bu kuru gövdenin nereden çıkardığı bilinmez, bir yaman kahkaha bıraktı. Sonra çevresindekileri ayrı ayrı gözden geçirerek anlattı:

— Herif yolu tuttu ki, ardından mavzer kurşunu yetişmez. Bana kalsa, bu herif, yedi saatlik köyü bu yanıklıkla üç saate vardırmaz bulur. İçinizde bileniniz var mı? Eski karıyı gebertti de, iki yüz kayma sayıp fukara yerden

körpe kız mı aldı? N'olmalı olmalı, bu dümbük, bir kara hap yerine, iki kara hap yutmalı...

— N'olur o zaman Nezir Ağa?

— Ne m'olur? Ne desem boş, Güllücenin Eğri boyun Memişi... Ne desem, sen şimdicik, «Malını övmekte» diyerek günahımı alırsın! İyi dinle, yakında sana da satacağım ben bu kara haplardan... Birini atacaksın ağzına... «Ağzına atacaksın» dedimse, boyalı şeker gibi emecek değilsin! Üstüne göçüreceksin bir tas suyu... İçine iki topak şeker atarsan daha iyi... Ya da, su yerine ayranı dikersen, kuyruk değil tuğ!... Sonrası, Eğriboyun Memiş, sıkacaksın dişini yarım saat... Gerisine, sen karışmazsın, hap karışır... Deminden beri bir şey demek isteyen Esefe birden çıkıştı: Neymiş?... İki laf edilmeyecek mi, senin «Usta» demelerinden... Neymiş?

— İki oldular al gözümcüler usta... Sızlanmakta bebeler...

— Sızlanmaktaysalar... Üç almayınca açılır mı Algözüm kutusu?

— Üç olacaktı ya... Biri usanıp savuştu.

— Vay... Savuştu mu? Bir de utanmadan. Ulan ben sana «Müşteriyi kaçırmak yoktur. Baktın durası kalmamış, çek lüveri göğsüne daya» demedim mi? Hey kurban olduğum Allah!... Adam kullarına iki kulak verdin ama, şu eşşek kullarına neden iki kulak verdin? Benim, bu oğlana dediklerim birinden girip, ötekinden çıkmakta, kandaşlarım!... Şaştım ben... Yazık emeklerime benim. Vay vah... Boşuna mı beslemekteyim ben seni, on beş gündür rezil Esef!..Boşuna mı doyurmaktayım öküz! Üstelik yedi buçuk kuruş da gündeliği var bunun kandaşlarım!... Nasıl bu bendeki Cinci Nezir vicdanı böylece?

Emine Güleç, elini kaldırdı:

— Cinci Bay, boşuna çekişmeyin Esefe.. Benim üçüncü müşteri... Bekliyorum ne zamandır...

Cinciyle Esef gibi Müdür Halim Akın da, Emine öğretmene şaşırak

baktı.

Emine öğretmen, iri gözlerini utançla kırpıştırıyordu:

— Son defa, ben bu AIgözümü, Beykoz Çayırında görmüştüm, Müdür Bey, yedi yaşımdaydım. Onbeş yıldır hasretini çekerim. Bir de, en ilkel sinemadır bu... Çoktandır arıyordum. Nasip, Ilgaz pazarındaymış...

Kalın dudaklı ağzındaki gülümseme, güzel yüzüne, bebek saflığı vermişti. Algözüm kutusuna gitti, bekleyen çocukları omuzlarından tuttu:

— Hadi gelin bakalım arkadaşlar!...

Cinci, yeni müşterinin karı mı, erkek mi olduğunu anlayamadığından biraz şaşırmıştı. Kendisini hemen topladı, Algözüme, şehirliden müşteri çıkması hoşuna gitmişti. Kutunun başına dikildi:

— Algözüm kutusudur bu... Biz bunun tasvirlerini yeniledik kandaşlarım, yeniledik ki Çankırı'nın sineması kaç para...

— Sinemayı karıştırma Cinci, önündeki işe bak!

Vay, gâvur icadı sinemaların haddine mi düşmüş ki, Müslüman Algözümüyle aşık atabile, kötü Memiş! Biz buna sarıp büküp dünyayı doldurmuş değil miyiz? Bu mübarek, öz dedesi değil midir sinemanın? Elleri çocukların omzunda sabırla bekleyen Emine öğretmene canı çok sıkılmış gibi başını salladı: Bunlar adamı dinden imandan çıkarırlar efendi... Bunlara «Türk» diyenin ben kanından şüphe ederim. Uydurun yavrularım gözünüzü deliklere... Vay babam vay!... Bu sinema gâvur sineması gibi beş kuruş değil kandaşlar. Cinci Nezir'in sineması, Allahıma şükür, bir kuruş... Buyurun efendim! Dünyayı seyredeceksiniz ki, dünyayı iğne deliğinden göreceksiniz! Kutunun ışık deliğini açıp içindeki resimleri çeviren kola yapıştı: Allah adıyla başlarız efendim... İşte Allah adıdır bu, kurban olduğum, kuran yazısıyla... Okumanın sevabı varsa, görmenin de vardır sevabı... Algözüm, geldi, seyredin İstanbul... Seksen bin mahallesi, doksan bin köşesi, seyredin! Algözüm, altı minareli Sultan Ahmet Camisi geldi, seyredin! Al Efendim, yalı meyhaneleri... Yalı kahvehaneleri... Beyoğlu duvarları... Beyoğlu köprüleri, seyredin! Al efendim, geldi sarhoş alayı...

Atalım mı anam babam atalım mı vayyy Balları da şekerlere katalım mı vayyy!... Şarabılan rakıyı da içerek aman Fıçıların diplerinde yatalım mı vayyy... Parasızdır bunun türküsü, kardaşlarım. Cinci Nezir cabasıdır. Al Efendim geldi Berlin şehri... Altı aylık yol denilen memlekettir burası, seyredin! Güllük gülistanlık... Zeytinlik... İlle de incirlik... Bağlık bahçelik... «Gayetle nezakette»... Alamanın baş kenti denilen ülkedir burası, seyredin! Al gözüm işte geldi Londra... Londra'nın İngiliz kızları, berber dükkânlarında tıraş eder erkekleri... Her bir bahşiş beş kuruştur, seyredin... Beşlikleri ceplerine atmalarını seyredin! Al Efendim geldi Zaloğlu Rüstem pelvan... Olur olmaz, beri benzer pelvanlara yenilmez bir pelvandır, seyredin! Al Efendim dünya güzeli... Güzellerden güzel... Al yanak, kiraz dudak... Ben seveyim, sen bak! İnci dişli, samur kaşlı... Saçları sırma, gözleri hurma... Köroğlunu ağlatan, Sultan Süleyman'ı güldüren bir güzeldir bu, seyredin! Al Efendim geldi göğüsleri kardan ak ve de alaman bombası gibi topalak kızlar taburu seyredin! Görünmelerine bakın, salınmalarına bakın, deniz kıyısında, balık tutmalarına bakın, gülüp oynaşmalarına, koku yağları sürünmelerine, taraf taraf aynen görünmelerine bakın! Algözüm, dünyanın ortası Paris memleketi... Paris memleketinin bir kulesi vardır, adına derler Eyfel... Pahası, İngilize, Amerikaya bedel... Üstüne çıkmış dostumuz Alamanın şanlı kiralı Hitler... Yenmiştir güvenir, sağına bakar güler, soluna bakar güler. Algözüm Alamanın tankları top atar gümbür gümbür... Uçakları desen, mitralyozla yeri süpürür. Algözüm Alamanın paşaları... Gözlerinde gözlük, bellerinde lüver... Sırtlarında sırmalı kaputlar, topuklarını döver. Algözüm, bizim Ahmet Muhtar Paşamız, Damat Rıza Paşamız, Hıristiyanlardan Maliye Nazırı Agop Paşamız... Algözüm geldi, Pilevne kahramanı Gazi Osman Paşamız, seyredin! Algözüm, Gazi Kemal Paşamız, Gazi İsmet Paşamız, gaziler babası Fevzi Çakmak Paşamız algözüm, seyredin Başvekil Şükrü Saraçoğludur bu, başıbozuk Paşamız... Algözüm, seyredin, Yavuz Donanma gemimiz... Top atar baştan kıçtan denizin yüzünde... Algözüm, kalelerin kalesi Çanakkale Maydos... Kırklıklar yandı, yavrularım, Cinci Emminin sineması burda oldu paydoooos...

Emine Öğretmen, çömeldiği yerden doğrulup gözlerini oğuşturdu. Ellerini indirdiği zaman, yüzünde mutluluğunu yitirmiş çocukların yarı dalgın ürkekliği vardı.

Kalabalıktan çıkınca Müdür Halim Akın yavaşça ';! sordu:

— Nasılmış Algözüm?...

— Şaştım. Vaktiyle insanları neden ilgilendirirmiş bu ölü resimler?

— Büyük adam görmek isteği.

— Cincinin sözü çok garip... «Sinemanın dedesi... » dedi Algözüme... Kullanacağım yüzde yüz tezimin bir yerinde...

— İyi olur. Halim Akın cıgara yaktı: Başka ne gördük biz bu Ilgaz pazarında Emine öğretmen?

— Çok çok pislik gördük Müdürüm! «Müdürüm» sözünü, şaka olsun diye, Eğitmen Murat gibi söylüyordu: Gerilik, bilgisizlik gördük.

— Başka?

Emine Öğretmen duraklayarak konuştu:

— Hemen her şeyi kolayca cinsel meseleye bağlıyorlar. Bunu ayıp bir şey gibi de yapmıyor hiç biri... «Cinsel istekleri, ekmekten önce geliyor» demek bile pek yanlış olmayacak... Köylerde de böyle midir bu?

— Kasabalar köyleri tamamlayan en yakın çevre... Bunu hiç aklından çıkarma tezini yaparken... Köylü çocuğunu yakın çevresinin dışında incelemek yanıltır bizi... Köyün dünyaya baktığı açıyı kasabalar belirliyor. Tezin ana çizgisini değilse de, girişini buradan, çıkaracaksınız. Aslına bakarsan, bizim en büyük şehirlerimiz bile, içinde yaşayanların ezici çoğunluğu bakımından, kasaba sayılır. Bu yüzden, hemen bütün aydınlarımız, köylülüklerini üstlerinden büsbütün atamazlar. Köyü sevmemeleri, unutuvermeleri, köylü olarak yaşayıp öldüklerindendir. Cinsel meselenin önemine gelince: Soyun tükenmesi korkusuna bağlıyorum ben bunu yarı yarıya... Anadolu'da, bugün yaşama ortalaması 20 24 deniliyor.

— Yok canım!

— Çocuk ölümlerinin yüzdesini düşün! Büyükler için, genellikle, yiyecek yetersizliği, çeşitli hastalıklar, ilkel araçlarla ağır işler yapmak zorunluğu, sıhhate zararlı yerlerde yatıp kalkmak, kadın erkek ilintisini, var olmak yok olmak meselesi yapıyor. Hayvansı bir sertlik, hatta bir çeşit kıyıcılık veriyor bu işe...

öğle ezanı okunmaya başladı.

Çoğunluğuyla hacı hoca olan kasaba esnafı hemen hemen tamtakır dükkânlarını açık bırakarak camiye gitmişlerdi.

Düşman geliyor diye boşaltılmışa benzeyen bu eski püskü kasabada, Emine öğretmen, birdenbire kımıldanan, konuşan, gülen bir genç köylü kadını görmek isteği duydu. Bunu görürse, Halim Akın'ın sözünü ettiği cinsel işlere düşkünlüğün kadıncasını hemen anlayacak, tezi için, çok önemli bir noktayı kolayca aydınlatacaktı. Oysa görünürdeki bütün kadınlar, duvar diplerine çömelmişler, sanki taş kesilmişlerdi. Minareden gelen «Tanrı uludur» sesini bile ya hiç duymuyorlar, ya da namaz diye bir şeyin dünyada var olduğundan habersiz görünüyorlardı.

Hayır, heykel bile değildi bunlar, pırtı yığınlarıydı.

Hükümet Caddesine çıkınca, Halim Akın, «Cumhuriyet Mağazası Zekeriya Kullukçu» tabelâsını gözleriyle arayıp buldu:

— Siz, görmediğimiz yerlerini de bir dolaşın isterseniz Emine... öğle yemeği için bir şeyler bulmağa çalışın! Arkadaşlara da bakın bir... Ben şu Hacı Zekeriya Kullukçu'ya uğrayayım!

Mağazada dört kişi vardı. Bunlardan biri, on iki yaşlarında çelimsiz bir çocuktu. Adamlardan çopur suratlısıyle, etsizlikten avurtları çökmüş kırçıl bıyıklısı oturuyor, ufak tefek asker kılıklısı ayakta duruyordu.

Müdür Halim Akın, içeri girince kırçıl bıyıklı hemen ayağa kalktı, asker kılıklısı toplandı.

— Buyur Beyim! Buyur, emret!

Çopur kalkmayı biraz ağırdan almış, ellerini de göbeğine bağlamamıştı.

— Merhaba Ağalar! Hacı Zekeriyya Efendi hanginiz?

— Hacı Ağa yok... Buyur otur!

— Nerde?

— Camiye gitti. Geç otur Beyim!... Öğleyi kılmaya gitti Hacı Ağa...

Müdür Halim Akın çevresine baktı. Dükkân pek büyüktü ama, tavana kadar yığılı kil taşları sayılmazsa hemen hemen tamtakırdı. Tozlu raflarda, bir top erkek kumaşıyla bir top basma, yerde, birkaç çuval kuru sebze, bir çuval kaya tuzu, bir fıçı katran duruyordu. Şuraya buraya kadın kunduraları, çarıklar, çocuk pabuçları, şal benzetmesi kuşaklar asılmıştı.

Müdür Halim Akın, köşedeki kap kaçak yığınını gözden geçirdi.

— Hepsi bu kadar mı bunların? Karşılık bekledi: Daha yok mu, Hacı Efendinin ambarında?...

— Ambarında mı? Biz bilmeyiz Beyim, Hacı Ağa bilir. Biz de senin gibi alışverişe geldik. Muhtarız Beyim biz...

— Çok uzar mı Hacı Efendinin namazı?

— Bilinmez. Bakarsın uzatmış, bakarsın farzı kılıp kısa kesmiş... Bekleyeceksen buyur!

— Bekleyeceğim ya... Karşıdaki çınarın gölgesinde beklesem, diyorum. Taze çay bulabilir miyiz?

— Hay hay Beyim, ne demek! Yamandır bizim kambur Şaban'ın çayı, toprağımızda ünü vardır, buyur!...

Muhtarlar iki yana çekilerek yol verdiler. Sözleriyle davranışlarındaki tutukluktan, buraya dükkancı Emir'in haber uçurduğu anlaşılıyordu.

Halim Akın, yalan söylemek zorunda kalmadan, kendisini kısa bir zaman, müfettiş saymalarının tadını çıkarmaya karar verdi. Kasılarak çıkarken asker kılıklı ufak tefek adamın önünde durdu:

— Eğitmen misiniz?

Adam büsbütün hazırola geçti:

— Eğitmenim Müfettiş Bey..

— Eskişehir kursundan?

— Eskişehir...

— Yıl?

— 1938...

— Nerdesin şimdi? Adın?

— Taşoluk Köyündenim... Adımız Ömer... Ömer Akpınar...

Çopur Muhtar açıkladı:

— Bizim eğitmenimizdir Müfettiş Bey... Köycek memnunuz Ömer Eğitmenden... İyi okutmakta bebeleri...

— Hadi buyurun! İki laflayalım Hacı gelene kadar...

Şirin köyün Topal Muhtarı Osman, yürürken gövdesi alçalıp yükseliyor, çalkantılı görünüşü insana yorgunluk veriyordu. Yüzünde çoğu sakatların acı yumuşaklığı vardı.

Halim Akın çınar gölgesinin en koyu yerindeki masaya oturdu, muhtarlara yer gösterdi. Eğitmen, nedense gelmemişti.

Gerçekten serindi çınarın altı... İnsanın derisini biber gibi yakan karasineklerle handan vuran yıllanmış ekşi gübre kokusuna aldırılmazsa, dinlendirici sayılabilirdi.

Çopur Muhtar, hatır gönül tanımazlığını meydana koyan dik sesiyle hanın kapısına doğru bağırdı:

— Şaban Ağa... Servi boylarına kurban olduğum, Şabaaan! Nerdesin, cihan pehlivanı kesimlim?...

Şaban dedim, namussuz, yetiiişşş!

Hanın, kesme taştan örülmüş kapısı şaşılacak kadar yüksekti. Bir çalım, Romalılardan kalma zafer taklarını, bir çalım, Orta Asya kervansaraylarını hatırlatıyordu.

— Neden bu kadar büyük yapmışlar bu kapıyı?

Çopur Muhtarın karşılık vermesine meydan kalmadan devler için yapılmışa benzeyen kapıda, küçük bir çocuk kadar ufak tefek biri göründü. Hem göğsü, hem sırtı kamburdu. Başına yün örmesi kara bir külah geçirmiş, gömleğinin kollarını sıvamıştı. Suratında tilki sivriliği vardı. Başını biraz sağa büküp aşağıdan yukarıya araştırıcı, kurnaz gözlerle bakıyordu. Oturanlardan birinin yabancı olduğunu görünce, ellerini pantolonuna silerek yaklaştı.

— Anladın mı şimdi Beyim, neden bu kapıyı böyle örmüş eski zamanın Ermeni kalfası?... Bu bizim, pelvan kesimli Şaban Ağamız rahat işlesin diye...

Kambur Şaban, elini bıyığına atarak Topal Muhtara sordu:

— Bir anırtı duydum Osman Ağa... Marsıvan anırtısı... Görememekteyim, senin yeni eşek, yuları kırıp savuştu mu yoksa?...

Çopur Muhtar umursamadı:

— Ben sesledim, boyuna poşuna kurban olduğum...

Kambur Şaban, Çopur Muhtarı tepeden tırnağa süzdü:

— Adamın suratı böyle olunca, şunun bunun boyunu poşunu ağzına niçin almalı, hey Allah?...

— Bendeki surat sizin gibilere çok bile... İndir kollarını alçak! Kuluçkalamış kart tavuk gibi kabarmak neyin nesi? Hele şuna hele! Allah bakmış ki, Beyim, bu herif dünyadaki günahını adam gibi taşıyamayacak... önüne ardına birer çekmece bağlamış... Bana sorarsan, hesabında yanılmış kurban olduğum Allah... Çekmeceler silme doldu şimdiden... Biz bu rezilin günahlarını kara tirenin kara vagonu olmadan taşıyamayız mezarına... Geçti.

Kambur Şaban karşılık verecekken, Çopur Muhtar elini kaldırıp susturdu:

— Kes! Kes dedim! Çayın var mı, taze çayın?

Bugünü başka günlere benzetme! Bey Erzurumlu ve de çayın tiryakisi...

Kambur kahveci Halim Akın'a gülümsedi:

— Hoş geldin Beyim!.. Hoş geldin ya, bu rezilleri başına nerden biriktirdin de geldin?

— Höst deli pezevenk...

— Tüh rezil...

— Oğlum, saray maskaralığında gördüğün terbiye hep buysa, seni gezdirmeye yetmez.

Kambur Şaban kapıda durup, ağzı yarı açık bakan yanaşmasına kasılarak emretti:

— Çay demleyeceksin! Çayı demle! Saatiyle demlendir, emir beklemeden koştur. Ve de gerisini kendin düşün!

Kambur Şaban, Halim Akın'ı biliş çıkarmaya çalışırken Çopur Muhtar:

— Bak, Ankara'dan Müfettiş Bey salt bu meşaleyi sormağa gelmiş kambur ağa... Diyor ki, «Bu kapıyı neden bu kadar büyük ördürdü?. Bildiğimiz kapılar elvermez miydi, girip çıkmasına?» diyor.

Kambur Şaban, ellerini beline koyup iyice kasılarak han kapısına bir zaman baktı:

— Hanın kapısı mı, Beyim? Ne demişler? «Deveciden dostu olan kapısını büyük yapar» demişler. Bu han, deveci hanı olduğundan kapısı yüksek olacak, mecburî... Bil bakalım, bu «mecburî» ne demektir, Çopur Ağa?... Taşoluğa muhtar olmalı değil, buna karşılık vermeli... Höst... Kes dedim, adam gibi dinle do, aklın artsın!... Mecburî, Arapça lügattir. Türkçesi: İster istemez, demeye gelir, Evet Beyim, ben bu ayıları adam edeyim derken...

— Ulan deli kambur...

— Rezillendin ki, büsbütün...

— Evet, adam edeyim derken, kendi adamlığımı az kalsın ki yitirem... Ne diyorduk? Deve hanının kapısı yüksek olacak mecburî... Buraya vaktiyle deve katarları konardı ki Beyim, her bir devesi fil gibi... Fili bildin mi? Ben çok fil gördüm Basra Valisi rahmetli Hacı Haydar Paşa Efendimizin kapısında gezerken... Evet ben fili çok gördüm ya, Hindiyanın filleri başka... öksüren Çopur Muhtara döndü: N'oldu Çopur? İnce öksürüğe mi yakalandın inşallah?... Yakında bize lokma mı yedireceksin Gülüm?... Başlarım öhü öhünden... Ulan imansız, benim Hindi, Sindi gezdiğime dağ gibi tanığım yok mu?

— Tanığın, Zeynel Ağanın değirmen bekçisi

Deli Derviş Mansur Halife olmasın? Alçaklığı az kalmış göğe yetecek deli pezevenk?...

— Olmakla?... Beğenmedin mi, sen benim, velilik katını tamamlamış da nebilik mertebesine ayak basmış Deli Dervişimi? Güler. Ne fayda, kurban olduğum Deli Derviş, bir gün teşbihe çöküp şunun karnını, kuru dağarcık gibi, yırtmalı ki... Bırak Beyim, bunlar adama ağız tadıyla iki laf ettirmezler. Ben canımdan bezdim. Sözün neresindeydik biz? Evet...

Vaktiyle deve katarları konardı buraya ki, her bir deve fil gibi... Şimdi, sözüm burdan dışarı, keçi oğlağı kadar eşek bağlamaktayız. Çenesiyle Çopur Muhtarı gösterdi: Keçi oğlağı dedimse, bu marsıvan başka...

— Hani nerde? Seninle zülüflü çırağından başka mal görememekteyim ben!..

— İt ürümekle deniz mundar olmaz! Evet Beyim, bizim hanın kapısı, vaktin pelvan develeri için örülmüş... Böyle taş örmesi kemeri bir de Basra'nın bezirgân hanında gördüm. Beşinci sınıfa giden yeni yetmeler, bu kapıya bakıp bakıp, sormadalar, «Kambur Emmi, koca Türk dedelerimizin boyu, böyle minare gibi miymiş ki bu senin kapıyı bu kadar yüksek bağlamışlar?» diyerek...

— Sen de «He» demektesin, öyle mi, yalancı?

— Elbette... Çocuk kısmına, dedesini yaman bildireceksin ki askere alıp savaşa sürdüğün zaman düşmandan yılmasın!...

— Peki, ya bebeler, hanın yatma sedirlerini görüp, «Bu nasıl iş, kötü kambur» demezler mi?

— Ne varmış yatak sedirlerinde?

— Yatak sedirlerine adam gibi adam sığmaz, «Uzanayım» dese bacaklarının yarısı aşağıya sallanır, «Değme kapılardan girmez dedelerim, bu sedire gelince ufalır mıymış?» diye sorarsa bebeler?

— Buraların bebelerinde öyle akıl olsa, öğretmen takımının işi uzağa varırdı Çopur Ağa... Sen Benim sözümü işit! Çocuk kısmına, dedesini az biraz güçlü tanıtmamış olmaz... İçini çekti: Benim derdim oralarda değil... Artık eski zamanların zorlu develeri kalmadı. Şimdinin develeri uyuz marazlı... Ihtığı yerden kalkası yok fukaraların... Eskiden deve kısmına dağı yüklesen bana mısın demezdi ve de böğürüp zorlatmasıyla, sıçrar kalkardı. Şimdilerin devesine heybe yüklesen ayağı dolaşmakta...

— Deve de neymiş bu zamanda? Dehlesinler gitsin!

— Dehlesinler, ne kolay! Kapısına deve alıştıran, «Ben usandım, deve beslemeye paydos» diyemez...

— Neden?

— Deve damını körlettin mi, önce, ocağını yakacak erkek tohumun kalmaz. İkinciye, uğursuzluğa batarsın! Deve, aslında, Arabistan hayvanıdır. Burda doğanı bile Mekke hacısı sayılır. Deve besleyenler surda dursun, deve hanını tutanlar bile, mübareklerin yerine, kamyon mamyon konduramazlar. Buranın benden önceki kiracısı çingen Ali'ye n'oldu?

— N'olacak... Şaraptan çatladı.

— Şaraptan... Her gün bir küp şarap içen herif, o gün birinci testiyi tüketmeden, niçin çatlamış bakalım? y

— Niçin?

— O akşam, buraya Dalaksızın kamyonunu kondurmuş... «Ulan uyuz deveden gelecek belâ tonla gelsin» demiş akılsız çingen, şaraba çökmüş... Niyeti, ürküntüyü, şarap gücüyle bastırmak... Sabaha kadar sızamamış... Sabaha kadar, dünyanın biti, piresi başına birikmiş... Dalaksız anlatsın da bak... Kaşınmış ki, çingenoğlu sabaha kadar derisini yolmacasına... Türkçesi, hart hart kaşınarak göçtü gitti Çingen Ali bu dünyadan arkadaş!... Bir şey söylemek için davranan Çopur Muhtar'a, sinek kovar gibi elini salladı, bir iskemle çekip oturdu: Hoş geldin beyim! Temelli mi geldin Ilgaz'ımıza, geçici misin?

— Temelli sayılır! Aslında ben yeni kurulacak köy enstitüsünün müdürüyüm!

O zamana kadar, taş gibi duran Topal Muhtar «enstitü» sözüyle hopladı:

— Esdüdü mü? Aman Beyim sen ambar teftişi değil misin?

— Yok canım! Enstitü müdürüyüm.

Kambur Şaban atıldı:

— Aman Beyim, nerde kuracaksın esdüdüyü? Bizim İlgaz'ımızda

mı?

— İlgaz'ınızda sayılır. Dumanlı Boğaz'da...

Kambur Şaban, Topal Muhtara döndü:

— Senin Zeynel Ağanın kurdurmak istemediği esdüdü... Demek sökmedi Cinci rezilinin düzeni bu kez...

Topal Muhtar Kamburu tersledi:

— Zeynel Ağayı katma... Cincinin domuzluğu... Halim Beye yalvardı: Gerçekten ambar teftişi değilsin he mi oh Beyim?

— Yok dedim ya... Ambar teftişini de nerden çıkardınız?

— İşe bak... Peki, «Ambar teftişi geldi, sıkı dursun Zekeriya Efendi kardeşim» diyerek Emir Ağanın saldığı haber?...

Çopur Muhtar elini salladı:

— Bırak mülevvesi...

— Desene, boşuna telâşlanmış Hacı Zekeriya Emmi... iki yanına bakarak arandı: Nereye savuştu senin eğitmen!... Salaydık da bulaydı Hacı Zekeriya Emmiyi... «Durum vaziyet böyle böyle» deyivereydi Sevaptır... Çayları getiren çırağa emretti: Koş çabuk, Hacı Zekeriya Emmiyi bul... «Teftiş değilmiş» diyeceksin! Korkmasın gelsin!

— Nerde Zekeriya Emmim, evde mi?

— Eve bak... Camiye bak! Hadi hopla!

Çopur Muhtar, koşarak uzaklaşan çırağa bakarak sordu:

— Yeni esdüdünün Dumanlı Boğaz'da açılacağı demek kesin?

— «Açılmayacak» mı dediler?

— «Dumanlı Boğaz'dan vazgeçti hükümat» diye duyduk da...

— Size yakın mı Dumanlı Boğaz?

— Yakın sayılır. Aslına bakarsan... Çenesiyle Topal Muhtarı gösterdi: Bunların toprağıdır oraları...

— Komşu olacağız öyleyse...

— He ye!

— Neden istemedi Enstitünün Dumanlı Boğaz' da kurulmasını Zeynel Ağa?

Topal Muhtar ürkerek çevresine baktı. Ağzından uygunsuz bir şey kaçırmaktan korkarak söyleyeceklerini kafasında evirip çevirdiği belliydi.

— İstemez mi? İstememek yok... Duyunca çok sevindi bizim Zeynel Ağa... «N'olmalıydı, bizim köyün okulu da beş sınıflı olmalıydı, esdüdüye salmalıydı oğlanlardan birini ikisini» dedi. Ne fayda Beyim, bizim okulda sınıf üç...

— Dilekçe vermişler, duyduğum doğruysa... «Başka yerde kurulsun» demişler:

Topal Muhtar yutkundu, imdat ister gibi Kambur Şaban'la Çopur Muhtara baktı:

— Düşman lafıdır Beyim... «Başka yerde kurulsun» sözü yok... Bizim Şirin köyün düşmanı kıyamet gibidir. Hükümatınız esdüdü kurup ve de toprağımıza kondurup... Ne demek olsun... Aklı erenlerin bazısı, bu laf çıkınca, diyesi ki... Dumanlı Boğaz bir amansız balkandır. Keşiş Düzü'ne geldinmi, bildiğin kıraç... Çorak ki, büsbütün... Kara Keşiş gitti gideli... Sapan demiri görmedi toprağı... Ayrık kitlemiştir ki, Beyim, sökülmesi kıyamete kalmıştır. Bu yüzden, aklı erenlerin birazı «Madem» dediler, «Hükümatımız bunca para dökecek... öyle amansız yere, dökmesin!» dediler, «İlgaz'ımızın yaylasına kondursun esdüdümüzü!» dediler. Bizim sulak yaylalarımız vardır ki Beyim... Alaman'ın Paşası Seferberlikte görmüş de «Türk'e Padişah olsam İstanbul'u boşlar, sarayı buraya kurardım» demiş... Suyunu, soğukluğundan avcuna alamazsın ki yüzüne çalabilesin...

— Neden Keşiş Düzü demişler, bizim enstitünün kurulacağı yere?

— Kılıçlı keşiş oturururmuş çünkü...

— Tek başına mı?

— Bu mesele bizden eski... Tek başına... Tek başına oturururmuş da, boğazı beklermiş... Bilen kalmadı şimdilerde... Bizim köyün yaşlıları, benim körpeliğimde anlatırlardı bu keşişi... Çok can kurtarmış kılıçlı keşiş? Sis yapar, çünkü imansız Dumanlı Boğaz, Beyim! Biz «Körduman» deriz. Sis yapar ki göz gözü görmez. Kurdun «Allah Allah» dediği hava... Âdemoğlunu canlı canlı yuttuğu bayram günü... Kördumanın dağı taşı kapladığı amansız günler, uluyarak dolanırmış bu kılıçlı keşiş... Yolunu yitiren sesine gelir, canını kurtarırmış... Yontma taştan barınağı varmış bu keşişin, Ceneviz kaleleri gibi... Çöküntüsü durur daha...

—Toprağı nasıldır düzün?

— Keşişin vaktinde iyiydi derler. Bağ dikmiş kılıçlı keşiş... Ekin kaldırırmış ki, bire yirmi... Keşiş gidince körelmiş... O zaman bu zamandır yoz... Motor koşmadan açılması çetin bana sorarsan!...

— Keşiş neden gitmiş?

— Gitmiş nedense... Bir gün bakmışlar ki yok! içini çekti: Bir deli çoban vardı bizde... Ben yetiştim. Bilenler, «Bu deli pezevenk yüz yaşında vardır ya, artığını Allah bilir» derlerdi. Bu deli çobanın dediği doğruysa, bozduman iyice çöküp dağı taşı, dünyanın yüzünden sildiği amansız günlerde, kılıçlı keşiş, dumanın içinde görünürmüş apansız... Belinde adam boyu kılıç... Sırtında yeri süpüren kara cübbe... Başında kara keçeden keşiş külahı... Önüne düşer, seni çıkarırmış selâmete... «Aman eline davranayım» demeye kalmadan karışırmış dumana...

Kambur hancı içini çekti:

— Bir adam keşiş olmakla adamlıktan çıkmaz Osman Ağa... Benim bildiğim, bu kılıçlı keşiş, gizli din taşıyan bir keşiş... Kırklardan olmadığı ne belli? Bana sorarsan, kayıplara karışmadı, Deli Derviş donuna girdi, gelip Zeynel Ağanın değirmene kondu... İçini bir daha çekti: Tarih kitaplarında yazılıdır böyle işler... Sarı Saltık Sultan da, kırk yıl mağarada

keşişlik etmedi mi? Benim aklım yatıyor azar azar, Cinci Nezir'in dediklerine...

Çopur Muhtar tersledi:

— Şimdi haltettin kambur pezevenk... Cincinin «Allah bir» dediğine inanırsan, ben senin dininden şüphe ederim.

— Edersin ama, yanılırsın... Evet, Cinci namussuzdur, ama biz ona bakmayacağız, o lafları söyletene bakacağız. «Mamanın kiralı Hitler, gizli din taşımaktadır ve de dini bütün müslümandır» diye bağırmaz mı Cinci rezili, sesi çıktığı kadar?... Neden «Alamanın kiralı» der de, sözgelimi, «İngilizin kiralı» demez?... Dikkat isterim.

Muhtarlar, Cinciye hiç inanmıyorlardı ama, belli ki Alaman'ın kiralı Bitlerin Müslümanlığından da hoşlanıyorlardı.

Kambur Şaban çayları tazelemek için kalkmıştı. Fincanları toplarken uzun bir bağırtı, birden bütün gürültüleri bastırdı.

Herkes yol ağzına dönmüştü.

Kambur Şaban fincanları bırakıp elini dizine vurarak çırpınmaya

başladı:

— Heyvah... Zilli Zöhre dellenmiş, ipini sürükleyerekten dışarı uğramış... Aman savuşalım, arkadaşlar!...

Çopur Muhtar keyifle güldü:

— Biz neden savuşacakmışız? Zillinin işi seninle... Oh, belânı buldun dümbük...

Zilli Zöhre, hep öyle boğuk, çatlak sesiyle bağırarak görünmüştü. Lap lap sıçrayarak geliyor, yaklaştıkça, başına boynuna, kollarına, beline, dizlerine, ayak bileklerine takılı her boydan her cinsten deve çanları, sığır, teke çıngırakları, araba atlarının çeşitli zilleri kıyameti koparıyordu.

— Hele şuna hele!...

— Bunu bir azdıran olmuş yahu?... Heybe, çuval, torba, harar bırakmamış yüklenmiş namussuz!...

— Evet, biri gene fukarayı kandırmış, «Dağıtıcılar geldi, sen uyu bakalım, zilli kahpe» diye dürtüklemiş... İlgaz pazarında oyun var ki...

— Oyunu yere batsın! Sese bak! Ulan, bunca müslüman vakitsiz gitti de, bu kahpe gebermedi.

Kambur hancının son sözleri Zilli Zöhre bağırtısına karışmıştı. Karı, ağıt ağzıyla yanıp yakılıyordu:

— Nerde çekmecesi boklu gâvır?... Nerde o kara düşman?...

Sözümüz böyle miydi, Dümbük?... Yemin içmedin miydi Papas?..

Hükümatımızın dağıtıcıları gelince, bana, kuşun kanadıynan, yellerin esintisiynen haber uçuracak değil miydin? «Bana kahpelik etmez» dedim bu kahpe dölüüüüü... Güllü kahpesini bedava getirdim. Benli orospuyu parasız aldım geldim.

Kambur Hancı yardım ister gibi muhtarlara bakarak yalvardı:

— Aman kardaşlar, bunu savuşturmanın kolayı... Aman Çopur Ağa, seni dinler, aman kardaş, amanı bilir misin?

— Aman he mi? Aman haaa?... Bunlar nasıl işler, Şaban Kambur, «Deliden al haberi» denilmiştir. Demek sen, bu Zilliyi araya koyup...

— Yahu deli lafıyla... Yahu, deli karı lafına bakarak, adam...

Zilli Zöhre, zil sesleri arasında yeri göğü inletiyordu:

— Hükümatımızın dağıtıcıları gelmiş gitmiş... Domuz Hacı Zekeriya'nın ambarlarını üleştirmiş de gitmiş... Domuz Emir'in ambarlarını üleştirmiş de gitmiş... Gelini doymaz Hafız'ın ambarlarını üleştirmiş de gitmiş... «Sana haber salarım» diye şart ettiydi bu Kambur pezevenk... Hani ya? Ben bu

günü beklemekte değil miydim llgazlı?... Ben bu günleri beklemekte değil miydim, yere batasıca İlgaz?... Tatlı uykulardan uyanıp beklediğim gün bu gün değil miydi, orospular?... Şuncacık çıtlatan olsa, ben hoplayıp seğirtmez miydim, yele binip erişmez miydim? Ocağın yıkıldı kara düşman... Öldüm!... Omuzlarındakileri yere çaldı, dağılan çuvallara, torbalara bir an baktı, sonra biri tutuyormuş da kurtarmaya çabalıyormuş gibi birkaç kez hopladı, attıklarını toplamaya başladı: Zeynel Ağamdan başka dostum yokmuş benim bu gâvır İlgaz'da... «Eski dost düşman olmaz» derlerdi, hakmış... «Hacı Gâvırın ambarlarını Hükûmat cıbıl takımına üleştirmekte, sen uyu bakalım, kahpe» dedi, Zeynel Ağam... Hacca gitmiş, hacı olmuş Zeynel Ağamın yalanı yok... Gazi Paşam, pantollu kızı Sabiha Gökçen hanımı yollamış, «llgazlı cıbıl kullarıma üleştir, Hacı Zekeriya alçağının ambarlarını... » demiş... ömrü uzun olsun, Gazi Atatürk Paşamın... Bir onun yanar yüreği, Zillinin yoksulluğuna... Torbaları, çuvalları topladı. Dağ yüklenmiş gibi, iki kat oturanlara yaklaştı. Birden Kambur Hancıyı gördü: Hep üleştirmediler öyleya, oh Şaban Ağa? Atatürk'ümüzün pantollu güzel kızı Sabiha Hanıma «Zilli, bunca yıldır beklemekte» dedin, değil mi? Hep üleştirip tüketmedi, payımı sakladı öyle mi? Oh Kambur Ağa kardaşım?... Sakladı Sabiha Gökçen Hanım... Çopur Muhtar şaştı:

— Bugün nenden aklına taktı, Sabiha Gökçen

Hanımı bu derbeder?

Halim Akın gülümsedi:

— Bizim bayan öğretmen pantolon giyiyor, ondan olmalı... Nedir bu dağıtıcı meselesi kuzum?

— Sorma Beyim!... Bir belâ ki, kaç yıldır bizde, dirlik düzenlik komadı... Çopur Muhtar çenesiyle, utangaç utangaç yere bakan Topal Muhtarı gösterdi: Nah, ilk çarpılan budur! Anlatsın da bak...

Zilli Zöhre, zil sesleriyle uzaklaşıyor, bağırmayı iniltili yalvarmaya çevirdiğinden, ne dediği pek anlaşılmıyordu artık...

İV

Pazar

— Allahın bildiğini kuldan niçin saklamalı Beyim... Doğrudan pırtıları, ben önce hiç üstüme almadım. Oturduğum yerde tetik durmaya çabalamaktayım. Çünkü herif, bizi kolumuzdan çekip dükkânına soktu, altımıza iskemle sürdü, çırağı şekerli kahveye koşturdu. Harman zamanı geçmiş olmasa, «Borç ödemeye geldim sandı!» diyeceğim. Peki nedir? Bedavadan kimsenin tarlasına siymeyen bu herif, bizden ne istemekte?... Neyimizi, nasıl alacak?... Ben bunları düşünüp kıvranmaktayım, sağolsun Hacı Zekeriya Ağam, habire arşınlayıp kesmekte, kestiklerini şuraya atıp raftan rafa hoplayıp birkaç top daha indirmekte, «Otuz metre... Elvermez... Kırk olsun! Hadi yuvarlak hesap elli... » diyerek koca makası, ketene, çuhaya tutmakta... Arada bir gülmekte ki, Ezrail peygamberin, can alma sırasında bıyığının altından gülmesi gibi... Arada bir suratını asmakta, kapkara... Kahve getiren çırağı «Nerde kaldın itoğlu it?» diye haşladı. «Şunu indir. Yanındakini de ver» diyerek başka toplar istedi. Aldı önüne, biraz da onlardan doğradı. Kestiği parçaları, eski kestiklerinin üstüne attı, «Sar şunları» diye çırağa emri bastırıp makası bırakmadan, elleri belinde, mağazayı gözden geçirdi. Bu kez de bulaştı surdan şuraya seğirtmeye, hışıldayarak hoplamaya... Şu hevenkten dört çift bebe pabucu alıp yere çaldı. Mağazada fırlanmakta ki, kafes kuşu kaç para!... Meğerse Beyim bunları bizim için kesmekte değil miymiş, Hacı Zekeriya Emmim, peşinatsız meşinatsız...

— Kötü mü?

— Kötü ki, ne kadar... Çünkü bizim Hacı Zekeriya Emmimiz, on kaymalık malı iki hafta yalvartmadan vermez ve de elli evlik köyü, birbirine yeminli kefil bağlamadan vermez!

— Nedenmiş peki, bu cömertlik?

— Meğerse Beyim, Alman savaş açıp Polonya'ya yüklenince Hacı Emmime Ankara'dan büyük yerdeki casusu telgraf çekmiş... Demekte ki, «Alman Allanın izniyle savaşı açmıştır, ambarlan az biraz hafiflet» demekte...

— Anlamadım...

— Tamam... Fukara Hacı Emmim de anlamamış. Daha doğrusu, savaş lafı ortaya düştü düşeli, «Mağazalardaki, ambarlardaki mallara hükümat el koysa gerek» diyerekten Hacı Emmimin yüreği kuşkuda... Gelen telgrafı bunun haberi sanmamış mı? Niyeti, kimseye duyurmadan, varlıklı alıcılarını, borcuna sağlamları çekip malları elden çıkarmak... Meğerse,

Ankara'daki casusu «malı sebil et, dağıt» dememiş, «Hepsi bir yerde bulunmasın, Osmanlıya güven olmaz, sağlam akrabaların evine mevine sakla» demiş...

— Hay Allah!...

— Biz bunun ilk hızına uğramışız! Hacı Zekeriya, koşup hoplamaktan gök tere battı, koca makası tezgâha koydu, derin bir ah çekti. «Ettin mi bize edeceğini kahpe felek, yürü» deyip kara kaplı defteri aldı önüne... Bulaştı, güdük kalemi diline değdirip rakam döktürmekliğe... Ben «fırsattır» dedim, «Eh bize izin Hacı Ağa, hükûmat kapanmadan yetişelim ki, bir iş görelim» diyeyim derken, Hacı Emmim başını kaldırdı: «Tamam Topal Ağa» dedi. Ben, «Tamamsa ne iyi» dedim. «Yüzyetmiş yedi kayma tuttu bunlar böylece...» dedi, «Evet tutmuştur. Düğün sahibi kimlerden? Ben tanır mıyım?» diye sordum. Eski hesaptan yirmi dokuz kayma seksen kuruş borcun vardı senin» demez mi? Bunu duymamla, yüreğime ineyazdı. «Yirmi dokuz seksen olmayacak oh Hacı Emmi, Yine altı seksen... » diye yalvardım. Güldü bir zaman... «öyle dedikti ya, sonradan iki kayma daha çıktı. Hiç kıymeti yok.. » dedi. «Aman Hacı Emmi... Sana kıymeti yoktur ama, bize vardır» demeye getireyim, dedim. «Haltettin muhtar, çünkü gerisini dinlemeden konuştun. Muhtarlıkta laf bitmeden konuşulur mu?... » dedi, «Evet eski hesaptan yirmi dokuz seksen, yüz yetmiş yedi daha, iki yüz altı seksen... Altı sekseni, nah sildim gitti. Yuvarlak hesap iki yüz kayma... Al hayrını gör, elin bolaldıkça verirsin!» dedi. Birden kavrayamadım, «Neyi veririm?» dedim. «Borcunu... » demez mi? Bunu duymamla az kaldı ki yüreğim yarıla... Kalkıp eteğine varacağım, kendimi yere çalıp, «Aman Hacı Emmi» diye yakaracağım, etim kemiğimden ayrılmış, korku boğazımı tıkamış...

— Neden korkuyorsunuz? Çok mu pahalı veriyor?

— Pahalısının ucuzunun daha farkında değilim! Kendimi, oturduğum iskemleden koparmaya çabalamaktayım. Koparır koparmaz Hacı Ağamın eteğine sarıldım. «Etme eyleme» diyerek yalvarmaktayım ki, adam gâvur olsa imana gelir. Ben, «Aman Hacı Emmi, amanı bilir misin?» dedikçe, sağ olsun Hacı Emmim, «Bunlar bana mı gitsin?» diye sormakta... Ben iyice şaşırmışım, «Aman»dan başka laf edememekteyim. Hacı Ağamsa, aralıksız, «Ne olmak ihtimali var!» demekte... «Takım takım yapınsınlar da sağlıcakla giysinler çoluk çocuk... » demekte... «Sırtında paralansın! Bu dükkân benim değil senin, hey Topal Ağa, siz beni yanlış bilmişsiniz... » demekte... Baktım, şakası makası yok... Allahın bildiğini kuldan niçin saklamalı, soluk alaşım kalmadı. Bi yekindim, bi daha yekindim. Savuşmaya yekinmekteyim, az biraz soluğumu açıp canımı kurtarmaya yekinmekteyim. Gülersin imansız Çopur! Buna «mal korkusu» derler, sırasında can korkusundan

baskındır. Belli bir şey, Hacı Emmim, her nedense, bizi borca gömmek niyetinde... İki yüz kayma borç ki, tarlaları versen, bütün hayvanları bıraksan, Hacı Emmimin yanında hizmetçi girip kıyamete kadar uğraşsan, yakanı kurtaramazsın! Derken, Beyim, mal korkusu gitti, bu kez can korkusu kaptı beni...

— Neden?

— Nedeni var mı? Dinim gibi bildim ki Hacı Emmim aklını sıçratmıştır. Bir adam dellendi mi n'olsa yapar. «Şimdi makası kapar da yanaşırsa... Pırtı doğradığı gibi, karnımdan yukarı, «Yallah bismillah» diyerek bizi paralamağa kalkarsa... » «Hepsini bu harmanda ödeyecek değilsin Topal Ağa» demekte «Canın çektikçe vereceksin! Yılda on kayma ver, baktın olmadı, beş kayma ver» derken, metre tahtasını çekip bel bel bakan çırağın kıçına bir iki çaldı: «Bunlar Hana gidecek denilmedi mi?» diye kükredi. Oğlan paketleri kucaklayıp çıkarken ardandan seslendi: «Topal Muhtar Ağanın» diyeceksin, «Şirin'in Muhtarı Osman Ağanın!...» Baktım paketler yolu tuttu tutacak, iş işten geçti. Ben ağlamaya başladım. Ağladığımı görünce şaştı. «Ulan rezil, ben ağlayacağıma... Bu neyin nesi?» diye kızdı. «Sana ceza mı verilmektedir, hayır, kız gibi mal verilmektedir.» dedi, «Köye gidince komşulara söyle, isteyen gelsin, dilediği kadar alsın! Peşinatsız, diyeceksin» dedi, «Yakın köylere tellâl çağırt, onlar da gelsin»

dedi, «Hacı demekte ki demeli. Eski borçların silinmesine hiç bakmakta.» Bunları duyunca fukara Hacı Emmimin aklını sıçrattığına hiç şüphem kalmadı. Yüreğime bir acıma vurdu ki, telli kurşun değse öyle yanmaz!

— Kime acımaktasın? Hacıya mı?

— İyi bildin Çopur Ağa, Hacı Emmime acıdım. Sen sevmezsin. Kötülük göğe çekilse, yeterince yeniden bulur buluşturur, Osmanlı mülküne serpeler» dersin...

— Yalan mı?

— Yalan olmasa da... Hemşeri bulunmuş...

— Hemşeri? Bu bizim Hacı Zekeriya?... iki metelik için öz babasını keser mi, kesmez mi bu senin Hacı Emmin?

— Bilmem...

— Sen bilmezsin ama, ben bilirim, keser. Hem keser, hemi de, Allahtan kurban sevabı umar!

— Bana oraları karanlık... Benim bildiğim, Hacı Zekeriya, toprağımızın birinciye gelen zengini ve de birinciye gelen soylu kişisi... Bunların elinde, Sultan Mahmud'un Hayriye Tüccarı fermanı vardır ki, Beyim, adam boyuncadır. Dilerse gemi donatır da, firenk içine salar. Sen bizden iyisini bilirsin, fermanlı Hayriye Tüccarı olmayan müslümana, gemi donatıp firenk içine salmak yoktur. Odun kayığı, kömür kayığı işletebilirse işletir. Ayrıca, benim Hacı Emmimin, her tezgâhta, ince mekikleri gidip gelir ki, şeytanın aklı ermez. Ormanlarda kesimleri, tren yollarında keseneleri işler. Say ki hükümet gibi para basar, bizim Hacı Emmimiz... Peki, ne demiştir ayrıca Atalarımız: «Zenginden kötülük gelmez.» Hacı Emmim olmasa, biz bugün, köylünün gazyağını ala mı bilirdik?

— Sevabına mı almakta, hey oğlum?... Bizim yalancı mazbatamızla parası olmayan fıkaranın gazını hükümat fiyatından ambarına alıp, harman ödemesi, on katına verecek değil mi?

— Olsun... Hacı Emmim, «Ben karışmam» dedi mi, memur takımı bile, şu kadar parayı nereden «dercedecek» de hükümatın verdiği öteberiyi alabilecek?... Bunlar hep iyiliktir bilene... Evet, benim yüreğimi acıma kapladı. «Aklını sıçratmış ya, neden ki ola?» demekteyim. Sonra dönüp, «Dur Topal oğlum, sen bu Hacı Emminin günahını almaktasın... Bunda delirme belirtisi yok... Hani gözlerini kan bürümemiş, hani, elinde ayağında titreme, ağzından köpük... Delirdi de, neden salyası sümüğü birbirine karışmadı? Görünüşü neden adama benzemekte?» demekteyim. Apansız aklım başıma geldi, «Hay anan öle Topal pezevenk» dedim, «Ulan, deli doktoru mu kesildin? Davran savuş, tatlı canı kurtar» dedim. Tam hoplayıp savuşacağım sıra, tuttum ben beni... Çünkü deliye uğradın mı, dikine gidilmez. «Sağol! Senin dediğin doğru» diye etekleyeceksin! Deliye surat asmak yoktur. Kendini zorlayıp sırıtacaksın! Kıçını duvara sürerekten çıkıp, savuşacaksın! Dediğim gibi, etekleyerekten, sırıtaraktan, «sağol» diyerekten sıyrılıp çanımı dışarı attım... Topal Muhtar elini iki kere başına vurdu: Bundan sonrası beyim, bizim bu llgazımıza bir karışıklık düştü ki, tarihler yazmamıştır. Bizim buranın esnafı, aslında Hacı Zekeriya Emmimi sevmez ama eskinin lonca töresince, izine basarak yürümeden de hiç edemez. Bu meselede de, bütün esnaf bulaştı, tanıdığını bildiğini pazı gücüyle dükkânına çekip veresiye mal dağıtmaya... Topal Muhtar derin derin içini çekti: İşler, bu sulardayken, Cinci Nezir alçağı geldi yetişti... Cennet kuşuna fal baktıran algözümcü... Resim çeker, muska satar bir namussuz ki tanımayınca, ne desem boş...

— Demin pazarda gördüm.

— Evet, bu Cinci, cincilikten, bakıcılıktan, az biraz da hırsızlıktan, en çoğu bir deli kızın ırzına geçmekten, Çankırı mahpusunda yatmaktaydı. Meğer gününü tüketmiş, karayılanın deliğinden uğraması gibi, çıkıp gelmiş. Baktım ki Hacı Emmim, mal dağıtmakta, Cinci de kuyruğa girerim sanmış... Günün birinde, Hacı Emmim, veresiyeye mal ölçerken, biri dikiliyor karşısına zırpadak, eline davranıyor. Hacı Emmim bakar ki, bildiği Cinci Nezir... «Nereden çıktın ulan Cinci Nezir, Çankırı'nın koca reisi sallandıramadı mıydı seni?» diye sorar. Cincidir, «Asamadı sayende... der. Hacı Emmi!» «Eee... Peki?» der. Cinci sırıtır da, «Pekisi... Biraz mal da bana vereceksin, harman ödemesine... » demez mi? Hacı Emmim bu lafa güler bir zaman, sonra sorar: «Senin harmanın var mı ki, harman ödemesine

mal verilebilsin?» Uzatmayalım, Hacı Emmim der ki, «Oğlum, Cinci, der, biz her ne kadar dellendikse de, senin gibisine parasız mal verecek kadar dellenmedik, yıkıl!» Cinci uzatınca, kol demirini kapar. Görenler anlattı. Hacı Emmim naralanıp demiri yallah etmiş ki, hoplayıp savuşmasaymış, Cincinin pis canı orasından çıkacakmış ve de pislik temizlenecekmiş... İşte n'olduysa ondan sonra oldu Beyim, Cinci Nezir, eteklerini beline topladı, kollarını sıvayıp meydana girdi. Köyleri bir bir dolaştı, panayırlara koştu, pazar yerlerinde başına milleti biriktirdi. Dediği şu: «İlgaz tüccarlarının oyununa gelmeyelim, aman kandaşlarım! Bedava verseler zarara girersiniz ki batağa batarsınız. Çünkü kıyamete kadar varolası, hükümatımız, tüccar malını bizlere, üleştirecektir. Eskinin Seferberliğini görenler, Allah lillah aşkına geri durmasınlar, ileri geçsinler. Gördüklerini, gördükleri gibi anlatsınlar. Hükümatımız, Seferberlikle tüccar mallarını millete bedava dağıtmadı mıydı? Ermeni Kırımları neyin nesiydi, bakalım, bildiğimiz tüccar malı yağması değil miydi? Evet, savaşta hükümatların, tüccar mallarına el koyması kanundur. Bu aksatada peşinat yoktur, harman ödemeleri savaş sonrasına bırakılmıştır.» diye bağırdı gece gündüz... Ne dersin beyim, bizim avanak milletimiz, Cinci Nezir alçağına bir inansın! Milletin, Beyim, yüreği bozuldu ki, laf dinlemesi geçti. Suya çatmış katır gibi dört ayağını bir araya getirip çakıldı. Düğün sahipleri bile, dükkânlara girmez oldu. Tekel mallarını pazarlıkla almaya kalktı. Başta Hacı Emmim, bütün esnaf, «Ulan, Allah belânı vere Cinci Nezir, ettin mi bize edeceğini kodoş!» diyerek, başladı göğüslerini yumruklamaya... Kasabada, köylerde insan, birine acırken, «Herif yandı ki, ambarı mal dolu tüccar gibi» der oldu.

Muhtarlar içlerini çektiler.

Çopur Muhtar, neden sonra, elini kafasına vurdu:

— Nah kafa, kuru kafa... Atımızın alnına bir kez güneş doğduydu, Beyim, Hacı Zekeriya gibilerini, bitirmemize çok bişey kalmadıydı ya... Bitiremedik. O gün bugündür, çarşılıyı paralama fırsatını kaçırttığından, köylü kentli, Cinciye sövmekte ki, ana avrat dümdüz... Bana sorarsan Beyim, «Dağıtıcı gelecek... Çarşıyı millete üleştirecek» lafı çıktı çıkalı, bizim Ilgaz toprağımızda, işe güce sıdkile sarılan da pek kalmadı. Hepimizin kulağı kirişte... Bize bir oyun etti ki Cinci Nezir namussuzu,

olursa o kadar olur... Çopur muhtar başını salladı: Ne demişler, «Ambar yandı, fareler de yandı ya»

— Ne gibi?

demişler. Bize fırsat kaçırttı ama Cinci namussuzu de belâsını buldu

ya...

— Şimdi «Dağıtıcı geldi» lafına inanıp seğirtenlerin başında iki kişi var! Biri gördüğün, eski kahpelerimizden Zilli Zöhre, ötekisi, Cinci Nezir kavatı...

— Yok canım! Kendi uydurduğu yalana Cinci neden inansın?

— Alnı terlemeden geçinme huyunu n'apalım! Gizlemeye çabalamaktaysa da, dinim gibi bilmekteyim, «Olur mu olur» demesi, Zilli kahpesinden ileri... Gecenin bir vaktinde, bir gürültü duysa, yataktan pire gibi zıplayıp, «Aman dağıtıcılar mı geldi?» diyerek pencereye koşmaktaymış... Gürültü kesilmezse, «Osmanlıda oyun çoktur. Hele bir dolanıp geleyim karı» deyip pantolonu sokakta ilikleyerek seğirtmekteymiş... İçini çekti: Bizim «Dağıtıcı geldi» işimiz budur Beyim! Namussuz Cinci, yedi vilâyet toprağına türkü etti bizi... Çenesiyle Topal Muhtarı gösterdi: Ben aslında böylelerini kınamam, kendime kızarım! Bunlar yüreksiz olacak ister istemez, ya biz, neden korktuk?

— Bunlar neden yüreksiz?,

— Ağası imansız olan köyün muhtarı yüreksiz olur Beyim! Gerçekten korkuludur Zeynel rezili... Yedi kiralı parmağında oynatan Sultan Hamit, güç yetiremedi namussuza, Sultan Hamidi alaşağı eden Enver Paşa, güç yetiremedi, Kemal Paşa bile güç yetiremedi. Bana sorarsan İsmet Paşa'nın güç yetireceğinden de umudum yok!...

— Güç yetirmek istediler de mi yetiremediler?

— istediler ki ne kadar..'. Yakası da ellerine geçmedi belleme! Geçti ama, pençelerinden sıyrıldı güzelce... Bunların ağası Zeynel, körpeliğinde köy

hırsızıydı, Beyim, az kaldı ki, buralarda tavuk, ördek, hindi mindi koymaya... Millet «Ne olacak hey Allah! Biz bu belâyı nasıl savuşturacağız?» derken duyduk ki rezilin kurası çıkmış, «Tamam, buldu belâsını... Yemeni boyladı, kendi gelmeye gelmez ya, dur bakalım şehitlik kâğıdı gelir mi?» dediler o zamanın aklı erenleri... Meğerse, askerlik şubesi, bunu Yemen'e süreceğine, az biraz kalıplı görüp gâvur İzmir'deki avcı taburlarına yollamamış mı? Allanın işine bak ki, o sıra Rumeli'de Contürk patırtısı var! Fıkara Sultan Hamit, «Avcı taburları gitsin, yılanın kafasını ezsin!» buyurmuş! Nereden bilecek Zeynel itinin araya karıştığını? Avcı taburlarıdır, geçmiş Selâniğe, Beyim, geçmesiyle Contürk kıracağına Contürk kesilmemiş mi? Hürriyet istemiş bu avcı taburları öyle ya Beyim?...

— Evet!

— İstemesiyle almış öyle ya?...

— Aldı!

— İstanbul'a gelmişler bunlar... Bir zaman, «Hürriyet taburlarıyız» diye epey kasılmışlar. Bizim Zeynelimiz de çok oyunlar göstermiş... «Hürriyete canım kurban... Hürriyet olmadı mı, hiç olmaz!» diye bağırarak, milleti yediden yetmişe ağlatmış... Derken, avcı taburları bu kez Contürklere kızmış nedense, bulaşmış okullu subay kesmeğe... Bizimki bu kez, «Hürriyet» diyeni bitirmiş ki, kudurganlığını koca Şeyhülislam önleyememiş... Derken bakmış, Hareket Ordusu kopmuş gelir. Dumanlı Boğaz'ın seli gibi köpürerekten, işi kötü... Bu Zeynel Rüfaî dervişi donuna girip canını Tosya'ya atmış... Geçmiş bir zaman, bakmış ki tekkede zırva yiyerek sürünmek avanaklık! Cüppeyi atıp girişiyor ayıngacılığa... Biz «ayıngacı» deriz Beyim, siz «tütün kaçakçısı» dersiniz. Az vakitte köyükenti Samsun tütününe boğdu herif, Rejinin gâvur müdürü baktı ki, hakkından gelemeyecek, araya alaybeyini koyup bunu kolcubaşı aldı yanına... Seferberlikte «Askersin» dedi şube reisi... Bu kez ne oyun çıkarsa bu Zeynel... Koluna bir çavuş nişanı taktı, «Ben çavuşum» dedi direndi. Bakılmış deftere... Hayır, bildiğimiz er... «Gel oğlum, etme eyleme, sen Osmanlıya görülmemiş oyun mu çıkaracaksın?» demişlerse de söz geçirememişler. Askerliğin zagonunda çavuş olanı, ere döndürmek yok... Bir zaman kütükleri aramışlar, o zamanın kütüğünde padişahın adını

bulamazsın! «Allah belânı vere, peki» demeleriyle olmuş mu sana, Sümüklünün Zeynel'i, bir Zeynel çavuş... Cepheye sokulmuş ilk günlerde az biraz, düşenlerin kemerlerini, koyun ceplerini yoklamış... Sonunda bakmış ki pabuç pahalı... Bir Alman mavzeriyle yüz mermi yüklenip sıçramış dağa... Olmuş sana bu kez de asker kaçağı... Çok yol bağladı bu herif, komşu vilâyet topraklarında, Beyim, çok ocak söndürdü. Baktılar ele geleceği yok... Yılanların sıyrılamayacağı pusuları yırtıp çıkmakta... Af getirdi sakallı vali, bu rezili tuttu zaptiye çavuşu, aldı yanına... Bir zaman bu da sürdü böyle... Derken Kuvayi Milliye çıktı. «Kimdir, nerden gelmiştir ve de istediği nedir?» diye çok laf oldu bizim buralarda Beyim... Kimi «Bolşevik» dedi, kimi «İttihatçı gâvuru» dedi, kimi «Paşa», Kimi «eşkıya» dedi, «Deli» diyen oldu, «Veli» diyen oldu. Bu kez bizim Zeynel zaptiye çavuşluğundan padişah milisi yüzbaşılığına hopladı. Başına biraz adam biriktirip bayrak açarak Çapanoğluna delibaşı gitti. Çorum'u basacağı sıra, Çerkez Etem Paşa yetişti. «Yakalandı» dediler, «Asıldı» dediler, sonunda duyduk ki 101 yıl kürek cezasıyla Sinop zindanına atılmış... Derken, Yunan bozuldu, Kemal Paşamız sıçrayıp Cumhurbaşkanı oldu. «Kuvayi Milliyede çalışanlara af» dediler. Onu gördük ki bizim rezil, mahpus damından kurtulmuş...

— Nasıl kurtuluyor?

— Kuvayi Milliye çete reislerinden biri bunun elli altınını alıp «Benim askerimdi ve de Çapanoğlu patırtısında çok yararlıkları görüldü» dive kâğıt vermiş.,. Zıpladı çıktı zindandan... Dünyalığı kendisine yeter. Kuyruğunu altına alıp otursa ya... Hayır, bu kez baktık, Ankara'ya dilekçeler yağdırmakta...

— Niçin?

— Kuvayi Milliye'de gösterdiği yararlığa karşılık, Rum köyü ister, aylık ister, istiklâl madalyası ister!

— Yok canım!...

— Sonunda aylık bağlamadılar, Rum köyü de eline geçmedi ama, istiklâl madalyasını söktürdü namussuz...

— Etmeyin...

— Etmesi etmemesi bu... İstiklâl madalyasını göğsüne takınca buna büsbütün güç yetmez oldu. Halk Partisi kurulunca gitti defterin başına yazıldı, bir zaman onun düdüğünü çaldı. Serbes parti çıktı. Baktık onun defterinde de birinci üye bu... Serbes kapandı, geçti yeniden Halk Partisi'ne.. Şimdi, Belediyede Encümen üyesidir. Bir yandan kaçakçılara, hayvan hırsızlarına yataklık eder, bir yandan candarmaya ulaklık... Şimdi anladın mı Beyim. Heriften bu fukara Topal niçin korkar? Çopur Muhtar içini çekerek gülümserken suratını birden asıp Topal Muhtarın omuzuna vurdu: Davran Topal Ağa!... Köyümüzün ünlü Zeynel Ağası, köşeyi kıvrıldı. Gelmekte ki, Mekke Şerifi de öyle değil!...

Topal Muhtar, önce «Hani?» diye irkildi, korkuyla eli ayağı dolaşarak kalkmaya çabaladı.

— Hani... Nerde?

— Osmanlı canım!... Osmanlının da, yere göğe sığmazı... Hele şunaaaa!...

Zeynel, Ilgaz kasabasıyla eğleniyormuş gibi, sıpa kadar bir eşeğe binmiş, başına da gayet büyük bir kara şemsiye açmıştı. Epeyce uzun olduğundan, bacaklarını biraz bükmese, mest-lastikli ayakları yere sürünecekti. Şirin'in ünlü Zeynel Ağasını gören köylü kentli, hemen toplanıp selâma duruyor, Zeynel de, sinek kovar gibi elini sallayıp hiç bir selâmı karşılıksız bırakmayarak resmen gönül eğlendiriyordu. Eşeğin yanı sıra yürüyen küçük sıska oğlan saray cücesine benzediğinden Çopur Muhtarın «Mekke Şerifi» lafı hiç de aykırı düşmemişti.

Çoktan ayağa kalkıp ellerini göbeğine kavuşturan Topa! Muhtarın, çökük yanaklarını, yarı açık ağzını, sivri gırtlağını, aralıksız, bir titreme yokluyordu. Zeynel yaklaşınca duramadı, koştu, eşeğin yularına yapıştı:

— Buyur Ağa!... Gel, buyur!

Zeynel, Topal Muhtara bakmadan şemsiyeyi uzatıp eşekten indi. Gövdesi kalındı ama, gevşek değildi. Sert, kırçıl sakalı iki kat gerdanını örtüyor, eski

kasketini gözlerine çektiğinden gergin ensesi güneşte kızıl et gibi parlıyordu.

Halim Beyi yeni farketmiş gibi, kasılmayı bırakıp birden edeblendi:

— Hoş geldin Beyim!... Halim Akın, kalkar gibi yaptı:

— Eyvallah Ağa... Buyur!...

— Çay demlettiler mi bunlar sana?... «Memur takımı demli çaydan anlamaz» diyerek oyuna mı getirdiler yoksa?...

Çopur Muhtar da kalkmıştı. Zeynel'e dik dik bakarak karşılık verdi:

— Bizde senin oyunlar ne arasın Zeynel Ağa?

— Hele rezil Çopur!... Kendini hüsnü zan gösterecek... Bir iskemle çekip oturdu, yaklaşan kambur Şaban'a emretti: Bize demlisinden çay gelsin Şaban... Göreyim seni.. Ilgazımızı yere baktırma... Çopur Muhtara oturmasını işaret etti: Bunlar muhtar olduklarını dediler mi sana Müdür Bey?...

— Dediler Ağa...

— Nasıl olmuş da demişler?...

— Neden? Ayıp mı?

— Bilene ayıp ki, ne kadar... Çünkü Beyim, bizim buralarda, yedi yıl muhtarlık edenin namazı kılınmaz ve de gideceği yer, cehennemin meyil deresidir. Öyle değil mi, arslan Durali

Çatık kaşlarıyle, bir çalım, elli yaşında köse bir cüceye benzeyen Durali yüzünü şirinleştirerek, çok bilmiş gülümsedi:

— Bizim cehennem işine aklımız ermez Zeynel emmi?

— Neden yeğenim?... Buncacık şeye aklın ermeyince, sen okula neden gitmektesin? Müdür Halim Akın'a döndü: Güç ile zaptetmekteyim ben bu

kopuğu Müdür Bey! «ille esdüdü» diye paralanmakta bu rezil...

— Kaçta?

— Üçte ama, buna kalsa gece de gidecek de iki sınıfı bir edecek... Şişinerek içini çekti: Sor bak! «Zeynel Emmini mi seversin, Murat Eğitmeni mi?» de...

— Eğitmeni sevecek aklı varsa...

— Aman Beyim sus!... Buna hiç gücümüz yetmez sonra... Yabanın eğitmenini, adam, öz emmisinden çok sever mi? Bir de güler alçak.. Cebinden biraz bozuk para çıkardı: «Simit» dedindi, al gel de, çaya batırıp ye...

Durali, uzatılan parayı görmezden gelip «Param var» diye yürüdü.

Arkadan görünüşü büsbütün çelimsizdi, ama, yürüyüşünde insanı şaşırtan bir çeviklik vardı.

Zeynel bir zaman çocuğa beğenerek baktı:

— Şimdiden yiğitlikte bizi geçti ya, rahmetli babasını ne zaman geçer bilmem... Bunun babasını görmeliydin, Beyim, nah bunlar tanık... Beni seven pek yoktur bu temeline tükürdüğüm Kastamonu Çankırı toprağında ama, Durali'nin babasına köylü kentli yandı ki yakasını yırtmacasına... Beşikteydi babası öldüğünde bu Durali... Bizim büyük karı büyüttü fındık ezmesiyle... Salt bizim köyde değil, çevrenin yedi köyünde bir dediği ikiletilmez rezilin... Ardıma düşüp gelmesi, benim ,için mi? Değil! Murat Eğitmen için... Sözüm buradan dışarı, eşek onundur. İnadına bindim. «Yazık günah» demesine bakmadım da, öfkesinden almadı parayı... Aklı sıra küstü bize... Gözlerini kısarak biraz güldü, sonra yüzü yavaş yavaş sertleşti: Ne diyorduk? Evet, yedi yıl muhtarlık edenin namazı kılınmaz buralarda Beyim!

Çopur Muhtar yavaşça sordu:

— Ya zaptiyelik edenin?

Zeynel kasılarak baktı:

— Adamına göredir Çopur ağa!... Zaptiyesine göredir, bir de, zaptiyelikte işlediğine göredir.

— Şirin'dense, adı Zeynel'se?...

— Cennetlik...

— Bunca rezillikle senin eline cennet geçebilemez, boş yere umutlanma Zeynel Ağa!

— Yanılmaktasın Çopur! Geçer ki ne güzel! Çünkü, sevap gücüyleyse sevap bizde tonla, rüşvet gücüyleyse, onun da üstesinden geliriz. Ne denilmiştir, «Para, »Allanın perde çavuşu» denilmiştir. Halim Akın'a döndü: Namazdan sonra Belediye Reisiyle oturmaktayken... Zilli Zöhre'nin bağırtısını duyduk. «Ambarları saymaya müfettişler gelmiş» denildi. Kasaba dükkâncılarını görmeliydin Beyim, başlarında kara kuş döneleyen tavuklar gibi dağıldı herifler... Meğerse gelen senmişsin! «Sizin Dumanlı Boğaz'da açılacak esdüdünün Müdürü» dediler. Duymamla, binip sürdüm!.. Topal Muhtar, eşeği hana çekip dönmüştü. Hep öyle elleri göbeğinde ayakta duruyordu. Zeynel Ağa çenesiyle gösterdi: Nah bunlar tanık... Yollarınızı gözlemekteydim kaç zamandır. Hayır, adam olmamız geçti, Müdür Bey, bana sorarsan... «Ulan reziller» desem, «Cinci alçağının ardına düşer de, başına konan devlet kuşunu, adam hiç kışılar mı?» Ulan esdüdü ne demektir? Esdüdü, bilene, köylünün bir can kurtaranı... Sizin büyüklerden biri geldi geçende Keşiş Düzü'ne... Duymamla binip yetiştim... Topal Muhtara bakmadan sordu: Neydi adı, sarı yağız efendinin?

Topal Muhtar, bu soruyla, kavak dalı gibi ileri geri sallandı:

— Adı... Adı, bir hoştu Ağa...

— Bırak! Ben de sorarım, adam sayıp... Evet, yetiştim «Aman Beyim, ayaklarını öpeyim, sen istemezlerin sözüne hiç bakma! Esdüdüyü buraya kondurmazsan, kıyamet günü on parmağım yap kandadır» diye bağıraraktan eline davrandım. Esdüdü ne demek? Esdüdü, bilene, cennetin anahtarı... Çünkü peygamber sünnetidir okumak... Ne demiş kurban olduğum,

Muhammed Mustafa? «Bilim Çin'de olsa varıp öğreneceksin» demiş... Başarana ne mutludur. Burda mı, o sarı yağız arkadaşın?

— Yok!... Genel Müdürümüzdür. Çok sevmiş seni... «Selâm söyle Zeynel Ağaya» dedi.

— Aleyküm selâm! Getiren gönderen sağ olsun! Ne denilmiştir? «Yürek yüreğe karşı... Ve de yiğit yiğidi gözünden bilir» denilmiştir. Ne zaman başlayacaksınız yapılara?..

— Bilmem... Aradıklarımızı bulursak hemen?..

— Nedir aradıkların?

— Öteberi... Kap kaçak... Yapı için tuğla, kiremit...

— Ne demek?... Ya biz burda neciyiz? Hışımla Topal Muhtara döndü: Beye öteberi lâzım da, Hacı Zekeriya Efendiyi bulmadın mı? Tüh... Şuncacık şeyi de biz mi söyleyeceğiz?

— Kamburun çırağını saldık Ağa...

— Tamam... Hepsini bulur bizim Hacı Zekeriya Efendi... Bulmasın da bak neler olur? Hemi bulmalı, hemi de ucuza bulmalı... Bak Beyim, zora düşersin, bana birini salıp «şunu şunu isterim» demezsin, şart ettim, kıyamet gününün arasat meydanında on parmağım yakandadır. Ne demek? Sen o Esdüdüyü, kendi oğluna mı kurmaktasın? Hayır, benim yeğenime kurmaktasın! Ne denilmiştir? «Sana bir harf öğretenin, kölesi olacaksın» denilmiştir. Ol görüp anlatamamaktayım, bizim avanak milletimize ben bunu... Topal Muhtara çıkışır gibi sordu: Dükkânda yok mu Hacı Zekeriya efendi?

— Yok Ağa...

— iyi tembihledin mi? «Sürü getir» dedin mi çırağa?,.

— Dedik!...

— «Gönlüyle gelirse, önüne kat getir» deyeydin, «İnatlaşırsa, sürüyerek al gel... » deyeydin! Şirinin muhtarı olmak öyle değil... Topal Muhtarı dipten doruğa küçümseyerek süzdü: Hayır, adamlık geçmiş bizden Beyim... Geçmesini bugünün işi belleme hââ... Kambur Şaban'ın getirdiği çayı kaldırıp ışığa tuttu: Ehhh... Dediğim kadar değilse de, adam utandırmaz! Evet... 31 Mart patırtısında, Şeyh Saidi Kürdî Efendimiz dediydi, «Oğlum Zeynel dediydi, bu dünyanın bozulması, Sultan Mahmut zamanının işi» dediydi.

— Tanıyor musunuz Şeyh Saidi Kürdî'yi?

Zeynel, Halim Akın'a, araştırıcı bakışlarla baktı:

— Sen nereden bilmektesin, Şeyh Saidi Kürdî Efendimizi?... Yaşın bilesi kadar olmayacak...

— Okudum...

— Okumak kaç para?... Gözle görmeyince...

— İstanbul'da mıydınız 31 Mart'ta?

— İstanbul kaç para?... Avcu taburlarındaydım ben... İzmir'den Selâniğe geçti bizim avcu taburları Müdür Bey, biz Selâniğe geçtik ki, Contürk yılanının kafasını ezmeğe... Baktık, Contürk paşaları ağızlarından bal akıtmaktalar. «Bundan böyle gümüş kaşıkla millete pirinç pilâvı yedireceğiz» diye bağırmakta Vehip Paşa... Vehip paşa dedimse, o zaman daha Paşa değil! «Ulan iyi!» dedik, «Sultan Hamit'in anasını eşek kovalasın» dedik, yürüdük, hürriyeti Sultan Hamit'ten aldık. Aldık ya, almamızın haftasında aptestimiz bozuldu.

— Neden?

— Contürk subayları İstanbul'a giderken bize ne dediler? «Gâvurluk İstanbul'un taşını toprağını sarmıştır. İstanbul milleti yediden yetmişe zındık olmuştur ve de farmason olmuştur» dediler. «Şeriatımızın kavlince, bir memleketin adamı farmasonluğa yattı mı, onun canı, malı, ırzı müslümana helâl» dediler, «İstanbul'u gâvurdan alan Sultan Fatih Mehmet Efendimizin

kanunudur, kasabayı üç gün talan edeceksiniz» dediler. Avcu taburlarını görmeliydin beyim, hepimizin önü sıra, fil gibi Rumeli katırları gitmekte ki, üçyüz batman yüke bana mısın demeyen katırlar... Rumeli'nden hararlar peydahladık ki, her biri, yüz batman ekin alır.

— N'olacak?

— Ne demek? Şeriatın kavlince talan edeceğiz ya İstanbul'u... Derken baktık, talan borusu çalmaz Allah çalmaz. Çavuşlarımıza gittik, «Neyin nesi?... Hani kavlimiz nasıldı?» dedik. «Bugün yarın» diye bizi savsakladı çavuşlar... Aslına bakarsan, onlar ön Contürk subaylarının yalancısı... Baktık subayların her biri, bir gâvur evine girip yanlamış... Duyduk ki, Sultan Hamit'in hazinesini bölüşmüşler, Saraydaki cariyeleri beşer, onar paylaşıp keyfe başlamışlar. Rahmetli Hamdi çavuş sonunda, baktı ki, askerin duracağı kalmadı, «Benden günah gitti kardaşlar... İşte siz, işte Contürk gâvurları... Turpunuzu bölüşün» deyip aradan çıktı. Askerdir çoktan gemini gevelemekte... Bir sabah, uğradık kışlalardan, koca İstanbul şehrine koyulduk... Koyulduk dedimse, daha talan yok... Hamdi Çavuşun emri. «önce okullu subaylar bire kadar kırılacak... Sonrasına Allah kerim... »

— «Allah kerim» dediği Hareket Ordusuymuş galiba Zeynel Efendi?

— İyi bildin Beyim, Hareket Ordusu... Aslına bakarsan, biz, Sırp, Bulgar, kötü Yunan derintisi Hareket Ordusuna yenilmezdik ya, Sultan Hamit, Hamdi Çavuşun öğüdüne gitmedi. «İslâm kanı dökülmesine fermanım yoktur» dedi. «Yirmi yılda bikez kanı dökülmeyince, bu bizim avanak milletimiz zaptolur mu ki, sen bu lafı böyle etmektesin bre Sultan Hamit?» desem... Zeynel Ağa çok büyük fırsatlar kaçırmış da, çok büyük zararlara uğramış gibi derin derin içini çekti. Halim Bey'in verdiği cıgarayı yaktı: Ankara'dan bu sabah çıktınız öyle ya Beyim?

— Evet...

— İyi... Ne var, ne yok Ankara'da?

— Neyi sordunuz?

— Savaşın gidişatını...

— Bizim de bildiğimiz radyonun dediği, gazetelerin yazdığı...

— Bırak radyoyu, gazeteyi... Zeynel, kurnaz kurnaz göz kırptı: Hükümatın işine geleni söyler radyo... Meselenin gerçeği ne sularda?...

— Siz ne diyorsunuz?...

— Biz mi? Zeynel bir an durakladı, sonra bu duraklayışı Çopur Muhtarın hükümat adamından çekindiğine vererek diline dolayacağını düşünüp «Ne olursa olsun» demiş gibi kasılarak konuştu: Bana sorarsan... «Biri doğar, biri ölür, bu dünyada âdemoğlu ne artar ne eksilir» denilse de kulak verme! Bizde böyle değildir. Alalım bizim buraları. Bizim buralarda, Beyim, işler azdı ki, çok korkunçlu noktalara vardı. Her köy evinde, eskinin padişah sarayı gibi, iki üç beşik sallanmakta... Millet çoğaldı, odalara sığmaz oldu. Adamın bu kadar çoğalması iyilik getirmez. Çünkü, âdemoğlu tarlasını, çıktığı yerden sırtına sarıp gelmekte değil! Savaş olmalı ki düşmandan yer alıp askere üleştirmeli... Ben onu bunu bilmem, savaş iyidir ve de savaşın sırasıdır. Ne demiş, yiğitler yiğidi, arslan sütü emerek büyümüş Köroğlu Huruşan Ali Efendimiz? «Ölen ölür kalan sağlar bizimdir» demiş... öleceklerimiz ölmeli, kalacaklarımız da, «Oh» diyerek bir devran sürmeli sere serpe yahu!

Çopur Muhtar birden kükredi:

— Hay Allah belânı vere Şirin'in avanak Zeynel Ağası... Lafı getirip bağladığı yere bakın komşular!... Çıkasıca gözünü, savaşa nasıl doyurmalı senin? Evet Beyim bu alçağın gözünü, savaşa, İttihatçıların Enver Paşası doyuramamıştır. Höst, dedim, iki laf da biz edelim! Contürk patırtısına karıştın, doyamadın, Balkan'a gittin doyamadın, arada zaptiyelik ettin, doyamadın! Yozgat'ın Çapanoğlu patırtısında Çerkez Ethem Paşa seni asmadı da iyi halt etti. Sen bu seferki işi, Halifeciyken İstiklâl madalyasını, telli kurşunlara gelesi göğsüne taktığın işlere benzetme! Evet, sen bu savaşı eskinin Seferberlik savaşına benzetmektesin ama, kötü yanılmaktasın akılsız!...

— Ayrıntısı neymiş?

— Ayrıntısı... Bu kez soygun yok... Düşenlerin koynundaki kefen paralarını toplayıp kemer doldurma yok!

— Neden oğlum, Savaş, «ganimet» demek değil midir? ö!ü, parayı nidecek? Kefene geldi mi, şehidin kefeni olmamak kanundur. Doğru cennete gider, çünkü, tıkır mıkır...

— Tuh yüzüne... Gördün mü Beyim «ganimet haktır» diyerek, bunca şehidimizi, cennete, şallak mallak göndermiş bu rezil...

— Hey oğlum... konuşursun ya, bildiğinden mi konuşursun? Cennete Amerikan bezinden gömlek olmaz! Bunlar hep, Hacı Zekeriyya Efendinin dolapları... «Kefen gerek» diye her birimize yedisekiz arşın pırtı daha satacak!... Yağma mı yahu! Kurban olduğum Allah, ne biçim Allah ki, mübarek cennetine, gâvur dokumasından kefen soka... Cennet bahçesinde, terzilerin pîri, İdris Peygamber, cennetliklerimize hülle donu biçip giydirmekte değil midir? Evet, ben onu bunu bilmem! Savaşın kanunu: Ölen çıplanır gider, kalan sebeplenir. Sen gideceksin, evin barkın bağın bahçen, hele top kâküllü avradın bana kalacak...

— Hay alçak... Yahu nedir? Ben şimdi kalkıp bunu bitirsem hak değil mi? Ben bunun karnına bir lüverlik kurşun doldursam... Bu savaşın başlarında, bu herif bize çok yalanlar söyledi Beyim, yalanlar ki, her biri, akıl karıştırır yalanlar...

— «Yalan» dedin mi, Çopur ağa, boyunca günaha batarsın. Benim dediklerimde yalan yok, yanlış var. Bu savaşın, fırlanıp dolanıp ergeç bize de bulaşacağını ben, dinim gibi, bilmekteyim! Gecikmesine canımın sıkılması bundan... Suç bende değil, Alaman'da... Başından, Polonya'yı bırakıp Bulgar üstünde gelecekti. Gelmedi mi? Geldi. Çeki, Macarı, Sırpı, Bulgari, kötü Yunanı çiğneyip geldi ama ne fayda ki, döndü bu kez, Kafkası şurada bırakıp baş yukarı Rusa gitti. Ayrıca ilerden dolanıp çöle düştü. «Ülen desem, sen bizim hevesimizi kursağımızda bırakmaya yeminli misin?»

— Gelseydi, ekini, malı alıp gitseydi, ben sana sorardım kodoş!...

— Bunlar İngiliz lafı oğlum!... Dünyanın kurulduğundan bugüne, Alaman bize dosttur ve de dünya kuruldu kurulalı Alaman'dan bize kötülük gelmemiştir. Bu Hiter, deccallık iznini, rahmetli Atatürk'ten almadı mı? Nah sor da bak, Bey bizden iyisini bilir. «Ne dersin, kalkayım mı?» diye sormuş bizim Gazi Paşamıza bu Hitler... «Kalksın ama, geri oturmanın yollarını tasarlasın da öyle kalsın» demiş Hitler'in elçisine, bizim rahmetli... Bilene bu lafta mesele var. «Geçenki yenilgiyi aklından çıkarma, karışmam» demeye getirmekte Gazi Babamız... İçini çekti: Ah n'olaydı olaydı, Gazi Paşamız, az biraz daha dişini sikaydı da ölmeyeydi.

— Savaşa mı girerdi hırpadak?

— Hiç aman vermezdi. Sen öyle mi belledin? Girerdi ki, beriden vurup ilerden çıkmacasına... İsmet Paşaya geldi mi? Bir an durakladı: İsmet Paşamız da... Evet, savaşçıdır. Atatürk'ümüzden yukarı değilse, aşağı da sayılmaz. Çok savaşlara girmiş çıkmıştır, çok düşman cepheleri boşmuştur. Oyunları çoktur ve de yenicidir. Şimdinin anlı şanlı Cumhurbaşkanımızdır ve de millî şefimizdir, fazladan değişmez şefimizdir. Halife postunda oturduğundan bizden iyisini de, elbet, bilir. Allah ömrünü uzun etsin ve de benim ömrümden alıp ömrüne katsın. Halk Partimizin burada bir numaralı üyesiyim, diye söylemekteysem gâvur dininde can vereyim. Gülme namussuz, kimse bilmese, benim yüreğimi sen bilirsin! Evet yiğittir İsmet Paşamız ama az biraz pirelidir! Dünya şu yana mı yöneldi, bakarsın İsmet Paşamız öte yana dönmüş... «Yallah bismillah» diye kalksana bir sabah... Çoluğunla çocuğunla helâlleşip çizmeleri çeksene, yedi yerden gayret kemerini perkitip Hazreti Ali Efendimizin çatal Zülfükârını kuşansana... Moskofun sınırında besili Arap atı gibi, gök köpüğe batmış, işmarını bekleyen Salih Paşamıza...

— Ne işmarı beklemekteymiş, bu Salih Paşa, her kimse?

— «Bu Salih Paşa her kimse» nasıl bir söz!... Bilemedin mi Omurtak Salih Paşamızı?... Teğmenliğinden bu yana külahını sağ kaşından yukarıya kaldırmamış bir babayiğit ki, «Bende şapkayı doğru giymek yoktur. İşinize gelirse» diyerek dayatmış da, rahmetli Atatürk buna, «Serbesttir, dilediği gibi giyer» diyerek özel kanun çıkarmış...

— Ne istiyor, bu yan külah Salih Paşa?

— Ne istiyecek? «Saldığım sağlam casuslardan sağlam haberler aldım. Alaman Rusu kötületmistir ve de işin kıvamı gelmiştir. 24 saate bırakmadan Rusun taht şehrine girmezsem, boyum cellât» demedi mi? «Ve de gün günden arslan Mehmetçiklerimi zaptedemez bir haldeyim. üç güne kadar savaşı açsan gerektir. Yoksa istifam hazır.» demedi mi? Beriden ne karşılık verilse iyi? «Ne savaş, ne istifa... Sık dişini... Burda benim de elbet bir bildiğim var» demiş İsmet Paşa...

— Hay çok yaşasın... Demek Salih Paşaya kalsa, yandık. Nerden mi belli? Senin akılda olduğundan... Neyle gidecekmiş Rusun başkentine Salih Paşa? Vaktin birinde İngilizin Napolyon adında bir kralı varmış... Bir gün buna, sadrazamı gelir, «Hazırlığım tamam padişahım... Savaş açmanın sırası» demiş... Napolyon: «Askerin durum vaziyeti nasıl?» diye sorar. Avanak sadrazam: «Yarısı atlı, yansı yaya...» der. «Silâh?» «Urubaları gök demir... Kılıçları Dağıstan Dimişik... Mızrakları zağlı...» «Ya paranız? Hazine durumları ne sularda?» Vezir bu kez yere bakar, «Aman padişahım, hazinede para olsa, ben kudurmuş muyum ki savaş isteyim?» der. Napolyon elini peştahtaya vurarak bağırır: «Yıkıl derbeder! Bunca yıl uğraştım, sana savaşın neyle yapıldığını öğretemedim! Savaş üç şey ister: Birincisi: Para... İkinciye: Para... Üçüncüye gene para...» Bizim akıllı İsmet Paşamız, buncacık işi, Napolyon kiralından iyi bilmez mi? Direnmekte... Yedi düvele buğday satıp sarı altınları, hazinesine istif etmekte...

— Nereye kadar bu istif?

— Bu istifin şuraya kadarı yok... Benim bildiğim İsmet Paşa, kendi gönlüyle bu savaşa giricilerden değil... Biri, durduğumuz yerde bize bulaştı mı, o zaman, «kadere kırk beş... » diyip haylar. «Benden günah gitti» der sıvanır. Hazinesinde istifli sarı kızları çekip harcanır. Sıkışık sırada, frenk sarrafını nerede bulacaksın da borçlanacaksın? Hadi «Buldun diyelim, savaş yangını arasında, herifin deftere yazdığı faizin doğrusuna eğrisine, nasıl bakacaksın? Bakmadın mı, yazdığını nasıl ödeyeceksin? Sen şurada can alışverişine gir, sonunda parsayı faizci frenk toplasın! Yağma mı yahu? Geçmedi mi o günler?... Maymun gözünü açmadı mı?...

Zeynel, Çopur Muhtarı kasıntılı bir gülümsemeyle dinlemişti. Belki karşılığı da hazırdı ama, mesele gidip Millî Şef İsmet Paşaya dayanınca,

memurdan bir herifin yanında çekişmeyi uygun bulmadı. Lafı değiştirmek için, sıkıntılı sıkıntılı esneyerek çevresine baktı.

Yeğeni Durali konuşulanları büyük adam ilgisiyle dinliyordu. Simidin yarısını yemeyi bile unutmuştu. Birden «Pöh» diyerek çocuğu ürküttü. Çok eğlenceli bir iş yapmış gibi bir zaman güldü:

— İyi aklıma geldi Beyim... Bu kopuk, bizim bilmezliğimizden yararlanıp kasılmakta ki nasıl kasılmakta...

— Ne gibi?

— Dediği doğruysa, üçüncü sınıfı okurken dördüncünün kitaplarını ezberine almış ki hafız kaç para... «öyle mi, ulan eğitmen?» derim, bizim Murat Eğitmen, «Doğrudur. Yalanı, şişirmesi yoktur» der. Şu rezili bir sınava çek,, oh Beyim... İki sor da şunu eşekten düşmüşe döndür!

Müdür Halim Akın, Durali'ye gülümseyerek baktı:

— Doğru mu delikanlı?... Dördüncünün kitaplarına da çalıştın mı?

Durali simidi arkasına saklayıp gözlerini yere eğmişti. Ceketinin eteğini büküyordu.

— Doğru mu dedim?

— Eh!

— Eh, çok önemli bir laftır Durali... Tarihten sorsam? ...

— Eh!...

— Anlat bakalım, Knossos şehri neredúltimo?

— Knossos mu Eğitmenim?... Durali gözlerini kapamıştı. Dudakları belli belirsiz titriyordu: Knossos şehri, Girit adasındadır Eğitmenim! Bu şehirde, krallar için yüzlerce odalı saraylar yapılmışın. Knossos şehrindeki büyük sarayın harabeleri zamanımıza kadar kalmıştır... Durali artık biraz

sallanarak hiç duraklamadan söylüyordu: Bu sarayların ortasında büyük bir avlu bulunuyordu.

— Anladım! Aferin!... Şimdi ikinci soru: Mete kimdir?

— Mete mi Eğitmenim!... Mete... Dur, aklıma gelsin! Mete... Gözlerini yumarak sallanmaya başladı: Hunların en büyük ve en meşhur hükümdarı Mete'dir. Mete ilk deva kuvvetli bir ordu hazırladı. Askerlerini hiç durmadan talim ettirdi. Süvarileri uçan kuşlara nişan aldırarak yetiştirdi. Mete Türk ülkelerini genişletmek, Türkleri rahat yaşatmak için çok çalıştı. Birçok savaşlar yaptı.

Kitapta yazılanı, hiç değiştirmeden söylüyor, yaşından çok daha küçük göründüğü için, ilkokulun dördüncü sınıf kitabında kullanılan Arapça kelimeler Durali'nin ağzında hokkabaz hüneri gösteriyormuş gibi insana şaşkınlık veriyordu.

Müdür Halim Akın, gerçekten beğenmişti. Elini, çocuğun yanağından

geçirdi:

— Tamam Durali... Aferin! Çok yaşa! Enstitüye gitmek ister misin?

Durali'nin gözlerinden önce bir ürküntü, sonra umut ışıltısı geçti. Amcasına yalvarır gibi baktı:

— İstenmez mi?..

— İyi... Böyle çalışırsan, gelecek yıl Enstitüdesin!...

— Zeynel elini dizlerine vurarak sevindi:

— Yaşadın köpoğlusu... Ulan nedir? Bunlar, dün cin olmadan bugün adam çarpmaya mı başladılar, Çopur Ağa?... Şunun, eşeğe atlayıp ardıma takılması neyin nesi? «Yüreğine doğdu» desem, keramete mi yöneldi bu alçak?... Kederle başını salladı: Ne fayda ki, kuran yazısına hiç merakı yok! Biraz da o yöne zorlatmalı değil mi Beyim?... Durali birden fırlayınca şaşırdı: Dur ulan köpoğlusu!...

Durali, Eğitmen Murad'ın elindeki kâğıt torbaları almaya koşmuştu.

Emine öğretmen yanında ufak tefek, keçi sakallı bir adamla geliyordu. Onların ellerinde de yiyecek öteberi vardı.

Biraz yaklaşınca, keçi sakallı adam, boncuk mavisi gözlerini belerterek Çopur Muhtara çıkıştı:

— Hoplar da Emine kızımın elindekileri alır mı?

Hele Çopur dümbük...

— Vardım Hacı Zekeriya emmi, ferah ol!

Çopur Muhtarla Halim Bey beraber kalktılar.

Emine Öğretmen ellerindekini masaya koydu, borçluların alçak yürekli gülümsemesiyle Hacı Zekeriya Efendiyi Müdür Halim Akın'la tanıştırdı:

— Hacı Efendi çok yardım etti bana, Allah razı olsun... Yoğurdu, peyniri de evinden getirdi. Çok direttim, söz geçiremedim.

Hacı Zekeriya Efendi, Müdürü etekler gibi selâmladı:

— Ne demeeeek?... öldü mü insanlık?... Muhtarla Zeynel'e küçümseyerek baktı: Biz şu Ilgaz'ın adamı, birbirimize hiç tutkun değilizdir ama, garip dostuyuzdur... Birden kızmış gibi çıkıştı: Mal gibi bakarsanız, size bir şey demem, sizi muhtar yapanın, eğitmen yapanın gözü kör olsun!... Şunca yerden konuğumuz gelmiş... Sıçramak yok mudur? Çopur, sen aşçı Receb'e koş, yeterince çatal, kaşık, tabak çanak kap gel... Temiz olsun...

Sabunla yıkatsın Recep... «Hacı Emmim sabunla» dedi dersin, «Sabunu benden dedi» dersin... Daha durmakta mısın Çopur? Hani sürahi şişesiyle soğuk su, Murat Eğitmen? Yahu, nerde bu hanın kiracısı olacak kambur Şaban dümbüğü?. Vay benim emeklerime... Ateş saçan suratı, Emine Öğretmene döner dönmez, birden güleçleşti: Otur sen!... Bundan gerisi bizden sorulur! Halim Akın'a göz kırptı: Kara demirciyi haşladım, nah, Hocanım gözüyle gördü, «Kemiklerini kırarım çingeneoğlu, kaynağı iyi tutturamadın mı, Ilgaz'dan göçmeyince pençemden çıkamazsın» diye

bağırdım. Hiç merak etmeyeceksin! Bundan böyle hep benim boynuma işleriniz... Emret, gerisine karışma!

— Sağolun Hacı Efendi... Hiç yorulmayın!... istediklerimi nerde bulacağımızı söylerseniz yeter.

— Ne demeeek... Ya biz burada neciyiz? Ankara gibi yerden gelip ve de toprağımıza esdüdü kurmaya bulaşıp... Böyle bir iyiliği yarın ahrette, biz nasıl öderiz? Karışmayacaksın! Emredeceksin! Ele beşşe sana iki... Bilemedin üç... Bilemedin üç buçuk... Benim dükkândakilere geldi mi hepsini malın bil! Para dersen küserim ki, yüzüne bakmam. Bunu böyle bil, işini ona göre tut! Başını iki kere yumrukladı: Hay gidi dünya! Ah n'olmalıydı da, sen buraya Zekeriya dümbüğünün bedava mal dağıttığı zaman gelmeliydin...

Halim Akın, Emine Güleç Öğretmenin yüzüne baktı.

Emine gülümsüyordu. Rastlantıyla da olsa işleri kolaylaştıracak birini bulduğu için sevindiği belliydi.

— Orta büyüklükte dört bakır kazan...

— Kazan... Orta büyüklükte... Bakır... Tamam... içeri yaz!

— Kaçadır, aşağı yukarı?...

— «İçeri yaz» dedik ya... Hacı Zekeriya Efendi, çok ayıplamış gibi yüzünü buruşturdu: Bizde olanların fiatını, bana bırakacak değil miydin bre Müdür, hiç karışmayacak değil miydin? Nuri Çevik' in yazdığı kâğıda bir zaman baktı, damağını şaklattı: Kurban olayım eskinin kuran yazımıza... Ellerin dert görmesin Nuri Bey oğlum!.. Evet, kazanları içeri yazdık. Boş bırak fiat yerini... Müdür Halim Akın'a dönüp çiftlik bağışlayanların kasıntısıyla sordu: Daha?...

— Daha çok... Müdür, not defterindeki listeyi işaretledi: On iki düzine, torna işi bakır tabak... Kalaylı...

— Torna işi bakır... O bizde... içeri yaz Nuri Bey oğlum! Ellerin dert görmesin! Fiatı boş... Kalayını biz mi yaptıracağız, siz mi?

— Siz yaptırın! Kalaycıdan bir makbuz alalım!

— Makbuz elbette... Hükümat işi makbuzsuz yürümez. Başka?

Müdür, listeye bakıp söyledikçe Hacı Zekeriya Efendi, Enstitünün bütün isteklerini bedava sağlayacakmış gibi takma dişlerini takırdatarak kimini «içeri», kimini «dışarı» yazdırıyor, içerinin de, dışarının da fiatları üzerinde hiç durmuyordu. Yalnız bir ara parayı nereden alacağını sormuş, malmüdürlüğünün değil, Müdür Halim Akın'ın peşin ödeyeceğini öğrenince, gözlerini yere eğerek «Ne güzel» demişti. Liste hem uzun, hem de adamakıllı yüklüydü. Kıyma makinasından, kevgirlere, leğenlerden sofra takımlarına; karpit, lüks lambalarından büyük varillere kadar, dağbaşında kurulacak kalabalık bir kamp için gerekli hiç bir şey unutulmamıştı. Müdür Halim Akın ayrıca, yastıklar için pamuk, yataklar için yumuşak kuru ot, 150 kilo çeşitli boyda çivi, 40 ton kireç istiyordu. Yerli mallardan alınacak kaput bezinden velenseler, yatak çarşafları, yastık yüzleri diktirilecekti. Zekeriya efendi satılık bir dikiş makinası bulmayı, ya da uygun ücretle terziye diktirmeyi üzerine almıştı.

—Bu iş çok acele, Hacı Efendi!.. En acele işimiz bu... Çünkü bunlar olmayınca, öğrencileri Dumanlı Boğaz'a getiremeyiz!..

— Evet bunlar olmayınca, getirebilinemez. «Acele» dedin mi, demedin mi?... Tutarınız kaç kişi yuvarlak hesap?

— Şimdilik yirmi sekiz...

— Yirmi sekiz mi? öyleyse, yanlışlık var senin aksatada Müdür... Yirmi sekiz kişi, on iki düzüne çatalı bıçağı nidecek?...

— Birkaç ay yirmi sekiz kişiyiz. Sonra yüzü geçecek öğrenci sayısı... Yavaş yavaş bini bulacak...

— Şimdi tamam... Hacı Zekeriya biraz düşündü: Az biraz fazla isteyeydin, yerli mallardan kaput bezini...

— Artığını n'apalım... öğrenci geldikçe alırız.

— Belli mi olur hükümat işi?... Bakarsın «yok» derler. Elin böğründe kalır. Çimentoyu da çokça istemedin mi yoksa?

— Hayır yeterince...

— Oldu mu ya... Benden demesi... Beylik işidir bu... N'olsa olur.

Müdür Halim Akın deftere baktı:

— Burada Bayındırlık bakanlığının ölçüsüne uygun tuğla çıkaran

var mı?

— Tuğla mı? Çok... Sana ne kadar lâzım?

— Eh... Lâzım, şimdilik yüz bin tuğla...

— Yüz bin mi? Epeyceymiş Müdür Bey... Dediğin iyi oldu. Soralım bakalım, hazırda mali var mı Tombakoğlu'nun? Bu kadar tuğlayı, ne zaman verebilir?

— Evet soralım Hacı Efendi... Kiremit de ister bize.. On iki bin kadar Marsilya cinsi...

— On iki bin... Marsilya cinsi... Yaz Nuri Bey oğlum! Bunları dışarıya... Tuğla yüz bin... Kiremit on iki bin... Yazdın mı? Ohhh... Ne vardı bunu frenk yazısına çevirecek? Diyeceksin ki «Hükümatımız bizdan iyisini bilir...» Doğrusun ama... Eskinin Kur'an yazısı da başkaydı canım... «Bu savaşın sonunda, eskinin Kur'an yazısına dönülse gerektir» dediydi geçende bir aklı eren... Sen ne dersin, Müdür Bey, olur mu böyle bir iş?

Halim Bey'in yüzü asıldı, Hacıya uzun uzun baktı. Hacı bu bakıştan tedirgin olarak gülmeye çalıştı:

— Ben de ellerin yalancısıyım! Bizim aklımız mı erer!

Halim Bey Nuri Çeviğe döndü:

— Tamam mı?

— Eh, şimdilik tamam... Unuttuğumuz varsa, ekleriz. Kaçadır tuğlanın bini burda?

Hacı Zekeriya, bu sorunun karşılığı çok zormuş gibi biraz kımıldadı:

— Bilmem ki... Ne desem boş... Bu kadar olmasa... Kolaydı. Tombakoğlu'nu sıkboğaz eder, binini on kaymadan, bilemedin, on iki kaymadan alırdık.

— Çok olması da iyi değil mi?

— İyidir ama, Ankara'ya İstanbul'a göre... Bizim Anadolu'muzun adamı, kendin bilmez değilsin ya, terstir. Nerde ne halt edecek, bilinmez.

— Görüşemez miyiz? öğrensek aşağı yukarı bir şey...

— Elbet... Ben görüşürüm. Baktım hık mık etti, toparlarım yakasını... «Sen Ilgaz'ın altın adını, bakıra mı çevireceksin, rezil!» diyerek sarsalarım ki, kemik çuvalına çeviririm gövdesini, ferah ol!

Nuri Çevik listeyi Hacının önüne sürdü. Hacı bunu hiç beklemiyormuş gibi, gövdesini geri alıverdi. Sonra bu ürkekliğine kendisi de güldü. Kur'an yazısı yazmaktaki ustalığını bu kadar övdüğü halde, Nuri Çevik'e kanı kaynamamıştı. Bu soğukluk belki de, Nuri'nin başından beri gösterdiği uzaklıktan geliyordu.

Hacı, kâğıdı aldı, bir an «Ha bereket» diye sakalına sürecekti. Kendisini zorla tutup gülmeye çalıştı:

— Allah işinizi rasgetire Müdür Bey... Bizden dua, sizden çabalama... Çarşılı bilir. Uğurluyumdur ben... Ne demişler «İyi olacak hastanın ayağına gelir doktoru» demişler. Namaz dönüşü... Taze aptestimle... Emine Hanım kızıma rastlayacağım da... «Çayı kahveyi vesikaya bağlayacakmış hükümatımız doğru mu? Siz tüccar ambarlarını yazmaya mı geldiniz» diyeceğim de... Tanışacağız da... Toprağımıza kondurulacak esdüdüde bizim de tuzumuz bulunacak... Allahın bir işi canım, kurban olduğum

Allanın bir işi... İki kere elini dizine vurdu: Ah n'olaydı olaydı da, benim mal dağıttığım sıra, olaydı. Bakaydın Müdür Bey, neler olurdu. Bunları kefilsiz, peşinatsız, harman ödemesine, vermez miydim ben...

Hacı, «âmin»e benzer bir ses çıkararak içini çekti. Listenin yazımı başladı başlayalı yalnız iri sayılarda biraz kımıldayarak dinleyen Zeynel'le Muhtarlar da iç çekmede Zekeriya Efendiye koşuldular; Han kiracısı kambur Şaban «Uğuru yamandır bizim Hacı Ağamızın ve de Ilgaz toprağında kaç kez denenmiştir» derken, Murat Eğitmen koşar adım geldi, Müdürü askerce selâmlayıp masaya büyük bir zarf koydu:

— Kâğıtlar tamam Müdürüm!.. Eğitim memuru da yemek yiyip gelecek...

— Sen?

— Bana bakmayın.

— Olmaz! İçeride peynir ekmek var. Çay söyle! Çabuk doyur karnını.:. Cibin işi uzadı. Bakıver bir ara... Sonra, bak bakalım, Cemal Bey bir şey yemiş mi?

Zeynel, köyünün eğitmenini donuk bakışlarla süzüyor, Murat'tan gözlerini kaçırmaya çabalıyordu. Emine öğretmen durumda bir çapraşıklık olduğunu sezmişti.

Halim Akın zarftan kâğıtları çıkardı. Yazılarla ilgilenmiyor, resimleri dikkatle gözden geçiriyordu. Yüzü ciddileşmiş, bakışlarına aşırı keskinlik gelmişti. Üçüncü resimde biraz fazla durdu. Bırakacakken vazgeçip yazıları okudu. Sonra kâğıdı, gülümseyerek Emine öğretmene uzattı:

— Bakın bakalım tanıyacak mısınız? Emine öğretmen hemen

tanıdı:

— Aaa... Esef... Bizim çocuklardanmış öyle mi? Esef adıyla Zeynel de ilgilendi:

— Hangi Esef Beyim, Yusuflu Esef mi?

— Evet, tanıyor musunuz?

— Tanımaz mıyım? Cinci'nin yanına ben koydum. Bizim Dumanlı Boğaz'ın ilerisindeki Yusuflu köyündendir bu oğlan... Babasız büyüdü fukara... Yiğitti babası Çakırın Kadir... Anasına kalsa, bunu köy okuluna da salmayacaktı. İnattır bu köpoğlusu... Sırtında şu kadar sopayı paraladılar da, kâğıdı, kitabı buna bıraktıramadılar. Dağda bayırda döl güderken ezberledi dersleri bu oğlan, sınavlarına girip sınıflarını geçi geçiverdi. Esdüdü işine de çok ağladı bunun anası, çok uğraştı, olgörüp söz geçiremedi. Baktım, kasabaya gelmiş kendi başına... «Bir yanlışlık olur da, esdüdüyü kaçırırım» korkusuyla göçmen olmuş... Kıvranmakta ki it gibi inleyerek kıvranmakta... Yüreğim acıdı, Cinci'ye çırak verdim. Bu oğlan günde üç kez «Benim kâğıtlarım ne oldu?» diyerek eğitim memurluğuna koşar, Beyim!

Durali telâşla atıldı:

— Çağıralım mı Esef Ağamı Müdür Bey, alıp gideceksen koşup çağırayım!

Halim Akın, çocuğun telâşlı dostluğunu beğenmişti. Biraz düşünüp başını salladı:

— Haber ver... «Enstitü Müdürü gelmiş, seni götürecek» dersin!

— Sevinir alçak! Zeynel biraz geride duran Eğitmen Murat'a emretti: Hopla Eğitmen, rezili kap gel!

Murat yürüyünce, Durali önledi:

— Müjdeyi ben vereyim oh Eğitmenim!

Zeynel çıkıştı:

— Höst Köpek!... «Şuraya buraya it gibi seğirtme» demedim mi? «Zeynel'in yeğeni olduğunu unutma!», demedim mi? Elini Murat'a salladı: Duydun ya, Müdür Beyin dediğini...

Murat Eğitmenle Durali yanyana yürüdüler. Zeynel Ağa umutsuz umutsuz başını salladı:

— Hayır, aklım kesti muhtar, bu oğlan, Ağalık ocağını yakamayacak... Ağalığın üstesinden gelemez bu gönülsüzlükle... Ağalığın zagonu: Her sese çıkılmaz, her yere seğirtilmez. Şuncacık bana çekse ne vardı? Gitti, rahmetli akılsız babasına çekti!

Emine öğretmen rahatlamıştı. Çok mutlu olduğu zamanlar yaptığı gibi bir cıgara yaktı.

Müdür öteki resimlere dalmıştı. Bakıyor, düşünüyor, düşünüyor bakıyor, daha görmediği öğrencilerinin kişiliklerindeki özellikleri kötü vesikalık resimlerden çıkarmaya çalışıyordu.

Emine öğretmen cıgarasını bastırırken Esef Çakır koşarak geldi, masaya üç adım kala durdu. Kasketini çıkardı. Başıyla selâm verdi. Sık sık soluyor, geniş göğsü körük gibi kalkıp iniyordu.

— Esef geldi Müdür Bey.

— öyle mi? Müdür Halim Akın kâğıtları masaya bıraktı: Merhaba Esef!... Enstitüye girme işlemin tamam... Bayan Emine Öğretmen, «Esefi yanımıza alalım» dedi!...

— Sağolsun!...

— Eşyaların?...

— Eşyamız yok!

— Peki! Halim, Esefin kirli ellerine baktı: En önemli şeyleri unuttuk Nuri, lütfen ekleyelim!... Yüz havluları... Diş fırçaları... Sabun... Diş macunu.Başka...

Sözünü bitirmesine meydan kalmadan Cinci Nezir'in cırlak bağırtısı duyuldu:

— öldürünce ne lâzım gelir, öldürünceee... Adam mı soyacak, bu kahpe dölü? «Sus» deme on başı... Çekil önümden Kulaksızın Murat!... Bana «Sus» deme! Müdürse müdür... Esdüdü okul mu, eşkiya çetesi mi?

Yaklaşanlara umursamadan bakan Müdür Halim Akın, son söz üzerine birden irkilip tetikleşmişti. Esefe döndü. Çocuğun gözlerine dolan ürkeklik çok sürmemiş, yüzüne güçlü erkeklerin kararlı sertliği gelmişti.

— Gündüz gözüne adam mı soyacak bu kahpe dölü, Ilgaz çarşısında?... Cebri paramı aldı bu itoğlu it... Acıdık, karnını doyurduk. Kanım aktı benim... Ben kanımı yerde koyacak pezevenk miyim, onbaşı? Bırak kolumu... Sürü karakola şu iti!... Yatır sopanın altına... Davacıyım yahu... Paramı aldı cebri...«Bırak» ne demek Murat Eğitmen! Hayır, geçtiii! Şunu çiğnemememiş hiç olmaz!

Cinci Nezir oturanlara yaklaştıkça şirretleşiyor, her adımda candarma onbaşısının elinden kurtulmak istiyormuş gibi, yalandan debelenerek gittikçe çatallaşan sesiyle bar bar bağırıyordu:

— Ben leş atlamış herif değil miyim onbaşı?.. Benim yatak, Çankırı'nın mahpus damında, ağır cezalılar koğuşunda serili değil mi? Kan içmeden susmaz Cinci Nezir... Geçtiiii.

Müdür Halim Akın, eliyle işaret edince Candarma Onbaşısı, Cinci Nezir'i bırakmış, Cinci, bunu beklemiyormuş gibi bir an şaşırarak duraklamıştı. Üstü başı karma karışıktı. Gömleği pantolonundan çıkmış, esmer göbeğinden yukarıya sıyrılmıştı. Ağzının ucunda biraz kan vardı.

Halim Akın yumuşacık sordu:

Cinci bir an, Esefe saldıracak gibi yaptı, sonra kısa gövdesini ayaklarının ucunda yükselterek meydan okurcasına karşılık verdi:

— Bunu alamazsın esdüdüye Müdür Bey! Geçtiii. Alamazsın!

— Enstitü işini bize bırakın da olanı anlatın!...

— Alamazsın!... Çünkü eşkiya tohumudur bu... Babası eşkiyalıkta vuruldu bunun... Yağma yok! Okul mu açmaktasın, eşkiya ocağı mı?...

— Oralarını bana bırak dedim ya... Derdini anlat!

— Esdüdü işini bırakmam ben... Ben bu işin ardındayım Müdür... Yedi vilâyet toprağında bilmeyen yoktur beni... Ben birazdan telgraf başındayım Müdür Bey... Bunu mahpus damına tıkmasınlar da, bak bakalım, Ankara'yı telgrafa boğmaz mıyım ben?... Buraya müfettişleri doldurmaz mıyım?.

Halim Akın, Cinci'ye metelik vermediğini gösteren bir sakinlikle Esefe

döndü:

— Nedir?

— Paramı istedim... Gündeliklerimi... önce, «Yalancı» dedi, «Esdüdü gâvurluğu kurulmayacak toprağımızda bizim» dedi, sonra, «Yarın... öbür gün» dedi, direttim, bu kez vermezlendi. Üstüme yürüdü, vurmaya kalktı. Bileğini tuttum. Baktı canı yanacak... Çıkarıp verdi, güzelce...

Cinci tepindi: —Yalan!.;. Sen kaç paralıksın ki, canımı yakacaksın benim? Ulan senin gibi itler bizim bileğimizi tuta mı bilir? Yalan! Bu Murat geldiğinde, ben bunu, çekmeceyi kurcalarken yakaladımdı. Paramı aşırırken...

Esef, hırsızlık suçlamasını hiç umursamadı, rahatça anlattı:

— Parayı cebinden çıkardı. Bozuğu yokmuş, yüz on beş kuruş verdi. Üstünün yüz parasını Durali'den denkleştirdim. Halim Akın, Durali'ye baktı. Durali doğruladı:

— Esef Ağanın dediği gibidir, Müdürüm! Yüz parayı ben verdim. Günde yedi buçuktan onbeş günlük, yüz on iki buçuk eder. Yüz on beş verdi bu Cinci, yüzlüğü de alıp cebine koydu. Demek bilmekte ki, «Neden yüz on iki buçuk?» diye sormamakta...

Cinci, bir an şaşırdı, sonra bahtını bir daha denemek için Onbaşıya dönüp bağırdı:

— Neyi soracakmışım? Bura nere Onbaşı? Bura mahkeme mi ki, tanık dinlemekte bunlar? Şuncacık bebeğin tanıklığı mı olur?... Müdürse, müdürlüğü okulda... Müdür yargıç mı? Zorla paramı aldılar, davacıyım...

Hırsızımı savcıya götüremezsen, gerisini kendin düşün!... Bak bakalım, Genel Komutanlığa telgraf çekmez miyim?.. Senin ödevin, tutanağı tutup, bizi savcıya vermek...

Onbaşı, Cinci Nezir'in ne bulaşık herif olduğunu biliyordu. Tutanağı tutup işi savcıya aktarmayı daha tehlikesiz bularak Esefe işaret etti:

— Yürü bakalım karakola...

— Esef, yardım istemek için, kimsenin yüzüne bakmadan yürümüştü ki, Müdür Halim Akın, ayağa kalktı:

— Durun! Ben de geliyorum... Esef ayrıca iftira davası açacak ya, ben de davacıyım!

Cinci biran ürktü, hemen kendisini topladı:

— Senin yüzünü şimdi gördüm! Adını bilmem, adımı bilmezsin! Ne davasıymış? Niyetin bize iftira etmekse, yağma yok! Çevresine baktı: Tanıksınız llgazlılar, bizi boğacak bu elin yabanı...

— Kasaba meydanında, falcılık ettin, muska sattın. Eczacı olmadığın halde şuna buna uydurma ilâç verdin. Hadi karakola!... Sakın kaçmasın onbaşı, kimseyle de konuşmasın! Dükkânda arama isteyeceğim. Bakalım, neyin nesiymiş o haplar?... Kaçta kaçı afyon!

Candarma Onbaşısı kolundan tutunca, Cinci Nezir, hiç sıkılmadan hemen yelkenleri suya indirdi. Dükkânında yarım kilo esrar bulunduğu için, arama sözü iflahını kesmişti. Ağlamalı bir sesle yalvarmaya başladı:

— Hemşerilik böyle midir Zeynel Ağa?... Elin yabanları bizi, göz göre bitirecek... Bu itoğlu it, az kaldı ki kolumu kopara... İki laf da sen etsene Hacı Zekeriya... Biz şimdi...

Hacı Zekeriya, Cinci'nin sözünü kesti:

— Hemşerilikmiş... Ulan senin gibi rezil var mı? Ulan, senin yüzünden, biz insan içine hiç mi çıkamayacağız? Ulan Allah belânı vere... Ulan sen hiç tek durmaz mısın namussuz? Hakçası araya girmemektir ya, «Deli utanmaz,

sahibi utanır» denilmiştir. Müdür Halim Akın'a yalvardı: Bu kez, bize bağışla bu alçağı Müdür Bey... Bu kez bu dümbük, bilmezden, zorlu yere çarptı kopasıca kafasını... Çok kızmış gibi yumruğunu masaya vurarak bağırdı: Daha durmakta, «Savuşayım da, tatlı canımı kurtarayım» demekte mi hiç? Ulan Salih Onbaşı... Şuna bir candarma şamarı yetiştirmek yok mudur, herif? Şunu yere yıkıp kemiklerini kırmak yok mudur?

Birkaç kişi, Cinci Nezir'i ite kaka uzaklaştırırken Hacı Zekeriya da Müdür Halim Akın'ı oturtmuş, Cinci'nin rezilliklerini anlatmaya başlamıştı.

Emine öğretmen, dargın bir sesle Esefe sordu:

— Sen mi kanattın, adamın ağzını?

— Biz kanatmadık, Sopayı çekti ki bize vura... Murat Ağam araya girdi. Kurtulayım derken kendi yırttı ağzını...

— Okulda öğretmediler mi? insan, kanun yollarına başvurup arar hakkını...

— Yurt bilgisinde okuduk!

— Okudunsa büsbütün kötü... Bir şey olsaydı, hapse gireydin, enstitüye de almazlardı seni...

— Almazlardı.

— Yüz on iki buçuk kuruş yüzünden...

— Para için değil... Bu Cinci, yanına girdik gireli, bize, iki lafta bir, «itoğlu it... Kahpe dölü» dedi durdu. Çağırmaya Murat Ağam gelmeyeydi de, göreydin bakalım, Cinci'de, cincilik kalıyor muydu?...

Müdürle konuşurken bir yandan da Esefe kulak veren Zeynel Ağa, birden, kahkahalarla gülmeye başladı. Cinciye yarım kilo esrarı, sabahleyin kendisi getirmiş, dükkân aranıp «mal» bulunursa, rezil Cinci'nin ilk sopada kimin getirdiğini söyleyeceğinden korkmuştu.

Emine öğretmen kesilmek bilmeyen bu kahkahaların sebebini merak ederek, herifin morarmış suratına araştırıcı bakışlarla baktı, hiç bir şey

anlayamadı.

İKİNCİ BÖLÜM DENEY

I

İnanç

Millî Eğitim Bakanlığının külüstür cipi, bu kez İlgaz'dan Yusuflu Esefi de olarak ikindiye doğru yola çıkmıştı. Nuri Çevik hem arabayı sürüyor, hem de arkada oturan Esefi enikonu sorguya çekiyordu.

— Kasabalıyı gözüm tutmadı benim Esef Ağa!.. Ne dersin, buranın köylüleri de böyle mi?

— Kasabalı az biraz düzenci olur ya öğretmenim, hiç bir yerin kasabalısı Cinci'ye benzemez.

— Zekerîya Efendiyi de pek beğenmedim! Gözleri fıldır fıldır... Belli bir şey: Kazıkçı...

— Adam kısmı kazıkçı olmayınca dükkâncılık edebilemez öğretmenim!

— Sen bu savaşa ne dersin Esef Ağa?

— Bizim o kadarına aklımız ermez, öğretmenim!

— Erdiği kadar...

— Alaman yiğit öğretmenim!... Bunca hükümat bir uğurdan saldı fıkaraya... Yenseler de değeri yok! Çünkü yiğitlik battal olmaz bir vakit...

— Haltettin şimdi Esef Ağa... Haltettin ki boyunla beraber... Neden

mi?

— Neden öğretmenim?

— Şundan ki... Bir adam, silâh gücüyle senin evi apansız bassa, kadına, kıza dokunsa, «Yiğit, neme lâzım» der misin?

— Demem! Denilir mi? Denilmez!

— Peki!

— Alaman bize salmadı ki öğretmenim... Gâvur gâvuru kırmakta... «İt dişi domuz derisi» denilmiştir. Bize değmesinler de, kırsınlar birbirlerini...

— Değmesinler oluyor mu? Her şey pahalandı. Şeker beş kaymaya

çıktı!

— Orasını şehirlinin adamı düşünsün öğretmenim! Köylü kısmı şeker yemez evvel-eski...

Emine öğretmen kederle gülümsedi:

— Aldınız mı karşılığı Nuri Bey!

Nuri Çevik vites değiştirmeğe dalmış görünerek soruyu duymazdan

geldi.

Yokuşu yarılamışlardı ki, arkadan aralıksız öten korna sesi duydular. Boş bir kamyon hızla yaklaşıp solladı, kalın bir toz bulutu bırakarak geçti gitti.

Dorukta rüzgâr kamyonun toz perdesini aralamasaydı, büyücek bir sığır sürüsünün içine dalacaklardı.

Hayvanlar Nuri'nin kornasına hiç aldırmıyorlardı. Mandanın biri susanın tam ortasında durup başını yavaş yavaş döndürdü. Cip burnuna iki metre yaklaştığı halde, çakır gözlerini kırpmadan dimdik bakıyordu. Çamur içindeydi. Derisiyle kemikleri arasında sanki hiç et yoktu. Böyle yakından görünüşü tarih öncelerinin soyu tükenmiş canavarlarını hatırlatıyor, yüreğe ürperti veriyordu.

Sürünün köpeği havlayarak koşmuş, cip yavaşlayınca şaşırarak durmuştu. Av köpeğiyle fino kırması, garip bir şeydi. Ard ayaklarından birine basamıyordu.

Çoban hiç istifini bozmadan geldi, mandayı yalancıktan sopalamaya

başladı.

Memeleri apışaralarına iyice yapışmış ineklerle güdük boynuzlarını taşıyamayacak kadar güçsüz görünen öküzler insanı şaşırtacak kadar kavruktular.

Emine Güleç, yola çıkalı beri toza bir türlü alışamıyordu. Utanılacak bir şey söylüyor gibi, Cemal Avşar'a alçak sesle yalvardı:

— Sorar mısınız Cemal Bey, yakınlarda çeşme var mıymış?

Cemal Avşar sordu. Çoban önce anlamamış gibi biraz baktı:

— Olmaz mı? Var.

— Yakın mı?

— Yakın... Bir cıgara içimi... Sizin makinayla ne çeker bilmem!

Cemal «Lahavle» der gibi başını salladı:

— Beğendiniz mi ölçüyü?

— Nesi var? Halim Bey'in sesi şakacı değildi: Bence her ölçü, ölçüsüzlükten iyidir. Ayrıca «cıgara içimi» pek de eski bir ölçü sayılmaz. Demek, korkulacak kadar gelenekçi değil bizim köylümüz...

— Tütün memlekete girmeden önce, neyle ölçüyorlardı acaba?

— Uzakları adımla, arşınla... Derinlikleri kulaçla... İyilikleri, verimkârlığı endazeyle... Yüksekliği adam boyuyla, minarelerle...

Nuri Çevik alaycı, sordu:

— Ya kötülükleri?

— Onlar ölçülmez, onlar sınırsız... Açlık günle, sevgi saygı kurban olmakla...

Sürünün son hayvanı susadan inince, Nuri kontak anahtarını çevirdi. Emine Güleç hayvanlardan birini göstererek gerçek bir kederle konuştu:

— Peki, ya bu ineği nasıl küçültmüşüz böyle, keçi kadar... Dünyanın en ünlü bilginleri, en modern laboratuvarda yıllarca uğraşsalar, elde edemezler bu başarıyı... Ne dersin buna?

— «Yamandır açlığın laboratuvarı» derim... Sabahleyin Nuri «Kafalardan önce akıllandı eller» dedi. Yok öyle şey!... Hepsinden önce, mide akıllanır. Bin yıldır et yemiyor bizim köylü... Kafaca, gövdece durgunluğu, erken kocaması bundandır. Gizli açlık vardır bizde... Daha doğrusu yalancı tokluk... Bozkırda bu hayvanlar yüzlerce yıldan beri toprak yiyor. Bozkırın her şeyi tersine dönmüştür.

Toprağın gübresini ocaklar yer, hayvan yemini insanlar... Bu kadar köy geçtik kadından, erkekten bir tek şişman gördün mü, ilâçlık için!..

— Sahi...

— Ilgaz toprağındayız. On iki yaşına geldiği halde, hiç et tatmamış çocuklar vardır burada... Dağın ekini, ovanın yağı kıt olur. Ovada elli evlik bir köyün otuzbeş evi, yılın sekiz ayı, hiç yağ yiyemez. Geri kalandan onbeşi nasıl yer, bilir misiniz? Kaynayan yemek suyuna, kalın bir beze sarılmış, çocuk yumruğu kadar bir yağ topağını, sokmasıyla çıkarması bir olur kadının...

Halim Bey gözlerini kısarak uzaktan baktı:

— Motora su koyduğumuz köyde, adamın, bakracı yavaş

getirdiğine sinirlendi de, Cemal Avşar, «Tembel bizim milletimiz» dedi. Orta

Anadolu'da, ağa olsun, hizmetkâr olsun, bütün köylüler, öğüttükleri unun yarısı kadar da, bulgur kaynatır. Ne demektir bu? «Ekmeği, ekmeğe katık ediyorlar» demektir. Her köyde, herkesin eline bu mutluluk da geçer sanma!... Elli evden otuz evi, bir harmandan öteki harmana ekinini yetiştiremez. Gurbete çıkmasa, acından geberir bizim çorağın köylüsü... Halim Akın cigara içerek biraz daldı, yavaşça sordu: Kaç yaşındasın Emine?

— Yirmi ikiyi yeni bitirdim. Niye sordunuz?

— Ben Anadolu'ya çıktığım zaman on dokuz yaşımdaydım.

Erenköy'den, Bakırköy'den başka da köy görmemiştim. Yıl 1924'tü. Sen şimdi neler duymaktasın bilmem ama, duydukların benimkilere hiç benzemez.

— Neden?

— İstanbul Erkek öğretmen Okulunun çıkardığı ilk cumhuriyet öğretmenleriydik biz... Tıkabasa rezillik doluydu bizim kuşağın ondokuz yaşı... Anadolu zaferi yetişmeseydi, ne halt ederdik bilmem? Trablus

yenilgisinde, yedi yaşındaydım. Dağ gibi bir subay olan palabıyıklı dayımın, kafasını yumruklayarak nasıl ağladığı gözümün önünden hiç gitmez. Balkan yenilgisini iyi hatırlarım. Paramparça göçmenler, inleyen yaralılar, meydanlarda sıralanmış idam sehpaları, kıçı suya batmış Hamidiye gemisi resimleriyle dolu bir pis yenilgiydi bu... 1918'de göz kestirimiyle askere alınabilecek kadar iriyarı bir oğlandım. Kurtuluş Savaşı zaferine, bu yenilgilerin alçaltıcı utancıyla ulaştık biz... Zafer bizi bu yönden deliye çevirdi 'Kabımıza sığmaz olduk. Sanki düşmanı ben yenmiştim tek başıma... Yalnız Yunanı değil, gırtlağından tutup dünyayı dize getirmiştim. Dahası var: Bunu, milletten herhangi biri gibi

düşünmüyorduk biz öğretmenler... Kurtuluşun temeli bizdik. Hak

etmediğimiz bir şeyi kendimize yaraştırdık sanma!... Kurtuluşun kendisi, hatta kendisinden bile daha kendisi olan kurtarıcılar söylüyordu bunu... insanlarının yüzde doksanı okuma yazma bilmeyen bir ülkede biz

bilgisizlikle boğuşacak ordunun subaylarıydık. Kurtuluş Savaşı aslında Yunanı değil, «Milletin ters bahtını» yenmişti. Biz, bilgisizliği, geriliği mi yenemeyecektik? imkânsızlık diye bir şey tanımıyorduk. Ayrılması olmayan bir sarhoşluktu bu... Dünyanın en boş sözü, en olağan işi, millete karşı, lafta bile kalsa, herhangi bir alçakgönüllü davranış gözlerimizi hemen yaşartacak kadar duygulandırıyordu bizi... Okullarda sıra yokmuş, ders aracı diye bir şey yokmuş, kimin umurunda? Okuttuğumuz kitaplardaki değerler, Batıdan basmakalıp alınmış, bize uymaz maskaralıklarmış, kim bakar? Eğitim Bakanlığında hemen hiç bir şey değişmemiş... Aylıklar gene yetersiz... Gene zamanında çıkmıyor. Hava değişimi, yer değişimi işlerinde, yaşadığımız ülkü çağının yüzünü kızartacak gecikmeler, haksız arkalamalar sürüyor. Bu konularda yanıp yakılmayı yaraştıramıyorduk kendimize... «Bunlar işin firesi, geçici pürüzleri» diyorduk. Çünkü umutsuzluğu, güçsüzlük belirtisi

sayıyorduk. «Ancak ülkü düşmanları yanıp yakılır» diyorduk. Kurtarıcı ile genç Eğitim Bakanları bizdendi ya... Kurtuluş bizdendi ya... Bazı bazı, yukardakiler az önce «Ak» dediklerine az sonra «kara» diyorlar, bizi şaşırtıp biraz bunaltıyorlardı ama, hiç üstünde durmuyorduk. Onlar iyisini bilirler, yanılmazlar. Eğer böyle davranıyorlarsa elbet bunun gerçekten zorunlu, memlekete yarar büyük nedenleri olmalı! Halim Bey, cıgarasını tazeledi, bir iki çekip biraz daldı, öksürmekle gülmek arası, kısık bir sesle konuştu: Aklımız pek almadı, Terakkiperver Partinin açılıp kurtarıcıların ikiye, bölünmesini... Şeyh Sait ayaklanmasına önce şaştık, sonra kızdık. Sersemletti bizi, izmir'de tasarlanan suikast... Kurtarıcıdan değil, kurtuluştan ne istiyorlardı bu herifler?... Serbest Partinin açılması, biz ülkücüleri hiç sevindirmedi. Galiba hürriyetle yapacak hiçbir işimiz yoktu. İnandıklarımızdan bir milimetre ayrılanları hain sayıyorduk... Kurtarıcıların her sözüne de, ne kadar çelişmeli olursa olsun, hemen inanıyorduk: Edilen lafların millet yaşayışındaki sonuçlarını izlemeye lüzum gören yoktu. Serbest Partinin kapatılması, doğru inançlarımızın zaferi gibi geldi bize... Bende ilk sarsıntı Kubilay'ın kişiliğinde kafamızın kesilmesiyle başlar. Esrarkeş Derviş Mehmedin yeşil bayraklı gönderine geçirilen kafamız. Menemen camisinin avlusunda yatan gövdemize bakakalmıştır. Ben bu şaşkınlığı son yıllara kadar üstümden atamadım. Büyük bir kızgınlık gösteremeyişimiz belki de bu şaşkınlıktandır. Ülkücü öğretmenler olarak, bu alçak saldırıdan sanki, biraz da biz sorumluymuşuz gibi, utanç bile

duyduğumuzu söyleyebilirim... İçini çekerek biraz daldı: Bilmem hatırlar mısın? «Çıktık açık alınla» türküsü çağırarak atladık onuncu yıla...

Çobanın «Bir cıgara içimi» dediği çeşme görünmüştü.

Serçe parmak kalınlığında akan soğuk suda. yüzlerini yıkadılar.

Nuri motora su koydu. Biraz da bujilerle uğraştı.

Emine Güleç, Müdür Halim Akın'ın köylü yaşayışı üstünde söylediklerinin doğru olup olmadığını Esefe sormuştu. Tekrar yola çıkınca Halim Bey'in kaldığı yerden anlatmasını bekledi, sessizlik uzayınca rica etti:

— «Onuncu yıl» diyordunuz Müdür Bey...

— Onuncu yıl mı? Hangi onuncu yıl?... Haa evet... Bu onuncu yıl, çok önemli bir dönemeçtir, biz ülkücülerin ömründe... Bizim kuşaklar, bu dönemeçten sonra duydular ilk tüketici yorgunluğu... Ülkücü arkadaşlardan bazısının içkiye, bazısının pokere, bazısının da ilkokul son sınıf kızlarının yeni serpilen göğüslerini görmeye başlamaları bu onuncu yıldan sonradır. Daha otuzuna varmadan ülkücülükten yorulmuştuk. Savaş görmemişti bizim kuşağın çoğunluğu... öyleyse, bu yorgunluk neyin nesiydi? Yorgunluk diyorum amma, aslında, yaşamaktan usanmaktı bu... Ayakları yere basmayan, gözle görünür ürün vermeyen ülkü yormuştu bizi... Bir bakıma hiçbir şey yapmadan yorulmuştuk. Çabalamadık demiyorum. Olağanüstü büyük işler yapıyoruz sanmıştık. Birden, herhangi bir aylıkçı gibi, günü gün etmekte uğraştığımızı anladık. Avuntu ile gerçek, meğer şuuraltımızda çoktan beri boğuşuyormuş... Bizi yoran da buymuş... Bir gün evde okuyacak bir şey ararken Aristo geçti elime... Sevmem herifin karakuş mantığını...

Eflâtun daha yakın gelir bana... Ne kadar eleştirilirse eleştirilsin, hele o sıralar, Aydınlar Devleti benim için, çıkar yolların en kestirmesi görünüyordu. Aristo'yu okuyorum! Saçma! Çeviriyorum, evet, deli saçması!... «Kölesiz olmaz» diyor, «köle ortadan kalktı mı, çivisi gevşer dünyanın, kıyamet kopar. Kölesiz dünya ancak bir şartla düşünülebilir, dokuma tezgâhlan, kendi başlarına Adamsız çalışırsa» diyor. Çeviriyorum, coğrafyaya bağlıyor toplumun kaderini herif... İnsanın oluşunu coğrafya

belirlermiş... Birden durakladım... Soluğum kesildi. Zorlatarak bakıyorum. Hayır yanlışı yok... Herif açıkça yazmış... Köle insan, önüne geçilmez bir coğrafya ürünüdür, ispatı: «İşte Anadolu!» diyor, «Anadolu toprağı köle yetiştirir» diyor herif... Biz cumhuriyetin tek parti ülkücüleri kolay kızarız. Gülüp dururken bakarsınız öfkeye binivermişiz. Kısa sürer, kine de pek bağlanmaz ama, bu böyledir. Kitabı kapattım yavaşça, pencerenin içine bıraktım. Oysa yere çalmam gerekti, ana avrat sövmem... Birini bulup esip kükremem gerekti. Bir Orta Anadolu kasabasında beşinci sınıfı okutuyordum. Bir kağnı geçiyordu, toprak yoldan... İçinde bir hasta kadın yatıyordu. Yorgan lime limeydi. İnsan elinden çıkmış bir şeye değil, korkunç irilikte bir kâbus kuşunun yüzülmüş derisine benziyordu. Yanında yürüyen adamın giydikleri de yorganın tıpkısıydı. Her akşam nasıl çıkarıp her sabah nasıl giyebildiğine akıl ermez. Öküzlerin derileri de adamın giydikleriyle yorgana uygundu. Bakıp dururken Ahmet Haşim'in bir benzetmesini hatırladım, «öküzlerin sırtlarına yapışmış bir dev kene» demişti kağnı için... Hayır, kağnı bu öküzlerden ayrı bir şey değildi. Bunlar, hep birlikte, bir canlı şey meydana getiriyorlardı. Adam... Hasta kadın... Yorgan... Hatta bütün kasaba... Hatta ben... Kene soyundan bîr korkunç yaratık, bir yaklaşıp bir uzaklaşıyor, küçülüp büyüyor, uzaklaşıp küçülmesi bile verdiği dehşeti hiç azaltamıyordu. Biz yıllardan beri bu kağnıyı yüceltmiştik kurtuluş destanlarında... Bu iğrenç namussuzluğa katlanışımız belki de bu yüceltme yüzündendi. Belki yalnız bunun için, kurtuluştan on yıl sonra bile kağnı denen bu yüzkarası bizi, hiç mi hiç rahatsız etmiyordu. Onu kendimize, kendimizi demek ki ona yaraştırıyorduk. «Milletin efendisi köylü» dememiş olsaydık, Aristo1 gibi «doğuştan köledir, bundan kurtulmak isterse, dünyanın düzeni bozulur» deseydik, bu kağnı, bu öküzler, bu yorgan, bu kadar iğrenç gelmezdi bana... Kafka, bir hikâyesinde kendisini böcek olmuş hayal eder. Ben o gün kendimi, birden kene olmuş buldum. Hortumlarımı bu toprağa yapıştırmışım, mülkiyetsiz köle kıyıcılığıyla kanını emiyorum. Toprağın üstünde ne var, ne yoksa silip süpürmüşüz. Ormanlarını kül edip yele vermiş, derisinin yeşilini, ayrıklarına kadar, sömürmüş, suyunu tüketmişiz! Şimdi sıra, en ince damardaki son kan damlalarına gelmiş. Buraları, böyle bozkır yapan bizdik. Son kan damlası da tükenince, toprağı yiyeceğiz, gücümüz yetmediği için, yalnız yalçın kayaları bırakacağız! Evet, tarihte hiç bir insan, hiç bir toprak parçasına böyle düşmanlık edememiştir. Kağnı, beni pencerede bırakıp diş gıcırtılarıyla uzaklaştı. O günden sonra, eski, yeni bütün değerler benim için

tepetaklak oldu. Dalgındım. Artık hiç bir şeyi umursamıyordum. Tıraşları geciktirir olmuştum, evden çıkarken biri üstümü fırçalamak istese, birden ürküp; irkiliyordum. Pantolonun ütüsüzlüğüne aldırmıyordum artık, potinlerimi hiç boyatmıyordum. Neden içkiye, kumara vurmadım, bilir misiniz? Parasızlıktan... Annemin uzunca süren hastalığında borçlanmıştık. Ödemeye çabalıyordum... Ömrümün

üçüncü sarsıntısını bir gün sınıfta duydum. Kürsüde dalmışım. Gazetenin kıyısına bir şeyler çiziyorum. Çocuklar verdiğim yazı ödevine çalışıyorlar. Değişikliği birden farkettim. Eskiden benim sınıfımda, öğrenme sevincinin gerçek düzeni hiç bozulmazdı. Ben konuşurken öğrenciler gözlerime sevgiyle, saygıyla bakarlardı. Neden tedirgin olduğumu hemen çıkaramadım. İlk bakışta, her şey eskisi gibiydi. Biraz dikkat edince, değişmenin nerde olduğunu anladım. Çocukların oturmalarına, yazmalarına, kımıldamalarına bir kendini bırakmışlık, bir başıbozukluk gelmişti. Sanki ben kürsüde yoktum. İkisi pencereden dışarıya bakıyor, biri, ne kadar kızdığımı bildiği halde, rahatça burnunu karıştırıyordu. 244 Cevat esnedi, gerindi, kitabın içinden, bir tavus tüyü aldı, evirip çevirdi, sonra, önünde oturan 87 Sait'in en, sesine sürtmeye başladı. Sait önce elini salladı, sinek kovar gibi... öteki tüyü hemen sakladı. Evet, ben sınıfta yokmuşum gibi davranıyordu 244 Cevat... Kürsünün üstündeki cetveli gördüm. Cevat'ı çağırdım, öldürme kızgınlığına kapıldığım, yüzümden, anlaşılmıyor olmalı ki, hiç duraklamadan, ürkmeden geldi. Pazısına var gücümle vurdum. O günden sonra da, benim sınıfımda gene sarsılmaz bir düzen sürdü ama, bu düzen artık, eskinin sevgiden, saygıdan gelen düzeni değildi. Çocukların ödleri kopuyordu benden... O kadar ki, artık bildiklerini de unutuyor olmuşlardı.

Eğitmencilikte bir öğretmen, buraya kadar düştü mü, öğretmenliği hemen bırakmalıdır. Ben de bunu artık gerçekten düşünmeye başlamıştım, önce bir kitapçı dükkânı açmayı tasarladım. Nerdeyse de girişecektim! Topladım kendimi... Neydi kitap? Düpedüz dolandırıcılık aracı... Doğruluk yazar, mertlik yazar, insanlık, kardeşlik, sevgi, acıma yazar. Bütün tutamadığımız, çiğnediğimiz, alay ettiğimiz şeyleri yazar. Oysa ben, kitaptan kaçıyor değil miydim? istidacılıktan mühür kazıcılığına kadar, çok zenaat düşündüm o şıralar... Sonra farkettim ki, bütün tasarladıklarım yazı üstüne... Ne kadar zorlasam, tebeşirle çevreme çizdiğim küçücük yuvarlaktan dışarı

çıkamıyorum, içinde debelendiğim açmazın, bilincine varınca, son gücümle zorlattım, bakkal dükkânı açmayı kararlaştırdım. Pirinç, bulgur, fasulye, çivit, katran, fare kapanı, tütün, rakı, lamba şişesi satarak geçinmeyi deneyecektim. İşte bu debelenmenin anaforunda fırıl fırıl dönerken Genel Müdürden bir mektup geldi

Küçük tepeyi aşınca kendilerini toza boğan kamyonu yolun kıyısında gördüler. Birisi altına girmiş, uğraşıyordu.

Nuri dişlerinin arasından homurdandı:

— Arkadaşlar makina öcümüzü aldı. Kamyonun arkasından fötör şapkalı bir adam çıkıp elini kaldırınca daha sevindi: Basıp geçsem haklı değil miyim?

Müdür Halim Akın güldü:

— Duran kamyonu öyle mi?... Ne rekor! Birden elini uzattı: Dur yahu. Bu bizim Şefik!

— Hangi Şefik?... Aaa... Şefik Ertem, sahi!

Cip durunca, Şefik Ertem yaklaştı:

— Beni kasabaya kadar götürebilir misiniz efendim?... Birden eğilerek Halim Akın'a baktı: Halim... Hay Allah... Ne güzel raslantı...

— Yaya mı kaldın Şefikcim?

— Her zamanki gibi... Şefik Ertem cipe araştırıcı bakışlarla baktı: Bizim Bakanlığın boz oğlanlarından değil mi bu? ilköğretime yeni verilen külüstürlerden?...

Halim Akın indi. Kucaklaştılar.

— Ne kadar özlemişim... Arkadaşlarını gösterdi: Emine Hanımı

tanımazsın! öğretmen yardımcımız... Gazi Terbiyeden... Nuri’yi sormak ayıp...

— Günaydın Efendim!... Merhaba Nuri... Cemal'e baktı: Vay Cemal Bey siz de mi esdüdücü oldunuz? Samsun'dasınız sanıyordum! Esefi süzdü: Ta bu delikanlı?

— Yeni Enstitünün 1 numaralı öğrencisi Yusuflu Esef Çakır... Emine'ye döndü: İlköğretimin Ezrail müfettişlerinden Şefik Ertem... ödevde babasını dinlemez.

Şefik Ertem gülümsedi:

— Geçti ezraillik filân Halim'cim... Duruldu bizim ayranımız çoktan...

— Hadi hadi... Bavul mavul yok mu?

— Var ufak bir şey...

— Nerede?

Kamyon şoförünün yardımcısı büyücek bir evrak çantasıyle küçük bir bavul, bir de yazı makinası getirip arkaya koydu.

Müfettiş Şefik Ertem biraz direndi ama, Halim Akın üsteleyince öne

bindi.

— Nerden geliyorsunuz böyle takım taklavat?

— Ankara'dan...

— Benim bildiğim Nuri Çevik, Gölköy'deydi. Senin izini kaybettimdi epeydir...

— Aksu'daydım bir yıldan beri...

— Yolum düşmedi oralara... Doğrusunu ister misin? «Evlenmiştir» dedim, «ülkücülüğü ülkücülüğüne denk bir kaşık düşmanı bulmuştur çoktan... » dedim.

— Bulamadık! Ülkücü kadın yok değil! Suç benim yalınkatlığımda... Evet, biz böylece dört ülkücüyüz Şefik Ertem...

— «Kendilerini esdüdülere adamış dört babayiğit» desene şuna... Seni anlıyorum... Emine'ye güldü: Küçük Hanımı bilmem. Yeminliyim de hanımların işlerine karışmaya... Nuri'yle Cemal Bey neden sıvanmadılar bunca yıl?

Nuri güldü:

— Hele askerliği bitirelim! «Nuri gitti askere vermiyorlar tezkere... »

Bunu makamla söylemiş, cip de türküye uymak ister gibi birkaç kere sıçrayıp titremişti.

— Nereye böyle?

— Dumanlı Boğaz Köy Enstitüsünü kurmaya.

— Dumanlı Boğaz mı? Şefik Ertem gözlerini kısarak biraz düşündü: Tosya'da mı bu Dumanlı Boğaz?...

— Eh... Aslına bakarsan Çankırı Kastamonu Çorum topraklarının birleştiği yerde...

— Gidip gördün mü sen daha önce?...

— Yok... Genel Müdür gezmiş, beğenmiş... Bir şey mi var?

— Aklımda yanlış kalmadıysa, bir dilekçe olacak... Müfettiş arkadaşlardan Abdullah baktı. Adam barınamazmış bu Dumanlı Boğaz'da... Batakmış... Sıtmalık... «Gözlerimden kanlı yaşlar dökerekten yazıyorum bunu yüksek bakanlığımıza» diyormuş herif... Ayrıca, Yeşil Ilgaz yaylalarında, soğuk sular akan pınarlar başında kurulmasını isteyen ikinci bir dilekçe ekliymiş bu uyarıcı yazıya, tam altmış imzalı...

— Biliyorum. Nedense enstitü istemedi en yakın köy! Uydurma çıkmış değil mi, basılan parmaklar?

— Evet! Anladınız mı, istenmeyişinizin sebebini?

— Yok... Yapacağımız deneme için işimize geldi, bu davranış!...

—'Ne denemesi? Halim Akın kısaca anlattı. Müfettiş pek ilgilenmedi. Cipin çıkardığı teneke sesi Emine Güleç'i gene sinirlendirmeye başlamıştı. Kesilen sözü açmak uygun mu, değil mi pek umursamadan sordu:

— Mektupta ne yazıyordu Müdür Bey?...

— Hangi mektupta?

— Genel Müdürden aldığınız mektup... Anlatıyordunuz ya... «Mektup geldi» dediniz!

Müfettiş Şefik Ertem, merak etti:

— Ne mektubu?...

— Müdürümüz bişey anlatıyordu da, Efendim...

— Gizli olmalı ki ben araya girince kestiler!

— Neden gizli olsun!... Anlattığım kadarını sen de bilirsin. Hocalığı bırakıp bakkal dükkânı açmaya kalkmıştım hani...

— Evet...

— İşte o sıralar, bizim Genel Müdürden bir mektup aldım. İçinde debelendiğim bunaltıdan haberi vardı. Hiç unutmam yıl 1938... Puslu bir ilkbahar günü... Bunalıyordum. «Yağmurlu havadan» diyordum ama, güneş açacak diye de ödüm kopuyordu. Zarfın üstündeki yazıyı tanımıştım. Bir zaman, evirip çevirdim galiba... Gene eski yazdıklarını yazmış olacaktı. Yaşama kaynakları kurumamış insanlar için gerçekten güçlendirici öğütler... «Boşuna debeleniyorsun Halim Akın, boşuna, çünkü, aslında biz öğretmenler, hayal kırıklığını bile hak etmedik, çünkü ödevlerimizden başka hiç bir şey yapamadık. İş, yalnız ödevini yapmaya kaldı mı, öğretmenin, herhangi bir esnaftan ne farkı olur? Herhangi bir zanaatkardan üstünlüğü nedir?» diyor olmalıydı gene... Oysa, «milletleri kurtaranlar

yalnız ve ancak öğretmenlerdir» denilmişti, «öğretmenler, Cumhuriyet sizden fikri hür, vicdanı hür nesiller ister.» denilmişti. Kabullenmiştik kasılarak... Kendi fikirlerimizin, kendi vicdanlarımızın ne durumda olduğunu bile araştırmayı gerekli saymadan... Bu sözlerin işe yarayabilmesi için arkamızda, devletin olağanüstü kanunlarla durması gerekti. Oysa, arkamızdakiler çoktan kendi havalarına dalmışlardı. Normal bir memleketteymiş gibi yaşıyordu herkes... Sanki geri değildik, sanki arayı kapatmak için, başkalarından yüz kat fazla çalışmak zorunda değildik. Onlar böyleydi de, biz ülkücü geçinen öğretmenler nasıldık? Biz de bir başka hava tutturmuştuk. Hiçbir gerçek dayanağı olmadığı halde, misyon yüklendiğimize inanmış, bunun tafrasıyla kasıldıkça kasılıp gerçekleri çoktan yitirmiştik. Daha korkuncu, bizden hiç kimse galiba hiçbir zaman misyon filan istememişti. Bizden istenen: Dipte hiçbir şey değişmediği halde, boş lafları yaldızla parlatmaktı. Zarfı üşenerek yırttım. Artık en doğru sözler bile beni etkilemiyordu. Baktım... Nedir o? Bu mektup başka... Bu mektup, ötekiler gibi, doğru da olsa, yalnız laf değil... Kısa... Açık... «Halim Akın» diyor, «Kastamonu Eğitmen Kursuna atandın. Yol paran Vilâyet Eğitim Müdürlüğünde, Çarşamba günü Kastamonu'da buluşmak üzere sevgiler» diyor. Hemen ayağa kalktım, kalkar kalkmaz, çoktandır, kendimi öldürmenin kıyısında dolaştığımı dehşetle anladım. Bu mektup yetişmeseydi, ben belki, o günlerde; yağışlı havanın gidip güneşin gelmesini bekleyemeyecektim. Eğitmen kursu üzerine hiç bilgim yoktu. Çoktandır, eğitim işleriyle bütün ilgilerimi kesmiştim. Yol parasının Vilâyet Eğitim Müdürlüğünde beni beklemekte olması da imkânsızdı. Bunu gidip sormuş gibi biliyordum. Çoktandır, bizim Bakanlıkta, hele para işleri, akıl almaz savsaklama rekorları kırıyordu. Yol parası değil, cebimde kahve parası yoktu. Birinden bulabileceğim de şüpheliydi, öyleyken, hemen yola çıktım. Yol boyu, «Ya bu mektup bugün gelip yetişmeseydi...» dedim durdum. Vilâyette «Yanlışlık var» deseydiler, gene de başımı alıp Kastamonu'ya gidecektim. Para hazırdı. Şaştım, biraz da ürktüm. İşlerin böyle tıkırında yürümesi bizim Bakanlıkta çoktandır insana kuşku veriyordu. Parayı cebime koyuncaya kadar, hep aksilikler bekledim. Hiç bir aksilik çıkmadı...

Halim Bey, kısa kısa gülüp sesindeki acılığı iyimserlikle değiştirdi:

—Anladınız mı Emine!... Biz gerçek enstitücüler için, bu eğitmen kursları, bu enstitüler neden ekmek parasından da, adam yetiştirmek kasıntısından da başka bir şeydir? Kursta çoğunlukla asker çavuşları vardı. Ben orada, o zamana kadar çok iyi tanıdığımı sandığım Anadolu insanını yeniden tanıdım. Tanıdıkça da yitirdiğim umudu buldum yeniden... Hem de eskisi gibi, gelişigüzel, hak edilmemiş, uydurma umut değil... Alın teriyle kazanılmış, bitmez tükenmez, yüceltici gerçek umut... öyle Aristo gibi köle ruhlu kaltabanın iki cümlesiyle tuz buz olacak, nanemolla umut değil, sapına kadar erkek umut!

Cip sarsıla çalkalana gidiyor, gökle yerin kavuştuğu çizgiye kadar, göz alabildiğine uzanan, kimi yeşermiş, kimi yeni sürülmüş tarlalar, dünyayı, yamalı ama, sökülüp yırtılmaz sağlam bir örtüyle örtüyordu. Gözün zor kavradığı uçsuz bucaksız genişlikte, ta uzakta, bir köylü, tek başına çift sürmekteydi. O kadar küçük görünüyordu ki, çift sürmenin ne olduğu bilinmese ne yaptığı kestirilemezdi.

Halim Akın parmağını heyecanla uzattı:

— Şuna bakın!... Demin sürüde gördüğümüz sıska hayvanlardan ikisini koşmuş kara sapana... çıkmış ortaya... Toprakla güreşe girmiş... Yiğit isterim, arkadaşlar, onun göze aldığını, göze alacak yürek isterim... Size korkunç gelmiyor mu, bu uçsuz bucaksız çorakta, bu tek adam? Acıma bilmez toprağı yırtacak... Yetersiz yiyeceğinden ayırdığı ekini atacak üstüne, hiçbir güven aramadan... Sonra aylarca havaları kollayarak bekleyecek yarı aç... Üstü altı, dört yanı toprak bir kovuğun içinde... Neyi? Toprağın bire üç vermesini... Ne diyor Mehmet Akif? «Bire beş aldığı gün köylü emin ol kudurur. Har vurur bitmeyecekmiş gibi harman savurur.» Bire üç almak... Sonra, gülmeyi, türkü çağırmayı unutmamış olmak... Osmanlının buna niçin «idraksiz» dediğini çıkaramadım bir türlü... Kapı kulluğunu, kendisi gibi beceremediğinden besbelli! Köle mi? Haltetmişsin Bay Aristo... Sadece laf etti diye, Sokrates'e, baldıran içiren Atina sitesinin sefil vatandaşları hür de, Anadolu insanı mı köle? Dış görünüşlerimizin hantallığı bizi aldatmasın. Emine kızım, güçlerini ayarlayamaz oluşları da aldatmasın bizi... Ruhları hürdür ayıcıklarımızın, hamdolsun! Bu topraklarda, derebeyliği, bu hürlük barındırmamıştır. Anadolu insanının gerçekten ne kadar hür olduğunu, biz aydınlardan çok, onun içinde yetişmiş

ağalar bilir. Evet, aktif bir hürlük değildir bu, pasiftir. Gerçekten işe yaraması için, üstünde bilimle işlemek ister. Çünkü, açıktan açığa başkaldırıp birleşip, bir amaca yönelerek çarpışa çarpışa elde edilmiş, yasaları kitaplarda yazılı hürlüklere benzemez. Biraz düşündü, sevgiyle gülümsedi: Hürlüğünün hiç aşınmayan iki ana da yanağı vardır: Çile çekme gücü... Azla yetinebilme alışkanlığı... Bu iki zenginliğini hiçbir kumarcı, hiçbir oyunda kaybedemez. Geleceğimizin umudu bu iki zenginliğe bağlıdır, Emine kızım, bunlardan başka her şey palavradır, bu toprakta...

Halim Akın uzaklara bakarak sustu. Cıgara verip ateş tutan Şefik Ertem'e, biraz utangaç, biraz yorgun gülümsedi:

—Yıldönümü söylevlerine mi benzedi? özür dilerim! Soramadık, çoktan beri mi buralardasın?

— Yok... Yeni geldim.

— Kalacak mısın epi?

— İşi bilir. Şefik Ertem, yan gözle baktı: Seni dinlerken hiç şüphem kalmadı, Esdüdücü olup çıktın Halim Akın, boşladın iyice eğitimciliği...

Halim Akın'ın gözlerinden bir an, can sıkıntısına benzer bir donukluk geçti. Sonra güvenle gülümsedi:

— Eğitimci saymıyor musun, esdüdücüleri?

— Bilirsin ya, eskiden beri, geçici şeylerle köklü işleri birbirine karıştırmayı sevmem.

— Enstitüler GEÇİCİ ŞEY mi sence, bugün bile...

— Evet! Bugün bile...

— Ondördüncü Enstitüyü kurduğumuz halde mi?

— Evet!

— Kaç kişisiniz Bakanlıkta, siz daha imana gelmeyenler?

— Beni başkalarına benzetme! İstanbul erkek öğretmenden bildiğin, 305 Mehmet Şefiğim ben... Pek değişmedim, iyice ölçüp biçmeden, kimsenin düşüncesini, ne iterim, ne de kabullenirim!

— Şefikçiğim, öğretmen okullarınız köylere yeterince öğretmen yetiştirdi de, ESDÜDÜ belâsını keyfimizden mi karşınıza çıkardık? Kestirmeden gitmek zorunda değil miyiz?

— Ben çoktandır bu «kestirme» sözünden söğüdüm Halimciğim, iyice bezdim. Çünkü bizde kestirmeden gidiş, her zaman «istim arkadan gelsin» alıklığına dayatılmıştır.

— öyledir diye, yavaş gitmeyi mi savunacağız, tıngır mıngır?...

— Yok! Kendimizi aldatmayacağız. Hızlanmakla kaytarmayı birbirine karıştırmayacağız!

— Amaç, enstitüleri hızla kurup öğretmensiz köylere hızla öğretmen ulaştırmak... Kaytarmacılık neresinde bunun?

— 1943'deyiz! Cumhuriyet kurulalı 20 yıl olmuş. İlk enstitü 1940'ta açıldı. Bu hesapça, köy öğretmeni yetiştirmekte tam on yedi yıl gecikmişiz. Sen şimdi bunu bana «hız» diye yutturacaksın. «Çok daha önemli işler vardı. Okuma yazmaya sıra gelmedi» desen. 1928'de aldık alfabeyi... Hem de «eskisi zordu, bu kolay» diye...

— Değil mi, sakın?

— San, alay etmek için sordun ama zarar yok! Ben bu konuda, gücüm yettiği kadar alaya koşulmayacağım! Kime göre kolay? Eski yazıyı bilenlere göreyse, değil! Halkı hızla okutmaya göreyse, 1928'den bu yana 20 yıl geçti, okuma yazma bilmeyenler, yüzde yetmiş... Yeni harfler kolaydı da, niçin okutulamadı millet? Çünkü, köylünün okuma yazmayla görülecek hiçbir işi yok... O kadar yok ki, öğrenenler bile kısa zamanda unutuyor. Sen şimdi köylü çocuğunu alacaksın, yarım yırtık okutup köye salacaksın!

— Yok, yarım yırtık! Köy için yeterince...

— «Köy için yeterince» demek, okuma işinde şehirden, kasabadan ayırıyorsun köyü demektir ki, «yarım yırtık» sözünü doğrulamak olursa ancak bu kadar olur. 1908'lerde de bu mesele tıpkı böyle konuşulmuş. O zaman, Bulgar köy okullarıyla ülkücü öğretmenlerine ağzımızın suyu akmış... Ben o sıralara yetiştim çiçeği burnunda öğretmen olarak... «Köyleri canlandırıp yaşatacak köy okullarıdır» fikrine kim olmaz derse, «mürteci vatan millet haini» damgası vuruluyordu. Çok arandı köyü ihya edecek okul tipi... Sonraları anladım ki, böyle saman alevi gibi parlayışlarımız, hep kolaya kaçma huyumuzdanmış... Kaytarmacılığımızdan... Köye bir bina yapıp bir de öğretmen göndererek bütün zorluklardan kurtulmak. Aklı erenler «olmaz Öyle şey» dediler. Dört süngülü ile koca bir istibdadı deviren inkılâpçılar bilmiyorlar ki, köyü yaşatacak okul değildir, okulu yaşatacak köydür, öyleyse «köylü bizden nasıl bir okul istiyor? diye düşünmeliyiz. Yoksa hükümet zoruyla kurulan okul da mekanik olarak dıştan kurulan her müessese gibi böyle dayanak noktası bulamaz, er geç batar.

— Yahu sen ne diyorsun? Kara cahil mi kalsın köylüler?

— Hayır Halimcim, okusun, ama köy okulu okuma isteği duyulunca işe yarar.

— Peki nasıl duyulur bu istek ?

— Gördün mü, mesele hemen eğitim işi olmaktan çıktı. Memleketin ekonomik, sosyal, hatta politik özelliklerine dayandı. Maarifçilerin toplum karşısındaki asıl ödevleri, kanunlar gibi, toplum İsteklerinin ardından gidip onları karşılamaktır. Bunun dışına çıkmaya çabalamak, eğitimden, kendi İşi dışında kendi işiyle bağdaşamayacak ödevler istemektedir. Bunu dünyanın her yerinde, sadece kolaya kaçanlar ondan ister. Bütün köyleri hep bir, hep aynı. şartlar içinde yaşıyor saymak kaytarmaktır. Böyle bir saçmalığı galiba ancak maarifçiler yutuyor. Köyler, aynı yaşama, üretim şartları içinde olmadıklarından, aynı gelişim çizgisinde de değillerdir. Nahiyeden büyük, gelişmiş köyler olduğu gibi yaşama şartlarını bitirmiş, dağılmaya mahkûm köyler de vardır. Köyler vardır ki, «okul» diye yanıp tutuşur, her gördüğü sorumlunun yakasına sarılır, fakat üç sınıfı kurup yaşatacak gücü yoktur. Aslında, ille okul istemesi bu güçsüzlüğündendir, dağılmak üzere olduğundandır. Bu sebeple okullar köyden köye değişmek zorundadır. Biz

her köy okulunu ayrı düşünmek zorundayız. Yoksa, yaşamanın dışında, cansız müesseseler kurmuş oluruz. Şunu hiç aklımızdan çıkarmayalım ki, hiç bir milleti, sadece ilkokullarla öğretmenler kurtaramamıştır, şehirde olsun, köyde olsun, ilkokullar, neyse odurlar. Bizim parlak laflarımızla bunlar değişmez. Arada bir, ilköğretime sarılmamız, arada bir fıkara öğretmenleri göklere çıkarmamız, asıl kurtarıcı işleri yüzüstü bırakıp kaytardığımız sıralardır. Biliyorsun, benim fikirlerim değil bunlar, Baltacıoğlu'nun düşünceleri... Hem de adam bunları 1918'de yazmış... Burada bence önemli olan söylenenleri hemen unutmamız, her yeni durumda, keşifte bulunmuşuz gibi sevinmemizdir. Daha beteri de: Kasılmamız... Gülümseyerek biraz sustu: Bir sorum var Halimcim! Bunca yıl esdüdücülük ardındasın, bakalım, çocukların da, köyün de, gerçekten değiştirilmek istendiğine inanıyor musun?

— Ne demek? Karagöz mü oynatıyoruz Şefik?

— Bilmem!... Bakalım ister misin?

— Neye?

— Sizin ana kitaba...

— Hangisiymiş bizim ana kitap?

— Canlandırılacak Köy... İyice taradım... Ana kitaptaki ana prensibin özeti şu: «Rejimi yarı aydınların suikastinden koruyacak tedbirleri almayı hiç ihmal etmemek lâzımdır. Bunun için de köy kaynağından, hayata daha kuvvetli bağlarla bağlı, çağımız uygarlığının işlerini başarmaya daha yatkın, taze elemanı, bol bol alarak ve onların karakterini bozmayacak müesseselerde yetiştirerek, bu kabil insanlardan Cumhuriyeti besleyecek ve gürbüzleştirecek, memleketi saadet yuvası haline getirecek, hakikî İŞADAMLARINI yetiştirmek lâzımdır.» Ne demektir bunlar Halimcim? Birinci planda, rejim meselesi var, hem de bugünkü tek parti rejimi... Yarı aydınlar, her kimselerse, aralıksız suikast yapıyorlar rejime... Bunun için bu suikastçi aydınları tepelemek gücünde taze elemanlar yetiştirmek lâzım... Senin dediğin gibi köy için «yeterince» değil, gerçek aydın; daha beteri: Rejimşor! Biraz bekledi: Bunlar köy kaynağından alınacak bol bol... Çünkü hayata daha kuvvetli bağlarla bağlı, çağımız uygarlığının işlerini başarmaya

daha yatkın taze eleman ancak orada bulunur. Nedir bunları hayata bağlayan «daha kuvvetli bağ?» İlkellikleri mi? Hele nedir bu çağımız uygarlığı? Kitap 1939'da yazılmış... «Çağımız uygarlığı» lafı o zaman da içinden çıkılmayacak kadar çetrefildi. Şimdi 1943'deyiz! Dünya en azdan üçe bölünüp birbirinin gırtlağına sarılmış... Kurtarıcı fikri olduğunu sanan akıldaneler, sanki çağımızda uygarlık tekmiş gibi, «çağımızın uygarlığı» lafını nasıl kullanırlar, sipsivri? Gelelim, meselemizin can alacak noktasına... «Onların karakterlerini bozmayacak müesseselerde yetiştirecek» diyor sizin kara kaplı kitap... «Değiştirmek kesinlikle söz konusu değil» demenin bundan daha açıkçası olur mu?

Halim Akın, enstitülere karşı ileri sürülen bütün eleştirmeleri çoktandır saçma sayıyordu. Bunların hepsi, döne dolaşa «Enstitülerden çıkan köylü çocukları klasik pedagoji, yani kitap bilgisi, yani öğretmenlik zenaati bakımdan yetersiz» fikrine dayanmaktaydı. Buna verilecek en doğru karşılık da gülüp geçmekti. Nitekim, konu açıldı açılalı, Şefik Ertem'in söylediklerine pek kulak asmamış, bıyık altından gülerek gönül eğlendirmişti. Patronun kitabını okuyarak üstüne yürüyen birisiyle ilk defa karşılaşıyordu. Gözlerini kırpıştırarak, güvensizliğini kendisinin de yadırgadığı bir sesle sordu:

— Söylediklerinin «Canlandırılacak Köy»de olduğuna emin misin? Hatırlayamadım!

— Oysa kitap ezberinde değil mi? Toplum olayları gibi Halimciğim, kitaplar da, neyi bulmak için başvurmuşsak, bize ona göre karşılık verirler. Bu sebeple bizi kitaplarla olaylar yanıltmaz. Onlara bakmadan çok önce, biz kendimizi yanıltmışızdır! Sürüp gider bu yanılgı... Bir farkla ki «Baktık,» diye artık büsbütün aklımıza getirmeyiz yanılmış olabileceğimizi... Biraz sustu. Ceplerinde bir şeyler arayarak Halim Akın'a söz sırası verdi: Yak bir cıgara... Yak Efendim! Ateş tuttu: İlk fırsatta Canlandırılacak Köy'ü açıp bakacaksın da ne olacak? Hiç!... Kapatacaksın! Bu kez yanılma değil, kendini aldatma sürecek... Böyle işleri neden hep öğretmenlerle yaparlar bitir misin? Dünyanın hiç bir yerinde hiç bir öğretmen, misyon yüklendiği fikrinden vazgeçemez de ondan. Senin gibi, bu fikirle yıllardır alay edenler bile... İçini çekti: Evet, vazgeçemeyiz! Gene biraz bekledi: Evet, köyün değişmesi düşünülmediği gibi, çocukları

değiştirmek de hiç düşünülmüyor aslında... Köylere odundan dokuma tezgâhları dağıttık, Pazarda paketi 90 lira olan pamuk ipliğini 15 liradan veriyoruz! Yarım yırtık okuttuğumuz çocuklardan, biraz dülgerlik, kaba demircilik, biraz nalbantlık, biraz duvarcılık, önemlice rençberlik istiyoruz! Köyün bunlarla kalkınamayacağını sen de benim kadar bilirsin! Köyü ancak kendi kendine yeterliğe zorlar bu... Sanki bin yıldır Anadolu köyü başka bir şey yapıyormuş gibi... Araçlarda bu kadar gelenekçi olduğumuz halde, öğretmen yetiştirmekte bu kadar devrimci oluvermemiz seni hiç mi düşündürmüyor? «Bu enstitü eşinde bir çelişme var!» diye hiç mi kuşkulanmadın? Evet, önceleri çelişme yoktu pek... Sonra birden, durum vaziyetimiz bozuldu.

— Neler uyduruyorsun?

— Bilmem ki... Enstitülerde saflıkları bozulmadan yetiştirdiğimiz çocuklar, bin yıldır değişmeyen köyde ne yaparlar? Ya bizim öğretmen okullarından çıkanların ezici çoğunluğu gibi barınamazlar, savuşurlar, ya da mizaçlarına göre köy imamına döner, bazısı işini yürütüp ağa-mütegallibe olur.

— Şimdi haltettin Şefik!

— Çok şükür, nihayet kızdın! Kendi kendime konuşuyor gibiydim deminden beri... Senin patron kara kitapta ne diyordu, parlak prensibin sonunda? «Bu kabil insanlardan» diyordu, yani «hayata kuvvetli bağlarla bağlı, çağımız uygarlığının işlerini başarmaya yatkın, taze elemanlardan Cumhuriyeti besleyecek ve gürbüzleştirecek, memleketi saadet yuvası haline getirecek... » Saadet yuvasını yadırgama, bu kadar cıvık edebiyat da olacak artık... Evet «Saadet yuvası haline getirecek HAKİKÎ İŞADAMLARI yetiştirmek lâzım!» diyordu. Bu günkü köyde yetişecek hakikî işadamı, ağadan, mütegallibeden başka bir şey olabilir mi cancağızım?

— Kitaba bakmadan bir şey diyemem!...

— Olur! Bana kalırsa işin başındaki tutum, bu sonuca çok uygundu. Sanki bizde de Japon samoraylarına benzer, yoksul köy aristokratları varmış, onların çocuklarından her köye küçük çapta birer ŞEF yetiştirilecekmiş gibi çalımlı tutuldu bu iş Kızılçullu'da... Evet, müdür de bu çalıma uygun

geçilmişti. Okula müfettiş sokmayacak kadar bağımsızlık taslıyordu. Nerdeyse, çapa yaptırırken çocuklara ak ellikler giydirecekti. Hele okul duvarlarını kaplayan palavralar... «Köy yurdun kalesi.», «Köylü, sen milletin temelisin», «Köylü övün, güven,» «Köylü sen topraktan öğrenip kitapsız bilirsin!»

— Yok öyle şey!...

— Tam bunlar değilse, bunları bile aşan maskaralıklar...

Müdür Halim Akın, son bir atılımla, Şefik Ertem'in fikirlerini ciddîye almaz görünmeye çabalayarak alaya vurmak istedi:

— Peki, Mahmudiye'ye ne diyelim?

Şefik Ertem bu soruya bir zaman güldü:

— Evet, ikisini karşılaştırınca önemli bir özelliğimiz daha meydana çıkar. İlk köy öğretmen okulunu İzmir Amerikan Kolejinin saray gibi yapılarında kurduk, ikincisini ahırda... Amma, palavralar gene değişmedi. Köylü şöyle soylu, böyle boylu... Yok tuttuğunu koparırmış da kopardığını tükürüksüz, gene yerine yapıştırırmış... Bir pohpohlama ki rezillik...

— Neden rezillik olsun! Yüz yıllar boyu ezilmiş insanlara ruh güveni vermek, kişiliklerini güçlendirmek suç mu?

— Ruh gücü vermek başka, olmayan şeyleri var sayıp pohpohlamak başka... İnsanları neden pohpohlarız Halim? Ya eğlenmek, ya da aldatmak için... Ben ikisini de sevemedim bir türlü... Tepeden tırnağa yanlış bu iş... Çocukları, yalnız doğayla boğuşacaklarmış, çevredeki insanlardan hep yardım, hep iyilik göreceklermiş gibi yetiştirmek yanlış... Göze alınmıyor çünkü karşı çıkacak insanlarla boğuşma eğitimi vermek... Bunu göze almadan soyut bir köylü şehirli çelişmesi olabilirmiş gibi yetiştirmek çocukları, ikinci yanlış... Bunlar, köy öğretmenini çevresiyle boğuşturma hazırlığı... Hem de onları yapmak zorunda kalacakları korkunç savaşa silâhsız sürerek... Başından yenik düşmeleri isteniyormuş gibi... Müfettiş Şefik Ertem, omuzu üstünden Halim Akın'a gülümseyerek baktı: Ne dedin biraz önce...

— Ne demişim?

— Bakkal dükkânı açmayı düşünürken «arkamızda devletin olağanüstü kanunlarla durması gerekirdi» dedin!

— Evet!

— Oluyor bu olağanüstü arkalama şimdi... Ama bilmem, umduğun sonucu verir mi?

— Nasıl oluyor?

— Bizde çok önemli sayılacak kadar...

— Sözgelimi?

— Sözgelimi... Bir eğitmen, köylüyle geçinemeyince, çıkıyor kaymakama, hatta valiye... Kaymakamdır, validir, merkezin şimdilerde bu işe çok önem verdiğini bildiği için, bir başka türlü dinliyor, eğitmeni... Köylüye de, bunca fedakârlıkla ayağına getirilen okuma fırsatını teptiği için peşin peşin kızıyor. Bunun kaç çeşit kötülüğünü sayayım! Adam asker çavuşluğundan eğitmen olmuş... Arkasında hükümeti görünce kendi yetersizliğini zart zurt örtmek istiyor. Köylü eskiden beri, hükümetle karşılaşmaktan çekinir. Hükümet adamından ürker, Devlete sırt vermişi sevmez. Hele bunun, kendi içinden çıkmış bir yeni türeme olması, anlaşmazlığı birkaç kat arttırır. Çantada böyle çekişmeler üstüne tam onbir iş var. Karşılıklı karalamalar, uydurma suçlar, vuruşmalar, hatta pusudan vurmalar. Dün gece bir köyde yattım. Eğitmenden yaka silkiyor köylü... Çocukları bahçesinde çalıştırıyormuş köle gibi... Çobana yardımcı gidenleri, «okula gelmedin» diye dövüyormuş, yüzünü gözünü çürütecek kadar... Ayrıca «çocuğunu okula yollamadı» diye babasını anasını cezalara çarptırıyormuş... Bu kadar sert, davranmasının sebebi nedir bilir misin? Marangozluğa meraklı adam...

Sabahtan akşama kadar işliğinde öteberi yapıp pazarda satıyor. Bu sertlik, şikâyetleri önlemek için... Çocukları çoktan yüzüstü bırakmış... Başlarına müzakereci dikmiş içlerinden birini... Bu kez, başka kötülükler çıkmış, «müzakereci bizi eğitmene şikâyet edip dövdürmesin» diye oğlana rüşvet vermeğe başlamışlar.

— Yok canım, iftiradır bu kadarı!

— İftira edilmiyor demiyorum. Ama, burada iftira yok... Eğitmenin yardımcı diktiği oğlan, biraz sıkıştırınca hepsini söyledi. Birinden yirmi beş kuruş almış, başka birinden beş yumurta, bir üçüncüsünden de bir tavuk... Daha kötüsü, tavuk komşudan aşırılmış. Az kalsın bu yüzden cinayet çıkacakmış...

— öğretmen okullarını bitirenlerin içinde bundan daha beterleri yok mu? Binleri buldu bunlar... Bir iki dengesiz elbet çıkacak...

— Tamam Halimciğim... Şimdi geldik olağan ölçülere...

— Değil miydik olağan ölçülerde?

— Ne gezer. Bu işe mucize diyenler gittikçe artıyor. Seni bilmem ama, ben usandım, MUCİZELER MEMLEKETİ vatandaşı olarak yaşamaktan... HEM MUCİZEDEN MUCİZEYE hopluyoruz, hem kıçımızda donumuz yok.

— Bırak şu dalkavuk takımını...

— Hadi, dalkavuklar önemli değil... önemlisi, sökmedi ilk başlangıçtaki parlak fikir, çevirdik rotayı yavaşça başka yöne... Bu kez Anadolu köylüsünün çile çekme gücüyle, azla yetinme alışkanlığına sarıldık! Bugünkü toplumsal şartlarımız içinde bu da kolaya kaçmaktır Halimcim! Bütün kolaya kaçmalar gibi bunun da çıkmazlığı görülecektir yakında... Çünkü ana fikir, bugünkü köyün kendi kendine yeterli kalmasından ayrılamamıştır. Bugünkü köyün kendine yeterliği demek, insan toplumunun sosyal işbölümü anlayışının en ilkel üretim çağında yaşamağa çabalaması demektir ki çıkarı yoktur. Bugünkü enstitülerde «öğrenciyi ezer gibi çalıştırmak» bir şartla haklı olur, bütün memleket, belli bir amaca varmak için iş seferberliğine atılmışsa...

Emine öğretmen, Halim Akın'ın karşılık vermesine meydan bırakmadan atıldı. Zengin müteahhit kızı olmanın arttırdığı kolejli şımarıklığını önleyememişti. Sesi biraz sinirliydi:

— Enstitülerle memlekete çok büyük bir kötülük edilmekteymiş gibi konuşuyorsunuz Beyefendi! Gerçekten böyle mi düşünüyorsunuz? Hiç mi faydası olmayacak bu işin? Söz gelimi köylüyü tanımakta...

— Söylemiştim biraz önce... Neyi niçin aradığımızı başından kesinlikle bilmezsek, köylünün nesini tanıyacağız?

— Kim diyor bilmediğimizi?... Biz Bozkırdaki çekirdeğin ham cevherini arıyoruz!

Şefik Ertem bir an düşündü, ilk defa gerçekten şaşırarak gözlerini kırpıştırdı:

— Bozkırdaki... Çekirdeğin... Ham cevheri...

Ne demek bu? Şairlik de mi var yoksa, Emine Hanım?

Müdür Halim Akın, yeni deneme dolayısıyla kendi buluşu sandığı bir sözün alay konusu yapılmasına gerçekten sinirlendi. Emine öğretmenin konuşmasını önleyerek arkadaşlarına eskiden beri biraz ürküntü veren ağır sesiyle sordu:

— Şairlik neresinde bunun?

Şefik Ertem, Halim Akın'ın gözlerine baktı:

— Yoksa bu söz senin mi 119 Halim?... Evet yüzde yüz senin...

— Nesi var diyorum?

— Nesi yok ki? Sözlüğe bir göz ataydın saçmalığını hemen anlardın!

— Hangi sözlüğe?

— Türkçe tabii... «Bozkır»a da bakmamışsın, «çekirdek»e de...

— Nesine bakacakmışım bunların?

— Bakacaktın esdüdücü Halim... Bakaydın, belki çıkarabilirdin kendi başına... Çekirdeği olsa, Bozkır kalır mıydı, Bozkır?

Kaynak

Bekir Ozan, vurmak için atmamıştı ama, taş, az kalsın Çöllo'nun kafasına değecekti.

Bekir buna, önce şaştı, sonra kızdı: «Başlarım elinin terazisinden rezil!» diye azarladı kendisini...

Çöllo da kulağını sıyırıp geçen taşa, Bekir kadar şaşmıştı ama, gene de kaçıp gitmemişti. Yirmi adım ilerde derin bir acıyla bakıyordu.

Bekir elini yüzünden çaresizlikle geçirdi:

— Oğlum Çöllo, yanılmaktasın ki, bu kez, kötü yanılmaktasın! Ulan rezil, tuzakları yoklamağa gitmekte değiliz. Kuş avlamaya da gitme değil bu gidiş... Ulan, «Bu gidiş başka gidiş» dedim alçak! Bir an soluğunu kesip, uzakları dinledi: Bana kamyonu kaçınmalısın ki... Hadi köye... Hadi oh yavrum... Hele namussuz!

Elindeki taşı atacakken vazgeçti. Çöllo, hep öyle, acılı, biraz dargın bakıyordu. Bekir, «Çattık belâya» anlamına başını salladı:

— Çattık ki... Tüm çattık. İnsan gibi fikri var bu itoğlu itin...

Çöllo, gerçekten itoğlu itti. Anası, Niyazi Çavuşun Akbey... Babası, üç yıldır, her kış, Ankara'dan ava gelen, tazı kafalı, sarı yağız Alamanın alaca kopay...

Bekir bu Çöllo'yu hak edebilmek için bunların, şu kadar zaman, şu kadar okkalı yiyinti torbalarını, vurdukları avları, yoruldukları zaman çifte tüfeklerini taşımış, çamurda, karda, on parasız, hizmetlerine koşmuştu. «Gündeliklerini, gâvurdan alıp cebine attı, Niyazi çavuş namussuzu, akıllı ol, avanak Bekir» diyordu ya, ökkeş Yiğit, o da başka...

Dünyanın yüzündeki bütün avcılar gibi, bir ayağı üstünde, adamın gözüne bakarak kırk yalan söyleyen Niyazi çavuşa inanılırsa, bu rezil Çöllo'nun

öteki kardeşlerini, Ankara avcıları, tanesi yirmi kaymadan kapışmışlardı.

Bekir'in yüreği sıkıştı, gene, boğazı kuruyuverdi.

Durduğu yerden, Dervez kıyısındaki Taşoluk köyünün yetmiş evi, okulu, köprüsü görünüyordu. Nah işte Niyazi Çavuş, dam üstünde çiftesini temizlemekte. Alt mahallenin karıları, çamaşıra girişmişler ki, adam düşmanını öyle tokmaklamaz. Dervez'in baharında azgınlığı basılmış ama, yiğitliği kendine yeter. Boşuna mı, eskinin adamları Taşoluğun ünlü köprüsünü, böyle yüksek kurmuşlar? Çok köprü alıp gitmiş, burada, bu domuz Dervez...

Köye daldı bir zaman... «Evet, yedi vilâyet toprağında bu bizim Taşoluğumuzun benzeri yoktur. Buraya gelen yabancıların şaşmaları boş değil... Evet, her şeyi yuvarlak kayadır köyümüzün! Say ki, bu Dervez, bu Taşoluğun beş yüz yıl üstünden geçmiş de, her sivrisini aşındırıp yuvarlamış... Allahın bir işi, canım! Yuvarlak taştan duvar olur mu? Evet Taşolukta olur ki, vızır vızır... »

Bekir birden irkildi. Dalmış, susayı dinlemeyi unutmuştu. Ufak tefek, çelimsiz gövdesini ayaklarının burnunda yükselterek kulak verdi. Kulak verirken ince boynunu, eski gömleğinin geniş yakası içinden tospağa gibi uzatmıştı. Yelken kulakları, kaşık kadar suratını büsbütün küçültüyor, bu küçücük yüzde gaga burnu büsbütün iri görünüyordu. Gözleri de küçüktü ama kara boncuklar gibi yusyuvarlak, parıl parıldı.

Susadan yana gür bir ses duyuldu:

— Bekir!... Ulan Bekir!...

Bekir Ozan, ciğerlerinin gücünü meydana vuran gür sesiyle karşılık

verdi:

— Heeeeyyyy!...

— Gel oğlum! Bırak şu it çobanlığını...

Bekir, başını sallayarak Çöllo'ya baktı. İtoğlu it, çok sevildiğini bilen evcil hayvanların sessizliğiyle yaklaşmıştı...

— Yavrum Çöllo, sen böyle akılsız değildin! Boşuna zorlatmaktasın ki, büsbütün boşuna...

— İtlen mi konuşmaktasın, Kuru Şerife'nin Bekir?...

Bekir sese döndü.

Niyazi Çavuşun karısı Asiye abla, torununun beşiğini sırtına sarmış, tarlaya gidiyordu.

—'iyi bildin Asiye abla... Demekteyim ki, buna ben...

— Senin dediğinin hiç değeri yok, Çöllo ne demekte?

— «Beni de al git, oh Bekir Ağa... Beni bu temeline tükürdüğüm Taşolukta bırakma!» demekte!

— Haklı... Sen bunu burda kime koyup gitmektesin, akılsız?..; Anan olacak Şerife, Çöllo yüzünden yediği dayakları unuttu mu? Hiç unutmadı. Bu esdüdüye gidiş gerçekleşince, ağlamayı yarısında kesti de «Çöllo'dan aldım öcümü, oh ne güzel» diyerek döndü parmaklarını şıkırdatarak... Benim bildiğim Şerife karı bunu, dama, avluya yanaştırmaz.

— Benim de, Asiye Abla, korkum odur. Yemin içirdim ama, farkındayım, boşuna... Niyazi ağam «Bize bırak» dedi ama...

— Ama'sı?

— Dinim gibi bilmekteyim, satar benim Çöllo' mu Ankara'nın gâvur avcılarına...

— Hiç aman vermez. İyisi... Bunu alıp gideceksin yanın sıra, Bekir oğlum... Ulakların Yıldız kopuğundan... Ozanların domuz Bekir'inden, Yiğitlerin ökkeş düzenbazından sonra... Kuzuların Hanımla Elvanların Petek ardından, Çöllo da esdüdülü olsun! «iti bile esdüdülü Dünyaya ün salan Taşoluk» diye Kıraçlılar türkü yakar. Kötü mü?

Bekir Ozan'ın boncuk karası gözlerinden bir umut ışıltısı geçti:

— Aman, Asiye Abla, aman dedim! Bizi böyle, kavım-kardaş alırlar mı esdüdüye?

— Neden almayacaklarmış? Sahibinin olduğu yerde iti de olur. Çöllo yiğittir. Yiyeceğini çıkarır kendi başına... Sırasında seni bile besler.

— Aman Asiye Abla, inanayım mı?

— Hele şuna hele!.. Beri bak, ben senin gözündeki ışılamayı kötü kördüm. Yoksa aklıma gelen gibi mi, Alçak Bekir!...

Bekir gözlerini ürkek ürkek kırpıştırmıştı. Bir yandan da Çöllo'nun koca kafasını mıncıklıyor, kulaklarını çekiştirip boynunu kaşıyordu:

— Neymiş aklına gelen?

— Ben bilmez miyim köyümün adamını? Yıldın öyle ya? Gitmesi gerçekleşince, yıldın esdüdüden... Anan karı dediydi ama... «Son günü cayar, bu benim zebun oğlum» dediydi, «Ulakların Yıldız'a «Avı kuşu bırakıp nereye gidebilirmiş?... Gidebilemez» dediydi, «Geberesice itini bırakmaz baştan ... Çöllonun hasretine dayanamaz, gitse de vermeyin komşular, kaçar gelir gerisin geri bu benim kopuk oğlum» dediydi,. Haklıymış gördün mü?

— Höst!... Nasıl haklı olabilirmiş, benim akılsız anam?... Ulan kanlar, siz bu temeline tükürdüğüm Taşolukta beni adam hesabına almamaktasınız ama, kötü yanılmaktasınız. Ulan size kalsa, biz beş sınıflı okulu da hak edemiyecektik de yarısında usanacaktık. Utanmadınız mı üstesinden gelince?

— Üstesindenmiş... Sana kalsa, utanmazdın boşlardın ya, Ömer Eğitmenin inadına dua et! Asiye Abla birisine çok acımış gibi yalancıktan içini çekti: Gitmesi kolaydır ama, gelmesi gayetle çetindir Bekir Ağa! Esdüdü kısmını köy yerinin eğitmenli okuluna benzetme! Duyduğum doğruysa, esdüdüde okumalar varmış ki, llgazın Yılanlı Şeyhi başa çıkamazmış... Gel beni işit, yol yakınken hiç gitme! Başını salladı: Ah Kafa... Kuru kafa... Baban da

senin gibi, her lafa aldanırdı, boynuzuna rakı sürülmüş keçi gibi, meleyerekten, kurdun üstüne giderdi. Gel, Bekir oğlum, sen Ulakların Yıldızla Yiğitlerin ökkeş' e bakma! Onları esdüdüye çekip götüren, kız tutkunluğu... Kuzuların Hanımla, Elvanların Peteği Ömer Eğitmen esdüdüye yazdırmasa, Yıldız zibidisiyle ökkeş akılsızı, esdüdünün önünden mi geçerdi? Böyle bir işin olsa, canım yanmaz. Seninkisi... Bildiğimiz sağdıç emeği... Fukara anan ağlamaca oh yavrum, «Yiter gider benim akılsız oğlum, Köyü bulup gelemez» diye saçlarını yolmakta top top... Osmanlının rubalarını giydin de karavanasından bir lokma yedin mi, yakanı kurtaramazsın!

— Bekir heyyy!... Hey dedim Bekir!...

Asiye Abla sese döndü:

— Yıldız mı, anıran bu eşek?... Neyi alıp verememekte bu oğlan senden?

— Neyi alıp veremeyecek... Bensiz edemez. Ellerini boru yapıp bağırdı: Eğlen arkadaş! Vardım. Vardım namussuz!...

Beşikteki bebek bağırtıyla uyanmış, ağlamaya başlamıştı. Asiye Abla birkaç adım yürüyüp döndü:

— Nasıl olsa dayanamaz dönersin... Hemi gece gel, ele güne ayıp, hemi de sakın beyliğin giyimini alıp gelme... Osmanlının şakası yoktur, tarlayı marlayı satar haa...

Asiye Abla yürüdü gitti.

Bekir Ozan, kasketini ensesine yıkarak arkasından dalgın, baktı: «Anam yaşında var ya bu kahpe... Yıpratamadı bunu Niyazı Ağam... Hele şu salıntıya hele!... "Asiye karının zorundan Niyazi Çavuş avculuğa vurdu" diyerek köylünün gülüşmeleri boşuna değil!... Peki, bu karının geçip giderken, bize "Pöh" demesi neyin nesi?» Çöllo'nun esnemesine döndü. Köpek denilen hayvanı ömründe ilk görüyormuş gibi, şaşırarak baktı.

— Bekir beee... Nerdesin arkadaş? ökkeş Yiğit, yolun başından el sallıyordu.

— Geldim Ağa!... Yürüdü.

— Hani kapamamışsın iti?...

— Kapadık ya çıktı gerisin geri...

— İşe bak!... Yıldız dedi ki, «Kamyon beklemez» dedi. Beklemez gerçekten...

— Kaçta gelecek, dediydi Ömer Ağam?... —'Sekiz buçuk, dokuz...

— Saat kaçmış şimdi?

— Sekiz buçuğa geldi gelecek... Yürü hadi!

ökkeş ince uzundu. Konuşurken adamın yüzüne bakamaz, gözlerini suçüstü yakalanmış gibi kırpıştırırdı. Kerpiç döktüğü, taş yonduğu, eli biraz keser testere tuttuğu için köy yerinde harçlığını kolay çıkarıyordu. Babası, Yıldız Ulağın babası kadar değilse de, köyün ileri gelenlerindendi. «Okumak, köylü kısmına iyilik getirmez» diyerek, okumaya meraklı arkadaşlarına takılan ökkeş, Elvanların Petek enstitüye gider olunca hemen ardına düşmüştü,

Bekir Ozan, Asiye Ablanın dediklerini hatırlayarak suratını astı:

— Gördün mü Asiye zillisini?

— Görülmez mi? Susada bize demediğini komadı kahpe... Sana da takıldı mı?

— Seninle Yıldız'a bulaşan, bizi boş mu kor? Hakçası arkadaş, karı bizi, eşekten düşmüşe çevirdi. Bekir çok kızmış gibi kaşlarını çattı, aslında köpeğinden ayrılacağına, hayvanın bakımsız kalıp horlanacağına üzülüyordu: Ulan şu Taşoluğun karısı... İmansızlık, dedin mi, bitirmiş...

Susaya indikleri zaman Asiye'yi karılarla konuşur buldular. Tarlada çalışan geline bebesini emzirmek için götürdüğünü çoktan unutmuştu.

Bir yandan beşiği fırt fırt sallıyor, bir yandan fırtına gibi laflıyordu:

— Vay bizim Taşoluğun kopukları... Bacım, bunlar göçmen oldular durdukları yerde... Bu bizim yeniyetmelerimiz, bakın bakalım, yedi vilâyet toprağına, bizi türkü etmez mi? Ama hakçası, suç bu oğlanlarda değil, kahpe kızlarına söz geçiremeyen kız sahiplerinde... Kötü Eğitmen ağzıyle, adam, yetişmiş kızını, taksiye bindirip esdüdüye salar mı, ocağı sönesice esdüdüye... Delikanlılara, aşağılayan bakışlarla bir zaman baktı: Şunlar adam mı, şunlar? Bizim körpeliğimizde, böyle rezillik, olabilir miydi?

Ben geberesice Niyazi Çavuşun korkusundan, kapılara çıkabilir miydim, pınarlara gidebilir miydim, desene, kız Şerife?... Gidebilemezdim, çünkü, herif kudurmuş, Allah göstermesin, yere göğe sığası kalmamış. Bizim körpeliğimizde, esdüdü mesdüdü yoktu ya, olsaydı da, bizim herifler, taksiyi çevirip, lüverleri göğsümüze dayayıp ve de saçlarımızı bileklerine dolayıp bizi sürümezler miydi? Sana gönüllü kahpeyi, gündüz gözüne bırak gitsin, sonra «Esdüdüde bulacağım» diye köyden uğra, yollara düş!...

Asiye son sözleri, çömelimde cıgara içen, Yıldız Ulağa bakarak söylemişti. Yıldız, «Çattık» anlamına başını salladı. Bir zaman, iri gözleriyle, Asiye Ablayı, Bekirin anası Şerife teyzeyi, ökkeş Yiğitin analığıyla büyük bacısını süzdü:

— Bre Asiye Abla, bunca yemin ettim. Sizde din iman yok mudur? Anası, örtüsünün altında sürdürdüğü sessiz ağlamayı, sesliye çevirince kızdı: Yahu, savaşa ölmeye mi gitmekteyiz? Hayır! Okula okumaya gitmekteyiz! Başımızı gün yakmasa, ayağımızı çamur kapmasa kötü mü? öğretmen olacağız, askerde subay olacağız! Tokat atacaksın, tokat yiyeceğine... Aylık alacaksın, köyden harçlık bekleyeceğine... Sözü geçen adam olacağız, kötü mü?

Efendi giyimi, üst baş... Bildiğin memur! Bu okulları köylü için açmış değil mi hükümatımız?... Köylü adamı gitmeyince, nasıl yürütecek bu işi, hey Allah!...

Anası, oğlunun alttan almasıyla cesaretlenip hüngürtüyü ağıt ağzına

çevirdi:

— Baban kocadı senin, akılsız oğlum... Senin buruşuk baban, güz aylarında oturur oldu, odamızın sedirine, abrul güneşi kızdırana kadar... Baba ocağını yakacakken, tarlalarımın başında, ortakçılarımın üstünde, alıcı kuş gibi dolanacakken... Sana mı kaldı, Osmanlının esdüdü mektebini şenletmek? Yiter gider, köylü kısmı, Osmanlının esdüdü okulunda, sefil Yıldız! Osmanlıda oyun çoktur oh yavrum! Çıkan olmasa, okul açar mı, Osmanlı köylü kısmına?.. Kâğıt verdim, dönmek olmaz» dedi bu benim akılsız olum, Asiye! Boynumdan sarı altınları yoldum, «Al götür, mamırın cebine koy gizliden, kâğıdı kap gel» dedim. «Olmaz» demekte bu benim avanak oğlum, komşular!...

— Ana bak, kötü derim. Yahu delirdiniz mi?

— «Kap gel» dedim. Altunu görmesiyle, geri vermez mi kâğıdı Osmanlı, hırpadak?... Verir. Altuna dayanamaz Osmanlı... Vazgeç yol yakınken, oh yavrum, baban uyumadı sabahacek... Herif, sabahacek tütün içti, baca gibi, öksürerekten, hökür hökür... Vay başıma komşularım, evim yıkıldı, ocağım söndüüü!

Karı, söyledikçe, kendini kendi ağıdına kaptırmış, saçlarını top top yolmaya, göğüslerini yırtmaya başlamıştı.

Yıldız Ulak, cıgarayı yere çalıp sıçradı kalktı., ökkeş Yiğidin analığıyla, Bekir'in anasına yalvardı:

— Alın gidin şunu, oh teyzeler... Bekir'in anası, yardım edeceğine, ağlamaya katılınca, Yıldız biran, çaresiz bakındı, sonra ayağını yere vurdu: Susun kahpeler! Ağzımdan kötü yemin çıkacak... Şartolsun ki... Gelmem bir daha, bu köye, Ulakların Fadime... Yahu, «Ağzımdan yemin çıkacak» demekteyim! Yemini basalım da, köyden, ocaktan mı olalım, bu avanak karı yüzünden?...

Yıldız, sözünün sonuna doğru, iyice azıp tepinmeye, ayrıca, sesi çıktığı kadar bağırmaya başladığından, ağlayanlar susmuş, Asiye bile ürkmüştü. Ama hemen pes etmeyi de Osmanlılığına yediremedi, dargın dargın söylendi:

— Ciğerleri yanmakta koçum! Ana yüreğidir bu... Dokuz ay on gün karnında taşıdı seni... Üç yıl sütünü emdin!

— Emdiysek... Ben canımdan bıktım, kaç aydır, Asiye Abla, senin haberin yok! Göz kestirimiyle askere alınsak mı, iyiydi?... Dünya, harlamış yanmakta... Esdüdüye gidenler askerlikten af... Acem sınırına mı gideydik Kurunun Cafer gibi?... İki metre kara mı gömüleydik? Sıcak çorbayı, haftada bir mi ele geçireydik? Nereye gitmekteyiz? Nah surdaki Dumanlı Boğaz'a gitmekteyiz. Nere ora?... Esdüdü Okulu... Vah benim akılsız anam... Şuna iki laf edeceğine, bre Asiye Abla, açarsın eskilerden... Salarsın, ortaya, kızkarı işlerini... Olmadık işleri, olmuş gibi... Yalan bir işler... Yahu karı milleti, siz «Şu şuna yanmış, bu buna vurgun, beriki ötekine tutkun» lafından başka laf bilmez misiniz, alçaklar? Asılmaya mı gitmekteyim ben? Hayır okumaya gitmekteyim, kendi toprağımızda... Kendi köylümle... Ruh gibi ahbaplarımla... Akıllı yerin köylerinde bayram günüdür bu... El köylerinde, «Adamımız okula gitmekte, Memur olacak, aylığa geçecek» diye çifte davullar dövülür, meydan düğünleri kurulur. Anası, son gayretle bir daha davrandı:

— Senin hükümat aylığına muhtaçlığın mı var? Babanın kan değer tarlaları itin, kopuğun elinde... Baban kocadı senin, hizmetkâr ortakçı rezilleriyle boğuşamaz oldu. Gel gitme, oh yavrum, gidip de gelmemek var, gelip de bulmamak... Osmanlı kantara vurdu seni akılsız... Etini kemiğini tarttı güzelce de öyle aldı. Yandım komşular! Dağ gibi oğlan yitirdim, vay başıma! Yıldız anasının önüne çömeldi:

— Ana! Kız ana, dedim Allah belânı vere... Babamla konuştuk biz, seni alıp gelecek, bayramda... Bayramdan önce de alıp gelecek... Bize, subay giyimleri verecekler orada... Yaylı karyolada yatıracaklar. Sabah ekmeği, tuzsuz yağ... Reçel... Reçeli bildin mi, Alaman'ın kaz kafa avcısı getirdiydi kışın, Niyazi Ağam tattırdıydı. Çay verecekler bize her sabah, tarhana çorbası değil! Öğle ekmeği, etli pilâv... Burası gibi, ekmek iki öğün değil, üç öğün... Okuması, yazması, adam olması caba...

— Bizim okuma nemize oh yavrum, bizim yazma nemize?... Köy kâtibi mi olacaksın, köy kâtibi olup muhtardan küfür mü yiyeceksin, gece gündüz? Gel vazgeç oh yavrum!... Rüşvetini versin baban, al kâğıdı geri... Eller, bir verirse, biz beş verelim! Adama, tuzsuz yağ mı yedirir bedavadan Osmanlı,

avanak oğlum, seni alıp gitmeyince... Osmanlı düzencidir. Bedavayla yere çalar köylü kısmını... Köylü kısmının bedavaya dayanamadığını bilir. Bedava diyerek koşar da bizim köylümüz, tarlayı malı kaptırır Osmanlıya... Gel gitme, oh yavrum, vazgeç! ,; Çenesiyle önce Bekir'i, sonra ökkeş'i gösterdi: i Bunlar gitsin bir boy, essah mı bakalım, kurşunlara gelesi, Ömer Eğitmenin dedikleri...

— Yahu ana, Ömer Eğitmenin hangi yalanını tuttunuz ki... Yahu bu nasıl bir laf...

— Sana, bey kızı alırım dilediğin yerden... Gel vazgeç, akılsız, esdüdülere girmiş karı, Ulaklara, gelin gelemez, geçtiii.

— Ana bak... Şart olsun... Kuzunun Rıza Ağam duyunca... Gelip samanlığımızı yakınca haklı değil mi? Hüss... Hüs dedim, Allah belânı vere! Benim kızla, karıyla işim yok! Ulan siz müslüman değil misiniz?... Ulan siz...

Kızgınlıkla, söz bulamaz olduğundan sustu. Bu kez Bekir Ozan'ın anası Şerife, Çöllo'dan tutturarak, oğlunu caydırmak istedi:

— İtini göremem, bunu bil!... Bu itin derdi kocattı beni... Bak sonunda, «demedi» deme! Ellerin tavuğuna, ördeğine salar, vurup ayağını kırarlar. Sahipsiz iti taşlayan çoktur. Komşularımla beni, kötü kişi eder köyümde bu Alaman dölü... «Demedi» deme! Gelince iti bulamazsan, suç bende yok...

Karılar köy yoluna bakarak susunca, delikanlılar da, biraz ürkek döndüler. Ömer Eğitmenin karısı Nazlı sırtında altı aylık çocuğu, elinde bir kilim torbayla yokuşu hızlı hızlı iniyordu. Adımları her zamanki gibi sert, yüzü her zamanki gibi güleçti. Yaklaşınca büsbütün güldü:

— Gittiniz diye korktum! Beri bak, Bekir!

— Buyur Abla...

— Petek kızın kitapları, defterleri varmış burda... «Bekir alıp gelsin» dediydi giderken Ömer

Ağan!

Asiye, anlamazlığa vurarak yalancıktan şaştı: —avadanlıklarını mı unutmuş?... Demek acelesinden aklı dağılmış?.. Ya senin Ömer eğitmenin telâşı neden?

Nazlı, Asiye Ablanın neye dokunmak istediğini anlamıştı. Yalancıktan suratını astı:

— Erkek milleti değil mi, Asiye Abla, başındaki bir mesele... Körpe kızları görmesiyle... Körpenin karşısında napsın?.

— Essah kız... Senin Ömer, yavruları cipe atmasıyla... «Uğur ola» dediğimi bile duymadı.

— Seninkini duymadı da benimkini duydu mu, bre Asiye Abla?...

— Onu dedim Şerife Ablaya sen gelmeden... «Bizim körpeliğimizde köy yerinin böyle oyunları var mıydı, hiç?» dedim. «Şu Nazlı akılsızının kulağını büksem gerek» dedim... Salınır mı, herif kısmı, bunca kınalı kekliğin arasına oturtulup göz göre kız... Erine sahip olmak böyle midir?

Nazlı, ciddileşti:

— Erkek kısmına gözün görürken güvenmeli değil, kızlara katıp salınca güvenmeli...

— Duydunuz mu komşular, deli bu Nazlı! Ak don giyene inan mı olurmuş.

— İnan denemeyledir Asiye Abla, bir de, sütüne bırakmayladır.

— Sen denedin de sütüne mi bıraktın?

— Denedim ki, ne güzel...

— Nasılmış bunun deneyi? Yularını boynuna atarak mı?

— İyi bildin...

— Senin herif, Ömer eğitmen olmamalıydı da, ben sana, denemeleri sormalıydım... Hadi, bir ye de Allanma bin şükret!

Karılar bunları konuşurken, Bekir, Nazlı'nın getirdiği torbayı elden geçirmişti. İyice şaşırmış gibi parmağını ağzına götürdü:

— Petek Kıza iki yağlı ekmek yapıvermez mi adam, yumurtalı dürüm sarıvermez mi? Nasıl anaymış bunun anası?

Nazlı, bir zaman, Bekir'e baktı:

— Ona kalsa yapıp dürecekti ya...

— Ya'sı neymiş?...

— «İstemez dedim, «ökkeş'le Yıldız olsa neyse ne... Bekir yer tüketir gidene kadar... » dedim.

Asiye sevinerek çırpındı:

— Aldın mı, karşılığı kötü Bekir?... Bu da sana, esdüdüye kadar harçlık olsun!

Bekir, uygun bir karşılık ararken kamyonun kornası duyulunca, «Ulan aman!... Ulan namussuz Çöllo!» diye söylenerek iki kere döndü, sonra kaç gündür aklında evirip çevirdiği «köpeğini de alıp götürme» işine apansız karar vererek elini beline attı. Aptesti sıkışmış gibi kıvranarak kuşak bağını çözmek için debelenmeğe başladı.

Şoför, Taşoluktan binecek öğrencileri uyarmak için kornayı aralıksız çalıyordu.

Kadınlar, kendilerini yerden yere çarpıp büsbütün çırpınacaklarına, çaresizlikle donakalmışlardı.

Önce kamyonun ovaya doğru yayılan toz bulutunu gördüler.

Yıldız Ulak, bir şey düşürüp düşürmediklerini anlamak için durdukları yere bakıyor, ökkeş, telâşla kasketini düzeltiyordu. Bekir'in kuşak bağıyle

Çöllo'yu bağladığını görünce şaştı:

— Nedir o, arkadaş?

— Hiç... Çöllo da gelmekte bizimle...

— Aman... «Gelmekte» ne demek?... Yıldız! Yıldız dedim, yahu dellendi bu... Beri bak!

Kamyon önlerinde gürültüyle durduğu için, ökkeş'in dediğini Yıldız duymamıştı. Açık kamyonunu dolduran çocuklardan birine Peteğin torbasını verdi, ellerini birbirine sürerek hazırlandı:

— Haydi atlayın bakalım! Hopla Ökkeş!

— Bekir'e baksana yahu...

— Bırak da hopla! Bekletmeyelim, ayıptır. ökkeş, yukardan

uzatılan eli tutup Yıldız'ın tıkız omuzlarına dayanarak kolayca kamyona çıkarken Bekir'in yalvaran sesini duydu:

— Al şunu ökkeş... Kamyondan biri sordu:

— Bu it, neyin nesi Taşoluklular?

— Taşoluğun iti Ankara'da bu kadar ünlü mü ki, «Esdüdüde

olmayınca olmaz» denilmiş!

Yıldız, şaşkınlıktan kurtulmaya çalışırken Bekir soruyu rahatça karşıladı:

— Esdüdünün av itidir bu, arkadaş! Aman, bir yanı üzülmesin, aman haaa, bunun pahası yüz panganot!

— Isırıp mısırır mı?

— Pahası yüz panganot olan itin ısırması ne devlet! Tut şunu! Nezaketle tut yahu! Alaman'dan gelme av itidir ki, aslında kan pahasıdır... Kuşak bağıyle

bağlı Çöllo'yu verip tekere basarak sıçradı, kamyonun teknesine ayak topu gibi düştü: Açılın kardaşlar, aman, ayağına kuyruğuna basarsınız...

Yıldız, şoförün yanında oturan Cemal Avşar'a adlarını yazdırıp binince, kamyon yola çıkmış, böylece, Çöllo meselesinde, iş işten geçmişti.

Bekir oturup köpeğin kafasını dizine bastırdı. Yıldız Ulağın çekişmesini önlemek için hemen söze girişti:

— Yolumuz açık olsun arkadaşlar! Kaç kişiyiz biz böylece şimdicik?..

— Dört Taşolukluyla on sekiz baş...

Bekir hem sesteki oynaklıktan, hem de «Baş» lafından pirelenmişti. Yavaşça sordu:

— Taşolukluyu kaç saydın arkadaş, duyamadım!

— Kaç ne demek? Siz dört değil misiniz?

Bekir, Çöllo'nun başını okşayarak alttan yukarı baktı. Oğlanın gövdesi iri kemikliydi ama etsizdi. At suratı gibi uzun yüzünde sıtmalıların yeşile çalan sarılığı vardı. Konuşurken arada bir sağ gözünü kırpıyor, burnunu çeker gibi gerizinden gülüyordu.

Kamyon bozuk yolda, çalkalanmaya başlayınca ayaktakiler birbirine sarıldılar. Gülüşmeler kesilince Bekir yumuşacık sordu:

— Nerelisin yiğit?

— Yusufludanım Allahıma şükür... Tosya'nın Yusuflu köyünden...

— Adını bağışla kardaş!

— Adımız Hıdır! Soyadımız Molla!

— Demek Taşoluklunun dört baş olduğunu bildin! Molla kısmında bu kadar hesap olmayacak ya, bu senin ki neyin nesi? Esdüdünün dersini de böyle bilirsen, gezici başöğretmenliğini cebinde say!

— Neden oğlum! Senin it, yüz panganotsa, iki değil, üç Taşolukluya değer! Hanginize otuz kayma verirler sizin?

— Demek sizin Tosya'nızda adamın pahası bu kadar! Oralarda paramı kıt, siz mi metelik etmezsiniz!

— Höst Taşoluklu, karşındakiyle konuş Tosyalıyı katma!

— Vay! Tosya'dan ses geldi. Tosyalı doldurmuş bu kamyonu desene... Esdüdü kamyonuna herkes biner ya Tosyalı neden biner!

— Ilgazlının desteye soyunduğu yerde, Tosya'lı başa güreşir de ondan... Gurbet kamyonunda it çobanlığı etmeli değil, haddini bilmeli!

İkinci Tosyalı orta boylu tıkızdı. Kuşağına bir Kürt kavalı sokmuştu.

Bekir kavala bir zaman baktı:

— Oğlum Yıldız! Bak el uşağı tedarikli çıkmış... Kiminin aracı dilinde, kiminin belinde... Çöllo'yu sırtlayıp gelmemiz aykırı değil!

— Ne aracı?

— Nah, Hıdır Ağa dil ehli... Fazladan Molla ki şimdiden Bursa'ya kadı olsa, hiç bir şey lâzım gelmez! Beriki hemşerim de kaval üflemekte ki gövdesinden belli, Kara Şaban'ın deve gönünden davulunu bastırmacasına...

— Çingen Kara Şaban'ın davulu nerden aklına geldi it çobanı? Hısımlık mısımlık var mı anadan babadan?...

— Oğlum Tosyalı, sen az biraz teklemektesin ya, bu ağızla, aklım yattı, kavalı kötü üfler değilsin! Böyle hünerli adam, esdüdüye neden gitmeli, radyonun yurttan sesleri şurada dururken!...

Kamyon yeniden zıplamaya, çalkalanmaya başladığından kavalı belinde kekeç Tosyalının verdiği karşılık gürültüye gitmişti. Susanın bozuğu geçilince, Bekir, önce Çankırılıların sayısını, hangi kazanın, hangi köyünden olduklarını sordu. Yoklamanın sonunda Çankırılının tutarı dokuz

çıktı. Geri kalanların beşi Çorum iskilibinden, üçü Kastamonu Tosyasındandı.

— Eksiğimiz gediğimiz yok inşallah!

Hıdır Molla müjde veriyormuş gibi sırıttı:

— Var! Bizim köyden Esef Çakır... İlgaz'daydı. Kamyonu kaçırdı

allalem!

— Kaçırdığı ne belli... Bekir kıs kıs güldü: «Kamyonda sallanaraktan üç saatte varacağıma, keseden yarım saatte esdüdüyü tutayım da Müdür Beyden aferin alayım» dediyse...

Çorumlulardan Ali Can alayı anlamazdan gelip sordu:

— Kaçarı bu kadar zorlu mudur bu Kastamonu uşağının, Ağa?

— Kaçarı zorlu değildir bu hemşerilerimin, efendi, bunların soluğu zorludur.

— Anlamadım.

— Sepetçioğlu havaları var ya, bunların... Bunları Sepetçioğlu, say ki, bizim Köroğlumuz...

— Eee?

— E'si... Ermişin eşkiyası da, eşkiyanın ermişi... Kastamonu'nun eşkiyası zorludur, bir de ermiş olursa büsbütün zorludur. Benim bildiğim, Kastamonu yatırlarının topu, eşkiyalıktan azma olduğundan...

— Ona bakarsan Taşoluklu, bütün yatırlar, az biraz eşkıyalık etmiştir. Sen lafı nereye getireceksin, onu anlayalım!

— Adın Ali mi senin, yiğit, adını bağışla?

Ali Can gerçekten şaştı, köylüleri Dedo Sarp'la Cimşit Tok'a «Fısladılar mı?» diye şüpheli şüpheli baktı:

— Nerden bildin adımın Ali olduğunu, Çankırılı?

— Hemi Çorumlu olup... Hemi de dünyanın evliyasını eşkiya yapınca, adın Ebubekir olacak değildir. Burnuma alevi kokusu geldi, «Ali'dir bu yiğidin adı, günahı boynuma... » dedim,

— Çankırı'nın adamına «Fetvaz» derlerdi ya... Sendeki fetvazlık yamanmış, yiğit! Benden pes! Lafın sonu gelsin!...

— Lafın sonu... Bunların Sepetçioğlu, yolunu yitirip bir balkana düştü de, iyicene şaşırttı mı, ossaât teşbihe çökermiş, «Yassıl dağlar yassıl» havasını tutup, Âşık Kerem hesabı, bir zaman ağlarmış...

Allahtır, Sepetçioğlu Kulunu yeterince ağlatır, sonunda, koca dağları, bizim Çankırı'mızın bozkırı gibi dümdüz edermiş... «Kastamonu'nun Esefi de, kamyonda ırgalanmamak için, böyle etmesin» dedim... Günahı boynuna...

Biri saati sordu Yıldız Ulak'tan, başkasında saat yoktu. Enstitüye gidenler de, askere gidenler gibi, en eskilerini giyinmişler, yanlarına değerli hiç bir şey almamışlardı.

Yıldız Ulak, saatin dokuz olduğunu söyleyince Camili'den Cengiz Uslu kaç saatlik yol kaldığını merak etti.

Çankırılılarla Çorumlulardan hiç biri, enstitünün kurulduğu yeri bilmiyordu. Tosya'nın Yusuflusundan Hıdır Molla Dumanlı Boğaz'ı anlatmaya başladı:

— Dumanlı Boğaz'ın ağzında bu bizim esdüdü Keşiş Düzü'nde...

— Keşiş ne demek?

— Papas... Gâvurun cami hocası...

— Attın ki Hıdır Ağa, büsbütün... Gâvurun cami hocasıyle ne ilintisi olabilir bizim esdüdünün?

— Keşiş, eskinin işi... Vaktin birinde, Kılıçlı keşiş eğlenirmiş

orada...

— Anlamadım. Ceneviz zamanı desene şuna...

— Bilmem. Şirin'in yaşlıları anlatır, Kılıçlı keşişi... Yakındır Şirin, Keşiş Düzü'ne... Yakın dedimse büsbütün değil... Irmak boyundadır bu Şirin... Kızılırmağın dirseğinde... Çeltikçidir Şirinli... Pelvan kömüş beslenir ki bu Şirin'de, fil gibi...

— Neden Şirin demişler acaba? Avratları boyalı şeker gibi tatlı olduğundan mı?

Bunu Virankale'den Musa Korkut sormuştu. Kasketini sağ kaşına yıkmasından, konuşurken de sık sık perçemlerini sıvazlamasından hovardalığa meraklı olduğu anlaşılıyordu.

— Avratları boyalı şeker gibi tatlı köylere, sizde

Şirin köy mü derler?

— Kendi köylüleri demeseler de, komşuları der.

— Ne kadar iyi... Şirin köye «Şirin» denmesi... Vaktin birinde, ünlü bir beyin topraklarıymış oraları... Bu beyin, Şirin adında bir kızı varmış...

— Allah Allah kendi ağzıyle tutulmadı mı, bu Hıdır Ağa şimdicik?...

Beyin kızı, ballıymış ki, adına Şirin denilmiş... Şunu aklına yaz, Hıdır Ağa,

bir yerin avratları ballı olmayınca, oranın köyüne Şirin adı verilemez... Virankale'nin hovarda kopuğu Musa Korkut dudaklarını yalayıp, şeker emer gibi yutkundu: Yüreğim sevdi esdüdünün Şirin köye yakınlığını... Sevdi ki ne kadar...

— Benim bildiğim Şirinli, kızını karısını güder ki, gözünün bebeğinden ayırmaz.

Musa Korkut, güvenle kasılıp yiğitlenerek yaman bir pöh çekti:

— Karı milleti tavuk gibidir, ardı güdülmez Hıdır Ağa, sütüne bırakacaksın.

— Şirinlide sizdeki akıl yok besbelli... Şirinli, densizleri tepeler ki, Eğri Boğaz'ın meşesini, pelitini sırtında paralamacasına...

— Bırak herif şu lafı... Şirin kıza bakalım...

— Şirin kıza, Ferhat adında bir pelvan sevdalanmış...

Bekir Ozan güldü:

— Bildim! Bey demiş ki, «Dağdan suyu ovaya indir, kızı al.» demiş.

Ferhat Pelvan, ellerine tükürüp, şu kadar batmanlık külüngüne yapışmasıyla, «Ya Hak, ya Şirin... Ya hak, ya Şirin» diyerekten kayaları yarıp suyu ovaya indirivermiş şarradak... Hıdır Molla, Bekir'in sözlerine çok şaştı:

— Aman Ağa!.. Nerden bilmektesin bizim oraların Ferhat Pelvan

meselini sen?

— Hey oğlum! Biz kimiz?

— Nerden bildin, allasen?

— Kerametimden... Biz Taşoluklular, az biraz, keramet sahibiyizdir, Hıdır Ağa! Okul, yatakhane işlik var mı Keşiş Düzü'nde? Onu anlayalım!

Soruyu Hıdır Molla duraklamadan karşıladı:

— Yok!...

— Ne zaman geçtin oradan?

— Geçen yıl...

— O zamandan bu zamana yapmadıkları nerden belli?

— Yapılsa duyardık. Bizim köy dağın başındadır ama, adamının yedi vilâyet toprağından haberi vardır.

Musa Korkut kötü kötü güldü:

— Tamam... Yitirmezsek bulduk haberciyi arkadaşlar! Dünyanın altından, üstünden haberi var bu Yusuflu'nun... Söyle bakalım Hıdır Ağa, kızların tutarı ne kadar, bu bizim Dumanlı Boğaz esdüdümüzde?

Hıdır Molla kötü kötü sırıtıp yalanarak karşılık verecekti ki, beli kavallı öğrenci —Boranlı'dan Paso Ayvaz— Virankaleli karı meraklısına donuk baktı, daha da bakacaktı ama, dönemeçte kamyon savrulanca sendeledi.

— Kız habercisi değiliz arkadaş biz, haber soracaksan bize erkekten soracaksın!

— Senin yüreğinde domuz pazarlığı var besbelli, kavalcı! Sorumu neden çektin kötüye?

— Bilmem orasını... Bildiğim, senin ağzın kötü alışmış bu karıkız lafına... Bu gidişle sen çok bunalırsın, Allah bilir ama, canın epey üzülür senin... Sopadan kemiklerin yumuşar.

Musa Korkut çevresine bakarak arka aradı:

— Bunda ne kötülük var yahu «Okuma arkadaşlarımızın tutarını bilelim» demenin suç neresinde?

Bekir Ozan bu kez bir başka sesle lafa karıştı:

— Tutarı, arkadaş... Benim bildiğim, şimdilik dört bayan... İkisi Yamören'den... ikisi... Kıraç'tan Timur Arslan şaştı:

— Yamören'den mi? Yamören bizim Kurşunlu' ya bağlı... Benim bildiğim Yamören, yaban yere kız vermez ama, bu iş nasıl olmuş?

— Yamören, Murat Eğitmenin köyü... Murat

Eğitmen aldı.

Kaval meraklısı Paso Ayvaz araya girdi:

— Murat Eğitmen Şirin'de eğleşmekte şimdi... Kulaksızın Murat derler... Yakup Ağanın Murat... Kardeşi Mustafa adam vurup damda yatmış...

— Tamam!... Bildiğin Murat Eğitmen... Murat

Ağam bakmış ki, bizim buranın adamı kızını esdüdüye gönderici değil... Taşoluklular Ömer Eğitmenin zoruyla ENSTİTÜ demesini öğrenmişlerdi. Bekir'le arkadaşları, köylüye uyarak, alay olsun diye, esdüdü diyorlardı: Sıvadı paçaları... Bir adamın sözü nereye geçer? Kendi köyüne geçer. Dediğim, sayılan adam için... Sayarlar Yamören'de Murat Eğitmeni.. Direk gibi doğru bilirler. Çekti aldı, Murat Ağam, kızlardan ikisini...

— Beş sınıflı mıymış okulu Yamören'in?

— «Üç sınıfı iyi okumuşlardan kız olur» demiş Ankara... Gerisini de biz verdik!

Kamyonun teknesine ağır bir sessizlik düştü. Tosyalılar Virankaleli Korkut'a, merakla baktılar. Musa Korkut, kasılmakla sinmek arasında bocalıyordu. Taşoluklu Yıldız Ulak'la ökkeş Yiğit ondan daha çok bunalmışlar, bu boşboğaz Bekir'in bu çarpaşık lafı nasıl bağlayacağını gerçekten merak etmeye başlamışlardı.

Bekir Çöllo'nun başını okşayarak gülümsedi:

— Bizim Taşoluk da, yaban yere kız vermez, Virankaleli... Bana sorarsan Yamören de vermez vermesine... Murat Ağama güvendiklerinden bir... Bir de şimdi okuttuğu Şirin köyün esdüdüye yakın olmasından... Bu kez ESDÜDÜ lafına inatla basmıştı: Kursta beraber okumuşlar bizim Ömer Eğitmenle... Aklınız yattı mı, şimdicik, arkadaşlar?

Biri çekinerek sordu:

— Demek sizin eğitmen de, hatırlı mı?

— Hatırlı ki ne kadar... Biraz düşündü: Biz bu lafı neyin üstüne getirecektik? Tamam, bayanların sayısını sordu biri... «Ayıptır» diyen oldu. Namusa kara çalmadıkça bunda bir kötülük yoktur.

Ömer Ağam der ki, «Şehir okullarında, diz dize okur kız erkek» der, «Yıllardan beri bu böyledir, kimse kötüye çekmez» der. Köy esdüdülerine geldi mi, gözü götürmüyormuş bazılarının... Hemi de, kızını oğlanlarla birlikte okutan kodoşlarmış bunlar... Neden? Aklınca köylüyü adamdan saymamakta dümbük. .Kendinin ırzı var da, bizim yok!

Bekir kızmış, başını okşayarak konuşurken Çöllo'nun, dalgınlıkla canını yakmıştı. Hayvan nazla inledi.

Virankaleli Musa Korkutun köylüsü Dursun Alıver, sözü değiştirmek için kolladığı fırsatı buldu:

— Alaman iti dedin buna, öyle ya?

— Alaman evet...

— Av iti?

— Av...

— Fransız'ı bununla mı avladı, Alaman sakın?

— İyi bildin, bununla...

— Edermiştir öyleyse yüz kayma... Bin kayma bile edermiştir.

Kamyon bu kez, her zamankinden daha kötü sarsılmış, herkes birbirine girmişti. Söz koptu. Şoför yerinin damına dirseklerini dayayan Kastamonulular, «Sepetçioğlu» havasını tutturdular.”

Yıldız Ulak sarsıntıda Bekir Ozan'ın omzuna tutunmuş, bir daha da elini çekmemişti. Eğilip yavaşça sordu:

— Kızarsa Müdür Bey!

— Neye?

— İti getirdiğine?

— «Aman Müdür Bey, amanı bilir misin?» diye yalvarırım.

Yıldız bir zaman sözün gerisini bekledi. Bekir'in suratı gerçekten kederlenmişti:

— Olmaz derse... Bırakır savuşurum. Babam rahmetli de, ESDÜDÜ çıkması öğretmen değildi ya...

— Höst rezil! Bir laf et ki lafa benzesin! İt yoluna enstitü bırakılır

mı?

— İtin yoluna mı bırakmaktayız Ağa? Bu Çöllo, benim ruh gibi ahbabım değil mi? Ben onsuz ederim ama, o bensiz edemez. Erkeklikte, arkadaşı zorda koyup savuşmak var mı?

Kamyon, dönemeçleri kıvrıla büküle, derelere devrilip tepelere dikilerek gidiyor, çattığı kağnıyı, yaylıyı, eşekliyi, atlıyı, ille de yayan yapıldakları toza gömüyordu.

Kastamonulular, Sepetçioğlu havasını, Köroğluna çevirmişler, «Mert dayanır, nâmert kaçar» diye yazıyı yabanı gümbül gümbül gümületmeye başlamışlardı.

Saat ona doğru, kamyon, inişi yokuşu tüketip, bozkırın, amansız düzüne düştü. Güneş artık domuzuna kızdırıyor, hızın verdiği esintiyi bile samyeline çeviriyordu.

Uzaktan mor bulutlar gibi görünen sıra dağlara yaklaşınca Kekeç Paso, türküyü kesip bağırdı:

— Geldik arkadaşlar... Nah ilerdeki burun, Keşiş Düzü..

Keşiş Düzü, bozkırın kıyısında, koca bir gemi gövdesine benziyordu. Üstü el ayası gibi çıplaktı. Ne ağaç, ne çalı, ne de, ev ocak...

— Anan öle Kekeç Paso! Hani bunun, anlı şanlı esdüdüsü? Ben bir şey görememekteyim!

Bu soruyu Kekeç Paşo'nun yerine bir başkası karşıladı:

— Yazının yüzünde mi olacaktı? Geridedir. Boğazın serininde... Suyun başında...

— öyle de, kardaş...

— Durun aman! Kamyon devrilmiş...

— Hani?

— Nah! Düzün dibinde...

— Hani kamyon?

Kamyon seçilmiyordu ama, şuraya buraya dağılmış denkler, sandıklar, balyalar iyice belli oluyordu.

Biraz daha yaklaşınca, yıkılmış denklerin yanında insanları fark ettiler. Bunlardan biri, çoban izinden düze çıkıyordu.

— Herif şaşırtmıştır ağalar, susayı bırakıp yokuşa vurmasından bildim!... Devrilen kamyonun tüccarı olsa gerek...

Şaşkın tüccarı gülerek, alaya alarak izlediler. Herif yokuşa sarmıştı ki, ardından kurşun yetişmez.

— Niyeti ne ki?

— Aklını sıçratmış adamın niyeti m'olur? Mal yangınıyla çıkmakta böylece baş yukarı...

Adam, düze çıktığı zaman, kamyon da epeyce yaklaşmıştı. Başındaki mantar şapkayı, bacağındaki kısa şortu, sırtındaki kısa kollu gömleği seçince herifin canı yanmış tüccar olmadığını anladılar.

— Tüccar müccar değil uşak! Bildiğimiz gâvur mühendisi...

— Hayır bu herif, yığmatepe definecisi... Bunlar, öldüm Allah, başlarına mantarlı şapka giyerler. Nah dürbünü gözüne aldı. Nasıl bildim şıp diye... Höyük kazıcılar, bir yerde, göçlerini yıktılar mı, bir tepeye çıkıp çevrelerine dürbünle bakmadan edemezler.

— Durun yahu!... Sakın, esdüdü müdürü olmasın! Tamam!... Bu denkler esdüdünün öteberisi... Yukarıya kamyon yolu olmadığından buraya yıktılar.

— Peki?...

— Pekisi kalmış mı, bre Virankaleli? Bir adam, esdüdü müdürü olmayınca, mantar şapkayı giyip ve de Keşiş Düzü'ne çıkıp çevresini dürbünle taraya mı bilir?

Camili'nin ünlü Çerçisi Aliço'nun yeğeni Cengiz Uslu da, bütün bilgiçlik taslayanlar gibi yanılmıştı. Düze çıkıp çevresine dürbünle bakan mantar şapkalı «herif» esdüdünün müdürü değil, öğretmen yardımcısı Emine Güleç'ti. Kamyon varıncaya kadar da denklerin yanına inmişti.

Çocuklar yere karmakarışık atladılar, çevrelerine ürkek ürkek bakarak birbirlerine sokuldular.

Keşiş Düzü

Emine Güleç gözlerini sıkıntıyla kırpıştırdı, öğrencilerin hepsi de sözleşmiş gibi en eskilerini giymişlerdi. Meydana getirdikleri küme, ilk bakışta ne olduğu bilinmez bir canlı şeyin üstünü örten paçavra yığınına benziyor, kımıldanışı insanın yüreğini ürpertiyordu.

Kamyondan inen Cemal Avşar yoklamaya girişmişti. Sesi subay sesi gibi dik, görünüşü yiğitti:

— Taşoluktan Bekir Ozan!

Bekir, arkalardan, duyulur duyulmaz karşılık verdi:

— Burdayım Eğitmenim!

— Çıksana ortaya...

— Burdayım!

Yıldız Ulak'la ökkeş Yiğit birer adım yana çekildiler. Bekir büsbütün küçülmüş göründü. Kuşağını bağlamaya çalışıyordu.

Bu sırada, Taşoluğun kızlarını tanıyan Çöllo keyifle havlayarak ileri

atıldı.

Cemal Avşar avcıydı. Köpeği görmesiyle değerini anlamıştı. Sevindi:

— Kimin bu? Adı ne? Dizine sürünen hayvanın başını okşadı: Merhaba! Kimin diyorum!

Bekir, inler gibi karşılık verdi:

— Bizim eğitmenim! Düştü arkamıza... Olgörüp...

— Çok iyi etmiş... Göründüğü kadar avcı mı?

— Avcı ki, eğitmenim!..

— Ne güzel!.. Çok güzel... Adı ne?

— Çöllo...

— Ne demek?

— Çöl adamı anlamına gelirmiş eğitmenim... Ömer Eğitmen dedi... Bir de... Kuvayi Millîye zamanı Kayseri dolaylarında bir eşkiya varmış, adı Çöllo!

Cemal Avşar çenesinden tutup başını kaldırarak Çöllo'nun yüzüne bakarken Nuri Çevik, kamyoncunun parasını verip geldi:

— Nasıl köpek Cemal?

— Hârika... Ne iyi etmişim de seni dinlememişim! Yoksa dizlerimi dövecektim!

— Neye?

— «Tüfeği boşuna alıyorsun» dedindi.

Çöllo burnunu kaldırarak havayı kokladı, sonra keyifli bir ses çıkararak kızlara doğru koştu. Taşoluk' tan Hanım Kuzu ile Petek Elvan'ın dizlerine sürünerek yaltaklanmaya başladı.

Yoklamadan sonra Müdür Halim Akın, elindeki kâğıda yazdıklarını bitirip yaklaşmıştı, öğrencileri kısaca gözden geçirdi:

— Merhaba arkadaşlar!

Çocukların kimi köpeğe, kimi gölgedeki cibe, kimi de şortlu bayan öğretmenle kızlara dalmıştı. Bu yüzden, Müdür Halim Akın'ın ilk merhabası az kalsın boşa gidecekti. Yıldız Ulak, Ökkeş Yiğit'in kolunu dirseğiyle dürterek çekingen bir sesle bağırdı:

— Sağol!

Müdür Halim Akın, Yıldız Ulak'a bir zaman baktı, gülümsedi:

— İki kişi gelsin bakalım!...

önce hepsi davrandı, sonra, hepsi birden duraladı.

Müdürün bir adım gerisinde Nuri Çevik, «Hadisenize» diye işaret edince Yıldız'la Bekir hemen ileri çıktılar.

Müdür, boylu poslu Yıldız'ın yanında büsbütün çelimsiz görünen Bekir Ozan'ı beğenerek süzdü:

— Aferin arkadaş! Gayretlisin! Adın ne?

— Bekir öğretmenim... Bekir hep mantar şapkalı Emine'yi müdür sanıyordu: Bekir Ozan...

Müdür biraz bekledi:

Bekir bir an şaşırmış, sonra birden kendisini toplamıştı:

— Çankırı vilâyetinin Ilgaz kazası... Taşoluk köyünden...

— Tamam! Şurada çuvallar var. Getirin onları, serili brandaların yanına.. Göster Murat!

Yıldız'la Bekir çuvalları getirdiler, brandaların yanına koyup arkadaşlarının arasına girdiler.

Dumanlı Boğaz Enstitüsünün dört kız öğrencisi Emine öğretmenin gözetimi altında, çuvallardan yeni postallar, yeni iç çamaşırları, yeni ceketler, pantolonlar, kasketler çıkarıp brandaların üstüne ayrı ayrı yığdılar.

Müdür Halim Akın çocuklara eşyaları gösterdi:

— Birer ceket, birer pantolon, birer kasket, iç çamaşırları, birer de gömlek seçeceksiniz. İtişmeyin, çekiştirmeyin. Giydikten sonra pek küçük, pek büyük gelirse değiştireceğim! O sebeple yanlışlığın önemi yok. Boşuna vakit geçirmiş olursunuz! Haydi bakalım!

Bu kez, Hıdır Molla ile Virankale'den Musa Korkut hepsini dirsekleyip seğirtti. Ceketleri iki elleriyle tutup gövdelerine ölçüyorlar, kasketleri başlarına geçiriyorlar, asker postallarını, tabanlarıyla karşılaştırıyorlardı. Seçmeyi bitirenlere, Emine öğretmenin işaretiyle kızlar birer torba vermekte, Nuri öğretmen de onların üstüne, şişe boyasıyla öğrencinin adını, soyadını, köyünü yazmaktaydı. Herkes giyimini torbasına doldururken kızlar da kendi giyeceklerini seçmişler, geri kalanları gene çuvallara doldurmuşlardı.

Cemal Avşar çocuklara torbaları toplattı, bir brandanın üstüne yaydı:

— Dört kişi taşısın bakalım, şunu cipin yanına çabuk...

Branda cipe konunca Müdür elindeki kâğıda bakarak seslenmeye başladı. Yanında yarım kalıp yeşil sabunla dolu bir sepet vardı.

Adı okunan, koşuyor, Cemal Avşar'ın verdiği yarım kalıp sabunu alarak sağa geçiyordu.

Erkekler gibi, birer birer ortaya çıkıp sabunlarını alırken Hanım Kuzu'nun yüzü kıpkırmızı olmuş, Petek Elvan'ın düşecek gibi ayakları dolaşmıştı. Elif İnce'yle Güllü Çavuş gözlerini yerden kaldırmadıkları için uzatılan sabunu yere düşürdüler.

Herkes sabununu alıp sağa birikince Müdür, kâğıdı katlayıp yan cebine soktu. Sol eliyle çenesini kaşıyarak, sanki suçluymuş gibi yumuşak bir sesle konuştu:

— Yıkanmaya gideceksiniz! Şimdilik size sıcak su bulamıyoruz. Üşüyenler çok durmasın. üşümeyenler sabunları tükenene kadar yıkansın! Elini «Hadi» der gibi sallayacakken durdu: Üşüyenler de hemen çıkmazlarsa sabunla gövdelerini hızlı hızlı uğuştururlarsa, pek üşümezler. Hadi bakalım,

Eğitim başınız Cemal Avşar öğretmenin komutası altında Yedi Göllere yıkanmağa... Marş!

Çocuklar Cemal Avşar'ın arkasından karmakarışık yürüdüler.

Bekir birkaç adım gidince Çöllo'yu hatırlayıp telâşla durdu:

— Çöllo!... Ulan nerdesin rezil! Yıldız kolunu çekti:

— Bırak; Çöllo yarıladı bile yolu oğlum!

— Aman arkadaş, hangi yolu?

— Hanım'la cipe atlayıp gitti. Bana sorarsan, buraya gelen Taşoluklular en akıllısı Çöllo...

— Deme! Ulan aferin köpoğlusu... Ulan ne iş canım! Ne aynalı iş... Gözüne Yusuflu'dan Hıdır Molla ilişince, seslendi: Senin hemşeri gerçekten kaçırmış kamyonu arkadaş! Bizi de yalancı çıkardı. Sepetçioğlu'nun duası gücüyle dağları yassılatıp keseden gelememiş...

Hıdır Molla, gizli bir sevinçle sırıttı:

— Gelememiş ya... Köyden kasabaya göçmesi «Aman esdüdüye gitmeyi kaçırıp maçırmayalım» diyeydi, oysa...

Yıldız Ulak biraz düşündü:

— İyi ya Eğitmen başı neden okumadı adını?...

— Okumayınca?

— Okumayınca, ne demek Yusuflu? Yoklamayı neden yaparlar? Eksiğimizi bilmek için... Hayır, okuyacaktı ve de okuduğu adın sahibi ortaya çıkmayınca «Nerde» diye soracaktı.

— Gerçek... Peki neyin nesi, bu Esef Çakır'ın işi?

Çocuklar bir hamlede Keşiş Düzü'ne çıkmışlar, Düzü geçip tepeye doğru gittikçe sıklaşan fundalığa girmişlerdi.

Yıldız Ulak cıgara yaktı. Bekir Ozan, bu Yıldız' in akıllarına dalmıştı, öyle ya «Neden eksiğimizi aramadı bu yoklamacı öğretmen? Neden mi? Yusuflu avanağın, kamyonu kaçırdığını öğrendi toplayıcı öğretmenden... Ulan Yıldız, şuncacık şeyi kendi başına çıkaramayınca, neden fikre dalmalı da, fosur fosur tütün içmeli?»... Birden durakladı, sağ yanı ilerisinde, Boğazın yamacındaki tatlı meyle uzanmış kendir tarlasını görmüştü. Elini gözlerine gölge ederek bir zaman baktı. «Kimin ki bu kendir ola?» Elli altmış adım çıkıp doruğa yaklaşınca tarlanın ilerisindeki meşenin altında değirmeni seçti. «Tamam! Değirmencinin bu kendir... Ulan aferin değirmenci!...

Buradan Dumanlı Boğaz'ın en sarp yeri görünüyor, görüntüsü yüreğe gerçekten ürperti veriyordu. Domuzuna çetindi Boğaz... İki yanında ormanlık yamaçlar dimdik göğe yükselmekte ki, bakanın şapkası düşer. Boğazın içinde erkek bir su, hışımla akıyordu. «Gözüne düştü mü yağışlı havalarda, fili toparlar. Zorlu ki, bizim Dervez kadar değilse de, Dervez'den aşağı da pek değil!»

Hıdır Molla yanıbaşında hırıl hırıl solumağa başlamıştı. Bekir, alay ettiğini saklamağa çalışmadan sordu:

— Nereye çıkmaktayız başyukarı Hıdır Ağa?.. Sizin burada göller dorukta m'olur?

— Yere batsın! Neyin nesi, gündüz gözü çimmek... Bizi şeytan mı aldattı yahu?

— Daha çok var mı?

— Aanh... Doruğu devirdik mi çukurda...

— Görünür mü doruktan?

— Görünür!

— Hep mi?

— Hep... N'olmuş?

— Hep görünmekteyse... Duraladı: Haber vermeli öğretmenimize... Hep görünmekteyse... Kızlar da çıplanıp suya girdilerse... Nerde bizim yiğit öğretmen?

— Dur arkadaş hoplama!... Kızlar birinci göle girmemişlerdir.

— Kaç göl var?

— Dört... Buranın adı Yedi göller... Eskiden burda göl yediymiş... Üçü kurumuş, dört kalmış... Birbirine bağlıdır ayakları... Doruktan dördü de görünür ama, sık ağaçlıktır. Kıyıları hiç görünmez.

Doruğa çıkınca gerçekten ayakları birbirine bağlı küçücük göllerin dördünü de gördüler. Burada da ormanlı yamaçlar çok dik olduğundan göller çukurda, insan eliyle yapılmış sulama havuzlarına benziyorlardı.

Yokuşta iyice yorulduğuna bakmadan Bekir, keyifle bir ıslık öttürdü:

— Yamanmış Ağa... Yorulduk ama, serinlemeyi de ele geçirdik!... Derin mi bu göller...

— Derin ki ne kadar...

— Balığı var mı, alabalığı?...

— Var ki ne kadar...

— Nerde bizim cip? Ben görememekteyim!

Hıdır Molla'nın karşılık vermesine meydan kalmadan, gür bir ses, birden parlayarak, gölün çukurunu gök gürültüsü gibi doldurdu. Eğitim başı Cemal Avşar'dan başka herkes boş bulunup duraklamıştı.

Ses belki o kadar gür değildi ama, gölü çevreleyen tepeler hem çok dik, hem de çok yakın olduğundan zorlu yankılanıyor, bağırtıyı kat kat yükseltiyordu.

Başlarını uzatarak dinlediler.

— «Yassıl dağlar yassıl... Arslan Efem de geliyor aman!...»

En çok Kastamonulular şaşmış, en önce de kendilerini onlar toplamıştı. Yusuflu Hıdır Molla ellerini dizlerine vurarak çırpınmaya başladı:

— Amanın... Bizim Esef rezili mi bu? Yahu, nasıl çiğneyip geldi kamyonu bu alçak?

Türkü bir an, Molla Hıdır'ı duymuş gibi, kesildi, sonra baştan aldı:

— «Sepetçioğlu bir ananın kuzusu Hiç gitmiyor efem, kollarımın da sızısı, yandım... »

Molla Hıdır kıskançlıktan boğuklaşan sesiyle, sanki, Bekir bilebilirmiş gibi sordu:

— Esef mi essahtan?... Biraz durup soruyu gene kendisi karşıladı: Hadi işine oğlum!... Ne arasın fukara Esef buralarda?...

Cemal Avşar'ın hiç oralı olmadığına şaşarak, ardısıra hızlandılar. Göle yaklaşınca Yusuflu köyünden Esef Çakır göründü. Anadan çıplak suya

girmiş, kafasını pamuk balyası gibi köpürtmüştü. Gelenlerden habersiz türkü çağırıyor, dağı taşı inlettiği için, keyiflendikçe keyifleniyordu.

Bekir ellerini dizine vurarak çırpındı:

— Ezdi geçti bizi bu Yusuflu... Dağları yassılttı ki... «Sepetçioğlu kaç para» diyecekti. Cipin yanında iki katırı görünce elini yanağına götürdü: Vay başıma!.. Biz itimizi getiremezken, herif katırlarını katmış önüne, alıp gelmiş... Asker gibi sıralanmış gaz tenekelerine büsbütün şaştı: Eğer katır yükleriyle gazyağı sataraktan geldiyse bu yiğit, parayı vurmuştur ki, taşıyası kalmamıştır, Hıdır Molla!

Bekir Ozan'ın son sözleri, Esefin «Yassıl dağlar» bağırtısının gümbürtülü yankısına karıştı, tepelere doğru yükseldi gitti.

Çocuklar yeni kılıklarıyla Keşiş Düzü'nün ortasında sıralanmışlardı. Kız erkek hepsinin giyimi bir örnekti. Haki asker keteninden kasket, avcı biçimi ceket, golf pantolon, ayaklarında asker postalları...

Şirinköy'ün berberini getiren Yamörenli Murat egitmen erkeklerin başlarını üç numaralı makineyle tıraş ettirmiş, Emine Öğretmen de kızların saçlarını enselerini açık bırakacak biçimde kesmişti. Müdür Halim Akın, geldi. Dumanlı Boğaz Enstitüsünün dördü kız, on sekizi erkek yirmi iki öğrencisi yeni kılıklarıyla şaşılacak kadar değişmişler, ilk bakışta güven veren sağlam bir insan topluluğu oluvermişlerdi.

Müdür Halim Akın gözleri mutlulukla parlayarak saatine baktı:

— Saat tam on bir buçuk arkadaşlar!

Taşoluk'tan Yıldız Ulak da, kimseye belli etmemeye çalışarak saatine Baktı. Yıldız'ın saati buçuğu yedi geçiyordu. Düzeltmemek için kendisini zor tuttu. Başını hızla dikerek Müdürün sözlerini kaçırdığı yerden yakalamaya çalıştı:

— Yıl 1943... Temmuzun 4'ü... Günlerden salı... Saat on bir buçukta, Köy Enstitüleri dünyasına adım attınız. Aslında bu: «Öğretmenler ordusuna katıldınız» demektir. Bunun anlamı üstünde yıllarca konuşacağız. Köy

enstitüleri nedir, niçin kurulmuştur, bunları da ilerde öğreneceksiniz. Şimdi şunu bilmenizi isterim: Siz burda, yalnız bir yeni Köy Enstitüsü kurmayacaksınız, çok önemli bir denemeye de girişeceksiniz. Bu önemli denemenin, neyi aradığını, ilerde öğretmenleriniz yeterince anlatacak. Şimdi dikkat! Size, Dumanlı Boğaz Köy Enstitüsünün Müdürü, öğretmen Halim Akın olarak, ilk dersi vereceğim. Bu ders, köy enstitülerinde bütün öteki derslerin temelidir. Bunu öğreneceksiniz, hiç unutmayacaksınız, ayrıca yürüyüp yürümediğini her günkü yaşayışınızda kendiniz izleyeceksiniz. Doğru gitmiyorsa, hiç kimseden korkmadan, hiç kimseden çekinmeden, bozan kim olursa olsun, hemen karşısına dikilip düzeltmeye kalkacaksınız. Ana ödeviniz, namus borcunuz budur. Dikkat! İlk dersi veriyorum. Dikkat! Burda insanın değeri işteki başarısıyla ölçülür! Benimle birlikte söyleyin bakayım... Biraz bekledi: Burda... insanın değeri... işteki... başarısıyla... ölçülür.

Çocuklar, ilk dersin ortasına doğru daha çok bağırmaya başlamışlardı. Bu yüzden son kelime, fırtınalı bir deniz uğultusu gibi, Boğazın içinde bir zaman uğuldadı.

Uğultu kesilince Müdür Halim Akın elini selâm verir gibi omuzuna kaldırdı:

— Sağolun arkadaşlar!

— Sağol!...

Müdür gene saatine baktı:

— On ikiye çeyrek var... İlk iş ocağımızı yakmaktır. Bunu şimdilik, Emine öğretmenle kız arkadaşlarımız, üstlerine alsın! İki kişi aralıksız su taşıyacak katırlarla... Dört kişi, kuru çalı toplasın ocağa... Oduncularımıza dahraları Nuri Bey verecek... Çalı da olsa, yaşa dokunmak yasaktır. Kurunun yanı sıra yaşı yakmak bizde yok çünkü... Geri kalanlar çadırları kuracak! İlerde bu işleri sıraya kendiniz koyacaksınız! Şimdi söyleyin bakayım, içinizde işimize yarayan zanaatları bilenler var mı? Kaba demircilik bilen... Balyoz sallamayı, körük çekmeyi, kızgın demiri kancayla örste tutmayı... Demire su vermeyi?... Demir testeresi, eğe kullanmış? Yok? dülgerlikten anlayan? Keser testere tutanınız?... Hızarda çalışmış?... Yok! Yıldız'ın ökkeş'e bir şey

bekleyerek baktığını, Ökkeş'in bu bakışı görünce belli belirsiz sarsıldığını farketti ama görmezden geldi Yok! Kerpiç, tuğla çamuru karmadınız mı? Yok... Peki, nalbant yanında bulunmuş biri... Yama yamamak, yün eğirmek?...

— Ben Müdürüm! Yün bükerim!

— Ben de Müdürüm!

İskilip'in Durak köyünden Yahya Sarp'la Tosya' nın Boranlıbel'inden Paso Ayvaz parmak kaldırmışlardı. «Müdürüm» sözüyle Emine öğretmenin konuşmasına özeniyorlardı. Müdür adlarını kâğıda yazdı:

— Dokuma tezgâhında çalışmışınız var mı? Duvar öreniniz, taş yontanınız? Yıldız, bu kez ökkeş'e büsbütün şaşırarak bakmış, ökkeş gözlerini bu kez daha büyük bir telâşla kaçırmıştı: yok... Pekiy! Bahçecilik... Yani aşı, ilaçlama, budama işleri? Arıcılık... Hayvan bakımı? Hastalıkları anlamak... Doğurtmak... Kırkma, idiş etme!... Yok!... Peki! Sırası gelince öğrenirsiniz! İlk zaman acemilikten burda sıkıntı çekeceksiniz! öğreninceye kadar öğretmenleriniz yanınızda bulunacak. Şimdi Cemal Avşar öğretmeninizle beraber çalı kesmeğe güdecekleriniz ayrılsın bakalım!...

Çocuklar böyle bir şeyin öne sürüleceğini hiç beklemiyorlarmış gibi irkilmişlerdi:

Müdür Halim Akın biraz bekledi:

— Hadisenize!

İskilip'in Durak köyünden Yahya Sarp elini kaldırdı:

— Ben Müdürüm!

Arkasından öteki İskilipliler de el kaldırdılar.

— Dört demiştim, beş oldunuz!... Müdür çocukları ölçtü biçti: Neydi senin adın?

— Şevki Pelvan, Müdürüm!

— Gördün mü? Maşallah soyadın, gövde kesimine uygun! Sen çadır kurmağa kal! Senin adın?

— Cimşit Tok, Müdürüm!

—Tamam, sen de çadırda çalışırsın Cimşit... Cîmşit'in arkasından yürümek isteyen Ali Çan'ı durdurdu: Sen kal! Bekir Ozan'a işaret etti: Adın Bekir'di değil mi?

— Bekir Ozan Müdürüm: Çankırı'nın Taşoluk...

— Her zaman künyenizi söylemeyeceksiniz Bekir!... Sen de çalı kesmeye... Tamam mı?

— Sağol!...

— Dahraları, bir de küçük baltayı alın!... Size ip de versinler! Unutmayın ki, acıkmaya başladık bile... Bütün umudumuz sizlerde... Şimdi gelelim sakalarımıza!.. Kim su getirme işine gönüllü?

Çocukların ilk duraklaması, işlerden en az yorucusunun hangisi olduğunu kestirmek içindi. Çalı kesecekler seçilirken düşünmeye vakit bulan kurnazlar suculuğu göze kestirmişlerdi. Bu sebeple önde Hıdır Molla olmak üzere, altı kişi birden el kaldırdı.

— Ben Müdürüm!

— Ben...

— Beni yaz!

Hıdır Molla çocukluğundan beri kıskandığı köylüsü Esefin yıkandıktan sonra katırlardan birine binip birini yedeğine alarak türkü çağıra çağıra geçip, gittiğini gördüğünden beri suculuğa geçmeyi kurmuştu. Yalvarır gibi değil, hakkını ister gibi, ötekilerden bir adım ileri çıkarak bağırdı:

— Ben düğünlerde su çekerim hep Müdürüm!

Ben su çekerim ki...

Müdür, «Ne dersin?» anlamına Eğitmen Murat'a baktı, Murat elini kaldırarak Hıdır Molla'yı susturdu.

— Çetindir burda sakalık etmek Molla!... Neden mi? Katırlar beylik... Yollar sarp... Ayakları mayakları kırıldı mı, enstitüye geldiğiniz günün akşamı, babalarınıza, tarlaları, evleri, malı davarı sattırırsınız...

Bu sözü duyar duymaz, Molla Hıdır'la Cengiz Uslu kollarını indiriverdiler. Hemen yüz geri etmeyi onuruna yediremeyen Musa Korkut elini indirmeden kekeledi:

— Ben bilirim hayvan yedemeyi Eğitmenim..

Ben evvel Allah...

Murat süngüleri düşen oğlanların omuzları üstünden birini arıyordu. Bulunca seslendi:

— Esef!... Hey Yusuflu Esef!

Esef, ellerini göbeğine bağlamış, arkadaşlarının telâşına dalmıştı. Çağrıldığını duyunca toparlanıp koştu:

— Buyur... Buyur Eğitmenim...

— Sakalığı boşladın mı?

— Boşladık iznin olursa... Az biraz zebunlarımız alışsın...

— Kim? Bul bakalım!...

Esef önce yakından olanları gözden geçirdi:

— Nah bu Hıdır Molla bir... Bunun babası katır besler eveleski... Alışıktır bu, katır hayvanına...

Molla Hıdır, korkuyla atıldı:

— Laf mı bu şimdicik... Biz buraya katır çobanlığına mı geldik?

Esefin suratı birden asıldı:

— Benim çektiğim suyla, demin suratını yıkadın, ben senin katır çobanın mıyım?

— Yahu Esef... Yolu izi bilmem... Beylik hayvanın ayağını kırayım da, evi ocağı mı batırayım?

— Bunun çıkarı arkadaş... Kırmadan gidip gelmektir. Bunu da senden iyi başaran olmaz... Yanına, Mistik Anasızı da katalım.. Esef utangaç utangaç gülümsedi: Bize sorarsan, uygunu budur. Eğitmenim...

Murat, mal korkusuyle suratını buruşturarak yalvarmaya hazırlanan Molla'yı susturdu:

— Uzattın Molla, tadını kaçırdın iyice... Ferah ol, ben de geliyorum sizinle...

Molla gülmeye çalıştı ama, korkusunu büsbütün bastıramadığı da, seyrek kirpikli iri koyun gözlerinin pırpırlanmasından belliydi.

Emine öğretmen kızlarla yemek pişirmeye, Cemal Avşar araçları almak için çalı kesicilerle beraber depoya, Murat Eğitmen de sucularla birlikte Boğazdaki kaynağa gittiği için Keşiş Düzünde on iki Öğrenciyle Müdür kalmıştı.

Müdür Halim Akın, kalanları çevresine topladı:

— On iki çadır kuracağız arkadaşlar. Sekizi ön sırada... Yedisi erkeklerin, biri hanımlarla Emine öğretmenin... Biraz yukarıya öğretmenlerinizin iki çadırı. Biraz daha yukarıya benimkiyle revir çadırı... Susa boyuna kuracağımız depo çadırını saymıyorum! Çadır kurdunuz mu şimdiye kadar hiç?...

Çocuklar birbirlerine baktılar, Esef hepsinin adına karşılık verdi:

— Yok Müdürüm?...

— Peki... öğrenirsiniz!... Çadır kurmak için aranacak ilk şart: Rüzgârı kollamaktır. Çadırın kapısı rüzgâra karşı olmaz. Bir de, yerin akarını hesaplayacağız ki su baskınına uğramayalım! Buna göre uygun neresidir sizce?...

Çocuklar aslında hiç bir şey düşünmedikleri halde, bir şeyler hesaplıyorlarmış gibi çevrelerine araştırıcı bakışlarla baktılar.

Müdür Halim Akın, yeterince bekledikten sonra önceden seçtiği yeri gösterdi:

— İşte burası en uygunu... Sekiz çadır buraya... ötekiler, yirmişer adım arayla daha yukarıya... Bu sırada susa boyundan Nuri Çevik öğretmenin çağırma düdüğü duyuldu: Nuri Beyin düdüğüdür bu... Hadi Esef! Koş bak ne istiyor! Gelirken de biraz ince tahtayla bir keser al gel!

Esef koştu. Müdür kaldığı yerden anlattı:

— Çadırların çevresine su yolları kazacağız ki yağmur yağarsa kolayca akıp gitsin! Bizi ıslatmasın!... Şimdilik yerde yatacağız kısa bir süre... Ismarladığımız keresteler gelene kadar. Gelince, sedirler yaparsınız kendinize, topraktan kurtulursunuz! Esefin getireceği ince tahtalarla, çadırların kurulacağı yerleri işaretleyeceğim! Her çadır için üç işaret değneği gömülür yere... Bu üçgenin ortasına dikilir çadır direği...

Esef koşarak geldi. İnce tahtalarla keseri Müdürün önüne bıraktı:

— Ne istiyormuş Nuri öğretmen?

— Ocak için Müdürüm... Esef soluk soluğa konuşuyordu: Ocağın taşları için, iki kişi istemiş Bayan öğretmen... Bileğine güvenir iki arkadaş.

Müdür, sırayı gözden geçirdi:

— Bir sen gidersin Esef... ötekilerde istekli hiç bir davranış olmamış, yalnız Taşoluklu Yıldız, belli belirsiz kımıldamıştı: Bir de sen... Neydi adın senin?

— Yıldız... Taş... Yıldız Ulak...

— Haydi sen de beraber...

Esefle Yıldız yan gözle birbirlerine bakarak hızlı hızlı yürüdüler.

— Nerdensin?

— Ilgaz'ın Taşoluk köyünden...

— Kızların ikisi sizin köyden öyle ya?

Yıldız önce suratını astı, nasıl karşılık vermesi gerektiğini düşünerek gözlerini kırpıştırdı. Esef eğlenceli bir şey hatırlamış gibi, kıs kıs gülüyordu.

— Az kalsın Müdür Beye «Taşoluk'tanım» diyecektin, «Belki yollamaz» dedin, lafın gerisini yuttun!

Düzü bitirip inişe devrilmişlerdi.

Yıldız «Yok öyle şey...» derken kaydı, kıç üstü oturdu.

Esefin uzun uzun gülmesine meydan kalmadı, yeni postalları kaydığından, o da Yıldız'ın bir adım ilerisinde yere düştü.

— Unuttuk postalların yeni olduğunu arkadaş...

Yıldız kalktı, arkasını eliyle süpürdü:

— Taş çekilecekti, çalı kesilecekti de, neden çıkardılar eskileri sırtımızdan?

— Biti yavşağı n'apalım?

— Bikez değişmeyle, bitin kökü mü kesilebilir?

— Bilmem...

— Biti kesmek için mi çadıra konduruyor Müdür Bey bizi?..

— Yok! Açıkta yatmayalım diye...

— Ne demek, açıkta?... Yok mu esdüdünün yapıları?

Esef alay mı ediyor diye Yıldız'a biraz sert baktı:

— Ne yapısı arkadaş?... Yapı mapı yok... Biz konduracakmışız kendi yapılarımızı, Murat Ağamın dediği doğruysa...

— Nasıl kondururmuşuz bunca yapıyı? Gerçekten ürkmüştü: Yapı işçiliğine mi geldik buraya, öğretmen olmaya mı?

— Demedi mi size, bu esdüdülerin zagonunu Eğitmeniniz?

— Dedi ama, ben kulak asmadım! Olur mu yapışız? Dikebilir mi, köylü kısmı, dağ gibi hükümat yapılarını yazının yüzüne?

— Diker ki, ne güzel! Ne demişler, «Beylik işde bir yumurtayı dokuz kişi taşır» demişler. Çokluk oldu mu çabalamak ezmez adamı...

Yıldız biraz düşündü:

— öyle ya... Adam çoksa, baktın usandın, deliğin birine girer, biraz uyursun! Harçlık da verilecekmiş yeterince... Baktın iş ağır, cıbıl takımından birini tutarsın gündelikle çalıştırırsın!

— Yeter miymiş, yerine adam çalıştırmaya, burda verilen harçlık?

— Yetmezse köye haber salar, para isterim...

Düze inmişlerdi. Emine öğretmen, ocak için seçtiği taşları gösterdi. Bunlar, bir kişinin tek başına zor götüreceği iri taşlardı.

En büyüğünü iki yanından tutup birlikte taşıdılar.

Kızlar sağa sola bakmadan soğan soyuyorlardı. Yanlarında iki sepet dolusu da patates vardı.

Yıldız taşı düzlemek bahanesiyle çömeldiği yerden, belli etmemeye çalışarak Hanım Kuzu'ya bakıyordu. Hanım, gözündeki soğan yaşartısını elinin tersiyle şilince gül'dü:

— Kız Petek... Köyü mü özlemiş bu?... İp gibi yaş dökmesi neden?

Petek Elvan'ın da gözleri yaş içindeydi. Suratını buruşturarak gülmeye çalıştı:

— İyi bildin... Köyü özlemiş...

Esef, Yamörenli Elif İnce'ye dalmıştı, «ince ama bu Elif, incenin tıkızı da, tıkızın incesi... » öteki öğrenciler gelmeden iki kez «Esef kardeş» demişti bu Elif... «Sesi de nazlı ki, balşeker... »

— Hadisenize Esef!... Aç kalacaksınız bu gidişle...

Esef yalanırken, Emine öğretmenin sesiyle fırladı.

Bu kez taşları, arkalarında getirdiler. Ocağı çattılar, üstüne ıskara demirlerini uzatıp koca kazanı bindirdiler.

Kızlar soğan soymayı bitirmişler, patatese girişmişlerdi.

Nuri Bey, tenekeden çıkardığı bir karavana kavurmayı taşıttı.

Yıldız yokuşu çıkarken üstüste yutkunuyordu:

— Neydi depoya bakan öğretmenin adı?

— Nuri Bey... Nuri Çevik...

— Kıymış Nuri Bey kavurmaya... Yığmış tepe gibi...

— Kıymış yok... Tartıyla...

— Kızlar yaşadı arkadaş... Atı atıverirler ağızlarına reziller, gizliden kavurmaları...

— Atabilemezler. Emine öğretmen necilik?...

Öksürdü, çekinerek sordu: Sizin Taşoluğun kızları böyle

konuşkan mıdır hep, Petek Elvan gibi? Yıldız kaşlarını çattı:

— Bize hısım olur ana soyundan bu Petek...

— Desene kardaş... Ben de şaştım!

Esef, sıkıntılı sıkıntılı sustu. Elif İnce'den laf açıp açmamayı düşündü biraz, «Gerekmez» diye vazgeçti. Can sıkıntısıyla içini çekti:

— Saat kaç Yıldız Ağa?

Yıldız camını sağ koluna sürerek parlattıktan sonra biraz kasılarak, saate baktı:

—On ikiyi on dört geçmekte... Yemek kaçta çıkar?

— On ikide ama, bugün baht işi... Ne zaman pişerse...

— Yandık... Bir şey hatırlamış gibi durdu: Kamyonu neden kaçırdın sen?

— Hangi kamyonu?...

— öğrenci toplayan?...

— Kaçırmadım. Kim dedi?

— Senin hemşeri...

— Hıdır Molla mı?

— Molla... Koca göz oğlan...

— Keyf oldu mu, bizim kamyonu kaçırmamıza?

— Eh... Oldu biraz...

— Olur. Ulan Molla Hıdır! Ulan rezil! Ya biz kamyonu kaçırmışız da, buraya sizden önce nasıl gelmişiz?

— Ben de ona şaştım.

Bu kez de Esef kasıldı:

— Biz buraya öğretmen cipiyle geldik Yıldız

Ağa, biz kamyon kaçıracak akılsızlardan değiliz.

Birden ikisi de «Aman» diye irkildiler. «Vardı haaa... Savulun!» bağırtısıyla Keşiş Düzü'nden sanki ev kadar bir kaya kopup havaya fırlamıştı.

Fırlayan şeyin kaya olmayıp kocaman bir çalı demeti, bağıranın da, İskilip'in Durak köyünden Alevî Ali Can olduğunu anlayınca ikisi de sövmeye başladılar.

Kurnaz Ali Can, topladığı çalıları, susa boyuna sırtında indireceğine, yokuş aşağı, yallah edip yuvarlanıştı.

Ulan domuz Alevî... Alacağın olsun...

— Yahu nedir? Bu rezil kızılbaş, yüreğimizi yarayazdı, arkadaş...

— Aman kara çalı... Amanı bilir misin oğlum!... Yuvarlanarak dibi bulma da, şu rezil İskilipli gelsin arkandan teker meker...

Esefin duası yerini bulmamış, çalı düze inmişti.

Ali Can, elini dizine vurarak seviniyordu:

— Ulan aferin, Keşiş Düzü'nün kara çalısı... Motorlu musun yavrum?

ötekiler de Ali Çan'a uymuşlar, topladıkları çalıları tepeden yuvarlamışlardı.

— Bunlar nerde buldular dağ başında bunca ipi arkadaş?

— Ben gördüm... Sarmaşıkla bağlamışlar çalıları... Bu Alevî milleti bu kadar akıllı olmayacaktı ya... Bu herif, bu aklı kimden yağmaladı?

Düze çıktıkları zaman, Müdür Halim Akın, yere bir şey çakıyordu. Kalktı, bacaklarını açabildiği kadar açarak üç adım gitti, yanı sıra koşan öğrencinin elindeki ince tahtalardan birini alıp çaktı, iki tahtanın ortasına geldi. Bu kez yana doğru değil de, gerisin geri, dağa doğru üç adım ölçtü. Üçüncü tahtayı çaktı.

Yanaştılar. Şimdiye kadar yedi çadır yeri işaretlenmişti.

Müdür Bey sekizinciye başlamadan durup çevresine baktı. Şirin'in döl güden küçük çocukları gelmişler, biraz geride durup seyre dalmışlardı.

Müdür Halim Akın, Zeynel Ağanın yeğeni Duralî'yi tanıyınca elini

salladı:

— Merhaba Durali! «Hoş geldin» yok mudur sizin Şirin'de?

— Hoş geldiniz, Müdürüm! Diyecektik ya, baktım uğraşmaktasın!... «Deriz ileride yavaş yavaş» dedim.

— Bizde «hoş geldin» sipsivri olmaz! İmece bilmez mi Şirinliler?

— Bilinmez mi?

— Hani ya tutsanıza bir ucundan... Bak maşallah, bir manga varsınız!

— Buyur Müdürüm! Buyur, ne demek?

—Çadır kurulurken gördün mü sen hiç?

— Aanh...

— Çadırın direği altına düz bir taş konur. Hadi bakalım, her çadır için birer düz taş bulup getirin! Çok büyük istemez! İki elim kadar olsa yeter! Göreyim sizi Şirin'in arslanları... Buranın taşını, toprağını tanıdığınızdan, bize taşların iyisini bulursunuz elbet...

Çocuklar çil yavrusu gibi dağıldılar, ökkeş Yiğit, Yıldız'ın yanına geldi, Esefe duyurmamak için fısıldadı:

— Okul mokul yokmuş burda arkadaş... Çadırda oturacakmışız bir zaman...

— Sonra?

— Bilmem!

— Sonrasını da ben öğrendim. Biz yapacakmışız okulu mokulu...

— Biz mi? ökkeş, ürkek ürkek çevresine baktı: Buncacık adamla mı yapılacak, dağ gibi okullar?... ölürüz yahu? Buna can mı dayanır?

— Neden ölürmüşüz? Baktık durumlar çetin, basar gideriz. Dünyanın avanağı biz miyiz yahu?

— Gitmek vardıysa bu beylik urubalar hiç giyilmeyecekti arkadaş... Bikez giyimi giydin, karavanasından yedin mi, dokuz araba ot yoldurur hükümat, otsuz yerden adama... Çadır yerini şevkle adımlayan Müdüre umutsuz umutsuz baktı: Yanlış çizdik biz bu çizgiyi Yıldız Ağa... Niyazi Çavuşun sözünü dinlemek varmış... Hocanın sözünü dinlemedik, Muhtar Nazmi Emminin sözünü dinlemedik. Anan karı bunca ağladı. Halt ettik! Ömer Eğitmenin laflarına kanmak yoktu.

Yıldız Ulak sinirli sinirli güldü:

— Ömer Ağanın lafıyla mı geldik biz buraya ki, sen bunu böyle söylemektesin?

— Haltettik. Karı yoluna esdüdüye gelmek mi olurmuş? Hadi dişini sıktın da bitirdin diyelim...

Sonu? Yirmi kayma aylık... Bir yandan bebeleri okut, bir yandan «karnımı doyuracağım» diyerek toprakla boğuş! Gittiğin yerde, köylü sana sulak yerden toprak mı verir? Toprakla boğuşacaktın da babanın bunca variyetini neden koyup geldin? Evet, yanlış çizdik biz bu çizgiyi arkadaş. Yol yakınken...

Müdür ön sıradaki sekizinci çadırın yerini işaretlemişti. Durali elinde tuttuğu saya taşını üçgenin ortasına koyarken kaba bir ses duyuldu:

— Hey Durali! Nedir o? Bırak gel...

Durali'yle beraber herkes sese döndü.

Bağıran Şirin'in korucusu Hüseyin Karabaş'tı.

Omuzunda kapaklı martin tüfeği vardı. Müdürü görmemiş gibi Durali'ye bakıyordu:

— Taş Hüseyin Emmi! Çadır taşı...

— At elinden... Ne tenbihlendi size? Malları salmışınız başıboş... Hadi, bırak dedim!

Durali, taşı Müdür beyin gösterdiği yere telâşsız bırakırken Müdür

sordu:

— Bu Hüseyin Ağa kimdir, Durali?

— Köyümüzün korucusu Müdür bey...

— Tamam! Ben de korucuyu bulsak diyordum. Merhaba Hüseyin Efendi...

Hüseyin gözlerini ürkek ürkek kırpıştırdı:

— Merhaba Beyim! Yüz verme bunlara... Rezildir bu kopuklar... Çocuklara çıkıştı: Tembihlenmedi mi size! Keşiş Düzü'ne çıkmak yok, denilmedi mi?

— Neden? Biz memnunuz! Faydaları dokundu. Taş buldular.

— Olmaz Beyim! Yüz verirsen, rezillik bırakmaz çıkarır bunlar, baş edemezsin!

— Baş edemezsek seni çağırırız imdada... Tuzsuz yağ, süt, yoğurt, yumurta lâzım bize... Şirin'de dükkân var mı?

—'Yok beyim...

— Bulabilir miyiz?

— Bilmem! Durali korucu Hüseyin'i yalanladı:

— Çoktur Müdür bey, istediğin kadar... Hüseyin tavuk kısalar gibi ayağını yere vurdu:

— Höst! Sana mı soruldu alçak!... Savuş dedim, yersin şamarı... Biz bilmeyiz beyim. Zeynel Ağa bilir! ,

— Çeltik ekermiş sizin Şirin, lâzım olursa pirinç bulur muyuz?

— Zeynel Ağa...

— Bırak Zeynel Ağayı... Kaçadır?

— Zeynel Ağa bilir beyim... «Bir şey soran olursa, karışmayın» dedi Zeynel Ağa! Nerde bizim Murat Eğitmen?

— N'apacaksın?

— Hiç... Görmedim de...

— Suculara içme suyunu gösterecek!

— İyi...

Durali gerileyip kendisini güvene aldıktan sonra bağırmaya başlamıştı:

— Pirinç de var Müdür bey... Tuzsuz yağ var. Kömüş ineği kaymağımız bile var! Sultan ablaya diyeyim de alsın gelsin mi?

— Höst rezil!

Korucu Hüseyin, yerden taş alacakmış gibi döneleyince, Durali koşarak kayaların arkasına geçiverdi.

Korucu Karabaş Hüseyin, Müdürün karşısına gelip ellerini göbeğine

bağladı:

— Sana selâmı var, Zeynel Ağanın, Müdür Bey!... «Toprağımızda töredir» dedi. «Beyler buyursun, çorbayı bu akşam bizde içelim!» dedi, «Arabaylamı gelirler, hayvan mı salalım!» dedi.

Müdür Halim Akın önce bu çağırıya «olmaz» diyecekti, hemen vazgeçti:

— Sağolsun Zeynel Ağa! Olur, geliriz ama, yemekten sonra...

— Orasını ağa keyfin bilir!

Korucu Hüseyin asker patası çekip savuştu. Müdür arkasından bir zaman bakıp başını salladı, öğrencilere döndü:

— Hadi arslanlar!... Getirin bir yandan çadırları... Her üçgenin yanına bir çadır... Kazıkları mazıkları düşürmeyin sakın taşırken...

öğrenciler patikaya doğru yürüdüler. On iki kişiden ancak beş tanesi hızlanmıştı. Gerisi, göz göre ayak sürüyor, pişmanlıkta, Yıldız'la ökkeş'e çoktan katıldıkları anlaşılıyordu.

Güneş iyice dikilmiş, değdiği yeri dağlamaya başlamıştı.

Ökkeş, domuzuna susadığını birden farkederek dudaklarını yalayıp yutkundu:

— Yanmışım ben arkadaş... Suyu var m'ola, bu bizim

esdüdümüzün?

— Bilmem... inince, Petek kızdan iste bakalım... Fırsatını da

bulursan, «Vazgeçin bu oyundan kahpeler... Sizin niyetiniz bizi öldürmek mi?» deyiver.

— Benim Peteğe kalsa, gelicilerden değildi ya, fukaranın şeytanı senin domuz Hanım... İmansız olur ama, bu kadar mı olur? Kuzuymuş... Hanım Kuzu... Kuzuya kurban olayım... Bildiğimiz katır bu... Yokuştan yuvarlanır gibi inen zebun oğlana baktı bir zaman, Bekir'i hatırladı: Evet, fukara olduğundan, Bekir'e bu esdüdü yakışır. Zebun olduğundan,

üstesinden gelemez köy işlerinin... Zorlatacak şunun gibi, ister istemez!

Anası karının ağlamasına ne demeli? Çiftliği çubuğu, Arap atlarını bıraktı da mı, sen böyle yolunmaktasın be karı? öğretmenliği hak ederse, bir iki okutur bebeleri... İt besler, avakuşa gider... Bekir'e benzeyen çocuk tekerlenip kıçüstü kaymaya başlayınca Yıldız güldü, ökkeş buna gerçekten kızdı: Bir de güler... Hiç utanır mı hey Allah?

— N'olmuş oğlum? Ne var utanacak Allahıma şükür?

— Hep senin yüzünden değil mi, bu çektiklerimiz?... Bir de laf arası «Adamoğlu beş düşünüp bir işleyecek» dersin. Bunca söyledim: «Bu Kuzu kabilesi, delidir, bunlarla oyun olmaz» dedim, «Bunları iyilikle yola yatırırsan yatırırsın» dedim. Yok, biz öyle dememişiz, «Kızın önüne çık, bileğine yapış, sürü» demişiz... Güç yetireydin neyse neydi. Yüzüne gözüne bulaştırdın ki, büsbütün... «Ağasına söyler» diye korktuk bir zaman, eşkiya Eğri Ahmet gibi silâhlara burunduk... İçini çekti: Vara söyleyeydi keşkeme... söyleyeydi de kozumuzu köyümüzde bölüşüp Keşiş Düzlerinin gurbetine düşmeyeydik böylece...

— Söyleyeymiş... Kolay mı söylemek? Sen neden sakladın, taşçılığını, duvar ördüğünü Müdür Beyden?...

— Niyazi Çavuşun bana sıkı öğüdü var arkadaş... Gurbet yerin, bir de askerliğin yasası: Durum vaziyeti öğrenmeden, bildiklerini ortaya dökmek yok... Ne denilmiştir? «Yüksek olup asılma, alçak olup basılma» denilmiştir. Seni işe sürerler ki ezmecesine...

— Hele şuna! Adam Niyazi Çavuşa uyup... Kendisi, nalbandı dükkânda görmemişken askerde, «Nalbandım» diye ortaya çıkıp çavuşluğu takmış ya koluna?...

— Takmış ama nasıl takmış? Zenaati öğrenene kadar yediği köteği n'apalım? Katır tepmiş ki, az kalmış karnı yırtıla... Biz bu öğüdü neden tuttuk? «Başından geçmiş, bilir» diye tuttuk.

— Hay akılsız ökkeş! Peki Ömer Ağam senin duvarcılığını, taşçılığını, elinin kesere, testereye yattığını Müdüre demez mi?...

— Diyebilemez! Çünkü Esdüdüye gelirken şartlaştık biz... Kimseye demeyecek! Dünyanın avanağı ben miyim yahu! Biz buraya okumak için gelmedik mi, okuyup efendi olmağa... Taşla, çamurla boğuşmak neyin nesi?

— Ağlama oğlum, davran!.. Millet çadırları sırtladı, yokuşu yarıladı çoktan... Höst! Kahpeler bizi gözlemekte... Davran dedim...

— Nuri Bey'in anlatması üzerine, çadır bezlerini yere serip kazıkları, direkleri ortalarına koydular, sıkıca sarıp önlü arkalı tutarak yürüdüler.

Yokuşta ayakları kaydıkça ökkeş sövüyor, Yıldız'ın gülmesine büsbütün kızıyordu.

Bütün çadırlar, üçgenlerin önlerine bırakılınca, Müdür Halim Akın ön sıranın baş çadırını üçgenin ortasına getirtti, direğin üst parçasını alt parçadaki boruya geçirdi, ucunu çadır bezinin tepesindeki yuvaya taktı, «Hadi arkadaşlar, hepinize başarılı olsun!» diyerek kaldırmağa başladı, Nuri Çevik öğretmen de yardım etti, ilk çadırın direği ortadaki saya taşına oturdu, Nuri öğretmenin gösterdiği gibi dört kişi yan ipleri çekerek çadırı açmışlar, kazıklarını balyozla çakıp ipleri bağlamışlardı. Böylece, Emine öğretmenin çadırı, sıranın başındaki yerine kurulmuş oldu.

İlk barınağın ayağa kalkmasına, öğrenciler apansız o kadar sevindiler ki, Esefin ardına takılarak hep bir ağızdan «Hoooo» diye bağırdılar. Hele şurasını burasını çekiştirip çadırın gerçekten sağlam olduğunu, beri benzer esintiyle yıkılmayacağını anlayınca hem şaşmış, hem de kibirlenmişlerdi.

Üçüncü çadırdan sonra, Yıldız Ulak, Nuri Çevik öğretmenden, dördüncü çadırı kurmayı kendisine bırakmasını istedi. Nuri öğretmenin «Olur» dediğini duyunca Yusuflu Esef de beşinci çadırı kurmak için ortaya atıldı.

— Hay hay, aslan Esef ama, dediğim gibi, ne çok gereceksiniz, ne de çok gevşek bırakacaksınız... Bakın benim yaptığıma... Kurulu çadırlardan

birinin önce bezini, sonra kazık bağlarını yaylandırdı: Hadi göreyim sizi tosunlarım, yemekten önce bitirelim bu işi...

Nuri Çevik, ne kadar terlediğini ancak uğraşmayı bıraktığı zaman anlamıştı, İç çamaşırları, gömleği suya batmış gibi ıslaktı. Yaprak oynamıyor. Keşiş Düzü'nün önünde, çıplak bozkırın havası, toprağın altında dev ocaklar yanıyormuş gibi, tütüyordu. Yemek pişirmek için aşağıda yakılan çalıların dumanı, gökyüzüne minare gibi dümdüz yükselmekte, bu dumanın görünüşü, toprağın altında dev ocakların yandığına insanı büsbütün inandırmaktaydı.

Dumanlı Boğazın arkasındaki dağlar, neftiliklerini çoktan kaybetmişler, buzlu camdan görünür gibi, açık kül rengine dönmüşlerdi.

Nuri Çevik, birini yollayarak biraz su getirmeyi geçirdi aklından, çocukların da, terli terli suya saldıracaklarını düşünüp vazgeçti, hafif bir esinti bulabilmek umuduyla Keşiş Düzü'nün burnuna doğru yürüdü.

Burada, Keşiş Düzü, bozkırdan yirmi metre kadar yüksekti. İlgaz'dan gelen susayla Dumanlı Boğaz'a sapan toprak yol burnun tam ucunda birleşiyor, plâtyoyu, denizi yararak giden büyük bir gemiye benzetiyordu; Tüten havanın ötesinde kımıldıyor gibi görünen, çırılçıplak bozkır da, hani bu haliyle denizi andırmıyor değildi.

Nuri Çeviğin suratına umduğu esinti yerine, iyice kızdırılmış bir tandırın üstüne eğilmiş gibi, harlı alev kızgınlığı vurmuştu. Cıgara yaktı.

Dumanlı Boğaz'dan çıkıp Şirin köye bükülerek hemen gözden kaybolan dere, sanki cam kırıklarıyla dolu bir hendekti. Serinlik vereceğine, insanın içini büsbütün kurutuyordu.

Nuri Çevik, çok uzaklardan geliyor duygusu veren yorgun, gönülsüz bir «Hop» sesi duydu. Çocuklar, direğini doğrultup iplerini kazıklara bağlayarak bir çadırı daha kurmuşlardı. Dönüp bakmaya üşendi. Böyle sıralarda, hep aklına gelen bir fikri uzaklaştırmaya çabalıyordu: «Evet, çalışmak değil bu bizimkisi aslında... Yorulunca, «Yoruldum» bile demeyi gerekli görmeden, bas yürü! Çevrene bak bir zaman, cıgara yak!. Cıgarayı

attı. Gerçek çalışma, işte yorgunluk başladıktan sonra, bırakıp yürüyemeyecek durumdayken sürdürülen iştir.»

Katırlar kayaların arasından apansız çıktılar.

Molla öndeki genç katırın yularını koluna takmış, Paso yaşlı katırın kuyruğunu tutmuştu. Murat Eğitmen pınarda kalmış olmalıydı. Nuri Çevik, Boğazın kuytusunda, serin gölgelikteki pınar başını, hele gölleri, şiddetle özledi. «Yüzünü yıkarsın bol bol... Yüzüne çarparsın suyu buz gibi... Daha doğrusu, soyunur dalarsın göle... »

Çeşitli çamlarla kaplı dik yamaçların çevirdiği göller yemyeşildi. Hem de yalnız bir yeşilin silmesi değil, dünyada görülmemiş bütün yeşillerin içice sokulması... öyle ki orada serinlik bile yeşildi. İnsan sanki suda değil yeşilin derin ruhunda yüzüyordu.

Nuri Çevik, gözlerini bir hayal dünyasından, gerçeğe açtı.

Molla Hıdır, bacakları dizlerine kadar yapışkan balçığa batıyormuş gibi, her adımını zorla attığı halde, katırlar da insanlar da, tüten havanın ötesinde, ayakları yere basmıyormuş gibi, serap duygusu veriyorlar, bir bakıma, dörder gaz tenekesi yüklü sandıklarıyla altun arayıcı filmlerinin Klonik yolcularını hatırlatıyorlardı. «Biz, altun yerine, Bozkırdaki cevheri arıyoruz!. Altundan bin kat değerli, insan cevherini...»

Nuri Çevik «insan cevheri» sözüyle yolda müfettiş Şefik Ertem'in söylediklerini hatırladı: «Çekirdeği olsa böyle çıplak kalır mı bozkır?» Yüreğini korkuya benzer bir ürperti yokladı. Bozkır, kızdırılmış bir demir levha gibi korkunç çıplaklığıyle güneşin altında cansız yatıyordu. Dış görünüşüne bakarak hiçbir canlı çekirdek saklamadığına yemin edilebilirdi. «Orta Asya'dan insanlar, bu geniş umutsuzluğun itilimiyle yerlerini yurtlarını bırakıp göçmüş olmasınlar! Dayanılmaz buna evet... Buna karşı direnmek olmaz!»

Arkadan gelen «Hooo... Hop!» bağırtısıyla irkildi.

— Hoooooo... Hop!...

İki hop arasında yarım dakika aralık var yoktu. Kümeler, yarışmanın hızına kapılmışlar, yakıcı güneşi, yorgunluğu, daha önemlisi, açlığı unutmuşlardı.

Nuri Çevik gözlerini yumdu. İnsanoğlunun, ortada hiç bir şey yokken, çoğu zaman, kendi zararına olduğunu bilerek yarışa girmesindeki soylu güce biraz kederle gülümsedi. Bu yüceltici güç, çoğunlukla, körpeliğin iyimserliğinde doğup gelişiyordu. «Doksanına geldiği halde zeytin ağacı dikebilmek... Türkçesi: yaşlanmamak, bu gücü yitirmemekle olur...»

Bozkıra bakmaktan gözleri yorulup arkasına döndüğü zaman, çocuklar, ön sıradaki sekiz çadırı kurmuşlar, yirmi metre kadar yukarda, öğretmen çadırlarının çevresine toplanmışlardı.

Midesinde açlığın keskin kazıntılarını üstüste duyarak saatine baktı. On üçü yirmi geçiyordu. «Biraz odun almadığına, Halim Bey şimdi ne kadar öfkelenir» diye yutkundu.

Ayaklarını sürükleyerek yürüdü. Belki yüz yıldan beri saban yüzü görmemiş bu. toprak, ancak bir başka yıldızda duyulabilecek, ürktücü bir yabancılıkla yorgunluğunu kat kat artırıyordu. Kendini zorlayarak hızlandı.

Müdür Halim Akın ilk kurulan çadırların birinde, toprağa bağdaş kurup rahatça oturmuş, defterine bir şeyler yazmağa dalmıştı.

Nuri Çevik, Müdür Halim'in «esdüdücü» olduktan sonra da kendisi gibi, arada bir, yılgınlığa kapılıp kapılmadığını merak etti. «Kapılıyorsa bile hiç belli etmemeyi beceriyor. Gerçek dayanma gücü de bundan başka bir şey değil!... »

Müdürle, şu anda, ne üstüne olursa olsun, iki kelime konuşmayı çok istediği halde, niçin olduğunu aramadan, görünmemeye çalışarak geçti.

Müdürün çadırı on ikilik —on iki parça bezden yapılmış— olduğu için, ötekilerden daha ağırdı. Ayrıca önünde, iki direkli bir de gölgeliği vardı. Kendisi bu kadar yorulduğuna göre, çocuklar kimbilir nasıl bitiktiler? Bunu düşününce, kaytarmacılığından utanıp kendisini de şaşırtan bir gayretle hızlandı.

Yusuflu Esef, direği kocaman elleriyle kavramış, bir araya getirdiği dizlerine sıkıca dayamıştı. Dişlerini vargücüyle sıkarak yavaş yavaş kaldırıyordu. Ceketi, gömleği, postalları atmıştı. Zorlarken boyun damarları, başparmak gibi, şişiyor, pazıları halat düğümlerine benziyordu. Yardım edenin Nuri Çevik öğretmen olduğunu fatketmediği için, iki derin soluk arasında çıkıştı:

— Çok asılma ulan Asılma... Dengesi kaçar!

Çadır bezinin dört yandan kazıklara bağlanmasını sabırla bekledi, gülümseyek döndü:

— Tamam arkadaş... Nuri öğretmeni görünce ürktü, sonra utandı: Çorumlu sandım seni öğretmenim... İskilipli Şevki Pelvan sandım...

— İyi...

— Yendik sayende Taşoluklu Yıldız'ı öğretmenim... Ezip geçtik Taşolukluları...

— Nasıl tutuştunuz?.. Onlar mı istedi?

— Onlar! Sonunda Müdür Beyin çadırına biz yetiştik önce! Ellerini beline koyarak, on beş metre daha yukarda, revir çadırını kurmağa uğraşanlara bir zaman baktı, sonra, gene Nuri Çevik öğretmenin yanında olduğunu düşünmeden bağırdı: Revir çadırını, kurmuşken, içine gir de yatıver, Taşoluklu Yıldız!... Yatıver güzelce!...

Yıldız Ulak direği dikmiş, iplerin kazıklara bağlanmasını bekliyordu. Dört yandan «Tamam» sesleri gelince direği bırakıp döndü:

— Bir şey mi dedin, Bay Esef?

Esef, «Bay sözüyle bir an şaşırdı, sonra kendini toplayarak güldü:

— Yok, bay Yıldız, yok bişey...

— Nesine tutuştunuzdu?

Esef, az kalsın, boş bulunup «Bir paket köylü cıgarasına» diyecekti. Dilini ağzının sağ yanından çıkarıp dişleyerek sustu.

— Koymadınız mıydı bişey?

— Koymadık öğretmenim...

Yıldız'la yanındakiler yaklaştıkları için Esef son sözü çok acele söylemişti.

Nuri Çevik anlamazdan gelip çocukları, açılır kapanır masayı,

iskemleleri, karyolaları getirmeye yolladı. Onlar gelene kadar çadırları yokladı. İlk birkaçını iyi kurmuşlar, sonrakilerde, çekişmenin telaşıyla ipleri çok germişlerdi. O kadar ki, son çadırların bezleri hiç esnemiyordu.

Nuri Çevik biraz gevşetilmesini söyleyince, buna en çok Esefle Yıldız şaştılar:

— Gergini daha iyi değil mi öğretmenim?... Yel estikçe

yapraklanmaz!

— Bunlar yeni çadır... İpleri de yeni ...Yeni bez, yeni urgan,

yağmurdan sonra güneşi yerse n'olur, bakalım? '

— N'olur? Yıldız'la Esef yardım ister gibi birbirlerine baktılar:

Kurur.

— Kurudu mu n'olur?

iki delikanlı, bu sorunun karşılığını bulmak için gözlerini kırpıştırıyorlardı. Nuri Çevik, şakadan ayıpladı:

— Yazık sizin okuduğunuz beş sınıfa... Yıkanınca daralmaz mı'bez

kısmı?

— Daralır az biraz...

Yıldız, meseleyi anlayıp atıldı:

— Bildim öğretmenim... Yağmuru yiyip güneşte kurudu mu, gerilir bunlar büsbütün... Yarılır karpuz gibi...

— Esefin iyice anlamasını beklemeden döndü, ipleri gevşetmeğe

koştu.

Müdürün çadırını döşedikleri zaman, Cemal Avşar'la çalıya gidenler, açlıktan karınları belkemiklerine yapışmış döndüler. Sakalarla Murat' eğitmen de, daha iyi durumda değillerdi. Dumanlı Boğaz Köy Enstitüsünün ilk yemeği utanılacak kadar geç kalmıştı.

Müdür Beye çadırının hazır olduğunu Esef haber verdi.

Müdür Halim Akın, çadıra girmedi, içeriye bir göz attı, Esefin umduğunun tersine kimin kurduğunu sormadığı gibi, «Aferin» de çekmedi. Saatine baktı:

— Yemek pişmedi mi?

— Pişmedi Müdürüm... Suyu kaynadı kaynayacak... «Yarım saat ister» dedi, Emine öğretmen...

Müdür can sıkıntısıyla bir zaman yere baktı, sonra, karşısında yarım yuvarlak biçiminde duran öğrencileri gözden geçirdi.

Çocukların çoğu yarı bellerine kadar çıplanmışlardı. Yüzleri gibi, gövdeleri de toz toprak içindeydi.

Müdür Halim Akın'ın suratındaki aşıklık, yavaş yavaş silindi, eserini çok beğenmişlerin övüntülü sevincine döndü:

— İyi çalıştınız aç açına, bu sıcakta... Sağolun arkadaşlar!. Yarım saatlik bekleme zamanından yararlanıp sizi kümelere ayıracağım. Sonra yemeğe

kadar, çadırların gölgesinde dinlenirsiniz! Defterini çıkarıp okumaya başladı:

— Birinci küme: Küme başı Nuri Çevik öğretmen... Adını okuduklarım sağa geçecek... Kastamonu'nun Tosya kazasının Yusuflu köyünden, Esef Çakır, Mehmet Uyar, Hızır Molla... Boralıbel köyünden Paso Ayvaz... Çorum'un İskilip kazası Durak köyünden Ali Can, Dede Sarp, Cimşit Tok, Günlük köyünden Şevki Pelvan, Mistik Anasız... Dokuz kişi... Tamam... Şimdi okuyacaklarım da ikinci küme... Kümebaşı Cemal Avşar öğretmen... Çankırı'nın Kurşunlu kazası Camili köyden Recep Erdoğan, Cengiz Uslu... Virankale'den, Musa Korkut, Dursun Alıver... Ilgaz kazasının Kıraç köyünden Timur Arslan, Hasancık Alabaş... Taşoluk'tan Bekir Ozan, Ökkeş Yiğit, Yıldız Ulak... Enstitü kanununda küme çok önemlidir.

Küme arkadaşlığı, bilene, hemşerilikten, hatta kardeşlikten ileridir. Bundan böyle, çalışmada şerefi, tek tek değil, kümeniz adına kazanacaksınız!

Biraz sustu. Çocuklar gibi Nuri Çevik öğretmenle Cemal Avşar öğretmen de sözü bitti sanmışlardı. Çadırlara doğru yürüyecekleri anda, elini kaldırıp durdurdu:

— Kümelerin adlarını sormadınız? Birinci kümenin adı: SAKARYA... Biraz bekledi: İkinci kümenin adı: KUBİLAY... Bu adlara, lâyık olmanızı isterim!...

Hepsinden önce kendisini gene Çakıl'dan Yıldız Ulak toplamıştı. Toprağı kaynatan ağır güneşin altında boğucu havayı hafifçe sarsan bir sesle bağırdı:

— Sağol!...

ötekiler bir ağızdan haykırdıkları için, ikinci «Sağol» havadaki bunaltıyı yararak Boğaza kadar gitti, kayalardan kayalara bir zaman yankılandı.

Dumanlı Boğaz

Kuru ot balyalarının üstüne serilen örtüye, yarım tayınlar yığılmış, bir karavanaya da, soyulup dörde bölünmüş soğanlar doldurulmuştu.

Bunların başında, Yamören'den Elif İnce, kazanın başındaysa kocaman bir kepçeyle, Çakıl'dan Hanım Kuzu duruyordu.

Kızların ikisi de, padişah hazinesinin kapısını bekleyen kılıçlı nöbetçiler gibi, ağırbaşlı, sert kibirliydiler.

Delikanlılar Nuri Bey'in düdüğünü duyar duymaz yokuş aşağı sevinç bağırtılarıyle koştukları halde, kızları öyle görünce «Aç it gibi salıyor» dedirtmemek için, kendilerini tutup durmuşlardı.

Nuri Çevik «Her küme için bir karavana gelsin» dediği vakit, birinci kümeden pek gönüllü çıkmaması bundandı. Esef karavanayı, Nuri öğretmen «Hadisene» diye işaret ettiği için almıştı.

Kümenin karavanasını Bekir Ozan'da görünce Yıldız Ulak'ın aklı başına geldi, önündekileri iterek ileri geçip karavanayı tuttu. Bir yandan kimseye belli etmemeye çalışıyor, bir yandan, fısıl fısıl, «Bırak şunu... Bırak oh Bekir!» diye yalvarıyordu. Bekir ya gerçekten, Yıldız'ın niçin böyle yaptığını anlamamıştı, ya da bunaltmak için anlamazdan gelmişti.

— Bırak ağa!.. Ben alırım, sen benim tabağımla kaşığıma bak!...

— Bırak, dedim, alçak... Bu nasıl oyun!... Nuri, çekişmeyi kesmek için araya girdi:

— Sen de bizim karavanayı al, Yıldız Ulak...

Müdürü, öğretmenleri düşünmek hiç mi yok?...

Surdan bana, bir tabakla bir de kaşık getir.

Yıldız, karavanayı telâşla kaptı, Cemal öğretmene bir tabakla bir kaşık koşturup sıraya girdi.

Saat ikiyi geçiyor, etli patates yemeğinin tüten dumanı, aç delikanlıların ağzını sulandırıyordu.

Nuri Çevik, kazanın yanına gitti, kepçeyi Hanım' dan aldı:

— Bugünlük ben göstereceğim, sonra siz kendiniz yapacaksınız. Yemeği, aslında Aşlık başı dağıtır. Aşlık başı hafta nöbeti tutan kümedendir.

Aşlık başı dağıtıma başlamadan ence, kazanı şöyle bir karıştırır, var gücüyle... Kepçeyi kazana soktu, ağır ağır karıştırdı: Karıştırır ki, eti, yağı eşit gitsin karavanalara... Dalgın bakan Esefi çağırdı: Gel bakalım birinci küme... Kaç kişisiniz?

— Dokuz öğretmenim!

— İşte sana adam başına ikişer kepçe... Kestirdiniz mi yemek yerinizi?

— Kestirdik öğretmenim!

— İyi...

Çocukların ellerine birer çukur sahanla birer kaşık verilmişti. Sahanlar bakırdı. Yeni kalaylatıldığından güneşte parlıyordu.

Karavanası yemek yerine giden küme, teker teker kazanın yanına gelip sahanları Elif İnce'ye uzattı. Elif İnce, her birine yarım tayınla bir baş soğan koydu.

Karavanacılar kendi kümeleri için, susanın kıyısında, birer kaya gölgesi kestirmişler, karavanaları götürüp orada yere bırakmışlardı. Her küme kendi karavanasının çevresine oturdu.

Esef, arkadaşlarının tabaklarına, önce dolu dolu birer kepçe yemek koydu, geri kalanı, dikkatle üleştirdi.

Bir zaman, hızlı solumalardan, üflemelerden,ağız şapırtılarından, kaşık seslerinden başka bir şey duyulmadı. Açlığın ilk hırsı biraz basılınca ikinci kümede tek tük konuşmalar başladı:

— Bir adam, dokuzu onu bilmeyince, neden karavanaya yapışmalı da kazan başına koşmalı?...

Ağız şapırtıları, kaşık şakırtıları sürdü bir zaman...

— Sen bu lafı neyin üstüne dedin, Cengiz Uslu?

— Neyin üstüne var mı, Musa Korkut, Taşoluk' tan Bekir Ağa üstüne...

— Sence, dokuzu ondan ayırt edememekte mi, Bekir Ağamız?

— He ye... Kaç kişi bizim takım?

— Kaç?

— Bu Taşoluklular dört kardeş değiller mi, yahu?

—Gerçeeeek... Çöllo hemşerisini unuttu, bu akılsız Bekir, desene!

Bekir Ozan, lafı buraya kadar duymazdan gelmişti. Kaşığı ağzına götürecekken durdu. Camili'nin Cengiz'ini adam saymamış gibi ökkeş'le konuştu:

— Taşoluk'ta adamını unutmak yoktur. Çöllo''nun yemeği ambardan tartıyla çıktı. Ayrıca, kepçenin, Taşoluklu elinde olduğuna da dikkat isterim!

— Vay canına! Buncacık şeyi düşünemedin mi, akılsız Cengiz?... Bunlar suyu başından kesmişler arkadaş...

«Su» lafıyla hepsi birden susuzluklarıyla, sofrada su olmadığını farkettiler.

— Hani bu sofranın suyu, karavanacı?...

— Yahu nedir?... Lokma boğazımızda düğümlense...

— Koş oğlum... Su bul, bir de kap uydur!

İki sofradan da, ikişer üçer kişi fırladı.

Kızlar, içme suyunu hazırlamışlar, her bir tenekenin üstüne birer de alüminyum maşrapa koymuşlardı.

Suyu, getirenler, maşrapaları doldurup doldurup dolaştırdılar.

Bekir bir maşrapa su daha istedi. Virankaleli Dursun Alıver uzattı:

— Haklısın Bekir Ağa, Çöllo'yu gördüm, kalaylı tabaktan yemekte, etli kompiri, senin gibi tıpkı tıpkısına...

— Benim sözlerime hep inanacaksınız yavrularım, çünkü Taşoluk'tan yalancı çıkmaz.

— Çıkmaz da, ya bu söz, neyin nesi? «Taşoluk tan yalancı çıkmaz»

sözü?

— Doğru...

— Bırak şimdi Taşoluğun yalancısını Cengiz Ağa, benim aklım

karıştı.

Bekir Ozan, böyle söyleyen Musa Korkut'a suratını buruşturarak

baktı:

— Aklın var da he mi?

Bu kez de Musa, duymazdan geldi:

— Aklımın karışması şundan.,. Çöllo'nun kumanyası, ambardan tartıyla çıkmaktaysa... Bu Taşoluğun yiğit Çöllo'su resmen karavanaya girdiyse... Esdüdülü sayılır.

— Sayılı fazla.. Esdüdülü...

— Tamam... Buna hükümatımız ekmeği boşuna yedirecek değil

ya...

— Dünyanın bir avanağı o mudur? Hiç yedirmez.

— Tamam! Bu Taşoluğun Çöllo'sunu, bizim hükümatımız, ileride, köy itleri üstüne öğretmen dikse gerek...

— Ulan aman!

— Essah uşak!

— Tuuu... Rezillik ki diz boyu...

— Yahu nedir? Virankalelideki bu akıl nasıl bir akıl!...

— Höst oğlum, bunlar şeytanın yattığı yeri bilir. Virankaleli deyip geçmekte misin?

— Tamam! Bizde akıl gayetle çoktur ve de şeytan yellemezse güç yeteceği de yoktur.

Bekir kızmış gibi bağırdı:

— öğmelere hele öğmelere!... Sözün gerisi gelsin!..

— Sözün gerisi koçum, sonunda bu senin Çöllo hemşerin, resmen hükümatın aylık defterine yazılsa gerektir ve de her ay şu kadar pankanot aylık alsa gerekir. Kötüsü... Buna sen. bundan böyle, «Hoşt köpek...» «İtoğlu it,...» «Köpekoğlu köpek» dedin mi, yandın, Memura hakaretten boylarsın mahpus damını ki, kemiklerin çürür.

— Ya ne diyecek bunca yıllık Alaman itine bu sefil Bekir Ozan?

— Ne mi? «Çöllo efendi» diyecek... «Bay Çöllo» dese de olur. Hele daha yaraşığı: «Çöllo kardaş!»...

Kahkahalar, ancak, Cemal öğretmen gelip yanlarında durunca kesildi. Cemal neye güldüklerini sormadı. Tabaklara baktı:

— Bitirdiniz mi? İyi... Tabakları kaşıkları, biri toplansın, bulaşık, bulaşık kazanının yanına götürsün... Oturanları gözden geçirdi: Yıldız... Bekir...

Bir de... Hasancık... Gelin bakalım siz benimle...

Adı söylenenler hemen kalktılar: Geri kalanlar, dinlenecek yarım saat... İtişmeyin, güreşmeyin! işlerimizin çetini öğleden sonra!

Esef, Yıldız'ın Cemal öğretmenle beraber gittiğini görünce lafını yarıda kesmiş, gidenlerin işe götürüldüğünü bildiği halde, arkalarından canı sıkılarak bakmıştı. «Bu Cemal öğretmen iltimas mı etmekte, kendi küme adamına sakın!» diye geçirdi aklından, küme arkadaşlarına belli etmeden gidenleri gizlice gözledi.

Taşoluklu Yıldız, Halim Bey'in gösterdiği, koca bir direği yüklenmiş, Bekir Ozan biraz tel, Hasancık iki karış boyunda, ağır bir şey almıştı.

Çalıya gidenlerden Bekir Ozan anlatıyordu:

— Fundalık çetin arkadaş... Boğaza doğru korkunçlu ki, olursa o kadar olsun! Tetik durmadın mı, tekerlendin bil! Tekerlendin mi, şuraya düşüp sırıtarak kalkamazsın. Boynuz kulak bir yana gider ki, Allah beterinden saklasın, anan karı gelse, tanıyamaz seni... Amansız yerleri var ki... Dağ keçisinin geçeceği şüpheli... «Av, kıyamet gibi buralarda» diye sevindi, Cemal öğretmen... «Çifte tüfeği olmayınca kaç para?... » dedim, «Çifte tüfeği olmayınca, av lafı neden edilsin, oğlum Bekir!» dedi. «Aman, tüfek var mı öğretmenim?» diye bağırdım sesim çıktığı kadar... Cemal öğretmen bizim telâşımıza güldü bir zaman... «Var ki, Osmanlı ülkesinde görülmemiş bir tüfek» dedi. «Nasıl aman öğretmenim! Çifte mi, tek mi?» dedim. «Ne çifte, ne tek, bizim silâh üçlü» dedi, «üçlü» demesiyle abdestim bozuldu benim... Çünkü Cemal öğretmenin Ankara gibi yerden alıp geldiği silâhı, Fransız üçlüsü sandım.

— Değil miymiş?

— Değil ökkeş ağa! Cemal öğretmen benim donukladığımı görünce şaştı: «Var mıdır sizin oralarda üçlü tüfek?» dedi. «Çook... Kıyamet gibi...» dedim. «Olmaz öyle şey... Bunu bana Fransadan armağan getirdiler. Nasıl bakalım sizin oralardaki üçlüler?» dedi. «Bizimkiler de Fransız üçlüsüdür öğretmenim! Üç mermi alır bunların yatağı... Namluları uzun olur! Değerli sayılmaz bunlar bizde... Köy yerinde başa güreşen silâh Alman mavzeriyle Osmanlı beşlisidir» dedim. Güldü bir zaman, «Yanıldın Bekir Ozan!» dedi, «Benim tüfek aslında bildiğin çifte... İki gözü saçma atar, domuz kurşunu

atar. Bunların altında üçüncü bir namlu vardır. Bununla da mavzer mermisi atar. Şimdi anladın mı?» dedi. Demin geldiğimizde gösterdi. Tüfek yaman arkadaş...

— Gerçekten üç namlusu mu var oğlum Bekir? Bizimle gönül eğlendirmekteysen bak keyfine...

— Gerçekten arkadaş tüfek bildiğin gibi değili «Kaça bu böylece oh öğretmenim!» diye sordum. «Ne eder senin paranla?» dedi. «Yüz kayma» dedim, «Çık» dedi. «Yüz yirmi kayma» dedim, «Çık» dedi. Bilmem doğru, bilmem eğri, Cemal öğretmene bunu armağan eden herif, beş yüz kayma saymış...

— Partalından başlarım, kötü Bekir!... Yavaş savur...

— Ne fayda... Tüfeği görmeyince, ne desem boş!... Bekir acı acı içini çekti. Buruşuk suratı köse gibiydi. Yedi yaşından beri, «Ya bıyığımız, sakalımız çıkmazsa» diye korkuyordu. Parmaklarını üst dudağından geçirdi: Kılıçlı Keşişin hanını gördük...

Cimşit Tok atılıp bilgiç bilgiç düzeltti:

— «Hanı değil» denilmedi mi sana?... Ne dedi,

Cemal Avşar öğretmen?

Bekir Ozan, sıkıntılı sıkıntılı soludu, gözlerini kırpıştırdı. Cemal öğretmenin dediğini hatırlayamayınca kızmakla kendine acındırmak arası söylendi:

— Çıktı aklımızdan işte... Oğlum, karı gibi bu sırıtmalar neyin nesi? Ben görmedim mi, Cemal Öğretmenin dediğini, sen fısıl fısıl ezberine aldın!

Cimşit Tok kasıldı:

— Ezbere almak diye bir hüner vardır bu dünyada, Bekir Ağa!.. Ona «Kılıçlı Keşişin Hanı» demezler, «Manastırı» derler. Nedir bakalım bu manastır?

— Ne bileyim, yere batsın! Gâvurun eğleştiği yer... Lâkin Kılıçlı Keşiş, gâvurmuş, mavurmuş ama, arkadaş, yiğitliğine yiğitmiş gayet... Yiğit olmayınca, fil gövdesi kadar kayaları, öyle yonabilir mi? Hadi «Düzde oturdu, yondu» diyelim, sırtlayıp oralara nasıl çıkardı? Bana sorarsan, iki üç çift kömüş koşmadan güç yetirememiştir. Damı duvarı göçmeseymiş, Ceneviz kalesinden farksızmış, Kılıçlı Keşişin, her neyiyse... Çevresine bakarak sesini alçalttı: Laf aramızda arkadaş, kalıbının adamı değil, bizim Cemal öğretmenimiz...

— Nereden belli?

— önce girecek oldu, Kılıçlı Keşişin yıkığına. Vazgeçiverdi sonra...

Bekir Ozan'ın bu yüreklilik ölçüsünden Esef, bir şey anlamadı:

— Girmemekle? Gündüz gözü... Neden korkacak? Canı çekmemiştir.

— Sanmam Esef Ağa... Şundan ki, bu Keşiş, adam gibi ölüp toprağa karışmış bir keşiş değil... Boranlı havalarda, dolanıp fırlanırmış buralarda kurt gibi uluyaraktan... Yıkığın, karanlık delikleri var ki sayısı bellisiz... Hayır, adam yürekli olmayınca, gündüz gözüne de girebilemez. Neden uzatmalı? Giremedi, pelvan kesimli Cemal öğretmenimiz... Baktı ki, her yanı ısırganlar, devedikenleri sarmış... «Ben yılandan böcüden korkarım» dedi. Ben girecek oldum. «Höst» diye önledi.

— Hele arslana hele!

— Ben de korktum ya, benimki, hayır, yılan korkusu değil, Keşiş korkusu... Suratı birden değişti. Keyiflendi: Cemal öğretmen bu rezil Ali Çan'ın köylü akıllarına da çok şaştı.

— Oğlum «Köylü akılları...» diyerek, bizim akıllarımızı pisleme... Bununki köylü aklı mı, avanak Alevî aklı...

Ali Can, Esefin sözünü hiç umursamadı, elini salladı:

— Yüreğin yarılayazdı değil mi, yüreksiz Yusuflu, çalı demetini tepeden aşağı yuvarlayınca... Keşiş Düzünün yarısı koptu sandınız, Taşoluklu

Yıldız'la, az kaldı ki erkekliğiniz döküle...

— Kasılma oğlum! Tepeden aşağı, çalı yuvarlamak övünülecek bir akıl değildir. Bizim Yusuflu'da, bunu, koru yaprağı toplarken karılar, her gün yapar.

Ali Can, yalancıktan içini çekti:

— Desene... Yusuflu'da bütün akılları kanlar aldığından size bir şey kalmamış...

— Höst...

Bekir Ozan, sözü bıraktığı yerden aldı:

— Evet, bu İskiliplide akıl az biraz fazlaca, Esef Ağa, biz buna ister istemez, böyle diyeceğiz. Bu Ali Can baktı ki, çalıyı kesip yük hesabı bağlamak, getirip yardan aşağı yuvarlamak uzun iş... N'apsa iyi? Biraz kuru dal buldu uzuncasından... Biraz yaş dal kesti, Cemal öğretmen Keşişin Hanını... Höst... Yeter ettin Cimşit... Her neyse orasını gezerken... Bunlardan iki sal yaptı, çalıları yığdı tepe gibi... Birine Dedo Sarp'la kendi koşuldu, ötekine, bu Cimşit alçağıyla bent koştu. Sürüdük geldik kolayca... Yuvarladık ocağın yanına... Kızlar korktular ki, karınlarının yarılmasına çok bir şey kalmadı... Birden anlattıklarından çok daha önemli bir şeyi hatırlamış gibi irkildi: Başka bir iş oldu ağalar... Bir iş ki, benim aklım ermedi.

— Neymiş?

— Çalı kesip dururken, baktım, biri gözüme ayna parlatmakta...

— Bunda akıl erdiremeyecek ne var, sefil Bekir? «Şirin köyün karılarından birini yaktım» desene...

— Biz senin gibi pelvan olmadığımızdan çalı toplarken yaban köyün karılarını yakabilemeyiz, Şevki Ağa! Böyle aynalı işler, bizden çok sana çatar. «Hadi işine oğlum Bekir» dedim, «Balkanda ne aynası?... Pelvan Şevki Ağa gibi hayallenme!» dedim. Geçtim şu yana...

— «Geçtim ne demek, sefil Bekir, Yanına yörene bakmadan mı geçmektesin?...

Bekir Ozan, karı işlerine çok meraklı olan, elinden hiç bir iş gelmediği şişinmesinden anlaşılan Pelvan Şevki'ye «kötü dedirme» anlamına, baktı:

— Geçtim, evet, bakmadan geçtim, çalı kırmaktayım. Canavar gibi... Derkeeen Bu kez, hiç yanılması yok! Evet, ayna ışılatmakta gözümüze biri...

Bildiğiniz ayna...

Esef, Kastamonululuk gayretiyle bu kez gerçekten ilgilendi:

— Ne aynasıymış, dağın başında?...

— önce, yalan mundar, bu Alevî, bir kuytuya sindi, bizimle zevklenmekte ayna tutaraktan, sandım, «Ulan karı mıyız biz? Hele şuna!» diyerek baktım dört yanıma... Hayır... Bunlar, yumulmuşlar çalı kesmekteler ki, dünyayı göresileri kalmamış...

Ali Can, içini çekti:

— Yüreğime sevinç damladıydı da, «Neden ki ola?» dedimdi. Yezidin biri günahımı aldı mı, benim yüreğime böyle bir sevinç damlar. «Tın» diye...

Cengiz Uslu, keyifle gülerek sordu:

— Aklına Kılıçlı Keşiş geldi de korktun mu yoksa yüreksiz Bekir?

— Yalan Mundar, Cengiz Ağa, Kılıçlı Keşiş geldi aklıma... Yüreğim yarılayazdı. Gülersin Cengiz Uslu, Keşişin hortlağına dahra işlemez ki, yallah edip, kopası kafasını alasın!...

—Ya kılıcını ne yapalım, Kastamonu toprağı Keşişin zağlı kılıcını? Bu yüreksiz, aslında, Keşişin kılıcından yılmıştır arkadaşlar, çarpıp

boynuzunu kulağını budamasından...

Bekir Ozan, bu kez Cengiz'i duymazdan geldi:

— Baktım, Esef Ağa, hayır, bu ayna oyunu, ölü eğlentisi değil, bildiğin diri eğlentisi...

— Gördün demek, Şirin'in azgın kahpesini sonunda?...

— Diri oyunu olduğunu bilinceee... «Oğlum, sen tilkiysen, ben de kuyruğuyum» dedim.

— övünme rezil!. Hiç kısa keser mi, uşak?

— Eğlen Pelvan, eğlen ki, bak neler oldu?... Kolladım biraz, sonunda anladım ki, bu ayna, Değirmenden yana ışılamaktadır.

— Hangi değirmen?...

— Şirin'den Zeynel Ağanın, Dumanlı Boğaz değirmen'i... Herif, değirmeni boğazın kuytusuna kondurmuş ki, arkadaş, oluğunun şarıltısı olmasa, üstüne basar geçersin de, değirmene uğradığını bilmezsin.

— Dur anladım!... Değirmenin camı ışılamakta değil mi, güneş vurdukça?.

— Değil, Esef Ağa!... Ben de camı Sandım, önce... Baktım, hayır, ben şu yana geçtikçe, ışılama da gelmekte ardımsıra, gözüme girerekten ..

— Eee?

— E'si arkadaş... Biri bizi askeriyenin topçu dürbünüyle izlemekte ki, ciğerimize bakmacasına...

Şevki Pelvan inanmadı:

— Askeriyenin topçu dürbünü, Dumanlı Boğaz değirmeninde n'arasın oğlum Bekir?...

— Hem bu Taşoluklu, nerden bilmekte, askeriyenin topçu dürbününü, askere maskere gitmeyince?...

Bekir Ozan darılmış gibi suratını astı:

— Biz gitmedikse de, ağamız gitti. Bizim Taşoluk'ta asker kaçaklığı yoktur ve de bizim adamımız, askerde tüm topçuya ayrılır. Bu sebepten, biz topçunun dürbünü nedir biliriz, Allahıma şükür...

Esef söze karıştı:

— Sakın bizim Deli Derviş olmasın?...

— Kim?

— Nasıl Deli Derviş?

— Dürbünle ne işi vardır yahu derviş kısmının?..

— Derviş gibi dervişin dürbünle işi olamaz ama, bizim alçak Deli Dervişimiz başka... Bizim Deli Derviş günde iki saat, çevresini dürbünle taramadı mı, uykuyu kaybeder geceleri...

— Aklım şaştı Esef ağa... Neyi tarıyor bu herif?

— Geleni gideni... Olmazsa uçan kuşları... Tavşanı, tilkiyi... Adı üstünde: «Deli Derviş... Kara Derviş» derler, «Mansur Halife» derler. Peki, Bekir Ağa, baktın askeriyenin topçu dürbünü?...

— Evet! Cemal öğretmen yıkığı dolanıp gelince, «Durum vaziyet böyle böyle» dedim. Kendini biraz kuytuya alıp baktı, «Evet, dürbündür bu... Biri bizi merak etmiş... Varsın baksın» dedi. Herif, boğazın derininde, kale gibi değirmene yaslanmış, geleni geçeni dürbünle taramakta... Gel de aldırmayabil bakalım...

— Aman aldırdın mı yoksa, arslan Bekir?

— Hiç aman vermedim.

— Eee?

— E'si arkadaş, sokuldum ağır ağır... «Sokuldum» dedimse, burnumun doğrusuna sokulmakta değilim! Asker zagonuyla çalıdan çalıya sıçramaktayım. Sayki, tazıya şaşırtma veren tavşan...

— Şu benzetmeye getirdiği pisliğe bakın! Allah belânı vere!...

— Oğlum tavşan yemez, tavşan size mundar ama, bize anamızın ak sütü gibi helâl...

— Tüüüh...

— Evet, yanaştım, herifin sağ omuzu gerisinden. Herif, Cemal öğretmenimizin yiğitliğine, yakışıklılığına iyi bakayım, derken, sokuldum.

— Eee?

— E'si Esef Ağa... Sokuldum iyicene...

— «Hoh» diyeydin de yüreğini yaraydın rezilin...

— Olmaaaz... Hiç olmaz. Yaklaştım, kara yılan sürünerekten... Siperlenip baktım. Bakmamla...

— Eee?

— E'si arkadaş, yalan mundar... Bakmamla yüreğim yarılayazdı.

— Sakın Kılıçlı Keşiş mi, aman Bekir? Herif mezarını yırtmış çıkmış da, bize domuzluklar mı düzenlemekte, gündüz ortası, dürbünü gözüne alıp?...

— Değil arkadaş... Kara Derviş...

— Olsun! Yanaş sezdirmeyerekten... Çök üstüne! Temizle pisliği...

— Aklımdan geçmedi mi? Geçti. Ama, yalan mundar, Şevki Ağa, gözüm kesmedi. Çünkü herif essahtan yiğit... Boy, nah, İlgaz'ın minaresi kadar... Kelle kulak dersen, değme pelvan güç yetiremez. Hele kafasına bir kara külah geçirmiş ki, olursa o kadar... Fazladan saç sakal karışmış birbirine. Her bir kılı diken gibi dikilmiş...

— Eee?

— Esi... Herif dürbünü gözüne almış, bizi taramakta ki can almacasına... «Nasıl etsem hey Allah... Neyleyip netsem?» diye kıvranırken akıl arayıp...

— Hoplasana er gibi sefil Bekir, akıl arayacak sıra mıdır?

— Akıl aradığımız iyi olmuş Ali Can, «Ya Allah» diye nara salarak hoplatmadığımız ne kadar iyi olmuş...

— Neden yüreksiz?

— Şundan ki... Tam, tekbir getirerekten atlayacağım sıra... Ne görsem iyi?

— Ne görürsen gör, atlamadıktan sonra, hiç değeri yok... Bırak Çorumlu, yüreksizmişsin ki, karıdan kötüymüşsün...

— Kim demiş? Ya ağaç gövdesine dayalı mavzer tüfeğini n'apalım Ağa, kız gibi Alaman beşli tüfeğini?...

— Attın şimdi... Attın ki, boşa attın...

— Boşa mı? Ne fayda, görmeliydin, dudağın yarılmalıydı ki... O dakka, Ali Çan'ın kamyonda dediği geldi aklıma...

— Ne dediydi kamyonda bu akılsız Alevî?

— «Yatırlar az biraz eşkıya bulaşığı olur» dediydi.

— Anlamadım!

— «Bütün yatırlar az biraz eşkıya bozuntusu olur» ne demektir? Bu herifler yatır olduktan sonramı, eşkıyalığa soyunmaktalar? Hayır, canlıyken ve de elleri ayaklan tutarken... Eşkıyalıkta sıkıştın mı, hoplayıp sıçrayacaksın, sırasında kaçacaksın ki, ardından tazı iti erişemeyecek... Fazladan arkadaş, benim bildiğim, yatırlığın yolu dervişlikten geçer.

— Eee?

— E'si... Yatırlığın dervişlik mertebesindeyken bulaşırlar bu herifler soygunculuğa...

— Nereye götürmektesin, bu lafı san böylece?

— Şuraya arkadaş... Gördüğüm herif yatırlığın dervişlik mertebesinde soygunculuğa sıvanmış bir herif... Yoksa, amansız bir boğazda, değirmene arka verip ve de askeriyenin topçu dürbününe yapışıp neden gözlesin dört yanı, Mareşal Fevzi Çakmak Paşamız gibi... Ağaca Alamanın beşli mavzerini neden dayasın?

— Essah uşak... Aman ne akıllar?... Yahu bunlar nasıl bir akıllar?

Eee?

— Tam bu sırada n'olsa iyi? Çöllo göründü ilerden... Çalıyı dikeni, taşı tümseği koklayarak, arada bir, ard ayağını kaldırıp siyerekten gelmekte ki, doğrulamış üstüme gelmekte...

— Aman...

— Aman ki, nasıl aman?... Herif de, koca dürbünü çevirip Çöllo namussuzunu izlemeye girişmez mi, güzelcene...

— Tamam... Seni görmeli... Avucuna tükürüp tüfeği kapmalı, gez göz arpacık diyerek kıçına kurşunu yapıştırmalı... Ben seni getirip revir çadırına kan içinde yatırmalıyım...

— Bunun böyle olacağı meydana çıktı ki, hiç şüphesi kalmadı. Ulan alçak Çöllo, sen benim itim misin, Deli Derviş rezilinin iti misin?

— İt ne bilsin yahu? Adı belli: İt...

— it, kimden yana olduğunu hiç bilmez, evet... Çünkü hayvan kısmının aklı vardır da, fikri yoktur. Baktım bizim it, fikirsizliğinden bizi bitirdi bitirecek... Geri attım kendimi, çalıyı dolandım, Kürt çobanın sürüsünden koyun aşırmaya yumulmuş koca kurt gibi, sinerekten savuştum.

— Ulan aferin Bekir... Kendini yedirmemişsin boşu boşuna.. Cemal Öğretmene, tekrardan «durum vaziyet böyle böyle...» demedin mi, tatlı canını kurtarınca...

— Demeye aman bıraktı mı, bu senin imansız Alevî... Çalıyı kızağa dağ gibi yüklemiş... «Nerdesin yahu?» diyerek üstüme hopladı, az kaldı ki, canımı ala... «Dur» demeye komadı, beni kızağa koştu, babasının manda öküzü gibi...

Birden sustu. Hepsi, başlarını kaldırarak, biraz ürkek, iyice şaşkın kulak verdiler.

Çankırı Kastamonu Çorum topraklarının birleştiği yerde, Dumanlı Boğazın Keşiş Düzü'nde, belki dünya kuruldu kurulalı duyulmamış bir garip sesti bu... Dumanlı Boğaz Köy Enstitüsünün kampanası ağır ağır işbaşı vuruyordu.

Çocukların hiç biri, önce bir şey anlamadı.

İnce demir çubuğun direğe asılı ray parçasından çıkardığı ses, Düzde çınlayarak yayılıyor, kıyıdan kurtulunca, susaya yuvarlanır gibi iniyordu. Bekir Ozan'ın, «Kara Derviş'e basıldık, davranın arkadaşlar» demesine kalmadan, Nuri Bey'in sesi duyuldu:

— Hadi çocuklar işbaşı...

önce iki ekipten, hiç kimse kımıldamadı. Sonra, Yusuflu Esef, birden davrandı, ellerine dayanarak, «Yallah bismillah» diye sıçrayıp kalktı.

Müdür Halim Akın'ın hazırladığı programa göre, bütün ikinci küme, başlarında Cemal Avşar olduğu halde toprak işine girecek, birinci kümeden Ali Çan'la Cimşit Tok akşama kadar çalı çırpı çekecekti. Molla Hıdır'la Paso Ayvaz eskisi gibi, sakalıkta kalıyorlardı. Bu kümenin öteki beş arslanına düşen işler o kadar önemli değildi. Ciple kazaya gitmek zorunda kalınırsa, Cemal'in yerine küme başılığı Emine öğretmen yapacaktı.

Müdür Halim Akın kâğıdı katlayıp, «Hadi arkadaşlar! Göreyim sizi» derken hiç kimsenin beklemediği bir iş oldu. Hıdır Molla parmağını kaldırıp canı

yanmış gibi bağırdı:

— Aman Müdür Bey... Amanı bilir misin? Müdür kadar, ötekiler de şaşırarak baktılar.

— Ne var, Molla?..

— Beni al suculuktan oh Müdür Bey... Ayaklarını öpeyim al beni... Beni suya salma!.. Müdür, suratını asıp gözlerini kıstı:

— Bir daha istemem, «Ayaklarını öpeyim» lafını... Neden gitmek istemiyorsun suya, onu söyle adam gibi?

— Salma oh Müdür Bey... Kurbanın olayım! Biz... Müdür elini kaldırıp susturdu:

— «Bu kurbanın olayım» da pis laf Molla...Doğru konuş... Erkekçe, yiğitçe... Nedir? Arkadaşınla mı geçinemiyorsun? Bir şey mi yaptı sana?

Herkes, fukara Kekeç Paşo'ya dönmüştü. Paso, hepsinden daha şaşkındı. Bu rezil Mollanın, kendisine kara çalacağı birden aklına gelmiş, ödü kop: muştu. Gözlerini ürkek ürkek kırpıştırıyordu.

— Birşey yapmadı Paso bana... Üstesinden gelemem ben suculuğun... Dedim ilk baştan... Bu Yusuflu Esef kulak asmadı. Huylu hayvan bu Aşkar Doru...

— Kim? Anlayamadım...

— Aşkar Doru... Çenesiyle Paşo'yu gösterdi: Ad koydu, benim katırıma bu... Canı tez Aşkar Doru'nun... Ürkek... Başı sert...

— öteki?.

Molla Hıdır duraladı. Hep havada tuttuğu kolunu yavaş yavaş

indirdi:

— öteki de huylu az biraz... Katır kısmının huylu olmayanı olmaz. Ben üstesinden gelemem. Bebeyken katır tepti beni... O gün bu gün...

Sesi titremeye başlamıştı. Neredeyse ağlayacağını anladılar.

Müdür uzatmadı:

— Peki, çık sen suculuktan... Kim ister bu işi?

Huylu katırla uğraşmak, bir hal olursa ödemek korkusuyle, birçoğu, suculuğu yürekten istediği halde, «Ben» diyemiyordu.

Yusuflu Esef elini kaldırdı:

— Bekir Ozan bir başına üstesinden gelir suculuğun Müdür Bey... Huylu, huysuz hayvanlarımızı çeker çevirir bir başına...

Müdür Halim Akın, Bekir Ozan'ı aradı. Bekir Ozan, Esefin lafına ötekilerden daha çok şaşmıştı ama, korkmamıştı. Katır bakımını hiç bilmiyordu. Yetimdi, Çakır köyünün ortadan aşağı evlerinden birinin çocuğuydu. Katırların ikisini de gebertse hükümat, bir kuruş alamazdı. «Canımızı alacaksa o başka!» Genellikle hayvanları seviyordu. Rezil Molla, Fukara Aşkar Doruya «huylu» diyerek resmen kara bulaştırmaktaydı. Katırların ikisi de huylu değildi. Yemekte Molla, bu huysuzluk lafını açıp sızlanınca yalanlamış, kendisinin iki katırı bir başına çekip çevireceğini ileri sürmüştü. Ayrıca «yayalıktan binicilik iyi» lafının doğruluğuna da inanıyordu.

— Üstesinden gelir misin sakalığın bir başına Bekir?

Bekir «saka» lafını anlayamadığından hemen karşılık vermeyince Esef, kendisinden konuşmuyormuş gibi kestirip attı:

— Gelir ki, Müdürüm, ne güzel gelir!

— Kendisi söylesin!... Dili yok mu?

Bekir Ozan, aklı hep «saka» lafında olduğundan kekeledi:

— Geliriz sayende Müdür Bey...

— «Sayende» lafı da kötü! İstemem bir daha... Peki Bekir, katırlar sana teslim!... Yitirmeden, sakatlamadan götür getir... Güvenle yere bakan Bekir Ozan'ı biraz süzdü. Çelimsiz bulmuştu: On altı tenekeyi, doldurup yükleyeceksin... Gücün yeter mi?

Bu soruya Bekir'le Esef birden karşılık verdiler:

— Vızır vızır...

Müdür gülümsedi. «Hadi» anlamına elini sallayacakken durup sordu:

— Bana bak Molla!... Genç katırın adı, Aşkar

Doru... Bunu anladık. Ya ötekinin?...

Molla başka şeyler düşündüğünden dalgındı. Soruyu gene Esef karşıladı:

— ötekinin adı, Filozoftur Müdürüm...

— Filozof mu? Kim taktı bunu?

— Nuri Bey takmış Müdürüm...

— Neden yakıştırmış?...

— Hep düşünürmüş fukara... Nereye bıraksan dururmuş, bağlamak bile istemezmiş... «İnsan gibi fikri var, benim katırın» diye övdü, bu Paso, demin yemekte... «Laf bile anlamakta» dedi. Yüklerken, «Gel» deyince gelmekteymiş, adam gibi...

Müdür gülümseyerek döndü, çadırına doğru yürüdü.

Bekir Ozan kendisini yeni toplamıştı. Sevindiğini belli etmemek için, kızmış görünerek Esefin önüne dikildi:

— Sen ne yaptın arkadaş?... «Köylümü belâdan kurtarayım» derken, bizi belâya salmak naşı! bir vicdan?

— Höst... Gider Müdür Beye derim haaa... «Üstesinden gelemezmiş, bu zebun Bekir, tenekeleri yükleyemezmiş...» derim...

Bekir Ozan hemen pes etti, gülerek Esefin omuzuna vurdu:

— Şaka be Yusuflu... Sizin orada şaka bilmezler mi?

— Şakaymış... Hele şuna... Esef, Taşoluklu Bekir'i tepeden tırnağa süzdü: Ozan'ın saz çalıp deyiş söyleyeni çok görülmüştür ama, katır çobanlığına girişeni hiç görülmemiştir. Demek bu rezillik de, Taşoluk'tan yayılacak dünyanın yüzüne!

İkinci kümedeki dokuz Çankırılı, yarı bellerine kadar çıplanmış, kazma kürek toprağa girişmişti. Bunlara verilen iş, yüz yıkama yeriyle çadırların çevresinde yağmur sularının akması için arklar açmak, daha ağırı, kızlarla erkeklere ayrı ayrı, oldukça derin birer hela çukuru kazmaktı. İş yorucuydu ama, köylülüğe yabancı değildi, ayrıca koşup seğirtmesi de yoktu. Fazladan Nuri Çevik öğretmen sık sık mola veriyordu.

Bu yüzden, toprak işinin ikinci kümeye düştüğünü duyar duymaz kaytarmaya karar veren Molla Hıdır'ın iki hesabı da yanlış çıktı. Bunların birincisi Molla için en safalısı, birşey uydurup ciple kazaya gitmekti. Yalanı iyi düzenlemişti. Az kalsın yutturacaktı da... ne çare ki, Müdür razı olmuşken, Cemal Öğretmen yetişip işi bozdu. Bozmasıyla de Molla belâsını bulmuş oldu. Çünkü, birinci kümenin «altı arslanına» düşen ödev, görünüşte çok kolay gibiydi, ama, aslında, tüm rezillikti.

Önce, kart kömüş leşi kadar ağır,, üç büyük varili susadan düze çıkardılar. Meyil, hem dik, hem de yamrı yumru olduğundan, ayaklar kaydığından, çıkaranların kimi gülüp kimi ah oh çektiğinden, daha kötüsü, hiç kimse «Ha yısaa... Hadi! Beraber... Hayda Hooop...» bağırtılarına kulak verip beraber almadıklarından, bu üç varil az kaldı ki, Mollayı bitire...

Molla Hıdır: «Aman arkadaş... Bu neyin nesi?» dedikçe, gâvur Esef, karı gibi gülüyor, «Haydaaa Molla Hıdır!... Katırcılığı bırakmalı değil, bu varilin hakkından gelmeli!...» diye keyifle naralanıyordu.

Variller, hayırlısıyla düze çıkınca, altlarını beslemek için, şu kadar uzak yerden yeterince taş çekmek işi başladı, iki hela için, yelken bezleri, yük yük kadran, bunların döşemeleri, damları için yük yük tahta taşındı. Kesilip biçildi, çivilendi. Yelken bezinden, hela duvarlarını yel söküp almasın diye, dört yanlarına kalın payandalar vuruldu.

Yere batası Keşiş'in Düzüne susa boyundan on üç tane direk çıkarıldı ki, Mollanın ölçüsüyle, her biri, ambar mertekleri kadar, hem uzun, hem kalın... Bunlardan onu çadırların, ikisi helaların önlerine dikildi. Ayrıca birine bir kara tahta mıhlandı. Variller delindi, deliklere pürmüzle sarıdan musluklar kaynatıldı.

Molla Hıdır tere batmış, canından bezmişti. «Bitti çok şükür... Analarının şeyi mi kaldı?» diyemeden yeniden yeniye, daha zorlu işler çıkıyordu. Gaz tenekeleriyle sular taşınarak helaların, dağ gibi varilleri dolduruldu. Mollayı asıl dinden imandan çıkartan, kendisi koca tenekeyi, başından yukarı kaldırıp varile boşaltmaya çabalarken, kötü Bekir Ozan'ın, elleri ardında, sırıtarak seyretmesiydi. Yeniyle suratının terini silerken, kendi kendine, «Nah kafa... Kuru kafa... Ulan ben senin, Molla gibi geçmişini...» diye düpedüz sövüyordu. «Şu Müdür Beyin kâğıdındaki yazı hiç mi bitmez, hey Allah?»

On iki dilimli deppoy çadırını kurdurmuş, önüne de koca direklerden birini diktirmişti. Yetişse ya gayri... Hayır, ne mümkün... «Patlayıcı maddeler» taşınacakmış bu deppoy çadırına... Nedir patlayıcı maddeler?... Dinamit lokumları... Kapsüller, barutlu fitil... Ayrıca, Cemal öğretmenin çifte tüfeği fişekleri . Tenekelerle gazyağı, benzin, motor yağı.. «Patlayıcı maddeleri de attık deppoy çadırına... Tamam mı?» Ne tamamı? «Hadi yavrularım göreyim sizi, şu brandayı çekin şu yığının üstüne... Sıkıca bağlayın ki, gece vakti rüzgâr müzgâr aralamasın... Hayır, o iki balya kuru ot, örtülmeyecek... Lâzım onlar... demeleri n'apalım?»

Brandanın sıkıca bağlanması biterken, iki balya otun açılması emri gelmişti. Arkasından, bu otlar, şilte yüzlerine kararınca dolduruldu. Her biri karıların ayağına taşındı. Bunlar, bunların ağızlarını dikerken, bir pamuk balyası çıktı ortaya... Bu da yastıklara depildi.

İş bitmiyor, gün kavuşmayı bilmiyordu. Sanki, Mollaya düşmanlık için Kılıçlı Keşiş tılsım gücüyle, mübarek güneşi tutmuş, bir demir kazığa kömüş zincirleriyle bağlamıştı. Cip de gitti gelmez vesselam... Gelse belki bir şey olur. Ankara'nın bu Emine Öğretmeninde yürek acıması, evet, yok ama, bu kadar mı yok? Ya peki, köylüsü olacak domuz Esefin arada bir, «Uyumayalım Hıdır Molla... Çabalayalım ki, az biraz, işin sonunu alalım sayende» diyerek zevklenmeleri... «Nedir yahu?... Rustan esir mi aldılar bunlar bizi... »

— Aman uyumayalım Molla... Müdür Beyi işit. «Lambalar... » dedi.

Molla Hıdır, Esefe uzun uzun baktı. Güneş devrilmiş, dağdan aşağı serin bir esinti başlamıştı. Teri kurudukça üşüyor, beli kopacak gibi ağrıyordu. «Hiç mi yorulmaz bu namussuz Esef? Ulan, köydeyken bu herif kendi işine bu kadar çabalar mıydı? Hayır... Peki, ya burda? Ne göründü bunun gözüne yahu?»

— Gülersin, Hıdır Molla... İşin bittiğini sezdin... Etli bulgur pilâvının kokusunu aldın, sırıtırsın kendi başına...

Her direk için, birer gemici lambası temizlendi, dolduruldu. Yalnız Müdürün çadırında lüks yanacak...

Kızlar, koca bakır tavada pilâvın soğanını kavuruyorlar. «Akşam havasına yağ kokusu yayılmakta ki, yutkunmaktan adamın boğazında tükürük kalmamakta... »

Molla Hıdır derin derin soludu, birine kötülük edecekmiş gibi Halim Beye ürkek ürkek bakıp dişlerinin arasından hain hain, «Biz bittik ya, senin kâğıtta da yazı kalmadı!» lafını tamamlayamadan Müdür yeniden emretti:

— Şimdi tosunlar... Geldi sıra, Nuri Öğretmenin çatacağı yemek masasıyla oturma sıralarının taşınmasına... Biraz ağırdır ama hep birden omuzlarsanız, kuş gibi uçurursunuz...

Böylece, en azdan üç kağnı yükü, kalas, tahta, kadran da düze çıkarılınca Molla Hıdır, belini tutarak bir zaman kıvranıp büküldü. Artık yalanı, oyunu yok, parmağını kımıldatacak gücü kalmamıştı. Emine öğretmenin hazırlayıp

kara tahtaya astığı haftalık yemek listesini, boğazına çok düşkün olduğu halde, merak bile etmedi. Yarınki sabah yemeğinin çay değil, pirinç çorbası olduğunu okuyabildi, o kadar...

Herkes, yemek listesinin yanında asılı nöbet cetvelinde adını arayıp saat kaçta uyandırılacağım öğrenmeye çalışırken, yemeğe olduğu kadar uykuya da düşkün Molla Hıdır hiç umursamadı, o kadar mal canlısıyken, hele bedavaya bayılırken, Halim Beyin dağıttığı, yarımşar kalıp el sabununa, diş fırçasına bile sevinemedi. Etli bulgur pilâvını, toprak çiğner gibi tatsız yedi. Üç maşrapa su içti, ucunda ölüm olsa kalkmamak üzere Esefin gösterdiği ot yatağa soyunmadan uzandı. Uzanır uzanmaz da, kaya gibi uyudu.

Lüks lambası aralıksız çızırdıyor, ak ışığın çevresinde pervaneler aralıksız dönüyordu.

Akşamın serince esintisi kesilmiş, kızgın topraktan tüten sıcaklık arttıkça artmıştı. İnsan, durduğu yerde, hiç kımıldamasa da, aralıksız terliyor, içilen su, sanki mideye inmeden ter olup deriden fışkırıyordu.

Müdür Halim Akın, cıgarasını tazeleyecekken vazgeçti, izmariti tabla olarak kullandığı teneke kutuya bastırdı:

— Arkadaşlar! Dumanlı Boğaz Köy Enstitüsünün çadırlı kampında, öğretmenler kurulunun ilk oturumunu açıyorum... Önündeki kâğıdın üstüne «4/7/1943 Salı» yazdı: Buyurun Emine öğretmen... Dediğim gibi hazırladınız değil mi raporunuzu?... Kısa, mümkün mertebe, kısa...

Emine öğretmen gülümsedi. Bu gülümsemede esnemeye benzer bir şey vardı, önündeki kâğıda bakarak konuştu:

— önce üstlerinden çıkanlar: En önemli şey: Bit...   Kızlarda, oğlanlarda gayet bol... Sonra, erkeklerde: Yedi tane yorgan iğnesi... Her birinde iki sap kadar kalın iplik... Hepsi de bu iğneleri, kasketlerinin siperliği üstünde taşıyorlar... Dört tane ağızlık... Üçü ağaçtan, biri kırmızı plastikten... Altı tane teşbih yalnız biri doksan dokuzluk... (Tosya'nın Yusuflu köyünden Molla Hıdır'ın)... Ötekilerde tane sayısı otuz üçten az... Renklerini kaybetmiş çok eski, çok pis on beş mendil... On yedi cep aynası... Çoğu yuvarlak, kapaklan renkli tenekeden... Sekizinde tarak... Hepsinin dişleri

kırık... Yalnız birinde bir tek fotoğraf çıktı. Askerdeki ağabeysininmiş... Beş kitap... Parti tarafından basılıp köy odalarına bedava gönderilen kitaplardan Köycülük... öğretmenin Armağanı... (Yaprakları, kesilmemiş)... Bir pelvan kitabı... Yazarı Sami Karayel... Adı: Kel Aliço... üçüncüsü, çok yıpranmış, yaprakları epeyce eksik, Ferhat'la Şirin... (Köy odasında bunu «Avazla okurlarmış)... Ötekiler Peteğin okul kitapları... Peteğe arkasından gönderilen iki defterden başka hiç birinde defter, kâğıt yok... Dördünde güdük kurşun kalem... Birinde gümüş yüzük... Yalnız birinde (Çakıllı Yıldız Ulak'ta) kol saati... Cemal lafa karıştı:

— Saati olanlar da «kırılır mırılır, çalınır malınır» diye getirmemişler!

Müdür, Cemal'in dediklerini de yazdı.

— Sonra efendim?... Emine öğretmen Müdüre gülümseyerek baktı, notlarını sökmeye çalıştı:

Sonra... Beş çakmak dördü örme fitilli, biri kavli...

Üçünde çok eski, yer yer paslı, tütün tabakası... Birinde, yuvarlak teneke kutuyla el kremi... (Bir yeri kanadı mı sürermiş... Kızlarda dört yuvarlak cep aynası, iki ağızlı kemik taraklar, dört gümüş yüzük... Dördünde yüz otuz kuruş para... Torbayla boyunlarına asılı... Erkeklerin hemen hepsinde, eski örme keseler, meşinden eski cüzdanlar... Esefle beraber, on sekiz kişinin parası 487 kuruş... (Bunun dışında, Molla Hıdır'ın iki gümüş mecidiyesi var. Büyük anası vermiş gelirken...) En çok para Cengiz Uslu'nun... 215 kuruş... İkincilik Esefte... Cinciden zorla aldığı yüz on iki buçuk kuruşla tutarı: yüz kırk iki buçuk kuruş! (Parayı n'apacaklarmış, gerekirse, yazarlarmış gelirmiş köyden...) Erkeklerin on birinde ya muska, ya pazıbent, ya da nazarlık katır boncuğu var. Kızlardan birinde muska... Birinin bileğinde pamuk ipliğinden sıtma bağı... Dördünde de içliklerine nazarlık katır boncuğu dikilmiş... Kızlar kendi aralarında konuşkan... Kelimeleri çok iyi değerlendiriyorlar. Kendilerine göre de alaycılar... Erkeklerle olağanüstü ilgili hepsi... Sezdirmek istemediler ama, Hanım Kuzu ile Yıldız Ulak'ın, Petek Elvan'la ökkeş Yiğit'in arasında bir şeyler olacak...

Emine öğretmen soru sormuş gibi baktı. Müdür Halim Akın doğruladı:

— Murat Eğitmen anlattı: Yıldız, geçen yıl, kaçırmak istemiş Hanım'ı zorla... Becerememiş... Petek Elvan, Yıldız'ın akrabası olurmuş ana yönünden... ökkeş'in gözü varmış Petek'te... Yıldız'dan gizli değilmiş bu... Yıldız istiyor ökkeş'in Peteği almasını... Bu sebeple Hanım işinde, ökkeş yardımcılık etmiş Yıldız'a... Hanım, kaçırma olayını söylememiş ağabeysine... Gönlü var demektir. Nazlanıyor biraz... İyi kızmış. Çok direnmiş enstitü işinde... İnat etmiş, razı olmak istemeyen ağabeysini yenmiş... Anasından geliyormuş inatçılığı... Osmanlı kadınmış anası... Babası, tersine yumuşak başlıymış... Yıldız'la ökkeş, biraz da kızların yüzünden gelmişler enstitüye... Bilelim ama bilmezden gelelim! Başka?

— Evet... Yamörenli kızlar, şimdilik daha çekingen... Taşoluklu Murat Eğitmene güvenip gelmişler, öğleden sonra görünmeyince hem şaştılar, hem de ürktüler! Ben de şaştım sakaları suya götürdükten sonra buraya uğramadan köye dönmesine...

Müdür Halim Akın kalemin tepesiyle burnunu kaşıdı:

— Murat'ı çok değişmiş gördüm! Yırtıcıydı, çok rahattı kursta... Eğitmenlik sicili de öyle olmalı ki, burada bize, çevreyi tanımak bakımından yardımcı olacağını düşünmüştü Bakanlık... Kasabada farkettim değişikliği... Çekiniyor bişeyden... Yılmış açıkçası... Oysa, pabuç bırakmaz diye yollamışlar Şirin' e.. Çok zorda olmasa böyle davranmazdı. Anlarız bakalım! Bu kadar mı notlarımız?

— Biraz daha var: Bizim Yusuflu Esef, bugün üç kere iş uydurdu, üçünde de yalnız Elif İnce'ye yaklaştı. Üç kere «Bayan Elif» dedi.

Nuri güvenle başını salladı:

— Sökmez benim gördüğüm Elife! Bir şey çıkmaz... Biraz düşündü: Çavuşun Güllü'den korkarım azıcık da, Eliften hiç korkmam...

— İyi... Emine Öğretmen, kâğıdın yerini değiştirdi: Gayretli çalıştılar kızların dördü de... Gık demedi hiç biri... Kavrayışları ortanın üstünde... Kendiliklerinden bir şey kalmıyorlar işe ama, bildiklerini, gösterileni duraklamadan yapıyorlar. Sevdim hepsini... Çok sevdim... Biraz sustu, kâğıdına baktı:

Bu kadar, şimdilik... Pardon... Kızları yokladım laf arası... Söz gelimi coğrafyadan, hiç bişey bilmiyor hiçbiri... Amerika, büyük hükümatmış... Nerede? Kim bulmuş? Habersizler...

Halim Akın suçlu suçlu yere baktı:

— Bu böyle! Hepsi sınavda, numarayı haklı alır bunların, sonra bir hafta geçmeden bütün öğrendiklerini unutur. «İlerde bize hiç lâzım olmayacak» diyedir bu... Öğretmenlik edeceklerini kabullensinler, bak unuturlar mı... Kâğıtlardaki notlarına baktı: Yün örmekten başka zenaat bilen çıkmadı. Gerçekten bilmiyorlar mı, yoksa sakladılar mı?

— Zenaat... Emine Güleç bir an durakladı: Ökkeş taşçı kalfasıymış

efendim... Ayrıca kerpiç döker, iyi duvar örermiş, «Biraz da kesertestere

tutar» dedi Hanım! Neden sakladı anlayamadım!

— «İşe sürerler de ezerler... » diye korkmuştur. Daha doğrusu

köydeki akıldanelerden biri böyle öğütlemiş, «Dünyanın avanağı sen misin?» demiştir.

— Hanım söz aldı benden... Söylemeyeceğim size...

— Söylememiş mi oluyorsun şimdi?

— Evet!...

— Çok sürmez, işler sıkışınca ökkeş'in kendi söyler, duramaz...

— Bilmem!

Müdür Halim, bir şeyler yazıp Cemal Avşar'a baktı:

— Siz?

Cemal Avşar, toparlanmaya çalıştı. Yorgundu. Enstitücülükle hiç ilgilenmiyordu. Buraya eniştesinin zoruyla geçici olarak gelmişti. Gözlerini, gönülsüz kırpıştırdı:

— Saygılı hepsi... Gayretli... «Yorgunluğa kendilerini nerdeyse kaptıracaklar» diyorsunuz, birden silkinip sanki, işe yeni sıvanmışlar gibi taptaze girişiyorlar... «Alışkanlıkları güçlendiriyor» diyebilirim...

Hayır, «kaderci bir katlanışları var çalışmaya» denebilir. Emine Öğretmenin parmak bastığına ben de katılacağım: Şaka etmesini iyi biliyorlar, kendi anlayışlarıyla, kelimeleri şaşılacak kadar iyi değerlendiriyorlar. Bilmem artık, benimle çalı kesmeye gelenlerin bazısı Aleviydiler de ondan mı? Müdüre baktı: Büyük ayrıntı var mıdır, Alevîlerle Sünnîler arasında?...

— Eh... Alevîler, lafta daha toleranslıdırlar. Yobazlıkları pek yoktur.

Bundan ilerilik anlamı çıkarmak yanlış olur. Şu kadar milyon Alevî, hiç bir zaman, bu memleketin ileri atılımlarını fazla desteklememişlerdir açıkça... Osmanlılık zamanı ağır baskılar altında kaldıklarındandır belki de bu... Sık sık toptan kırımlara uğradıklarındandır. Kelimeleri iyi kullanmalarına gelince... Bu hemen hepsinde görülür ama, biraz dikkat edilirse, çoğu lafların, deyimler, mısralar, atasözleri, kısacası, çok tekrarlanan kalıplar olduğu anlaşılır. Bu da dünya görüşlerinin yüzyıllar boyu, pek az değiştiğini, bir çeşit, gerçekçi gerilik olduğunu ispatlar... Halim Akın kendisini ilgiyle dinleyen Emine öğretmene güldü: Neye karar verdikti, Emine öğretmen?... Hani kısa kesecektik, gevezelik etmeyecektik?...

— Rica ederim... Yararlanmakla, boşuna zaman kaybetmek arasındaki farkı olsun biliriz.

—Sağol... Evet... Siz Nuri?

— Takımın en köpoğlusu, Çöllo değil, Molla Hıdır... Kaytarıcı... Tembel... Ama, sonuna kadar uğraştı. Kendi kendine etti, nettiyse... Kurnazlığa vurdukça, iki kat yoruldu, biri işten, biri kaytarma

çabalamasından... Böylelerini çok gördük değil mi, Halim'cim? Bunlardan aradabir, çok çalışkan adam çıkar. Ne demişler, «iş.adamın mihengi»

demişler. Bakarsın, en gayretli görünenler, yılar...

— Bir şey soracağım sana Nuri. Esef için ne düşünüyorsun?

Nuri Çevik her zamanki gibi dalgın görünüyordu ama, gene her zamanki gibi hiç duraklamadan karşılık verdi:

— Esefin durumu başka... Buraya bizimle beraber geldi, ötekilerden önce... Bu yüzden, hem bize sahip çıkıyor, hem de enstitüye... İster istemez daha çok çabalıyor. Rastlantı bu düpedüz... Başka bir şartla geleydi, başlangıçta bir şeye canı sıkı laydı belki Molladan daha çok kaytarmaya kalkışırdı. Hep o eksiği görüyorum, Halim, önüne çok belli, iyice açık seçik, bir amaç almamak... Bu amaca varmak için, yola hırsla çıkmamak... Gösterişe daha yakın bizim işlerimiz... Köylümüzde de,

şehirlimizde de... Uzun mesele, bilirsin, yüz gece konuştuk, daha bin gece

konuşsak bitmez. Toprakta çalışanlar öğleden akşama kadar güneşin altında, evet, gık demediler. Dahası, şakalaştılar da birbirleriyle... Keyifliydiler. Emine çekinerek konuştu:

— Yalnız.. Çok kötü bir küfürü yerli yersiz kullanıyor hepsi.

Nuri güldü:

— Anladım! Çoktan beri üstünde durduğumuz küfür... İlk iki harfini ağızlarının içinde ezerek söylüyorlar değil mi?

Emine gözlerini kaçırarak yarım ağızla doğruladı:

— Evet...

— Dikkat edilirse anlaşılır: Onu pek az kullanırlar küfür olarak... Çoğu zaman «vay canına... öyle mi? İşe bak... Hele hele... Yok canım... Ne güzel... Çok iyi... » anlamlarındadır. Duymazdan geleceksiniz! Sonra sonra... Gönülsüz güldü: Efendi oldukları zaman bırakırlar. Daha doğrusu onu bırakıp bizim gerçekten pis küfürlerimizi alırlar.

Müdür Halim Akın, Cemal'e döndü:

— ilgi çekici özellikler gördünüz mü çalı keserken?

Cemal hatırlamaya çalıştı:

— Çalıları sarmaşıklarla sarmayı akıl ettiler. Yokuş aşağı yuvarlamaları, iş üstünde, yeni buluşlar sayılmaz mı? Dallardan kızak yapmaları?...

— Değil! Köylerde hep yapılır bunlar...

— öyle mi? Sormalıydım! Bir şey daha var! Araçlara karşı umduğumdan daha az kırıp dökücü davrandılar, daha az hoyrat... Ama, büsbütün de titremiyorlar üstlerine... Bir de çok az sürdü yeni giyimlerine karşı ilk anlarda göstermeye çalıştıkları kirletmeme dikkati... Müdürün not almasını bekledi: Az kalsın unutuyordum: Bu akşam Zeynel Ağanın ziyafetindeki Kara Derviş, çalı kestiğimiz sıra bizi gözetlemiş dürbünle... Bekir Ozan sokulmuş, inanmak gerekirse, Derviş'in mavzeri varmış...

Müdür Halim Akın, Nuri Çevik'e, «Ne dersin?» anlamına baktı.

—Hiç tutmadı gözüm bu pis herifi... Madrabaz... Kaltaban... Kurnazın aptalı... Kaçık iyice... Ama Emina'nım, benim gibi düşünmüyor sanırım. Emine Güleç doğruladı:

— Evet, bana başka türlü göründü. Dağ başlarında çileye giren keşişlere benzettim. Böylesine

«Tekin değil» derler.

Cemal Avşar başını salladı:

— Hak veriyorum Emine arkadaşıma... Eskiden beri ürkerim böyle adamlardan... Büyüye, muskaya inanır mıyım, hayır... Ürkerim nedense... Fanatik olurlar, nerde, n’apacakları kestirilmez. Nuri Çevik, suratını astı:

— Tamam!... Heriflerin istediği de buna inandırmak bizi... Yarı yarıya da başardılar, görüyorum. Kara Derviş, alçak Zeynel'in silâhşorluğunu övdü, Zeynel de rezil Derviş'in kerametini... Aba altından sopa gösterip gözümüzü yıldırmaya kalkıştılar.

— Amma yaptınız Nuri Bey... Adam kibarlık etti, yemeğe çağırdı bizi... Koyun kesmiş... Pilâvlar, baklavalar...

— Soylu kişiler gibi mi davrandı Emina'nım? Senyörce... Batının baronları gibi... Köyde otururlar belki de yoksuldurlar ama, bin beş yüz yıllık soyağaçlarıyla kralın öz yeğenleridirler. Kısası: «Bizim Feodalimiz bu Zeynel» mi demek istersiniz?

— Evet, niçin olmasın?

— Şundan ki, bizim arslan feodal, belki de bir ortakçının oğlu candarma onbaşısından, dayak yer eşşek sudan gelene kadar... Ertesi gün, köyde dolaşır sırıtarak, «Şeriatin kestiği parmak acımaz» diye... Yanılalım istemezsek, Emina'nım, girmemeliyiz Batı kalıplarına... Benzetmelerin kolaylığına sapmamalıyız. Ne bu pis herif feodaldir, ne de kara sakallı serseri, Tais'in keşişi...

Nuri bitirince, Halim Akın notlarına bakarak sordu:

— Kaçında bıçak vardı öğrencilerimizin? Emine öğretmen elinde olmayarak telâşlandı:

— Nasıl bıçak?

— Bildiğimiz...

Müdür Halim Akın, Nuri'ye bakarak bekledi.

— Vardı birkaç tane... Biliyorsun, bıçaksız olmaz gibi geliyor bu kopukların bazısına... Beş altı kadar, sanırım! Yıkanmadan önce sakladılar şuraya buraya... Yenilerini giyince aldılar. Ben şimdilik önemli bulmuyorum!

— Evet... İleride, yılgınlık, usanç başlayınca toplarız! Tütün

içenler?

— Epey...

— Bilmezden gelelim şimdilik... Ya esrar?...

Emine elini yanağına götürdü:

— Ne diyorsunuz? Bu yaşta. Köylü çocukları...

— Bulunur buralarda tek tük... Çünkü kendir yapar buranın toprağı... Anlarız var mı, yok mu? Saklayamaz kendisini esrar tutkunu, yakayı hemen ele verir.

Lüks lambası, pompalanmadığı için, gücünü kaybetmiş, yorgun yüzlerdeki çizgiler gölgelenip derinleşmişti.

Cemal bugün öğleden sonra kasabada kovaladığı işleri anlattı: Orman Bölge Amiriyle konuşmuş, yakacak meselesini yoluna koymuş... Yemeğin artık yakında geç kalmayacağını, yarın biraz taze et bulacağını da umuyordu. Kasabadaki fırıncıyı hiç gözü tutmamıştı. Müdür bunu doğruladı:

— Yarın, Şirin'in Zeynel Ağasıyla konuşurken biraz pirinç bulmaya çalış! Süt, yoğurt, yumurta işini de konuş! Notlarına bakarken, Nuri elini kaldırınca yorgun yorgun gülümsedi: Haaa... öyle ya... Muslukların açık bırakılmamasını sık sık tembih edeceğiz çocuklara... Bundan daha önemlisi: Şuraya buraya büyükaptest etmemelerine bakacağız. Eden olursa, üstlerini kapattıracağız kendilerine... Evet, ilk işimiz, çöp çukurları açmak... Dikkat edeceğiz yere sümkürmesinler Sonra da ellerini üstlerine ' silmesinler... Aslında şıklığa meraklıdırlar hemen hepsi... İmrenirler. Saçlarını tararlar sık sık... Bu eğilimlerinden tutup yola getireceğiz. İlk zamanlar, enstitüyü sömürmeye çabalar çoğu... Çarşafları gizlice yırtıp mendil, bohça yapmağa kalkarlar, yastık kılıflarını torba diye kullanırlar. Kırıp dökerler beylik eşyaları... Kuşakbağı için, kordonları, ipleri kayışları keserler. Ufak tefeği cebe atanlar, köye göndermek isteyenler olur. Denetlemenin hafiflediğini sezerlerse, arkadaşlarını kendi yerlerine çalıştırmayı denerler. Bunun için pazı gücü kullanmaya yeltenenler görülür. Değirmende un satmayı, alışverişlerde hesabı şişirmeyi olağan sayanları vardır. Arkadaşlarından aldıkları borçları ödemek istemeyenlere, inkâra sapanlara rastlanır. İşten sonra araçları toplamak zorlarına gider. Bunlar, ilk günlerde umutsuzluk verir insana Daha kötüsü hainlik gibi gelir. Değildir oysa... Okumak için geldikleri yerde ağır işlere sürülmeyi yadırgamalardır. Enstitünün yabancı kalabalığından, telâşlı gürültüsünden ürkmüştür çoğu... Ortak çalışmaya

alışık olmadıklarını da hesaba katmak gerek... «Çalışıyoruz ama, kimin için? Her hal, emir verenler için» diye düşünürler, öyleyse emir verenlerin

önünde çalışırsın, arkalarını döner dönmez kaytarırsın. Bir çeşit kendini boşuna yorulmaktan korumaktır bu... Dinlenme zamanlarını arttırmaktır. Yüz yıllardır süren bu yetersizliğin olağan sonucudur bu... Bir de kurnazlığını, açık gözlülüğünü yeniden denemek zevki... Başka güçsüzlükleri de vardır. Utangaçtırlar. Bu yüzden bildikleri soruları da, ilk günler

karşılayamaz çoğu... İçlidirler, aşırı şakalara hemen ağlayacak kadar... İşte, yeni arkadaşlarım için, gelişi güzel saydığım bu nedenlerle, öğrencilerimiz ilk günlerde, kalıcı değil, gidicidirler, pişman olmuşlardır. İşe sıkı sarılmazlar. İdare de bunu bildiğinden kuşkuludur. Çünkü enstitücülükte, çocukları tutamayıp kaçırmaktan daha beter maskaralık olmaz. İlk iş, karşılıklı güvensizliğin yenilmesidir. Akranları arasında, genellikle önemli kişi sayılmaya bayılır köylü çocuğu... Bunu hak edip etmediğini pek aramaz. Kişiliğiyle ilgilenilmesini ister. Bunu sağlayabilmek için, çoğu sinirlendirici aşırılıklara başvurur, «öğretmenler kitap okuyanları severler.» Kendisi de okuyacak ama, neylersiniz ki, biraz okuyunca başı ağrıyor. N'apsın peki? Vurur okuyorluğa... Bir kitap alır, yola yakın oturur, biri gelirken açar, geçince kapar. İster ki, öğretmen soru sorsun kendisine... Kestirme yolu? öğretmene sormak... Sıvanır. Gelişi güzel sorar, hiç üstünde düşünmeden... Yeri mi, konuyla ilgili mi, umurunda değildir ama, öğretmenin verdiği karşılık ciddî mi, baştan savma mı bunu hemen sezer. Çok üzülür, ilk zamanlar çok yanlıştır öğrenciye sert davranmak... Hele haksız yere... Direnmezler, susarlar ama, kinlenirler. En tehlikeli yönleri reaksiyon vermemeleridir bence... Çünkü hemen kaçmakla sonuçlanır bu durum... Bu sebeple onurlarına saygı göstereceğiz, davranışlarını anlayışla karşılayacağız, çalışacağız çabuk kızmamaya, sabırlı olmaya... Nuri'ye bakarak gülümsedi: Evet, Nuri'ciğim, öncelikle, günde üçer tane atabirin almalarını sağlayacağız... Var mı başka bir diyeceğin? Var mı? Nedir?

— Hayvanların gübreleri...

— Tamam, belli bir yerde biriktirilecek... Gelelim yarınki işlere... Başta: Susadan Keşiş Düzü'ne kamyon yolu... Odun gelene kadar çalı çekmeyi sürdürmek... Çöp çukuru... Cemal bir aralık Şirin köye inecek... Tamam mı?

Biraz bekledi: Oturumu kapatıyorum. Hepinize dinlendirici uykular, umutlu düşleri...

Saat yirmi ikiye geliyordu, öğretmenler nöbetinin ilki Cemal Avşar'ındı. Emine öğretmenle beraber çıktılar, öğrenci nöbeti tutan ökkeş, Emine Öğretmenin düşürdüğü kâğıdı Cemal'den önce alıp verdi, ellerini göbeğine bağladı.

— Sağol! Adın ne senin?

— ökkeş öğretmenim, ökkes Yiğit... Taşoluk' tan!

— Kim depo nöbetçisi?

— Bekir Ozan!

— Kaçta uyandıracaksın senden sonraki nöbetçileri?

— On ikide öğretmenim, hayır öğretmenim, yirmi dörtte...

— Tamam... Sakın unutma beni uyandırmayı... Birkaç adım atıp döndü: Saatin var mı?

— Yok öğretmenim...

— Nasıl bileceksin saatin yirmi dört olduğunu?

— Yıldız Ulak'ın saatine bakacağım öğretmenim.

— Nerde saati Yıldız Ulak'ın?

— Kolunda öğretmenim...

— Anlamadım... Uyandırıp da mı bakacaksınız her iki saatta bir?

— Yok... Kolunu dışarıda bırakacak.

— Uyurken mi?

— Uyurken öğretmenim...

— Assaydı ya bir yere... Akıl edemediniz mi?

— Yusuflu Esef söyledi öğretmenim. «Olmaz» dedi Yıldız Ağa...

— Razı demek uyandırılmaya, saat başı?...

— Yok öğretmenim... Kolunu içeri almazmış... «Ben almam, sen ferah ol» dedi, Esefe...

— Neden asmıyor? Korkuyor mu çaldırmaktan?

— Demedi ama, bana sorarsan korktuğu meydanda...

Emine. Güleç bir insanın kolunu dışarıda bırakmaya karar vererek yattığı zaman nasıl uyuduğunu merak etti. Yıldız'ın çadırını sordu. Kapıdan baktı.

Gemici fenerinin sarı ışığı; çadırın içine üç köşe vuruyor, direğin dibini aydınlatıyordu. Loşluğa gözü alışınca Yıldız'ı gördü, ötekiler gibi o da giyimlerini katlamış, yastığın altına koymuştu. Kolu dışardaydı. Yumruğunu inatla sıkmıştı, ama saat altta kalmıştı. Bakmak için, ya uyandırmak, ya da kolunu tutup biraz kaldırmak gerekecekti. Ayak ucunda yatan Çöllo da çok yorulmuş olmalı ki, yarı uyanıp inilemişti.

Emine gülümseyerek Cemal'e fısıldadı:

— Haklı mı, saatinin çalınmasından korkmakta?

Cemal yıldız alacasında Emine'nin gözlerindeki anlamı seçmeye çalışıyordu:

— Mal canlısı oluyor köylü kısmı... Ayrıca, saat çok değerlidir gözlerinde... Alış fiyatıyla ilgili değil bu değer... Üstlerinde bir fabrika taşıyormuşlar gibi geliyor sanırım!

— Fabrika mı? Çok yaşayın Cemal Bey! Hiç unutmayacağım bu açıklamayı... Hemen yazacağım defterime... Yatacağı çadırın önüne gelince bir an düşündü: İnecek misiniz aşağıya...

— Evet!

— Hiç uykum yok! Ben de geliyorum!

— Ne iyi... Çok sevindim!

Patikadan inerken, Emine iki kere Cemal'in omuzuna tutunmak zorunda kalmış, cimnastikçi erkeğin etindeki tıkızlığı avucunda tutar gibi olarak, hiç hazır olmadığı halde heyecanlanmıştı. «Bu kadar yakışıklı olmasaydı, girerdin çadıra, nöbetçi teftişine çıkmazdın değil mi utanmaz!» diye kendisini azarlarken ayağı kaydı, Cemal güçlü parmaklarıyla kolunu tutup çökmesini kolayca önledi, sonra düze inene kadar da bırakmadı.

— Yük oldum size...

— Rica ederim!... Ne mutlu...

Sesi titriyordu. Emine büyük bir tehlikeden kaçmak istiyor gibi, kolunu kurtararak, depo çadırının önünde yanan ölü ışığa doğru hızlandı:

— Merhaba Bekir Ozan!

— Merhaba öğretmenim! Buyur öğretmenim!

— Uyumadın ya?...

— Uyumadık öğretmenim! Biz uyumayız. Nöbette uyumak olmaz.

— Aferin!... Cıgara da içmiyorsun değil mi? Depoda patlayıcı şeyler var çünkü... Anlattı sana, Nuri Bey! Ne kadar kapalı olsa, tenekeden uçar benzin... Uçan benzine ateş değerse n'olur?

— Parlar harradak öğretmenim!

— Tamam! Canımız sana emanet, unutma!

— Ben tütün içmem öğretmenim. Köydeyken de içmezdim. Ayıptır bizde, yeniyetmelerin tütün içmeleri...

— Aferin! Sormanın doğru olup olmadığını kestirmediğinden, biraz duraladı: Korkmuyorsun ya?

— Biz mi öğretmenim?... Korkmayız sayende... Korku de neymiş? Köy yerinde, mısır bekleriz, bostan bekleriz. Herk vakti, malları yeşile salarız geceleri... Herk... Bildiğin, tarla sürmek... Yeşil, bildiğin taze ot... Mallar, kışın hep kuru yediğinden, baharda yeşile salacaksın ister istemez... öküzlerin yularını koluna bağlar yatarsın. Islak mıslak yatarsın. Alışıktır köylü kısmı, öğretmenim, gece vakti, kırda yazıda yatmaya... Bizim köyün yiğit karıları bile korkmaz öğretmenim... Körpe kız olursa o başka...

Cemal Avşar, gülerek katırların bağlandığı yere doğru yürüdü.

Bekir Ozan, Emine Öğretmenin bir adım sol gerisinde elleri edeple göbeğine bağlı, geliyordu.

Yaklaşınca, Aşkar Doru, kulaklarını dikti, tedirgin tedirgin soludu burnundan... Filozof, sırtındaki kaim brandanın altında, hiç istifini bozmadan uyukluyordu.

— Yem verildi mi bunlara?

— Verildi öğretmenim... Torbalarını astım boyunlarına, yem kesince aldım. Tımarladık bile az biraz... Adam, kendi malından iyi bakacak, değil mi öğretmenim, esdüdümüzün malına?

Bu soruyu Cemal'in yerine Emine Güleç karşıladı:

— «Kendi malından iyi» ne demek! Asıl kendi malın bunlar... Neden mi? Hükümet malı millet malı demektir de ondan... Millet kim? Sen ben... Demek senin malın...

— Doğrusun ama öğretmenim... Bekir çekinerek konuşuyordu: Her adama göre değil bu laf, er adama göre... Biz akılsız olduğumuzdan hükümatın malına acımayız çokluk... Döker saçarız gâvur malı gibi... Söz gelimi, orman da hükümatın... Ormancılar olmasa, keseriz ki, Allah yarattı, demeyiz. Bir sapan sapı çıkarmak için, dört beş körpe ağacı öldürür bizim köy adamımız... Bizim oralarda «Hükümatın malı deniz, yemeyen domuz»

derler. Yanlış öyle ya öğretmenim, domuz «yiyeyim» dese de, hükümatımızın malı, deniz olabilemez?

Bekir Ozan kurnazlık ediyor, boyuna lafı uzatıyordu. Susmaktan usandığı belliydi. Gösteriş için, katırların yere çakılı demir sikkelerini, tutup var gücüyle çekti:

— Zorlu çakılmış sikkeler öğretmenim! Boşanıp savuşamazlar, meraklanma!

Bu sırada, çocuk ağlamasına benzer bir ses duydular. Emine öğretmen enikonu korktu:

— Nedir o?

— Hangisi öğretmenim?

— Bu ses?

— Hiç öğretmenim... Çakal...

— Böyle çocuk gibi mi bağırır çakallar?

— Hüvesi hüvesine çocuk gibi bağırışır bu reziller... Körpe gelin

kısmı köy yerinde, çakal sesi duymasıyla, «Aman bebe uyandı» diye zıplar

tatlı uykusundan... Hırsız olur bu çakal milleti gayet... Hırsızlığı, salt canlıya

değildir. Papuç mapuç, çarık marık, ne bulursa, sırtlar savuşur.

öğretmenler yürüyünce, arkalarından yetişip telâşla sordu:

— Sizin Ankara'da çakal var mı öğretmenim? Emine durdu:

— Bilmem! Ne dersiniz Cemal Bey?

— Bağlarda filan varmış... Ben epey dolaştım ama ne gördüm, ne de sesini duydum.

Bekir Ozan içini çekti:

— Evet, varmıştır ama, kasabaya giremezmiştir, Köy yerinde, gece olmaz mı, itlerin uyuduğunu kollayıp dolanırlar fırıl fırıl... Tavuk pinlerinde şuncacık delik ararlar ki, gireler de, fukaraları boğalar...

— Tavuğun asıl düşmanı tilki değil mi?

— Tilki başka öğretmenim! Bizim oralarda tilkiyi vurmazlar

avcılar...

— Neden?

— Günah çünkü... Tilki de, evet hırsızdır ama, Uğru Abbas gibi, insaflı hırsızdır. Fazladan, günahı sevabı, değme adamdan iyi, bilir tilki... Görenler var: Ezan okunurken, ön ayaklarını kaldırırmış da dinlermiş güzelce...

— Kim bu Uğru Abbas?

— Aman, Uğru Abbas'ı hiç mi duymadın sen öğretmenim?

Peygamber vaktinin, ermiş evliya hırsızı Uğru Abbas?...

— Hem hırsız, hem ermiş evliya... Nasıl oluyor bu iş Bekir?

— Kitabı var öğretmenim... Bizim köyde geçen ramazan tuttuğumuz hoca okudu, Himmet Ağanın odasında... Peygamber zamanı, bu Uğru Abbas, köylerde yakmadık can bırakmamış... Sonunda ölür Abbas Uğru. Peygamber: «Oh pislik temizlendi, Allahıma şükür» demeye kalmadan bakar ki omuz başında Cebrail melek... Cebrail meleği bildin ya, öğretmenim?... Allanın kur'an tatarı... Allah, peygambere haber yollayacaksa bu Cebrail melekten başkası getirebilemez. Peygamber, «Nedir?» diye sorar. Allah diyesi ki: «Benim, Uğru Abbas adında cennetlik kulum bugün ölüp ve de ölü taşına konup... Namazının kılınması beklenirken, hak peygamberim neden seğirtip yetişmez?» diyesi...

Peygamberin ossaat can başına sıçramış öğretmenim, hoplayıp koşmuş ki, ne görsün, ölü taşının çevresinde ayak basacak yer yok...

— Kalabalık mı?

— Kalabalık ama, adam kalabalığı değil, öğretmenim, bildiğin melek melâike kalabalığı... Gökte melek melâike kalmamış, yığılmış Uğru Abbas efendimizin ölüsü başına... Ağlayan hangisi, çekip yakasını yırtan hangisi... «Nedir hey Allah, bunun gizlisi?» diye şaşmış fukara Peygamber... Uzatmayalım, Uğru Abbas'ın ölü namazını, Peygamber, bir ayağı üstünde kılabilmiş. Çünkü ötekini bassa, Allah beterinden esirgesin, meleği melâikeyi ezecek... Sakatlık olacak ki, bombok... Peygamberdir, dönüp evine gelmiş... Fikre dalmış ki, öğretmenim, çok derinlere dalmış... Gözü, sağ omuzu başında... Durdurak, uyku muyku arama... Gözü Cebrail meleğin yolunda çünkü... Aradan geçmiş birkaç gün, Cebrail melek, gelmiş, koynu kucağı Allah haberi dolu... Peygamberin habere mabere bakacak sırası mı?

Toparlamış Cebrail meleğin yakasını, «Nedir bu Uğru Abbas meselesi yahu?» diye başlamış sıkılamağa... Meğerse öğretmenim bu Uğru Abbas hırsızlığa çıkarken dualar edermiş ki, her bir duanın arasına darı tanesi sığmazmış... Ayrıca, kıyasıya yapmazmış uğruluğu Uğru Abbas, kararınca yaparmış... Senin anlayacağın, bakarmış ki, sandıkta, kesede, sözgelimi, yüz kuruş var, ellisini alır, ellisini bırakırmış. Türkçesi yarın geçimine ne kadar gerekse o kadar alırmış... «Nasılsa biz bu yola döküldük. Beşi de bir onu da bir... Günahı değişmedikten sonra... » demezmiş... «Baş kes insafı bırakma, lafı, bu Uğru Abbas'tan kalma» derler bizim gün görmüş yaşlılarımız... Tilkinin piri Uğru Abbas'tır, beyim... O sebepten tilki, çakala hiç benzemez ve tilki öldürmek avcılıkta kanun değildir.

Emine Güleç, ne kadar yorulduğunu, yokuşu çıkarken anlamış, Cemal'in koluna girmesi teklifini kabul etmediğine pişman olmuştu. Bekir Ozan'ın konuşma dilindeki şaşılacak güçten, çok istediği halde, laf açmaya üşendi. Cemal'e iyi geceler dileyip çadıra girdi. Kızlar derin soluklarla uyuyorlardı. Soyunmadan karyolasına uzandı, uzaklaşan ayak seslerini, şaşırtıcı bir ilgiyle dinleyerek daldı.

Emine Güleç «Öğretmenim!» çağırısıyla uyandığı zaman, nerede bulunduğunu bulmaya çalıştı. Kendini toplayınca merakla sordu:

— Saat kaç? Uyanmadım mı hemen?

— Uyandın öğretmenim! Saat yirmi dört...

— Peki... Sağol ökkeş... İyi geceler!

Kalktı. Uyuyan kızları gözden geçirdi. Yüzlerini seçemeyince çadırdan

çıktı.

Müdür Halim Akın'ın lüks lambası yanmıyordu. Düzün kıyısında Depo çadırıyle hayvanlara, nöbet yerine gelirken öteki çadırlara kısaca baktı, öğretmen çadırının önündeki açılır kapanır iskemleye oturdu. Cemal'in kendisini beklemeden yatmasına, «Nöbet değiştirmek yok mu?» bahanesiyle biraz canı sıkılmıştı. Arkasına kulak verdi. Hiç ses duyulmuyordu. «Yatar yatmaz uyudu galiba!» diye somur tarak düşündü.

Gece bol yıldızlıydı. Lâciverde çalıyordu. Keşiş Düzü'nün ötesinde Bozkır, bu lâcivert gecede büsbütün denize benzemişti. «Hiç bir gemi geçmeyen bir deniz... Kaynaya kaynaya ağdalaşmış bir deniz... » Bir filmde gördüğü kum batağını hatırlayarak ürperdi. Ne cesaretle basabiliyorlardı sırtına Bozkırın, üstünde ne cesaretle cip sürüyorlardı? Çürümüş toprak bile değildi bu Bozkır, soğumamış, cıvık lavdı. «Bir de çocuk gibi, denize benzetiyorum» derken denizi özledi apansız... Bu özleyişe, Ankara'dan alışıktı. Boğaz'ın, sert denizini hatırladı, gece serinliğiyle ürperen derisinde... Bu sertlik Marmara'ya göreydi. «Marmara'nın ortalarında bile, suyun yüzü, bir metreye kadar, enikonu ılık olur. Bazı bazı, golfstrim gibi, sıcaklık sarar insanı Marmara'da... » Savaştan beri, deniz özlemini, dünya denizlerindeki öldürüşmeleri aklına getirerek yatıştırır olmuştu.

Önünde, biraz aşağıda, gemici fenerlerinin isli ışığında, pörsük gövdeleriyle sıralanmış çadırlar, savaşa çekiyordu düşüncelerini... Nasıl kıyasıya vuruşuluyordu İkinci Dünya Savaşı'nda?... O kadar kıyasıya ki. artık ne kazanç hesabı kalmıştı, ne yenilgi hesabı... Yalnız döğüşmek için döğüşülüyordu artık ..

Birden, gazetede okuduğu bir olayı hatırladı: Alman Nasyonal Sosyalist işçi Partisi gençlik kolu gönüllüleri, Leningrat savunaklarının üstüne gösteri

saldırısı yapmak için yarı bellerine kadar çıplak, silâhsız yürümüşler, parti marşı söyleyerek kendilerini mitralyözlere biçtirmişler.

Emine Güleç, gözlerini yumunca bu körpe Alman çocuklarının yerine bugün buraya paçavralar içinde gelen, bir çeşit üniforma giydirildikten sonra kızgın güneş altında işe sürülerek yarı bellerine kadar soyunmaya zorlanan öğrencileri görür gibi oldu. İki olay arasında, körpe insanı acımadan kullanmak bakımından korkunç benzerliğe dehşetle şaştı.

Parmaklarını, tarak gibi geçirdi saçlarından, canı birden cıgara istedi, tiryaki olmadığı halde... «Paçavralar giyinmiş çocukların karşısına kolonyal şapkamla nasıl çıkabildim hiç utanmadan... Ne demişlerdir bu maskaralığa?... Kızdılar mı? Alay mı ettiler? Daha beteri, hiç mi umursamadılar adamdan saymazcasına... »

— Merhaba arslan nöbetçi! Bozkır cephesinde var mı yeni bir şey?

Emine ürkerek sese döndü. Cemal Avşar sanıp sevinmişti. Nuri Çeviği görünce gülmeye çabaladı:

— Yok yeni bir şey, evet... Uyumadınız mı?

İki saat önce Bekir Ozan'da sezdiği konuşmak ihtiyacıyle hemen ekledi:

— Uykunuz yoksa... Buyurun! Canım cıgara istemişti. Var mı?

— Hay hay.

Nuri bir iskemle alıp geldi. Cıgara verdi.

— Kaçtı uykum! İlk gece yadırgarım yerimi...

Keşiş Düzü'nden ileriye bakarak bir zaman sustular.

— Bakın ne düşünüyordum siz gelmeden önce... Alman çocuklarıyle öğrenciler arasında apansız bulduğu benzerliği anlattı: Yanıldım değil mi? Çocukları ölüme yollamakla yararlı bir işte çalıştırmak arasında hiç bir benzerlik olamaz!

— Vallaha, bu çalıştırma işi benim biraz midemi bulandırmaya başladı. Emin'anım! Çalıştırmak da, her şey gibi sipsivri alınırsa çok su götürür! Bir memlekette herkes belli bir amaca yönelip belli bir tempoyla çalışmaya girmiş değilse, iş bölümünde yalnız bir kolun bedava çalıştırılması nasıl yararlı sayılacak? Hatırladınız mı, Müfettiş Şefik Ertem söylediydi bunu... Düşünüyorum o zamandan beri... Okuyacakları okulları bütün Türkiye'de, bütün öğrenciler kendileri yapmakta iseler, diyeceğim yok!... Hatta, kimi öğrencilere okul yaptırıp bütçeye konulan parayı yapılan okula karşı gene bunlara harcamak, tam doğru değildir ama, gene de bir şeydir?

— Neden tam doğru değil?

— Çünkü öğrenci burada yerli değil, geçici... Bu sebeple bütçede ayrılan para, buraya harcansa bile, arkadan gelip çalışmadan okuyacaklara bakarak hakkı yenilmiş, emeği ödenmemiş olur. Kaldı ki bizde bütçeden vurmak, biricik işadamlığı, hatta biricik vatanseverlik sayıldığına göre, çocukları burada en ağır işlerde çalıştırmak, bunun karşılığı olması gereken parayı madrabazlara çarptırmak; en faydalı, en doğru işde çalıştırmayı bile çok korkunç bir dolandırıcılık haline getirmez mi?

— Doğru. Evet!.....

Boğazın derinlerinde çakallar uluyordu. Bir gecekuşu geçti gemici fenerinin sarı ışığında, bir şey yitirmiş gibi telâşlı, üşümüş gibi ürpere ürpere, kör gibi sarsak...

— Uykum kaçtı bunları ölçüp biçerken... Sonra sizi düşündüm! «Emina'nım» dedim, «çocukları bugün öyle yırtık pırtık kirli paslı görünce... Neler duydu acaba, toplumbilimci olarak?... » Anladınız mı? Ne düşündünüz değil, neler duydunuz?

— Siz gelmeden az önce, ben de onu araştırıyordum! Bir şeyin farkına vardım da utancımdan yerin dibine geçtim!

— Nedir?

— Nasıl çıktım kolonyal şapkamla karşılarına? «Köylü bizim efendimiz» sözü köylünün gerçek durumunu görmezden gelmemize yaramış şimdiye kadar... Nasıl olabilmiş bu... Ne kadar ayıp!

— Evet! Doğuda, söz her zaman aksiyonun yerini tutmuştur. Yazıdan da çok etkilidir.

— Gerçekçi olamadığımızdan mı?

— Batı ölçülerine vurursak evet...

— Bizim ölçülerimizle?...

— Bilmem! Bizim ölçülerimizde, gerçekçi olmamak bile değil... Bambaşka bir şey galiba... Korkarak söylüyorum, bizimkisi bu dünyada olamamak...

— Bu dünyada olamamak. Doğru!... Biraz daldı: Sahi, ne duydum, o paçavralardan meydana gelmiş giyimleri karşısında... Kelimeleri aradığı için duraklaya duraklaya konuşuyor, cıgarasını içtikçe yüzüne vuran kızıl ışık sesindeki dram duygusunu arttırıyordu: Yadırgamadım, inanır mısınız! Kendimi onların yerine koymayı akıl etmediğimden olmalı. .

— Onlar paçavralarıyla kendi unsurları içindeymiş gibi geldi değil mi? Ayının postunu, kuşun tüylerini, yılanın derisini taşıdığı olağanlıkta...

— Evet, öyle bir şey... Buna yakın...

Emine Güleç iri gözlerini kısıp alt dudağını dişleyerek neler duyduğunu değil, bu uyarmadan sonra olsaydı, neler duyabileceğini gerçek bir merakla aramaya başlamış, bu bırakışla, birden anlatılamayacak kadar güzelleşmişti. Hep öyle, kendisini içinden doğana bırakmış gibi duraklayarak konuştu:

— Bakıyoruz da görmüyor muyuz? Görüyoruzda duymuyor muyuz? Bu ne müthiş yabancılaşmadır! Paçavralar bağlanmış Yatır parmaklıkları gibiydiler! Onların altında bile demir, odun gibi tanıdık şeyler vardır. Bu paçavraların içinde... Şimdi daha iyi anlıyorum, tanıdık hiç bir şey yoktu sanki... Ne deri, ne et, ne kemik... Nasıl anlaşabileceğiz peki?

Hep mi sürecek bu koparılmışlık... Nereden aklıma geldi kolonyal şapka?... Alçaklık bu, utanmazlık düpedüz...

Nuri acır gibi kısa kısa güldü:

— Aldırmayın! Bereket sizin gibi, daha doğrusu, bizim gibi, düşünmezler! Sömürgeden, sömürgeciden haberleri yoktur çünkü... imrenmişlerdir şapkanıza! Yalnız güneş için yapıldığını bilmediklerinden, bir de ağırmış gibi göründüğünden kış için özlemişlerdir. Paçavralarla giyinmek de, bereket bizim anladığımız açıdan onursuzluk vermez onlara...

— Vermez mi? Vermemesi imkânsız... istemezler mi yeni giymeyi? Yırtığı olmasın?

— İsterler ama, her günkü kılıkları da en önemli savunma araçlarıdır. Yüz yıllarca, çapulun biricik hükümet etmek sistemi sayıldığı bir memlekette imanla parayı, saklamaya alışmışlardır. Bu sebepten köyde ağaların kılığı bile hizmetkârların giyiminden pek de başka türlü olmaz.

Meydan nöbetçisi Paso Ayvaz kalkmış, dolaşmaya başlamıştı.

Emine saatine baktı: Bire on var... Taşoluklu Yıldız Ulak'ın uyurken bile dışarda tuttuğu saatli kolunu hatırladı. Kendisi neden vermemişti, saatini nöbetçiye? «Kurcalar... Bozar. Altın benim saatim! Babamın armağanı... » Düşündüklerinden kurtulmak istiyor gibi başını salladı.

Paso Ayvaz, fener ışıklarına girdikçe görünüyor, bunlardan çıktıkça kayboluyordu. Ayak sesi duyulmadığına göre postallarını çıkarmış olmalıydı.

Emine'nin bundan şüphesi kalmayınca, «kızların çadırını mı gözetliyor, acaba?» diye geçti aklından... Hayır... Kızların çadırına Varmadan dönmüştü Paso Ayvaz...

Emine Güleç bu gece bir kez daha utandı;

— Ne düşünür acaba, Paso Ayvaz şimdi?

Nuri Çevik'in karşılık vermesine meydan kalmadan lâcivert

gökyüzünde bir yıldız kaydı.

— Yıldızın aktığını gördüyse... «Biri öldü» diye düşünür. Ürker biraz, «ölüm Allahın emri!» diye içini çeker, «ölen herifse avradı ellere kaldı, fukaranın» diye güler, eminim!

Emine son sözdeki kıyıcılıktan ürperdi. Birisine duyurmamak istiyormuş gibi çekinerek sordu:

— Ne düşünerek geldiler buraya bu çocuklar? Ne umarak?

— Köy öğretmeni olacaklar ya...

— Ne demek köy öğretmeni?... Enstitülerin kuruluş amacına göre, bir yandan çiftçilik edecek, kaba zanaatlardan birkaçını yapmağa

çabalayacak... Çocukları okutacak... Zeynel Ağalarla boğuşacak... Nasıl taşınır bu kadar ağır yaşama yükü, ölene kadar? Ayda yirmi lira aylıkla... Daha doğrusu nasıl teklif edilir?

— Edilir! Çünkü, buna karşı, sürüden alıp koyunken kurt yapıyorsun.

— Anlamadım!...

— Hiç unutmam! Enstitüye öğrenci arıyorduk Maraş dolaylarında... Kimse çocuğunu vermek istemiyordu. Çok çocuklu babalardan birini sıkıştırdık, daha fazla direnemeyeceğini anlayınca, ne dese beğenirsiniz? «Hadi bakalım! Bizden de iki kurt karışsın Osmanlıya!» dedi.

— Nereden çıkıyor bu kadar korkunç benzetme?

— Çocuklarının bir daha dönmemek üzere sürüden ayrılacağını çok iyi biliyor. Merak edip baktınız mı sözlüğe... Nedir REAYA'nın karşılığı?

— Hayır!

— «Sürü...», «Otlatılan hayvan sürüsü”, «Bir çobanın güttüğü hayvanat... » Son Osmanlı Padişahı Vahdettin'in «Millet sürüdür, ben onun çobanıyım» dediğini okuduğum zaman, dehşete düşmüştüm. Oysa ne kadar uygundur

Osmanlının millet anlayışına bu söz... Osmanlının millet anlayışı budur, .vatan anlayışı da MÜLK... En büyük gücü, Anadolu köylüsünden aldığını şıp diye kul yapabilmesidir. Evet, Müfettiş Şefik Ertem haklı, kendimize benzettiklerimiz barınamaz köyde... Köyü biz olduğu gibi bıraktıkça barınması da alıklık olur!

— Hâlâ Osmanlı mı sayıyorlar bizi? Ne müthiş bu!

— Hiç şüpheniz olmasın! Köy için bir kere, hepimiz yabancı konuklarız! Bir çıkar umarak geliriz, sırtlarını sıvazlar, yüzlerine güleriz, sonra fertiği çekeriz! Bilirler bunu... «Leylek senin ne kuşun Gelir yazın, gider kışın» diye de anlatırlar! Hiç bir şeyi bilmeseler, bugünkü haliyle köyün ne demek olduğunu bilmezler mi? Köy temelinden değişmedikçe, orada zor emriyle alıkonmayan şehirlilerin bir dakika duramayacağını neden bilemeyeceklermiş?... Faydasız mı büsbütün enstitüler? Faydalı ama köye değil, biz hayalci ülkücülerin fantezilerimizi doyurmaya...

— Çıkar yolu nedir bunun?

— Bence köyün insan gerçeğini öğrenmeye çalışmak... Bunun ilk adımı da kendimizi onlardan saymak ama lafla değil şuuraltıyla...

— Şimdi saymıyor muyuz?

— Sanmam! Düşündüm, haklı Şefik Ertem! Çok pohpohluyoruz. Duvar örüyor, keser tutmayı hemen öğreniyor diye pohpohluyoruz. Oysa, evveleski biz olmadan da yapar bunları köylüler... Yalnız bunları mı? İşlerine yarayan her şeyi bilirler. Biz de onların bildiklerinin kara cahili değil miyiz? öyleyken niçin tepeden bakarız köylülere?... Böyle tepeden bakmakla bile ihya ettiğimizi sanırız, niçin? Gerçekçi olamadığımızdandır bu...1 Bence ilk kurtuluş adımı gerçekçilik... Elini kaldırıp Emine'yi susturdu: Anadolu'yu kurtarmak istiyorsak onun eskiyeni gerçeğini, iyice bilmek zorundayız. Kendimizi aldatmadan... Erkekçe... Kaytarmacılık etmeden... Bize inanarak açılmalarını zorlaştıracak bütün maskaralıklarımızdan, alışkanlıklarımızdan, palavralarımızdan vazgeçerek... Tezinizde biraz düşündüm, siz gelmeden önce... ilk günden iyi bakın, iyi görün! Yani doğru... Gördüklerinizi de olduğu gibi yazın, Allah aşkına! Başlamak için gerçekleri oldukları gibi almak zorundayız. Başka

memleketleri bilmem, bizim memleketimizde gerçekçi olmadan namuslu olmak imkânsız! Ve de hangi büyük fayda için olursa olsun, gerçeği görmezden gelmek, hele değiştirmeye yeltenmek en büyük namussuzluk! Haklı mıyım? Karşılık beklemeden kalktı: Siz bekleyin nöbetinizi... Ben yatacağım!

Biraz önce Dumanlı Boğazın derinliklerinde uluyan çakallar kampa yaklaşmışlardı.

Nuri Çevik çadırın kapısında durup döndü:

— Sakın burnunuzu çakallara yedirmeyin Emina'nım, sakın da çakallardan korkmayın!

Emine yalnız kalınca, Nuri'nin tezi üstüne dediklerini unutmamak için tekrarlarken minnetle gülümsedi. Bunları Nuri'nin yerine Cemal Avşar

söylemiş olsaydı, minnet yerine sevinç duyacağını anlayarak, birinden bir şey saklıyormuş gibi elleriyle ağzını kapattı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BOZKIRDAKİ ÇEKİRDEK

I

Kara Değirmen

Deli Derviş, «Yukarda Kara Meşenin dibi eser» dediği halde, yaprak kımıldamıyordu.

Kızgın güneşin altında hava gittikçe puslanmış, Dumanlı Boğazın karşı yamaçlarına sanki kül renkli bir tül perde çekilmişti. Boğazın derininde kendini kara kayalara çarparak akan Erkek suyun savrulan köpükleri bile kül rengiydi. Bodur çamların, sert meşe fidanlarının, fundaların da yeşili uçmuş, yapraklarını sanki ince bir kül örtmüştü.

Değirmen, yüzyıllık kara meşenin otuz metre kadar aşağısındaydı. Kalın taş duvarları, toprak damıyla basık bir kazamata benziyor, Nuri Çevik'in kapısı

önünde bıraktığı cip bu benzerliği birkaç kat arttırıyordu.

Arkın suyu akmıyor sanılacak kadar durgundu. Bu durgunluk, tahta olukta kızgın bir çağıltı haline geliyor, kalın duvarların yardımıyla değirmen taşlarının hırıltısını bastırıyordu.

Emine öğretmen bluzunun ilk düğmesini açtı:

— Ne sıkıntılı hava... Yağmur öncesi mi dersiniz Nuri?

Nuri Çevik terini kuruluyordu. Doruğa baktı:

— Sanmam... Hiç bulut yok... Ne dersin Esef?

— Belli olmaz öğretmenim... Bunca yıldır gelir gideriz, bu kara meşenin dibi eserdi hep... Neyin nesi, bugün...

Yıldız Ulak değirmene kulak verdi:

— Taşları dönüyor ya, biz ona bakalım!

Emine öğretmen cıgara yakarken sordu:

— Yağmur yağsa, bozar mı senin fırını Ökkeş?

ökkeş, Emine öğretmenle rahat konuşmaya daha alışmamıştı. Ne zaman bir şey söylemek zorunda kalsa, gözlerini kaçırıyor, böyle kızarıyordu:

— Yağmuru bilir öğretmenim... Serpeler geçerse bir şey olmaz. İyice bindirirse kurumadığından, dağıtır, hiç bakmaz!

— N'aparız ekmek işini o zaman?

Bu soruyu Esef karşıladı rahatça:

— Saç ekmeği yeriz öğretmenim... Yedin mi sen saç ekmeği hiç?

— Yedim... Çok da sevdim. Ne kadar zamanda övütür bu değirmen bizim dört çuval ekini?

— İki üç saate bırakmaz... Susup dinledi: övütür evet!

Emine öğretmen de kulak verdi:

— Su sesinden başka bir şey duymuyorum! Dönmüyor mu taşlar?

— Dönüyor öğretmenim. Şarıltının gerisinden şakşağın sesi var.

— «Yumurta kırayım» diye çok üsteledi Derviş efendi, pişirmeye kalkmasın Nuri Bey! Sultan telâşı geldi, girdi, bir daha da çıkmadı. Sultan'a pişirtme sin!

Nuri Çevik, Esefe işaret etti:

— Atla Esef... Gürültü etmeden bak!... Bir şey pişirmeye hazırlanmıyorlarsa, yemek lafı etme, sakın... «İstemem, yan cebime koy» anlamına gelir.

— Tamam öğretmenim...

Esef fırladı. Nuri ardından seslendi:

— Gözetlediğini fark ederlerse, «Su istediler» dersin. Gerçekten de istiyoruz. Soğuk olursa, kızıp küsmeyiz...

Esef, değirmenin açık kapısında siperlenerek baktı, içerisi iyice loştu. Kızışmış buğday, taze un kokuyordu. Girdi. Deli Dervişle Sultan'ı göremedi. Taşlar hızla dönüyor, şakşak değneği, şakır şakır ötüyordu. Havayı un zerreleri doldurmuş, duvarları, direkleri, odundan yapılmış kaba saba dişlileri, ince kar gibi kaplamıştı. «Sultan karı ekin getirmedi. Demek ulak geldi Zeynel Ağadan... Evet, bunların yaza çıkmaz işleri çoktur!... »

Esef, «nimeti çiğnemenin ürküntüsüyle» merdiveni ayaklarının ucuna basarak çıktı, «İster misin, Kara Derviş, «Elçiye değilmez» lafını şuraya bıraksın da Sultan karının, çöksün üstüne, gündüz gözü?» Odanın karanlık kapısından baktı. Sultan görünmüyor, Deli Derviş, it oturumunda, hırıl hırıl soluyarak cıgara sarıyordu.

Ağzı yarı açıktı. Biraz da çarpılmıştı. Kalın dudakları kan yemiş gibi kırmızı... Çıkasıca gözleri parıldamakta ki, karanlıkta ışılayan canavar gözü kaç para... Saçlar yürümüş omzuna inmiş... Sakal göbeğe dayanmış... Gövdesi kara meşenin gövdesinden farksız. Yayla havasında, bunca yıldır sırtüstü yattığından, kendini işe ezdirmediğinden ve de kömüş mandası gibi boğazlı olduğundan, farımadı bu namussuz... Ayrıca, yedi köyün oynak karısı, kısır kahpesi, kocalarından, ağalarından gizli, yağı balı bu Deli pezevenge taşımakta oldum olası... Avanak kanlar mı salt? Hayır, herifler taşımamakta mı? "Yılanlı Şeyhin baş halifesi” diyerek, nice akılsız bunu beslemekte, çoluğunu çocuğunu aç yatırıp... »

Esef suratını buruşturdu. «Adama yumurta mı kırar bu rezil?... "Hep bana" değil mi, derviş kısmının zagonu?» Tam içeri girecekti ki, herifin ne cıgarası sardığını anlayıp vazgeçti.

Deli Derviş, it oturumunda hırıldayarak çifte kâğıtlı esrar cıgarası sarıyordu. «Demek dişlediği esrarmış alçağın?... Tüh yüzüne, bok içesice dümbük...» Bardak, çanak gürültüsüyle Esef gibi, Deli Derviş de ürküp sıçramıştı. Homurdandı:

— Höst! Höst dedim, kahpe Sultan! Sultan'ın nazlı sesi duyuldu:

— Ödüm yarılayazdı kara domuz! Kömüş boğası gibi böğürme neyin nesi?

— Höst! Cilvene sövdürme Yanığın Sultan... Kız o nasıl bakmalar... Can alıcı bakmalar...

— Bizde senin canını alacak bakış narasın yalancı köpek, senin işin körpe kahpelerle değil mi?

— Körpe kaç para... Körpeler saçının kılına mı yetişebilir senin Sultan hanım!

— Höst! Çarparım kafana çay bardağını...

Deli Derviş, cıgarayı doladı, gözlerini süzerek yapıştırdı. Kalınca bir kâğıtla ucuna, zıvana soktu. Kibriti çıkarırken elleri titriyordu. «Kaç zamanın harmanıymış bu böylece... Tam harmanlığının üstüne gelmişiz.» Çevrede

kopukların hemen hepsi esrar içtiğinden Esef bu işin girdisini çıktısını biliyordu, «Bizim kötü Molla Hıdır da içmekteydi bu zıkkımı, bereket Emmisi Rufat çavuş tuttu sopaladı da vazgeçirdi, kitaba el bastırıp...»

Deli Derviş başı kalın ucu ince, çifte kâğıtlıdan üst üste dört nefes çekti. Kaşarlanmış esrar tutkunlarının yaptığı gibi, her nefesin dumanını dışarı bırakmadan ardı ardına içiyordu, sanki böyle yapan kendisiymiş gibi Esefin soluklan kesilmişti ki, Deli Derviş hem ağzından, hem burun deliklerinden, esrarın koyu dumanını baca gibi bıraktı. Bir yandan da, «Oh öldüm... Ohh öldüm!» diye söyleniyordu. Bir zaman gözlerini kısarak Sultan'a baktı. Kibrit kutusunu yere koyup cıgarayı buna dayadı, hazine saklıyormuş gibi, örm9 külahını üstüne kapatıverdi. Birden rahatlamış, suratındaki donukluğun yerini hain bir sırıtma almıştı. Esef, «Demlendirmekte zıkkımı gördün mü?» diye geçirdi aklından...

Deli Derviş, unuttuğu bir şeyi hatırlamaya çalışıyor gibi dalgın dalgın

sordu:

— Yandı mı iyice semaverimiz Sultan Hanım?

— Yandı.

— Yandı demek... İyi... Biraz düşündü: Ne dedi Zeynel, şimdi anlat ki aklıma girsin!

— Zeynel Ağam dedi ki... «Aman geç kalmasın» dedi, «Kürt sürekçiler beklemez haaa!» dedi, «yatsıdan bir saat sonra yukarı harmanlara getirsin hayvanları» dedi.

— Hayvanları!... Hayvanları getirmek kolay... Parası peşin miymiş,

parası?

— Parasını demedi!

— Demez alçak! Hey ulan Sümüklünün Zeynel!

— Çokça mı bu kez hayvanlar?...

— Höst! Adamın sağlamı, üstüne vazife olmayanı sormayacak... Höst dedim! Biz çabalayalım, parayı Zeynel atsın keseye... Yağma mı? Biraz sustu:«Yağma mı dedim?»

— Yağma elbet... Tohumuna para mı verdiniz? Canı yanan düşünsün!...

Deli Derviş kaba kaba güldü.

Esef, Zeynel Ağanın hayvan hırsızlarından yok pahasına aldıklarını kurt sürekçilere sattığını biliyordu ama, bu işe Deli Derviş'in karıştığını hiç duymamıştı. «Vay namussuz! Ulan dervişlikte hırsız yataklığı var mı?» diye başını salladı.

— Canı yanan kim Sultan Hanım? Canı yanan ben... Aslında can yanmasının hiç değeri yok! Bizim yüreğimiz yanmakta!... Yemin mi içtin, ulan sen bizi öldürmeye? Herkese var da bize geldi mi?

— Kafanı yararım... Herkeseymiş... Bizi kimle futtun ki elinle?

— Tutarım. Tutarım ki canavar gibi... Bunca muskayı Allah yoluna mı istemektesin rezil? Bunca sıcaklık muskasını...

— Muskaymış! Hani nerede senin muskaların yanıklık gücü?...

— Kız, beri bak! Sorduğuma karşılık gelsin! Açlığını

bastıramamakta mı yabanın marazlı eğitmeni?...

Esef «Eğitmen» sözüyle gözlerini kırpıştırdı, «Vay vay! Murat ağamı göze mi kestirdi bu kahpe Sultan? Heyvah, baştan çıkarır öyleyse!..»

— Hele domuz! Hiç utanması var mı şunun?...

— İslâm dini açık... Derviş'ten saklı gizli olmaz!...

— Bak giderim haaa... Kes dedim!

— Höst! Konukların çayı verilmeden nereye gitmektesin! Emine

Hanıma çay verilmeyince... Ankara'nın öğretmeni yaman... Balşeker! Tadımı bin altın! «Bin altın ne demek deli kodoş» desene; «paha yetmez!» desene...

— Bunca köyün körpe kahpeleri yetmedi de bu kez Ankara'nın avradına mı yöneldin? Beni işit, kötü Mansur! Boşuna yalanmaktasın. Yel kayadan kıymık koparamaz! Benim gördüğüm Emine Hanım, Osmanlı karı...

— Biz Osmanlı değil mi dedik? «Nasıl Osmanlı? deneyelim» dedik bir... Bakalım tadı nasıl?

— Ne desen boş ağa! Sevdalı karı, Yusuf Peygamber gelse aldanmaz! Benim gördüğüm Emine Hanım yakışıklı Cemal öğretmene sevdalı...

— Deme! Yakışıklı öğretmense, yanı sıra getirdiği zebun kara oğlan neci! Nuri Bey dedikleri?

— Hiç. Nuri Beyle işi yok!

— Kendi mi dedi?...

— Der mi hiç Ankara'nın okumuş karısı? Ben sezdim!...

— Nasıl sezdin, Yanığın Sultan? Amanı bilir misin?...

— Sezdim ne güzel. Karı karının şeytanı... Geçende süt götürdüm. Emine Hanım köy işlerini sormaya durdu. Konuşurken bir de baktım, suratı al atlas kesildi durduğu yerde... Solukları ağzına sığmaz oldu. Gözleri ışıldadı ki kasaba yerin elektrik lambası kaç para... Baktım, ilerden Keleş Cemal öğretmen gelmekte... Sezdim ossaât! Sen boşuna gevişlemektesin, boşuna ki ne kadar...

— Ne demek kız? Karının sevda bilmeyeni çetin... Bir zaman yere bakarak daldı, gözleri küçülüp büyüyor, çenesi takır takır ses veriyordu: İyi

Sevdalıysa ne iyi! Tamam... Ben karının hamından korkarım Sultan Hanım... Sevdalı ne demek! Böyle karı, erkeği gördü mü yüreği yapraklanır ki, elini tutsan hiç direnmez! Gülersin kahpe!..

Esef ellerini pantolonuna sürerek bir an, atılacak gibi yaylandı. Bebekliğinden buyana bu kara domuz, yüreğine ürküntü veriyordu. Dağ gibi kesimini gene gözüne kestiremedi. «Çifteyi domuz kurşunuyla sıkılasam... Şunun sırtına, ikisini de çaksam!.. Bunu geberten boyunca sevaba girer ki... » Birkaç adım geri çekilip var gücüyle bağırdı:

— Heyy... Derviş ağaaa!..

— Uyy! Anam!..

— Kimsin?...

Bütün esrar içenler gibi, Kara Derviş de, beklemediği gürültüler karşısında çok ürkekti. Esef bunu bildiğinden böyle bağırmış, Sultanın korkacağını hesap etmemişti.

Deli Derviş, sıçrayıp kapıya döndü. Saç sakal birbirine karışmış, ilk bakışta Esefi tanıyamadığı için gözleri, deli gözü gibi yuvalarından uğramıştı.

Sultan, «Anan öle e mi Çakır'ın Esef, ödümü yardın domuz» diye beddua ederken, Deli Derviş. boyun damarları parmak gibi şişmiş, üst üste «Kimsin? Kimsin haaa?» diye soruyordu.

— Beni bilemedin mi Derviş emmi? Ben Yusuflu'dan Kadir'in Esef değil miyim? Çakırın Esef!

— Esef sen misin?... Tamam, Çakır Kadir'in Esef. Eee peki, sen Esdüdücülerle birlikte gelmedin miydi demincek?

— Tamam...

— Kim sesledi bizi öyleyse? Kim? Sesi çıkaramadım.

Sultan kızdı:

— Daha sorar! Çakırlar gibi rezil var mı bu dünyada?

— Çakır'ın Esef mi? Yemin et! İnanmamış gibi çevresine baktı: Peki neden alamadım sesini? Cıgarayı hatırlamış olmalı ki fırıldak gibi bir döndü,

eğilmişken böylece durdu: Sırasında geldin, Çakır' in oğlu, tam sırasında... Üstünde çay bardakları, şeker kutusu bulunan mahpushane işi tahta tepsiyi gösterdi: Şunları kap götür kara meşenin dibine... Ocağın içinde yanan semavere baktı.: Su kaynadı mı kız Sultan?

Sultan karşılık vermedi. Esefin ne zamandan beri kapıda olduğunu, muska işini, çalınmış hayvanlar işini, Emine öğretmen işini duyup duymadığını anlamaya çalışıyordu.

— Suyu sordum kahpe... Bir çay demleyelim ki Çakır'ın Esef, senin avrat öğretmen baksın bakalım, feriştahı görmüş mü?...

Esef, Deli Derviş'ten birkaç keredir duyduğu bu «feriştah» lafını köyde möyde hatırlayınca ne demeye geldiğini sormadığına üzülürdü. Şimdi tam sırasıydı. Tam soracakken, bu soru deliye sanki iyilik olacakmış da, bunu istemiyormuş gibi hırsla vazgeçti.

Sultan, ciğerini görmek istercesine yüzüne bakıyordu.

Deli Derviş, Esefe göz kırpıp esrar cıgarasını bitirdi.

Basık tavanlı, loş odayı kekremsi esrar kokusu kaplamıştı. Haftalardır süpürülmediğinden, oda pislik içindeydi. Ocakta bulaşık kaplar, yemek artıkları, yerlerde kemirilmiş tavuk kemikleri, şeftali, kayısı çekirdekleri duruyordu. Demliği tepsiye koyarken, «Kahpeler bu herife, bakmazlandılar mı? O sebepten mi yola getirmeye çabalamakta Yanığın Sultan'ı?» diye düşündü. Duvarda asılı Alman mavzeriyle Dağıstan kamasına her zamanki gibi imrendi. Bunların yanında meşin kılıflı dürbünle mavzerin fişekliği, dervişlik kılıcı, hu çekerken azıp kudurduğu sıralar suratına gövdesine soktuğu şişler asılıydı.

— Adı ne avrat öğretmenin?

— Adı... N'apacaksın adını Derviş emmi?

— Adı da kendi gibi aynalı mı, diye sordum... «Esdüdü esdüdü» diyerek bunca zorlatmanın nedeni anlaşıldı kopuk, «Kur'an okuluna git, Hafız ol» öğütlerimizin neden tutulmadığı...

Bizim yüreğimizde, sendeki domuz pazarlığı yoktur, Emmi, bizim niyetimiz okuyup adam olmak.

— Adam olmak, he mi?... Deli Derviş, saçlı kafasını karı gibi sallayıp kahpe karı gibi kıkır kıkır güldü: Domuuuz... işiniz iş, yeniyetmeler... Ne fayda, erken doğduk. Yetişemedik ballı şekerli, avrat öğretmenlerin okutmalarına... Aklına girmekte mi. dersler kolaycana?... Yoksa' bakıp dururken şeytan mı aldatmakta?...

— Sana Müslüman diyenin Derviş Emmi...

— Neden oğlum?... temeline tükürdüğüm Kastamonu toprağında siz doğruya «He» demenin yeminlisi misiniz alçaklar? Hüs... Kırmadan götür. Semaveri ben alır gelirim... Bir kahkaha patlattı, Esef boş bulunup ürkünce bir kat daha keyiflendi: «Semaveri Kara Derviş emmim getirecek» dersin... «Yakacak da getirecek, yüreğini yaktığın gibi» demelisin ki, ben senin yiğit olduğunu bilmeliyim... Haksız mıyım Sultan Hanım?

— Hele domuz! Bizi yalancı tanık mı tuttun?

Esef hışıldayarak suratını asmış, ince Bursa bıçağının üstünde olmayışına yanmıştı. «Şuna çekerdik şakaya getirip... Kara domuzu sınardık!»

— Dolu mu senin çam bardak?.. Suyu soğuk mu?

— Ulan avanak dağlı... Çay demlenmiş... Soğuk su aramaktasın! Ben sizi adam edemedim gitti... Yıkıl!...

Esef merdiveni inerken, «Bu kadar rezillenmezdi ya bu dümbük, n'oldu buna?» diye düşündü. Birden aklına gelenle az kalsın tökezleyip tekerlenecekti. «Tuuu... Tamam... Ulan namussuz kara papaz... Ulan ben seni... Şart olsun... Ya ben seni...» Emine öğretmen her sabah kızları alıp Yedi Göllere yıkanmaya gidiyordu. «Gözledi mi ola, bizim Emine öğretmenimizi, askeriyenin topçu dürbünüyle bu namussuz... Hemi de gözledi. Yoksa, aklına takmayacak Emine öğretmeni bu kadar... Peki, kırk yıl yerinden kalkmayan dürzü... Gelene gidene kuduz it gibi sırtaran herif, demek bundan döneledi fırıldak gibi... Demek bundan koşturdu meşenin

dibine yatağı kilimi... Vay kara dümbük, ya biz öldük mü? Ya ben seni, bitirmez miyim?... »

Meşenin altına gelip Emine öğretmenin çıplak ayaklarından sandallarını da çıkarmış olduğunu görünce ne yapacağını şaşırdı. Emine öğretmen, fazladan göğsünün bir düğmesini daha çözmüştü.

Esef, öğretmenine ilk defa erkek gözüyle baktı. Gerçekten yakıcı güzeldi bu Emine öğretmen... Şehir karıları gibi zebun-marazlı değil... Yörük gelinleri gibi boylu poslu, tıkız... «İnadına tıkız ki...» Yutkundu, aklından geçenleri Emine öğretmenle Nuri öğretmen bilebilirlermiş gibi, gözlerini ürkek ürkek kırpıştırdı.

— Hani su, Esef?

— Su mu öğretmenim?... Dedi ki, Kara... «Deyyus» diyecekken lafını hemen yuttu: Derviş... «Çay demlendi, su gerekmez» dedi.

— «Çay istemez» demedin mi?

— Dedim ya, söz geçiremedim. . ökkeş Yiğit sordu:

— Baktın mı unumuza... Esef yalan söyledi:

— Baktım.

— Ağzına ataydın da bakaydın, «Taşları yeni dişlemedik» dedi ama Derviş, belli m'olur? Emine öğretmen merak etti:

— Nedir taşı dişlemek?

— Taş sürtüne sürtüne körelir, öğretmenim, çekiçle vurup çentiklersin! Hemen ardından kimin buğdayı öğütülürse un taşlı olur gacır gucur...

— Kötü... Aaa... Semaver yakmış adam..,. Zahmet oldu. Koş Esef, yardım et...

Deli Derviş ayrıca yağlı çıra doldurduğu için. semaver, trenin erkeği gibi, ateş saçıyordu. Esef yardıma gitmeyi yavaştan alınca Yıldızla ökkeş

koştular.

Kara Derviş, semaveri çocuklara vermedi. Getirip meşenin dibine koydu. Koltuğundaki çıraları da yanına bıraktı. Yıldız'a emretti:

— Arada bir iki atıver... Emine öğretmene güldü: Kaynadı hoca'nım meraklanma!

— Yoruldunuz. İstemezdi hiç...

— Yorulmak da neymiş... Geleceğinizi hileydim, değirmen çöreği salardım.

— Nerde Sultan Hanım?

— Sandığa ekini koyup gelecek!

Deli Derviş saçını sakalını taramış, bolca da koku yağı sürmüştü. Ellisini aşkın olduğu halde, hakçası, çatık kaşlarıyla iri kara gözleri, düzgün burnu, kalın dudaklarıyla yakışıklıydı. Bakışlarının sert parlaklığı, ağzının şaşırtıcı kırmızılığı, kalın boynu güçlülüğünü meydana vuruyor, Sultan'ın deyimiyle, «Çevredeki oynak karıların kancık it gibi, ardından ayrılmadıklarının» nedeni anlaşılıyordu. Harman sonu şeyh hakkını toplamaya şehirden halife geldiği zaman, hu çekme toplantılarında giydiği İngiliz çuhasından cüppesini, sadakordan içliğini, dilimli kara külahını giymiş, bu kılıkta yiğitliği birkaç kat artmıştı.

Emine bakıp dururken Sultan'ın buna tutkun kadınlardan anlattıklarını, Keşişlerle Dervişlerin cinsel isteklerdeki aşırı azgınlıkları üstüne okuduklarıyla içice hatırlayarak garip bir ürperme duydu, bu duygusundan utanarak yüzüne yiyecek gibi bakan Deli Derviş'ten gözlerini kaçırdı, yanaklarına basan ateşi saklamak istiyor gibi elini ağzına götürüp, üstüste gizlice yutkundu.

Deli Derviş, inatçı bir cinsel arsızlıkla Emine'nin düğmeleri çözük göğsüne bakarak yalandı:

— Kalmadı eskinin Hindiya Seyhân çayları... Şimdilerde içtiğimiz Rize'nin otu... Çok utanılacak bir şey söylüyormuş gibi yavaşça sordu: Bitti mi,

susadan Keşiş Düzü'ne açtığımız araba yolu Öğretmen Bey?

— Biter bugün yarın.

— Ne iyi... Dinimizde yol yapmanın sevabı çoktur. Bu esdüdülere, kendini bilmezler, «Moskof zagonu» der. Yol döşer mi, yazının kuş uçmaz yerine Moskof zagonu?... Allah yüreğimi bilmekte... «Kazmayı omuzlayıp gideyim de, biraz da ben kazayım, bu çorbada tuzum bulunsun» dedim ama, burayı bekleyecek uygun biri çatmadı... Çok önemli bir şey hatırlamış gibi, çalınarak kuşağından koskocaman bir fakfon tabaka çıkardı, yere serili kilimin üstünden Nuri Çevik'in önüne kaydırdı: Sar bakalım, halis Samsun'un sırma saçlısından bir duman... İçerse, bir de Hoca'nıma sar... Söyleyeceği lafı ararken kullandığı uydurma öksürükle öksürdü: Neydi geçen gün Müdür Bey'in ölçüp biçtiği... Meraklandım. «Neyin nesi?» dedim, tam sürüp gelecektim, seslediler.

— Bilmem... Ben yoktum!

— Elinde kâğıtlar... Askeriyenin cephe haritası gibi... Şuraya buraya kazıklar çaktırdı, yüzlük şeritle ölçtü, biçti.

— Evet... Enstitütünün toprağını sınırladı. Tapu kaydındaki sınır işaretleri kaybolmuş... Bir ara, size sormayı düşündük, vazgeçtik. Bilir misiniz Kara Keşişin Manastır sınırlarını siz?

— Manastır sınırı?... Kara Keşişin toprağını mı aramaktasınız, demek? Biraz düşündü, gözlerini kıstı: Kara Keşiş, bizim buraya

konmamızdan eski ... Aslına bakarsan, bilen kalmadı bu işleri... Zeynel Ağaya bir sorsun Müdür Bey... Kendi bilmese de, bir bileni bulur belki... Kaç kişi olacak bu esdüdünün tutarı?... öğrencilerin sayısını, sordum?

— Eh, olacak bin öğrenci...

Deli Derviş nedense şaşmaktan çok ürktü bu söze, elini sakalına attı:

— Vay başımaaaa... Dağ taş öğrenciye kesecek desene... Türkçesi bize göç göründü burdan...

Tüh!...

Bu söze Nuri Çevik'le Emine Güleç şaştılar, Deli Derviş, söylediğine pişman olmuş gibi dilini dudaklarından geçirdi, bunu da belli etmek istemediğini ortaya vuran uydurma bir telâşla davrandı:

— Tüh... Çayı unuttuk! Demi geçmeli, ot tadı bağlamalı ki, ben sana sormalıyım alçak Esef!... Sıçrayıp kalkarken Nuri Çevik önlemek istedi:

— Bırakın siz... Delikanlılar koysun! Deli Derviş semavere doğru iki adım atmışken durup döndü:

— Bunlar mı? Bunlara «Delikanlı» dedin mi, delikanlılık senden davacı olur, öğretmen bey... Baksana, marazlı tavuk gibi çökekalmış bunlar... Yıldız'la ökkeş'i gösterdi: Bu yeğenlerimi bilemedim. Esefe geldi mi, elimde büyümüştür bu kopuk... Tüh yüzüne!... Oğlum, senin rahmetli baban böyle kansız değildi. Konuk hizmetine koşardı ki yel gibi... Bunun babası çok yiğitti, Öğretmen Bey, buraların birinciye yürekli erkeğiydi. Kıydılar namussuzlar, bir gece pusudan atıp vurdular. Buralarda bileğini büken yoktu bunun babasının... Nedense babasına çekmedi bu oğlan... Bebeyken koşardı şuralarda it eniği gibi, «Ben de senin hesap derviş olsam gerek Derviş emmi, böyle saç sakal salsam gerek» derdi. Hani ya?. «Esdüdü neymiş, git Kur'an Kursuna haliz ol» dedim, öğüdümü neden tutmadın, rezil?..

Semaverin önüne çömeldi.

Esef çayları koymasına meydan bırakmadan, hizmeti, enikonu zorla almış, Deli herifin sertelmesine hiç aldırmamıştı.

Deli Derviş gülümseyerek dönüp yerine oturdu:

— Yürekten değil haaa... Gösterişe çabalamakta bu kopuk... Seni bilmem, yeniyetmelerden benim hiç umudum yok Öğretmen Bey...

— Her kuşak kendinden sonrasını beğenmez. Böyledir bu...

— Beğenmem elbet... Ben bunların yaşındayken, hizmet demezler mi, köpürür dağlara çıkardım ki, ayaklarımın yere değdiği görülmezdi. Neden?

Çünkü «hizmet Allah için» denilmiştir...

Bir zaman susarak çayları içtiler.

Hep öyle, yaprak oynamıyor, havadaki sıkıntı gittikçe artıyordu.

Deli Derviş cıgara sardı, yaktı, derin derin nefesleyip sanki deminden beri onu konuşuyorlarmış gibi savaştan açtı:

— N'olacak dersin Öğretmen Bey bu savaşın sonu?

— Alamanlar yenileceğe benzer...

Deli Derviş, çok inanılmaz bir şey duymuş gibi birden başını kaldırdı:

— Babana rahmet!... Kurban olayım akıllı adama... «Alaman kazanacak» demekte, bizim avanak milletimiz başından beri...

— Siz?...

— Arada İngiliz olmasa, kazanırdı belki... Alamanın yiğitliği Fransız'adır. Ben Amerika'yı da hükümattan saymam. İlle İngiliz... Otuz üç yıl dünyayı parmağında çeviren, yeryüzünde, Allahın gölgesi, Sultan Hamit Efendimizi kim devirdi tangır tungur?...

— İttihatçılar...

— İttihatçılar mı? Deli Derviş Nuri Çeviğin bilgisizliğine gerçekten üzülmüş gibi suratını astı. Emine öğretmene kederle gülümsedi: Bildiğinden mi söyledin bunu, Öğretmen Bey, yoksa, okuduğundan mı?

— Okuduğumdan... öyle değil mi, yoksa?

— Değil evet... iki buçuk İttihatçı Contürk'ünün ne ağzına, Sultan Hamit'in paçasına erişmek?... Sultan Hamit efendimizi deviren İngiliz'dir. Yanılıp Alamanın palabıyık kralına güvendi, kurban olduğum, öğüt dinlemedi.

— Nasıl öğüt!

— Din askeri derleme öğüdü.

— Din askeri ne demek?

— Din askeri yaman meseledir öğretmen Bey... Bilmediğini ayıplamam... Gizlidir çünkü... Girmeyen bilmez.

— Siz girdiniz mi?

— Biz... Sırmış gibi bir an durakladı: Girdik ki, boylu boyunca...

— Ne zaman?

— Contürk hürriyetinde... Ben o sıra, Cinkıranların hazinesini aramaktaydım İsparta'da... İçini çekti: Bulmaktan umudumuz kesilince aklımız başımızdan gitti bizim öğretmen Bey. O şaşkınlıkla ver elini İstanbul dedik, yürüdük!

— Cinkıran hazinesi nedir?

— İsparta'dır bizim vatanımız... Bize İsparta'da Cinkıran derler.. Ocaklıyız, Cinkıran tekkesini bekleriz.

— Nerden geliyor Cinkıran adı?

— Türbenin avlusundaki çeşmeden...

— Cin mi kırıyor çeşme?

— Hemi de tüm ordusuyla... Eskiden daha zorlu kırarmış. İsparta'nın büyük depreminde, suyu kaçtı. Kol gibi akarken, ince parmak gibi kaldı. Gene içini çekti derin derin: Bize ne ettiyse büyük zelzele etti. öğretmen Bey, büyük zelzelede evimiz yıkıldı, ocağımız söndü. Cinkıran'dan 37 ölü çıkardılar. Bir biz kurtulduk. Kurtulduk dedimse öte dünyaya gidip gelmesine. Yedi gün toprak altında kalmışım ben... Çıkardıkları zaman az kalmış ki bizi de Cinkıranların arasına katıp gömeler... Büyük depremde Cinkıranlar bire kadar kırılmasaydı, yada çeşmemizin suyu kaçmasaydı, bizim, Rum gurbetinde İşimiz neydi? Dededen kalma Karun Peygamber hazinesi toprak altında kalmasaydı. Kaldı, çünkü, hazineyi, bulunmaz yere

gömmek Cinkıran kanunudur. Etaba bilir, bir de büyük karısı... Bizde ikisi birden öldü. Çok çabaladım, aradım. Tekkenin temelini, duvarını altüst ettim, iki dönümlük bahçenin yüzünü tam iki metre kazdım, toprağı sırtımla çektim. Kuyulara inip çıktım, su yollarını eşeledim. Ispartalı önce acıdı, sonra şaştı, daha sonra bulaştı hıkır hıkır gülmeye... Ben gece gündüz aramaktayım. Uykuyu kaybetmişim. Çünkü «Biz uyurken biri bulur alır gk der», diye kuşkudaydım.

Deli Derviş yalanıp yutkunarak daldı. Neden sonra kendine gelip Esefe şakacıktan çıkıştı:

— Doldurmak yok mudur çayları? Hep mi söylenecek?... Herkes dinler ya sen niye ağzı aralık bakarsın Dağlı Esef?... Babanın adını sorsam «Çakır' in Kadir» diyeceğin şüpheli... Bardakları götüren Esefin ardından bakıp başını umutsuz umutsuz salladı: Bunları adam etmek çetin, öğretmen Bey, uğraşmaktasınız ama, bana kalırsa boşuna uğraşmaktasınız. Adam olmaz bizim köy adamımız... Neden olmaz? Çünkü, adam olacak adam az biraz çabalayacak adamlığa... Bunlar tersine, cudamlığa zorlar! Birisine çok acımış gibi, yüzünü asarak bir zaman sakalını karıştırdı: Ne diyorduk?

— Çeşmenin suyu kaçtı azbiraz...

— Evet, kaçtı. Kaçtığından cinli marazlılar gelmez oldu. Çeşme bizi açlıktan öldürmezse de, yeterince doyurmaz oldu, «Nedir bunun sonu hey Allah!» derken, günün birinde biri girdi kapıdan... Saçlarını omuzlarına indirmiş, sakalını göbeğine yaslamış bir Rufaî dervişi... «Merhaba Cinkıranların kara Mansur!» dedi! Gördüğüm adam değilsin! Benim Cinkıran olduğumu nasıl bilirsin?» dedim! «Sen beni bilmezsin ama ben seni iyi bilirim!» deyip çevresine baktı bir zaman, düşündü, say ki tekkenin avlusuna vaktiyle gömü gömmüş de yerini çıkarmaya çabalamakta... Neden sonra «Tamam!» dedi, «Okuduklarım doğru.. Burası Cinkıran adıyla Rum ülkesine ün salmış Hoca Nizamüddin-al-Kûse Efendimizin makamıdır?» dedi. «Sen kimsin? Nereden gelip nereye gitmektesin?» diye sordum. Bana Şirazlı Kasım derler. Şimdilik Osmanlı ülkesinde gezginim!» dedi. Boynundaki muskanın gümüş kutusundan bir küçük anahtar çıkardı. Heybenin bir gözünü açtı, meşin kaplı bir cönk aldı. Cöngü çevirdi biraz, arada bir durup okudu. Parmağını uzatıp çeşmeyi gösterdi:

— «Git bak bakalım, çeşme taşının yazısı altındaki tarih 830 mudur?» dedi.

— Ben bunca yıl buradayım, çeşme yazısının tarihine bakmamışım. Koştum. Evet, Acem Ahund'un söylediği tarih, bizim çeşmede yazılı... Herif şaşkınlığıma bir zaman güldü. «Bil bakalım kara oğlan, yapılalı ne kadar olmuş?» diye sordu. Ben hesabını yapıp karşılığı veremeyince suratını astı:

— Şuncacık şeyi bilemedin, yazıııık!... Yazık ki ne kadar... Biz şimdi, Frenk tarihiyle 1907'de değil miyiz? Osmanlı tarihiyle 1323'ü karşılamaz mı? Demek Cinkıran çeşmenin yapılmasından bu yana tamam 493 yıl geçmiş... Sende yaş kaç?

— Yirmi!

— Vah vah! ömür yolunu epeyce harcamışsın boş yere... Suyu çekilmiş Cinkıran çeşmesini beklemekten eline bir şey geçemez derbeder Karaoğlan! Davransan gerektir ve de bir yandan bu dünyayı, bir yandan öte dünyayı kurtarmaya sıvansan gerektir.

— Yolu?...

— Yolu.. Cönge küp küp vurdu: Yolu burada yazılı... Sıçrayacak zamandasın Karaoğlan!

— Deme!

— Dedim ki nasıl!... Sıçrayacak zamandasın Karaoğlan, gayret kemerini yedi yerden sıkılayıp hoplayacak kertedesin! Yoksa din elden gider ki yaman gider.

— Höst! Din elden nasıl gidebilirmiş, biz bire kadar kırılmadıkça?...

— Gider, ne güzel gider!... Çünkü Osmanlı «Kırımı alayım» derken borca batmıştır. Faizli borca ki Kalacağından arttığı için altından kalkamaz! Çünkü siz borcu fabrika açmaya almadınız! Osmanlının «gâvur kazanır, Müslüman yer» zagonunca oturup yemeğe aldınız!

— Yedikse inanırım, faizli borca güç yetmez!..

— Durum vaziyetinizin gün günden kötüye gitmesi nedenmiş, aklın yattı mı şimdicik?...

— Allah Allah! Bizim İsparta'mızda, Müslümanın İçi bozulması, Sultan Mecit'in tahta çıkma sevinciyle» aklını sıçratıp, «Bundan böyle gâvur Müslüman ayrıntısı yok!» fermanı çıkarmasından bilinir!

— Zora düşmese, fukara Abdülmecit, o fermanı çıkarır mıydı bre Karaoğlan! Çıkarmazdı. Çıkardı da tuttu mu? Hayır! Neden? Çünkü gönlüyle çıkarmadı derbeder, yedi düvelin zorlamasıyla çıkardı.

— Allah Allah ne işler yahu! Ne bulaşık meseleler...

— Bulaşıktır, iyi bildin Karaoğlan!..

— N'olacak peki?

— Kolay!.. Şimdiye kadar sen hiç çıktın mı İsparta'dan!...

—Yok...

— Aklına gelmedi mi, şu İsparta'nın ilerisinde gerisinde ne var ne yok?... Neyi kim alır, kime satar? Dünyanın ucu nerde?...

— Gelmedi.

— Ayıp... Oysa bu sizin İsparta eski çağların Hindiya susası üstündedir. Vaktiyle buradan kırmızı tarçın, karabiber, ak ipek getiren kervanlar geçerdi ki başı kuyruğu bellisiz... İnsan günün birinde, «Ya Allah» deyip Hindiya susasını ele alıp yola çıkmaz mı?

— Çıkmadık nedense Molla Kasım... Ama, hakçası, niyetlenmedim desem yalan... Bizi bu zamana kadar burada tutan Cinkıranların yitik gömüşüdür. Çok uğraştım ele geçiremedim. Umudum kalmadı. Niyet ettimdi gelen yıl, Allah izin verirse, Mekke, Medine hacılığına...

— Bırak şimdi Mekke hacılığını... Benim dediğim yolculuk Mekke hacılığıyla bitmez Karaoğlan!...

— Ya?

— Ya'sı Karaoğlan... Cönge vurdu: Bunun ya' sı burada yazılı ...

— Kolay mı?

— Kolay ki ne kadar...

— Neymiş?

— Derim ama, yemin isterim!

— Ne yemini?

— Kimse bilmeyecek... Bir sen, bir ben, bir Allah...

Çok yalvardım, «önce işi anlayalım oh Derviş Ağa, yemin kolay!» diye sızlandım. Fayda vermedi. Düşündüm, «Oğlum Mansur! dedim, bu dünyanın bir avanağı sen misin? Bilinmeden edilen yemin baş mı ağrıtırmış! Bu Acem dervişinin akılsızlığı bundan belli... Ediver de, işin içyüzünü anla! Meraktan karnın yırtılacak derbeder!» dedim. Kitaba el basıp istediği yemini içtim. Yakamı toparladı. Beni çekti yanına, çevresine bakarak fısıldadı:

— Bunun yolu arslanım! Din askeri yazılmak...

— Ben de şaştım senin gibi öğretmen Bey! Çünkü, islâm dini açık, biz o zamana kadar kurra askerliğinden başka askerlik duymamışız! Bir de redif biliriz! Evet, Acem'in Derviş'ine «Din askerliği her ne ise, bizim buralarda yoktur» dedim.

— Ah kafa... Vah kafa!.., diye güldü.

— Nedir peki? Neyin nesi? De ki biz de anlayalım!... Sultan Mahmut'un Yeniçeriyi kırması gibi, Sultan Hamit de kurra askerini bire kadar kırıp ocağını söndürecek de, yerine din askeri mi derleyecek!

— Hayır Karaoğlan, bu mesele önce yürek ister, sonra bilek... Ayrıca diline de sağlam olacaksın. Baş vermek var, gizliyi açıklamak yok... Tarihte okudunsa benden iyisini bilirsin, Osmanlı mülkü, savaşçı dervişlerin çabalamasıyla kurulmuştur. Savaşçı derviş ne demek Karaoğlan, resmen din askeri dernek... öyleyse, Osmanlıyı bugünkü çukurdan da Allanın izniyle, din askerleri çıkaracaktır. Bu böyledir, inanmayan gâvurdur. Sana üç gün izin... Düşün taşın, evir çevir! Unutma, yemin içtin! Bundan böyle, kendinden başkasına danışmak yoktur. Şurasını aklini yaz: Adam, bu dünyada kazanır cenneti ama, çabalamakla kazanır! Bu yolda çetin geçitler

geçeceksin Yüreğini bozdun mu, rezillik elverir ki büsbütün... Bu kadarını bil ki, üç günden sonra «He» dersen, dünya donunu soyunup Rufaî hırkasına bürüneceksin!

Bunu duymamla irkildim:

— «Ya bizim, bunca yıllık halvetîliğimiz?» diye bağırdım.

— Halvetîlik mi kalır hey Karaoğlan?... Rufaîlik yoluna sapmamış olur mu? Sınavlar geçireceksin ki çok zorlu sınavlar aşacaksın!... Yüreğini şimdiden bozdunsa ayıp işledin, az biraz da günaha battın. Bundan böyle aklına güvenip dipsiz kuyulara dalayım deme ki, batağa batmayasın! Din askerliğinin yolu rufaîlikten geçer! Çünkü rüfaîlik gövde acılarıyla boğuşma ve de onları yenme yoludur. Kendin bilmez değilsin ya, rüfaîliğin ilk adımı, şişi avurduna sokmak... Yüreğine şuncacık vesvese gelirse avurdundan kan boşanır! Kuşkuyu atacaksın ki, kanın akmasın! Ardından karnına kılıç saplamak, daha ardından ateş yemek, kızgın demir yalamak vardır. Bu sınavları yüz aklığıyla basardın mı, gövden okka çekmez olur. İğne deliğinden geçersin! Bu kesimle yeni doğmuş bebeklerin üstüne çıkıp tepinirsin de, haberleri olmaz! Din askeri rüfaî gerek ki, düşmana kavuşunca süngüden, kurşundan yılmaya ve de sırasında her bir beden acısına dayanıp islâmın sırrını ağzından kaçırmaya...

Baktım doğru... Doğru ya, bizim İsparta'mızın adamı, düşünmeden «He» demez! Her ne kadar, Osmanlı bizi «Hamit Türkmeni» diye aşağılar, az biraz avanak sayarsa da, Allahıma şükür, Ispartalının aklı, kendini gezdirmeye elverir. İsparta'mızda düşünmeden, bir bilene sıkıca danışmadan föreye aykırı işler tutmak, bilinmez yollara sapmak kanun değildir. Bizim İsparta'mızda baş başa, baş Allaha bağlıdır. İspartalıda akıl olmasa, Karaağacımızın Gelendost köyü adamından Eşek Ahmet Ağanın oğlu, Malak Hüseyin, öteki adıyla Sıpa Hüseyin, vaktin birinde İstanbul medresesine varıp, biraz okuyup asker okuluna atlayarak subaylığı alır, Sultan Aziz'e CİHAN SERASKERİ olabilir miydi?... Olabildi, diyelim, Padişahı, sonunda, alaşağı edebilir miydi? Edebilir. Çünkü, Ispartalı dedin mi, on dakika düşüneceksin! Aslına bakarsan, Kayserilinin adı çıkmıştır,, İsparta'nın yetiştirdiği köpoğlusunu, hiç bir yerde, analar çaputa sarmamıştır. Ben aklıma güvenirim ama, pirime danışmadan surdan şuraya kımıldamam. Ertesi günü kalktım, Şeyhime gittim: «Hal keyfiyet şöyle

şöyle, efendim, Medet senden!» dedim. Elini sakalına attı mübarek, bir zaman kurcaladı: «Hemen "Olur" demek olmaz... "Olmaz" demek de olmaz, dedi, eşele bakalım Karaoğlan... Yüreğinin gizlisini sezmeye çabala!» dedi. «Acemde oğlancı çoktur. Sakın haa...» dedi. Döndüm geldim, başladım tilki gibi kollamaklığa... Uzatmayalım, Molla Kasım, yol töresince bizi korkunçlu yeminlere çekip meselenin gizlisini açtı: «De bakalım Karaoğlan Şeyh

Cemaleddin-al-Efgani efendimizi duydun mu?» dedi, «Yok» dedim: «Yazıık... Çok yazık... Ve de heyvah!... Duymak gerekti, bilmek gerekti, seğirtip varıp eteğine düşmek gerekti" dedi, «Sultan Hamid'in büyücüsü alçak Ebülhüda, İngiliz parasıyla Şeyhimizi ağılamasaydı bak neler olurdu!» dedi.

Şeyh Seyyit Cemalüddin-al-Efgani hazretlerinin ingiliz'e oynadığı Alicengiz oyunlarını saydı döktü. Kabilde Şir Ali'yi yıkıp Muhammet Azam'ı emirlik postuna nasıl oturttuğunu, Hindistan'ı karıştırıp ve de ateşe verip Kahire'yi dolaşaraktan İstanbul'a atlamalarını, anlattı. Her ne kadar, «Mısır'da Arabî Paşa ayaklanmasını, durduğu yerde kışkırttı, İskenderiye'nin topa tutulmasına sebep oldu. Mısır'ın İngiliz'e geçmesi bu herifin yüzündendir» derlerse de... İspat için «Sudan'daki Mehdi ayaklanmasında İngiliz'in bundan destek istemesini» gösterirlerse de İngiliz'den yana olsa Acem'in Nasreddin Şahını vurdurur muydu, Mirza Muhammet Rıza'ya, gündüz gözü?., ingiliz'den yana olan din askeri toplamayı öğütler mi Sultan Hamid'e? Evet, fermanı çıkmıştır. Osmanlının yarar yiğitlerinden din askeri toplanmaktadır, yedi yıldan beri gizlice... Bildiğin giyimli nişanlı asker değil. Başıbozuk asker!... Bunlar derviş donuna girip dalacak Hind'e-Sind'e... Çin'e-Buhars'ya... Sudan'a-Habeş'e, Zaloğlu Rüstem pelvan gibi. Bana sorarsan iş işten geçmediyse de geçmesine çok bir şey kalmamıştır, Karaoğlan, çünkü Rumeli Kara kazan gibi kaynamaktadır, adalar birer ikişer elden çıkmaktadır ve de Yemen'den bu yana Arap, Yezit, Ermeni, maroni, ille de dürzü, ha baş kaldırdı ha kaldıracak... Senin gibi gözünü budaktan sakınmaz; bileğine, yüreğine sağlam, iş erleri toplansa gerek... Sevin Karaoğlan, Kadir gecesi doğurmuş anan seni... Çünkü bundan böyle, resmen din askerisin... Noksanını tamamla, İstanbul'a gitsen gerek vs de, vereceğim kâğıtla Üsküdar'ın Bulgurlusunda Okçular tekkesini bulsan gerek... Şu kadarını bil ki, İngiliz

içine dalacak yiğitlerin basındasın?» dedi. Bunu duymamla «Aman» demişim! Çünkü, İngiliz'in zagonu, içine casus girdin mi, yağlı kazık... Şiraz'ın Molla Kasım'ı, «Ne o Karaoğlan aptesin mi bozuldu sakın?» diye güldü. Toplandım, «Senin aptesin bozulmamış da, bizimki o kadar çürük mü, arkadaş?... İsparta'mızda "Doğuran kısrak utansın» denilmiştir!" diye efelendim. Çünkü, yaş yirmi... Taşı göğe atıp, kafamızı altına tuttuğumuz sıra...

— Kalktınız gittiniz mi İstanbul'a?...

Deli Derviş, anlattıklarının başından beri kendini överken yaptığı gibi, Emine öğretmene önce baygın baygın, sonra kasıntıyla baktı:

— Hiç aman vermedim. Sürdüm vardım, İstanbul'un Üsküdar'ında, Bulgurlunun Okçular tekkesini buldum. «Tekke» dedimse, say ki askeriyenin Selimiye kışlası... Ucu bucağı belirsiz... Yeniçeri zagonunca, ezanla yatıp ezanla kalkınılan bir tekke...Talimleri var ki, redif askeri surda kalsın nizamiyenin eline geçmez. Testiye kurşun sıkmak bizde, keçeye pala çalmak bizde... «Keçeye pala» dedimse, «Ya hey» diye rasgele çalmak yoook... Yedi kat keçeden üç katını, dört katını ya da iki katını keseceksin. Onbaşı, diyelim ki, «Üç kat» dedi, ustura gibi palanın ağzı, dördüncü kata, şuncacık değmeyecek... Değdi mi, hiç değeri yok... Elinin terazisi öylesine dengeli olacak! Kurşuna geldin mi, pireyi gözünden vurmadıkça, hiç... Evet, Okçular tekkesine yanladık. Az biraz talim, sonrası, yanpala... Kazanlar kaynamakta ki, içindeki etten, mercimeği, fasulyası, nohudu, kompiri görünmez. Yağ dersen, dört parmak... Akşama kadar saçına sakalına sürsen, elinin yağ bulaşığını, giderememektesin! Ben «Ulan iyi... Ulan kıyak» diye sevinmekteyim ve de Şirazlı Kasım Molla'ya dua etmekteyim...

— Görüyor musunuz arada bir... istanbul'da mı?

— Yok canım... Bizden sonra, İsparta'dan Konya'ya geçmiş, birkaç din askeri de orda yazmış... Sonra atlamış Hindiya'ya...

Deli Derviş, Esefe bardakları doldurmasını, işaret etti.

Anlatılanların başında, biraz somurtkan, küçümser dinleyen Esef de giderek Yıldız'la Ökkeş gibi, kendisini kaptırmış, hatta, toprağının adamı saydığı Deli Derviş'le övünür gibi belli belirsiz kasılmıştı. Dalgın dalgın sırıtıyordu. İşareti neden sonra farkedip davrandı. Öğretmenler kesinlikle artık içmeyeceklerini söylediler. Deli Derviş kendini eski işlere vermiş olmalı ki, üstelemedi, bardağını uzattı:

—Tazele şunu... Demli olsun... Gerisini de siz ziftlenin kopuklar... Gerisi, dedimse, Ilgaz'ın Kambur Şaban'ında bulamazsınız böyle çayı haaa... Biraz güldü, sonra yeniden kasıldı: Evet... Yeyip içip yatmaktan az biraz semirdik ve de ağır ağır usandık! Bu kez bulaştık, «Ne olacaksa olsun bir ayak önce» demekliğe...

— Ne istiyorsunuz?

— «Bizi İngiliz'e koyuversin artık, Sultan Hamit» demekteyiz. Yağlı et yiyerekten azdık ki efendim, yere göğe sığasımız kalmadı. Bir gün arkadaşlarla sözü bir edip Selâmlığa gittik. Selâmlık, padişahın Cuma namazı... «Aman da padişahım izin de ver bize, ah aman Allah İzin de vermez isen dök bizi denize» diye başladık Kırım savaşının türküsünü çağırmaya... Yaverler koştu. «Susun yahu... Kudurdunuz mu?» dedikçe, biz, «Padişahım devletinle milletini çok yaşa» diye bağırmaktayız, arada bir, «Çok kasılma padişahım, senden büyük Allah var» diye çığrışmaktayız. Meğerse bugünü gözlermiş mübarek Sultan Hamit... Gülmüş de, «Bırakın, ben işi bilmekteyim, demiş, tava geldi demek, benim arslan yürekli savaşçı dervişlerim, demiş, sıksınlar dişlerini az biraz, gürültü edip uyur yılanı uyarmasınlar» demiş. Uyur yılan dediği: İngiliz... Sen Allanın işine bak ki öğretmen Bey, bu bağırtıya, Sultan Hamit, «Ferman ettim, sırasıdır, salsınlar dört yandan din düşmanına» deseydi, bittiydik!

— Neden? İngiliz pusuda mıymış sakın?

— Sorma. Meğer, biz burda «İngiliz... Kahpe ingiliz!... Vaktine hazır ol!» diye tepinirken, İngilizdir, ötede, Osmanlının başına ördüğü çorabın son İlmiğini düğümlemekte değil miymiş?... Evet biz beride haylama sırası gözlerken, onu duyduk ki, İngiliz'in kışkırtmasıyla imansız contürk takımı Rumeli'nde başkaldırmış, askerin birazını yanıltıp dağa çıkarmış... Beriden, fukara Sultan Hamit, Şemsi Paşayı gönderip haklarından gelirim sanmış. Bu

kez, contürk gâvurlarından biri, ordulara bedel Şemsi Paşayı vurup öldürmez mi? Derbeder Sultan Hamit' İn güvendiği dağlara kar yağmış mı güzelce... Buna çok canımız sıkıldı bizim... Tekkemizin şeyhine çıktık: «Gerçek İngiliz, contürk donuyla Osmanlı mülkünü basmışken, bizim Hind'e Çin'e, Hayve'ye Buhara'ya gitmemiz dinimizce haramdır. Halifemizden buyrultu al, Rumelinin Rum tohumu imansız contürklerini kıralım bire kadar... » dedik. Şeyhimiz, hemen cüppesini toparladı, kavuğunu bastırıp seğirtti. Biz giriştik kılıçları bilemeğe. Kurşunlara dumdum çentikleri açmaya... İşi yarıladık yarılamadık, başlamaz mı İstanbul'dan toplar atılmaya gümbür gümbür... Saydık, yüz bir top! «Müjde uşak... Padişah fermanı verdi. Ya şimdi sizi elimizden nasıl alabilecek bakalım İngiliz, ey contürkler?... » demeye kalmadı, duyduk ki, yüreksiz Sultan Hamit, gâvur döllerinin istediği hürriyeti çıkarıp verivermiş... Şeyhimiz saraydan geldi ki, öfkesinden ak köpüğe batmış ve de ağzında tükürüğü kuruduğundan laf edesi kalmamış.. ? «Nedir bu iş? Bu nasıl belâ?» dedik. «Çok yalvardım, olgörüp söz geçiremedim, kendi etti kendine ve de ayağına baltayı kendi vurdu» dedi. «Ya şimdi n'olacak?» dedik. Akılsız Sultan Hamit diyesi ki: «Beklesinler az biraz, arslan savaşçı dervişlerim, bakalım ne olur? Son güvenim onlardır ve de gün görmemiş Osmanlı düzenlerim, daha tükenmiş değildir» diyesi... Biz başladık beklemeye. Keçeye kılıç çalaraktan, testiye kurşun ataraktan, geceleri arkadaşlar saz çalaraktan, demlenen demlenerekten ama, tatsız... Derken, geçti bir zaman... Ben geçti, dedim ama, yağ gibi geçer değil, delerekten geçer. Çünkü imansız contürkleri edepli durmakta belleme... «Bundan böyle, hürriyettir, dileyen dilediğini söyleyip yazar, kimse kimseye karışamaz» diyen herifler, başladılar yavaş yavaş, «Şunu isteriz, şunu hiç istemeyiz» demekliğe... «Olmaz» diyenleri gündüz gözü, köprü üstünde, ya da Sirkeci'nin dörtyol ağzında kurşunlamaya... «Bre nedir? Bunlar ortada Müslüman komamak niyetinde mi, hey Allah?» diye kıvranmaktayız, biz tekkede. Arada bir, «Teberi çekip koyulalım, n'olacaksa olsun» derken, geçti aradan biraz vakit daha... Bir gece baktık, Tekkeye biri gelmiş.. «Kimdir?» dedik. «Volkan gazetesi sahibi Derviş Vahdeti Efendimiz» dediler. Bizi topladı çevresine, çok laf etti. «İngiliz şöyle yaptı, Alman tuttu böyle yaptı» dedi, «Bu oyun, belli bir şey, din düşmanı oyunu... » dedi, «öyleyse bu Contürkler İngiliz tohumu... Tetik durun din kardaşlarım, bu iş Osmanlının başına yeni gelmekte değildir. Vaktiyle Sultan Mahmut zamanında, Rumelinin Rum tohumu çıtakları da böyle kudurup yürüdülerdi.

Bugünkü gibi sadrazamlığı ele geçirdilerdi. Ya sonrası n'oldu? Arslan yeniçeri, yediden yetmişe sözü bir etti, değnek atladı. «Urumelinden geldi bir çıtak Bayram ertesi ya kılıç oynayacak ya bıçak» fısıltısıyla ayaklanıp Bayraktar Mustafa denilen gâvur dölünü cehennem ateşiyle sarıp kebap etti, külünü havaya savurdu. Bunların olacağı da budur» dedi. «Kulağınız kirişte, gözünüz gelecek adamımda olsun» dedi. Başladık beklemeye... «Beklemek» dedimse, türkü çağırarak beklemekte değiliz, can pazarında beklemekteyiz. Tüfekler başucumuzda dayalı... Kılıçlara sarılıp yatılmaktadır. Çünkü, Selâmlığa gidip Sultan Hamid'e söylediklerimizi," içimizden birkaç besmelesiz, götürüp Contürklerin başkaptanı çingene dölü Talât Paşaya bir bir duyurmuş... Başkaca bir korkunçlu mesele daha var! İçimizden bazılarının kökü gübredeymiş... Contürk gündüz gözüne adam vurmaya başlayınca, yürekleri bozuldu, başladılar birer ikişer savuşmaya... Oğlum ayıptır. Kötüsü gelince savuşmak erlik değil» diyenlere ne deseler iyi? «Osmanlı kendi tahtını vaktiyken korumayınca, dünyanın avanağı biz miyiz? Âdemoğlu bu dünyaya bir kez gelir, Allanın verdiği canı saklayacaksın... Göz göre ateşlere atılmak, arada harcanıp tantuna gitmek densizliktir. Bir zamanın Hazreti Alileri, Hamza pehlivanları sayılan yeniçeri yoldaşlarımız, sıkıyı görünce «Kazanı kazancı yapar» diyerek, her biri Ayasofya kubbesi kadar kutsal kazanları düşmana bırakıp savuşmazlar mıydı? Sıkıyı görmekse bu kadar olur. «Bu Contürk gâvurlarının hiç şakaları yok» demekteler. Az biraz utanıp, «Korktuk» diyemeyenlerse, «Her birimize ellişer altın gelecekti. Haniya?» diyerek sıçrayıp savuşmakta... Durum vaziyetlerimiz bu sulardayken, bir gece, «Dernektir, beklenen haberci geldi» fısıltısı dolaştı tekkeyi... Toplandık. Ortaya biri çıktı. Kafasında bir arşın Kürt külahı, sırtında avcı biçimi ceket, bacaklarında kilot pantol, körüklü sarı çizmeler... Belindeki kuşakta gümüşlü Dağıstan kaması, Altıpatlar Karadağ lüveri... Boyu kapılardan sığmaz bir yiğit ki, bıyıklarına adam asılır. Tanımayanlar, «Aman bu nasıl bir babayiğit... Aman hey Allah, bu aslanı kötü gözden sakın» diye imrenirken, tanıyanlarımızın, görmeleriyle aptesleri bozuldu.

— Neden?

— Meğer, Derviş, Vahdeti'nin ulağı, Şeyh Saidi Kürdî efendimiz değil miymiş?

— O zaman da var mı bu?

— Her zaman, her karışıklıkta bulunmuştur, kurban olduğum ve de çok oyunlar çıkarmıştır.

— Arkadaşlarınızın aptesi niçin bozuluyor?

— Bozulması, öğretmen Bey, bilenler, «Yahu bu herif resmen İngiliz casusudur ve de Contürklerin baş kaptanı Talât'ın ruh gibi ahbabıdır. Koca Osmanlı ülkesinde güvenilir bir Müslüman kalmadı mı ki, Derviş Vahdeti pezevengi bize, en gizli haberini bu herifle yollamakta?... Geri durun kardaşlar, bunların niyeti bizi, yediden yetmişe kırdırmaktır» dediler. Şeyhimize koşup durumu bildirdik. Şeyhimiz de şaşırdı, «Olmaz öyle şey... Ben Derviş Vahdeti'ye dinim gibi güvenirim, ne demek?» dediyse de, ötekiler nal dediler, mıh demediler. Ayağına çabuk üç kişiyi hemen Derviş Vahdeti'ye saldılar. Bunlar olurken, Şeyh Saidi Kürdi efendimizi bir hücreye buyur etmişiz. Çay may koşturmuşuz. Durumu belli etmemek çabalamasındayız. Ama, sezmez mi, mübarek, kaçın kurrası... Sezdi ya, hiç sezdirmedi. Gülmekte bıyığının altından, «Olur ve de olmalıdır, çünkü, dar bir yerden geçiliyor» dediğini dinim gibi bilmekteyim. Gidenler geldi. Derviş Vahdeti gülmüş bir zaman, «Evet, İngiliz casusluğu, Talât dinsiziyle ahbaplığı vardır ama, din uğrunadır. Meraklanmasınlar, et tırnaktan ayrılmaz. Kürt oğlu bizdendir» demiş... «Sözü sözümdür, getirdiği habere göre hazırlansınlar» buyurmuş... Yüreksizlerimizin birazı da bu yüzden o gece savuştu. Kaldık biz dini bütünler, birbirine kenetlenmiş yüz yirmi gerçek din askeri... Şeyh Saidi Kürdi efendimiz, onbaşılarımızla halvete kapandı. Nerden, nasıl vuracağımızı; nereye yüklenip ne biçim göçerteceğimizi bir bir anlattı. Her bir soruya hiç duraklamadan karşılıklar verdi ki, en pirelilerin yüreklerine buzlu sular serpti. Hele beşer altun dağıtınca, hiç birimizde kuşku kalmadı. Giderken bizi topladı: «Bu işi başa çıkaralım, size yok yoktur. Dileyin dileğinizi, alın istediğinizi» dedi. «Sağol» diye bağrıştık. Hiç unutmam, 29 Mart gecesi tekkeye arabalarla denkler geldi. Açtık baktık ki, asker urbaları, hoca sarıkları, cüppeler... Ertesi sabah, 30 Mart, bunları giyinip İstanbul'a dağıldık. Kimimiz asker içine, kimimiz medreselere gitti, fısıltıya koyulduk.

— Ne diyorsunuz?

— Ne'si var mı? «Şeriat elden gitti» demekteyiz. «Yarın "Şeriat isteriz" diyerek ayağa kalkmayan gâvurdur ve de karısı boştur. Namazı kılınmaz» demekteyiz. Uzatmayalım, 31 Martta, askeriyenin tam çalgısını önümüze katıp havaya kurşun sıkaraktan mebuslar meclisinin kapısına dayandık. Ne fayda ki, Sultan Hamid bu kez de yüreksizlik etti. Paşaları koyuvermedi. «Müslümanı Müslümana kırdıramam» demiş dayatmış... Biz baktık ki, Şeyh Saidi Kürdî efendimizin dediği gibi başımıza irisinden birkaç paşa geçmekte değil, kuşkulandık. Bilmez değilsin ya, böyle derneklere kuşku hiç yaramaz. Askerin yüreği bozuldu ossaat... Baktık savuşan savuşana gitmekte... Sıçan deliği bin altın... Hele Selanik'ten Hareket Ordusu'nun yola çıktığı duyulmasıyla işler büsbütün kötüledi. «Toplarının, makinelilerinin sayısı belirsiz» denilmekte, «Rumu, Bulgari, Sırbı, Ulah’ ı toplanmışlar, Müslümanı bire kadar kıracaklarmış» denilmekte. Contürktür, kırar mı kırar. Can korkusu sardı Müslümanı beyim... Daha kötüsü: Biz bunca çabalarken, İstanbul'un kaltaban milletinden biri ortaya çıktı mı?... Hamdi Çavuş rahmetli, ikide bir koşmakta Derviş Vahdeti'ye, «Hani senin Muhammediye partinin şu kadar yüz bin ihvanı?... Sözümüz böyle miydi? Buna kancıklık demezler mi?» diye sıkılamakta... Evet, İstanbul milletinden biri çıkıp katılmadı bize... Benim bu milletten soğumam o günün işidir. Kızdım ki, o kadar... Kudurmuşum ki. tutulacağım kalmamış... «Bana Contürk bulun, din kardaşlarım, yeminim var, kanlarını içmedikçe benim öfkem basılmaz» diye böğürmekteyim. Meğerse, Zeynel Ağa, bizim başımızı taşlara çalmalarımızı beriden gözlemekte değil miymiş?...

— Tanışıyor musunuz?

— Yok... Askerin içinde, beni yiğit görmüş... «Analar nasıl aslan doğurmuş yahu?» diye çok beğenmiş... Ben Contürk ararken, baktım, biri kolumu tuttu. «Beri bak molla... İş işten geçti ve de kudurmanın zamanı geçti, bilmiş ol» dedi. «Senin haberin yok, Hareket Ordusu'nun treni Sirkeci'ye girdi girecek» dedi. «Girmekle... » dedim, «Boşuna geberip İstanbul itlerine manca olmanın sırası değil, atla şu kayığa, Anadolu toprağını tutmaya bakalım, gerisine Allah kerim» dedi. Direnecek oldum. Hamza pelvan gibi beni yerden kesmesiyle kayığa attı. Lafı açıldıkça söyler Zeynel Ağa, «Babayiğitliğine kıyamadım sefil Kara Derviş, yoksama, kardasın kardaşa bakacağı sıra değildi o sıra... » diye güler. Üsküdar dan aldık ele Bağdat susasını, gece yürüyüp gündüz gizlenerek Tosya'yı tuttuk. «N'apalım»

derken, haber aldım ki, İsparta toprağını, karınca yuvalarına kadar aramaktaymış Contürk casusları. Fazladan «Vur» emrimiz çıkmış ki görülmemizle bizi kalbura çevireceklermiş besmelesizler... Ben, zorlattım az biraz... Emine öğretmene gözlerini bayıltarak baktı; sonra, kaşlarını çatarak yine kasıldı: «Yiğidin alnına yazılan gelir ve de insanoğlu defterime yazılmışından artık yaşamaz. Ne olmak ihtimali var» dedimse de, sağolsun, Zeynel Ağaya söz geçiremedim. «Alın yazısı evet, alın yazısıdır ama, belânın üstüne gitmemek de kitabımızın emridir» dedi. Baktım, haklı... «Orası Müslüman ülkesi de bura değil mi?» dedi, baktım doğru... Hasılı tuttu eteğimizi, bırakmadı. Kaldık gurbet ellerde... Yorgun yorgun gülümsedi: İngiliz dedin mi, on dakika düşüneceksin öğretmen bey, oyunu çoktur ve de en kötü oyununun üstüne yoktur.

— Bana kalırsa, bu din askeri işi de, biraz gâvur oyunu...

Deli Derviş önce bu sözden pek bir şey anlayamamış, başka şeyler düşünüyor gibi dalmıştı. Nuri Çeviğin ne demek istediğini farkedince birden irkildi:

— Din askerliği gâvur oyunu mu?.. Ne demek!... Hayır... Din askerliğinde gâvur parmağı olabilemez. Zor bozdu bizim oyunumuzu...

—Hangi zor?

— İmansız Contürklerin Hareket ordusu...

— Bana kalırsa, 31 Mart'ı çıkaran da o İngiliz gâvuruydu, Hareket Ordusu'nu çıkaran da... Abdülhamid'i, «Alamancı» diye tepeletti Contürklere ingiliz, sonra, bu dersten yararlanmayan Contürkleri de «Alamancı oldular» diye bitirdi. Arada ne olduysa Anadolu milletine oldu Derviş Ağa...

Deli Derviş tam karşılık verecekti ki, arkadan kurşun yemiş gibi «Hıhhh» diye inleyerek irkildi. Önce, elinin üstündeki kocaman yağmur damlasına, sonra gökyüzüne baktı, bakar bakmaz da vargücüyle zıplayıp kalkmak için yekindi...

— Aman hey Allah!... Nedir?... Aman beyim... Bir türlü toparlanıp kalkamıyor, debeleniyordu: Rahmet... Yağmur düştü elime... Dizlerini dövmeye başladı: Afattır bu, aman beyim, afattır!

Deli Derviş titreyen parmağıyla oturanların başları üstünden bir yeri gösteriyordu. Baktılar, Boğazın doruğunu kapkara bulutlar iyice kaplamıştı. Doruk neredeyse alçalan kara bulutların içinde kaybolacaktı.

— Afat bu.. Yandım!... Ocağım söndü Müslüman kardaşlarım... Aman durmayalım, oh Beyim koşalım... Dört ayağı üstüne gelip iki kere döndü, beli kırılmış gibi bir türlü doğrulamıyordu: Hey vaaah... Aman Çakır'ın Esef, seğirt aman, aman yavrularım!.. Nerde benim dirgenim?.. Dirgen dedim, Esefi... Amanı bilir misin. Ocağım söndüüü... Evim yıkıldı, yandım.

Enstitülüler Deli Derviş'in anlattıklarına daldıklarından havanın değiştiğini farketmemişler, adamın olağanüstü telaşıyla de gerçekten şaşırmışlardı.

Birden, ilk gökgürültüsü, Dumanlı Boğazı, ağır bataryaların aralıksız gürlemesine benzer derin gümbürtülerle doldurdu, milyonlarca tonluk bir kaya yuvarlanıyor gibi geldi, yamaçların sivriliklerini budayarak indi, değirmeni sanki ezdi.

Ayağa kalkan Deli Derviş gürültüyle iki büklüm olmuş, öylece kalakalmıştı. Çatırtı, Bozkırı depreme vererek uzaklaşınca, iki kere zıpladı:

— Yusuflu Esef!... Davran oh yavrum... Hemşerilik böyle midir? Davran!... Sesinde gerçekten dehsete kapılmışların yalvarışı vardı: Davran dedim, din iman yok mu sende? Tarlam battım... Evim yıkıldı.

— N'olur kendir tarlasına rahmetten?...

— Ne mi olur?... Kara Derviş bunu soran Yıldız'a zehirli yılana bakar gibi baktı bir an, tırnaklarıyla yanaklarını tırmalayarak yalvardı: Kendirimi kurtarın!...

Suratına iki iri damla düşünce başını gökyüzüne kaldırdı, kaldırmasıyla gene bir «Hıhhh» sesi çıkarıp harmanlayarak döndü, değirmene doğru koşarak inmeye başladı. Ayakları birbirine dolanıyor, düşecek gibi

sendeliyordu. Birincisinden daha korkunç ikinci gök gürlemesi tam tepesinde çatırdayınca yere çöküverdi. Gürültü geçene kadar, elleriyle toprağı tırmalayarak öylece bekledi. Gürültü azalır azalmaz, gırtlağı yırtılıyormuş gibi çatallaşan bir haykırış koyuverdi:

— Sultan!... Oh Sultan, dirgeni... Dirgeni yetiştir kahpe Sultan! Yetişin Müslümanlar! Acıma yokmu sizdeee... Gâvuuur... Dirgeni dedim, gâvur Eseeesf!

Esef, Deli Derviş'e kızgınlığından umursamıyordu. Yıldız, herife acıyarak kalktı. Telâşsız yürürken seslendi:

— Şaşırtma Kara Derviş... Kendire bir şey olmaz rahmetten...

Deli Derviş umutla döndü. Yıldız'ın dediğini anlayınca, suratı insana ürküntü verecek gibi karıştı:

— Olmaz mı, gâvur dölü?... Gitti kendirim... Bunca emeğim gitti. Canım gitti, öldüm!... Birkaç adım koştu: Öldüm. Yetişin oh kardaşlar! Kendirimi kurtardınız mı, size yok yok... Esef!.. Dirgeni oh Kadir'in Esef! Yandım Allah!... «Allah» narası, değirmene girinceye kadar uzamıştı.

Emine öğretmen, sandallarını giymeye çalışıyordu. Nuri Çevik, Esefe bakıp «Nedir?» anlamına başını salladı. Esef, can sıkıntısıyla konuştu:

— Bırak öğretmenim... Esrarcıdır bu rezil...

— Satar mı?

—Hem satar, hem içer. Esrar kendiri, yağmuru yedi mi bitti. Gelirken yanından geçtik, kendir tarlada... Güneş yiyecek daha beş on gün! Havaya baktı: Bastıracak bu gidişle... Bastıracak ki, hiç aman vermeyecek... Kurtaramaz Deli dümbük kendiri... Boşuna debelenmekte namussuz...

Yağmur hep öyle iri damlalarla seyrek seyrek atıştırıyordu. Emine öğretmen, öteberiyi gösterdi:

— Taşıyalım şunları değirmene... Yazıktır. Esrar tarlasına yardım edemeyiz ama...

Gök gürültüsü sözünü bitirmesine meydan bırakmadı. Dorukta şimşekler ardı ardına çakıyor, toprağı sarsan çatırtılar birbirini kovalayarak çığ gibi iniyordu.

Deli Derviş elinde bir dirgenle değirmenden dışarı uğradı:

— Esef!... Kadir'in Esef!... Nerdesin domuuuz?... Dirgeni dedim... Kap gel... Yetişelim oh yavrum!... Kurtar kendirimi sana beş kaymaaa... On kaymaaa... Yetiş... Koşmaya başladı: Yandım Allah, öldüm! Yetiş Yanığın Sultan! Yetişsene kahpeee!...

Koca gövdesinden yaşından umulmayacak kadar hızlı koşuyor, ardısıra dalgalanan kara cübbesiyle soyu tükenmiş korkunç bir kuşa benziyordu.

Nuri Çevik, bu yarı deli herifin, tutkusundan yakalanınca var öfkesiyle bastıracağı anlaşılan yağmur gibi bir âfetle tek başına nasıl, nereye kadar boğuşabileceğini birden merak etmişti. Koşacakken durdu:

— Ben gidip bakacağım Emine... Siz kalın!..

— Ben de merak ettim ne yapacağını... Geliyorum.

— Biri kalsın ama burada... Kim ister kalmak? Esef, Kara namussuza yardım etmekten kurtulmak için, hemen atıldı:

— Ben öğretmenim...

Koşar gibi yürümeye başladılar. Yağmur gitgide artıyor, gök, yıkılacak gibi gürlüyordu.

Kara kayayı kıvrılınca, elli adım ileride Kara Derviş'i gördüler.

Artık düşe kalka gitmesinden soluğunun kesildiği anlaşılıyordu. Kendini ölesiye zorladığı belliydi. «Tıkanıp düşecek adam» diye düşünerek Emine öğretmenin ciğerleri sıkıştı.

Kara bulutlar iyice alçaldığından ortalığı sanki akşam alacası kaplamış, artık şimşekler Boğazın içinde çakmaya başlamıştı. Gök gürültülerinin her çatlayışında, Deli Derviş bir kere hopluyor, sonra insanüstü bir gayretle

yeniden ileri atılıyordu. Dirgen sol omuzundaydı. Değirmenden çıkarken kunduralarını attığı için ayakları çıplaktı. Külahının bir meşe dalına takılıp düştüğünü fark etmemişti. Yokuşu debelenerek çıktı. Koyu' kurşunî gökyüzünde, bir an, çarmıhını taşıyan dev gövdeli bir İsa gibi göründü. . Sağ yanı ilerisinde bir şimşek çakınca hemen iki büklüm çöktü, emekleyerek gözden kayboldu.

— Yıldırım çarpmasın, ökkeş?

— Yok öğretmenim... Oraya yıldırım düşse, burası depreme giderdi.

Enstitütüler tepeye ulaştıkları zaman, Deli Derviş de, kendir tarlasına girmek üzereydi. Dirgeni,

iki eliyle koç başı gibi tutmuştu. Sanki, tek başına bir kale kapısını yıkmak için atılmaya hazırlanıyor, bu haliyle, buraların eski sahibi Kılıçlı Keşişi hatırlatıyordu.

Tarla yedi sekiz dönüm kadardı. Fundalığı yakarak açıldığı belliydi. Kesilmiş kendir saplan demetlenecek ekin gibi tarlanın yüzünde kurumaya bırakılmıştı.

Deli Derviş öbeklerden birini dirgenle ileri doğru itmeye başlayınca Emine Öğretmen sordu:

— Ne yapmak istiyor, Yıldız?

— Aklı sıra yığın yapacak ama... Göke baktı: Boşuna.

— Islanırsa n'olur?

Bu soruyu Ökkeş karşıladı:

— Hiç bir işe yaramaz. Şuncacık nem değmeyecek öğretmenim, değmeyecek ki, yaprağı tohumu sıyırabilsin de elekten geçebilsin... Tamam, bindirdi rahmet, ohhh battı herif!...

ilk sağnak, üstlerinden geçip Deli Derviş'e arkadan çarpmıştı. Adam dirgeni atarak döndü, yıkılan bir şeyi tutmak istiyor gibi, ellerini uzattı. Sonra

gerçekten delirdi. Kafasını yumruklayarak, saçlarını yolarak, tepinerek tarlanın içinde koşuyor, arada bir durup ayaklarının burnunda yükselerek gökyüzüne doğru boğazlanmış hayvan hırıltılarıyla «Allahü ekber— Allahü ekber» diye enikonu uluyordu. Saçları sakalları dikilmiş, gözleri yuvalarından uğramıştı. Nasıl korkunç bir umutsuzluk içinde çabaladığı belliydi. Kendini oradan oraya atarak demetleri toplamaya girişti. Üçüncü demetten sonra, aldığı kaçardan çoğunu düşürmeye başlamış, «Allahü ekber — Allahü ekber» diye bağırması, gittikçe yavaşlayıp boğuklaşmıştı. Yorgunluktan soluk soluğaydı. Toplaya döke biraz daha koştu. İliklerine kadar ıslanmış, kalın çuhadan uzun etekli cübbesi örme zırhlanmış gibi sarkmıştı. İyice güçten kesilmiş olmalı ki, bir an durdu, kucağındaki kendirleri, ışığa tutuyormuş gibi kaldırdı. Sırılsıklam olduklarını görünce, bıraktı, gökyüzüne bakarak kızgın kurt ulumasıyla haykırdı:

— öldüm Allah... öldüüüm. Kahpe Sultaan... Yanık kahpeee... öldüüüm... Birden enstitücüleri gördü, önce çıkaramadı, tanıyınca enikonu kudurdu: Nerden bu uğursuzluk dedimdi Müslümanlar, gündönümünden sonra... Esdüdü gâvurlarındanmış bildim .. Vuracak bir şey bulmak için arandı: Kendiri batırdı gâvurların uğursuzluğu... Ben bunları öldürünce Allah... öldürünce... Kollarını kaldırıp kartal gibi pençelerini açarak bir iki kere hopladı, sonra göğsünü yumruklayarak gergin davul gibi gümletti: Şunları sürüp çıkarmadın da Kara deyyus... Şunları kara hüddamlara boğdurmadın da...

Birkaç âdım koştu. Enstitütüler, üstlerine gelecek diye enikonu ürktüler. Birden döndü, dizlerinden tırpanlanmış gibi yere çöktü. Islak kendir saplarını önce yüzüne sürdü, kokladı, yiyecek gibi ısırdı. Sonra yavaştan başlayıp gittikçe hızlanarak zikretmeye başladı. Sesi derin bir kuyudan gelir gibi gümbürdüyor, koca gövdesi sağdan sola, soldan sağa, ağdalı bir tempoyla gidip geliyordu:

— Yaaa Hak!... Ya Rahman! Yaa hay! Ya hannan! Ya kerim! Ya Kuddum Ya vehhap! Ya Rahim! Ya hafız! Ya Allah! Allaaaah!

Emine öğretmen, acıyan bir sesle sordu:

— Esrar tiryakisi olduğundan mı delirdi böyle?:.. Bulamam diye

mi?

— Bulmasına bulur. Asıl kaybettiği paraya yanmakta...

— Söz gelimi ne kadar?...

— Epeycedir öğretmenim! Aşağı yukarı, beş, altı bin lirası yandı

bunun!

İlk sağnakta sırılsıklam olduklarından fıçılardan boşalır gibi yağan yağmura aldırmıyorlardı. Yağmur o kadar şiddetliydi ki, tarla hemen çamur denizi haline gelmiş, kendini yerden yere atan Deli Derviş balçıktan bir heykel taslağına dönmüştü. Gökler çatırdıyor, şimşekler ardı ardına çakıyor, yağmur, kalın su duvarları halinde yere çarpıp tozarak insana toprak fıkır fıkır kaynıyormuş duygusu veriyordu.

Nuri Çevik, Emine öğretmenin kolunu tuttu:

— Hadi gidelim! Islandık enayi gibi...

Yağmur kudurmuştu. Arka arkaya sıralanmış tonlarca su boşaltan çağlayanların altından geçiyorlarmış gibi, solukları tıkanacaktı nerdeyse... Emine ürktü:

— Nedir bu Nuri Bey?

— Yürü... Yok bişey...

Bata çıka giderlerken anlaşılmaz bir bağırtıyla duraladılar.

Esefin sesi, sağnaklarla savrulduğundan, bölük pörçük duyulmakta, söyledikleri anlaşılmamaktaydı.

— Öğretmenim! Ulan ökkeş! Heyy Yıldız!

— Heyyy!...

Esef yağmurun ötesinde, birden çok silik bir resim gibi göründü. Var gücüyle koştuğu halde, tutkalda yürüyormuş gibi debeleniyordu.

— Nedir Esef?

— Çabuk öğretmenim! Gidelim hemen...

— Unumuz öğündü mü?

Bırak unu... Boğazı geçmeye bakalım...

— Sahi... Biraz gayret Emine... Unumuz?

— Hepsini öğütmedik öğretmenim! Çuvalın birini Olduğu gibi alıp gideceğiz!

— Beklesek... Sürdüğü kadar sürmez ya bu?

— Olmaz öğretmenim! Sel dere boyundaki yolu alır giderse, un kalır buralarda...

— Haklısın!...

Değirmen görünmüştü. Sultan kapıda duruyordu.

Nuri Çevik, biraz daha yaklaşınca çocuklara bağırarak emretti:

— Koşun! Taşıyın çuvalları cipe... Bir şey bulabilir miyiz üstlerine örtmeğe Esef?

— Taşıdık çuvalları biz öğretmenim!

— Kiminle?

— Sultan Abla yardım etti, Allah razı olsun!

— İyi... Hadi atlayın! Sultan Hanım da geliyor mu?

— Geliyor!

Emine elini salladı:

— Haydi Sultan Hanım!

Yanığın Sultan da iyice ıslanmış, örtüsü omuzlarına yapışmıştı. Koşarak geldi.

Diri göğüsleriyle iri kalçalarındaki dalgalanış, kalın bir kuşakla sardığı halde çıplakmış gibi belinin İnceliğini gösteriyor, yağmur altında, birisine cilvelenir gibi koşması, ruhundaki güçlü dişiliği meydana vuruyordu.

— Abuuu!. Batmışın Emine Hanım!

Battık ya!... Sen de ıslanmışsın Sultan Hanım! Yardım etmişsin Esefe... Sağol!

Emine öğretmen daha çok ıslanmasına artık İmkân kalmadığı için korkunç yağmurun altında rahatça konuşuyordu.

— Haydi Emine atla! Emine gülerek Nuri'nin yanına bindi: Tamam mıyız Esef?

— Tamamız öğretmenim!..

Cip, biraz öksürdü, inledi, sendeler gibi birkaç kere sarsılıp yola

çıktı.

— Battı mı kara domuzun kendiri?

— Ya Nuri Bey?

Sunu Emine öğretmen dehşetle sormuştu.

— Nuri Öğretmenim de atlar savuşur! Hadi, atla sen...

Nuri Çevik gaz pedalını döşemeye yapıştırdığı halde, tekerlekler çoğu boşta döndüğü için cip bir türlü hızlanamıyordu.

— Atla Emine!...

— Hayır!

— Atla diyorum! Esef haklı... Atlamazsan, ben de atlayamam...

Emine'yle beraber arkadakiler de hemen atladılar.

Gürültü gittikçe yaklaşıyor, artık konuşulanlar duyulmuyordu. Tekerlekler çamur saçtığından ilk anda hepsi birden çamur içinde kalmışlardı.

— Ha babam! Dayanın uşak!...

— Hayda bre!

Sam yeli gibi kızgın bir esinti arkadan yetişip hepsini alev gibi kavradı.

— Aman öğretmenim gazla!...

Nuri Çevik, eli vites kolunun dört parmak üstünde dikkat kesilmişti. Üstlerinden ıslıklanarak geçen kızgın esintiyi sanki kavrulan derisiyle kolluyor, Okyanusta görülmemiş bir tayfuna çatmış tecrübeli bir kaptanın sorumluluğunu duyuyordu. Yokuş bittiği zaman, tuttuğu soluğu «Hıhh» diye bıraktı. Motor da kendisi gibi, gücünün en son parçasını harcayıp tüketmiş gibi hırlıyordu. Neden olduğunu pek bilmeden anahtarı çevirip gazı kesti.

Hepsi de gözlerini Boğazın dönemecine dikmişlerdi.

Bastıkları toprak, derinlerinde binlerce ton dinamit patlıyormuş gibi, çatırdayarak sarsılıyordu. Sakin sakin akan derenin iki yanındaki fundalar, kızgın rüzgârla yere yapışacak kadar eğilip dalgalanmasa, sağnaklar, yumuşamış cam levhalar gibi savrulmasa, deprem gürültülerine rağmen, tehlikeyi insan gereği gibi anlamayabilirdi.

Nitekim dönemeçten fırlayan şeyin ne olduğunu hiç biri ilk anda kestiremedi. Cipten iki kat büyük bir kaya parçası direğini parçalamış bir türbin gibi dönerek, yerden bir metre kadar yüksekte uçuyordu.

Karşı kıyıda ne var ne yoksa hepsini sıyırıp toprağı cılk yara gibi açtı, kendisinden on kat iri bir kayaya çarptı, kulakları sağır edecek bir patlamayla sekti, yarım dakika önce cipin üstünde koştuğu yolu hışımla yaladı, insan gövdesi kalınlığında iki çamı devirip yumuşak toprağa yarısına kadar gömülüp kaldı. Arkasından dere yatağına, parçalanmış gemi leşlerini, depremde dağılan ahşap evleri andıran sökülmüş ağaç kalabalığı karmakarışık fırlamıştı. Bu yuvarlanan yığının üstünde iri iri kayalar topaç gibi vınlayarak döne döne uçuşuyordu.

Sonunda, dünyadaki bütün boğucu, tuz buz edici, silip süpürücü güçleri bir araya getirmiş olarak Dumanlı Boğazın seli göründü. En ucunda köpüğe benzer bulanık, pis bir şey vardı. Kızıla çalan sarı gövdesi, akıl almaz irilikte bir yılanı, daha doğrusu, masal canavarlarını hatırlatmaktaydı. Sanki yerde sürünmüyor, yaralanmış da, can çekişiyormuş gibi lap lap hoplayarak debeleniyordu. Kendini önce karşı kıyıya vurdu, parçalanmasına meydan kalmadan, cıvık gövde, yirmi metrelik kayanın keskinliğinde hızla yükseldi, birden, lastikten bir şeymiş gibi geri sıçrayıp, bir anda, yolun çukurdaki parçasını yuttu.

— Aman ya Rabbi...

Emine Öğretmenin çığlığını duymadılar bile... Dünyanın sonunu haber veren bitirici patlama bile bundan daha korkunç olamazdı. Cıvık çamura benzeyen su, insanın kanını donduracak bir hızla yükseliyordu. Nuri Çevik bir an, durduğu yüksekliğin kurtulmaya yetmeyeceğini sandı.

Elini vites kolundan, Kontak anahtarına attı. Anahtarı bir türlü bulamıyor, korkulu düşlerin, bütün umutları kesen güçsüzlüğü içinde çırpınarak aranıyordu:

— Atla Emine! Atlayın! Sarı canavar yükseldi, yükseldi, yolun ancak iki metre aşağısında önce duraladı. Bir an bacakları üstünde

toplanıp yeniden atılacakmış gibi yaylandı, sonra yavaş yavaş, belli belirsiz

alçalmaya başladı.

Nuri, tıkanmak üzere olduğunu, ciğerlerini boşaltınca farketmişti. Bir an başı dönmüş gibi gözlerini kapattı, sonra Emine'ye gülümsedi:

— Yok bişey!...

Su, anafor yaparak alçalıyordu. Selin kızgın gürültüsü, Bozkıra çıkınca, birden kesilmiş, Boğazda, artık dere gibi değil, en azından Kızılırmak kadar güçlü akan, suyun şırıltısı kalmıştı.

Nuri Çevik, eli kontak anahtarının üstünde, döndü:

— Sağol Esef... Telâşlanıp zorlamasaydın hapı yutmuştuk!

— Aslında motor oyun edeydi de cip yokuşu çıkmasaydı

öğretmenim, kurtuluş yoktu. Yiğitlik cipte... biraz düşündü: Selin

toparlamasına yanmazdım...

— yaa

— Namussuz Kara Derviş nam salardı yeniden Tosya toprağına...

— Niçin?

— «Duam gücüyle geçemediler Boğazı» diye kapılırdı ki öğretmenim, resmen Musa Peygamber kesilirdi buralarda...

— Gerçek! İyi oldu kurtulduğumuz... Hadi atlayın bakalım...

Cip yola çıkınca Esef içini çekti:

— Ne fayda! Şu Kara domuzu vurunca gebertme! iydi ki Şevket

ağam!

— Kim Şevket? Deli Derviş'i mi vurdu?

— Deli Derviş'i öğretmenim... Şimdi mahpus damında...

— Niçin vuruyor?

— İkinci askerliğe gitti Şevket ağam geçen yıl! Oğlu olmadıydı birinci kandan... «Varsın olmayıversin, arslanın erkeği arslan da dişisi arslan değil mi?» diye çok direndi fukara Şevket ağam, anasına olgörüp söz anlatamadı. Ova köylerimizden bir karı aldı bu Şevket ağama anası karı, üç yüz kaymaya... Karı dedimse, kızoğlan kız... Allanın işine bakmalı ki öğretmenim, çocuğa kalıp bu da kız doğurmaz mı? Şaştı Şevket ağam...

— Anası ne yaptı?

— Karı milletinin rezilliğini kendin bilmez değilsin ya, öğretmenim... Esef birden sustu. Emine öğretmenin de kadın olduğunu unutmuştu. Telâşla düzeltmeye çalıştı: Benim demem, köy yerinin avanak karıları üstüne öğretmenim! Anası, suçunu bilip edepleneceğine, kudurdu büsbütün... Muskadır, tütsüdür derken, ikinci askerliğe gitti Şevket ağam... Evde herif baskısı olmayınca n'olur? Bulaştılar eski karıyla yeni karı dalaşmaya... Bu sıra Şevket ağam, yolunu bulup köye geldi birkaç günlüğüne. Gelmese iyiydi ya öğretmenim, geldi şaşırtıp...

— Neden?

— Şundan ki... Askerdeki herif, bir zaman gidip, arada izinli geldi mi, sütü bozuk karının önünü açmış olur. Böyle oldu Şevket ağamın işi... Araya bir iki cadı karı da girdi, benim kestirdiğim...

Esef Çakır durakladı. Laf dokundurduğunu saklamaya çalışıyor gibi kısa kısa güldü:

— Sultan abla bizden iyisini bilir ya...

— Nerden bilirmişim domuz Esef?

— Şuradan ki Sultan abla! Biz dağlı olduğumuzdan Şirin'in işlerine aklımız pek ermez! Ben de Şirinlinin yalancısıyım! Evet öğretmenim! Ovanın avanak karısı «Oğlan doğurayım da, kumam olacak kahpeyi çatlatayım» dedi besbelli... Karıyı bu Kara namussuza götürmüşler. İlk niyetleri,

okutmak, muska alıvermek... Böyle canavar, öyle körpeyi görür de, pençesine düşmüşken boş bırakır mı?... Bunlar arayı bulmuşlar. Karı bu herife yanmış... Bir zaman gizli gizli buluşmuşlar. Sonunda büyük karı sezinlemiş... Köy yerinde böyle rezilliklerin gizliliği biri sezinleyene kadardır öğretmenim... Büyük karı kâğıt yazdırmış Şevket ağama ossaat... Şevket ağam bu kez kaçtı geldi. Vurdu bu kara domuzu... Karıyı boşayıp vursaydı, on iki yıl vermezlerdi, öyle ya öğretmenim?

— Boşamadı mı?

— Boşamadı ne dersin, «Körpedir benim karım, körpe kısmını ne yana çeksen alır gidersin, suç baştan çıkarandadır» dedi.

— Ne güzeli... Tüfekle mi vurdu?

— Çiftenin iki gözünü domuz kurşunuyla sıkılamış, «Bismillah» deyip bu Kara namussuza pusudan sıkmış... Allanın işine bak ki, yumruğum gibi domuz kurşunu, kafes kemiğinden sekip omuzunu sıyırdı. İkinci göz hiç ateş almadı mı sana!

— Kadın nerde şimdi?

— Karı kısmına n'olur? Babası alıp gitti, başkasına sattı. Alan herif de bunun gibi derviş... «Kara Derviş'te ırz düşmanlığı yoktur. İftiradır» diyesi dümbük...

— Esrar ekip biçtiğini açmadı mı, mahkemede, karakolda Şevket?

— «Açayım» demiştir ama, açamamıştır öğretmenim...

— Niçin?

— Açabilemez... Esef bir an belli belirsiz durakladı: Çünkü, bu esrar işinde Zeynel Ağa da ortak... Para Zeynel Ağadan, ekip korumak, biçip kaldırmak, kötüsü gelirse, hapisdamına girmek Deli Dervişin üstüne...

— Buna ortaklık demezler, kölelik derler.

— Yok öğretmenim... Kazancın çoğu Deli Derviş'in çünkü... Sözgelimi, herk edilecek ya, kendir tarlası... Biz herk deriz, siz sürme dersiniz. Kendir üçleme ister. Üçleme... Tarlayı üç kez sürersin. Gübre ister, çapa ister. Kendir ayağa kalktı mı, erkeğini kesmek ister. Bunlar hep gündelikle... Kara Derviş, gündelikleri, Zeynel Ağadan alır bi tamam. Gübre parasını da alır. Atar cebine...

— Kendi yaparsa bir başına? Cebine atmak sayılmaz ki bu...

— Kendi hiç yapmaz. Eline araç aldığını bugün gördüm, insan uğraşırken, yağışsa sedire, güneşse kara meşenin gölgesinde yatar sırtüstü bu rezil... bedava uğraşanlara «Allah razı olsun» dese ya, hayır, söver de fazladan... Surda, yağsız bulgur başlasa da, önlerine atsa ya it yalı gibi... Hayır ırgatlığa gelenler ekmeklerini de getirecek...

— Neden? Deli mi bunlar?

— Deli değil öğretmenim, derviş... derviş oldun mu şıhın halifesine parasız çalışacaksın ki, boyunca sevap kazanacaksın!...

— Esrar tarlasında sevap mı kazanılırmış?...

—Çoğu esrar içer, bizim buranın dervişleri... içmeyenler de, «Varsın esrar olsun. Günahı, içenle satanın boynuna... Ben şıhımın işinde çalışmaya bakarım. Hizmet Allah için» der uğraşır. Sizin İstanbul'u, Ankara'yı bilmem, avanaktır bizim buranın derviş milleti... Hadi, kendileri gelip çalışır, diyelim, karısını, kızını, esrar ufalamaya, elekten geçirmeye göndermesi nasıl bir akılsızlık?...

— Elekten mi geçiyor?

— Elekten... Kendir iyice kurudu da kav gibi oldu mu, atarsın kuru bir yere, bu kez de başlarsın yağışı beklemeye... Kış üstü yağışlar başladı mı, kaparsın, camı kapıyı sıkıca... Odaya adam boyu yüksekliğinde sarık tülbentleri gerersin, gölgelik gibi...

— N'olacak?

— Kendirin yaprağı, tohumu sapından sıyrılırken, esrarın özü, toz gibi havaya kalkar, gider bezlerin üstüne konar. Yere inip pise gübüre karışmasın, ziyan olmasın, diye gerilir sarık tülbentleri...

— Bu mudur esrar?

— Bu olur mu? Yolunan yapraklar önce 45 numaralı elekten geçer. Arkadan, bir de 119 numaralı elekle elersin. Has mal budur... Bunları yaparken, karılar kızlar, esrar kokusundan düşer bayılır. Bacaklarından çekip Deli Derviş'e götürürler. Ayıltması Deli Derviş'in ödevi... Günahı diyenlerin boynuna beyim, bu işi görürken esrar tutkunu olan karılar da varmış... Ben görmedim, duyduğum doğruysa, bunlar ambarları kocalarından gizli çerçiye satıp parayı Deli Derviş'in esrarına verirmiş... Nah, Sultan abla burda... Bizden iyisini bilir bu işlerin...

— Höst rezil! Beni katma!

Emine öğretmen, Sultan'ı korumak için sordu:

— Bütün ekip biçtiği esrarı burada mı satar bu

Deli Derviş... O kadar tutkunu var mı?

— Yoktur öğretmenim! Dışardan alıcısı gelir! Emine biraz düşündü:

— Bilmiyor mu senin bildiklerini karakol? Nasıl oluyor da işitmiyor? Resmen ekip biçiyorlar, harman edip kilolarla satıyorlar?

— Bilir, bilmez mi? Çoğu karakol komutanları takışmak istemez Zeynel Ağayla... Çoğunun çıkarı da olur bu işten...

— Hiç mi düşmanı yok Zeynel Ağanın?... Haber vermediler mi, elaltından dilekçeyle?...

— Verdiler bundan iki yıl önce... Reci malları satıcılığından takıştılar Zeynel Ağayla Camili'nin Çerçisi Kel Aliço! Biz Reci Malı deriz, Tekel malları, rakı, cıgara, tütün, şu bu... Kel gitmiş mahpus damında yatan Cinci Nezir'e bir dilekçe yazdırmış ki, yaman... Bunlar dilekçeyi Kastamonu'ya vermemişler. Çünkü, Zeynel Ağanın eli vardır Kastamonu hükümatında...

Çankırı Valisine de verilmemiş... Cinci' nin aklıyla Kel Aliço dilekçeyi doğruca Bakanlığa göndermiş... Ankara'dan, esrar toptancısı donuna girmiş memurlar geldi öğretmenim, Zeynel Ağayı suçüstü yakaladı. Yattı bir ay kadar Zeynel Ağa damda... Baktık ki, zıplayıp çıkmış...

— Nasıl çıkar suçüstü yakalanan adam? Para kefaleti yatırmış olmasın? Sonunda ceza yedi elbet!...

— Yemedi öğretmenim. Esrarları Ankara'ya götürmüş memurlar, orda n'olmuşsa olmuş... «Bunlar esrar değil, kına» diye kapı kadar rapor gelince kurtuldu Zeynel Ağa...

— Öcünü almadı mı, Kel Aliço'dan?...

— Aldı az biraz ama kulak asma... Harmanını yaktırdı, bir iki büyük baş malını kurşunlattı. Sonunda araya girdi, sözü geçenler, barıştırdı bunları... O gün bugün, köylerin tuz reciliği Zeynel Ağamda kaldı, tütün, rakı, şarap reciliği Kel Aliço'da... Savaştan bu yana, gazyağı, kaput bezi, dokuma ipliği üstüne yeniden çalışmaktalar... Bilmem sonu nereye varır....

Yusuflu Esef içini çekti. Yüzü, bu anda, anlatılamayacak kadar sinirleşmiş, ablak çocuk suratına, görmüş geçirmiş, namuslu bir devlet adamının, yorgun ciddîliği gelmişti.

Sığınak

Yağmur aralıksız yağıyordu. Cip iki kere, dingillerine kadar çamura gömülmüş, sağlam toprağı bulamadıkları için, boşa dönen tekerleklerin altını taşlarla beslemek gerekmişti, inmesini enikonu zorla önledikleri Emine'den başka hepsi, tepeden tırnağa çamur içindeydiler.

Boğazın ağzı geniş olduğundan, yol çok bozulmamış, susayı da iki yanındaki derince hendekler biraz korumuştu. «Allahın izniyle» düze çıkmak çocukları keyiflendirdi.

Derenin yatağı bozkıra doğru şaşılacak kadar genişlemiş, korkulu bir bataklığa benzemişti.

Esef uzun bir ıslık öttürdü:

— İster misin, Yıldız, senin marazlı Bekir'i katırlarla alıp gitsin bu

âfât...

— Bekir kendini suya kaptıracak akılsızlardan değildir, Yusuflu, sakalık sizin Molla'da kalsaydı, bak ona diyeceğim yoktu.

— Domuz Molla bilmez mi işini?.. Neden bıraktı suculuğu bakalım, sonunun korkunçlu olduğunu sezdi. ökkeş bir şey kokluyor gibi burnunu iki kere çekti:

— Değirmene erken gitmeseydik öğretmenim, işimiz yamandı.

— Neden?... Değirmeni toparladı mı sence?... Bizi de alır gider miydi beraber?...

— Değirmen kısmı, kaptırmaz kendini değme suya... Bugünkü âfât, sık görülür değilse de, değirmeni alamamıştır. Oluğu moluğu paraladıysa, bilmem. Benim bildiğim, erken bindirseydi, öğütemezdik unumuzu... Bu gece, millet kavurgaya kalırdı.

Esef güldü:

— Senin fırın sağlam da he mi? Bu gece, kavurga ele geçse, düğün aşıdır Ökkeş Ağa!

— Evet, gitmiştir bizim fırın... Yarın çatarım yenisini... Benim merak ettiğim, Düze çıkan yolu bitirdiler mi arkadaşlar?... Sabah biz gelirken ne diye bağırdıydı ardımızdan Cemal öğretmen?... «Dönüşte yükü susa boyuna yıkmak yok... Düze çıkacaksınız ciple» demedi mi?

— Dedi ya, böyle rahmet yazılı değildi, hesapta... Ben, arkadaş, doğrusunu istersen, susayı bulacağımızdan da şüpheliydim azbiraz...

On beş gündür, var güçleriyle düzelmesine çabaladıkları toprak yolun, bu sabah susaya kavuşan son on beş metresi kalmıştı. Bunun yedi sekiz metresi

çok bir şey istemediğinden, bu akşam cipi Düze çıkartacaklarını umuyorlardı.

Susayı Keşiş Düzü'ne, kamyon tekeri döner ham yolla bağlamadıkça, kum, çakıl, çimento, kireç, direk, tahta çekmek imkânsızdı. Bunlar da çekilmedi mi, ilk iş olarak ele alınacak, iki yüz kişilik yatakhaneye başlanamıyor, günler geçiyordu. Oysa, Müdür Bey Bakanlığa, «Şu kadar günde yatakhane tamam... O günün sabahı gönderin öğrencileri» demişti. «Şu kadar adamla, şu kadar işin kaç günde biteceği hesabını Bakanlığın mühendisleri yapmış ki, saat aksamaz. Aksadı mı, suç Dumanlı Boğaz esdüdüsünün kurucularında... Rezillik ki ne kadar... ölmeli adam, yok ötesi.»

Sultan, Boğazın ağzında inecek oldu ama, Emine öğretmen bırakmadı:

— Gidelim kampa... Sular biraz yatışsın! Seni göndeririz, meraklanma!

— Ben sökerim çamuru Emine Hanım!

— Olmaz. Susa hep böyleyse Nuri Bey seni ciple götürür.

Keşiş Düzü'nde yola bakan gözcü yoktu. Buna biraz canları sıkıldı çocukların... Düzün burnunu kıvrılınca yolda çalışan da göremediler.

— Paydos etmiş Müdür Bey...

— Bu rahmette kazma kürek işlemez!

— Yağmur bastırmadan bitirdilerse?...

Esef, «Olmaz öyle şey» diyecekken kayaları kurtulup, ambar çadırını eski yerinde gördüler. Dört direk dikilmiş, katırların üstüne, şöyle böyle bir branda gerilmişti. Görünürde kimseler yoktu.

Cip durunca, ambar çadırından Çakıllı Bekir Ozan çıktı. Cipi görmesiyle, önce sevinerek atıldı. Dört beş adım koşunca yavaşladı, ayaklarını sürterek gönülsüz yaklaştı. Tepeden tırnağa çamur içindeydi. Başına bir çuval geçirmişti. Adamakıllı üşüdüğü morarmış dudaklarından belliydi.

— Bitti mi yol Bekir? Sürüp çıkalım mı?

— Cipi bilmem... Senin ayakla çıkacağın şüpheli Bay Esef!... Battı buraları... Sesi hışırtılıydı. Her soluk alışta ciğerleri sızlıyor gibi yüzünü buruşturuyordu: Dokunmadı mı bu âfât, Kara Derviş'in değirmenine?

— Duası gücüyle Derviş Ağa da battı Allahıma şükür... ökkeş cipten hoplayıp telâşla sordu:

— Kurtardınız mı fırını, Bekir?

Bekir Ozan, başka bir dille konuşuluyormuş gibi biran anlamadan bakınca Esef güldü:

— Ceneviz kalesinin horasan çimentosuyla mı dondurdun fırını ki, sen bunu sormaktasın, derbeder ökkeş! Burayı rahmet almış ki, Keşiş Düzü'nü temelinden söküp götürmesine çok bişey kalmamış...

ökkeş Yiğit, lafın gerisini dinlemeden fırına doğru hızlı hızlı yürürken Nuri Çevik cipten atlayıp seslendi:

— Yıldız!... Esef... Bir sağlam branda alın gelin ambardan... Çekin şunun üstüne şimdilik... Bekir'in kılığına bakıp acıyarak gülümsedi: Seni su toparlamıştır diye korktular bunlar... «Akılsız olduğundan, katırları da yanısıra götürmüştür öte dünyaya bizim Bekir» diye eğlendiler.

Bekir, branda getirmeye koşan Esefle Yıldıza bakarak gülümsemeye çabaladı.

Emine öğretmen kayaların ardında zorla yükselen dumanı görünce, Sultan'ın koluna dokundu:

— Hadi, kızlara bakalım Sultan Hanım!

ökkeş sevdiği birinin ölüsünü seyreder gibi katıla kalmıştı. Arkadaşları dinlenirken tek başına uğraşıp üç günde yaptığı fırının yerinde küçük bir tuğla yığınından başka hiçbir şey yoktu.

Elifle Petek, Emine öğretmeni görünce sevinçle koştular, yanına gelince, ne yapacaklarını bileme yerek öylece durakladılar.

— Geldin mi öğretmenim?...

— Korktuk!...

— Batırdı bizi rahmet...

— Hanım, senin bavulu kurtardı.

— Aklına geldi karyolanın altında olduğu, seğirtti.

— Sağolsun!... Islanmışsınız. Üşümüyor musunuz?

— Yok öğretmenim...

— Üşümek de neymiş?..

— Nerde Hanım?... Güllü yok mu? Emine yürüyüp kayayı dolandı: Merhaba çocuklar! Güllü'yle Hanım çömelmişler ateşi üflüyorlardı: Bavulu kurtarmışsın Hanım, teşekkür ederim.

Hanım çömeldiği yerden kalktı:

— Korktuk, «Derede bastırdıysa rahmet» diye...

Bavul aklıma geldi, karyolanın altında... Yolda mıydınız sel bastırınca?

Emine öğretmen Elife bakarak gülümsedi:

— Arslan Esef kurtardı canımızı... Esef işi vaktinde sezmeseydi, sel bizi toparlamıştı... Ocağın üstüne gerilen brandaya baktı. Ortasına su iyice göllenmişti. Elini sürecekken vazgeçti: Yakabilecek misiniz ateşi?...

— Bekir Ağa, biraz çıra buldu bize... Bir alırsa, sönmesine meydan vermeyiz öğretmenim... Un getirdiniz mi?

— Getirdik.

Hanım, parmağıyla ocağın yanında, bir yeri gösterdi:

— Şuraya irisinden üç taş getirsin arkadaşlar... Yerin çamurunu da sıyırsınlar biraz... Bir ateş de burada yakalım da, ekmek saçını kızdıralım.

Delikanlılar, yan gözle kızlara bakarak dinliyorlardı. Emine öğretmen, işaret etti:

— Şuraya üç taş... Un da getirin... Hamuru da bunlar yuğursun isterseniz bayanlar... Sultan delikanlıları küçümseyerek güldü:

— Ocağı çatsınlar da hamur geri kalsın! Hemi yuğururum ben, hemi de pişiririm!

Nuri Çeviğin sesi duyuldu:

— Emineee... Bayan Emine...

— Geliyorum... Sultan'a dostça baktı: Sağolun Sultan Hanım! Yorulmayın siz... Sırsıklamsınız! Benim çadıra gidelim de kurunun biraz...

— Kurunmak da neymiş yaz ortası?... Emine yürüyecekken kızlara bakıp durdu:

— Kuru bir şey bulamadınız mı giyecek?

— Yok öğretmenim! Sel gitmekteydi çadırımızdan... Senin bavulu kaptım. Aklıma gelmedi karyolanın üstüne koymak... Karyolayı alır gider demiştim besbelli... Bavul elimde döneledim bir zaman, götürdüm Müdür Bey'in çadırına koydum! Aklımı topladım ki, bizim yataklar batmış... Torbalar hep ıslandı.

— Vah vah! Nerde yatılacak, bu gece peki? Biraz düşündü: Ben size birer gömlek yollarım şimdi birisiyle. Kendinizi üşütmeyin!... Bakın Hasancık söz dinlemedi, hastalandı... Nuri «Emine» diye sesleniyordu: Geliyorum!

Emine yanına geldiği zaman Nuri Çevik, un yüklü cipi brandayla örtmüştü.

Yeniden yağmaya başlayan yağmur gittikçe hızlanıyordu. Nuri bir adım geri çekilip cipi gözden geçirdi.

Bekir soluk soluğa anlatıyordu:

— Yatakları selin ağzından güç ile kapmışlar!

Atatmış bizim buraya uğrayan rahmet... Apansız bastırmış... Çok sürmemiş Allahıma şükür!

Emine öğretmen, sicim gibi yağan yağmura kimsenin aldırmamasını yavaş yavaş yadırgadı. Dudakları mosmor olmuş Bekir'e, Yıldız'a, Yusuf'a, ökkeş'e, Nuri Çeviğe baktı. Hepsinin gömlekleri gövdelerine yapışmıştı. Yağmur ıslak çamaşırlarından, duşun altında duruyorlarmış gibi akıyordu. Bir an ürperdi. «Sıcak bir oda olsa... Yıkansam, değişsem... Bir bardak demli çay... Bir aspirin... Belki, birkaç damla konyak... »

Emine, Nuri Çevik'le beraber birkaç adım atmışken durup ambar çadırının kapısından bakan Bekir Ozan'a sordu:

— Yedek iç çamaşır balyası ıslanmış mı Bekir?

— Yok öğretmenim...

— İyi... Aman dikkat et... Sakın düşmesin çamura... Yürüyecekti ki, Bekir'in öksürüğünü beğenmeyip döndü: Neden öksürüyorsun, böyle?

— Hiç öğretmenim, kulak asma! Kuru kuru öksürürken elleriyle göğsünü bastırıyordu: Kulak verme öğretmenim!

— Islandın mı sen? Çamaşır değişmedin mi?

— Islandık az biraz... Değeri yok, alışığız biz...

— Yolda mı yakaladı seni yağmur?

— Yok! Aşkar Doruyu yükledim, geçtim, Filozofa... Birinci tenekesini doldururken, Çöllo bulaştı rezilliğe... Çevremde döndü fırlandı bir zaman... Baktı, oralı değiliz, bu kez daldı paçamıza... Az kaldı ki, bizi devire... «N'oldu, bu köpoğlusuna?» derken ne göreyim, kara bulutlar, doruktan yürümüş inmiş... Nerdeyse, bizi basıp yolu izi düzleyecek... Durum vaziyeti

anlamamla boş tenekeleri yükleyip atladım Filozofa... Kırbaç üzengi sürdüm. Susayı tutunca Boğazda kıyamet koptu.

— Esef de bizi böyle kurtardı Bekir, tıpkı senin Çöllo gibi...

— Dağlı Esefin Çöllo kadar aklı yok mu belledin öğretmenim!

Bekir Ozan kendi sözüne gülerken gülüşünü gene bir öksürük nöbeti kesince Emine öğretmen telâşla yaklaşıp, elinin tersiyle çocuğun önce yanağını sonra alnını yokladı:

— Ateşin var senin... Dur hayır. Hastasın sen budala...

— Yok öğretmenim... Soğuklamışız önceki günden...

— Hay Allah! Sırsıklam duruyor! Hadi yürü! Gel benimle...

— Olmaz öğretmenim! Müdür Bey, dedi ki... «Deppoy sana teslim» dedi... Göğsünü tutarak öksürdü, büyük bir acı duyuyormuş gibi yüzünü buruşturdu. Bunu gülümsemeyle geçiştirmeye çabaladı: Yok bir şey...

— Gel diyorum! Beni de ıslatacaksın!

— Hayvanlar, öğretmenim...

— Yürü dedim... Kızıyorum ama... Nuri seslenince ayağını yere vurdu: Hadi!...

Bekir Ozan gönülsüz yürüdü ama yokuşa varınca soluğu kesiliverdi.

Susayı düze bağlayacak yolun son on beş metre kadarını düzleyememişlerdi. Dokunulmamış parçayı düşe kalka, kaymamak için tutunarak çıktılar. Yeni düzeltilmiş ham yol, sellerin açtığı çizgilerle kabartma harita gibiydi. Her adımda ayaklar, buzda yürüyor gibi kayıyordu.

Düze çıktıkları zaman, çadırları yerli yerinde görünce, ummadıkları iyi bir şeyle karşılaşmışçasına sevindiler. Branda helalar bile oldukları gibi durmaktaydı. Çocuklar küçük gruplarla çadırların çevresindeki su yollarını genişletip derinleştirmeye çalışıyorlardı.

Müdür Halim Akın'ı, Cemal Avşar'ı, Murat Eğitmeni seçemediler.

Gelenleri önce Çöllo gördü. O da çamura batmıştı. Koşarak geldi, Bekir'in dizlerine sürünmeye başladı.

Molla Hıdır küreğin sapına dayanmış bakıyordu. Yağmurun aralıksız yağdığının sanki farkında değildi.

Biraz yaklaşınca değişikliği gördüler. Çadırların içleri bomboştu. Bu ıslak boşluk, onları, şöyle böyle birer barınak olmaktan çıkarmış, işe yaramaz hale getirmişti.

Emine öğretmen arkasından Bekir'in öksürüğünü duyunca kampı düşünmeyi bırakıp sanki duran kendisi değilmiş de Bekir'miş gibi çıkıştı:

— Hadisene Bekir...

Revir çadırına doğru hızla yürüdüler.

Emine Öğretmen, kerpiç kurutulan yerin yanından geçtiğini önce fark edemedi. Yağmurun toprağı nasıl olup da bu hale getirdiğine şaşarken, çamur kabarıklarının bu kadar emekle dökülen on binlerce kerpiç olduğunu anlayınca yüreği sızladı. Çocuklar bu kerpiçleri, bütün gün yolda çalıştıktan sonra, ekleme iş olarak, geceleri, karpit lambalarının ışığında ölesiye çabalayarak kesmişlerdi. Evet, doğa denilen hayvan, hiç acımıyordu insana... Kıyıcıydı, kördü. «Hayvan bile değil... Evcil hayvanların sahiplerine yürekten bağlılıkları olur. Enikonu düşman bu... »

Ayağı kaydı. Az kalsın düşecekti. Doğa «düşman» sözünü doğrulamış oluyordu. Gülümsedi Emine öğretmen, insana acımadan, hiç bir namuslu, akıllı iş yapılamayacağına inandı.

Hasancık Alabaş, Nuri Çeviğin açılır kapanır karyolasına yatırılmış, üstüne branda örtülmüştü. Brandayı kafasına çektiği için Hasancığın dertop olmuş çelimsiz vücudu, büsbütün küçülmüş, bebek kadar kalmıştı. Emine öğretmen çadırın tabanındaki cıvıklığı ıslak sandallarında bir başka türlü duyarak karyolaya yaklaşıp ürkek ürkek sordu:

— Nasılsın Hasancık?

Hasancık brandayı zorla açtı. Üşüme geçmiş, ateş başlamıştı. Yanakları kıpkırmızı, gözleri çakmak çakmaktı. Bir an tanımadan baktı. Emine öğretmeni çıkarınca yutkunarak gülmeye çalıştı:

— Yıktı bizi kötü sıtma öğretmenim.

— Aldırma, bir şeyin kalmaz yarın... Bakayım ateşin nasıl?

Elini çocuğun alnına koydu. Hasancık cayır cayır yanıyordu. Dudakları çatlamıştı. Üst üste yutkunarak gene gülümsemeye çalıştı:

— ilâç verdi Müdür Bey... Azarladı bizi...

— Neden?

— San hapı yutmadık vaktiyken...

Emine öğretmen hırıltıyla soluyan Bekir'e dondu Çocuk gözlerini kapamış, titriyordu. Çaresizlikle çevresine baktı. Cemal öğretmenin buraya taşınmış karyolasına koştu. Acele düzeltti:

— Haydi soyun çabuk Bekir! Hemen gir yatağa... Sakın sallanma! Ben şimdi size çay yaparım, ilâç getiririm!

Çöllo'nun başını okşayarak çıktı.

Revir çadırından biraz uzaklaşınca keyifle gülümsemekte olduğunu fark ederek duraladı. Bekir'i, karyolasına yatırmakla, rahatına çok düşkün Cemal'e muziplik etmişti.

Yağmur siyim siyim yağıyordu.

Emine öğretmen geceyi nasıl geçireceklerini ilk defa büyük bir kaygıyla düşünerek ürkek ürkek gökyüzüne baktı. Şimdiye kadar yalnız öğle yemeğiyle ekmek işinin n'olacağı üstünde durmuştu. Yağmur denilen çok olağan bir şeyin biraz apansız, biraz sert de bastırmış olsa, yaşamayı böyle nasıl imkânsız kılıverdiğine şaşmamak elden gelmiyordu, insanın,

yüzbinlerce yıldan beri, isteklerden yeni isteklere atlayarak meydana getirdiği araçlar olmayınca, dünyada yerinin kalmayacağı bilinmekteydi ama, bunu elle tutulur gibi, hiç bu kadar amansız görmemişti, insanoğlunun insan olma çizgisini asalı beri duyduğu, yüzbinlerce yıldır, unuta hatırlaya taşıdığı en müthiş korkuyu, doğa karşısında araçsız kalma korkusunun dehşetini ancak şimdi anlıyordu. Aslında çok büyük bir değişiklik de olmamış, yağmur gelip yakın çevreyle birlikte yatacakları yeri ıslatmıştı o kadar... Ellerinde, çok değil, yirmi metre karelik bir kuru toprak parçası olsaydı, yağmur bütün önemini yitirecek, serinliği bakımından, belki de keyiflendirici bir şey sayılacaktı.

— Geldiniz mi Öğretmenim?.. Kimseye belli etmek istemedim ama, çok korktum!

Emine öğretmen, Murat Eğitmene anlamadan, dahası, biraz da tanıyamadan baktı. Murat tepeden tırnağı çamur içindeydi, suratı bile... Bu yüzden, sanki bir heykel taslağı gülümseyip konuşuyormuş gibi insanın yüreğine ürperti veriyordu.

— Arada bir, «Esef yanlarında» dedim, «Bilir buraların huyunu... Düşünür seli» dedim ama... Rahatlayamadım olgörüp... Ya bastırırsa apansız dereyi çıkmadan.. Olmadık yerde, motor bir halt ederse...

Emine öğretmen Esefin kendilerini gerçek bir ölümden kurtardığı üstünde ilk defa gerçek değeriyle durdu. «Gazla öğretmenim» derken çocuğun sesi nasıl değişmişti?... Bu değişmenin dehşetini de ancak şimdi fark ediyordu. Evet, insanoğlunun doğayla alışverişinde sezgisinden yararlanacak pek az yer kalmıştı.

— Esef kurtardı bizi evet... Gözleriyle Esefi aradı. Sanki duymasından çekiniyormuş gibi, sesini neden alçalttığına bir an şaştı: Siz ne yaptınız? Nerde Müdür Bey? Murat'ın buraya Zeynel'den gizli geldiğini hatırladı: Nasıl gideceksin köye? Ya sezdilerse

— Kolay... Basar giderim! Rahmetten aman bulup bizimle ilgilenememişlerdir, Müdür Bey çadırında... Biz, önce «Ahmak ıslatan» diye şakalaşıyorduk. Siz dışarda mıydınız bastırdığı zaman?

— Dışardaydık... Deli Derviş'in yaptıklarını anlatmaya üşendi: Dışardaydık. Tam zamanında geçtik yolun çukur parçasını... Selin nasıl geldiğini gördük... Çamur olmuş kerpiçlere, kerpiç kesmek için kazılan su dolu çukura baktı: Nasıl kurtaramadınız bunca kerpici? Hiç mi yolu yoktu?

— Yoktu öğretmenim! Apansız bastırmasaydı... Biraz hazırlıklı bulunaydık... Adam da çok olaydı, belki duvar gibi istifler, kiremitle, sazla üstlerini örtüp önemli kısmını kurtarırdık. Dediğim gibi, apansız bindirdi.

— Yazık... Gökyüzüne baktı: N'apacağız bu gece?... Çocukları nerde yatıracağız?

— Bulunacak bir yolu elbet...

— Bulalım vakit geçirmeden... Birden şaşırarak sustu. Sonra elini sallayarak seslendi: Durali... Gelsene... N'arıyorsun burada sen?

Zeynel Ağanın yeğeni Durali utanarak yaklaştı:

— Buradayız öğretmenim! Murat Ağamla yol imecesine geldik ya...

Emine çocuğun önüne çömeldi.

—Sırsıklam! Ellerini tuttu: Donmuşsun!

— Boşver öğretmenim! Durali'nin sesi kasıntısızdı ama güvenliydi: Bişey olmaz bize... Alışığız biz...

Emine aşağıdan yukarıya bakarak Murat'a sordu:

— İyi çalıştı mı bu arslan?

— Çok çabaladı. Müdür Beyden aferin bile aldı.

— Nerde çalıştın Durali?...

— Kürekte çalıştım biraz... Sonunda bize su taşımak düştü. Arabayla toprak çektirmedi Cemal öğretmen... «Sapanın sapına gücümüz yetmekte bizim.»

dedimse de kulak vermedi. Nuri Çevik'le Cemal Avşar yaklaşıyordu. Emine öğretmen kalktı ama Durali'nin elini bırakmadı:

—Seninle beraber ocağın yanına gidelim. Kurunursun biraz...

—İstemez Öğretmenim!

— Çay pişireceğiz hastalara... Yardım edersin!

— Olur öğretmenim!

Nuri Çevik Emine'yle Durali'ye gülümseyerek baktı:

— Ne diyor bu arslan Durali? Yılmış mı rahmetten?

— Yok öğretmenim, biz yılmayız!

— Bak sen!... Durali'yi gösterdi: Acıkmıştır bu yiğit! Bilmem hanımlar saçta bir şeyler yapabilirler mi?

— Yapabilir mi ne demek? Sultan Hanım sıvandı ki?

Durali şaştı:

— Burada mı Sultan Abla, öğretmenim!

— Burada Durali. Gidelim. Hadi! Sultan Ablayı da görürsün!

— Sultan ablam da imeceye mi geldi esdüdüye?

— İyi bildin, imeceye geldi.

Nuri arkalarından seslendi:

— Su bir zaman bulanık akar Emine! Ölçülü kullansınlar! Dur bir dakika, bana bak!... Donacaksın! Niçin değişmedin? Sırtına bir kuru şey geçir de gel! Halim bekliyormuş bizi...

— İşim var benim! Hastalara çay yapacağım! Bekir çok kötü soğuklamış... Hasan'cık ateş içinde... Düşünüyorum, aslında, bizi yağmur değil, hiç değişmeyecekmiş sandığımız yaz sıcakları aldattı. Bakayım kızlar ateş yakabilmişler mi? Çay suyunu koyar gelirim.

Durali'nin elini bırakmadan yürüdü. Yürüyüşünde, saatlerdir üstlerinde aralıksız su boşaltan kör, duygusuz düşman göklere meydan okuyuş vardı.

— Kısacası arkadaşlar, para bakımından kaybımız samana verilen on beş, yirmi lirayı geçmez. Buna karşılık, el emeğinden, iş gününden kaybımız oldukça ağır... Bunu da biraz zorlayarak kapatabiliriz! Çünkü yağmurun uzaması çocuklarımız için dinlenme olur. Kaldı ki, bu mevsimde uzayacağını da ummam. Bunun dışında, ağır işlerde çalışmak, çocuklarımıza gittikçe sıkıntı, usanma, yılgınlık veriyordu. İlerde yıkacağımızı bile bile, aşevi, yunak, bayanlara yatak evi, ambar yapmamız, bunlar için, binlerce kerpiç kesmemizi, çocuklar yararsız görüyorlardı. Yağmur, enstitü idaresinin ne kadar haklı olduğunu gösterdi, önümüzdeki günler karşılaşacağımız su zorluğu da, çeşme işimizi kolaylaştıracaktır.

Müdür Halim Akın, söz isteyen Cemal Avşar'a başını salladı:

— Evet Cemal... Nedir?

Cemal, kollarını iki yana açarak, çamurla sıvalı gövdesini gösterdi:

— Tufanda bocalıyoruz. Su zorluğunu anlayamadım!

— Gündelik ekmek için, hele içme suyu için, temiz su gerek... Yıkanmak için, yemekler için... Bu gidişle, sular bir haftada durulmaz. Yemekten sonra, öğrencileri toplayıp su meselesini açacağım, çeşme yapmaya, değirmenin üstündeki kaynaktan su getirmeye karar aldıracağım!

Emine öğretmen, ayakta duran arkadaşlarına acıyarak baktı. Müdür çadırının tabanı o kadar yumuşamıştı ki, iskemlelerin bacakları ilk oturuşta birer karış battığı için, toplantıyı ayakta yapıyorlardı. Nuri Çeviğin on gündür uğraştığı, Dumanlı Boğaz Köy Enstitüsü maketi, kat kat muşambalara sarılarak yağmurdan zorlukla kurtarılabilmişti. Emine, saatine göz attı. Saat üçe geliyordu. Çorba, saç ekmeği görünürde yoktu daha...

Çamura batmış çocukların ne halde olduklarını, kımıldadıkça vücuduna soğuk soğuk yapışarak derisini ürperten gömleği hatırlatıyordu.

— Bir şey mi diyeceksiniz Emine?

— Evet... Hepsinden önce, yatacak yer düşünsek... Yatılmaz bu çamurda... Dineceğe benzemiyor bu yağış... İki hastamız var. Tehlikeye düşecek, diye korkuyorum çocuklar... Kuru bir yer bulmalıyız. Değişmeliler.

— Evet! Bir ara, «üç kişi cipte yatsın burayı beklesin, gerisi Şirin köye konuk gitsin» demiştim. Cemal, manastır yıkıntısını hatırlattı. Yemekten sonra gidip bakın! Barınabilirsek, çocuklar temizlensinler. Çalı keserken, bir de mağara görmüşler. Birinden birini kullanırsak iyi olur. Köye sığınmayı istemiyorum.

Emine öğretmen, Cemal'e döndü:

— Hemen gidip bakabilir miyiz, yemeğe kadar?... Aç mısınız çok? Hastaları, en kısa zamanda esintisiz, kuru bir yere taşımalıyız. Zatürree gibi geldi bana Bekir'in hastalığı... Korkuyorum.

Cemal Avşar cıgara yakıyordu. Avuçlarının çukurunda tuttuğu yanar kibritin üstünden konuştu:

— Yok canım! Soğuklamış... Alışıktır bunlar sıtmaya, soğuk algınlığına...

Emine öğretmen, «Şakalaşıyor mu?» diye araştırarak baktı:

— öksürürken göğsünü tutuyor, suratını buruşturuyor. Keşke savsaklamadan doktora götürseydik.

Halim Akın, aklı başka yerde, gülümsedi:

— Eğitimcilik yasasının ilk maddesi neydi?...

«Hiç bir durumda, eğitimci telâşlanmaz»... Değil mi?

Nuri Çevik sinirli sinirli güldü:

— Tuhafsın Halim Ağa... Emine öğretmen, eğitim yasaları için değil, ıslak brandalar üstünde kırk ateşle yatan çocuklar için telâşlanıyor.

— Ne var bunda gülünecek?...

Nuri birden ciddileşti. Müdüre kaşının birini kaldırarak baktı. Tam karşılık vereceği zaman, gölgeliğin içinde Yusuflu Esefi gördü:

— Ne var Esef? Yemek hazır mı sakın?

— Hayır öğretmenim! Çorbanın suyu yeni kaynamaya başladı. Murat Eğitmen yolladı beni... «Durali'yi köyden merak ederler»miş, «Yoklayalım bakalım, Erkek Su, yol verir mi?» demekte...

Müdür, biraz düşündü:

— Peki... Geliyorum ben...

Esef uzaklaşınca arkadaşlarına döndü:

— O kadar söyledim, Murat Eğitmene söz dinletemedim. «Yıldı, korktu» dedirmek istemiyor. Bende köylüyle çatışmak istemiyorum! Dereyi geçemezlerse, kalırlarsa n'aparız? Bir de Sultan Hanım çıktı.

Cip işe yaramaz mı acaba Nuri?

Nuri Çevik «hayır» anlamına başını salladı:

— Yaramaz. En iyisi katırla deneyeceğiz suyu geçmelerini...

— Tamam! Katır sezgilidir. Kendini toparlayacak suya vurmaz. Kimi gönderelim beraber?

— Esef bir... Nasıl olsa tanır buraları... Bir de ben...

— Anan ağladı sabahtan beri...

— Ağlaya dursun! Dönüşte katırlara bineceğiz nasıl olsa.. Durali'yi merak etmişti Zeynel! Köylüyü ayağa kaldırıp aramaya çıktılarsa, buraya

geldikleri gizlenemez! Konuşmuştum Murat'la... Sezilirse, atabirin almak için gelmiş olacaktı. Yağmura yakalandı, gecikti deriz. Köye dağıtacağımız atabirini de alalım yanımıza... Yol bitti sayılır. Bir daha da, gelmesin Murat...

— Tamam! İyi düşündün. Atabirin de götür.

Ama dediğim gibi, ne Zeynel edepsizine verilecek, ne de topal muhtara... Enstitü adına dağıtacak köylünün gerçekten yoksul olanlarına Murat Eğitmen kendi eliyle... Ayrıca, yumurta, yaşından kurusundan sebze, süt, yoğurt istemiştik. Hatırlat Zeynel'e, benden selâm söyle... Bilmezden gelelim enstitüye düşmanlığını, köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı diyelim!

Nuri Çevik gene güldü:

— «Osmanlı töresince»yi unuttun Halimcim!

— Evet... Osmanlı töresince ayıya dayı diyeceğiz! Çorbayı içer içmez hemen yola çıkarsınız. Karanlık basmadan dönmeye çalışın! Biz de, bu gece için bir barınak bulmaya bakalım!

Emine öğretmen, sinirli zamanlarında yaptığı gibi, başını meydan okurcasına sallayıp ıslak saçlarını arkaya attı:

— Yemeğe kadar bitirelim bu işi. Müdür Bey, arkadaşlar olur derlerse, hemen bakıp gelelim. Manastır yıkıntısı da, mağara da barınmaya uygun değilse, köyde gecelemekten başka çare kalmaz. En iyisi, Nuri Bey biraz beklesin de, biz döndükten sonra çıksın yola... öncü gider, yer hazırlatır. Eğer Zeynel Ağa, «Ben düşmanı köyüme sokmam» derse, kendimize bir başka barınak ararız!

— Tamam! Bekleyin Emine Hanımın dönmesini Nuri! Atabirin götüreceğinize göre, işin gizlisi kalmıyor. Köyden saat kaçta çıktıkları da bilinmediği için, yok çekinecek bir şey... Kâğıtlarına baktı: Ne kaldı başka?

— Çocuklara hemen iç çamaşırı dağıtılacak...

— Yağmur diner dinmez... Durun Emine... Sizinle giden çocukların yolda, değirmende nasıl davrandıklarını yazdınız mı?

— Daha yazmadım. Bu gece yazar veririm! Nuri Çevik'e sordu: Geliyorsunuz değil mi, siz de bizimle?

— Elbet!...

Yağmur birden kesilmişti ama kara bulutlar, elle tutulacak kadar

alçaktı.

Emine öğretmen, gömleğini değiştirmiş, Cemal'in yağmurluğunu almamak için arkadaşlarına söz geçirememişti.

Yağmurluğun etekleri, kolları çok uzundu. İçinde Emine'den başka, bir kişilik daha yer kalıyordu. Aynı kumaştan şapkası, çıplak bacaklarıyla Emine, çelimsiz bir balıkçı miçosuna benzemişti.

Arkalarına takılan Çöllo'yla fundalığa girince Nuri sordu:

— Saat tuttun mu Cemal, ne kadar çekiyor manastır yıkığı?

— Tutmadım ama, yirmi, yirmi beş dakika...

— Bir buçuk iki kilometre mi?

— O kadar yok... Sarp biraz yolu...

— Barınılır mı?

— Doğrusu, girmedim. Sevmem yıkıntılarda gezmeyi. Damı çökmüş ama mahzeni var. Pencereler gördüm! Gâvur yapısı... İkinciye papaz yapısı... Hem de Katolik papazı...

— Bizim yerleşme anlayışımızla onların yerleşme anlayışları arasındaki fark... Daha doğrusu, mülkiyet anlayışlarımız arasındaki benzemezlik... Otuz gündür burdayız, «Çadırla idare ederiz» dedik. Yirminci yüzyılda, göçebelikten, daha kerpiç yapıya bile geçemedik mi, nedir?

Fundalık kaygan olduğu için yürümek epeyce zordu.

Manastır yıkıntısı göründüğü zaman, yağmur gene iyice bastırmıştı.

Yapı tek katlıydı ama, hem duvarları yüksekti, hem de kapısına beş basamakla çıkılıyordu. Bütün manastır, bir koridor üzerinde, yan yana iki odayla bir çile hücresinden ibaretti. Odaların damları büsbütün göçmüş, diye doğru, koridorun ancak yarısı örtülü kalmıştı.

Emine öğretmen bunu görünce umutsuzluğa kapıldı:

— Nasıl barınacağız burda?... Dışardan farkı yok!

Nuri yapıyı dolaşıp geldi:

— Var!

Cemal'den elektrik fenerini alıp öne düştü; otları aralayarak ışığı yerin altına inen taş basamaklara tuttu:

— Müjde! Aşağısı kuru...

Birkaç iri kertenkele duvar yarıklarına kaçışınca, Emine'yle Cemal ürküntüyle duraladılar. Emine özür diler gibi konuştu:

— İğrenirim ben bunlardan...

Nuri Çevik, acıyarak baktı:

— Korkma, yedirmeyiz seni... Biz gelirsek, savuşurlar nasıl olsa... Elverir ki, sığabilelim! Işığı arkasına doğru tuttu: Dikkat edin, altta birkaç basamak bozulmuş.

Emine, dokuz basamak saydı. Solda, kanatsız bir kapıdan odaların altına giriliyordu. Buranın mazgal deliklerine benzeyen, tek dilimli, dar uzun iki penceresi vardı ama, otlar kapattığından içerisi loştu.

Nuri, elektrik fenerini, koğuşa benzeyen mahzenin duvar diplerinde, tavanında gezdirdi.

— Tamam!

Emine eğilip döşemeyi yokladı:

— Kupkuru... Hay Allah sizden razı olsun Cemal!... Söylemeseydiniz gelmezdi hiç aklımıza... Kurtardık geceyi... Bundan sonra istediği kadar edepsizlik etsin yağmur... Yemekten sonra gelip temizleriz... Çevresine bir şeyler hesaplayarak baktı: Evet... Yatmaya korkulmaz burada...

— Korku da neymiş?... Nuri Çeviğin sesinde yarı şaka, yarı ayıplama vardı: Ülkücü öğretmen hiç korkar mı ?

— Yılandan, çiyandan korkarım ben...

Cemal ekledi:

— Ben de... Sinir meselesi bu... Ülkücülükle ilintisi yok!

— Yaşşa arslan!... Hadi gidelim de Murat Eğitmen gecikmesin!

Ayağının dibinden kara bir şey geçince, Emine öğretmen hafif bir çığlık atarak Cemal Avşar'ın koluna sığındı.

Kılıçlı Keşişin mahzenine yerleşmek, Emine öğretmenin umduğu kadar kolay olmamıştı. Yağmurun Keşiş Düzü'ndeki kampa apansız getirdiği dışında, imkânsızlığı, yatacak kuru yer bulmanın dışında, baskısını sürdürüyordu. Mahzen süpürülmüş, temizlenmişti ama, hastalanmak tehlikesi ortadan kaldırılamamıştı. Kuru yatak yüzü, kuru ot yoktu. Bir çare bulunmazsa ıslak şilteler, çamura değil, taşa serilmiş olacak, çocukların hastalanma imkânını artıracaktı o kadar...

Bir ara, brandalardan hamaklar yapmayı düşündüler. Yeterince ip, bunları asacak çivi, bağlayacak direk, daha önemlisi bu kadar hamağı alacak yer yoktu.

Bekir'in son defa getirdiği on iki teneke su, yemekte, ekmek hamurunun yuğrulmasında, bulaşıkta, içmede kullanılıp hemen bitmiş, dere çamur gibi aktığından içme suyu, çok önemli bir mesele olmuştu.

Büyük bir iyi rastlantıyla çamaşır balyası ıslanmadığından çocuklara birer gömlekle iççamaşırı dağıtılmıştı, ama ıslak çamurla sıvalı pantalonlara hiç bir çare bulunamamıştı. Susuzluktan yıkanılamadığı için de, çamurlu eller, yüzler, herkesi rahatsız ediyordu.

Doğa karşısında yaşama düzeni bozulmuş, araçları işlemez olmuş, kampı Robenson yasaları kavramıştı. Herkes, kendi aklınca, bir şeyler bulmaya, yapmaya, yoktan var etmeye çabalıyordu.

Yapılar için alınmış kalaslar, tahtalar taşındı. Bunların hepsi ıslaktı ama, sıhhat için Kılıçlı Keşişin mahzenini döşeyen kalın taşlardan daha az tehlikeliydi.

Yukardaki kaynaktan içme suyu getirmenin zorluğu karşısında, dere suyunu durultup içmeyi daha uygun buldular.

Hastaları Nuri Çevik öğretmenle Taşoluklu ökkeş'in acele çattıkları uydurma sedyelerle taşıyıp, yemek masasının üstüne yatırmışlardı. Bekir Ozan'ın ateşi düşmüyordu bir türlü, hırıltılarla soluyor, soludukça yüzünden belli ki göğsü sızlıyordu. Hasancığın gün aşırı tutan sıtması yarın geçecekti.

Yukarıya yeni ocak yapılıp bulgur pilâvı kazanı ateşin üstüne koyulduğu zaman, akşam olmak üzereydi. Bulutlar parçalanmış, Bozkırın şurasına burasına akşam güneşinin kızıla çalan ışıkları vurmuştu. Esef, «Yarın açacak... Atlattık gözümüz aydın» diye arkadaşlarına umut vermeye çabalıyordu.

— Şirinli yediden yetmişe, bizim gibi, çamura bulandığından, Murat Eğitmenle Durali'nin yokluğunu sezememiş, arkadaşlar!... Atabirini görmesiyle, Hızır Peygambere uğradım, sandı, dua etti ki yoksul cıbıl takımı Müdür Beye, olursa o kadar olur.

— Zeynel Ağa da ıslanmış mı, Yusuflu?

— Zeynel Ağa, kendir tarlasında ıslandı, bana kalırsa... Yağmuru görmesiyle atı eğerlemiş... Az kalmış ki, yola kapana... «Höst, geri dur, bu rahmeti başka zamanların rahmetine benzetme, Deli Dümbük» demişler aklı erenler... «Sele çatarım, malı ararken candan olurum» diye tepikleyip

sürememiş yüreksiz... Sel savuşup Erkek Su geçit verene kadar, evinin sayvanında, tabanı yanmış it gibi gezelemiş Zeynel Ağa... Kolay mı, benim hesaplan üç, dört bin kayma kaybı var o kendirden...

— Elin kendirini düşüneceğine, gece yatacağın yeri düşün derbeder

Esef!

— Sen?

— Ben de düşünmekteyim oğlum!...

— Esef, Çakıllı Yıldız'ın bu sözüne bir «Pöh» çekti. ökkeş, tek tek konuştu:

— Sıkıca ateş yaksak şu köşeye Esef Ağa... Yığsak çıralı çam odununu...

— Git işine akılsız... Dumanı çekecek baca hani?...

Ökkeş ürpererek ellerini koltuklarına soktu:

— Buranın her yeri baca... Şu esintiye bak...

Gerçekten, mahzeni, nerden geliyorsa, soğuk bir esinti aralıksız yokluyordu. Bu sürekli esintiyi kesemezlerse, mahzenin bir köşesinde değil, dört köşesinde, çıralı çam kütükleri yakılsa, şiltesiz yatılamazdı, taşlarda...

Cemal öğretmen, cipte beklenecek ambar nöbetini yazarken, iki öğretmen Müdür Halim Akın'la başbaşa vermiş, yatma işine çıkar yol arıyordu:

— Kalaslarla tahtalardan kerevetler çakılamaz mı, geçici olarak?

— Çakılır ama, onlar da ıslak...

— Olsun... Taştan iyidir.

— O zaman çivilemek istemez. Kalasları alta koyup tahtaları taştan kurtarırız.

— Tamam!

Nuri Çevik biraz düşündü:

— Hayvanların samanı var Halim, ıslanmadı.

Müdür Halim Akın, sevindi:

— Hay Allah! Nasıl gelmedi aklıma... Durun...

Tamam!... Oldu bu iş... Çuvallar da ıslanmadı. İyi ki yapmamışım aklıma geleni...

Emine öğretmen merakla sordu:

— Neydi aklınıza gelen?

— Gemilerden küfelerle ıslak kum boşaltan işçiler, çuvaldan başlık yaparlar ya kendilerine... «Dağıtayım da, çadırların su yollarını genişletirken başlarını örtsünler» demiştim. Sonra, «Çuvalla filan karşı durulacak yağmur değil» diye vazgeçtim. Evet... Hemen getirsinler boş çuvallarla samanları... Haydi Cemal bitir o işi... Tahtaları, kalasları uzatsınlar şuraya... Kurusundan birer de branda getiririz samanın üstüne... Kapıya baktı: Buraya da çekelim bir branda, esintiyi keselim! Kazasız belâsız tutarız sabahı... Unları taşıtalım buraya, n'olur n'olmaz!...

— Taşıtacağım ister istemez. Çünkü nöbetçiler cipte yatacak...

— İyi... Müdür Halim Akın, ellerini keyifle birbirine sürdü: Çok

iyi... Göreceksin Emine Hoca' nım, yararlanacağız, bu kıyıcı yağmurdan...

Emine, biraz kuşkuyla baktı, Müdür Halim Akın'a, gözlerini kırpıştırdı:

— Ben yararlı bir tarafını göremiyorum.

— Enstitücülükte hüner: En umulmaz durumları, hele kötü

durumları, yararlı kılmaktır... Dışarı çıkmakta olan Cemal Avşar'a seslendi:

Neredeydi bizim bayrağımız?...

Cemal, kapıda durup anlamadan baktı:

— Bayrağımız mı?

— Enstitünün büyük bayrağı...

— N'olacâk?... Onun serilmesi gerekmez sanırım. Brandalar yeter.

— «Sereceğiz» demedim. Bayrağı sar bir şeye, çuvallarla birlikte yolla gelsin!...

Emine'yle Nuri Çevik, «N'oluyor» anlamına bakıştılar. Müdür Halim Akın bu bakışmayı yakaladı:

— Yemekten sonra anlarsınız. Hani benim masa?...

— Yukarıda...

— İndirsinler onu buraya Nuricim! Köşelerden birini gösterdi: Şuraya koysunlar. Bir şey olmadı ya, Dumanlı Boğaz Enstitüsünün maketine?

— Maket mi?... N'apacaksın maketi yahu, bu kargaşalıkta?

— Görürsün! Ara kapıdan uzanıp yerde muşambaya sarılı duran makete baktı, yine ellerini birbirine sürerek sevindi: Tamam!...

Bekir Ozan boğuk boğuk öksürüyordu.

Müdür Halim Akın'ın yüzündeki sevinç hemen silindi, yerini, çocuğuna acıyan baba kederi aldı. Hızla yürüyüp elini Bekir'in alnına koydu:

— Nasılsın yavrum?... Şimdi ıhlamur yapacağım sana... Aspirini de yuttun mu, bir şeyin kalmayacak yarın... Kavurma versinler mi, soğanlı kavurma?...

— Yok Müdürüm! Sağol Müdürüm!... Karnım acıkmadı. Ihlamur çayı elverir.

Müdür Halim Akın, elini yavaşça Bekir'in yanağından geçirip yarı baygın yatan Hasancığa gitti:

— Nasılsın Hasancık?...

— İyilik Müdürüm!... Yıktı bizi domuz... Suç bizim... Yutmadık da vaktiyken sarı hapı...

— Söz dinlemenin cezası... Hastanın altında serili brandayı, ıslak mı, değil mi anlamak için, gizlice yokladı: Yarın kalmaz bir şeyin... Köyde de tutar mıydı sık sık?...

— Zorlatırsam tutardı Müdürüm... Sapanda, harmanda

zorlatırsam...

— Zorlatmakla ilişiği yok... San hapı, sıtmacının dediği gibi yutmadığından...

Bir cıgara yaktı. Yüzündeki keder hemen gitmiş, gözlerine düşünceli bir dalgınlık gelmişti.

Köşede, brandayla örtülü açılır kapanır masanın iki yanında iki lüks lambası yanıyordu.

Çocuklar, kalasların üstüne tahtalar koyularak yapılmış alçak sedirlere diz çökmüş olduklarından, Kılıçlı Keşişin manastır mahzeni, eski zamanların mahalle okullarına benzemişti.

Müdür Halim Akın, sesini düzenlemek için hafifçe öksürüp konuşmaya başladı:

— Dumanlı Boğaz Köy Enstitüsü kurucu ekibinin olağanüstü toplantısını açıyorum arkadaşlar!... Bugün, doğanın kör güçlerinden biri, baskına uğrattı bizi... Oldukça önemli kayıplarımız oldu. Kayıplarımızın birazından, biz suçluyuz. Yapabileceğimiz işleri düşünmedik, aklımıza gelenleri de adamsendecilikle, inşallah bir şey olmazla savsakladık. Sözgelimi, yataklarımız ıslandı. Oysa, geceleri ek çalışmalarla, yatakları topraktan kaldıracak sedirler çatabilirdik. ökkeş Yiğit arkadaşımızın üç gün emek

verdiği farının üstüne bir branda çekebilirdik. Yağmur serpelemeye başlayınca, havaya bakıp âfet halini alacağını kestirebilirdik. Biraz şaşırdığımızı açıkça söylemeliyim! Buna karşılık, bastıran yağmur altında, yol yapımını bırakmamazlık edemezdik. Kestiğimiz otuz bine yakın kerpici kurtaramazdık. Şu kadarını söyleyeyim ki, paraca kaybımız önemli değil... Yalnız emek kaybettik. Ama bu arada, başka bakımlardan kazançlarımız oldu sayılır. Sözgelimi, saka arkadaşımız, Bekir Ozan, hasta hasta işe gitti, orada aklını kullanarak, ne yapacağını kestirerek zamanında kampa dönmesini bildi. Hem bize içecek su getirdi, hem de, üzülmemize meydan vermedi, aramaya çıkarak zaman kaybımızı önledi. Esef Çakır arkadaşımız da, değirmen dönüşü, selin bastıracağını tam zamanında sezerek hem arkadaşlarımızı, hem de en değerli aracımızı, cipimizi büyük bir tehlikeden kurtardı. Burda, ikisine de, enstitümüz adına teşekkür etmeyi borç bilirim. Kız arkadaşlarımız, imkânsızlıklarla boğuşarak yemek işini düzenlediler. Ekmeğimizi yetiştirdiler. Sağ olsunlar! Geri kalanlarımız ilk şaşkınlığı atlatınca ellerinden geleni yaptı. Yağmur altında, çadır hendekleri genişletilip derinleştirildi. Çimentomuz kurtarıldı. Eşyalardan bir kısmının ıslanması önlendi. Yorgun olduğumuz halde, yeni barınağımızın temizlenmesi, yerleşme işleri aksamadı. Böylece Dumanlı Boğaz Köy Enstitüsünün kurucu ekibi, ilk sınavı yüz akıyla vermiş sayılır. Hepiniz, büyük Türk milletinin, çilekeş Türk köylüsünün, ışıklı geleceğe yönelmiş, ülkücü, yılmaz öncüleri olduğunuzu ispatladınız. Varolun! ..

Çocuklar bu «varol»un karşılığını artık öğrenmişlerdi. Var güçleriyle bağırdılar:

— Sağol!.

— Siz de sağolun arkadaşlar! öncü demek, başına gelen kötülüklerden, yararlı sonuçlar çıkarmasını bilir, güçlü insan demektir. Biz de bugün uğradığımız baskından yararlı sonuçlar çıkarmaya çalışacağız. Şurası, kesinlikle anlaşılmıştır ki, susayı Keşiş Düzü'ne bağlayacak ham yolu en kısa zamanda tamamlamak en önemli işimizdir. Ancak bunu başarırsak, ilerdeki çalışmalarımız için gerekli ağır öteberiyi motorlu araçlarla düze çıkarabiliriz. Yol yapımında Sakarya ekibinden de, Kubilây ekibinden de memnunum. Kazmacılar, kürekçiler, el arabalarını sürenler bütün güçleriyle çalıştılar. Daha çok iş çıkarmak için, erkekçe yarışa girdiler. Tüketici

yorgunluğu alt edip ek iş olarak yirmidokuz bin sekizyüz kerpicin çamurunu kardılar, bunları kestiler. Bu işte karşımıza dikilen en büyük zorluk akarsuyumuzun olmamasıydı. İlk sırada, yapmaya karar verdiğiniz aşlık, fırın, yunak kız akadaşla;rımıza yatakevi için yeniden kerpiç kesmeye giriştiğimiz zaman akarsu noksanını her dakika duyacağız! Bu sebeple, yol işimiz biter bitmez, kampa su akıtma işini programa almanızı ileri sürüyorum! Uygun mu?

— Uygun!

— Uygundur.

— Hay hay!

Müdür Halim Akın, karşısında, gözleri zevkle ışıldıyan çocuk yüzlerine saygıyla baktı. Arkalarına koyulmuş yastıklara dayanarak toplantıya yataklarında katılan hastaların ikisi de «Evet» anlamına ellerini kaldırmışlardı. Müdür Halim Akın, buğulanan gözlerini kırpıştırarak eliyle onları ayrıca selâmladı:

— Sağolun arslanlar!... Görüyorsunuz, yağmurun küçük bir oyunu, bizi içecek temiz sudan, hatta yüzümüzü yıkamaktan yoksun bıraktı. Yirminci yüzyılda, Türkiye gibi çağımız uygarlığına yönelmiş bir memlekette, gerçekten utanılacak bir durumdur bu... Aşlık işinin de ne kadar önemli olduğunu bugün gözünüzle gördünüz. Yağmur yağdı, ocağın üstü açık olduğundan yemek saatlerce gecikti. Kasaba fırıncılarıyla ekmek işimizi bir türlü yola koyamadığımızı biliyorsunuz. Unumuzu çaldılar, içine başka şeyler kattılar. Kendi ekmeğimizi, kendi fırınımızda yapmayı bu yüzden kararlaştırmıştık. Ne kadar doğru bir düşünce olduğunu, gene bugünkü yağmur meydana koydu. Yuğunak işi sıhhatimiz bakımından çok önemlidir arkadaşlar... Yuğunağımızı yaparsak her zaman bol sıcak suyumuz olacak, yemek işleri, hele bulaşık işleri kolaylaşacak... Ne dersiniz, çeşme işine girişelim mi?

— Girişelim!

— Hay hay...

— Girişelim elbet...

— öyleyse... Ayırdığı kâğıdı ışığa kaldırdı: Suyu düze indirmek için kaynağın üstünü kapamak, beş kilometre hendek kazmak lâzım! Hendeğin derinliği kırk santim olacak!... Kayalara rastlarsak, bunları dinamitle atacağız! Borular taşınacak. Bağlanıp gömülecek... Keşiş Düzü'ne depolu bir çeşme yapılacak, ölçüp biçtim, onbeş kişi vargücüyle çalışırsa bu iş onbeş günde biter. Soruyorum size! Bu işi başarmaya gücümüz yeter mi, yoksa «ölçtük biçtik! Şimdiki ekiple başaramayacağımızı anladık. Yardım isteriz!» diye yazayım mı Bakanlığa?...

— Yok! Yaparız biz!

— İstemez yardımcı!..

— Başarırız.

Müdür Halim, elini kaldırıp gürültüyü kesti:

— On beş günde suyu düze indirebilecek miyiz?

— İndiririz!

— Daha tez de indiririz...

— On beş gün yaz!

— On iki gün...

En sonra Molla Hıdır'ın sesi hepsini bastırdı:

— On gün yaz!

— Aferin Molla Hıdır. Sağol Bir daha soruyorum! İyi düşünün! On günde söz mü?

— Söz!

— Vallah billâh!

— Şartolsun!

—Osssuuun!

Müdür Halim Akın uğultunun dinmesini bekledi, sonra ellerini aşağıdan yukarıya sallayıp, kalkmalarını istedi. Cemal'le Emine'ye işaret etti.

Brandayı dikkatle kaldırdılar. Bin öğrenci barındıracak Dumanlı boğaz Enstitüsünün maketi, bayrakla örtülüydü.

Yere kadar inen kocaman bayrak, mukavvadan yapılmış boyalı oyuncağa, mahkemeler için kara cüppeler, yaldızlı külahlar, korkutucu dövizlerle aranan heybeti vermişti. Gocuklar maketten haberliydiler. Nuri Çevik, Müdür çadırında buna çalışırken uzaktan uzağa gözlemişlerdi. Ama bayrak saygıyla alınırken gene de, Halim Akın'ın beklediğinden daha çok etkilendiler.

Mahzeni, sinek uçsa duyulacak kadar derin bir sessizlik kaplamıştı.

— İşte arkadaşlar, getireceğiniz suyla bu eserin temel harcını kuracaksınız! Başaracağınıza inanıyorum! Sağolun!

— Sağol!

— Sağol!

— Suyumuzu çeşmemizden akıttığımız gün, Enstitümüzün adını yazmak, şanlı Türk bayrağını direğine çekmek hakkını kazanacağız! O günden sonra Keşiş Düzü'nün adı Dumanlı Boğaz Köy Enstitüsü olacaktır arkadaşlar!

— Yaşasın!

— Sağol!...

— Yaşasın köy enstitülerini...

— ...şasıııınnn...

— Yaşasın Dumanlı Boğazın kurucu ekibi...

— Yaşasınnn...

— Verdiğiniz bu yiğit kararın şerefine... Türkü çağıracağız! İsteyenler katılsın! Çekinmeyin bozarız diye!... Arkadaşlarına baktı: Hadi, «Toplandık baş çiftçinin...»

Cemal Avşar'la Emine de öğrenciler gibi enstitü türkülerini daha pek bilmiyordu. Bu sebeple Halim Akın işaret edince Nuri'yle başladılar:

Toplandık baş çiftçinin Atatürk'ün sesine Toprakla savaş için ziraat cephesine...

Arkadan, sırasıyla enstitüler için yapılmış «Biz yurdun öz sahibi efendisi köylüyüz», «Kurda sormuşlar ensen niye kalın Kendi işimi kendim görürüm demiş» parçaları söylendi. Bitince öğrenciler, öğretmenlerini alkışladılar.

— Sağolun... Şimdi de, hep beraber, «Çıktık açık alınla... Halim Akın ellerini havaya kaldırıp bir an bekledi, sonra keskin bir hareketle indirerek başladı: Çıktık açık alınla...

Türküye başlayan çocukların suratları, yavaş yavaş değişiyor, kendilerini kutsal bir duygunun heyecanına kaptırdıkları anlaşılıyordu.

Yıldız'ın kalın kaşlarında meydan okuyan bir çatılma, Hanım'ın inatçı yüzünde, bazı Meryem tablolarında görülen, acıya boyun eğmiş yumuşaklık vardı.

ökkeş gözlerini hafifçe yummuştu. Boynunda damarları hırsla şişiyordu. Petek, utanılacak bir şey yapmış gibi, biraz şımarık yere bakıyor, Bekir Ozan daha çok bağırmak istiyormuş gibi ağzını vargücüyle açıyordu.

Esef, her zamanki gibi, dış görünüşünün kaba umursamazlığı altında kararlıydı. Kimseden geri kalmayacağına güvendiğinden, yemine katılmamış, zamanı kısaltma yarışma da girmemişti; Türküyü istekli

söylediği ileri sürülemezdi. Biraz dalgındı. Birden tetikleşti. Mahzeni dolduran inceli kalınlı seslerin içinde Elifin sesini nasılsa ayırdetmişti.

Sezdirmeden baktı. Kız, ağzını kuş gibi açıp kapıyor, hırsla söylüyordu. Esef inanılmaz şeymiş gibi buna çok şaştığı için, farkında olmadan türküyü kesti.

Molla Hıdır, yumruklarını sıkmış, sol ayağını bir adım ileri atmıştı. Bu duruşuyla tahtadan Mısır heykellerine benziyordu.

Nuri Çevik biraz dikkat edince, Molla'nın ağladığını gördü. İri damlalar, gliserinden makyaj için yapılmışlar gibi, hep aynı irilikte, düzenli aralıklarla, ablak yanaklarından yuvarlanıyordu. «Kaltaban» dediği Molla'yı birden sevdi. Bakıp dururken, bu sevgiye biraz da acımak karıştığını anlayarak yutkundu.

Onuncu yıl «türküsünün» içtenlikle hiç bir ilintisi olmayan palavra kelimeleri, bu köy çocuklarının ağzında, yavaş yavaş, derin, büyük, uğruna kolayca ölünür anlamlar alıyordu.

Nuri Çevik, neden olduğunu o sıra pek kestiremeden enikonu ürktü.

Cemal Avşar, cipte yatıp ambar nöbeti tutacak dört öğrenciyle yokuşu inmiş, geceye karışıp gözden kaybolmuştu.

Nuri Çevik, elleri pantolonunun ceplerinde, yorgunluğunu, sıkıntısını, gecenin serinliğini iç içe, karmakarışık duyuyor, fundalığı, çok aşağıdaki susayı, gündüzki fırtınada bir yıllık gürültüsünü harcamış gibi sessizleşmiş Dumanlı Boğazı, hiç bir şey beklemediği halde, aradabir soluğunu keserek dinliyordu.

Gökyüzünde bulut kalmamıştı.

Şaşılacak kadar parlak bir tek yıldız, evrenin hesaplara sığmaz uzaklıklarında hiç bir şey hayal ettiremeyecek kadar yabancı, yüreği umutsuzluktan donduracak kadar yapayalnız, boşuna ışıldıyordu. Havada ıslanmış toprak, ağaç, acı kekik kokusu vardı.

Nuri Çevik, avucuna esnedi. Bir an gidip yatmayı tasarladı. Vazgeçti. Biraz önce de Cemal Avşar'la susaya inecekken üşenmişti.

Dalgın dalgın cıgara aradı. Manastırın yıkık duvarına oturup yaktı.

Kafasında, hiç bir şey düşünmemenin akıllı boşluğu, buna karşılık sinirlerinde, yorulmuşluğun aptal tedirginliği vardı.

Merdivenden çıkan ayak sesleriyle suratını astı. Şu anda hiç kimseyle hiç bir şey konuşmak istemiyordu.

— Kim oradaki?... Emine öğretmenin sesi ürkekti: Siz misiniz Nuri, neden gitmediniz nöbetçilerle?...

— Gitmedim.

Emine öğretmen derin derin soluklandı:

— Ne temiz hava... Ne tatlı... Yanınızda mı cıgaranız?...

Nuri, paketi uzattı, ateş tuttu:

— Tatlı evet...

Emine öğretmen sinirli sinirli güldü. Nuri dönüp yüzünü seçmeye, neye güldüğünü anlamaya çalıştı

— Neye güldünüz?

— Hafim Beyin maket işine... «Niçin üstüne düşüyor bu kadar» diyordum. «N'apacak maketi bu karışıklıkta?» diye sordum kendime kaç kere...

— Evet, çok garip! «Çocuklar yokken getirip yerleştirelim, aman sezinlemesinler» diye, göreydiniz nasıl çırpındığını... Yapılardan birinin bacası kopmuştu yarı yarıya... önce «Mutlaka yapıştır. Olmaz böyle iğreti... Hiç olmaz» diye diretti. Baktı yapışmıyor, baktı nerdeyse içeri girecek biri... Çekti kopardı. «Böyle kopmuş görünmektense, olmaması iyi... Orda baca bulunup bulunmadığı bilinmez ama, böyle kopuk olması güvensizlik verir» dedi. Brandayla örtünce mukavva oyuncağı, ellerini birbirine sürterek bir

sevinsin! Kurnaz, çok bilmiş, hatta biraz hainceydi bu sevinç... Cıgarasını tazeledi. Gözledim. Aklı başka yerde olduğu halde izmariti bastıracak tabla aradı, bulamayınca duvarda söndürüp cebine koydu, Kastamonu eğitmen kursunun çıplak meydanında da böyle yapardı. Birden merak ettim! Acaba evinde yalnızken nasıl davranır?

— Nasıl davranacak? Cıgara tablasına bastırır elbet!

— Hayır. Halıya atar da üstüne basar gibi geldi bana bir an...

— Ne diyorsunuz! Hiç düşünmemiştim! Şimdi saygım daha arttı müdürümüze...

— Benim de... Evet, biz, Doğulu ülkücüler, garip adamlarız. Müdür Beyliği tutmadığı zaman çok başka bir insandır Halim Akın! O maket... Masayı bayrakla örtmesi... «Arslanlarım, kaplanlarım!» pohpohu... Namus sözü alıp vermek... Hele sonundaki marş...

— Merak ettim bir ara... Ben müdür olsaydım doğru bulur muydum böyle yapmayı? Sanmam!

— Evet! Şef davranışı bu... Biraz sahtecilik ama, başka yolu da yok gibi... ödev yüklenmek... Sorumluluk... İnsanları belli bir amaca yöneltmek... Kestirmeden ulaşmak için, onları aralıksız çalıştırmak zorunluğu...

— Sahtecilik, dediniz! Daha beter! Düpedüz duygu dolandırıcılığı bu bizim yaptığımız!... Hem de kimleri dolandırıyoruz? Görgüsüz, bilgisiz, bir anlamda büsbütün güçsüz çocukcağızları... Hangi iyi niyetle olursa olsun, ayıp gelmiyor mu size?

Emine öğretmen cıgarasından üst üste çekerek bekledi. Cıgarayı her çekişte, kırpışan gözlerindeki yumuşaklık ışıyıp sönüyordu.

— Gelmiyor, hayır!

— Gelmiyor mu? Neden?

— Sahteci sözü yanlış... Sahtecilik yok bu işte... Kimseyi kandırmıyor çünkü... Nasıl demeli? Galiba kendisini kaptırıyor en baştan... Bilirsiniz,

kendimizi aldatmağa başladık mı, çevremizi de aldatmağa başlarız! Farkına varmadan yaparız bunu çoğunlukla... Farkına vardığımız zaman da iş işden geçmiş olur! Dönüş imkânı kalmamıştır; «gemileri yakmak» dedikleri şey, budur belki... Bu kadar ağır işlerin arasında, «Maket» diye sizi neden sıkıştırdığını anlayamamıştım önceleri...

— Anladınız ya bu akşam!

— Hayır! Yalnız çocuklar üzerinde etkiyi artırsın için değildi! Enstitünün kurulmasını ne kadar hırsla istiyor ki, her geciken dakika mutsuzluğunu arttırıyor kat kat... Yolunu kesen zamanı bu maket yenecek... Mukavva parçalarıyla de olsa geleceğe atılıyor. Bizdeki ülkücülerin, gerçek anlayışı böyledir.

Bir zaman Halim Akın'a karşı aynı acımalı saygıyı duyarak, gökyüzünün derinliklerinde tek tek parlayan yıldızlar kadar birbirlerinden uzak, ama gene de, aynı şeyi bekler gibi, yapyakın cıgara içtiler, önce, ikisi de bu yakınlığın farkında değildi, ilk tedirginlik, daha doğrusu, tehlike sezisi, Emine'de başladı, ama, Nuri de aynı anda irkildi.

Karanlıkta, canlarına susamış silâhlı bir düşmanı kolluyorlarmış gibi soluklarını tuttular. Neden sonra Nuri Çevik, alacakaranlıkta Emine'nin yüzünü seçmeğe çalıştı.

Emine'nin cıgarasını tutan eli çenesindeydi. ileriye doğru dimdik bakıyor, göğsü olağandan daha çok, daha sık kalkıp iniyordu.

Nuri Çevik kendisini Emine'ye doğru iten duygunun bugün, yan yana atlattıkları ölüm tehlikesi olduğunu birden anladı. Sel, cipi kapacak gibi yükselirken, kolunu tutmuştu Emine... Tırnaklarının tatlı sızısını yüreğinde duyarak yutkundu, damı çoktan göçmüş dar koridorun ucundaki donuk ışığa ' Kaçamak baktı, kendisini itildiği mutluluktan erkekçe bir sabırla çekti, «Seni seviyorum» der gibi, yüreği ürpererek sordu:

— Ne düşünüyordum bilir misiniz, geldiğiniz zaman?

— Ne?

— Yolda kendisini anlatmıştı ya Halim bize... Aklınızda mı? Memleketin kurtuluşunu, Anadolu köylüsünün çile çekme dayanıklılığıyla azla yetinme gücüne bağlayıp, «gerisi palavra» demişti, kesenkes?...

— Aklımda olmaz olur mu?

— Bir de, müfettiş Şefik Ertem... Durun bakayım.. Evet... Bizim köy enstitücülüğümüzü eğitimcilik saymadıydı.

— Evet...

— Düşünüyorum bunların üstünde kaç gündür... Bir an durakladı. Yazacağınız tez açısından... Yıldız alacasında, Emine'nin sevinçle parlayan yüzünü okşamamak için kendisini zorla tuttu: Büyük şehirlerin cinsel sapıklığı alıştırılmış küçük yaşta suçluluğa girmiş, serseri çocukları var ya... Onlardanmışlar gibi davranıyoruz, başından beri, biz bu enstitülerde öğrencilerimize...

—Durun! Anlayamadım pek... Serseriler gibimi?

— öyle ya... Ağır işlere sürüyoruz. Sanki bu çocuklar yedi yaşlarından beri dünyanın en ağır işine koşulmamışlarmış... Sanki on iki yaşlarına varınca babalarının yaptığı ağır işlerin hepsini yapmazlarmış... On beşinde evlenip otuzunda kocayan bunlar değilmiş... Bir de çile çekme gücüyle azla yetinme geleneğine güveneceğiz köylünün... Bunu kullanacağız! Kullanmanın sonucunda meydana gelen değerleri başkalarının yağmalamasını kesinlikle önleyemezsek, söker mi bu iş? Boşuna zorluyoruz gibime geliyor, ya bilerek domuzluğumuzdan, ya bilmeyerek alıklığımızdan, düpedüz boşuna zorluyoruz!

Hiç kimse ne kadar geri, ne kadar bilgisiz olursa olsun, çile çekme gücüyle azla yetinme alışkanlığını, yoksulluk içinde, umutsuz yaşamak için kullandırmaz, uzun boylu... Bunu sürdürmeye hiç bir marşın gücü yetmez! Teziniz için, geçen gün doğru bulduğumuz temel, yanlış galiba.

— N'apacam peki?

Emine bunu boş bulunarak sormuş, hemen de pişman olmuştu. Nuri Çeviğin kolunu tuttu:

— Özür dilerim!.. Bilmiyordum, şu dakikaya kadar, bu ölçüde bencil olduğumu... Çok utandım!..

Nuri, kolundaki eli, çekinerek okşadı:

— Aldırmayın! Hepimiz, domuzuna bencilizdir, biz okumuşlar... Tezinize gelince. «Sevgilim» diyecekti. Kelimeyi hemen yuttu: Gelince, arkadaş... Pedagojinin herhangi soyut meselelerinden birini çeker alırsın. Oturur çevirirsin. Çevirmeye de üşenirsen, çevrilmişlerden birinin dilini değiştirir kopya edersin... Kısa kısa güldü: öz Türkçeciliğin de, görelim artık, bu kadarcık yararını... Döktürürsün. Hele arkasına, yirmi otuz.gâvur eğitimciden kitap adları da sıraladın mı?... Hele, böyle dehşetli ürkek, dehşetli tedirgin, dehşetli de güzel bakarsan heriflerin suratlarına... Cebe atarsın sosyoloji doktorluğunu...

— Ne kadar kıyıcısınız bazı bazı...

Nuri, Emine'nin elini tuttu, avucunu çevirdi:

— Tezlerimize kendi meselelerimizi alamayız, daha biz... Neden mi? Daha bunu hak edemedik de ondan...

Eğildi, kızın avucunu öpecekti. Cemal'in öksürüğüyle hemen doğrulup döndü. Görüp görmediğini araştıran bakışlarla gözlerine bakarak sordu:

— Geldin mi?

— Geldim. Yatmadınız mı daha siz?

— Hayır... Konuşuyorduk.

— Ne üstüne?

Emine atıldı:

— Nişanlanmaya karar verdiğimizi müjdeledim Nuri Beye...

— İyi etmişsin! Sevindi mi?

Bu kez de Nuri bey, Emine'den önce davrandı:

— Çok sevindim! Ne zaman düğünümüz?

— Ben «Hemen» .diyorum, «basıp gidelim»... Cemal kolunu Emine'nin beline doladı: «Olmaz» diyor bu küçükhanım... Ayıpmış, burayı bu haldeyken bırakıp savuşmak... Notları da yeterli değilmiş tezi için...

Tıkaç

Esef ayakta, Yıldız Ulak çömelimdeydi. Kedinin ciğere baktığı hırsla bakıyor, başını Esefe uyarak yavaş yavaş soldan sağa çeviriyordu.

— Yok mu görünürde bişey Esef Ağa?..

Esef dürbün gözünde, baştan savma karşılık verdi:

— Yok!...

— Şunu ver biraz da biz bakalım, imansız Yusuflu...

— Hoşt oğlum!.: Sen bakabilir misin? Dürbün aynasıyla bakan Taşoluklu nerde görülmüş?.

— Edepsizlenme, kötü Esef!... Dağlılığınla sen bakıp... Biz Allahıma şükür... Ver şunu... Ver dedim, taş geliyor beline... Ulan, kimin aklına geldi, Cemal Öğretmenden dürbünü alıp yolu gözlemek, rezil?...

— Hepimizin aklındaydı ya demeye utandık. Sendeki utanmazlık herkesin eline mi geçer? Dur aman... Esef sağ elini havaya kaldırıp ayaklarının burnunda yükseldi: Gelmekte şartolsun!.. Müjde Yıldız efendi, kamyon katarı, susanın dönemecini büküldü. Tamam... Bir iki üç. Hadi koş, Müdür Beye müjdesini de sen ulaştır!

— Ver şunu oh Esef!... Gözümle görmeyince...

Senin gibi rezilin lafıyla... Müdür Beye koşula mı bilir?

Esef kurnaz kurnaz gülümseyerek dürbünü uzattı:

— Al bakalım!... Bişey seçeceğinden umudum yok ya...

Yıldız Ulak dürbünü telâşla kaptı, önce bir şey görememiş olmalı ki, ayar yuvarlağını çevirmeğe başladı:

— Hani oğlum nerde?... Hani bişey görmemekteyim! Ulan dağlı, yalanı söylemeli ama... Dur aman...Gördüm!... Esef ayaklarının ucuna basarak geri geri gitmiş, yeteri kadar açılınca koşmaya başlamıştı. Yıldız gittikçe keyiflenerek söyleniyordu:

—Gelmekteler ki arkadaş, dev gibi... Üç kamyon... Her birine say ki, ayna yüklemişler! Demek î böyle mi parlar galvanizli boru?... Al bak! Ben...

Esefi çoktan uzaklaşmış koşuyor görünce gerçek ten şaşırdı: Yahu nedir? Bu domuz dağlı, bizi oynatmakta ki...

ökkeş Yiğit, çerden çöpten yapılmış bir çardağın altında, büyük bir kasıntıyla çeşme için taş yontuyordu. Esefin koşarak yaklaştığını fark etmedi bile...

— Uyuma ökkeş! Kamyonlarımız göründü. Ökkeş Yiğit başını kaldırdı, dalgın sordu:

— Ne kamyonu?

— Anan öle emi Ökkeş! Müdür Beyin dünden beri yolunu gözlediği boru kamyonları...

Ökkeş Yiğit, taşı yonmaya yeniden başlamıştı:

— Görünmekle hiç bir şey elde edilemez. Bâkalım, bizim ham yolu söküp çıkacak mı yüklü kamyonlar...

— Çıkacak ki, vızır vızır...

— Çıkmamalı da, boruları sırtta çekmek gerekmen de, ben sana sevinmeyi sormalıyım! Tempo tutar gibi, çekiç vurmayı aralıksız sürdürürken

söylendi: Hele avanak Dağlı!

Esef koşarak uzaklaştığından son sözleri duymamıştı. Yarım adam boyu kerpiç duvarla çevrilmiş ocağın önünde uğraşan kızlara da uzaktan seslendi:

— Kamyonlar göründü Baaayan Elif!... Müjdeler olsun!...

Kızlar önce bir şey anlamadan baktılar. Elif ince, güzel yüzünü şakadan astı:

— Neden bağırmalı köy tellâlı gibi, yoluna giderken adam?...

Çavuşun Güllü, koşarak gelen Yıldız Ulak'ı görünce şaştı:

— N'oldu bunlara kız bacım?... Büvelek dalamış dana gibi seğirtmedeler?...

Yıldız Ulak, sinsin oyununa çıkmış da, ateşin çevresinde, pertav edecek oyuncuya meydan okuyormuş gibi, dürbünü tutan elini havada çevirdi:

— Göründü kamyonlarımız, Allahıma şükür,

Güllü hanım, müjdemi isterim...

— Hele şuna... Deliiii... Neyin müjdesiymiş?...

Çeşmenin duvarını örenler kamyon müjdesini alınca, malalar ellerinde dikilmişlerdi. Taş taşıyanlar arabaları bırakıp susadan Keşiş Düzü'ne çıkan yolun ağzına döndüler.

Müdür Halim Akın'la Emine öğretmen, aylık hesaplara dalmışlardı. Esefin ayak sesiyle başlarını kaldırdılar.

— Kamyonlar müdürüm...

Eseften çok daha hızlı koşan Yıldız Ulak da yetişti:

— Kamyonlarımız gelmekte öğretmenim...

— Üç kamyon...

— Yüklü ki imanına...

Kamyon kornaları umduklarından çok daha yakında ötmeye başlayınca, Müdürle Emine de ayağa kalktılar. Düzdeki bütün çocuklar yolun başına bakıyorlardı. İlk kamyonun önce şoför yeri, sonra motor kaputunun kırmızısı, bakanlara naz ediyormuş gibi biraz zorlayarak düze çıktı. Hızlanıp ilerledi. Çeşmeye yakın durdu. Nuri öğretmen yere atlayınca, bütün çocuklar bir ağızdan «Hoooo!» diye sevinçle bağırdılar.

Müdürle Emine, selâm verir gibi ellerini kaldırmışlardı.

— Çocukların yaptığı ham yolun yüklü kamyonları taşıyabileceğine, güvenememişim, garip değil mi, Müdür bey!...

— Oysa, cip kaç kere çıktı ağır yükle...

— Cip başka...

Müdür Halim Akın, kâğıtlarını toplarken emretti:

— Koş Esef... Haber ver hendek kazanlara...

Hemen gelsinler... Bekletmeyelim kamyonları...

Esefle Yıldız birden koptular, bir zaman yanyana koştular. Sonra Yıldız Ulak, Dağlı Esefi yavaş yavaş geçti. Esef biraz dayanıp yetişemeyeceğini anlayarak durdu. Arkasından bakıp elini salladı:

— Ulan nedir? Taşolukluda kaçar olur ama, bu kadar mı olur!...

Biraz somurttu, yavaş yavaş beğenerek gülümsedi. Ayaklarını sürüyerek birkaç adım attı. Mendilini çıkarıp terini sildi. Mendili yüzünden indirip Molla Hıdır'la Mistik Anasızdan başkalarının kızlarla birlikte kamyonların önünde toplandıklarını görünce hızlandı.

Molla Hıdır, her zamanki gibi, yorgundu, usanmıştı. Sürdüğü el arabasına ayağını dayamış kundurasının bağlarıyla uğraşıyordu.

Esef yanından geçecekken durdu:

— Başına belâ oldu, postalların bağları Hıdır Ağa... Baktım, sabahtan beri, bu beşinci çözüp bağlayışın...

Molla Hıdır, Esefe aşağıdan yukarı, biraz kırgın, biraz kederli baktı:

— Aç it gibi her gürültüye seğirtmek hayır getirmez, Çakır'ın Esef!... Sen bunun kötülüğünü görürsün ya, hele bakalım!...

— Doğrusun Molla Hıdır, doğrusun, ama ne demiş atalarımız? «Yatan arslandan gezen tilki yiğit» demiş...

— Ben arslan olayım da bu dünyada, yiğitlikle tilkiler öğünsün varsın!...

— Oğlum, dilin kadar elin de oynasa işin iş ama, ne fayda ki, boş laf karın doyurmaz...

Esef kamyonlara yetiştiği zaman, kızlar ocak başındaki işlerine dönmüşler, Boranlıbel'den Paşo Ayvazla Memet Uyar çimento kamyonunun üstüne çıkmışlardı.

Şoför, çekiçle vurarak çivilerini çıkarıp arka kapağı açınca Esef yaklaşıp sırtını döndü. Yukardakiler ilk çimento torbasını yüklettiler. Esef torbayı silkip terazilediği zaman, borular için hendek kazmakta olanların ayağına çabukları meşe koruluğundan çıkmışlardı.

İki kayanın arasından, Deli Derviş Mansur Halife'nin önce karmakarışık saçları, sonra, kızgınlıktan, kinden ateş saçan gözleri göründü. Uzak bir yere dike dik bakarken el yordamıyla de, külahının altına kapattığı çifte kâğıtlı esrar cıgarasını arıyordu. Kayaya dayalı ince uzun, biraz eğrice rufaî kılıcını düşürünce ürkek döndü; bir zaman şaşkın baktı, sonra küfrederek cıgarayı aldı. Ellerini çukurlaştırarak vargücüyle üst üste çekti. Gözlerini yumarak dumanı bir zaman ciğerlerinde tuttu, sonra, burun deliklerinden boru gibi bıraktı. İki kere hohladı, gözlerini açınca birden yaylandı:

— Dürbünü... Dürbünü dedim kahpeee... Sesi ıslaktı, hırıltılıydı: Dürbünü...

Sultan dürbünü telâşla uzattı. Herif dönüp bakmadığı için pençe gibi açıp kapadığı kocaman elini boşlukta sallıyordu:

— Dürbünü reziiill...

— Nah kurban olduğum...

— Hüsss... Deli Derviş dürbünü hemen gözüne götürdü: Hüsss...

— Geldi mi demek, Ankara'nın anlışanlı öğretmeni Emine hanım, çıkasıca gözünün yaylımına...

— Hüsss...

— Geldi. Gelmese it gibi hırlamazdın, durduğun yerde... Soluğun ağzına sığmaz oldu kara papaz!...

— Hüssss...

— Geldi ne güzel!... Debelenmektesin ama, boşuna debelenmektesin! Senin kötü muskalar, sökmedi şehirli karıya... Köy yerinin kahpelerini yakan muskaların sökmedi.

— Hüss dedim... Tepme gelmekte boşböğrüne...

— Sökmedi. «Gel gidelim falına baksın bizim Kara Derviş senin Emine hanım!» dedim. «Fal da neymiş, Sultan bacı, fal adamın aklı...» diye güldü. «Muska yazıversin, yüreğindekini Bağdat'tan, Basra'dan çeksin getirsin eline, ayağına düşürsün.» dedim güldü, Ankara'nın körpe öğretmeni... Ohhh... «Sana gelmezse, Sultan bacı, derviş muskasına hiç gelmez, gelse de hayretmez! Sizi aldatmakta Kara Derviş!» dedi ne güzel...

Kara Derviş el yordamıyla esrar cıgarasını aradı:

— Cıgara... Cıgarayı ver kahpeee...

— Cıgaraymış... Zıkkım içesi...

Deli Derviş Mansur Halife dürbünü gözünden indirdi. Çok ağır bir yükü sırtından atmış gibi derin derin soluyup cıgaraya aç aç yumuldu. Çekti üst üste gene dumanı içinde tuttu biraz, sonra, derin derin soludu:

— «Bu esdüdü bize uğursuz» dedim Zeynel kodoşuna... «öyle rahmet mi yağarmış gün dönümünden sonra» dedim. «Bunca kendirin batması nedir? Şu kadar bin liranın sele gitmesi, haaa, Sümüklünün Zeyneeel!» dedim, «Afat Allanın işi... Ya Sinoplunun mal satarken tutulup mahpus damına düşmeleri... Üç yüz kayma alacağımın batmaları neyin nesi?» dedim, «Atlan herif, git vilâyete, parti başkanını gör, «Biz toprağımızda esdüdü gâvurluğunu istemeyiz» deyiver dedim, olmazlanırsa, geri dur! Önüme gerilme! Bu uğursuzluk başka uğursuzluk... » dedim.

— Uğursuzluk esdüdüde mi? Değil!... Senin ırz düşmanlığında... Yandın Emine hanıma, çıra gibi... Sökmedi efsunun, üfürüğün...

— Hüs dedim Sultan... Kişneme aygırsamış kısrak gibi... Kişneme kahpe...

Ne yaptığını kendisi de pek bilemeden, elinin tersiyle Sultan'ın gülen ağzına vurdu. Sultan boğuk bir çığlıkla ağzını tutarak inledi:

— Elin kınla kara domuuuz! Eline bakıp kan görünce ağlamaya başladı: Dişlerimi döktün, erliğin döküle... Ağzıma vurdun, kötü Mansur! Oh ne güzel, Sinoplu mahpus damına düştü, gitti şu kadar yüz kayman, oh ne iyi... İşini bilmez mi, kurban olduğum Allah... Yerde kalır mı belledin kanına girdiğin bunca karının ahları... Sahipsiz değil yerler gökler... Ah çekmekte Şevket'in karı ki göğüslerini yırtmacasına...

— Hüs dedim, Sultan!...

— Saçlarını yolmuş, «Oh Allah, güzel Allah» diyerekten... Ağzını koluna sildi: Dişlerim döküldü benim... Niçin vurdun, elin kınla, suçum yokken... Şehirli karının yangınıyla vurdun!

Deli Derviş birden gülmeye başlayınca Sultan ürkerek sustu.

— Şehir karısının yangınlığı değil... O karıyı biz ergeç yola getireceğiz. Kahpe Sultan... Hepsinden haberim var benim... «Aman koru sen seni, eteğini kaptırırsan, kurtuluş yoktur» diye öğütlediklerinden... Gönülsüz olsa, neden sorsun sana bizim bel gücümüzü... O işdeki hünerimizi... Neden incelesin dipten doruğa... Yüzüne baktığımda yanaklarının al atlasa kesmeleri... Gözlerini yere eğmeleri... Hışır hışır yutkunmaları, neden? Ben

bilmem mi, gönüllü karıyı?.. «Değirmene yalnız düşür gerisine karışma» dedim, düşürdün mü? «Tenhada üstüne çöksem, demez kimselere, yalayıp yutar» dedim, «Alışır bize anasız kalmış kuzu gibi, gelir inimize basarak koynumuza... Denemesi bedava» dedim, denedin mi? «Aman tetik dur, sakın kendini» diye öğütleyen ben miyim kahpe?

— Ben mi öğütlemişim? Tövbe yalan!... Yalanımı ne zaman tuttun sen benim? Bunca kızı karıyı, koyun gibi güderekten getirip koynuna sokmadım mı? Vay başıma... Cadı karılıkta hovardaya yalan olmaz! Yolsuz karıya «yollu» deyince heriflerin vuruştuğunu bilmem mi ben? Paranı mı aldım? Sende hevesim mi var ki, gözüm götürmeyecek?... Tutmadı dokumaların Emine Hanımı...

—Hüs... Cadı karı ağıtıyla bişey geçmez eline... Kurtaramazsın Ankara'nın yollu karısını pençemizden... Baş koymuşum ben bu yola... İyicene doyup usanmayınca basılır mı benim karı açlığım! Hamlemize direnen çıktı mı şimdiye dek Allahıma şükür? Anadan çıplak çimerken gözledim! Alnıma yazmasa görmeyi nasip eder miydi kurban olduğum Allah! Dur durak mı kaldı bizde kahpe Sultan... Tatlı uykular hani? Uğurumu kesmektesin orospu, yanılmaktasın! Hüs! Molla Hıdır oğlan neden karalasın durduğu yerde seni?... Yemin içti. Dinlemiş güzelce... Yoğurt götürdüğünde dinlemiş, süt yumurta götürdüğünde hep dinlemiş...

— Vay, Molla domuzu mu senin tanığın?... Pis dağlı... Veresiye mal almak için dedi bu yalanları bok içesice... Harman kalmış esrar tutkunu lafıyla vurdun bu tokatı bana he mi?... Ya ben o kahpe dölünü... Ya ben... Bir şey aklına gelmiş gibi bir an sustu: Bildim! Vay başımaa... «Nedir?» demedeydim hey Allah... «Babası öte dünyadan gelse parasız mal vermeyen kara dürzü.» dedim! Gözcü koymuş Molla rezilini, bu akılsız, Osmanlının öğretmen karısına... O yüzden verirmiş esrarı parasız...

— Parasızmış... Hüs! Şart olsun geldi karı... öne doğru düşecek gibi eğilmişti. Sonra derin derin içini çekerek doğruldu: Değil!... Yamörenli kahpeymiş... Cıgarayı aldı: Parasız mı? Parasız yok... Sebil mi bu kahpe?... Para peşin!... Karıya gözcü koymuşuz! Esrar tutkunu oğlan kahpelik edebilemez bize, sözümüzden çıkamaz çünkü, harmanlığa dayanamaz! Hökür hökür ağlamalı değil, bunu bilmeli... Verdik ki, çok işler yaptırmağa verdik! Osmanlının esdüdüsünü Molla alıştıracak benim otuma... Bin

kopuktan yüzünü kapsak n'olur, kahpe Sultan? Kastamonu uşağından başlayacak... «Baş ağrısı ilâcı, karın ağrısı ilâcı, sıtma dermanı» diyerek başlayacak... «İştah açar» diyecek, «öksürüğü keser» diyecek... Konuştuk biz, para bulacak ki, eşek yüküyle... «Para hazır Derviş emmi... Parayı cebinde bil!» diyerek yemin içti Molla... Esrar tutkunu esrar parasını bulmadan olmaz? Yemeyecek içmeyecek, babasını soyup anasını kesecek, parayı bize koşturacak... Birden telâşlandı: Hüss! Dürbünü... Dürbün elinde olduğu halde öteki eliyle çalınıp yaylanıyordu. Dürbünü dedim kahpe!...

— Dürbün sende ya, deliii... Sultan, boş bulunup güldü, elini kapatınca ağzının ağrısını duyup somurttu: Şaşırttın öyle ya... Ayıp değil, Ankara karısı tutkunluğudur bu...

— Hüsss... Herifler yanaştı tarlamızın sınırına kahpe... Hani Zeynel olacak namussuz?... Hayır... Ben bunları doğramayınca... Hayır...

Kılıcı kavrayıp kalkmaya davranınca Sultan kolunu tuttu:

— Dur... Dur aman... «Dellenmesin» dedi Zeynel ağam! «Akıllı olsun! Dalaşmak hüner değil, tarlayı Osmanlıya satmak hüner!» dedi. «Beni beklesin! geldiğimi görmeyince önlerine çıkmasın» dedi. Bak bakalım, koca çınarın altında mı Zeynel ağam?»

Deli Derviş dürbünle bir zaman araştırdı:

— Ulan karı... Zeynel dümbüğü, kavil yerine gelir mi? Kahpeliğini bilmez misin Zeynel itinin? Nerde hani? Yok! Gözüne alamadı hükümat adamını... Binip yetişecekken «Neme lâzım» dedi oturdu.

Peki, oturmakla, çıkar mı benim cırnağımdan sümüklünün Zeynel? Kurşunlamaz mıyım, namussuzu domuz niyetine... Hüsss... Nedir o? Dur kız... Tamam... Zeynel!... Nah biri daha... Tamam... Topal muhtarı da almış gelmiş kötü Zeynel... Ulan iyi...

Ulan geldi senin koç yiğit Sümüklü ağan... Tamam!

Bastırsın Osmanlı şu kadar bin panganotu! Çeksin kendirin zararını... Bastırmadı mı, n'apar Deli Derviş? Kız ben n'aparım dellenince kahpe?... Verecek... Vızır vızır verecek ki, biz kendir tarlasının yenisini açacağız Boğazın öteyüzüne... Şu kadar gündelikçi ister, fundayı köklemeye... Kötüsü gelirse, rüşvet verilecek ormancılara şu kadar yüz panganot... Bin beş yüzü, bini bilmem ya, bu tarla yedi yüzden bir kuruş aşağıya olmaz, sen öyle mi belledin, kahpe Sultaaan?... Dürbünle biraz baktı:

Kazmala bakalım Kadirin kötü Esef! Ben bunun hesabını senden sormaz mıyım! Kız Sultan... «Kız» dedim orospuuu... Parayı saymadı mı Osmanlı,

n'olur bil bakalım! Kılıcın sapına tükürdü: Kafayı alır, bu mübarek rufaî kılıcı... Ben Hazreti Ali gibi naralanarak uğradım mı... Kılıcı kafamın üstünde çevirip fırtına gibi vınlatarak...

— Akılsız! Mahpus damlarını n'apalım, «kansızlıktan öleyazdım» dediğin mahpus damlarını?

— önümüzde duracaklar da he mi? Bizi, elde kılıç, yumulmuş görmesiyle, altını pisleyerekten savuşmayacak mı, şu pis bıyık Nuri öğretmen? Aramıza girecek Zeynel köpeği, biraz bunaltmaya bırakmaz ki, ne fayda! Birden iki dizi üstüne gelip pabuçlarının arkasını çekmeye girişti. Gerçekten kavgaya hazırlanıyormuş gibi, suratı iyice kararmış, solukları sıklaşmıştı: Tamam... Arkaladık postalları... Cenge soyunduk ki, Horasan yiğidi Kesikbaş Sultan kaç para... Kılıç elinde iki büklüm yürüdü birkaç adım: Yol ver kahpe Sultan, çiğnerim!... Bak bakalım analar ne arslan doğurmuş! İsparta'nın Cinkıran oğlu kopmuş gelmekte, esdüdü! Kayanın ardından sinerek meşeye girecekken hızla döndü: Aman dürbünü... Sen dürbünü al git değirmene... Dürbünü dedim kahpe... Düşürmelisin ki... Su boruları için hendek kazanlar duyabilirlermiş gibi hırıl hırıl konuşuyordu: Bir yere vurup aynasını kırmalısın ki, ben de senin kopasıca kafanı almalıyım Hazreti Rufaî kılıcıyla... Hüss... Hüs dedim... Biraz baktı, yavaş yavaş gözleri süzüldü: Hüss... Bunlar nasıl bir bakışlar kahpe?... Can mı alacaksın?... Yıkıl namussuz, hele şuna hele... Bizi günaha sokacak, işimizin arasında gündüz gözü... Yıkıl!...

Deli Derviş kalçalarını cilveyle ırgalayarak yürüyen Sultan'a bulanık bakışlarla bakıp iştahlı iştahlı yalandı: «Şunun hakkından gelebilir mi Yamören'in kötü Murat'ı. Hayır, gelebilemez! Yıksam mı şuraya şunu hey Allah, alsam mı, hızımı?» Sultan gözden kaybolunca külahını kafasına iyice bastırıp ellerine tükürerek sine sine kayayı geçti. Tarlanın üst başına doğru yürüdü...

Düze çıktığı zaman, hendek kazanları ilk defa görüyormuş gibi, şaşkın duraladı. Hendek alçak sırtı dümdüz inmişti. Bu gidişle, sürülmüş toprağın beş altı adım üstünden geçip tepeye saracaktı.

Deli Derviş Mansur Halife, öksürüp gırtlağını ayarladı. Sağ eliyle kılıcı arkasına saklayarak sol elini ağzına boru yapıp sıtma görmemiş gür sesiyle

bağırdı:

— Heyyyy... Kimsin?... nedir Oooo?... Çalışanlar doğrulup sesi aradılar.

— Nedir o dedim!.

Kürekle toprak atan Yıldız'ın bir adım önünde, Esef kazmanın sapına dayanıp baktı. Deli Derviş'in aradaki açıklık yüzünden kendisini tanıyamadığını sanmıştı.

— Benim ben, Derviş Emmi... Yabancı yok!...

— Kimsin?... Nedir kazdığın?...

— Beni bilemedin mi? Yusuflu'dan Kadir'in Çakır Esef!

— Esef, neyi kazmaktasın benim toprağımda?...

— Senin toprağını kazmakta değiliz Derviş Emmi... Meşeden geçmekteyiz... Yok bişey... Boru döşenecek, su borusu..

— Ne?...

— Boru... Bildiğin boru... Su indireceğiz çeşmemize...

— Olmaz ve de razılığım yoktur, örtün açtığınız gibi Çakır'ın Esef!... Buraları benim tapulu malım!...

— Meşeden inecek su...

— Meşe de benim malım! İlerdeki Aktaş'a kadar benim buraları... Doldurup savuşun, kötülük çıkmasın...

Nuri Çevik, kürek elinde Esefin yanına geldi:

— Tapusu üstünde miymiş sor bakalım! Çağır gelsin konuşalım!

— Yok öğretmenim... Konuşulmaz bu alçakla... Deli değil çünkü bu, bildiğin rezil... Köy yerinin oyunları bunlar... Vay kara domuz vay!...

Anladın mı şimdi öğretmenim, neden anlattı bu alçak geçende bize, din askeri işini... Aba altından sopa gösterdi bize... Gözümüzü yıldırmak istedi. Rezil takımı rezilliğe vurunca laf anlamaz.

—Anlamasın! Biz bir kez anlatmaya çalışalım! Çağır gelsin!

— Bunun ilâcı sopadır ama, sen bilirsin... Esef gönülsüz seslendi: Beri bak Kara Derviş... Bak ne demekte bizim öğretmenimiz... Demekte ki, «Gelsin konuşalım» demekte...

—Kim?

— öğretmenimiz... Bay Nuri Çevik.

—öğretmenle konuşacak işim yok benim... Hadi uzatmayın, kapatın açtığınızı da çıkın toprağımdan...

Esef, Nuri Çeviğe baktı. Nuri Çevik biraz düşündü:

— Söyle ben geliyorum! Esef seslendi:

— Eğlen emmi, biz gelmekteyiz! Deli Derviş birden ayağının dibinde bomba patlamış gibi hopladı:

Vah!... Nasıl girermişsin tarlama benim... Bak, Kadir'in Esef, beni bu yabanlar bilmez ama, sen iyi bilirsin!... Benim işim yok esdüdü öğretmeniyle. Vali paşa gelse anlamam... Çıkın toprağımdan, kapatın açtığınız yerleri... Kürt çocuğu yok sizin karşınızda... Cinleri başıma toplamayın!... Çıkın dedim... Çıkın... Tapulu malım buraları benim!...

— Dellenme Kara Derviş!... Toprağına birşey olmaz. Eğlen ki...

— Vay... Ulan ben sizi bire kadar kırınca, gâvur dölleri!... Kılıcı birden kaldırıp kafasının üstünde döndürmeye başladı: Kırınca!.. Ulan

Eğri Ahmet eşkıyası mı kesildiniz? Ulan ben sizi...

«Hayyyt!» diye korkunç bir nara saldı, kılıcı çevirerek kasırga gibi saldırdı. Güneşte parlayan ince kılıcı, etekleri savrulan kara cüppesiyle kara Derviş

>. gerçekten korkunçtu. «Allah Allah» diye bağırarak f; kara belâ gibi iniyordu.

Çocukların bazıları «Ana» diye dehşetle çığrıştılar. Hepsinden önce Molla Hıdır çözüldü:

— Keser şart olsun!... Hiç bakmaz!... diye uluyarak kaçmaya başladı, ötekiler de ardına takıldılar. Ortada Nuri öğretmenle kazmayı hazırlayan Esef, bir de küreğe davranan Yıldız kalmıştı.

Bunu fark eden Nuri Çevik hemen çocukların önüne geçti:

— Gen durun! Sesi telâşsızdı: Ben «Hadi» demeden karışma yok! Kaçanlar, solukları kesildikçe birer ikişer durmuşlar, geri gelmeyi göze alamadan bakmaya başlamışlardı.

Deli Derviş Nuri öğretmenle, iki çocuğun kaçmadığını görünce belli belirsiz şaşırıp biraz yavaşladı. Pertav edince, hepsinin serçe kuşları gibi dağılacağını, kovalarken Zeynel Ağanın rastlantıymış gibi yetişip araya gireceğini tasarlamıştı. Şaşkınlığı çok sürmedi. İlk günden Emine öğretmeni kıskandığı zebun herife zati kızıyordu. Haddini bilmez akılsız kılıcına kürekle karşı çıkmaya yeltenmesi, cinleri başına toplatmış, yalancıktan parladığını unutturup Deli Derviş'i kudurtmuştu. Kılıcı kafasının üstünde, bu kez gerçekten vurmak için çevirerek nağralandı:

— Seni gebertince ne lâzım gelir, marazlı... Senin kuru kafanı alınca...

— Kafa almak kolay... Bağırmadan konuş da anlayalım derdini...

Deli Derviş, Nuri Çeviğin rahatça gülümsediğini farkedince ilk defa ürktü. Atılacakken tepinmeye başladı.

— Çıkın toprağımdan... Çıkın dedim! Şartım var! Çıkmayanı bitiririm! İki kere hopladı: Çıkın! Ulan gâvur musun sen?... Şarttan anlamaz mısın? Şart ettik biz... Şartı bozmadan kılıcı kına koyuculardan değiliz!...

— Bağırma be... Sağır yok senin karşında... indir şu pisi.

— Pisi mi? Rufaî kılıcına pis dedi... Kendin ettin kendine pis bıyık... Al bakalım... '

Deli Derviş vurmak için mi, korkutmak için mi, kendisi de pek bilemeden kılıcı savurdu. Kılıç oyununda büsbütün acemi değildi, ama yıllardır idmansızdı. Bu idmansızlık hesaplı vurma ustalığını unutturduğundan tehlikeli olabilirdi. Bereket Nuri Çevik de sopa döğüşünü iyi biliyordu. Kürek sapını iki yandan tutup kaldırdı. Kafasına inen kılıcı karşılayıp ikiye böldü. Kopan parçası vınlayarak uçup gidince boş bulunup düşecek gibi sendeleyen Deli Derviş, önce ne olduğunu pek anlamamıştı. Kılıcın kırıldığını görünce bir an «Allahü Ekber» diyerek bakakaldı. Sonra kendisini toplamaya çalıştı. Suratı aptallaşmıştı. Üstüste yutkunarak kekeledi:

— Vay!... Seyidi Ahmet Rufaî Efendimizin bin yıllık okunmuş kılıcını... Şeytan oyunuyla he mi?

Nuri Çevik küreği kaldırarak üstüne yürüyünce gözleri yuvalarından uğramış olarak geriledi. Nuri adım adım yürüyor, Deli Derviş adım adım geriliyordu. İki taraf da bu işin nereye varacağını düşünürken boğazdan yana kalın bir ses duyuldu:

— Dur Kara Derviş!... Nedir?... Dur dedim!...

Kara Derviş Mansur Halife sendeleyerek döndü: Zeynel Ağa kır atının üstünde, özengilere basıp kasıntıyla yükselmiş, yumruklarını karnına bastırmıştı, iki adım ardında, küçük boz eşekte, ayakları yere değen topal muhtar duruyor, görüntüleri, Donkişot'la Şanso'yu hatırlatıyordu.

— N'oldu öğretmen Bey?... Sen mi azdırdın bu kara domuzu?...

— Yok Zeynel Ağa!... Kendi azgınlığı... Ben azdırsam, bu kadar köpürmesine meydan vermezdim. Biz burada işimizle uğraşırken, üstümüze saldı.

— Vay bize haa... Saldı lafı bize he mi?

Zeynel Ağa, Deli Derviş'i iğrenmiş gibi süzdü:

— Hüss... Hüs dedim... İte, it derler. Çiziden çıktın ki, belânı arar oldun. Yazık bu kadar okumuşluğuna... Her kuşun eti yenir mi, sefil Kara Derviş Oh ne güzel!... Boynuzunu kırmış güzelce öğretmen Bey!... Hüsss... Anlayalım neyin nesi?..

— Yahu bunlar benim mülkümü basıp... Tarlama çift koşup... Tapulu malımı göz göre bölmeye kalkıp...

— Uzattın ki, Kara Derviş, iyice tadını kaçırdın.

— Ya bizim elimiz kanda mı kalsın?... öğretmen Beye bir şey dediğim var mı benim!... Bilmez köy yerinin işlerini... Üstüne yürüyecek gibi yumruğunu kaldırarak Esefi gösterdi: Benim kızdığım bu köpek dölü... Tuh yüzüne utanmaz!... Ben seni elimde büyütmedim mi şuncacıktan?.. Kazmayı omuzlayıp, bunca adamı ardına takıp... Benim tapulu malımı... Kazılan hendek gözüne ilişince yeniden öfkeye binmiş gibi hopladı: Bakın yahu... Buraları benim tapulu malım değil mi Muhtar? Bre Osman Ağa gel, iki laf etsene... Vali postunda oturmakta değil misin herif?... Kuzeyde Yanık Çam, Güneyde Akkaya değil mi benim sınırım?...

Muhtar Osman, çaresizlikle bir Nuri Çeviğe, bir Zeynel Ağaya bakıyordu. Zeynel Ağa çok önemli bir şeyler düşünüyor gibi, diliyle bıyıklarını yakalamaya çalışarak biraz daldı:

— Neye açmaktasınız bu arkı siz öğretmen Bey...

— Enstitüye su götüreceğiz Zeynel Ağa... Zeynel Ağa, bıyıklarını kemirdi bir zaman, kaşlarını çatıp çözdü:

— Tapulu toprağını yememişler... Dinimizde su işine yardım etmek farz... Bunları sana biz öğretecek değiliz Kara Derviş... Esdüdü ne demektir? Bizi eşşeklikten çıkarıp adamlığa ulaştırmak çabalamasında değil mi, bu esdüdü? Toprağından su yolu geçmekle kıyamet mi kopar?...

— Bilmez gibi, bre Zeynel Ağa... Ben, «Toprağıma kimseyi bastırmam» diye yemin içmedim mi geçenki meselede? Su yolu geçmekle neler olur?.. Bu öğretmen beyler buranın yerlisi değil... Hükümat işidir bu... Bakarsın bunlar geçmiş gitmiş, bir sütübozuk gelmiş... «Toprak esdüdünün malı

olmasa geçer miydi, su yolu?» dedi mi, n'apalım? Vurup öldürelim de, boynumuza asılma ipini mi geçirelim? Mahkemelere düşelim de, ömrümüzün sonunda sürünelim mi? Köy yerinde, tapulu malını savunamayanın başına neler gelir? Hayır... Başka yerden, başka su indirsinler esdüdülerine... Kara salgın salsınlar, payıma düşeni vereyim! İki katını vereyim, üç katını vereyim... Suratını ağlamaklı bir titreme almıştı: Dünyanın bir ucundan kalkıp geldik. Gölgenize sığındık, «Bizi ite köpeğe ayaklatmaz bunlar» dedik.. Cüppesinin geniş yeniyle gözlerini örttü: Adamlık böyle midir? Beni kimsesiz görüp... ve de bu yaşımda...

— Dur herif... Allah Allah... Ölüme çare yoktur bu dünyada... Bırak hüngürtüyü... Bırak dedim...

Bu sırada Keşiş Düzü yönünden sesler duyarak döndüler. Müdür Halim Akın, yanında Cemal Avşar, birkaç da öğrenciyle hızlı hızlı geliyordu. Yaklaşıp selâm verdi, Nuri Çeviğe sordu:

— Ne var? N'oluyor?

— Su yolunu geçirmiyor Derviş ağa... «Buraları benim tapulu toprağım» diyor... Durakladı: Nasıl haber aldınız da geldiniz?

— Molla Hıdır'dan... «Birbirlerini öldürüyorlar» diye ortalığı gürültüye boğdu. Müdür Halim Akın, karşısındakilere bakarak konuşuyordu. Topal Muhtara apansız sordu: Tapulu malı mı Derviş efendinin burası gerçekten?...

Muhtar Osman Ağa, hemen karşılık vermedi. Gözlerini ürkek ürkek kırpıştırarak, imdat ister gibi, Zeynel'e bakıyor, yutkunuyordu:

— Tapulu evet... Tapu çıkarttı Derviş Ağa... Müdür Halim Akın, Nuri Çeviğe döndü:

— Gösterdi mi sana?

— Hayır... Tam isteyecektim...

— Buraları Derviş efendinin tapulu mülküyse, izni olmadan su yolunu geçiremeyiz! Bir cıgara yaktı. Paketi, önce Zeynel'e, sonra Muhtara, daha sonra Kara Derviş'e tuttu: Neden istemiyorsunuz, su yolunun geçmesini Derviş Ağa?

— Söyledim öğretmen beye... Köy yerinde, mülkünü savunamadım mı, her tüyün bir dağda kalır Müdür bey... Biz dağbaşına konmuşuz. Malımızı savunmadık mı, yandık! Yeminliyim ben...

Zeynel Ağa, çok üzülecek bir şeyi doğruluyor gibi içini çekti:

— Yeminlidir evet, Müdür Bey, çünkü malını koruyamayan köy yerinde barınamaz... Bir şeyler düşünerek Kara Derviş'i bir zaman süzdü: Gel başka bir iş yapalım Kara derviş... Geçenki afattan sonra da, yemin içtin sen, benim duyduğum... «Uğursuzluk bastı bizi... Düşümde gördüm. Bu tarlayı sürmesen gerek» demişsin!... öyle mi Muhtar?

Muhtar Osman gözlerini Müdür Halim Akın'dan kaçırıp boynunu

büktü:

— Öyle. Nah yüzü... Yemin içtik ne kadar...

— Tamam... Bak n'apalım Müdür Bey... Bin kişiye çıkacak değil mi, senin esdüdünün tutarı?

— Evet...

— Tamam... Nasıl olsa, yetmez esdüdüye Kılıçlı Keşiş'ten millî emlâke geçen topraklar... Derviş satsın sana burasını... İster su yolu geçir, ister tren yolu...

Müdür gülmedi bu lafa, eli bıyığında biraz düşündü:

— Olur. Anasının nikâhını istemezse... Gücümüz yeterse...

— Hükümat değil misin? Yeter de artar bile...

Deli Derviş, korkmuş gibi ellerini kaldırdı:

— Olur mu bre Zeynel Ağa!... Hükümata mal satmanın belâsını bilmez misin? Ben bu yaşta git gelle uğraşabilir miyim?

— Höst! Gitgel de neymiş?... Gitgel yok... Yazıp parayı getirmek kavliyle... Kaç gün sürer bu iş Müdür Bey, senin hesapça?

— Çok istemezse, ödemek kolay! Bizim işimiz döner sermayelidir. Alışımız verişimiz Malmüdürlüğünden geçmez!...

— Gördün mü, Deli Dümbük... Sevin köpoğlusu... Anan seni kadir gecesi doğurmuş ki, böyle Osmanlı bir müdüre çattın.

— Yok Zeynel ağa... Kendin bilmez değilsin ya, ben yarım akıl bir herifim... iyisi, ben tarlayı sana satayım, sen ver benim paramı... Dilersen hükümattan fazlasını al!...

— Höst... Fazlası da neymiş? Gâvura mı satmaktayız? Hayır, esdüdümüze satmaktayız! Benim araya girmem yakışık almaz. Şu kadar ki, gecikirse, ben sana öderim, hükümatımız, sonra bana verir eli bolalınca... Kaldı mı bir diyeceğin alçak?

Deli Derviş, boynunu bükerek, hem utanmış hem de kederlenmiş gibi, bıyık altından gülümsedi.

Muhtar Osman, ilk defa sünepeliği üstünden atıp keyiflenmiş, «Hayda babam» diyerek eşekten toplayıp inmişti. Harmanlayarak koştu. Müdürle Kara Derviş'in sağ bileklerine apansız yapıştı:

— Pazarlık kesmenin sevabı büyüüüük... Ver elini Kara Derviş... Ver avanak, her zaman bu tavda bulamazsın Müdür Beyimi... Ver dedim derbeder!...

—Dur Muhtar ağa!... Dur herif, iki düşünmeyence toprak mı satılır? Keçi oğlağı mı bu?

— Ver akılsız... Müdür bu tavda...

Müdür Halim Akın, suratını asarak bileğini kurtardı:

— Nedir pahası buranın Zeynel ağa?... Ne olabilir?

— Vallaha beyim... Pahası... Yahu kan değeri değil ya... Uyuşursunuz üç aşağı, iki yukarı... Mal sahibi burda olunca, bize halt etmek düşer ve de ne desek boştur.

Topal Muhtar, Deli Derviş'i dut dalı gibi silkelemeye başlamıştı:

— Pahası gelsin Kara Kodoş... Pahası...

— Ne diyeyim düşünmeyince... Kendin bilmektesin Osman Ağa, ben buraya ağırlığınca para döktüm... Ben buranın ayrığını sökene kadar... Çalısını kökleyene kadar...

Zeynel Ağa birden kasılıp, çıkıştı:

— Uzattın iyice... Ne istedindi, Yukarı Kayı'dan Veli Ağa alımkâr olunca?

— Verimkâr olmadım ki...

— Ne istedin, dedim! Müdüre döndü: Burası aslında dokuz dönümdür Müdür Bey... Bu herif, üç dört dönümünü sürebildi. Bu hesapça... Atalım iki bin kayma şunun önüne... Geçirelim su yolumuzu...

— İki bin kayma çok Zeynel Ağa!... Bakanlığa yazamam bu fiyatı...

Deli Derviş, can korkusuna düşmüş gibi, Muhtar Osman'dan bileğini kurtarmak için debelendi:

— «Çok» dedi. Hayır olmaz. Bırak bizi, Topal bacağına dedirme... Bırak yahu!... Adam mı boğacak bunlar gündüz gözüyle... Bırak...

Zeynel Ağa, hiç istifini bozmadan elini kaldırdı:

— Hüss... Bırakma iti... Pazarlıktır bu... Sen bin istersin, alıcı bir verir. Hüs dedim. Sen bakma ona beyim... Ver bir şey...

— İki bin deyince ne vereyim? Burda toprağın dönümü, kaça?

— Bakma toprağın dönümüne... Bende toprak var dönümü elli kayma, toprak var dönümü beş yüz kayma... Burası sulak... Su altı oldu mu, toprağa paha yetmez. Ver hadi... Ne demişler, «Hiç bir şey bilmezsen yarısını ver» demişler.

Deli Derviş iki kere hopladı:

— Bırak yahu!. Bre düşman mısınız bana siz? Hayır, satılık malım yok benim... Çıksınlar mülkümden... Kapatsınlar açtıkları arkları... Ben kazaya gidip keşif kaldırmaz mıyım? Sen ne demektesin Zeynel Ağa, birinin mülküne girmenin cezası beş yüz pankanottur. Ben kaçın kurasıyım?...

— Hüs dedim. Kafamı kızdırma! Keşif kaldırırmış... «Esdüdüsüne su vermeyen avradını bellediğimin toprağı» diyerek sen bizi türkü mü edeceksin kodoş?.. Geri dur! Sen satmamaktaysan ben sattım gitti. Bak Müdür bey, biz istedik iki bin, sen yarısını verirsen, dinimizin yolunca, pazarlığımız yanaşmıştır ve de aramızda çok bişey kalmamıştır. Ben verdim gitti. Bir şartla... Masraflar senin! Deli Derviş ateşe düşmüş gibi haykırınca Zeynel Ağa, çok keyiflendirici bir söz duymuşçasına güldü: Böğürmenin hiç faydası yok akılsız Kara Derviş... Evet, ben verdim ve de pazarlığı bağladım! Tapu masrafına karışmayacaksın! Halim Akın'a elini uzattı: Kaç paran var üstünde Müdür bey, çıkar, peyini şunun cebine sokalım da, domuzu boşböğründen vuralım!

Deli Derviş gerçekten, kurşunlanmış domuz gibi çabalayıp böğürüyordu. Zeynel Ağa, üsteledi:

— Peki verelim ki, Müdür bey... Aman peki kavuşturalım, kertesi gelmişken... Peyi verdik mi bitti.

— Pek kolay ağa... Tapu senedini görelim hele bir...

— Tapu mu?.. Öyle ya... Tüh Allah belânı vere, Kara dümbük, çıkar tapusunu... Çıkar, dedim.

Kara Derviş, birden sakinleşmişti. Bileği Topal Muhtarın elinde, uslu uslu karşılık verdi:

— Tapumuz değirmende Ağa... Buyursun görsün!...

— Buyursun, ne kolay!. Kesilmiş pazarlığı ispatlayınca... Hele kansıza hele.. Koşup seğirtip semaveri ateşleyeyim, der mi?

Deli Derviş telâşlandı:

— Semaver kolay... Buyurun!...

Müdür arkasına toplanmış çocuklara baktı:

— Siz burda kalın Nuri... Hendek işini hızlandırın... Hadi Cemal!...

Kara Derviş, koşar gibi gittiğinden arayı açıyor, cüppesi enikonu dalgalanıyordu. Acelesinde, insanın yüreğine dokunan bir zavallılık vardı. Elinden bırakmadığı kırık kılıç, güneş vurdukça arada bir parlıyordu.

Zeynel ağa ikinci defa teklif etti:

— İneyim de biraz da sen bin Müdür Bey...

— İstemez. Sağol! Oturuyoruz bütün gün... Nedir o, Derviş'in elinde parlayan?

Zeynel Ağa, kapışmayı görmemiş gibi bilmezden geldi:

— Parlayan mı? Gerçek... Nedir o?

Cemal Avşar anlattı:

— Kılıç çekip yürümüş arslan Derviş Ağa, bizim Nuri'nin üstüne...

— Yok canım!... Alay etme öğretmen bey, olmaz öyle iş...

— Yürümüş...

— Vay deli dümbük vay! Duydun mu Muhtar! Zeynel Ağa ellerini dizlerine vurarak bir zaman güldü: Sonra?

— Kürek varmış bizim Nuri öğretmenin elinde... Karşılayıp ortasından kırmış kılıcı...

— Aman essah mı? Aman inanayım mı? Duydun mu, kulağına dürttüğümün Muhtarı! Toprağında dünya savaşı patlamış da haberin yok... Ulan ne iş!... Demek öğretmen bey, sizin arkadaş vurmasıyla he mi?... Bildiğimiz kürekle, okunmuş kılıcın karşısına çıkıp... Tüh, görülmesi varmış... Seyir ki, Kastamonu'nun sineması kaç para... Vay Kara dümbük... Hani bunun kılıcı önünde durulmazdı? Sana dedim topal pezevenk, okunmuş Rufaî kılıcı değil miydi bu? Hani bunun, İstanbul Tekkesinde gördüğü bunca pala talimi? Evet, Müdür Bey, şimdi iman ettim, yaşlılık gibi rezillik yoktur. Tüh... Şaşmıştır ki, Kara domuz, eşşekten düşmüşe dönmüştür. Anlaşıldı. «Bunun kızgınlığı kolay basılmayacaktı ya, neyin nesi?» dedim. «Pazarlığa hırpadak yatmayacaktı, n'oldu buna?» dedim. Ohhh, eli yeşil olsun Nuri beyimin... Demek, bildiğimiz toprak küreğini tutmasıyla...

Zeynel Ağa, değirmene kadar bu lafı kapamadı. Kara Meşenin altına şilte, yastık, kilim koşturan Deli Derviş'e takıldı:

— Getir bakalım, Rufaî sultanın okunmuş kılıcını da Müdür Bey görsün! «Düşmana salınca bu kılıç, yedi arşın uzamakta» dedim, inandıramadım, kapgel şunu...

Deli Derviş elleri göbeğinde, ayaklarının burnuna bakarak edepli edepli gülümsüyor, böyle gülümserken suratındaki deli şirretliğin yerini sevimli bir yumuşaklık, acıklı bir güçsüzlük alıyordu:

— Kocadık Zeynel Ağa... Kocayınca, elindeki Rufaî Sultan'ın kılıcı değil, Hazreti Ali'nin Zülfikarı olsa, boş... Yedi bizi hakçası Nuri bey... Hayır, yürekli yiğit çok gördüm ben, Nuri bey gibisine rastlamadım. Gözünü şuncacık kırpıştırsa ya... Hayır... Kılı depremedi. Osmanlıda yiğit çıkar ağa, kendin bilmez değilsin ya, Osmanlıdan yiğit çıktı mı, dörtyüz dirhem çıkar. Helâl olsun!...

— Yaktın mı semaveri?...

— Ne demişler? «Sağolacak hastanın ayağına gelir doktoru» demişler. Biz tarla sınırında boğuşurken kim gelse iyi buraya, bil bakalım?... Senin Yanığın Sultan hanım gelmiş... Semaveri yaktı çoktaaan...

— İyi... Hadi getir tarlanın tapusunu da, bitirelim bu işi...

Deli Derviş yokuş aşağı seğirtti. Zeynel Ağa arkasından bakıp içini

çekti:

— Allah adamıdır bu kara kodoş... Yüreğinde şuncacık kötülük yoktur. Bakma esip gürlemesine Müdür Bey, yüreğinin saflığından... Aklı olsa, atarmı kuru başını gurbete... Baba yurdunu boşlayıp...Ocakoğludur ki, soyu tarih kitaplarına yazılmıştır. Ne fayda!.. Akılsızlık gibi belâ olmaz. Derindir okumuşluğu... Bakarsın, yerin altından üstünden haberi var. Bakarsın, arada bir yaptığı işi bebeler yapmaz. deli Derviş gittiği gibi koşarak döndü. Elindeki kâğıdı Müdüre uzattı.

Resimli mesimli, pullu mullu bir tapu senediydi bu... On yıl önce, boş toprakları onarmaktan, özel kanunu gereğince verilmişti.

— Buna kalsa, alımkâr değildi tapu mapu... «Bana kim bulaşır, bu dağ başında» dedi bir zaman... Benim zorumda çıkarttı. Nah Muhtarımız tanık... «Olmaz Deli Derviş... Aklın ermediğinden direnmektesin katır gibi» dedim. Nasılmış? Senin derviş kitabında yazılı mı bunlar? «Tapunu al, koynuna koy da ilerde dilersen bana söv ana avrat...» dedim. Tarlayı aldığına sevindim, Müdür Bey! Su altında toprak sahibi oldu ki esdüdüdüz, can eksen çıkar. Bakma gözüme hasta koyun gibi, Kara Derviş, dediğim gibi, peyini verecek müdür beyim... Hükümet işidir, uzarsa, ben öderim senin paranı, ilerde hükümatımızdan alırım.

— Sağol Zeynel Ağa!... Müdür Beyimiz de sağolsun!...

Müdür Halim Akın, defterini çıkarmış, senedin numarasını, tarihini, tarlanın sınırlarını yazmağa başlamıştı.

Deli Derviş, Zeynel Ağaya kuşkuyla baktı. Zeynel Ağa Cemal'e sezdirmeden «yok birşey» anlamına göz kırptı:

— üstüne para almadınsa ferah ol Müdür Bey. Ben vereyim, dönüşte uğrarız Keşiş Düzü'ne... Hızlı hızlı gelen Nuri Çeviği görünce şaştı: Buyur öğretmen Bey!.

Nuri Çeviğin suratı asıktı. Çok önemli bir şey olmasa işi bırakıp gelmeyeceğini bildiklerinden Halim Akınla Cemal Avşar bakıştılar.

Nuri Çevik, Topal Muhtarla Kara Derviş'in sıçrayıp kalmalarıyla ilgilenmeden sordu:

— Gördünüz mü tapu senedini Müdür Bey?

— Tapu senedini mi? Gördük.. Ne var?

— Bakabilir miyim ben de?

— Elbet... Al bak!

Nuri senedi aldı. Dikkatle gözden geçirdi. Ayaklarını iki yana açmış, sıkıca durmuş, yaş meşeden kestiği kalın sopayı kolunun altına sıkıştırmıştı. Senede baktıkça kaşları çatılıyordu.

— Tamam!... Senedi katlayıp önce Muhtara sonra Zeynel'e, daha sonra Deli Derviş'e kızgın kızgın baktı: Evet...

— Ne var Nuri?

— Kestirdiğim gibi, Halimcim... Senedi iç cebine soktu: Para mara vermediniz ya...

— Nedir canım... N'oluyor?

— Sahte bu senet... Gene sırayla Muhtara, Zeynel'e, Deli Derviş'e baktı: On yıl önce alınmış olamaz, bir kere...

Deli Derviş kendini ancak toplamıştı. Hemen kollarını göğe kaldırıp edepsizliği ele alarak bağırdı:

— Senedime sahte dedi, bu pisbıyık... Hayır!... Satılık mal yok bende... Ver senedi... Senedi ver, dedim! Bu muydu bana edeceğin Zeynel Ağa? Senedimi ben senden isterim. Satılık malım yok benim. Geçti. Doldursunlar açtıkları arkları... Şart olsun bak..

Zeynel Ağanın suratı da, ilk defa, korkulu bir döğüşe girmeye hazırlanan insanların yüzleri gibi donuklaşıp çekilmiş, ellerine öldürme hırsının belli belirsiz titremesi gelmişti. Boğuk bir sesle sordu:

— Nedir Müdür Bey? Müdür sen misin, bu mu? Nuri, hiç bir şey olmamış gibi sözünü tamamladı

— Çünkü, o tarihte bu pullar yoktu. Bir de, bu senedin kâğıdı da, mürekkebi de yeni... İsterseniz Ankara'ya gönderip kimyahanede baktıralım.

— Satılık malım yok benim... Ver senedimi!...

— Elbette yok pis herif!... Kimin malını kime satıyorsun?

— Senedimi...

— Senet değil artık o Suç delili... Bu işe uzaktan yakından kim

karışmışsa hapse girecek sahtekârlıktan... Devletin malını satmaya kalkmaktan... Üç yıl önce açılmış tarlaya, on yıl önceki tarihle senet çıkartırsınız haaa... Durun bakalım, şu Topal Muhtarla, bu senedin altına imza atan tapu memuru nasıl kurtulacak elimden...

— Senedimi isterim Zeynel Ağa... Elim kanda mı kalsın benim...

— Hadi oradan itoğlu it... Kanmış... Kanı görsen, on gün aklını başına toplayamazsın!

— Vay! Bana haa... Bu şehir oğlanı...

Zeynel Ağa, birden kükredi:

— Hüs... Hüs dedim, rezil yeter ettin! Allah belânı vere... Ben de yüreği saf diyerek... Hüs... Hüs dedim bak, Deli Dümbük, kızmaktayım ki, kötü kızmaktayım... Bağışlatmayı yalvaran bir yüzle Nuri Çeviğe döndü: Sen bunun kusuruna bakma, oh Beyim, bunlara adam diyenin ben dininden şüphe ederim. Doğru dediğin... Bu tarlanın açılması dört yıllık... Bu rezil, az biraz kurnazlık edeyim demiş, on yıl öncesine senet çıkartmış Evet, sahteciliktir ve de cezası vardır. Ama şurası da var ki, bu namussuzun, bu tarlayı yoktan açtığı, bunca taşını ayıkladığı, temizlediği de ortada... Dilersen senedi savcıya verir işleme koyarsın, suçlular cezalarını görür, dilersen, bağışlarsın. Ama kanundur, biri bir yoz toprağı üç yıl...

— Biliyorum Zeynel Ağa, bayındırırsa, üstüne geçirir. Ne faydaki, bu kanun, senin dervişi tutmaz.

— Neden?

— Devletin toprağını açıp oraya Kanabis Endika ekerek...

— Ne ekerek?...

— Pardon!.. Hint keneviri ekip esrar yetiştirmek bayındırına sayılmaz. Bana bak, Zeynel Ağa, sen avanak bir adam değilsin, işi uzatıp canımı sıkacak mısın, yoksa tadında kesip...

— Hint keneviri de neymiş?... Zeynel Ağa yalancı bir hışımla Deli Derviş'e döndü: Neymiş dedim deyyus... Birden hoplayıp bu kez Muhtara saldırdı: Sakalının dibinde olanlardan haberin yok!... Allah belânı vere... Ulan nedir? Bunlar nasıl bir adamlar? Bunlar eşşek gibi bir adamlar...

— Boşuna gürültü etme Zeynel Ağa... Kısa keselim!... Bu iş burda kapanıyor mu? Yoksa candarmayı bekleyelim mi? Çocuklardan birini saldım, karakola, katıra bindirip...

Deli Derviş amansız yere sıkıştırıldığını, huyunca edepsizliğe vurup dilediği gibi kuduramayacağını anlayınca, bir an katıldı, sonra sarsıldı. Dizleri, çam yarması gövdesini taşıyamamış gibi, kuduz canavar uluması salarak yere çöktü, yumruklarıyla göğsünü döğerek «Allah, Allah!» diye bağırıp arka

üstü devrildi. Göz bebekleri kaymış, bakışlarına heykellerin ak boşluğu gelmişti. Kolları bacakları büküldü. Sakalı havaya dikili olarak katıldı kaldı.

Herifin kızgınlıktan bayılmasıyla tarla işi Nuri Çevik'in istediği sonuca varmış, Zeynel ağa, sahte senedi istemeyi bile göze alamamıştı.

Enstitücüler selâm vermeden yürüdüler. Değirmenin şarıltısı işitilmez olunca Halim Akın sordu:

— Nasıl kestirdin senedin sahte olabileceğini bir kilometrelik yoldan?...

— Amma yaptın haaa!... Nuri Çevik keyifle güldü: Esdüdücüyüz dedikse, keramet sahibiyiz demedik. Allah razı olsun, Eğitmen Murat koşup gelmiş... Seni kampta bulamayınca, Molla Hıdır'ı yollamış...

— Ne diye?...

— «Düzendir. Aldanmasınlar. Senet menet yok» demiş... Bu kadar uyarma yetmez mi, rezilliği anlamak için?...

Müdür Halim Akın bir zaman düşündü:

— Sahteciliği de yüzlerine gözlerine bulaştırmışlar!

— Ne gibi?

— On yıl önce bugünkü pulların kullanılmadığını bile

düşünemememişler baksana... Nuri'nin keyifle gülmeğe başlamasından şüphelendi: Neye gülüyorsun?

—Artık o kadar yalanı, izin ver de, biz uyduralım Halimcim!

— Hay Allah! Gördün mü Cemal?...

— Dolduralım şu herifleri cezaevine...

Müdür içini çekti:

— Doğrusu odur ama... Sıkı emir var, köylüyle çatışmayacağız! İkincisi: Muhtara acırım! Fukara topala...

Nuri hem şaştı, hem sinirlendi:

— Neden? Yutturamadı sahteciliği diye mi?

— Bu işe istemeden sürüklendiği belli Nuricim... Zeynel'in

zoruyla...

— Böylesine acınmaz arkadaş, küfüre acımıyorsan ana avrat sövülür!

— Deme öyle... Köy şartlarını bilirsin! Zeynel gibiler, kimi muhtar

yapar? Hiç dayanağı olmayanları... Ayrıca ilerde güçlenip karşısına

çıkamayacak kadar akılsızları...

— Kes yahu, ağlatacaksın beni nerdeyse... Bir cıgara yaktı: Ulan ne herifler... Bu Allah verisiyle gidip aktör olsalar, nam salar dünyaya hepsi...

Cemal merakla sordu:

— Niye aldın bu sopayı eline?... Dövüşecek miydin kötüsü gelse?...

— Sorduğun şeye bak... Aklın varsa bir sopa da sen' uydur. Bundan böyle bize sopasız gezmek yok... Kemiklerini aldık ağızlarından itlerin... Daha iyisini ister misiniz? Kampa gider gitmez, çifteyi çıkar sandıktan, yüz fişekle as çadırın direğine... Hatta birkaç gün tüfekli

görünmek daha iyi...

— Haklısın! iyi getirdin aklıma... Bu Kara Derviş deli düpedüz... Delinin nerde, ne halt edeceği bilinmez. Tabancamı da ayırmam yanımdan artık!

Cemal kampa dönünce, hemen depo çadırına gitti. .

Sandığın kilidi kanırılarak kırılmış, tüfekle mermiler çalınmıştı.

O zamana kadar, yiğitliği, soğukkanlılığı, ülkücülüğü kimselere bırakmayan, cimriliğini, aşırı malcanlılığını başarıyla saklayabilmiş olan yakışıklı cimnastik öğretmeni deliye döndü. Bir yandan, «Bin liralık mal bu, dile kolay, bin liralık» diye bağırıyor, öte yandan, «Silâh namustur, benimki armağandı fazladan... Manevî değerini dünyalara değişmem» diye tepiniyordu.

Kamptan kimsenin uzaklaşmadığını, hiç bir yabancının buraya gelip gitmediğini, gürültüye boğmadan araştırmanın daha doğru olacağını, Nuri anlatmaya çalıştıysa da, söz geçiremedi.

Cemal, bütün depo nöbetçilerini sopadan geçirmek için toplamaya giderken, aklına çok önemli bir şey gelmiş gibi durdu. Taşoluklu Bekir Ozan'ın ikidebir, «Hadi şunu sınayalım bakalım, oh öğretmenim» diye yalvardığını hatırlamıştı. Elindeki sopayı fırlatıp Emine'nin daktilosuna saldırdı. Hastalığının zatürree olduğu anlaşılarak on gün önce hastaneye kaldırılan Bekir'in sorguya çekilmesi tüfeği çıkarmazsa candarmaya verilerek söyletilmesi için dilekçe yazacaktı.

Nişanlısının durumunu başından beri üzüntüyle, utançla izleyen Emine Güleç artık buna dayanamadı. Bekir'i, yarı baygın cipe taşıtan, yatırıp örten kendisiydi. Mal için bu kadar telâşlı, bir öğretmene yaraştıramadığını, çok şaşırdığını, açıkçası ayıpladığını söyledi, Cemal Avşar'ın dilekçe yazmasını güçlükle önledi.

Ertesi sabah arkların yanına taşınmış borulardan on tanesinin vidalı başlarını ezilmiş buldular. Bunu Deli Derviş'in yaptığı belliydi. Çocuklar, Kara Domuzun, meydan okumasına çok kızdılar. «Şunun damını başına yıkınca ne lâzım gelir» sözü, ortalığa yeni düşmüştü ki, Taşoluklu Bekir Ozan'ın ölüm haberi, kampın iflahını kesti.

Sanık

Esef iki saattir nöbetteydi. Üçüncü defadır gözleri kapanıyor, başı önüne düşüyordu. Uykusunu kaçırmak için, terli yüzünden, elini sert sert geçirdi, «Nöbetimiz gizli olmasa, bir türkü salıversek gökyüzüne, "Süpürgesi yoncadan" diyerek... Ne uyku kalır, ne bi bok...» Bekir Ozan'ın ölümünü hatırlayarak somurttu. Unutamıyordu bi türlü Taşoluklu zebun Bekir'i...

ölüm haberi gelince Emine öğretmenin ağladığını da unutamıyordu. «Türkü zamanımızmı bizim?... Gitti fukara yok yere... Rahmet günü ıslanmasaydı, kurtulurdu belkime... Ulan nedir, Allah da mı bize düşman! Töbe töbe!» Bekir öldü öleli hiç bir şeyde tat kalmamıştı. Gizli nöbet, su borularının aralıksız ezilmesi yüzünden tutuluyordu. İlk gece on boruyu ezen namussuz, iki gün sonra, takım yemekteyken, gündüz ortasın,.' da, sekiz boruyu daha bozmuştu... «Kara Derviş dürtüsünden başkası yapamaz, ebedi... Gelgelelim, Müdür Bey suçüstü yakalamadan yakasına yapışıcılardan değil, "Günahını almaktan korkmakta Kara domuzun" desem... Sevap yazar, kurban olduğum Allah, bunu öldürene... Şüphesi başkasındansa onu bilmem!» Havada karınca soluğu kadar esinti yoktu. Öğleden sonra sıcak bastırmıştı ki, gayet kötü... Yalan 'f mundar, nöbeti möbeti iplemeyecek, herifin bütün boruları ezeceğini bilse, götürüp kendisini göle atacaktı ya... «Ne fayda!... Emine öğretmen, kızları çimmeye götürdü, demincek... » Suratını asıp, cıgara paketini aradı. Tükenmiş olduğunu görünce buruşturduğu kâğıdı yere çaldı. «Ulan ne istemektesin bizim borularımızdan namussuz? Hükümat, toprağınıza okul kondurmakta saray gibi, bebeleriniz okusun da adam olsun için... Allahtan belânı mı aramaktasın?... Şu herifi suçüstü tutunca, Müdür Bey, kollarını bağlayıp Tosya'nın mahbus damına salmazsa yuf!»

Su yolu dörde bölünmüş, her bölüme bir gizli nöbetçi dikilmişti. «Dikildi ya, gece nöbet möbetyok! Neymiş... Vuruşma olurmuş... Olmakla?... »

Bulunduğu yerden su yolunu Keşiş Düzü'ne bağlayan parça görünüyordu. Kampta nöbetçiyle hastalardan başka kimse kalmamış, herkes hendek kazmaya gitmişti. «Ulan bizi zora sürdü ki, boru bozucu bu dümbük her kimse... İki karışlık arkı, adam beline kadar kazdırır mıydı, yoksa Müdür Bey?» Birden sevinçle davranıp it oturumuna geldi. Kamptan biri çıkmıştı. «Hadi oğlum, doğrula gel... Hem de cıgara olsun üstünde... » Alnının terini sildi elinin tersiyle... Bu kadarcık kımıldamayla ter yürümüştü gövdesinden... Geleni tanır tanımaz önce kızdı, sonra şaştı. «Bizim rezil Mollamız değil mi bu? Sıtmadan gebermekte değil miydi öğle ekmeğinde? Pilâvı hoşafı yemeyen herif...» Molla Hıdır, cıgara tîryakisiydi ama, kendine tiryakilerdendi. «Şuraya yatıp ölsen cıgara değil, dumanını vermez adama... » Gözlerini kısıp, ablak suratını asarak bir zaman baktı. «Nereye gitmekte bu

Molla, sıcağın gözünde?... Allah, Allah! Hovardalığa niyetlenmiş gibi dört yanına bakmakta ki, ayaklarının ucuna basaraktan yılan gibi ağmakta... Dur aman!... Aklıma gelen gibi mi sakın? Ulan kötü Molla ben seni, o rezillikte bastırmalıyım ki... » Emekleyerek yer değiştirdi. Molla, meşeye karışınca, sine sine yürüdü. Namussuz Molla'nın gölde çimen kızları gözlemesi gelmişti aklına... «Yapar mı yapar arkadaş... Bundan her rezilliği umarım... » Molla, göle giden çoban izini bırakıp Kara Derviş'în değirmene bükülünce, Esefin aklı karıştı iyice... öğrencilerin, değirmene gitmeleri değil, yoluna sapmaları yasaktı. «Peki... Neyin nesi, bu alçak Molla' nın değirmenden yana sapmaları?» Epeyce geriden gürültüsüz izledi.

Molla Hıdır, Kara domuzun değirmenine dayanmış, babasının evi gibi, seslenmeden, içeri girmişti. «Nedir hey Allah, bu Molla'nın, Kara Dervişten alıp veremediği? Sakın bu namussuz yeniden esrara mı girişti? Ya emmisinin içirdiği töbe!» Gözlerini kısarak biraz düşündü: «Git işine oğlum... Boynunda bunca muska, hemayil gezdiren herif... Kur'an'ı yarıya kadar ezberine almışken... Töbesini çiğneyebilemez! Neyin nesi bu?» Biraz daldı, elini dizine vurdu: «Tamam! Muskaya gitmekte akılsız... Evet, kızlardan birine yandı, sıcaklık muskasına davrandı. Tamam! Hemi de yüzde yüz öyle!» Bir zaman, kızlardan hangisine tutulmuş olabileceğini bulmaya çalıştı. Düşünüp dururken ellerini karnına koyarak keyifle gülmeye başladı: «Bizim Hanım Kuzu'yu kestirmeli ki, çıkasıca gözüne.. Yıldız Ulak'tan meydan dayağını yemeli, asker kışlası töresince, tam çalgı.. » Gene cıgaraya davrandı. Olmadığını hatırlayınca somurttu. «Şimdi dellenmeli Kara Derviş... "Ulan sen esdüdülü olup, benim değirmenime nasıl ayak basarsın?" diyerek şuna çalmalı sopayı, Allah yarattı dememeli... » Sözünü bitirmeye kalmadan Molla değirmenden yalanarak çıktı. «Hazır mıydı bunun aradığı sıcaklık muskası?... Önceden ısmarladı da farkına mı varamadık?» iki büklüm bekledi. «Aç gözünü avanak Esef, eloğlu kız ayartacak muska gücüyle... Sen uyu bakalım!» Birden şaşırdı. Molla, Keşiş Düzü'ne dönecekken tepeye vurmuştu. «Nereye gitmekte başyukarı bu alçak peki?» Molla hızlandıkça hızlanıyordu. «Sıcağın gözünde n'oldu bu marazlı Molla'ya hey Allah?... Nereye zorlatmakta bu böylece?... » Kendisi de ister istemez hızlandığı için, beş on adım gitmeden, suya düşmüş gibi tere batmıştı. «Ulan alacağın olsun Kötü Molla... Ulan ben senden bunun hesabını... Ulan soluğum ağzıma sığmaz oldu namussuz, ne göründü senin gözüne?»

Molla yokuşu hızlı çıkmıştı ama, doruğa yaklaşınca hem yavaşlamış, hem ürkekleşmişti. Çalılara siperlenerek, bir zaman Yedi Göl'ü gözetleyip ağaç gövdelerinden yararlanarak kendine yer seçti, çömelip sırtını çama verdi. Esef, işi anlamasıyla, «Hele namussuz! Peki, ben seni bitirmez miyim?» diye başını salladı. «Vayyy kötü Molla... Demek it gibi seğirterek gelmelerin namussuzluğa he mi? Ya ben seni... Ya ben... Tuh Allah belânı bere kahpe dölü, adam öğretmenini gözler mi, çimerken?» Vuracak bir şey ele geçirmek için çevresine baktı. Sopasını nöbet yerinde bıraktığına hayıflanarak kendisine sövdü. Yerden gelişigüzel bir değnek alıp hazırlandı.

Durduğu yerden göl görünmediği için, kızlarla Emine öğretmen suda mı, değil mi bilemiyordu. «Karı ayağıyla geldiklerinden giresileri olmadı. N'etsem hey Allah?..» Rezil Molla, kopasıca kafasını iki yana yılan gibi uzatarak debeleniyordu. Bir şey göremediği belliydi. Ağaçlara, çalılara siperlenerekten, kurdun sürüye sokulması gibi biraz daha indi. Kızlardan birinin, «Soğuk öğretmenim. Uyyy... Buz gibi» dediği duyulunca Molla yere çöküverdi. Biraz arandı, gözleri gölde, tabakasını çıkarıp cıgara sarmaya başladı. «Ulan biz burada tütünsüz bunalırken... Dur aman.» Esef soluğunu tutarak bakakalmıştı. «Ne haltetmekte bu itoğlu it... Resmen çifte kâğıtlı esrar cıgarası bükmekte... Hay Allah belânı vere köpek!..»

Molla gerçekten, Kara Derviş'e tıpatıp benzeterek esrar cıgarası sarıyordu. Suratının derisi çekilmiş, çenesi biraz sarkmıştı. «Belli bir şey, epey zamanın esrar tutkunu bu rezil... Epey zamanın da esrar açı... Hele yutkunmaya hele... Az kaldı ki, dilini yuta domuz.»

Gölden nazlı bir kadın çığlığı gelince, Esef de boş bulunup Molla gibi irkildi. önce görmek için başını sağa sola, sonra kendi kendinden utanarak söylendi: «Töbe... Töbe...»

Molla cıgarayı acele dürüp yakmış, üstüste çektikten sonra, tıpkı Deli Derviş gibi, kasketinin altına koymuştu.

Kızlarla Emine öğretmeni çimerken yeni gözlemediği, çöktüğü yere alışık olduğu belliydi.

— Esefin öfkesi gene başına sıçradı: «Peki... Sonunu düşünmemek neyin nesi?... Bu işin sonundaki meşe sopasını? ..»

Kızlar iç gömlekleriyle gölün kıyısında oynaşıyorlardı. Emine öğretmen, kırmızı deniz giyimiyle kendini suya bırakmıştı. «Yüzgeçlik olur ama bu kadar mı olur?... Balık kaç para!...» Emine öğretmen gerçekten çok usta yüzücüydü. Gölün yemyeşil suyunda kırmızı mayosuyla masal kitabının peri kızından farksızdı. Azkalsın Esef bile, öğretmenini çimerken gözetlemenin ayıplığını unutup dalacaktı.

Molla cıgaradan ikinci dumanı aldı. Bir yandan v kızları gözlüyor, öte yandan, kendini yavaş yavaş esrar dalgasına bırakıyordu. «Ulan kahpeler..; Hele şunlara hele... Ak kazda leke var, şunların gövdesinde leke yok...» İçini çekerek yutkundu, «Av tüfeğini çekmeli... Yanaşıp "kıpranmayın" diye kükremeli... Birini önüne katmalı, sürmeli kuytuya, tüfeğin dipçiğini beline beline vuraraktan... » Yanında birinin belirdiğini anlayınca, burnunun ucunda kılıç vınlamış gibi irkildi:

— Hıı anaaa...

—Hüs bitmektesin! Hüs dedim... Esefin sesi , yılan ıslığı gibiydi: Ses yok! Düş önüme...

— Şart olsun bildiğin gibi değil...

— Düş dedim, sopa gelmekte ki...

Molla Hıdır el yordamıyla kasketini arıyordu,

Bulup kaldırınca, altındaki esrar cıgarasını hatırlayarak hemen örtmek istedi.

Esef atik davranmış, cıgaranın üstüne ayağını koymuştu.

Molla, suratını ağlar gibi buruşturarak aşağıdan yukarıya baktı:

— Ezdin nefesi Esef! Şu kadar para verdik.

— Hüs... Esef, cıgarayı aldı, cebine soktu:

Kalk hadi!...

—'"Bizim cıgara...

— Hele Müdür Be görsün ki, bakalım n'olur?...

Molla birden dehşete kapıldı:

— Aman Esef!... Amanı bilir misin!

— Hele şuna!... Yürü!

Esef ayağının burnuyla kabasına dokununca, Molla şapkası elinde, birkaç adım emekledi:

— Aman Esef!... Töbe olmaz. Müdür Bey duydu mu, hiç olmaz, oh

Esef!

Doğrulmuştu. Esef, parmağını ağzına götürerek sus işmarı verip doruğu gösterdi.

Molla Hıdır direnmeden yürüdü. Şapkasını kafasına koyup iki kere çevirmişti. «Gövdesi tıkızdı ama, belli ki koftu. Pis bir herifti bu Molla Hıdır; yemesi içmesi, gülmesi söylemesi, gezinmesi yatması pisti. Bir cıvıklık vardı ki üstünde, bakıp dururken adamın karnı bozulur.» Esef böyle düşünerek Molla'ya karıları gözetlediği için değil, böyle cıvık olduğu için öfkelendi. Doruğu aşıp Gölden duyulmayacak kadar uzaklaşmışlardı ki, Molla Hıdır, hiç göstermediği bir çeviklikle birden, «Al ulan namussuz!» diyerek şimşek gibi döndü. Esef aklıyla değil, içgüdüsüyle hem geri sıçramış, hem de sopayı aşağıdan yukarıya savurmuştu. Vınlayıp giden şeyin ince bir Giresun bıçağı olduğunu anlayınca bir an donakaldı. Korkuyla yavaş yavaş iki büklüm olan Molla'nın boynuna elinin keskinliğiyle vurdu, düşerken de sağ baldırına tekmeyi yetiştirdi.

Molla, kalkmak için debelenirken ağmalı bir sesle sövdü:

— Ulan kahpe avratlı Esef!

— Höst... Esef, doğrulmaya çalışan Molla'yı, diziyle sırtına vurarak yeniden düşürdü: Bir de bıçak çekersin he mi?

— N'oluyor arkadaş, kolay gele!

Esefle Molla, ürkerek sese döndüler.

Taşoluklu Yıldız, elleri arkasında duruyor, gördüğünü hiç beğenmemiş gibi, asık suratla bakıyordu.

Molla Hıdır yardım geldi sanarak birden umutlanmıştı. İki dizi üstünde, ellerini uzattı:

— Beni bitirdi bu Esef rezili Yıldız Ağa!

— Ne işin var senin burda?... Hastaydın ya hani?... «Sıtma bindirdi, karnımın barsağı koptu» demekte değil miydin? Esefe döndü: Sen nöbet yerini niçin bıraktın arkadaş!

Esef biraz dargın, biraz da meydan okur gibi, karşılık verdi:

— Sen neden bıraktın bakalım Taşoluklu?..

— Baktım, ardarda geçtiniz, «Nedir» dedim. Nedir?

Esef, suratını asarak Molla Hıdır'ı gösterdi:

— Kızları gözlerken tuttum bunu... Değirmene gitti önce...

— Değirmene mi? Hangi değirmene?

— Kaç değirmen var burda Taşoluklu?... Kara deyysun değirmene gitti bu rezil!...

— Ne işi varmış?

— Ne işi olduğunu bilemedin mi, kendi başına?... Elini cebine attı: Nah işi bu...

Yıldız uzatılan esrar cıgarası eziğini aldı. İlk bakışta bir şeye benzetemedi:

— Neymiş bu?... Cıgara değil mi?

— Cıgara ama, esrarlı cıgara... İzmaritin ucundaki zıvanayı görünce Yıldız'ın suratı karardı:

— Hani «yemin içti» dedindi, boşladıydı, bu pisi?...

— Ben yeminimdeyim oh Yıldız! Bu Esef beni sopaladı ki...

Esef susturdu:

— Dur bakalım, sopa sonranın işi... Daha başlamadık!

— Adamın üstüne arkadan gelmek yiğitlik değil!

— Hüs rezil... Alma yiğitliği ağzına... Yiğitlikte öğretmeni çimerken gözlemek var mı?

— O haltı da mı yedi yoksa Esef?

— Yedi ne demek... Yedi de öteye bile geçti. Fazladan bıçak da çekti bize... Az kaldı ki... Ulan namussuz, sen bizim buraların altın adını... Yeniden kızmıştı. Sıçrayıp yetişti, diz üstü oturan Molla'nın sırtına yeniden diziyle vurdu: Bakıra mı çıkaracaksın...

— Yıldız Ağa!.. Yiğitlik bu mudur? Beni bu rezil..

Yıldız araya girecek olunca Esef diklendi:

— Dur arkadaş!... Biz kendi rezilimizin terbiyesini veremez değiliz... Molla'nın ensesine koruyu inleten yaman bir tokat çekti: Nah bu, Yusuflu olduğun için... Bu, öğretmenimizi gözlediğinden... Bu da esrar içmene karşılık... Nah bu, yemin bozmanın cezası... Bu da bıçak çekmenin...

Esef, köylüsü Molla'ya iyi girişmişti. Her vuruşta düşürüyor, kalkmasını sabırla bekleyip yeniden vuruyordu:

— Ellerin kınla domuz Esef! Ulan Kadir'in Esef, alacağın olsun... Ulan ben bunu...

— Hüss... Hüs dedim, nah bu da Kadir'in Esef ten...

— Ulan kahpe dölü Esef!... Ulan peki, ya ben köye gidince... Bir tokat daha yiyip yere kapandı, kapanmasıyla, elini yüzüne atıp uvunmaya başladı: Gözüm... Vay gözüm!... Gözüm gitti, dümbük Esef!... Gözüüüm... Kahpe avratlı Esef!

Yıldız, vurmaya davranan Esefi tutup çekti. Molla'nın önüne çömelip gözünü örten yumruğu kaldırdı. Gözün altı, taşa değip biraz çizilmişti. Tuttuğu bileği hırsla itip kalktı:

— Yok bişey... Yeter bu dayak bu kez bu alçağa, Esef... Adamsa bu dayaktan sonra uslanır. Müdür Beye duyurmayalım bu işi... Gel örtelim burda...

— örtelim, dersin Yıldız! örtüp de biz bu rezili...

— örtelim... Ben bunu savunmakta değilim! Emine öğretmenden ayıp... Toprağımızın adamı bulunmuş... Ne denilmiştir, «Rezil utanmaz, sahibi utanır» denilmiştir.

Molla Hıdır çöktüğü yerde, uvunmayı kesip konuşulanları dinlemeye başlamıştı.

— Töbe çeksin!... Dinine imanına töbe çekmedikçe... Hayır, surda değnek atlamayınca hiç olmaz!

— Duydun ya, rezil Molla!... Bırak tilki uykusunu... Hadi töbe çekeceksin kitabın yazdığı gibi... Ayrıca, değnek atlayacaksın! Ensesinden tutup tavşan gibi kolayca kaldırdı: Dikil uzatma... Şamar gelir şaklayaraktan haaa!

Molla Hıdır, karıları bir daha gözlemeyeceğine, işten kaçmayacağına, esrar içmeyeceğine, Kara Derviş'in değirmene gitmeyeceğine tövbe etti.

Bundan sonra, Yıldız Ulak, Esefin elindeki sopayı alıp yere koydu.

— Hadi atla bakalım şunu Molla... Töbeyi bozmamak kavliyle...

Tövbeyi duraklamadan içen Molla değnek atlamaya gelince bir an ileri geri sallanmış, dilini dudaklarından geçirerek yutkunmaya başlamıştı, ötekiler

de değnek atlamanın ne kadar ağır bir yemin olduğunu bildiklerinden bu duraklamayı pek yadırgamadılar.

Molla'nın sallanması biraz daha uzayınca, Esef ürkek bir sesle gizli bir şey söylüyormuş gibi fısıldadı:

— Hadi!

Molla Hıdır, bir an katıldı, sonra kendini uçurumdan atıyormuş gibi, gözlerini kapatarak değneğin üstünden geçti. Yere çöküp ağlamasını beklediler. Bişey demeden, arkasına da bakmadan yürüdü meşeye karışıp kayboldu.

Değnek atlanırken soluklarını tutmuş olan delikanlılar birden hışırtıyla ciğerlerini boşaltmışlardı. Yıldız çömeldi, elini yemin değneğine çekinerek uzattı. Dokunmaya korkuyor gibiydi. Üstünden atlandığı için kutsallaşmış saydığı değneği çekinerek aldı. öper gibi yapıp başına götürdü. Sonra, «Allah bismillah» diyerek vargücüyle meşeliğe doğru fırlattı. Bu sırada Esef bıçağı bulup «Hele naamert» diye kuşağına sokmuştu.

Esef, kamp meydanında 4-6 nöbetini tutuyordu.

Tanyerini sabah öncesinin karanlığı kaplamış, hava biraz serinlemişti. Hiçbir şeyin sesi, hışırtısı duyulmuyordu.

Esef, kemiklerini kütürdeterek gerindi, ağzını alabildiğine açarak esnedi. Haftalardır sabahın al tısından gecenin yirmi ikisine kadar aralıksız koşup çabaladığından bitikti. Gündüzleri, kendini işe kaptırıp zorlarken, arada bir durup böyle gerindiği, Türkçesi, yıldığı sıralar, bu aralıksız yorgunluğa nasıl dayandığını anlayamıyordu. «Haklı şu namussuz Molla!.. Adam köyünde uğraşsa bu kadar, çoğa varmaz zengin olur. Nedir peki?.. » Elektrik fenerini gönülsüz gönülsüz çevirdi. Yemek yeri olarak kullanılan sayvanın yanına, sıralardan birine biraz oturmak için gelmişti. Şimdi, burada ne aradığını bulmak için kendini zorluyordu.

Kampın gemici fenerlerinden birkaçı büsbütün sönmüş, ötekiler de sönecek gibi fersizleşmişti. «Say ki askerdesin oğlum... Askerliğin boynuzu yok.. Nöbet-angarya... Angarya-nöbet...» Cıgara aradı. Yavaş yavaş dönerek

çadırlara baktı. Nöbeti yarılayıp yarılamadığını kestirmeye çalışarak yürüdü. «Değnek atladı bu itoğlu it bugün... Üstündeki esrarları atacağına yemin içti. Tutarm'ola?...» Nöbete kalktı kalkalı, Molla Hıdır'ın, üstündeki esrarları atıp atmadığını yoklamak istiyordu. Yattığı çadıra iki kere yönelmiş, ikisinde de girmemişti. «Atmadıysa, şart, ettim Müdür Beye dememiş olmaz. Dersem kovarlar bu rezili... Hiç bakmazlar.» Gene Molla Hıdır'ın yattığı çadıra yönelmişti. Ayaklarını sürüyerek yavaşladı. «Evet, rezil utanmaz, sahibi utanır...» Durup cıgarasını yaktı. Kibriti hemen söndürüp birkaç nefes çekti, ateşi avucunda sakladı. «Ya biz boşlayabildik mi, şu cenabeti, Müdür Bey bırakın demekteyken?... Kolay mı? Değil!» Gene, Molla'nın çadırına girmekten vazgeçti. Birkaç adım yürüdü. Birden kızdı. Cıgarayı yere atıp çiğnedi. Sonra eğilip izmariti aldı, cebine koydu. Müdür Beyin, yerden öteberiyi toplayıp çöp kutusuna attığını gördü göreli, yerleri kirletmekten çekiniyordu. «Adam olmanın yolu: Oturduğun yeri

batırmamak... Kendini tutkulardan kurtarmak... Tutkuların en kötüsü cıgara... Müdür Beyin lafı bunlar! Peki, neden boşlamamakta kendisi, tütünü?» Ürkek durdu: «Oğlum, o koca bir Müdür! Keyfi misin; kötü Esef?» Ayaklarını sürüyerek birkaç adım gitti, dönüp geldi, Molla Hıdır'ın çadırı önünde durdu. Elektrik fenerini yakıp içeriye tuttu. Nöbetçiler yerli yersiz yaktıklarından pilin gücü azalmış, ışığı apakken, kirli sarıya dönmüştü. Tutulan yeri sanki aydınlatmıyor, sarartıp lekeliyordu.

Feneri gezdirerek yatanlara baktı. Paso Ayvaz arkaüstü yatmış, kollarını iki yanına açmıştı. Soludukça, geniş göğsü körük gibi kalkıp iniyordu. Mehmet Uyar her zamanki gibi örtüyü kafasına çekmişti. Paşo'nun tersine, sanki soluklanmıyor, nefesini tutmuş, bir şey dinliyordu. Molla Hıdır'sa, yumruklarını göğsüne bastırmış, dizlerini karnına toplayıp dertop olmuştu. Uykusunda bile, yıldığı bir şeye karşı kendini savunmaya çabalıyor gibiydi. «İşten yıldı bu rezil... Dayanmaya dayanamaz ya, hele bakalım; 600 gram ekmek doyurmuyor bu domuzu... Esrar içen doymaz! İçen doymaz da içmeyen doyar mı? Esdüdünün zagonundan da bezdi!» Esef böyle düşünerek, Molla'nın ceketini bulmak için asılı giyimlere ışığı tuttu. Direkte üç pantolonla iki ceket vardı. «Tamam... Ceketi dürmüş bükmüş başının altına koymuş... Neden peki?... «Ayıptır» demedi miydi Nuri öğretmen?... O gün bu gündür, herkes asmakta değil mi giyimini?»

Bunları aklından geçirirken Esefin çocuk suratına, çok yaşamış, çok acı çekmiş insanların, her şeyi kötüye yoran, bağışlamaz sertliği gelmişti. «Hele domuuuz... Atamadı esrarları... Peki, ya ben seni... Evet, hakçası bizden günah gitti arkadaş... » Ayaklarının ucuna basarak yaklaşıp çömeldi. Yastığın altındaki ceketi, Molla'yı uyarmamak için, yavaş yavaş çekmeye başladı. Ceket geliyordu kolayca... Buna sevindi. «Değnek atlamakla sen oyun mu oynamaktasın domuuz... değnek atlamakla?... » Kolun yarısından sonra, ceket gelmezlenince şaşırdı. Biraz zorladı, zorlamayı uzatırsa rezil Molla'nın uyanacağını anlayıp durdu. Elinin üstüyle alnının terini sildi. Bunu yaparken fenerin ışığı çadırı çepçevre dolaşmıştı. «Neyi alıp verememekteyiz bu rezille biz?... Harmanımızı mı yaktı yahu?.. Top kâküllü yavuklumuzu mu sürüdü?» Artık uyanacağını hiç umursamadan ışığı Molla'ya tuttu. «Bugün attığımız köteği onursamadı. Neden? Bir adam esrara düştü mü onursuz olur da ondan...» Bunları düşünürken acıma değil, tiksinti duyuyordu. Kalkacağı zaman, Molla Hıdır'ın boynunda kara bir şey gözüne çarptı. Tahtabiti olduğunu anlayınca «Yesin domuzu» dediği halde, uyanacağına hiç aldırmakdan böceği hırsla ezdi.

Molla Hıdır tedirgin uyuyor olmalı ki, sıçrayıp elini boynuna atmıştı. Parmağına sıcak bir şey sürülünce uyku sersemliği hemen dağıldı:

— Sen misin Esef? Ne var? Bunu sorarken parmağını ışığa uzatmıştı. Kanı görünce dehşete kapıldı: Vurdun mu beni kahpe Esef?... Kan bu... Vurdun uykumuzda bizi öyle ya?...

Sesinde yalvarma, yakınış kızgınlık değil, önüne geçilemez olduğuna yüzde yüz inandığı bir işe boyun bükerek katlanış vardı.

Esefin yüreği, ilk defa acımayla burkuldu. Bunu belli etmemek için, öfkeli görünmeğe çalışarak çıkıştı:

— Tanıdın Mollaların kanını değil mi ossaat?...

Pis kokusundan bildin!

Molla Hıdır, bir parmağına, bir Esefin suratına bakıyor, söyleneni anlamaya çabalıyordu. Elini burnuna götürünce, Esefin umduğu gibi sevinmedi. Tersine suratını derin bir acı kapladı:

— Sağol Esef!... Sen bizim tahtabitimizi öldürmüşsün... Bizim aklımız nerede?... İçini çekti: Biz adam olmayız. Geçti bizden adamlık... Düşümde ne görmekteydim? Duymuş Emine öğretmen, çimerken gözlediğimizi... Suratımıza tükürmüş... Utandım ki, kurşunlasalar kanım akmaz!

Esef, bir an esrar işini açmayı geçirdi aklından, bunu önlemek istemiş gibi, dönüp hızla çıktı.

Fenerlerden yalnız biri yanıyordu. Keşiş Düzü, sanki, yassılaşmış, Bozkırın karanlığına karışmıştı. Kibrit sesinden Molla Hıdır'ın cıgara yaktığını anlayınca, tütün istedi canı... Cıgarayı ağzına koydu. Kibrit kalmamıştı. Boş kutuyu kızgınlıkla yere çaldı.

Bir an, Molla'dan ateş istemeyi düşündü. Sonra, susa boyunca ambar nöbetini Taşoluk'tan ökkeş'in tuttuğu aklına gelince o yana doğru yürüdü.

Molla'nın Hıdır dizlerini göğsüne toplayıp yatağın içine oturmuş, cıgara içerek dışardaki karanlığa bakıyordu. Yanında yatan Mehmet Uyar'ı, ya da Kürtoğlu Paso Ayvaz'ı, öldürüp öldürmemeyi tasarlıyor,, muş gibi, suratına ürkütücü bir donukluk gelmişti. Cıgarayı esrar içer gibi çekiyor, dumanı dayanabildiği kadar ciğerlerinde tutup geceyi dinliyordu.

Müdür Halim Akın'dan alındığı belli bir özentiyle cıgarasını tazeledi. İzmariti bastırırken ceketinin toprakta duran kolunu gördü. Gözlerindeki dalgınlık hemen dağıldı. Telâşla davrandı, elini iç cebi, ne sokup bir deste parayla bir küçük paket çıkardı. Birden irkilip çadırın kapısına döndü. Bir zaman öylece durup dışarıya kulak verdi. Üst üste dudaklarını yalıyor, üst üste yutkunuyordu. Tuttuğu şeyin para destesi olduğunu görünce, gerçekten şaşırdı. Parayı yatağa bırakıp paketi açtı. Biraz yer değiştirerek fenerin ölgün ışığında esrar parçalarını avucuna koydu. Yalanması hızlanmış, suratına aç hayvanların kıyıcılığı gelmişti. Mehmet Uyar anlaşılmaz bir r şeyler sayıklayınca, ürkerek sindi, Pusuya düşmüş de dört yanından kurşun atılıyormuş gibi, kafasını kısarak iyi yana bakıyor, gözleri fıldır fıldır dönüyordu

Yavaş yavaş kalktı, bakışlarını arkadaşlarından ayırmaksızın el yordamıyle acele giyindi. Kunduralarını ayağına geçirdi, bağlayacakken vazgeçip çıkarttı. Esrar paketiyle parayı yan cebine soktu, emekleyerek kapıya gitti,

dışarısını kolladı, çıkarken döndü Bu haliyle, korkaklıklarından başka savunma araçları olmayan, ama gene de yalnız et yiyen küçük yırtıcılara benziyordu. Hep emekleyerek direğin yanma geldi. Asılı elbiselerde bulduğu paraları, mendilleri, cıgara paketlerini, her şeyi ne olduklarına aldırmadan, ceplerine sokuşturup çadırdan çıktı. Fundalığa yönelmişken durup bir şeyler tasarladı.

Yıldız Ulak, saati bir haftadır, geceleri nöbet tahtasına asıyordu. Kararlı adımlarla gidip aldı. Fener ışığına tuttu, hatif bir beğeni ıslığı çekti. Birden «Hıhhh» diye sıçradı. Çöllo baldırına yüzünü sürmüştü. «Höst ulan! ödümü çatlattın namussuz!» diye bir tekme savurdu. Hayvan şaşkın gerileyince saati kulağına götürdü: «Pavlika canım! İskilip'in un pavlikası mübarek!» Koluna takmağa çalışarak yürüdü. Çöllo'nun arkasından geldiğini sezince durdu: «Belâ mısın ulan! Bir pala bıçağı olmalı... Kamına yallah etmeliyim ki, senin!» diyerek taş bulmak için döneledi.

Çöllo art ayakları üstüne oturmuş, olup bitenlere akıl edirmeğe çalışıyordu.

Molla Hıdır koca bir taşla doğrulduğu zaman Keşiş Düzü'ne çıkan yoldan ayak sesleri duyuldu. Çöllo hemen döndü, başını kaldırıp havayı kokladı, sevinçle atıldı.

Molla Hıdır Esefin geldiğini anlamış, ne yapacağını şaşırmıştı. Saklanacak bir yer arayarak çevresine umutsuz umutsuz baktı.

Çöllo kesik kesik havlıyor, bu havlamalar esintisiz yaz gecesini top gibi sarsıyordu.

Molla Hıdır, boş olduğunu bildiği halde, revir çadırını sinerek geçti. Doğrulup koşacağı zaman katıldı: «Gidip bakarsa... Bulamazsa yerinde saati, vay başıma!» Saati çıkarıp atmaktan başka çıkar yol kalmadığına inanarak kayışı çözmek için çömeldi. Hırıl hırıl soluyor, parmakları titrediğinden tokayı bir türlü açamıyordu. «Ulan kayış gibi... Ulan hay Allah!» Ne kadar

Yorgun olduğunu birden anlamış, dizlerinin gövdesini taşıyamayacağı korkusu birden yüreğini kavramıştı.

Kampana işini gören ray parçası gecenin sessizliğini inleterek çalmaya başlayınca vargücüyle zorlatarak kendisini çömelimden kurtardı, iki büklüm koştu. Fundalığa gireceği sırada, bir şeye takılarak yüzükoyun yere kapandı. Kalkmak için debelenirken ağlamaklı bir sesle, «Ulan Esef! Ulan ben seni... Ulan hemşerilik böyle mi?» diye söyleniyordu.

Fundalığa girdiği zaman kamp ayaklanmıştı.

Masanın üstünde para destesi, Yıldız'ın kol saati, öteki çocukların ceplerinden alınan öteberi, bunların biraz açığında da, esrar parçaları vardı. Molla Hıdır öğrencilerin meydana getirdiği yarım yuvarlağın ortasında, tek başına duruyordu.

Müdür Halim Akın, Emine'yi sağına, Nuri'yle Cemal'i soluna almıştı. Kendi yanlışıyla yenilmiş bu yenilgiyle başkalarına büyük zararlar vermiş gibi, suratı acılı, utangaç, sesi dargındı:

— Bu kadar parayı nerde bulduğunu sorduk. «Geçen yıl Zeynel Ağaya tiftik sattı anam, alacağımız kaldıydı. Geçen gün gittim aldım» dedi. Kamptan kıymetli bir tüfeğin kaybolduğunu biliyorsunuz. Bu kayboluş, hepimizi hırsızlık lekesi altında tutuyordu. Bence, bu iş aydınlığa çıkmıştır. Tüfeğin sahibi Cemal Avşar öğretmeniniz, Emine öğretmenin ricasıyla bu işin üstünde durulmasını istemediği için, araştırmayı derinleştirmedik, bu paranın tiftik alacağı olduğuna inanmış göründük. Bu kadar parası olan biri, giderken çadır arkadaşlarının cebindeki ufaklıkları da alıyor. Kampın biricik saatini de götürmekten çekinmiyor.,Bu davranış düne kadar arkadaşımız olan bir insanın nerelere kadar alçalabileceğini ortaya koymaktadır. Bence Hıdır Molla'yı bu duruma düşüren, esrar içmek gibi kötü tutkusudur. Emine öğretmeniniz bu toplantıyı yapalım, istemedi. Eğer çıkarını bulsaydım, ben de buraya getirmezdim. Ama sizin de isteyerek, istemeyerek bulaşabileceğiniz bir kötülüğü önünüze sermemek olmazdı, öğretim kurulunuz, Hıdır Molla'yı aramızdan uzaklaştırmaya oy birliğiyle karar verdi. Şunu da bilin ki Hıdır zaten enstitüye gelmek istemiyormuş. Bunu kendisi açıkça söyledi. Amcası zorlamış, köyde kopukluk yapıyor, diye... Üstünde esrar bulundurma suçundan koğuşturma yaptırmayı gerekli görmedim. Şu dakikadan sonra Hıdır Molla artık arkadaşımız değildir. Alacağı, vereceği olan var mı?

Böyle bir soru beklemeyen çocuklar bir an karşılık vermediler. Sonra, aralıklı aralıklı bağırdılar:

— Yok...

— Hayır...

— Hayır...

— Yok.

Müdür, Cemal Avşar'a eliyle işarşt etti. Cemal ayakları dibindeki çamaşır torbasını alıp yürüdü. Molla Hıdır'ın yanına gelince sıranın başında duran Yıldız'la Esefi çağırdı:

— Aç şunu Yıldız!..

Yıldız çömelip torbanın ağzını çözdü.

— Çıkar ceketiyle kasketini...

Yıldız istenenleri uzattı.

— Bağla ağzını... Hadi Esef, enstitümüzün kasketini, al şunun başından... Ceketini de soyunsun!...

Esef kasketi aldı. Molla Hıdır, Cemal Avşar'ın dediklerini sanki duymamıştı. Dimdik duruyor, dimdik ileriye bakıyordu. Nuri öğretmen, marş söylerken ağlayan Molla'nın şimdi neden ağlamadığına şaştı.

Esef, derin sessizliği bozmamak için, «Ceketi çıkar» diye fısıldadı:

Molla, söyleneni duraklamadan yaptı. Yıldızın uzattığı eski ceketini de, hep öyle uykuda gezer gibi giydi. Şaşılacak kadar yamalı, şaşılacak kadar yağlı kasketi başına koyulunca, birden dünyada enstitülerin varlığından bile habersiz herhangi bir köylü çocuğu oluvermiş, bu değişmeyi, belki de ayakları çıplak olduğu, için Müdürün geri almak istemediği enstitütün golf pantolonu bile bozamamıştı.

Cemal Avşar, para destesini Yıldız'ın açık tuttuğu torbaya attı:

— Ver gitsin! Defolsun!...

Molla Hıdır, torbayı çok ağır bir şeymiş gibi omuzlayıp yürüdü. Hazırol'da duran çocuklar, gövdelerini değil sadece başlarını çevirerek Keşiş Düzü'nü Susâya bağlayan yolda, yavaş yavaş inip kaybolana kadar Molla Hıdır'ın ardından baktılar.

önlerinde iri bir hayvan kesiliyormuş da, seyre zorlanıyorlarmış gibi, Müdürle öğretmenlerin yüzlerinde kan kalmamıştı.

Emine Güleç, yanına çömelip yüzüne ürküntüyle bakan Yanığın Sultan'a gülerek sordu:

— Demek son umudu bu İncirlerde mi senin Derviş'in?

— Töbe çek aman Emin'anım! Oyun olmaz bu rezilin tılsımlarıyla...

— Tutar mı şıp diye!... Emine kucağında duran kâğıttan bir kuru incir aldı. Yanakları biraz pembeleşmiş, solukları sıklaşmıştı. Böyle şeylere, saçmalığını bildiği halde inanıyordu. İnciri güneşe kaldırdı. Gözleri iştahla süzülmüştü. Boğuklaşan bir sesle sordu: Şunu şimdi, atıversem ağzıma, yanmağa mı başlarmışım!... Böyle mi dediydi Şevket'in küçük karısı?

— Böyle dedi... Yemesiyle aklı sıçramış... Durası kalmamış... Bırak oh Emin'anım! Tekin değil bu namussuz Kara Derviş!... Gelirken şunları atıverecektim ya, zorlu yemin içirdi dümbük! «kamın yırtılır» dedi, «sevdiğine kavuşmazsın kıyamete kadar» dedi, kavuşsan da boş! Açlığın artar eksilmez, doyamazsın, Muradına eremezsin» dedi. Vazgeç oh Emin' anım, yemin yerini buldu. At şunları, bırak!

— Yemezsem yeminin yerini bulamaz ki... «Yedi, gözümün önünde hepsini» demeyecek misin?

Emine, inciri evirip çevirdi. Daha yemeden Derviş'in kendisine karşı duyduğu vahşî isteğin ürkütücü etkisinden bir türlü kurtulamıyordu.

— Dur aman!... Etme oh Emin'anım!

Emine, Sultan'la eğlenmek için inciri ağzına götürür gibi yapmıştı. Elini öylece tutarak sordu:

— Şevket'in küçük karısı, gün ışımadan mı koşmuş değirmene?... Hiç utanmamış mı?

— Aklı başında olmayınca nasıl utansın!

— Ne demiş adama? «İşte geldim, buyur» mu demiş?

— Yok... Şarap içerekten beklemekteymiş Kara Düşman, sabah sabah... Demek bilmekte geleceğini ki, beklemekte... Gülmüş kahpeyi görmesiyle... «Geldin ya, neden er gelmedin?» demiş, «Dördünü yemedin incirlerin çünkü... Yeseydin sabahı beklemez, gece gelirdin» demiş...

— Gerçek mi yemediği?

— Gerçek ki nasıl...

— Sora?

— Sorası, aç kurdun kuzuya dalması gibi dalmış... Çalmış karıyı döşeğe... Ezmiş yoğurmuş ki, soluğunu tüketmecesine... Kemiklerini kırmış kırmış, yeniden sağaltmış... öldürmüş öldürmüş, diriltmiş, gerisin geri... «Eğlen oh Kara Derviş, yüreğim tükendi, sende yok mu diniman?» diyerek yalvarmış ki, gâvur dayanmaz. Karı dedi ki, «Yedi etimi kuduz it gibi, kurban olduğum» dedi. «Bırakmadı bayıltmayınca... Başka herif bana haram bundan böyle» deyip yemin içti.

— Varmış ya başkasına?

— Gönlüyle değil... Kara Domuzun zorlamasıyla... Alan da Derviş çünkü...

— Gene buluşuyorlar mı?

— İştahı çekince, «Pırtımı yıkasın, ekmeğimi yuğursun» diyerek herifinden istemekte, açlığını bastırıp salmakta... Emine dalmıştı. İnciri farkına varmadan ağzına götürünce, Sultan soluğunu keserek bir an bekledi, sonra

yarım ağız yalvardı: Dur bırak oh Emin'anım, oyun olmaz okunmuş çerezle... At şu pisleri...

Böyle diyordu ama, bir yandan da, «yedirdim» diye ettiği yalan yeminlerin korkusundan kurtulmak için, Emine'nîn bunları gönlüyle yemesini istemiyor değildi. Açıkça söylediğinden, günaha da girmeyecekti.

Emine incire, Sultan Emine'nin yüzüne bakıyordu. «Kara Derviş'in erkeklik gücünü, neden sormakta, inceden inceye?... Kitaba yazacakmış... Pöh... Kitaba yazacak şey kalmadı mı? Gizlemekte ama, belli bişey, oynakça az biraz, Ankara'nın bu öğretmen Emine Hanımı... Kara Derviş'e bakarsan yollu... Göllerde çimmeleri de kızgınlığından... Essahmı, Hey Allah, bunun verimkârlığı?... Şehir yerinin okumuş öğretmenini de yakar mı, bizim Kara Dermişimiz, soluğu gücüyle, avanak köylü karıları gibi

Sultan'ın aklından geçirdiklerini doğrulamak 'istemişçesine, Emine derin derin içini çekti, yalanıp yutkundu.

Kadınlar dalgınlıktan silkinip ayak sesine döndüler.

Esef koşarak geldi:

— öğretmenim...

Emine elindeki inciri, bir garip gülümsemeyle uzattı:

— Al bakalım, Esef, atıver ağzına...

— Sağol öğretmenim... İnciri alıp soluk soluğa konuştu: Bir yaylı sardı bizim yokuşa öğretmenim...

— Nasıl yaylı?

— Biz yaylı deriz... Bildiğin atarabası...

— Kim var içinde? Kaç kişi? Köylü mü, kentli mi?

—Bir kişi öğretmenim, memurdan bir herif... Seçemedim uzaktan...

— Hani «Herif» demeyecektik Esef!

—Denilmeyecekti öğretmenim!

— İyi. Git anla bakalım, kimmiş, haber getir. Emine Güleç, Yanığın Sultan'a döndü: Unutmadan sorayım! Ne kadar oldu süt, yoğurt borcum? Sultan, yalandan somurttu:

— Borç da neymiş?

— Küserim dedim!... Söylemezsen bir daha almam!

—Seni içim sevdi Emine Hanım!... Yiğit Osmanlı olduğundan sevdi

içim...

— Borcumuzu Murat eğitmene yazdırıp getirmezsen bir dahaki sefere. Beni sevdiğine inanmam!... Tuzsuz yağ bitiyor ama

almayacağım, hesabı görmeyince... Hesabı getirmezsen, yemin ettim, hiç bir şey almıyorum!...

—Hesap kolay Emine hanım! Bende sağmal ;kömüş yok, ne fayda!... Rahmetli babamın zamanı f,olmalıydı ki... Ne desem boş!...

— Getirdiğin ne devlet, dağ başına... Bunca yolu tepip... Önlerinden geçen bir öğrenciyi çağırıp yoğurt bakracıyla süt kabını gösterdi: Şunları götür, Hanım Kuzu'ya ver! Yoğurdun ağzını açık bırakmasın! Kaynatsın hemen sütü... Sultan gitmek için kalktı:

— Ben geçerken bırakırım! Sağlıkla Emine Hanım!

— Güle güle Sultan Hanım!...

İkisi birden çıngırak sesine döndüler.

Sıska beygirler yokuşta büsbütün ezilmesinler diye arabacı arabayı yandan itiyordu.

Emine öğretmen, gözlerini kısarak daldı. Ne zaman yaylı görse, subay amcasını hatırlıyordu. «Atarsın şilteyi, geçersin dirsek keyfine... İçkiciysen açarsın hasırlıyı... yakarsın çubuğu... Filintayı uzatırsın yanına... Gel keyfim gel, diye küçük kahkahalar atardı, rahmetli!»

Yaylıdan el sallayana, aklı uzak geçmişte, gözlerini kırpıştırarak tanımadan karşılık verdi.

— Merhaba Emin'anım!...

— Oooo merhaba Şefik Bey... Hangi rüzgâr attı sizi?...

Müfettiş Şefik Ertem, arabadan inip elini uzattı:

— Niçin efendim?.. Söz vermiş değil miyim Tosya'da o gece?...

— Vermiştiniz ya...

— «Müfettiş sözüdür» deyip inanmadınız, galiba... Çevresine baktı: Yamanmış sizin kamp.. Bundan sonra «Askerlik etmedim» diyemezsiniz Nerde bizimki?

— Halim Bey mi? Su borularını düzeltiyor. Tam vaktinde geldiniz, yakında su bayramımız var.

— Bir su bayramı eksikti Hocanım, bu bayram bolluğunda... Bunca sudan bayram elvermiyor mu Halimcime?

— Keşke bütün bayramlar böyle olsa... Su getiriyoruz buraya... Ayrıca o gün Enstitünün adı asılacak, ilk defa bayrak çekilecek direğine törenle

— Bayram çekilmedi mi şimdiye kadar?...

— Hayır! Halim Beyin kanunu: Enstitü, övünülecek bir iş yapmadan bayrak çekemez. Emine öğretmen birden davrandı: Buyurun! Geldiğinize sevindim de, şaşkına döndüm. Oturun! Hayır valla olmaz. İskemleye geçeceksiniz.

Şefik Ertem oturdu. Cıgara çıkardı. Emine Güleç, Sultan'ın getirdiği okunmuş incirleri gülümseyerek Şefik Ertem'e uzattı:

— Buyurun!

Şefik Ertem bir incir alıp Emine'yi dost bakışlarla süzdü:

— İyi gördüm... Yaramış kamp yaşayışı... Biraz yanmışsınız...

— Bilmem ki... Evet, iyiyim, çok iyiyiz. Çocuklar da bizi korkutacak kadar hastalanmadılar... Bir elinde küçük bavul, ötekinde taşınır yazı makinesiyle yaklaşıp soruşturucu bakışlarla yüzüne bakan Esefe döndü: Nedir?... Beyefendinin eşyaları mı? Götür Müdür Beyin çadırına bırak. Dikkat et, düşürme... Şefik Ertem'e sordu: Günü birliğine gelmediniz ya inşallah... öyle de olsa, gelmek elinizde ama, gitmek değil...

— Valla bilmem! Ilgaz'da birkaç iş var. Yorulmuşum da... Biraz kır havası alayım, dedim. Türkçesi, özledim sizleri... Çevresine baktı: İyiymiş burası... Evet, yarın giderim. Emine'nin elini bakışlarıyla göstererek gülümsedi: Nerde nişan yüzüğü? Emine biraz sıkıldı. Sonra başını güvenle kaldırdı:

— Nasıl duydunuz? Ne zaman?

— Söylemedi mi Cemal Avşar? Yüzük yaptırmaya geldiğinde karşılaştık Tosya'da... Çok sevindiğimi, mutluluklar dilediğimi, söylemedi demek!...

Bu sırada arabacı gelip izin isteyince Emine atıldı:

— Olur mu? Yemek yersin... Atlar biraz dinlenir!

Şefik Ertem güldü:

— Ben de söyledim ama istemedi. Geçtiğimiz köyde karısının hısımları varmış... Biz erkekler, bilmem bilir misiniz, kadın yönü hısımlara saygı göstermemezlik edemeyiz

Şefik Bey arabacıya para vermek için uzaklaşınca Emine öğretmen, elleri göbeğinde merakla bakan Esefi çağırdı:

— Koş Hanım'a söyle, kahve pişirsin. Bir dakika... Şefik Ertem'e seslendi: Nasıl olsun kahveniz Beyefendi?

— Kahve mi? 1943 yılı... Dağ başında?... Hay siz çok yaşayın!... Gördün mü, Süleyman ağa, ben demedim mi, «Emine Hocanım, yaratır kahveyi... »

Esef kaşla göz arası merakla sordu:

— Gelirken cipe aldığımız Müfettiş Bey değil mi öğretmenim? Adı

neydi?

— Aferin Esef unutmamışsın! Müfettiş... Adı Şefik Ertem! Nedir müfettiş bilir misin? Denetçi nedir?

— Bilinmez mi?... Müfettiş... Abovw...

Esefin çektiği «Abov» ürküntüden değil, şakadandı. Hanım'a kahve söylemek, bir de, kampa müfettiş geldiğini yaymak için fırlayınca Emine arkasından seslendi:

— Dursana! Kahvenin nasıl olacağını öğrenmeden nereye?

Esef, topaç gibi döndü:

— öyle ya öğretmenim... Nasıl içer Müfettiş kısmı kahveyi?

Bu soruyu yaklaşan Şefik Ertem de duymuştu. Güldü:

— Müfettiş kısmı, büyük adam olduğundan, arkadaş, kahveyi, istesin istemesin şekerli içer. Oturmadan Esefi yokuşta kaybolana kadar seyretti: Adı ne bunun?

— Esef! Hani cipte bizimle beraberdi... Ateş gibi... Hepsi de ateş gibi

ya...

— Hepsi de evet... Ara sıra hatırladım tezinizin konusunu... N'aaptınız? ilerledi mi epeyce?... Zorluk çıkardı mı zaman zaman?...

— Bilmem... Emine, Şefik Ertem'in teziyle ilgilenmesine hem sevinmiş, hem üzülmüştü: Hiç çalışamadım Şefik Bey... Tosya'daki

konuşmalardan... Daha doğrusu, cipte başlayan konuşmalardan sonra, aklım karıştı iyice... Ankara'dan çıkarken her şey hazır sanıyordum. Aradığım her şeyi, Anadolu insanında hiç ayrıntısız, eksiksiz bulacağıma emindim!...

— Bulamadınız mı? Acayip!

— Bulamadım değil, arayacağım şeye güvenim kalmadı. Ne demiştiniz? «Çekirdeği olsa, Bozkır hiç yeşermez mi?» dediniz! Burda, Bozkırın karşısında bu söz büsbütün korkunçlaştı. Şaşırttı beni...

Şefik Ertem, cıgara yakarak bekledi. Emine'nin daldığını görünce güler gibi, içini çekti:

— O gün, bu sözü, gelişigüzel söylemişim, laf arası... Daha önce üstünde durmuş değildim hiç... Çekirdeğin yeşerme zorunluğuyla Bozkırın çoraklığı arasındaki çelişkiden çıkıvermiş bir... Paradoks... Ama sonra, ben de düşünmeye başladım zaman zaman...

Emine öğretmen dalgınlıktan kurtulup ilgiyle sordu:

— Neye vardınız?... Buldunuz mu çıkarını?...

— Valla, çıkarını aramadım ben... öyle parça parça... Bölük pörçük bir şeyler... Biribiriyle ilintisiz gibi... Bulanık... Ama gene de ilgi çekici... Durun bakalım, toparlayabilecek miyim?... Evet, «Çekirdeği olsa yeşerirdi bozkır» dedik. Bu sözle, «Bozkırdaki çekirdek hiç yok» inancına gidebilir miyiz?

— Çekirdeği «insan» anlamına kullandığımız için...

— Gidemeyiz, değil mi? Bozkırda elbet var çekirdek ama, yaşama kanunları başka... Bütün sağlam çekirdeklerin şaşmaz kanunu:

YEŞERMEKTİR. Çürükse yeşermez, yeşermezse çürür. Bozkırdaki bizim çekirdeğin sağlamlığı, YEŞERMEMEYE doğru işlemesin?

— Anlamadım...

— Evet, anlaşılır gibi değil... İnanılmaz bir şey... Yeşermedikçe sağlam bir çekirdek... Canlı olarak varolması hiç yeşermemesine bağlanmış... Savunması yeşermemek... Çünkü denemiş bin yıldır, yeşermesini önlemek için pusuda bekleyen güçler var. Bu güçler akıl almaz bir kıyıcılıkla en umutlu filizleri hemen ezer, tomurcuklanmaya yeltenen bütün kökleri imansızca söker. Çünkü onun da varoluşu, rahat yaşaması, bozkırdaki çekirdeğin yeşerip serpilmemesine bağlıdır. «Biz bize benzeriz» sözünün kaynağı bu TERS gerçek... Atasözlerimizi tararsak, tarihimizdeki olayların temel gerçeklerine inersek, yalnız Batıya değil, Doğudaki Araba, Aceme de pek uymayan garip özellikler buluruz. «Bozkırdaki çekirdek, yaşamasını YEŞERMEMEYE bağlamış» dedik. Yeşermek ortaya çıkmaktır. Bizimki kaçıyor, saklanıyor! Dünyanın her yerinde yiğitliğin biricik şartı DİRENMEKTİR. Bizde «Yiğitliğin on şartı var: Dokuzu kaçmak, biri hiç görünmemek...» Anadolu insanının MAL'la, hatta CAN'la olan tarihsel ilintisini, bu açıdan değerlendirmeli... Pasiftir Anadolu insanı... Yiğitlenilecek yerde kaçan, becerebilirse hatta hiç görünmeyen adam, niçin çok çalışsın, neden biriktirsin? Allahın malı olan topraklarda uğraşıyor binlerce yıldır, kiracı olarak... Ne demiş Frenk atasözü? «Toprağın varsa savaşın var» demiş... Toprağı yok ki savaşı olsun...

— Tapulu değil mi toprakları?...

— Tapu... Güneyi: Dere... Kuzeyi: Panayot veledi Yovan tarlası, Doğusu: Yol... Batısı Kara ağaç... Al sana tapu... Kafa kâğıdının bir adı da «Hamidiye kâğıdı» olan, yani kimlik kâğıdı Sultan Hamit zamanında çıkan, soyadını, ancak, on yıl önce, kanun zoruyla seçen insan, kendinin sahibi değil ki malının sahibi olduğuna inansın. Neden daha çok çalışsın da, biriktirmeye uğraşsın? Cıgarasını içerek biraz düşündü: Bozkırdaki Çekirdek, yeşerirse ya kopuyor Bozkırdan, ya da eziliyor. Böylece, Bozkırın, Bozkır kalmasına çıkıyor, sonuç... Anladınız mı, neden ciddîye almıyorum, esdüdüleri?... Sağ elinde cezve, sol elinde tepsiyle yaklaşan Esefe bakıp içini çekti: Evet, zora çattı teziniz, Emine Hocanım... Allah yardımcınız olsun!...

Esef fincanları doldurdu:

— Su getireyim mi öğretmenim?

Emine öğretmen, Şefik Ertem'e dalgın baktı:

— İster misiniz?

— Hayır!

— İstemiyorlar! Şefik Ertem, Esefi biraz süzdü:

— Bekir Ozan'ın köyünden misin Esef?

— Hayır!

— Rahmetlinin köpeğini hâlâ hükümatımızın karavanasıyla mı besliyorsunuz?

Esef, Çöllo'yu Emine öğretmen anlatmıştır diye düşünerek bu soruya hiç şaşırmamıştı. Sırıttı:

— Beslemekteyiz sayende Müfettiş Bey...

— Müdür Beye uçurdun mu «Müfettiş geldi» haberini?

— Uçurduk sayende...

— Kahveyi de böyle becerdinse...

— Kahveyi biz pişirmedik, Hanım pişirdi. Şefik Ertem, Emine öğretmene döndü:

— Hanım dediği kim?

— öğrencilerden biri... Adı: Hanım! Emine öğretmen, Şefik Ertem'in, Çöllo'dan laf etmesine dalmıştı. «Çöllo'yu nereden biliyor? Cemal mı anlattı acaba?... »

— Dört gün önce kovulan çocuk, Esefin köyünden mi?

— Kovulan mı? Emine öğretmen dalgınlıktan kurtulmak için gözlerini kırpıştırdı: Evet! Esefin köyünden! Şefik Ertem'in bir şeyler soruşturmaya

geldiğini artık anlamıştı. Birden toplandı, belli belirsiz donuklaştı: Çağırtalım mı Halim Beyi?

— Evet... Bir şey soracaktı. Ayak seslerini duyarak döndü, Müdür Halim Akın'ı görünce hemen kalktı: Merhaba aydın geleceklerin yiğit

akıncısı...

— Merhaba!... Karanlık geçmişlerin yılgın uyuklayanı!

— Arslan gibisin!... Kucaklaştılar. Emine Hanım gibi, sen de inanmadındı geleceğime değil mi?

Emine, biraz somurtkan araya girdi:

— İnanmamakta haksız mıymışım?... Bizi özlediklerinden gelmemişler Müdürüm, soruşturmaya gelmişler. Yani Müfettiş olarak...

Müdür Halim Akın gibi, Şefik Ertem de bu söze hiç aldırmadı. Halim'in bileklerini bırakmadan gülümseyerek konuştu:

— Soruşturmayı sever Halim!... Bakanlığa içini en iyi böyle döker!... Mademki, Emine Hanım foyamı meydana çıkardı Halimcim, şu kahveyi içer içmez, çok büyük cinayetlerden zanlı olarak, sorguya çekileceğini bil!

— Sen de kahvenin rüşvet olduğunu unutma!

— Tamam... Emine'ye göz kırptı: Kahvenin rüşvet olduğunu söyleyebilirdiniz... İçip içmemeyi düşünürdüm!

Halim Akın sözünü kesti:

— Maskaralığı sorgu sırasında yaparsın! Kitap getirdin mi, sen ondan haber ver!...

— Getirdim ama, bilmem seveceğin bir şey çıkar mı?...

— Tek perdelik piyesleri soruyorum!

— Getirdim elime geçenleri...

Halim, Müfettiş Şefik Ertemin kahve içmesini ayakta bekledi.

Müdür çadırına doğru kol kola, gülüşerek yürüdüler.

Müfettiş Şefik Ertem, görevi gereğince soracaklarını sormuş, notlarını tamamlamıştı. Dosyayı kapattı:

— Bu kez, Halimcim, asılmaktan kurtuldun umarım. İnşallah, gelecek sefere sallandırmak mümkün olur. Vatan kaygısıyla uyku uyuyamayan şanlı curnalcılarımızın desteğiyle defterini düreriz.

— İnşallah!... Bunca yıldır içindeyim bu işlerin, aklım ermedi gitti. Curnalcılıktan bişey kazanmış yoktur. Neden direnirler? Yaratılıştan mı kötü hepsi? Sonradan mı böyle olur insan? Neden, nasıl olur? Aylaklıktan, derim kimi zaman, ülküsüzlükten, derim. Yaranmak içinse kime yaranacaklar bu sıra? Yürüyor bu iş... Hiç kimse çıkamaz önüne... Durdurmaya gücü yetmez hiç kimsenin...

— Emin misin? Düşündün mü her yönünü?

Halim Akın, arkadaşının sesini beğenmemişti. Araştıran bakışlarla

baktı:

— Ne demek? Düşündüm elbet... Eminim yüzde yüz...

— Nerden geliyor bu güven?...

— Yürüyor bu iş, dedim ya... Yürüyor.. Herkese, hepinize rağmen... Yeni yeni enstitüler açılıyor, daha da açılacak... Rayına girdi bikez.

— Sanmam!... Çok değişti Bakanlık... Birden değişti. Bilirsin, bu enstitüleri hiç umursamadım, başından beri ben... Bakanlıkta, benim gibi düşünenler, her zaman çoğunluktaydı. Direndik ara sıra... Ama, bu seferki öyle değil...

Halim Akın, hemen telâşlandı:

— Millî Şef yitirdi mi umudunu sakın?

— Hayır, sanmam! Millî Şef, Vekil, Genel Müdür eskisi gibi... Hatta, başarılı sonuçlar alındığı için, bir bakıma, daha da umutlular...

Halim Akın, telâşlandığı hızda keyiflendi:

— Ben de bişey var diye korktum. Onlar umutluysa, geri kalan molozlara boş ver!

— Veremem. Moloz işi değil yeni durum. Bir yerlerden bir şeyler esiyor. Aslını sezemedim ama, var bişey...

— Ne gibi?

— Kıyasıya yüklenecekler sizin enstitülere... Hazırlanıyorlar. Nerden, nasıl bilmem.

— Hiç bir halt edemezler.

— Birdenbire ihbarlar başladı bütün enstitülerden... «İhbara geç» borusu çalınmışçasına... Çantasından bir dosya alıp açtı: ilgilenirsin diye, birkaç örnek getirdim. Al işte, suç delili olarak rapor edilen bir şiir: «Dostu dost biliriz Düşmanı düşman Ve açıktır her zaman Kapımız ardına kadar Dostlara Olmuşu dost ağzına elmanın Hamı düşman başına...»

Halim, «Şaka ettim» söz'ünü bekleyerek bir zaman gözlerini kırpıştırdı, sonra yavaşça, biraz ürkek sordu:

— Ne var bunda? Ne demek bu? Anlaşılır gibi değil..

— Evet... Bir örnek daha: «Bir şarkı uçuralım Dörtnala olsun.»

Arkası gelmeyince Halim Akın, şaşabileceğinin en son boğumuna kadar şaştı:

— Sora?

— Sorası bu...

— Niçin tehlikeli oluyor bu söz? Şarkı mı yasak, hızlanmak mı?

— Saçma oluşu daha tehlikeli gelmiyor mu sana? Şimdi buna bak: «Şu benzi güz elması gibi renkli Lâcivert ceketli sevimli çocuk Neden böyle de Bu saz benizli yalınayak, başıkabak çocuk öyle değil?»

— Tamam!... Buna aklım yattı. İspiyona göre, saz benizli çocuk, elma yanaklı olursa düzenimiz bozulacak... Kıyamet kopacak... Hay Allah belâlarını versin... Deli saçması bunlar... Bizi bunlarla yıkmayı umuyorlarsa çok bekler bu namussuz takımı... Bizim Esefin dediği gibi «Çok ki ne kadar... » Bütün memleketi tımarhane mi sanıyor teresler?

— Orasını bilmem... Bir fısıltıdır başladı. Milletvekili arkadaşlar, soruyorlar üst üste: «Nedir bu enstitüler?», «N'oluyor enstitülerde?», «işe yarar mı bunlar?... »

— Her zaman sormazlar mıydı? Millî Şef tutuyor. Bilmek faydalıdır.

— öylesi değil... Bir garip...

— Yok canım... Kimse işleyemez bu cinayeti... Hiç kimse...

— Benimkisi sezgi şimdilik... Kuşku başladı başlayalı düşünüyorum:
Biçimine getiremezlerse, Millî Şefe rağmen bir şey yapamazlar. Ama biçimine getirdiler mi, sizi Millî Şef de kurtaramaz Halimcim!...

— Kim kurtarır o da kurtaramazsa?

— Siz enstitücüler, hatta bütün öteki öğretmenlerle bütün öğrenciler ayaklanırsa umut vardır.

— Olur mu öyle şey... Hiç kimse hazır değil buna..

— Anladın mı şimdi, çocukları sadece, doğayla boğuşacak gibi

yetiştirmek niçin yanlış... Sanki karşılarına hiç insan çıkmayacakmış gibi

yetiştirmek... Kolaya kaçmak, derim, kızarsın. İşte, kolaya kaçmak budur. Sırasında insanla da boğuşulacağım hesaba kattın mı, korkunçlu yerlere

gider işin ucu... Vurdunuz kolaya başından beri... Cezasını çekeceksiniz. Kolaya kaçan her şeyin durum vaziyeti tehlikelidir, Halimcim, altı yılda, köylü çocuklarından, çeyrek öğretmen, çeyrek çiftçi, çeyrek zenaatkâr, çeyrek esnaf yetiştirmek için kurulmuş ESDÜDÜ bile olsa... Kızma bana. Dikkatli ol, diye söylüyorum bunları...

— Neye?

— Sözlerine... Davranışlarına... Nuri'nin de kulağını büküver.

— Bizden de haberler mi uçuyor, demek istiyorsun?

— Uçar, haberdir.

— Sanmam. Yok ki ortada bişey...

— Çok yaşa... Deminki soruları, ortada bir şey' olduğundan mı sorduk? «Bekir Ozan'ın ölümünde küçük bir ihmal var» dedin. Cemal ihmal etmiş, Eğitimbaşı olarak... Belki de ihmal bile sayılmaz. Seller yolları kesmeseydi, daha erken götürülürdü, kurtarılırdı zavallıcık. Emine Hanım, kuşkulanmış zatürreeden değil mi, daha ilk günü?

— Kesin bişey diyemez doktor olmadığından... Nereye bağlıyorsun

bunu?

— Burada olup bitenlerin hepsinden günü gününe haberi var Bakanlığın... Hiç değil, teftiş heyetindeki bir grup arkadaşın... En değersiz olaylar günü gününe yazılmış da, bir öğrencinin ölümüne sebep olan savsaklama neden bildirilmemiş?

Halim, eli çenesinde, biraz daldı:

— Emine mi sakın?

— Bilmem. Emine'yse, nişanlısını savunmak istemiştir, Cemal'se kendini.,.

— Emine'den ummam. Yatkın değil...

— Öyleyse Cemal'dir... Müfettiş Şefik Ertem gülmeye çalıştı: Aradabir kızarsın, söylenirsin ileri geri...

— Sağol!.. Cıgara paketini aradı: «Nerden çıktı, bu yakışıklı Eğitmenbaşı?» dedim, ama durmadım üstünde... Sık sık kasabaya gitmesi... Mektuplarını başkasına hiç attırmaması... Birşey öğrenmeye çalışmayı enstitücülük üstüne... Enstitüyle uğraşacağına düştü kızın ardına, zengin olduğunu öğrenince... Gülümsemesi yavaş yavaş acılaştı: Yazık olacak Emine'ye... Nasıl etsek de çıtlatsak?...

— Hay çok yaşa Halim Akın, hep koyduğum yerde otluyorsun. Evlenmelerde, eş seçerken aldanmanın payı, anlatıldığı kadar yer tutmaz, devede kulaktır.

— Bu kadar aldananlar?... İnsanın alacası içinde... Körpe kız ne bilsin?...

— Aldanmaların hemen hepsinde dolandırıcılık yasası yürür Halimcim. Taraflar biribirlerini domuzuna tartmış, alışverişten kendisinin kazançlı çıkacağına inanmıştır. Bir arada çalışan iki öğretmen, birbirinin kişiliğindeki özelliklerde sürgit aldanır mı? Aldanırsa, ya düpedüz alıktır, ya da hesabına çok güvenmiş, kazanç ummuştur, türkçesi, aldanmış görünmüştür. Rahat bırak, Bozkırdaki Çekirdek üstüne sosyoloji tezi yapan Emin'anımı... Bizim Nuri dururken, Cemal'i seçen açıkgöz küçük bayanı, saflığına güldürme!..

Kara Değirmen

Çadırda lüks lambası yanıyor, Nuri Çevik, Enstitünün susaya koyulacak küçük tabelâsını bitirmeye çalışıyordu. Bunda yalnız: (Enstitüye çıkar yazısıyla bir ok vardı. Keşiş Düzü'ne dikilecek (M.E.B.— DUMANLI BOĞAZ KÖY ENSTİtÜSÜ) yazılı kocaman tabelâ bitmişti. Kendisini işe kaptıran Nuri Çevik, büyük ressamların dalgınlığıyla «Mert dayanır, nâmert kaçar» diye türkü mırıldanarak çalışıyordu. Ağzındaki cıgara sönmüştü. «Meydan gümbürder gümbürder... Eveeet... Şeşper kalkana değende... »

— Merhaba!

— Nuri Çevik çadıra giren Cemal'e bakıp gülümsemeye çalıştı:

— Merhaba!

— Bitiyor mu?

— Eh... Canı konuşmak istemediği halde kendisini zorladı: İster

istemez... Yarın saat onbirde çakılacakmış yerine... Şu oku doldurunca bitti. Fırçaya kırmızı boya aldı: Ne demiş Köroğlu?... «Ok atılır kalasından» demiş... Bizim ok, kaleden aşağıya değil, susadan yukarıya atılıyor! Gözlerini

kaçırarak sordu: Anlayabildin mi, kim vermiş dilekçeyi?

Cemal kuşkuyla baktı:

— Yok!

— Ne soruyormuş çocuklara?

— öğrenemedim, birazdan Esef gelecek...

— «Bunları asın» diyor muymuş dilekçe sahibi?

«Bizi okutuyorlar, Allah beterinden saklasın, bir cimcik adamlığa yaklaşmamız ihtimali var. İmdat!» diyordur her halde... Zeynel'in mi bu marifet, yoksa Deli Derviş denilen maskaranın mı? Şaştığım Şefik Bey gibi akıllı bir adam, bu işi nasıl ciddîye alır? Bilmez mi, köy yerlerinin girdisini çıktısını... Başını salladı: Asıl Bakanlık bilmez mi? Herkes bilir ama, bizde bir kâğıt bir kez yola çıktı mı, durdurmaya hiç kimsenin gücü yetmez... İlerde mesele olur. işlem görmemiş bir kâğıt, başa belâdır. Cemal güvensiz konuştu:

— Bana kalırsa... Mesele, daha çok, bir uyarma işi... Bakanlık,

«Çevrenizde sizi istemeyenler var. Dikkatli olun» demek istiyor.

— Aferin Bakanlığa!... Merak ettiğim, eskiden beri yapılagelen suçlamalarla mı yetindiler, yoksa, orjinal, sanatkârca bir şey uydurabildiler mi?

Cemal karşılık vermeden gitti, yatağına uzandı.

Nuri baktı omuzu üstünden tehlikeli bir düşmanı gözetler gibi... Müfettiş Şefik Ertem'in Müdüre çıtlattığı doğruysa ispiyonmuş bu Cemal Avşar hergelesi... Buraya gelirken cipte konuşulanları rapor etmiş Bakanlığa... Aklı ermediğinden hepsini de birbirine karıştırmış... «Halim'in anılarını rejim düşmanlığı sanacak kadar hayvan olduğunu nasıl sezemedim bu güne kadar?... Hadi ben sezemedim, ilgim yok... Bu itoğlu itle YUVA kuracak Emine Güleç Hanfendi, nasıl olup da sezemiyor pisliği?» Öksürdü. inadına suçlamıştı, biraz önce Bakanlığı... Samsun'da bir öğretmen arkadaşın iki yıl hapsine sebep olduğunu öğrendi öğreneli bu Cemal Avşar itinin suratına tükürmek geliyordu içinden... Emine'ye durumu açmak isteyen Halim NAkın'ı niçin önlediğini de bilemiyordu. «Niçin mi? Yok ilgisi, bayan Emine'nin öğretmenlikle... Eğlence sayıyor bu işi... Babası zengin... Çalışmasa da olur! Dilerse kocasını da çalıştırmaz! Bir emniyet müfettişliği bulurlar buna, kurtarırlar yiğidi, öğretmenlik şerefinden, rahatlatırlar!» Sert sert soludu.

— Bir şey mi dedin?

— Yok...

— Yorulmuşum!... Yediden yediye on iki... sekiz buçukta bitti boruların örtülmesi... On üç buçuk saattir çalışıyoruz! Karşılık bekledi. Kendine acındırmak istediği belliydi: Güneş'in alnında... Ben ellerim arkamda dolaşırken yılıyorum! Nasıl dayanıyor çocuklar! Yarım saati yemek paydosuna çık... On üç saat aralıksız kazmakürek işi... Eğil kalk... Koş buraya şuraya... Altı metre boyundaki demir boruları taşı kilometrelerce... Yıldız'la Cimşit yumruklaşacaklardı az kalsın... Görmüyorum sandılar.

— Yorgunluktan... Adam yoruldu mu öfkesini gemleyemez. Halim'e söyledim. Yarın suyun akması töreninden sonra, üç gün dinlendirecek... Kısa kısa güldü: Ben «bir hafta» dedim, suratıma baktı. Çince söylemeye başlamışsın gibi bakar ya, işte öyle... «Her toplantıda, toprak işleri kalıyor diye yanıp ' yakılıyorsun» dedi, «Biraz da bağla, bahçeyle uğraşalım, kütük yerleri açalım, zamanı gelen fidanları dikelim, diye sıkıştırıyorsun beni, dinlemeye geldi mi, «üç gün yetmez» diyorsun, yeter, çok bile... Enstitü yasasında, dinlenmek, çalışmakla olur, diye kes, ti attı. Ben bilirim,

duramaz Halim, üç gün de bekleyemez. Köylerine gitmeyen çocuklarla, ya aşlığa başlar, ya yatakevine... Karşısında dayalı duran büyük tabelâya bir zaman daldı: Tabelâcı olmuşum adamakıllı...

Esef içeri girdi. Kasketini çıkarıp başıyla selâm 'verdi. Suratının aşıklığından, bir şeye çok canının sıkıldığı anlaşılıyordu. Yalanarak gülümsemeye çalıştı:

— Yaman olmuş esdüdümüzün yazısı öğretmenim!... Yaman ki, ne

kadar...

—Neymiş Müfettiş Beyin derdi?.. Neyi nerde yitirmiş de, burada aramaktâymış?.. :

— Rezillik bu bizim işlerimiz öğretmenim... Rezillik ki dizboyu...

— Sezebildin mi dilekçeyi kimin verdiğini?..

— Kim olur?... Zeynel alçağıyla Kara Derviş înamussuzu... Diyesiler ki... Gözlerini utançla kahırdı: Müdür Bey atabirin satmaktaymış köylüye i «Deppoydaki atabirinleri sayın, ayna gibi meydana çıkar hırsızlık» diye yazmış, hangi dümbük yazmışsa... Molla Hıdır'ın suçunu örtmek için rüşvet istiyesi Müdürümüz... Vermediğinden kovmuşuz rezili... Tarla alışverişinin bozulması da... Müdürümüz diyesi ki, «Gel Kara Derviş, sen bu tarlayı esdüdüye şu kadar bin liraya vermiş ol... Üst yanına karışma» diyesi... Şunlar laf gibi bir laflar mı? Adam nasıl bir adam olmalı ki...

— Başka?...

— Başkası... Siz bizi, gece bastırınca Şirin köye salıp tarlalardan mısır, bostanlardan kavun karpuz aşırtmaktaymışsınız. Fazladan bunların pahası, deftere yazılmaktaymış da, esdüdünün kasasından alınıp ceplere atılmaktaymış... Domuz niyetine kurşunlayınca şunları, adam sevaba girer öyle ya öğretmenim!

Esef yere bakarak sustu. Nuri sessizliğin yeterinden çok uzadığını görünce, çıkışır gibi sordu:

— Sonra?...

— Sonrası... Sorası bu...

— Oğlum Esef, benim bildiğim, bu dilekçe, bu kadar olabilemez. Gerisi gelsin? Biraz bekledi: Gerisi gelsin dedim, rezil, beni günaha sokma!

— Gerisi öğretmenim, rezillik ki, nasıl... Töbe hey Allah! Rakışarap içermişsiniz, karanlık basıp, el ayak çekilince siz...

— Siz, kim?

— Müdür, öğretmenler...

— Eee?...

— E'si bu..

— Esef oğlum, şaplak gelmekte ki, gör nasıl gelmekte...

— Köy adamını kendin bilmez değilsin ya, öğretmenim, bizdeki rezillik gâvurda yoktur. Rakışarap içermişsiniz de, kızlar döndürürmüş şarap taslarını. Ayrıca, kızlara da içirirmişsiniz zorla...

Nuri Çevik, boyamayı bırakarak döndü:

— Hay Allah belâlarını versin! Ne pislik bu yahu!

— Bizim torağımızda rezil çıktı mı, yaman çıkar öğretmenim! Ama benim sezinlediğim, bu dilekçenin rezilliği salt bizim rezilimizin işi değil! Buna çok alınteri katmış, İsparta'nın saçlı dervişi...

— Başka?

— Başkası bu kadar öğretmenim!... Şart olsun bu kadar...

— Höst... Benim hepsinden haberim var. Başka, dedim:

— «Balık baştan kokar» diye yazmışlar dilekçeye...Siz burda rakışarap içmekteyken, öğrencilerin birazı da, Şirin'e inip askerdekilerin erkeksiz evlerine salarmış... Birisini ikisini bekçi kovalamış kapıları kurcalarken üstlerine varıp...

— Tanık?...

— Kendin bilmez değilsin ya, her köyde birkaç sütübozuk bulunur böyle işlerin tanıklığını yapacak... Baş tanık da, hadi bil bakalım, hangi rezil?

— Senin Molla Hıdır olmasın?...

— Tamam... Molla alçağı... Hayır, soyup deflemek yoktu bu namussuzu öğretmenim. Sopaya çekilip tüfeği nereye sattığı söyletilecekti. Hırsızlıktan, bir de esrarcılıktan, kolları bağlanıp karakola verilecekti. Emine öğretmenime çok söyledim, «Senin bildiğin gibi değildir, köy yerinin işleri... İlmeği ele geçmişken, böylesinin soluğunu biz gevşetmeyiz» dedim ama, söz geçiremedim. Ulan, kötü Molla, ya ben öldüm mü?... Yolun yoluma çıkmaz mı, günün birinde apansız... Ben sana kahpe ananın...

Alt dudağını ısırarak birden sustu. Nuri duymamış gibi sordu:

— Hepsi bu mu?

— Biri daha var ki, beşikteki bebeler inanmaz!

— Neymiş?...

— Şarap içirdiğiniz gece, kızları göle alıp gitmişsiniz, soyup çimdirmişsiniz... Deli Derviş meğer gözlemiş sizi. Din gayretiyle kan başına sıçramış, «Ya heyyy» diye naralanıp parlamış, «Hayır, biz toprağımızda böyle gâvurluk istemeyiz ve de bire kadar kırılmadıkça meydan vermeyiz» diyerek Rüfaî kılıcını çekmiş... Az kalmış ki, hepinizi doğraya... Allahın işine bakmalı ki, ayağı sürçüp düşmüş, Rüfaî kılıcı kırılmış da, siz doğranmaktan öyle kurtulmuşsunuz!

— Ne dedin sen bunlara?..

— Olanları anlattım bir bir... «Atabirinlerimizi asıl, Zeynel kodoşu satacaktı köylüye... «Ben yoku yoksulu bilirim» dedi, dedim. Ayrıca «Partimizden geliyor demeli de, partimize ısındırman bu avanakları» dedi ama Müdürümüz «Aklım ermez» diyerek tersledi» dedim. Hıdır'ın rezilliklerini anlattım. «Aslında tüfeğimizin hırsızı da bu Molla'dır» diyerek yemin içtim! Baktım gülmekte Müfettiş Bey, «Ankara'nın haberi var mı biz burda rezil takımından neler çekmekteyiz» dedim, önce İlgaz'ın tüccar dükkâncısı Hacı Zekeriya alçağı soymaya kalktı bizi» dedim, tuğlacı, fırıncı, türkçesi yedi vilâyet toprağının yedi yüz rezili başımıza birikip bizi soymaya kalktı, müfettiş Boy» dedim, «Bunlara uysa parayı koyacak yer bulamazdı müdürümüz... Atabirin satmak nasıl bir kara çalma?..» dedim!

— Müfettiş ne dedi, buna karşı?.. «Abukat mı kesildin başıma, köpoğlusu?» demedi mi?

— Müfettiş... Pöh... Başını salladı. Yazdı bir zaman, sonra... Yıldız'ın yanı sıra telâşla içeri giren çocuğu görünce şaşırdı: Nerden çıktın akşam alacasında Duraii?... Hayır mı, şer mi?

Zeynel'in yeğeni Duraii, koşmaktan suratı kıpkırmızı, hırıl hırıl soluyor, ürkek bakışlarından korkulu bir haber getirdiği anlaşılıyordu.

Nuri Çevik Yıldız'a sordu:

— N'olmuş?

— Murat eğitmeni basmışlar öğretmenim?...

— Basmışlar ne demek?...

Yıldız, Nuri Çevik öğretmenden gözlerini kaçırdı:

— Basmışlar! Sultanla basmışlar... Yanığın Sultanla...

— Nasıl?.. Tuuu... Azıttılar işi bu namussuzlar! Ulan koca Şirin'de, hiç mi adam yok... Kim inanır, Murat'ın Sultan'la ilintisi olduğuna... Hep öyle, hırıl hırıl soluyan Durali'ye hırsla sordu: Anlat şunu... Nasıl oldu bu iş?.

— öğleden sonra öğretmenim... ikindiye doğru... Adam hep harmanda... Bir karı bağırtısı duymuşlar köydekiler!... Sultan kahpesi, yerlere çalmakta kendini... Çıplanmış ki, belden yukarısı, cısçıbıl...

«Namustur bu komşular» diyerek yolarmış saçlarını top top... «Erkek değil misiniz, Şirinliler, hep mi kodoşluğa vurdunuz yüreksizler?» diyerek etini yırtmakta... Yetiştik ki, bizim hizmetkârlar, ortakçılar, köyün derviş takımı, sopaları çekmiş çoktan, okulu çevirmiş...

Durali soluklamak için bir an sustu.

Cemal dirseğine dayanıp doğrulmuştu. Sultan' in Murat'la olan ilintisini Emine'den duyduğu için çok bilmiş çok bilmiş gülümsüyordu.

Nuri sabırsızlandı:

— Kim yutar bunu? Eski oyun... Sonra?

— Sonrası öğretmenim, herifler az kaldı ki, Murat ağamı sopayla öldüreler. Anam yetişti, bağırdı az biraz. «Gâvurdan yesir mi aldınız!» diyerek... Yaşlılardan birazı araya girdi, anamdan utanıp... Birazı Muhtara çıkıştı. Sonunda, Murat ağamın kollarını ardına bağladılar... Durali önce yavaştan, sonra hüngürdeyerek ağlamaya başladı: Sürüdüler, odamızın altındaki ahıra kapadılar, «Biraz su» dedi, verdirmedi, Cinci rezili...

— Cinci de mi köyde?...

— Köyde...

—«Ulan namussuz Cinci, ben bunu senin yanına komam» dedi Murat ağam ya, kaç para!..

— Hüs rezil!... Neyin nesi bu ağlamak karı gibi.. Candarmaya adam saldılar mı?

— Yok... yarın korucu alıp gidecek Tosya'ya eli kolu bağlı.

— Okulda mı oldu baskın?

— He ye...

— Ne aramaktaymış Sultan kahpesi okulda?

— Esdüdü öteberi isteyesi de... ,

— Nasıl öteberi?..

— Süt, yoğurt, yağ, yumurta...

— Evet...

— Bunları köyden toplasın diye çağırası Murat ağam... «Şundan şu kadar, bundan bu kadar... » derken apansız başına çökesi... Nuri Çevik, Cemal'e döndü:

— Var mı böyle bir isteğimiz Murat'tan?

— Yok canım!

Nuri, Durali'ye çaresizlikle sordu:

— «Yalan» demedi mi, Murat eğitmen?

— Demiş ya, dinleyen olmamış. Bizim vardığımızda, kötü sopalamışlardı Murat Ağamı... Gözü şişmişti yumruk gibi, ağzı patlamıştı. «Günah değil mi? Adam bu kadar dövülür mü?» deyince anam, rezil Cinci, ne dese iyi? «Onun yiyeceği dayak daha geride, hele millet uyusun» dedi. Bunu duymamla, sürdüm geldim.

Nuri Çevik, elindeki değnekle fırçayı yere çalıp kalktı:

— Delirdi mi bu hergeleler? Hay Allah belâlarını versin! Yıldız'a sordu: Nerde Müdür?

Cemal isteksiz önledi:

— Hele dur! Ortalığı gürültüye vermeden, anlayalım işi... Aralarında ağız dalaşı mı oldu Durali?... Köylünün önünde ileri geri söylendi mi Murat, bir

meseleden bunalıp?

— Yok öğretmenim!.. Suç Molla Hıdır'ın!

— Ne ilişiği var?

— Buradan kovulunca, sürdü bizim köye geldi Molla'nın Hıdır, Zeynel emmime bir bir anlattı olanları... .

— Neymiş anlattığı?

— Tarla satışı sırasında, haber vermeye geleliydi ya, Murat eğitmenim! Allanın işine bak ki, Molla' ya rastlamış. «Mesele böyle böyle... Ben görünmesem iyj... Koş öğretmenlerden birine haber ver. Tarlayı sakın almasınlar! Çünkü mal hükümatın» demiş!

Nuri Çevik elini yanağına götürdü:

— Tamam, bana haberi Molla getirmişti. Demek bizim yüzümüzden dövdüler zavallıyı... Eğer ben de, bunu... O Şirin köyün yanma korsam... Hışımla çadırdan çıktı: Nerde Müdür?

Esef koşup yetişti. Nuri'yi kolundan tuttu:

— Aman öğretmenim, Müdür Beye duyurursak işi yokuşa süreriz.

— Neden?

— Müdür Bey n'apar? Köyü basar da, Murat

' Eğitmenimi çıkarır mı? Hayır. Yapsa yapsa, seni ciple candarmaya

salar.

— İyi ya.

—İyi değil... Bu iş candarma işiymîş de neden haber salmamış Zeynel

rezili?...

— N'olacak?... Murat'ı orda döverlerken biz burda yatıp uyuyacak mıyız? Bize iyilik etmek istediği için girmiş başı derde...

— Tamam... Zeynel bize köylü oyunu oynamakta... Biz de ona oynayacağız bir köylü oyunu... Bakalım Şirin'den Sümüklünün Zeynel mi usta, Yusuflu'dan Çakır'ın Esef mi? Yanlarına gelen Durali'ye sordu: Başka bişey dememiş mi Molla alçağı?

— Cinci köydeydi, Molla ağanın geldiğinde Esef Ağa! Kapandılar Zeynel emmimle odaya... «Esdüdüde şöyle olmakta, böyle olmakta...» demiş Molla, Cinci dilekçe, yazmış ki, adam boyu... Zeynel Ağam, korucuyu ossaat atlandırıp saldı kasabaya... Elden dolandırmış Korucu Hüseyin ağam dilekçeyi, Müfettişe ulaştırmış...

— Vay ulan Molla!.. Peki! Ben senin yakanı ele geçirince... İki yanına bakarak sesini alçalttı: Bak n'aparız öğretmenim, alırız yanımıza Yıldız'ı, Paşo'yu, ökkeş'i... Şirin'e gideriz! Beriden de bir arkadaş Aşkar Doru'ya biner, Filozofu da yedekler, tepikleyip karakolu tutar. İki candarma bindirir hayvanın birine, ardımızdan yetişmeye bakar. Kötüsü gelirse, candarmalar kavuşana kadar, durumu lafla mafla idare ederiz! İşimiz, umduğum gibi rasgiderse Murat Ağamı alır geliriz!

Nuri önce bu düşünceyi çok beğenmişti. Sonra yavaş yavaş dalgınlaştı:

— Olmaz Esef! Çocuklardan birinin başına birşey gelirse... En iyisi, candarma götürmek...

— Candarma iyi ya, öğretmenim, Murat Ağamı, candarmadan nasıl alırız sonra... Buraları bizim toprak, girdisini çıktısını biliriz az çok... Tanırız adamlarımızı... Sesine gizli bir şakacılık gelmişti: Müdür Beye duyurmayalım bu işi... Müfettiş duyarsa hiç olmaz! Murat Ağamı sopadan kurtarmak yetmez! «Karı başına çöktü» karasından da kurtarmalı...

— Kurtarabilir miyiz? Yüzümüze gözümüze bulaştırıp büsbütün berbat etmeyelim!

— Kurtarırız Allanın izniyle öğretmenim! Gör ne güzel kurtarırız! Sen Cemal öğretmenimden tabancasını al, gerisine karışma!

— Yooo! Silâh çekmek olmaz Esef!

— Silâh çekmeyeceğiz! N'olur, n'olmaz! Yanımızda bulunsun! Kötüsü gelirse yarar çıkarız! Candarmaları beklemek zorunda kalırsak işe yarar!

Nuri Çevik, çadıra bakarak düşünüyordu. Esef güvenle konuştu:

— Doğrusu budur öğretmenim! Gör bak, nasıl çıkaracağız Murat Eğitmeni belâdan... Nuri, kararını vererek çadıra doğru yürüdü.

Küçük Durali de sayılırsa, altı kişilik baskın takımı, Esefin öğüdüne uyarak, susanın dirseğinden kıraca sapmıştı.

Tepeye çıktıkça, ay ışığının parlaklığı artıyor, çukurda Kızılırmak susa yolu gibi, pirinç tarlalarının ortasında uzanıp gidiyordu. Hafif poyraz esintisiyle gece, enikonu serindi. Yirmi adım kadar önde yürüyen Esefle Durali'nin fısıldaştıkları duyuluyordu ama ne konuştukları anlaşılmıyordu.

Dorukta toplandılar.

Şirin köyün elli beş evi karşı yamaca serpilmişti. Yalnız, Zeynel'in üst baştaki odasında ışık vardı.

— Niçin durduk, Esef?

— Zeynel Ağanın odasında oturan var! Odanın altındaki ahırda Murat ağam...

— N'apıcaz?

— Köyün içinden geçmek olmaz. Esintiye karşı gideceğiz ki, itleri uyarmadan kapıya varabilirisin!

— Doğru, aferin!...

— Odada ışık yandığına bakarsan öğretmenim, geldiğimiz iyi oldu. Niyetleri bozuk bunların... Bunların niyetleri, Murat ağamı biraz daha

ezmek...

— Hadi durmayalım öyleyse...

— Dere yatağına inip yukarı harmanları dolanacağız. Öksürmek,

hapşırmak yok... Taş maş yuvarlamayalım inerken çıkarken... Konuşmayalım, cıgara yakmayalım.

Yıldız güldü:

— Hele rezil!... Kurmay albay kesildi başıma!..

— İtler ürümeye başlarsa, köyde gezinen olduğu bilinir. Ne

denilmiştir, Yıldız Ağa? «Baskın basanın» denilmiştir. Birini apansız basacaksan yılan gibi yanaşacaksın, pıtırdısız...

— Oğlum Esef, uzattın ki...

— Benim korktuğum... Hizmetkâr takımı, ağasının önünde, yiğitlenirim sanır. Aklı sıra göze girecek... Elindeki kalın sopayı vınlattı:

Apansız basacağız ki, birkaç avanağın boynuzu, kulağı kırılmasın aralıkta boşyere... Köy odalarının kapıları ışık sönmeyince çekilmez. İte mite çatmazsak, merdiveni yarılayana kadar farkedemezler... Sopasını kılıç gibi kaldırdı: Hadi bakalım... Biz biraz önden gideceğiz ki, ite çatarsak, Durali azarlayıp susturacak...

Hiç bir canlıya rastlamadan yukarı harmanları geçtiler.

Esefin dediği gibi, odaya çıkan merdivenin kapısı açıktı. Yukarıdan sesler geliyordu. Birkaç basamak çıkıp kulak verince, esip gürleyenin Cinci Nezir olduğu anlaşıldı:

— Bu bişey mi? Heç!... Daha ben rezillik dağarcığımı açtım mı? Hayır açmadım. Dilekçe milekçe bebe oyunu... Ferah ol, Zeynel Ağa, dileğin esdüdü belâsını burdan söküp atmak değil mi? Al gözümden... On güne vardırırsam, nah, şu bıyıkları kazıtırım! Hükümat adamı, orduyla gelse,

Allahıma şükür, Cinci'ye diş geçiremez! Neden? Çünküüü, hükümat adamının elini kolunu, kanun bağlamıştır. Birinci dilekçeyi hasıraltı ederler. İkinciyi... hasıraltı...Üçüncüye geldi mi, aptesi bozulur Osmanlının... Başlar, «Ateş olmayan yerde duman olmaz» demeklîğe... Dördüncü dilekçede, «Nedir?» sorusu gelir. Beşincide müfettiş... Araya bir iki de, el peşrevi, cam kırma, sövme, sayma girerse, Cumhurbaşkanı öz oğlunu savunamaz... Osmanlının yasağı üç gün olduğundan direnen kazanır. Rezilliği ele alan, hep üste çıkar! Ben niçin inadımdır katır gibi, anladın mı şimdicik?... Osmanlı zagonunda inat eden haklıdır. Mahpusta nasıl yaşadım bunca yıl, bey gibi?... Bakardım, müdür az biraz nizamcı... İdare midare bilmemekte... Çökerdim dilekçeye... «İki laf bir büyü» denilmiştir. Çalarsın karayı, çalarsın... «Biri yalan, beşi yalan... Yedisi, onu da yalan değil ya» der Osmanlı... Dedi mi bitti. Derin derin içini çekti: Ne fayda, tarla işinde, bana haber uçuracaktın ki...

— N'apardın, alçak? Osmanlının kütük defterini, yeniden mi yazardın?

— İşi kütüğe hiç düşürmezdim. Ağzı var mı? Var! Yemeyen olmaz öyleyse... Osmanlının, biri yetmezse biri yer. Yiyen de, yemeyenin aklını çeler. Sözgelimi, Müdür mü yememekte... Tamam... Yanaşırsın Müdür yardımcısına... Nuri miydi pis bıyık herif?...

— Nuri...

— Tamam... «Al şunu harçlık et de, düzelt tarla işini» diyerek zibidinin cebine sokaydın, yüz kayma.

— Cinci doğru söylüyor Zeynel Ağa, koyaydın cebine yüz kayma...

— Aman!...

Nuri Çevik, eli ceketinin sağ cebinde, kapıda durup lafa karışınca, «Aman» diye inleyen Cinci Nezir'in az kalsın yüreğine iniyordu. Zeynel, bir an sıçrayacak olmuş, sonra, arkadaki kalabalığı görünce, «Neyin nesi?» diyerek kımıldamamayı uygun görmüştü.

Odada, korkudan beti benzi atan Topal Muhtarla ağzı açık bakakalan Korucu Hüseyin'den başka kimse yoktu.

Zeynel, durumu sezmeye çalışarak kekeledi:

— Buyur öğretmen Bey... Nerden bu geliş gece vakti?.. Yaramaz bir iş mi oldu, sakın esdüdümüzde?... Geç buyur! Ooo... öğrencileri de alıp gelmişsin yanın sıra... Çocukların ellerindeki sopaları görünce, kaşlarını belli belirsiz çattı: Hayır mı, şer mi, gecenin bir vakti?

— Duyduk ki, hükümatlığını ilân etmişsin... Okul basıp eğitmen tutar olmuşsun. Cezasını kesmekte, damlara tıkıp hapis yatırmaktaymışsın... «Gidelim bakalım, nasıl iş? Doğru mu?» dedik, sürdük geldik!

Zeynel ağanın suratı git gide kararıyordu. Candarma mandarma göremeyince soluğu biraz genişlemişti. Kasıntıyla arkasına yaslandı, önce Nuri'yi, sonra öğrencileri, hiç değer vermiyor gibi süzdü.

— Sopalanmış da gelmişsiniz öğretmen! İyi etmişsin... Bura köpeksiz köy değil...

Ağadaki değişikliği görmesiyle, Cinci Nezir toparlanıp doğruldu. İki dizi üstüne gelip kasılarak sözü aldı:

— Bunlar, resmen baskına gelmiş Zeynel Ağa!... Belli bişey... Baskın bunlarınki... Aşağıdan seslemek olur. Seslemediler. Merdivenden pıtırdısız çıktı bunlar... Eveeet... Resmen köy baskını... Kaç kişisiniz böylece bakalım?... Müdürünüz de birlik mi? Birden şirretlendi: Köy basmanın cezası kaç yıl öğretmen!.. «Çıktık açık alınla» diyerek türkü çağırmalı değil, bunu bilmeli!... Kapıya baktı. Gördüğü şey çok ayıpmış gibi başını salladı: Bebeleri toplayıp gelmişsin! Vay vay... Esdüdüyü siz, köy basmayamı kurdunuz toprağımızda?... Ya ben ölmüş müyüm? Ya ben... Gördün mü, Zeynel Ağa, yedikleri nameleri dilekçeye yazıp müfettişi getirince... Çizgiyi yanlış çizdin ki, öğretmen, ne kadar yanlış... Bak bakalım, yarın neler olur!

Nuri kaşlarını çatarak Topal muhtara döndü:

— Kanunda, ev basıp adam dövmek var mı, Osman Ağa, mahkeme kararı olmadan adam hapsetmek... Bu nasıl muhtarlık?

Muhtar yutkunurken, Cinci Nezir atıldı:

— Duydunuz komşular?... Sövdü resmen muhtarımıza, bu zibidi... Ulan Muhtar, tuh Allah belânı vere, yüreksiz!.. Muhtar ne demektir?... Bugüne bugün köyde cumhurbaşkanı demektir. Aman, eğitmeni çıkarmışlar Ağa... Baskıın... Şimdi hiç şüphem kalmadı, baskın bu... Birden korucu Karabaş Hüseyin'e dönüp bağırmaya başladı: Ulan çiğnesene şu rezilleri

Kanlı Hüseyin!... Hiç kan yok mu sende? Bunca yıl mahpusdamında boşuna mı yattın, bunca leş atlayıp?... Çek vursana şu yabanları...

Nuri, Murat Eğitmenin dayaktan mosmor olmuş, sağ gözü kapanmış suratını görünce dehşetle irkilmişti.

Murat tanınmaz haldeydi. Gözünden kanlı bir yaş sızıyor, bütün vücudu sıtma nöbetindeymiş gibi titriyordu.

Nuri'yle çocukların Murat'ın bir anlık dalgınlıklarından korucu kanlı Hüseyin az kalsın faydalanıp atılacaktı ki, Esef ortaya çıktı. Elinde, Cemal Avşar'ın çalınan üçlü tüfeği, omuzunda fişeklik vardı:

— Höst... Geri dur akılsız Hüseyin! Oda sarılmıştır. Kıpranan ölmüş bilsin kendini...

Zeynel tüfeği tanıyınca şaşkınlıkla «Hıhhh» diye inleyip arkasına yaslanıverdi. Cinci'yle topal Muhtar meseleyi bilmediklerinden köylüye bağırıp işi vuruşmaya dökmediklerine sevinmişti.

Tüfeği tanıyan Nuri'yle çocukların şaşkınlığı da Zeynel'den aşağı kalmıyordu.

— Evi de mi bastın Kadir'in Esef?... Ya bu dünyadan kanun kalktı

mı?

— Ev basmak sana yaraşır!

— Ya bu tüfek?...

— Senin evde miydi yoksa?... Esef kundağı canlı bir şeymiş gibi okşayıp karşısındakinin ağzından laf almak istediğini saklamayan bir yumuşaklıkla

sordu: Senin mi bu?... Biraz bekledi, Nereden geldi senin eve?... Gene bekledi, Zeynel, hırıl hırıl soluyarak hızla düşünüyor, hem kendi lafıyla tutulmamanın, hem de tüfeği kurtarmanın yolunu arıyordu. Esef hep böyle, yumuşacık sordu: Kimden aldın?... Kâğıdı var mı?... İzin kâğıdı?...

Zeynel'in gözlerinden, kıyıcı bir kurnazlık geçti:

— Ver bakayım! Bakmayınca ne desem boş... !Tüfek tüfeğe benzer.

— İşte şimdi halt ettin ki, Sümüklünün Zeynel, boyunca... Bu tüfek, başka tüfek Ağa, Osmanlı ülke«; sinde benzeri hiç yok bunun... Çünkü, bunda namlu üç... Şu gördüğün alt namlu mavzer mermisi atar ki, adamın elinde, kıl şaşmaz. Bu sebeple bakmak gerekmez! Senin mi, değil mi?...

Zeynel üst üste yutkundu. «Ne olursa olsun, ucunda ölüm yok ya bunun» diye düşünüp, «Evet tüfek benim» diyeceği sırada, Esef namluyu sallayarak önledi:

— Benim, dedin mi, Avanak Zeynel, gece hırsızlığını sırtına sararsın... Çünkü tüfek bizim Cemal Avşar öğretmenin... Samsun'un ünlü tütün ağasının armağanı... Yedi yerde yazılısı var namlu numarasının... Fazladan bize kahpelik eden Molla rezili sana etmedi mi? Sorguya çekildi karakolda... «Beni Sümüklünün Zeynel yanılttı, gece vakti geldi esdüdüye... Benim nöbet sıramdı, girdi deppoydan aldı gitti. Bana da sus payı verdi on kayma» dedi.

Zeynel'in gözlerine birden korku dolmuştu. Yardım ister gibi Cinci Nezir'e bakarak söylendi:

— Hele Molla'nın kötü Hıdır'a hele!.. Biz almışız he mi, kendi getirmemiş de... Biz buna iki yüz kayma saydık, Esef! Korucu Hüseyin'i gösterdi: Nah Hüseyin tanık!...

— Bin kaymalık tüfeğe iki yüz lira... Seni soymuş güzelce...

— Ya ben Molla rezilini...

— Tamam... Yakala ıhtır, paranı al gerisin geri... İki de şaplak çekmezsen adam değilsin! Şimdi sorduğuma karşılık isterim! Neydi suçu Murat Eğitmenin, Zeynel Ağa?... Hükümatın eğitmenini sopalamak neyin nesi? Padişahlığını mı ilân ettin Şirin'de?

Cinci Nezir kendini zorla toplayıp Nuri öğret' mene alçaltıcı bir bakışla bakarak sordu:

— Söz sana mı düştü, Esdüdüde, Çakır'ın Esef? Esef iğrenmiş gibi

baktı:

— Höst, kötü Cinci, seni adamdan sayan kim?...

Cinci it oturumuna gelince tüfeği kaldırdı: Çök yerine, bittin bil! Bugünü başka günlere benzetme... Gene Zeynel'e döndü: Neydi suçu Murat Ağamın, ha?

— Sırtını hükümata verdin de bize sırtarmakta mısın, Kadir'in Esef?... Ya, bugün değişmez mi?

— Sırtımı hükümata verinceymiş.:. Sen bu ağalığı, hükümat adamına kodoşluk ederek bulmadın mi? Sana geldi mi iyi de, bana mı kötü?.. Soruma karşılık isterim!

— Karının üstüne çöktü bu Eğitmen... Bağırtısına yetiştik de, elinden güç ile aldık. Köyün ırzıdır bu?... Kanunun pençesinden bu rezili Allah alamaz. Hükümatımız, ırzımızı böyle namussuzlara bağışladıysa o başka...

— Beri bak, Zeynel ağa, senin ırzın ne zamandan beri Sultan'ın apışında gezinmekte?... Yanığın Sultan'ı yedi vilâyet toprağında bilmeyen var mı? Hayır, Eğitmen Murat ağamı, «Sultan'ın başına zorla çöktü» diye karalayamazsın! Buncacık şeye senin aklın erer ya, bu kez, şu Cinci dümbüğünün aldatmasına uğradın!... Karıyı yellediniz, «Baskını yap, nikâhını kıydıralım!» diye... Avanak kahpe inandı!

Cinci, aradığı çıkarı en sonra bulmuş gibi birden bağırdı:

— Ulan nedir Zeynel Ağa! Surdan köye seslenince bunlar adam mı vuracak?... Durur bakarsın Muhtar, Allah belânı vere... Bağır surdan... Köylü yumulsun gelsin!

Muhtar Topal Osman önce kalkacak gibi yaptı. Kapıyı kesenlere gözü ilişince yutkunarak oturdu. Çakır'ın Esef, gülümsüyordu:

— Köylüyü toplamak ne kolay!.. N'olacak toplayınca?... Bize de sopa mı çektirecek bu Zeynel Ağa!... Birden Zeynel'e döndü: Ya sonrası?.. Ulan Sümüklünün Zeynel, rahmetli babamın boz eşeği değil miydin sen? Çakır'ın Kadir, Seferberliğin asker kaçaklığında, suları senin sırtında geçmez miydi? Bilenler öldüyse, ya ben öldüm mü? Bulmuşsun bir yağlı kuyruk bir ye, bin şükret! Yoook, «it kursağı yağ götürmez» dersen... Bana rahmetlinin, filintasını gömüden çıkarttırırsın! Bendeki inat Çakır'ın Kadir'den zorludur. Bikez yemin içtinmi, ordunun içine girsen, şartolsun, kuş gibi avlarım seni.. Rahmetliyi sen vurmadın! Sümüklünün Zeynel'de böyle yürek olmadığını kimse bilmese ben bilirim... Ama, kurulan pusuda parmağın vardı. Bana babamın kanını aratma! Zeynel gerçekten ürkmüş, dudaklarını yalayarak, «Tövbe... Şart olsun...» diye yemin edecek olmuştu. Esef tüfeği tetiğe basacak gibi doğrulttu: Hüs... Hüs dedim, daha bitmedi. Sen ağalığı da maskara ettin iyice... Ağa gibi ağa, lafı sonuna kadar dinleyecek... Anlarsa ne güzel, anlamazsa kızmışlığa vuracak, başlayacak bağırmaya, sökeceğine aklı yatarsa... Zagonu bu değil midir köy yerinde ağalığın? İyi dinle!... İznin olursa biz basıp gideceğiz şimdi, Sümüklünün Zeynel ağa! «Çay kahve içmeyince hiç olmaz» diyerek sen elimize sarılsan da, boş!... Biz gidince akim başına gelecek, «Peki, bunlar, şu kadar yerden Murat Eğitmen işini nasıl bilip geldiler? Bu tüfeği, bu Esef bizim evden nasıl çıkardı?» diyerek fikre dalacaksın! Bu avanak Cinci sana bunların karşılığını verebilemez!

Zeynel aldatıldığını yeni fark etmiş gibi, ellerini dizlerine vurmaya

başladı:

— Essah uşak... Tüüü... Ulan namussuz Cinci! Ulan hani

«Şeytanın yattığı yeri bilirim» derdin dümbük... Yılışmaktan başka çıkar

kalmadığını anlamış, fırsatı kolayca bulduğuna sevinmişti: Hadi bil bakalım, Esef yeğenimin İngiliz planının gizlisini...

— Avanak Cinci'yi boş yere sarsalamaktasın Sümüklü... Sen bunu aslında evdeki ablama soracaksın. Sorunca, «Yeğenin Durali geldi herif» diyecek, «Emmim yeni tüfeği istedi tezden, dedi» diyecek...

— Durali mi? Vay kahpe dölü...

— Rahmetli babası sağ olsaydı, sen bu lafı edemezdin ya, orası bize lâzım değil... Evet, Durali yeğenim koştu esdüdüye, Murat Eğitmen işinin haberini getirdi, demin de, tüfeğimizi alıverdi hırsız yatağından ne güzel... Şimdi iznin olursa biz yolcuyuz!

Murat ağam da, iznin olursa, çıkacak esdüdüye bizimle... Duralı yeğenim burdadır. Benim bildiğim anası ezdirmişiz ya oğlunu... Şaşırır da iki şaplak atayım dersin, bak gerisini kendin düşün! Kadir'in Esef bundan böyle alıcı kuş gibi Şirin'in üstünde... Oğlana bulaşan olursa. Duyarım! Canım sıkılır. Çakırların canı sıkıldı mı, n'olur, sen benden iyi bilirsin! Dilersen esdüdüde okuyup öğretmen olalım, dilersen tüfeği alıp şuralarda az biraz gezinelim.

— Höst! Tüfekle gezinmek de neyin nesi, kopuk?

— Sağol Zeynel Emmi! Ucuz kurtulduğuna sevindin ama dur bakalım, boynundaki ilmiği daha gevşetmedik. Sen bu Cinci'nin aklına gittikçe belâdan kurtulamazsın! Yalan dilekçe düzmüş bu sana... Müdür Bey namus davası açacak ki, evi ocağı, tarlayı tabanı sattırmacasına... Hasır üstünde kalacaksın desem, eline hasır geçmeyecek... Şimdiden iki yüz kayma kaptırdın Mollaların esrar tutkunu Hıdır' ına... Murat ağama attığın sopanın diyetidir bu... Müdür Bey dedi ki, «Esdüdümün çevresinde kendir işi hiç istemem» dedi, «Zeynel ağa, kendirini başka yerde büksün» dedi, «Beni başka müdürlere benzetmesin. Ben fermanlı müdürüm ki, adam asarım!» dedi.

Zeynel önce göğsüne vurulmuş gibi sarsıldı, sonra, can alacakmış gibi bulanık bakışlarla Esefin yüzüne baktı:

— Bunlar nasıl bîr laflar Kadir'in Esef... Bunlar bize işleyecek laflar mı? Ne karışırmış benim neyi nereye ektiğime Esdüdü Müdürü?... Babanın hatırı var diyerek... Körpesin, aklın ermez diyerek... Biz gene eskinin Zeynel'iyiz, yavrum, bunaldık da rezilliği ele aldık mı?

— Tamam!... Müdür Bey dedi ki, «Bunalıp rezilliği ele alırsam, der belki Zeynel ağa» dedi o zaman, koyup gelmeyin... Candarmaları bekleyip tutanağı gayetle sıkı tutturun! Her meseleyi birer birer yazdırın ki, ben o Zeynel derbederinin sürgün emrini bir haftaya bırakmadan getirteyim Ankara'dan» dedi. Hangisini seçerse, ağa gönlün!... Dile, candarmayı bekleyelim, tutanağı tutturalım!... Niyetin, Murat ağamı, kolları bağlı kasabaya sürmekti, bu kez seni alıp gitsinler candarmalar kasabaya kolları bağlı...

— Bizim kollarımızı bağlayacak ipi, Kopuk Esef, bükmedi urgancılar, daha...

Cinci Nezir, birden top gibi bir kahkaha patlattı. Odadakiler şaşırarak baktılar. Cinci, dizlerini bir zaman dövdükten sonra elini kaldırdı:

— Ne denilmiştir sefil Zeynel, «Boynuz sonra çıkar ama, kulağı geçer» denilmiştir. Bu Esef yeğenim, evet boynuzdur «bilâkis», kulağı geçmiştir, ve de geçecektir ki, göğe yetmesine bir şey kalmayacaktır. Yürü, Kadir'in namussuz Esef, at da yaraşır sana, avrat da... Yanımda bereket beş on gün eğlendin... Bir ay kalaydın, bize bu toprakta ekmek yoktu. «Yürü» dedim namussuz, daha durmakta...

Yıldız Ulak, Nuri Çeviğin koluna dokundu: — Hadi öğretmenim. Bu iş burada biter! Esef kapıda durup konuştu:

— Dediğim gibi Cinci Ağa... Murat Eğitmene değmesin bundan böyle bu Zeynel Ağam, Durali yeğenime de hiç değmesin!.. Kendini, ben yaştayken aklına getirsin de hiç değmesin. Candarmalara biz yolda rastlarsak alır gideriz. Keseden gelirlerse, ister kondurun bu gece, ister yollayın esdüdüye... Hadi eyvallah!...

Elini sallayıp çıktı.

Yolun alt başına küçük tabelâ, üst başına da büyük tabelâ çakılmıştı. Bayrak direği, meydanın ortasına değil, Keşiş Düzü'nün burnuna yakın, Bozkırın çok uzaklarından görülecek bir yere dikilecekti. Direği Orman İşletmesinin Bölge Şefi armağan ediyordu. Müdür Halim Akın, direğin on iki metre olduğunu söylemiş, çukuru ona göre kazdırmıştı.

Çukurun başında, beton karmak için hazırlık yapılıyor, ökkeş Yiğit, yassı kurşun kalemi kasketine, taşçı çekici kemerine sokulu, getirilen taşları gözden geçirip bazısının şurasını burasını kırıyordu.

Esef, duyurmazdan yanaşıp ökkeş'in ensesine bir şaplak çekti.

— Höst ulan Esef!... Çekici alnına, yallah edersem, anandan doğduğuna esef edersin ki ne kadar...

— Koca direk yıkılmalı, hoplayıp Bozkırı tutmalı ki, ben sana, bilir gibi şişinmeyi göstermeliyim, sefil ökkeş!

— Hoplayabilemez Allahıma şükür... Çünkü kuyruğu ökkeş'in eline geçmektedir. Betonla sen oyun mu oynamaktasın, derbeder Esef?... İkisi

birden soluklarını kesip kulak verdiler: Kağnı sesi...

— Tamam! Geldi bayrağımızın anlı şanlı direği.

— Kop Esef! Direği getiren kağnıysa, kolunu üç kere kaldır. Beton karmaya girişelim! Çocuklar kağnı sesine koşuyorlardı. Esef yolun başına yetiştiği zaman, fil gibi iki kömüş koşulu kağnı, susadan yokuşa sapmıştı. Esef kolunu üç kere kaldırarak ökkeş'e işaret verdi. «Bayrak direği de hani gerçekten, al bayrağın şanına yaraşır bir direk... Evet, kalemde yamukluk var, bunda yok... Çıralı çam ki, kibriti tut, harpadak harlasın! Dibi kağnıdan üç metre çıkmış, ucu boyunduruktan beş metre... » Esef bunları aklından geçirerek, inceden, bir beğeni ıslığı öttürdü.

Kağnı düze çıkınca ökkeş Yiğit, duracağı yeri elindeki açılır kapanır metreyle göstermiş, betonu karacaklara işaret vermişti. Hiç yadırganmayan sevimli kasıntısıyla öteberiyi alıp direğe yanaştı. Önce dört yanında birer kanca bulunan çarmıhın halkasına başından geçirip inebildiği yere kadar indirerek çiviledi, sonra tepeye bayrak ipinin demir makarasını mıhladı, tel çarmıhları kancalara taktı. İki kişiyi kağnıya çıkarttı:

— Siz kaldıracaksınız... Tellerden de ikişer kişi çekecek... Beriki tellere de geçsin bakalım ikişer kişi... Tamam!... Esefle Yıldız, hazır olun! Dibi çukura oturdu mu, gireceksiniz altına!... Bakalım, gücünüz yetecek mi, dikilince, tutmaya, somun pelvanlan!... Teldekiler, dengeli çeksin ki, üstlerine yıkılmasın, direğimiz!

Kağnıdakiler, direği kolayca kaldırıp çukura yavaş yavaş kaydırdılar. Esef altına girerek omuz vermiş, Yıldız kocaman elleriyle arkadaşının başı üstünden tutmuştu. İlk yekinmede, koca direğin, göründüğünden çok daha hafif olduğunu anladığından Esef keyifle seslendi:

— Korkma ökkeş!... Tuttuk gitti! Beğendiğin gibi çalış...

Kağnı azar azar geri basıyor, kağnıdakiler de daha yukarıdan kaldırarak, Yıldız'la Esefe yardım ediyorlardı. Direk dümdüz dikilince, ökkeş bağırdı:

— Tamam!... Doldurun çukuru... Bolca beton koyun taşların aralarına... Bolca... Sıkılayın... Doldurun be... Bre Paso, tüh kalıbına... Gülme

Cengiz!... Gülmenin sırası değil!... Sıkıla... Tamam... Kap balyozu Cimşit!... öteki tellere birer kişi... Gerin... Çok çekilmeyecek... Çadır kurma hesabı... Doğru mu öğretmenim?... Bak şuna!...

— Doğru ökkeş!... Direk gibi doğru!...

— Tamam... Sıkılayın betondakiler... Ulan çok çekme denilmedi mi sana rezil Mehmet Uyar... Çekme dedikse, ağzın gibi gevşet demedik Dede Sarp!..

Direk dikildi, teller, ökkeş'in istediği gibi sıkılanıp uçlarındaki halkalardan yere çakılınca Nuri öğretmen çarmıhları yokladı:

— Haydi ökkeş, bak bakalım, iyi işleyecek mi?

ökkeş Yiğit ellerine «bismillah» diye tükürüp bayrağın ipini aldı. Çok ağır bir şey çekiyor gibi, yavaş davranıyordu. Suratı enikonu kızarmıştı. Bayrak önce hiç açılmayacakmış gibi sarkık, çok yorgunmuş da yükselmek istemiyormuş gibi ürpererek direğin ucuna kadar âdeta dürülü çıktı. Sonra birdenbire esintisini bulup saklayarak açıldı.

Seyredenler, bir ağızdan «Yaşşşaaa!» diye bağırdılar. ökkeş, bayrağı acele indirip topladı. Direğe sarıp bağladı, malayı alarak çukurun üstünü örten çimentoyu şaplamaya girişti.

Dumanlı Boğaz Köy Enstitüsünün bayrak direği, Keşiş Düzü'nün bağrına dikilince, Esef, bir zaman gözlerini kısıp tepesine baktı: «Düşmanlarımıza duman attıran ünlü Yavuz gemimizin direği kaç para.Yüreği kabarmış, «hamiyetinden» boğazı kuruyuvermişti. Çeşmeden akacak suyu hatırladı. Kimseye sezdirmeden yürüdü.

Koca çeşmeyi, Müdür bey, nedense branda bezine sarmıştı. Esef, ürkek bir hayvan kolluyor gibi çeşmenin çevresinde dolaştı, ökkeş'in dediği doğruysa bir şey çakmış bunun yüzüne Müdür Bey, gizlice... Su sesini alabilmek için soluklarını tutarak dinledi. «İster misin Deli Derviş borulara bir oyun oynasın da, törende Müdür bey musluğu çevirince su akmayıversin? Rezillik ki, adam utancından ölse daha iyi!... Gülüp dururken, bu işin şakaya gelmediğini anlayıp telâşlandı, önce Yıldız'ı bulup meseleyi açmak

geldi aklına, sonra Nuri öğretmene söylemeği daha uygun buldu, öğretmen çadırında kimse yoktu. Esefin sorusuna hızlı hızlı geçen Yıldız durmadan karşılık verdi:

— Nuri öğretmen, Cemal öğretmenle depoya indi ağa... Yeni giyim çıkaracaklar tören için... Neye sordun, köy mü basılacak yoksama yeniden?

Esef, elini sallayıp yürüdü. Çeşmenin ardını dolandı. Birdenbire susamışlığı on kat artmıştı sanki... Kimsenin kendisiyle ilgilenmediğini anlayınca, brandayı aralayıp giriverdi. Branda gevşekti ama, içerisi karanlıktı. Musluklardan birini tuttu, kötü bir iş yapıyormuş gibi hırıl hırıl soluduğundan suyun sesini alamıyordu. Bir an soluklarını keserek duvara kulağını dayadı. Çok şükür su geliyordu. Borulara bir şey olmamıştı. Susuzluk büsbütün azarak sardı içini, üst üste yutkundu. Musluğu yavaşça açıp iki yudum içse kıyamet kopmayacağını biliyordu ama, törenden önce suyu akıtmanın Müdür beye saygısızlık olacağını da kestiriyordu. Biraz debelendi, yüreğiyle boğuştu, «Höst oğlum! Törenden önce yakışık almaz! Yutkundu. Neden yakışık almazmış?... Allanın suyu... Su vermek sevap... Sevaba girer çeşmemiz, kötü mü?» Musluğu çevirecekken vazgeçti. Kafasını uzatıp «Gören var mı?» diye iki yana baktı, hoplayıp çıktı. Susuzluğu geçmişti. Murat eğitmenin yatırıldığı çadıra gürültü etmeden yaklaştı. Fukara Murat uyanmış cıgara içiyordu.

— Merhaba eğitmenim, çay gelsin mi?

— Sağol Esef!... Yıldız getirecek!... Hırpalanmış suratından utangaç bir gülümseme geçti: Neye daldım bilir misin? Dün gece Şirin'i basıp beni almayaydınız, şimdi kollarım bağlı kasaba yolunda sürünmekteydim... İçini çekti: «Karı milletine inan olmaz» derlerdi. Kulak aşmazdım. Benden sana öğüt, arkadaş, bundan böyle karıların «Allah bir» dediğine inanma! Herkes, şu Sultan kahpesini, Tosya toprağında, Osmanlı karı, bilmez mi? «Ulan namussuz!» desem... Nasıl çaldın bu karayı bize? Yüreğin şuncacık sızlamadı mı? Birden irkildi: Neye güldün Esef?...

— Yok birşey!

Murat şaşırarak baktı. Esef değişmişti. Akranı gibi davranıyordu. Buna çok üzüldü. İstemediği halde, suçluluk duygusuyla üsteledi:

— Güldün! Neye güldün? Söylemedin mi küserim! Şartolsun küserim!

Esef bir cıgara yaktı, iki çekip avucuna sakladı:

— Kara mı çaldı sana Yanığın Sultan?

Murat eğitmen, sağ gözü kapanmış olduğundan sol gözünü korkuyla kırpıştırdı:

— Kara elbet...

— Kara çalan karı, Durali'yi dama ne diye göndermekte baskından sonra?... Neden «Nikâhı kıysın! Zeynel ağam bırakacak! Ben konuştum» demekte?

— Kim dedi sana bunu? Sultan kahpesi mi?

— Kim dediyse dedi?

Murat önce inkâra sığınmayı tasarladı, biraz debelendi, sonra, her şeyi bilen Durali'nin söylemiş olacağını düşünerek pes etti:

— Aman Esef! Amanı bilir misin! Müdür bey duyarsa... İlle Emine öğretmen duyarsa, buralarda hiç durulmaz! Kim dedi arkadaş?

— Bırak kimin dediğini... Aklımın ermediği, karının sende gönlü varmış da bu rezilliği neden yaptı?...

— Nikahlayalım diye... Hey karı milleti!... Akıl mı şu!... Zeynel namussuzu, diyesi ki, «Bunun nikâhlamağa niyeti yok!... Basalım ki zorlayabilelim!» diyesi... «Ulan kahpe desem, "Ben mi dolandım senin ardında?... Hayır... Kancık it gibi, gelip sürtünmedin mi?" Allah tanık... «Git bacım... Belânı bana sürme! Eğitmen kısmına böyle işler yaraşmaz. Kursta bize yemin verdirdi Müdür bey, harama uçkur çözmek bizim zagonda yazılı değil!» diyerekten, çok yalvardım... Cıgaradan derin bir nefes çekti: Ama yüreğime doğdu, inanır mısın! «Gel alma içeri bugün» dedim, «Sol gözün seyirmekte, oğlum Murat!» dedim ben bana... Sabahtan başladı, «kapıyı sürgüler de, uyuya kalmışım, duymadım tıklattığını, dersen, keyfine... » dedi. öğleyin geldi. «Unutmadın ya, Murat, isteğimi kursağımda koyarsan gerisini kendin düşün» diye sıkıladı. İkindiyin, yunacak

çamaşırlar bahanasına gelecek... «Beni her zaman bu tavda bulamazsın koçyiğit Muradım bilmiş ol!» diyerek karnımın etini avuçladı namussuz... Biraz düşündü. Müdür Bey sordu mu, «Sultan'la arasında gerçekten bişey var mı, yok mu?» diyerek?

— Sormadı! Sormaz! Çünkü «vardı» diyen olsa da inanmaz. Neden mi? Kişiyi kendi gibi bilir de ondan...

— Tamam! İnanmaz evet!... Ulan karı milleti!... Şuncacık akıl aramayacaksın, arkadaş, karı kısmında... Diyelim en akıllısı bizim Emine öğretmen değil mi?

Murat eğitmen, lafın gerisini yutuyor gibi yutkundu bir zaman, gözlerini Eseften kaçırarak suçlu suçlu gülümsedi. Böyle gülümseyip telâşlanmasa Esef hiç işkillenmeyecekti. Biraz eğilip merakla sordu:

— N'olmuş bizim Emine öğretmene?

— Hiç... Karı milletinde akıl yok Esef oğlum! Hiç yok!

— Emine öğretmene n'olmuş dedim, Murat ağa, yere bakıp sırıtarak çıkamazsın pençemden... Senin bu lafın «bizim Emine öğretmen de akılsız» demeğe geldi! Neymiş?

— Siz Emine öğretmenle değirmene gittinizdi öyle ya, yağmurun yağdığı gün.

— Gittik!...

— Çıkardı mı ayaklarını Emine öğretmen?

— Çıkardı. N'olmuş?

— Yakasının düğmelerini de çözdü?

— Düğmelerini mi? Esef durakladı. Çözmüştür belkime aklımda kalmamış! Çözmekle?

— Çözmekle olur mu arkadaş! Bura nere? Herif ne demiş?

— Hangi herif?

— Kara Derviş dümbüğü... Demiş ki, «Ankara karısının çıplak ayaklarına bakarken... İman tahtasının meme çizgisine bakarken bizi şeytan aldatmasın mı gündüz gözü?» demiş.

— Kime diyor bu lafları, namussuz?

— Sultan'a... «O gün» demiş, «kendir tarlamı batıran uğursuzluk bu uğursuzluk,» demiş.

— Tuu Kara deyyus, Allah belânı vere!

— «Ama helâl olsun» demiş, «yandım Ankara'nın öğretmen avradına Yanığın Sultan» demiş, «yanmam da o günün yanması» demiş. Sultan'ın dediği doğruysa o günden sonra, şarap sarhoşu olunca esrarı çekince, kafasını taşlara vururmuş ki, tuz kabağı gibi dağıtmasına az bir şey kalırmış... Dahası...

— Dahası da mı var? Ulan kara papas, ya ben senin sakalını tek tek yolmaz mıyım?

— Dahası, bulaşmış bu kez, Emine öğretmen gölde çimerken, askeriyenin topçu dürbünüyle gözlemeye... Bilirsin kara domuzdaki tek dürbünü... Burdan bak, Tosya'yı gör, avucunun içi gibi... Evet, dürbünle bakaraktan yangını azmış ki bunun zaptolacağı kalmamış... Büyü düzmüş, muska yazmış, ol görüp yola getirememiş Emine öğretmeni... Sultan dedi ki, «Ben bunca karı yangını herif gördüm, böyle harlamışım görmedim» dedi.

Esef suratını astı:

— Peki arkadaş! Adam bunları bilir de, vaktiyken gelip demez mi?

—Diyesiye kaldı mı be Esef! Ben de geçende duydum. «Ulan essah mı?» diye sıkılayınca, lafı çevirdi bu kez Sultan kahpesi, «Eğlendim seninle... Yok öyle şey!» dedi. Sıkıladım başka gün... Bukez, okunmuş incir alıp gelmiş...

— Deme!

— Dahası... Emine öğretmen, «Beni tutmaz, öyle pisin efsunu» diye atmış ağzına inciri...

— Yalandır Murat Ağa... Tamam! Yalanlığı belli bişey...

— Atmış güzelce... Herifin karıları nasıl baştan çıkardığını sormuş...

— Tuuu... Sultan kahpesi gidip söylemiştir. Herife... Kara Dümbük, yollu sanmıştır... Biraz daldı: Neden aklıma gelmedi bu namussuzun karıları çimerken gözleyeceği?... Bizdeki avanaklık nasıl bir avanaklık arkadaş! Bu işe canım sıkıldı ki... Ne kadar... Cıgarayı yere çalıp hışımla ezdi: Kalk hadi! Çayı dışarda içersin!

— Sen var git! Bizde adam içine çıkacak yüz mü kaldı?

— Neden yahu?... Zora beyler borçlu... Silâhsız milâhsız onca adamın hakkından mı gelinirmiş?... Fazladan hovardalıkta basılmaktasın... Basılan hovarda köteği yiyecek ister istemez. Basılmışlıkta sırtarmak yoktur.

— Başına gelmiş gibi... Hele rezil!...

— Gelmediyse de, geleni çok gördük ağa...

Köteği yedin mi, adamdan gizlenmek olmaz! Utanmayı şuraya koyup çıkacaksın sırıtaraktan... Adam sana alışacak, sen adama alışacaksın... Geçip gidecek... Hadi yürü! Çeşme töreni patırtısında utanç mutanç kalmaz! Hadi! Esef bir bağırtı duyarak kulak verdi: Ne ki bu arkadaş!... Bayrağımızın direğimi yıkıldı? Ulan ökkeş...

Bağırtının karı sesi olduğunu anlayınca lafı kesip fırladı. önde Hanım Kuzu, arkasında sırayla Elif ince, Güllü Çavuş, Petek Elvan düşe kalka, bağıra çağıra saçlarını yolup göğüslerini yumruklayarak kampa doğru koşuyorlardı.

Esef, kızların yıkanmaya gittiklerini hatırlayınca ellerini «Heyvah» diyerek dizlerine vurdu.

— Emine öğretmeeeen...

— Gittiiii. Yetişin!...

— Müdür Beyyy!...

— Yetişin, can kurtaran yok muuuu?

Güllü yere çöküp dövünmeye başlamıştı. Esef, koşarken, «Namussuz Yeşil Göl, yedi Emine öğretmenimi... Tüüü... Ulan namussuz!» diye söyleniyordu.

Müdür Bey çadırından uğramış, kızların yanına herkesten önce yetişmişti.

Esef vardığı zaman, kızlar, gözlerinden ip gibi yaş dökerek, arada bir içlerini çeke çeke, birbirlerinin ağızlarından lafı bıraka ala anlatıyorlardı.

— Yıkandık Müdürüm... Döndük gelmekteyiz...

— Kara Domuz meğerse...

— Nasıl Kara Domuz?... Biriniz konuşun!... Kara Domuz ne demek Hanım?

— Kara Derviş Müdürüm... Meğer yolumuzu kesmiş Kara Domuz... önümüze hopladı ki, yüreğim yarılayazdı.

— Elinde şu kadar pala bıçağı Müdürüm...

— Saçı sakalı dikilmiş ki, adamlıktan çıkmış...

— Ağzı köpürmüş kuduz itin... Emine öğretmenimiz, «Nedir istediğin?» diyecek oldu.

— Hoplayıp koluna yapıştı Emine öğretmenimin Kara düşman...

— Ne diyorsunuz...

— Emine öğretmen direnince, vurdu pala bıçağıyla...

— Neee...

— Ya biz bu namussuzu gebertince...

Müdür Halim Akın, kamp kuruldu kurulalı ilk defa ayağını yere vurarak bağırdı:

. —Susun!... Lafa karışanı tepelerim... Nasıl vurdu?

— Beline vurdu Müdürüm pala bıçağının tersini... «Düş önüme... istediğim sensin» diye uludu namussuz!... Emine öğretmen çaldı tokadı

rezilin suratına... Ben hoplayıp yakasını tutum. Nah burama vurdu pala

bıçağını Müdürüm... Sandım ki kolum düştü. Bunlar yere çöküp bağrışmaya başladılar Müdürüm... Emine öğretmen direndikçe kudurdu Kara Papaz.

Zaptolacağı kalmadı. Tuttu saçından Emine öğretmenini... Emine

öğretmen... Bu kez, «Cemal!» diye bağırdı. «Cemal yok!» diye uludu Kara Derviş... «seni ordu elimden alamaz!» dedi. «Yıldızlarda gördüm, sen bana yazılmışsın» dedi.

— Sonra?...

— Sonrası Müdürüm, aldı gitti değirmene... Sürüdü götürdü. Bağırdı Emine öğretmenim. «Hüs» diye vurdu ağzına iki kez elinin tersiyle Kara Düşman..! Emine öğretmenimin ağzı kanadı. Emine öğretmenim de yanağını çırmaladı domuzun... Çırmaladı ki, bıçakla vursa öyle yarılmaz!

Nuri Çevik bir an yere bakarak düşündü. Sonra gözlerini kaldırmadan sakin bir sesle konuştu:

— Koş Cemal, tüfeği al, hemen gidelim!

— Bırak Cemal tüfeği!... önce düşünelim bakalım!..

Nuri, Müdüre hiç bir şey anlamamış gibi baktı:

— Neyi düşüneceğiz?

— Vuruşmak kolay Nuri... Bir başka çıkar yol aramalıyız. Vuruşmak, Emine'yi belki de büsbütün tehlikeye atar. Adam deli... Emine'ye güvenim var. Meraklanma! Zaman kazandırır bize Emine öğretmen...

— N'apacağız kazandığımız zamanı?

— Ne mi yapacağız?... Halim Akın, gözlerini Nuri'den kaçırdı. Bulacağız çıkarını... Çok kötü oldu Şefik Ertem'i bıraktığım. Diretseydim törene kalacaktı. Dün gece köy bastık. Bugün silâhlı vuruşma çıkarıyoruz. Anlatamayız bunu 'Ankara'ya... Başından beri sıkı emri var! Köylüyle hiç bir çelişme istemiyor! Genel Müdürü zor duruma düşürürüz. Şefik Ertem burada olup, gözüyle görseydi...

Nuri'nin omuzu üstünden ilerilere bakarak konuşuyor, kelimeleri zorlukla bulduğu anlaşılıyordu.

Çocuklar taş kesilmişlerdi. Soluk almadan dinledikleri için Koca Keşiş Düzü'nde çıt yoktu.

— İyisi, Cemal atlasın cipe... Hadi Cemal, sür git, iki, üç, dört candarma al gel karakoldan...

Kızlar gözlerini vargüçleriyle açarak Cemal Avşar'a bakıyorlardı.

Cemal, yüzü sapsarı, belli belirsiz duraklamıştı. Müdür omuzundan dostça itti:

— Vuruşmak olmaz Cemal! Herif deli, hem de atıcı... Koş hadi... Zaman kazanır Emine, sen gelene kadar...

Cemal, Nuri'den gözlerini kaçırarak talimle döndü, gittikçe hızlanan cimnastik adımlarıyla cipe doğru koşmaya başladı.

Çocuklar hiç bir şey anlamamış gibi bakakalmalardı.

Hepsinden önce, kendisini Esef topladı. Suratı gittikçe asılarak candarmanın ne kadar zamanda yetişebileceğini hesaplarken cip sarsak sarsak gözden kaybolmuştu.

Kızlar yeniden hıçkırmaya başlayınca, Esefin umutsuz bakışlarında öfkeli bir ışıltı yanıp söndü. Geriledi, kimsenin fark etmediğini anlayınca, hiç koşmadan öğretmen çadırına doğru yürüdü. Arada bir ardına bakıyordu. Müdür çadırını siperleyince koştu. Zeynel'den kurtarılan üçlü tüfekle yeni fişeklik direkte asılıydı. Hepsini tek eliyle kavrayıp çekti. Herkes konuşmaya başlayan Müdüre dönmüştü. Koşarak yanlarına vardığı zaman Halim Akın, Nuri öğretmeni yatıştırmaya çalışıyordu.

— Bekleyeceğiz Nuri... Doğrusu budur!... Herif deli... Uzun silâhı

var. İyi atıcı... Vurulursan yazık olur. Vursan büsbütün kötü...

Bekleyeceğiz...

Esef önündekileri iterek ortaya atıldı:

— Beklemek olmaz öğretmenim! Nah sana tüfek... Emine

öğretmenimizi, hadi alıp gelelim Kara dümbüğün elinden...

Nuri uzatılan silâha biran şaşırarak baktı, sonra birden atılıp aldı:

— Sağol Esef!

Çocukların göğüslerinden tıkanıklığın tıpasını atar gibi, keskin bir soluk «Hohh!» diye boşalmıştı. Müdür Halim Akın, son bir atılımla

vuruşmayı önlemek istedi:

— Olmaz Nuri! Bırakmam!

— Neye dayanarak Halimcim?

— Emrediyorum! Buranın Müdürü benim!.. Nuri bir an durakladı. Sonra bakışlarına yavaş yavaş derin bir keder geldi:

— Sen emrediyorsan ben de istifa ediyorum Müdür Bey!

Fişekliği omuzuna atıp döndü. Biraz öne doğru eğilerek koşar gibi yürüdü. Tüfeğin dolu olup olmadığına bakmayı bile akıl etmemişti.

Esef, bunu söylemek için, elini kaldırdı. Aralarında yirmi yirmi beş adım olduğu halde, sesini Nuri öğretmene yetiştiremeyeceğine inandı nedense...

Keşiş Düzü'nde sanki canlı hiç bir şey kalmamış, güneş bile yavaş yavaş kararmıştı.

Bu ölüm sessizliğini, birden insan ağlayışına benzer garip bir inilti sarstı. Çöllo, olup bitenleri sanki anlamış gibi, çaresizlikle bir Esefe, bir Hanım Kuzu'ya koşmuş, sonra Nuri öğretmenin arkasından atılmıştı.

Yirmi dört insan, soluklarını tutarak baktılar.

Çöllo, fundalığa girip görünmez olunca Yamörenli Elif, keskin bir çığlık atarak bağırdı:

— Esef, Dağlı Esef! Durmak var mı karı gibi yüreksiz!... Emine öğretmeni kurtarmaya gitmemek var mı?

Erkekler kendilerini toplamaya vakit bulamadan kızlar çığırışmaya başladılar.

Hanım Kuzu göğsünü yumrukluyordu:

— Ulakların Yıldız! Tuuu kalıbına tuuu...

Petek Elvan'ın sesi Hanım'ın sözlerini bastırdı:

— ökkeş Yiğit! Kansız ökkeş!... Yiğitlik böyle değil!

Esef, Elifin seslenişine önce şaşırmış, bir an utanmış, sonra yüreği çatlayacak kadar sevinmişti.

Kendisini toplar toplamaz, Ankara'daki zafer anıtının takımını saldırıya çağıran onbaşısı gibi elini kaldırarak bağırdı:

— Hadi arkadaşlar! Kara Yılan kafası ezmeye!...

— Durun! Kovulursunuz hepiniz! Durun diyorum!...

Çocuklar, Müdürü duymamışlar, kollarını açarak yolu kestiğini sanki görmemişler gibi, koşarak iki yanından geçmeye başladılar.

Halim Akın kızları olsun alıkoymak istedi:

— Siz gitmeyeceksiniz!... Hanım Kuzu... Elif...

Kızlar bağırarak, saçlarını yolup göğüslerini yumruklayarak, geldikleri gibi düşe kalka çoktan yürümüşlerdi.

Müdürlük gücünü yitiren Halim Akın, Keşiş Düzü'nde suçlu eğitmen Murat'la kalakaldığını görüp n'apması gerektiğini araştırırken, Murat, özür diler gibi söylendi:

— Gitmemek olmaz Müdürüm!

Karşılık beklemeden koşmaya başlayınca Müdür Halim Akın'ın yüzünü yumuşak bir sevinç kapladı. Titremeye başlayan alt dudağını dişleyerek gülümsemeye çalıştı. Gözlerinden iri damlalarla yaşlar aktığının farkında değildi. .

— Kudurdun mu, anan öle!.. Beni işit... dedim kara domuuuz...

Sultan bunları kapı kanadını tutmuş söylüyor, Emine öğretmen elleri arkasına bağlı, köşedeki yatakta yüzükoyun yatıyordu.

Deli Derviş her zamanki gibi, it oturumundaydı. Arkası kapıya dönüktü. Saçları, sakalları dikilmişti, Gözlerini deli deli ışıldatarak dişleriyle esrar kırıyor, arada bir, Sultan'a «Hayır» der gibi kafasını sallıyordu. Sol yanağında, Emine öğretmenin tırnaklarıyla açtığı derin yarada kan pıhtılaşmış, bu da suratının deli korkunçluğunu birkaç kat daha arttırmıştı.

— Beni duy dedim oh Kara Derviş!... Ne dedi

Zeynel ağam?...

Kara Derviş Mansur Halife, esrarı kopardı, sol avucunda biriktirdiklerinin içine koydu.

— Ne diyebilirmiş Sümüklünün Zeynel dümbüğü bize, kahpe Sultan?...

— «Karıyı sürüsün götürsün... Dumanlı Boğazın kuytusunda eşkıya mağaralarına» dedi. «Sakın dellenip vuruşmaya kalkmasın, bu iş başka işe benzemez» diye sıkı tembihledi. Alalım gidelim şunu oh Mansur Ağa, kızlar çığrışarak çoktan vardılar esdüdüye... Çoğa kalmaz, dünyanın adamı birikir başımıza...

— Hüss... Esrarını kibrit kutusunun üstüne koyup tabakasını çıkardı. Omuzu üstünden süzük gözlerle Emine'ye baktı. Emine gözlerini yumuverince, hırsla yalandı: Göz yummalar boşuna... Yumsan da, benimsin, yummasan da... Yıldızlarda gördüm yerini... Yazılan bozulmaz... Elini yanağından geçirdi. Suratını acıyla buruşturdu: Kan girdi aramıza Emine Hanım. Erle avrat arasına kan girdi mi, büyüdür. Bozulması kıyamet gününe kalmıştır.

Değirmen taşları dönmediği için kalın duvarın ötesinden yalnızca suyun şırıltısı duyuluyordu.

— Kudurdun mu namussuz, dünyanın adamı üşüşecek başına... Sana Ankara'nın öğretmen karısını yedirmezler göz göre... Kızar bak Zeynel ağam, sözü tutulmayınca...

— Zeynel... Sümüklünün Zeynel... Ağalık onun ama, akıllar benim, kahpe Sultan, öyle mi belledin! Bu temeline tükürdüğüm Tosya toprağını parmağımda çevirmekte değil miyim? Eğer dua gücüyle, eğer akıl gücüyle ve de eğer muska gücüyle... Ben olmasam, senin kötü Zeynel, yiyebilir miydi, Çakır'ın Kadir'i?... Yiyemeyince, ağalık eline mi geçerdi? Ulan kahpe Sultan, Deli Derviş mi Zeynel'i oynatır, Zeynel mi Deli Derviş'i?... «Bu esdüdü belâsını, toprağımızdan sürüp çıkarmanın kese yolu!» dedim, «Aman» dedi senin Sümüklü... «Kolay» dedim, «Aman, Kara Derviş amanı bilir misin?» diye köpekledi. «Kolay ki bak nasıl!... Sürüyelim karısını esdüdünün» dedim, «Nasıl dümbük bir esdüdü olmalı ki, karısını çekip sürüdükleri yerde, çocuk okutmaya durmalı» dedim. «Aman hey Allah! Bunlar nasıl bir akıllar!» diyerekten külahını yere çaldı senin Sümüklü...

«Ya kime sürütelim?» diye sordu. «Ben sürür götürürüm Allahıma şükür» dedim. «Bizi asarlar oh Deli Derviş» diyerekten ağlamaya başladı yüreksiz... «Kolay» dedim, «Ben sürür, götürürüm, sen gelip elimden almış olursun» dedim. «Esdüdü geçer gider, kurtuluruz» dedim. İki cıgara kâğıdını yan yana getirip üstüne tütün, daha üstüne esrarları koydu. Düşündü bir zaman... «Olur gibime ya, bir şartla» dedi. «Neymiş?» dedim. «Eli eline hiç değmemeli» dedi. Baktım korkmakta senin Sümüklü... «Eli elime değince kurtarmışsın kaç para Sefil Zeynel» dedim. «Ulan Deli pezevenk! Ulan sen olmasan bizi çakallar boğacak Huruşan Mansur Halife» diyerek eteğime sarıldı. «Yarından tezi yok... Vilâyete in, göreceğin yerleri gör» dedim, «Bizim toprağımız, Esdüdü gâvurluğunu hiç taşımaz, dersin» dedim, «Duyduğum doğruysa, milletin içine velvele düşmüş... Çok yaman işler olsa gerek, yol yakınken, aman bunun çaresi, dersin» dedim, «Ağzımızın tadı kaçar, Ankara'ya karşı da çok ayıp olur demeli» dedim. «Ulan doğru... Evet, esdüdü belâsını savuşturacağımıza şimdi inandım. Ulan bunlar nasıl bir akıllar... Bunlar Halife Ömer akılları, Allah belânı vere Kara Domuz» diye güldü. «Yol yakınken bir iş olmalıysa olmalı Zeynel, herifler dağ gibi yapıları Keşiş Düzü'ne diktiler mi, Allah sayesinde, gene olur ama, az biraz çetin olur» dedim. «Essah Deli Derviş!... Ne mutlu sana bu itoğlu itlikle herif» diye elini dizine vurdu senin Sümüklü... Durası kalmadı, atlanıp sürdü ...Cıgarayı büktü, doladı, hayin bir iştahla ıslatıp yapıştırdı: Zeynel danışacağı yere danıştı. Baktım aptesi bozulmuş azıcık... «Nedir?» dedim. Hık mık etti. Sıkıştırdım. Buna diyesiler ki, «Şimdilerde sırası değildir. Ankara bu esdüdü işine sıkı yumuldu. Osmanlının yasağı üç gün ve de ilk hızını savuşturana kadar... Bu da geçer yahu, denilmiştir» diyesiler. Senin Sümüklü, baktım, yılmış! «Geri dur Sefil Sümüklü, ağanı belle» dedim. Bu kez, «Bir danışacak yerim daha var, hele onu da görelim. Olmazsa dilediğini işle» dedi. Meğer umudu Kötü Cinci Nezir'in dilekçesi değil miymiş... Dün gece esdüdü köyü basınca ayağı suya erdi senin Sümüklünün... Kalınca kâğıttan boru gibi büktüğü zıvanayı cıgaraya soktu, bıyığının altından, kurnaz kurnaz, biraz güldü, sonra gene kasıldı: «Alsın gitsin, dedi he mi? Alsın gitsin ama sakın eli eline değmesin» mi dedi? Sırtlayıp çıkaracağız eşkıya mağaralarına, gelip kurtarmış olacak yiğit Sümüklü... Hükümatın gözüne girecek... Ha ha hayyy... Bak bakalım kim kimi oynatmış... Sana «He» dedirene kadardı benim alttan almalarım... Adam nasıl bir dümbük olmalı ki, böylesini çekip alıp sürüp çıkarıp kütür kütür yememeli... «Korkmasın ipten alırım» mı dedi? Hele pis köpek...

Tadına bakmayınca, doyasıya dişlemeyince, ben ipe neden gitmekteyim de, sen beni almaktasın?... Evet ben bu Emine Hanımı, Allanın izniyle yesem gerektir Kahpe Sultan ve de, senin Sümüklü Zeynel..

Deli Derviş, cıgarayı yaktı, birkaç nefes çekti. Bir zaman gözlerini kısarak Emine öğretmene soluklanmadan baktı. Dumanı bırakırken pis pis yalanıyordu. Cıgarayı kibrit kutusuna dayadı.

Sultan, Emine öğretmene, «korkma» anlamına bir daha işaret etti. Aklı yavaş yavaş başına geliyordu. Korucu Hüseyin, Zeynel Ağadan «Acele gelsin» haberini getirdiği zaman, yalan mundar, Murat eğitmeni, nikâha razı etti sanmış, sevinçten yüreği yarılayazmıştı. Emine öğretmenin kaçırılma işini bir zaman anlayamayışı bundandı. Zeynel Ağa, sayvanda kafasını yumruklayarak döneliyor, korkudan soluğu ağzına sığmıyordu. «Aman Sultan, amanı bilir misin?» dedi, «Dün gece bir halt ettik öfkeyle... Deli Derviş'e haber uçurduk, bugün Emine hanımı kaçırdı kaçıracak... hüs! Bırak şimdi, amanı... Kaçırdı mı, kavlimizce. Eşkıya mağaralarına götürecek... Biz duyunca atlanıp izini sürmüş olacağız, elinden alacağız silâh gücüyle... Kavlimizce eli eline değmeyecek karının... Demincek aklıma geldi. Herif karıya tutkun... Karıya değdi mi asar bizi hükümat! Yele binip yetişeceksin. Dellendiyse bir seni dinler, önüne kanat gerip karıya el sürdürmeyeceksin! Ne edip edip herifi mağaralara getir. Karıya dokunursa, vuruşmaya kalkarsa yandık. Ele geçse, beni söyler, "Zeynel'in planı" der hiç bakmaz! Çünkü delidir. Deli kısmı...» Sultan kendini toplayıp davranmasa, daha da uzatacaktı, akılsız Zeynel... «Ben bak... » derken dışarı uğramış, «Alıp gitti mi ola? İş işten geçti mi? Kapıyı demirleyip açmazlanırsa... » diyerek değirmene nasıl yetiştiğini bilememişti.

Deli Derviş, Emine öğretmene bakıp dururken cıgarayı hatırlamış olmalı ki el yordamıyla döşemeyi yokladı. Sonra unutup sol elini yere dayayarak sağ elini pençe gibi büktü. Bu duruşuyla, alttan güreşmekte usta bir pelvanın paçaya dalmak için hazırlanmasını hatırlatıyordu. «Alıcı kuş gibi üstüne çökecek karının... Fukarayı paralayacak...» diye Sultan' in aklı başından gitti. Araya girmek için, korkudan boğuklaşmış sesiyle konuştu:

— Dur akılsız Mansur... Şaşırtmışsın bugün essahtan! Bu oyunu kime oynamaktasın, böylece?... Sümüklünün Zeynel'e mi? Değil... Kendi boynuna takmaktasın ilmeği... öğretmen karıyı sürüyünce, hükümat n'apar

adamı, Kara dümbük, bekçisinin düğmesine değeni asan hükümat?... Seni asarlar, oh Mansur Ağa, seni ipe çeker ki hükümat, tespih tanesi gibi...

— Hüst kahpe... Hükümat karısı olmakla?... Hükümat karısına ayrı zagon mu var? Kız ehli kız değil mi bu Emine Hanım?. Yalandı: Kız ehli kızı sürüyünce... Ve de başına çökünce ne der, Kastamonu' nun Gözlüklü yargıcı? «Kütükteki yaşına bakılsın» der, «On beşi bitirmişse, «Nikâh!» der. Kıyarım nikâhı, sararım Emine hanımı... Davacı olmaz Emine hanım benden... Sor da bak!

— Deliii... Deli ki ne kadar... Yanılmaktasın Dümbük!... öğretmen karıyı sürüyünce adama «Nikâh» mı dermiş hükümat?... Sizin İsparta’nın aklı buncacıksa, sopa yermiştir ki Ispartalı, sabah akşam... Gel beni işit, Kara Derviş, Zeynel Ağamın dediği doğru... Alıp gidelim, Emine Hanımı Eşkıya mağaralarına... Seni basar esdüdülü nerdeyse...

— Hüsss... Buraya hiç kimsenin gücü yetebilemez! Atılma duruşunu bozmuş, parmağını ağzına götürmüştü. Sultan'ın zaman kazanmaya çabaladığının farkında değildi: Hüsss... Nere bura, Yanığın

Sultan? Bura nere? Bura, Kara Derviş Mansur Halife'nin makamı değil mi? Fermanlı din askeri değil miyim, ben? Buraya cellât elinden kaçmış vezir gelse, Osmanoğlu geri alabilemez. Bizim eteğimize yapışanın bağışlanması kanundur. Sen nerden bileceksin kahpe karı aklınla... Bir zaman kısa kısa güldü, yalandı, iri bir maymun gibi, çömelimde, hoplayarak yatağa doğru gitti. Emine keskin bir çığlık atınca şaşarak durdu. Sonra gene kısa kısa güldü: Ah samur kaşlım, elâ da gözlüm, ben senin için yanarım! Yumruğuyla ağzını sert sert sildi: Yosmam, neye bağırmaktasın?... Yiğitin alnına yazılan gelir. Seni buralara kim saldı, Emine Hanım, kurbanlar olduğum Allah salmadı mı?... Ulan kötü Sultan... Bunca yılın kahpesisin... Böyle cilve döktürmeyi gördün mü hiç? Cilve ki... Adamın iliklerini boşaltır.

— Bırak Derviş... Senin bugün aklın sıçramış!... Nerdeyse esdüdülü sopa değnek gelir. Sırtla şunu, Eşkıya mağaralarını tutmaya bakalım!... Sonunda «Heyvah» dersin ya, iş işten geçer. Davran oh koçum!...

— Akıl mı şu, Emine hanım?... Allanın yazdığını esdüdü boza mı bilir? Seni kıskanmakta bu kahpe! Sana yandığımızı, yüreği götürmemekte bunun,.. Nerene yandık biz senin bakalım? Tomurcuk göğüslerine yandık bu bir... Elini uzatınca Emine haykırarak çekilmek istedi: Höst... Kısmetten kaçmak yok... Kaça alırım çalımını?... Kısa kısa güldü: Tomurcuk güllere yandık, kahpe Sultan!... Bak ki bir... Karı başınla sen yanmaz mısın? Bak şuna... Höst oynama Emine Hanım... Oynama ki, canımı sıkma!... — Bir çekişte Emine'yi arka üstü çevirdi. Düğmeleri kopararak bluzun önünü karnına kadar açtı: Allah Allah... Maşallah... Nedir bu tomurcuk güller!... Allah!... Ankara bağının gülleri... Ben bu ay parçası göbeğe âyeti kürsi yazmayınca, öyle mi, kahpe Sultan, yazıp gerisin geri yalamayınca...

— Bırak Kara Derviş!... Şart olsun bak, yararım kafanı... «Eli eline değmeyecek» dedi Zeynel Ağam! «Adamı asarlar haa... Memur kısmına değdin mi, bitirir hükümat» dedi.

— Hüsss... Parmağını ağzına götürdü»: Hüsss...

Emekleyerek esrar cıgarasının yanına döndü: Devran sefası

sarmakta beni, kahpe Sultan...

Cıgarayı derin derin nefesleyip yere bıraktı. Bir zaman gözlerini kapayıp daldı. Sultan, herife ürkek ürkek baktığı halde, Emine'ye «korkma» anlamına elini salladı.

Kara Derviş iki dizi üstünde, ellerini kaldırıp, son heceyi gücü yettiği kadar uzatarak «Allah!» diye bağırdı.

Sultan'la Emine arkaya devrilecek, katılıp kalacak sandılar. Tersine debelenerek kalktı. Duvara koşup Rufaî şişlerinden birini aldı, bir zaman lap lap hoplayarak, «Yaaa Hayy... Ya Kayyum!» diye bağıra bağıra havaya atıp tuttu. Birden durup korkunç bir hırsla Emine'nin üstüne geldi:

— Yamyamım ben... Et yerim!... Bana kurşun işlemez Emine Hanım... Bana bıçak işlemez... Kanımı akıtamaz demir benim! «Olmaz öyle şey» demişsin, «Nasıl etsem de görsem» demişsin! Nah gör işte! Bak bakalım yalan mı?

Göğsünü yırtar gibi açtı, sol memesini tutup çekti. Parmağının ucuyla biraz tükürükleyip, topuzundan halkalar sarkan koca şişi, yavaş yavaş soktu, orada öylece bıraktı. Emine'nin gözlerindeki dehşetten cinsel zevkler alıyormuş gibi solukları sıklaşmış, gözleri kaymıştı. Elini vuracak gibi kaldırınca Emine istemeden bağırdı.

Sultan, herifin şurasına burasına şiş soktuğunu çok görmüştü ama her zaman olduğu gibi gene de korkudan taş kesilmişti.

Deli Derviş'in artık söyledikleri anlaşılmıyor, ulumaya benzer sesler çıkarıyordu. Aslında, bütün bunları yıllardır köylünün karısını erkeğini ürkütüp baskı altında tutmak için deliliğe vurarak yapmaktaydı ama, deliliğe vurması da deliliğindendi.

Elini yavaş yavaş indirdi, parmaklarını Emine' nin göbeği görünce «Allahı ekber!» diye irkildi. Eminin etekliğini tutan kemere geçirip hızla çekti, açıne keskin bir çığlıkla kurtulmak için kıvranırken Sultan atılıp arkadan kavramıştı:

— Bırak karıyı namussuz! Zeynel Ağam «Elini sürmeyecek» dedi,

bırak!

— Höst!

Deli Derviş, bir silkinişte Sultan'ı beş metre savurup yere yuvarlamıştı. Hoplayıp kalktı. Sedire dayalı mavzeri kaptı, mekanizmayı hırsla açıp kapayarak doğrulttu:

— Höst!... Kıpranma! Yakarım!

Tam bu sırada ilk taş, değirmenin duvarına çarptı.

Üçü de önce hiç bir şey anlamadılar. Taşlar yağmaya başlayınca, Sultan güvenle doğruldu:

— Demedim mi Kara domuz!... Basar seni esdüdülü, demedim mi?

Bir cam şangırtıyla kırıldı. Bir ses duyuldu:

— Canına susamadınsa teslim et öğretmeni Kara Derviş!...

— Sarıldı değirmen...

— İş işten geçti.

Kara Derviş Mansur Halife, göğsündeki şişi hiç telâş etmeden çıkardı, öptü başına koydu. Odaya bir taş daha düşünce uykudan uyanır gibi gözlerini zorla açarak yavaşça sordu:

— Kim bu? Biri mi geldi? «Biri mi?» dedim kahpe Sultan?...

— Allah belânı vere Kara dümbük! Basıldın ne güzel! Buldun belânı pezevenk!

— Basıldım mı? Neee!... Birden hoplayıp kalktı. Şişi, hınçla savurup döşemeye sapladı. Duvardan fişekliği kapıp sedire attı: Balta... Balta, dedim kahpeee... Mekanizmayı açıp örttü: Kap baltayı! Bittin bil!

— Ne baltasıymış, deli?

— Kapının ardında balta var! Al eline, gelenin çal kafasına!...

Kapının arkasından kısa saplı baltayı Sultan'ın almasına kalmadan, Kara Derviş ilk mermiyi gelişigüzel atmıştı. Odayı bir anda barut kokusu kapladı.

İlk yaktığı kurşunlardan sonra Deli Derviş farkında olmadan değişmiş, üstüne kıyıcı avcıların hayvansı yırtıcılığı gelmişti. Birisine çok gizli bir şey söylüyor gibi fısıl fısıl konuşurken, yandan da tüfeği dolduruyordu:

— Baltayı kap!... Merdiveni tut!... Korkma, bunların silâhı yok, Sultan hanım!

Sözünü yeni bitirmişti ki, vınlayarak pencereden giren taş tavana çarpıp döşemeyi gümletti:

— Silâh yoksa, kaya elvermez mi Kara deyyus? Gel koçum, teslim et Emine Hanımı edebinle... Yiğitlik sende kalsın! Belki Zeynel ağam seni kurtarır.

—   Hüss... Hüs dedim... Baltaya... Sen baltaya bak!.. Baltayı dedim Yanığın Sultan... Ya seni öldürünce... Hızla dönüp mavzeri Sultan'ın karnına tuttu, öldürünce... Teslim etmek nasıl söz kahpe!

Sultan, sanki kurşunu yemiş gibi karnını iki eliyle tutarak geriledi.

Kara Derviş buna güldü bir zaman, başka bir taş pencerenin pervazına çarpınca Emine'ye elini salladı:

— Hiç korkma Emine hanım! Seni vermem bu can bende oldukça... Sinerek yer değiştirdi. Tüfeği kaldırarak bağırdı: Vardım kahpe avratlılar!... Hamleme dayanacak er isterim!

Nişan almadan atıyordu. Mekanizma işletişi, tetiğe basışı, silâhı tutuşu ne kadar usta olduğunu meydana koymaktaydı:

— Al bakalım!...

Tüfek patlamayınca şaştı. Sonra mermileri tek tek sürerek savaşa

girdi.

Nuri Çevik öğretmenle Yusuflu Esef, fundaların siperlediği bir kayanın arkasındaydılar.

Bulundukları yer, epeyce yüksek olduğundan, yalnız değirmeni değil, öteki öğrencileri de görüyorlardı.

Deli Derviş ateş etmeye başlamadan önce, askerlik etmemiş öğrenciler, siperlenmeyi akıllarına getirmemişlerdi. Herkes dilediği gibi davranıyor, hele taş toplayan kızlar, büsbütün açıkta geziniyordu. Böylece, Dumanlı Boğaz Enstitüsü öğrencileri, boz iri maymunların meydana getirdikleri dağınık ' sürüye benzemekteydiler. Çakıllı ökkeş, belindeki asker palaskasıyla uğruyordu.

Esef şaştı:

— Ne halt etmekte öğretmenim bu ökkeş?

ökkeş Yiğit palaskayı çıkardı. İki ucunu bir araya getirip avucuna tükürerek hazırlandı. Bir eliyle pantolonunu tutmuştu. Hanım Kuzu'nun eteğinde taş doluydu. Elif İnce buradan bir taş alıp palaskaya koydu, ökkeş uydurma sapanı, var gücüyle savurdu. Kurşun gibi vınlayarak giden taş, değirmenin penceresinde gümledi. İçeri girse Emine öğretmeni de yaralayabileceğim akıllarına getirmediklerinden bütün öğrenciler «Yaşşşaaa!» diye bağırdılar.

Üçüncü taş pencerenin camını kırınca Deli Derviş ateşe başladı.

Saldıranlar önce pek bir şey anlayamamışlardı. Kafalarını kaldırarak ne oluyor diye sağa sola bakıyorlardı.

Murat eğitmen var gücüyle bağırdı:

— Bre yatın! Yatsın herkes! Yere yatsın! Bağırırken biraz kalkmıştı. Yakınından kurşun geçmiş olmalı ki kendisini hemen çalının ardına attı. Biraz sürünüp yer değiştirdi. Başını yavaş yavaş kaldırıp ökkeş'i ayakta, sapanı sallar görünce deliye dönerek toplandı. Düşman siperlerine sıçrayarak yanaşmak istiyor gibi atladı.

Esef, «Askerde öğrenmiş böyle hoplamayı Murat ağam!» diye düşündü, «Evet askerlik etmeyen adam vuruşmayı hak edebilemez!» Murat eğitmenin başına yakın yerde, Deli Derviş'in kurşunu toz kaldırınca boğazı kuruyuverdi. Titreyen bir sesle yalvardı:

— Aman öğretmenim! Bir iki de biz sıkalım!..

Keskin nişancıdır bu namussuz! Bizde silâh olduğunu bilmezse rahat nişanlar, birini vurur yüzde yüz!...

Nuri pencerenin üst pervazına bir kurşun sıktı. Çocuklar Nuri öğretmenlerinin ateşe başladığını anlayınca, «Hooo!» diye keyifle bağrıştılar.

— Yaşasın!

— Sağol...

Esefin canı cıgara istedi birdenbire. Tüfek atmak, birini sopayla ezmek istedi.

— Ben kapıyı tutmaya bakacağım Esef! Buradan kımıldama sen!...

— Olmaz kapıyı tutmak öğretmenim! Kapıyı demirlemiştir. Bu deli dümbük!... Deli, evet! Dellenmese, değirmene girer de kapanır mı? Gel arkaya dolanalım öğretmenim... Aklını şeytan yellemiş bu kavatın... Yoksa durmayacaktı burada... Belki körlenmesine getirip bineriz sırtına...

— Girecek yer var mı arkadan?

— Değirmendir. Su yolundan, mu yolundan...

— İyi... Ben ilerideki ağacın ardına sıçrayacağım. Arkamdan gel ama, dikkatli ol..Kıyasıya atıyor namussuz...

— Ağacın ardı olmaz öğretmenim... Geriden dolanalım ki, pirelendirmeyelim!

Bir zaman sürünerek gittiler, görünmeyeceklerine güvenince iki büklüm koşarak yukarıdaki kara meşenin yirmi metre açığından geçip arkı tuttular.

— Keşke tabancasını da alaydık Cemal öğretmenin, Esef!... İçeri girmek hiç aklıma gelmedi. Tüfek dönmez dar yerde.

— Değeri yok öğretmenim... Değirmene girsek bulurduk demir memir... Dahra mahra... Benim dediğim, kıyıcı bu herif... Gündüz gözü karı sürüdükten başka, alıp gitmemiş Boğaza... Kavuştuk mu, duraklamayacaksın! Bitirir bizi... Kurşunu sık sol memenin altına... Hiç bakma, kafası budur de, sık!

Kız kaçıranı vurana ceza yoktur.

Bunları çalının dibine sinmiş konuşuyorlardı. Nuri yürümeye davranınca Esef kolunu tuttu:

— Dur öğretmenim... Kollayalım bakalım... Sırtını nasıl korumakta bu alçak?

Kasketini çıkardı. Bir dal kırıp ucuna taktı, çalıdan yukarıya kaldırdı. Bir zaman öyle tuttu, bir zaman sağa sola kımıldattı:

— Tamam... Ateş yemedik! Evet, dellendi bu rezil, aklını sıçrattı. İnelim usul usul ark boyunca... İyisi ben ineyim... Sen bekle!..

— Olmaz! Ben ineceğim.

— Yanılmaktasın öğretmenim! Burda sen duracaksın ki, kötüsü gelirse ateş edip beni savunacaksın... Biraz sustu: Ya da tüfeği bana ver.

— Olmaz!

— Dolu mu çiftenin gözleri?..

— Dolu...

— Tamam... Ben hoplamaktayım öğretmenim! Atar matarsa, pencereye dök iri saçmayı... Tek kurşundan daha çok iş görür.

Esef iki büklüm yokuşu inmeye başlayınca, Nuri Çevik tüfeği kaldırarak bekledi. Sonra, gözleri pencerede yavaş yavaş yürüdü.

Esef kunduralarını çözmek için duvarın dibine çömelmişti:

— Dediğim gibi öğretmenim... Su yolundan gireceğiz! Evet, Allahıma şükür, şeytan aklını yellemiş bunun... Kunduralarını acele çıkarıp pantolon paçalarını sıvadı: Çıkarmayalım, dedimdi ya, patırtı eder pabuç kısmı... Çıkarmak doğru...

Nuri de kunduralarını attı.

Dizlerine kadar suya girip oluğun altından geçtiler.

Merdiven ayağına geldikleri zaman, Deli Derviş üst üste üç kurşun sıktı. Birden korkunç bir kahkaha patlattı:

— Yesem mi, şu Kemal Paşa gâvurlarından birini, kahpe Sultan!.. Kurşunu dehlesem mi iman tahtasına!

— Hay anan öle Kara Mansur?... Bebeler vurulur mu?... Vay başıma!... «Adam vurma yok» diye tembihlemedi mi Zeynel Ağam...

— Hüs kahpe... Vururum canım' çekerse. Din askeri değil miyim

ben!

Nuri Çevik, suratı kül gibi, tüfeği, parmaklarını sızlatacak kadar sıkarak, duvara sürüne sürüne beş basamak çıkıp sahanlıkta durdu. Başını sakınarak uzattı.

Kara Derviş it oturumundaydı. Emine görünmüyor, Yanığın Sultan, elindeki baltayla, eşikte, arkası dönük duruyordu.

— Birini vurmalısın ki... Aşmalı ki hükümatımız seni... Gülmeliyim!

— Höst! Bizi asacak ipi, daha bükmedi urgancılar Sultan hanım! Kara Derviş, mavzere mermi sürüp gelişigüzel sıktı: Ulan gâvur dölleri! Alın bakalım!

Dışardan Murat eğitmenin bağırtısı duyuldu:

— Kızı vurdun Kara pezevenk, Allah belânı vere!

— Kız mı? Yalana bak! Nah kız burda ya... Omuzu üstünden ürkek sordu: Sesi alamadım! Kimindi? «kimin» dedim .kahpe! Birden hopladı: Dur aman! Çalınıp fişek aldı, tüfeğe hırsla sürdü: Hey Allah! gelmekte kollarını açaraktan ölümüne, tarla işinde uğrumu kesen alçak!

— Atma dur namussuz! Hanım vuruldu!

Kara Derviş iştahlı iştahlı yalanarak nişan alıp tetiği çekti:

— Al bakalım! İrkildi: Nedir o? Hüss! düşmedi... Acele fişek aradı: Dizledi ama, yıkılmadı senin kötü eğitmen!

— Benim eğitmen mi? Aman Kara Derviş!

Sultan düşecek gibi sallandı, Nuri nişan alırken atılıp herifi perdeledi.

— Nah, ikinci kurşun vardı, Murat eğitmen! Al bakalım!

— Vurma Kara Mansur, vurma!

Kara Derviş Sultan'ın silâh sesini bastıran çığlığına döndü. Bakışlarında, apansız kapıldığı öldürme hırsının korkunç kıyıcılığı vardı.

Sultan ciğerlerini sökecek gibi hıhlayarak, herifin iki gözü ortasına, baltayı var gücüyle vurdu. Nuri Emine'nin çığlığıyla sıçrayıp kapıya yetiştiği zaman, Sultan bir ayağını göğsüne bastırmış, kafatasından baltayı sökmeye çabalıyordu. Güç yetiremeyeceğini anlayınca bırakıp doğruldu, olup bitenlere akıl erdirmek için kendini zorluyormuş gibi, yanaklarını tırmalayarak çevresine deli deli baktı. «Heyvah! gitti Murat ağam!» bağırtısını duymasıyla, «Vay başıma!» diyerek kolları havada, çaresizlikle döneledi, sonra,

«Eğlen Murat! Eğlen vardım» diye haykırarak merdivene atıldı.

Nuri, Deli Dervişin kafasında dikile kalmış baltadan gözlerini kaçırarak Emine'nin yanına gitti, önce buluzunu çekip çıplaklığını örtü, sonra bağlarını çözdü.

— Nerde Cemal? Vuruldu mu sakın?

Nuri'nin susması uzayınca Emine'nin sorusunu Esef karşıladı:

— Bırak öğretmenim! Kalıbının adamı değilmiş senin Cemal bey... Seğirtmedi tüfeği kapıp... yıldı şu pisten...

Nuri sözün gerisini beklemeden çıktı. Namlusundan tuttuğu silâhı, yanı sıra sürüklediğinin farkında değildi.

Değirmen kapısında durup kamaşan gözlerini kırpıştırdı. Hanım Kuzu, yere çömelmiş, eli yanağında uvunuyordu. Gidip baktı, taşa değen kurşunun sıçrattığı kıymık deriyi biraz çizmişti. Bundan kız suçluymuş gibi, tuttuğu bileği hoyratça iterek Sultan' m haykırışlarına doğru yürüdü.

Dumanlı Boğaz Deneme Enstitüsünün öğrencileri saygıyla açıldılar.

Yanığın Sultan, Murat eğitmenin ölüsü önüne diz çökmüş, saçlarını yolup göğsünü yumruklayarak bağırıyordu:

— Olur mu Kara Murat olur mu? Murat almamış olur mu?

Ağıta kızların da katılması Nuri'yi birden öfkelendirdi, «Defleyin şunları» anlamına elini sallarken tüfeği buraya kadar sürüyüp getirdiğini anlayarak şaştı, sonra nedense utandı, ayıp saklar gibi yavaşça yere bıraktı, avucunu pantolonuna sert sert sildi. Sultan'ın bağırtıları Dumanlı Boğaz'da yankılanıyor, kayadan kayaya çarparak inlerken yaralı kurtların ulumalarına' benziyordu.

— Açılın! N'oldu? Ne var?

Çocuklar hemen hazır ola geldiler.

Yıldız Ulak'la Çakır'ın Esef arka arkaya konuştu:

— Eğitmenimiz vuruldu müdürüm!

— Yedi Murat eğitmenimi, Kara düşman!

— Nerde oldu bu iş Nuri, nasıl oldu?

— Nasıl mı? Nuri Çevik acıyla gülümsedi: Nasıl olur? Değirmene saldırırken...

Dumanlı Boğazlılar ortada sırtüstü yatan ölülerine bakıyorlardı anlamaya çalışarak...

Zeynel ağadan yediği dayakla kapanmış sağ gözü, Murat eğitmenin avurtları çökük yüzüne garip bir şakacılık vermiş, bu şakacılık, değirmene salimken düşmenin maskaralığını silerek, çelimsiz ölüsünü, gerçekten yiğitleştirip yüceltmişti.

SON